

קובץ גליונות

ראש השנה ויום כיפור

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

אסיפת מנהלי הסמינרים בדאשזות דבנו מרן גאון ישראל הגר"ד לגדו שליט"א ורבנו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א להקמת מרכז "מידעיים" לבידוד על מקומות העבודה אודות השמירה הנדרשת ע"י 'ועידת הרבנים לביצור חומות הדת'.

באסיפה שהתקיימה במעוזנו של דבנו הגדול מרן גאון ישראל שליט"א נשא משא מיוחד מרן ראש ישיבת חברון הגר"ד כהן שליט"א וכן הגאב"ד הגר"ש דוונברג והראב"ד הגר"י סילמן שליט"א

לע"נ הרב ר' מרדכי ב"ר ישראל יחיאל ז"ל

לזכות ולרפואת

מרדכי דוד בן חיה פערל

מרים פערל בת גיטל

דבורה בת מרים

לרפ"ש

בתושח"י

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:10	7:19	7:55
בני ברק	6:25	7:21	7:57
קרית ספר	6:19	7:20	7:56
בית שמש	6:09	7:20	7:56
אופקים	6:19	7:21	7:57
חיפה	6:18	7:21	7:57

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדריים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לע"נ

המחנכת החשובה מרת **רחל שושנה**

בת ר' אהרן ע"ה **ריינר**

נלב"ע בשב"ק פר' ויחי י"ד טבת תשפ"ג

תנצב"ה

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת **יהודית**

בת ר' אברהם יהודה ע"ה

ברנקמן

נלב"ע כ' אלול תשפ"ג

תנצב"ה

לע"נ

מרת **מילכה**

בת ר' מרדכי הלוי ע"ה **צלמון**

נלב"ע כ"ג מנחם אב תשפ"ג

תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת **יטה רינה** ב"ר חיים הלוי **אנגלרד** ע"ה

נלב"ע י"ט אלול תשפ"ג

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הר"ר **מאיר** ב"ר אריה (לייב) **אנגלרד** ז"ל

מוקיר רבנן ומכבדם ואוהב את התורה במסירות רבה קבע עיתים לתורה

נלב"ע כ"ו באלול תשס"ח | תנצב"ה

לעילוי נשמת **אברהם בן סימבול** ז"ל ולעילוי נשמת **באמבא בת טיריסא** ע"ה

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד

הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -

ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצו קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזת-יל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

ערב יום הדין תשפ"ד

המעמד הנורא בכותל המערבי

של גדולי וצדיקי הדור
שליט"א

על תורמי "ועד הרבנים"
שיזכו לשנה טובה ומתוקה, נחת מכל
יוצ"ח פרנסה בשפע, זיווגים הגונים
ורפואה שלימה

"שטר החיים"
שייחתם
ב"כותל המערבי"
בעיצומו של המעמד
לפני השכנה הקדושה

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לענייני צדקה בארה"ק

מהפכת לימוד המשנה ברורה

למען ידעו

בחן את עצמך האם אתה יודע לעבור את החודש התקיק במצוות כהלכתו...

1	האם יש צורך לעשות התרת נדרים עבור נשים וקטנים בערב ראש השנה? (משנה אחרונה סי' תקפא אות עג)	2	טעה ואמר המלך הקדוש והמלך המשפט בשאר ימות השנה. האם צריך לחזור? (משנה אחרונה סי' תקפב אות טז)
3	תפוח בדבש, כיצד יברך האם על הדבש שהוא העיקר או שמא התפוח עיקר? (משנה אחרונה סי' תקפג אות ד)	4	האם צריך לברך על הסימנים שברכתם העץ או אדמה כשאוכלם בתוך הסעודה? (משנה אחרונה סי' תקפג אות ז)

45 אלף לומדי 'משנה אחרונה' כבר יודעים...

גם בחגים לומדים
אליבא דהלכתא

משנה ברורה משנה אחרונה

להשיג בכל חנויות הספרים המובחרות

קולמוס
הפצת ספרים שעובדת.

072-2441-660

התפילה ההיסטורית שמגעת עד כסא הכבוד

רבותינו שרי התורה והיראה
יעתירו בכל הימים הקדושים מראש השנה עד שמחת תורה
על התורמים כמניין 'תורה' המחזיקים את מעמידי העולם
לגיונו של מלך – חבורת מקבלי עול תורה.

לשנה טובה ומתוקה

ודאי נחשב כלומד בעצמו והוא זכות עצומה ליום הדין

ישראל בונים שרייבר

ישראל בונים שרייבר

משה הלל הירש

משה הלל הירש

דוב לנדו

דוב לנדו

ההשתדלות שלך לזכות בדין

033-780-780

לתשומת לב:
בפרוט האשראי
או בדף החשבון
התרומה חופיע
ע"ש "עמודי עולם"

מייל: A0527135590@gmail.com | ניתן לתרום בכל עמדות נדרים פלוס, תחת השם "ישיבת ר' חיים"

10
שעות
תורה
מיד
יום

התרומות
מוכרות
לצרכי מס

דא

המרבח תורה מרבה חיים -
והוא זכות עצומה ליום הדין

בס"ד, מאחר ועיקר התשובה וההתקרבות להקב"ה הוא ע"י דביקות בתורה הק', ומאחר שכל המרבח תורה מרבה חיים, והלא הדבר פשוט דניצול הזמן האפשרי כעשר שעות ביום הוא דביקות אמיתית בתורה, וב"ה הרבה מאד אברכים עושים כן, וכל חייהם הרוחניים השתנו מחמת זה לטובה לדבקה בד', וכאשר בצל החכמה בצל הכסף ודאי שכל מי שתומך בהם ומסייע לזה נחשב כלומד בעצמו והוא זכות עצומה ליום הדין הבעל"ט,

ישראל בונים שרייבר

דוב לנדו
משה הלל הירש

דוב לנדו
משה הלל הירש

נחשב כלומד
בעצמו והוא
זכות עצומה
ליום הדין

כתבנו בספר זכויות

העסקה המשתלמת בעולם "תלמוד תורה כנגד כולם"

כל מילה = תרי"ג מצוות
200 מילים בדקה
10 שעות מידי יום

בחימת שותפות אתה רוכש

בנק שכל של זכויות!!!

החתימה שטייב לך את החתימה

033-780-780

לתשומת לב:
בפרוט האשראי
או בדף החשבון
התרומה תופיע
ע"ש "עמודי עולם"

מייל: A0527135590@gmail.com | ניתן לתרום בכל עמדות נדרים פלוס, תחת השם "ישיבת ר' חיים"

התרומות
מוכרות
לצרכי מס

מסלולי השותפות

10
שעות
תורה
מידי
יום

חכמי לב
100 ש"ח חודשיים
"בזה יחשב לו
כאילו הוא עצמו למד"
והזכרת שם לתפילת 40 יום
על ציון מרן החזו"א זי"ע

הקדשת חודש לימוד
150 ש"ח חודשיים
מסירת שם להקדשת חודש
לימוד ע"י מאות מקבלי
והזכרת שם לתפילת 40 יום
על ציון מרן החזו"א זי"ע

ישיבת אברך הלומד
150 ש"ח חודשיים
החזקת אברך הלומד 9 שעות
ביום למשך חצי שנה - הזכרת
הבקשה בל"ג במשך חצי שנה
ע"י הישגך שלכם - מסירת
שם להקדשת חודש לימוד
ע"י מאות מקבלי עול
והזכרת שם לתפילת
40 יום על ציון מרן החזו"א
זי"ע - נופש זוגי בצפון מתנה

ישיבת אברך הלומד
250 ש"ח חודשיים
החזקת אברך הלומד 10 שעות
ביום למשך חצי שנה - הזכרת
הבקשה בל"ג במשך חצי שנה
ע"י הישגך שלכם - מסירת
שם להקדשת חודש לימוד
ע"י מאות מקבלי עול
והזכרת שם לתפילת
40 יום על ציון מרן החזו"א
זי"ע - נופש זוגי בצפון מתנה

השותפים
במסלולים אלו
יקבלו במתנה,
ספר חדש של
מרן הגרי"ב
שרייבר שליט"א
ועד ליל שבת
שיצא בקרוב
לאור עולם
(מוקדי חלוקה)

המשתתפים בכל אחד ממסלולים אלו יכנסו מידי חודש עד אדר פ"ד להגרלה על נופש משפחתי בצפת העתיקה סופ"ש או 2 לילות באמצ"ש

אלפי יתומים קיבלו שנה המאמצים שלהם קיבלו שנה

מר"ה תשפ"ג עד ער"ה תשפ"ד

לא נבקד מהם איש!

2874 מאמצים כולם איתנו, חיים.

כל השותפים שתורמו ואימצו יתום בערב ראש השנה למשך שנה
השלימו שנתם הם ובני המשפחה, ללא כל פגע.

אימוץ ילד יתום שווה חיים.

זוהי לא מקומה
זוהי
אביהם וליבם של יתומים

1800-800-444

עננו אבי יתומים עננו

הנה תחינתנו ובקשתנו בימים הנוראים היא לזכות לרחמי ד' באשר מי יצדק לפניו בדין ויראים וחרדים אנו מאימת
דינו הקדוש עד שיחוננו מאוצר מחנת חיים לחיים ברחמים, וצריך כל אחד להשתדל מאוד להרבות זכויות
ומעשים כדי לזכות מידה כנגד מידה

והעצה לזה היא לשים על לב ולהרבות חסד ורחמים בפרט עם יתומים ואלמנות השרויים עימנו שהזהירנו השי"ת
בתורתו שלא לצערם ולהכאיב את ליבם בשום מיני צער אלא לשמור ולעשות ולשמחם ולעודד את רוחם מאוד,
בדאגה לכל הנצרך להם.

וכמה ראוי להתאמץ ולהיות בכלל מאמצי יתום ומחזיקי אלמנה בשותפות עם פעילות הארגון הקדוש 'זה לזה' שהינו
כיד יתומים בדאגה לצרכיהם ברוח וגשם, ובזה מעוררים רחמי שמים לקרוע גזר דין לטובה, וכן נגלה הדבר בבירור
לעין כל שצדקה זו נותנת חיים לעושיה וכל מאמצי יתום זכו שלא נפקד מהם איש וזכו להיפקד לחיים ולטובה
ואשרי חלקם של כל המשתתפים בזה, ויזכו שיאמצם הקב"ה לטובה ויתמכם בימין צדקו ויהי חלקם בחיים

דוב לנדו	משה הלל הירש	ישראל בוד"צ י"מ מזינצין	צבי אלימלך בן כ"ק האדמו"ר מצאנז וצלה"ה
שמעון ב"ר אברהם"ר מנחם קווא	שרגא שטיינמן	מקדוד בן שמעון	שמעון גלאי
מרדכי שמואל אדלשטיין			

קטלוג

ספרי חיים

כל ספרי מרן שר התורה רשכבה"ג
רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

כולל ספרים המביאים מדבריו - שו"ת, כתבים ושמועות

במקום אחד

לקבלת הקטלוג, לחזמנות ולפרטים - רשמו ושמרו את הכתובת:

S3141780@gmail.com

חזמנות ספרים שתקבלנה עד ראש השנה הבעל"ט יגיעו בל"ג לקראת יום כיפור הבעל"ט

גיליון מס' 531 ראש השנה
תשפ"ד שנה שנים עשרה

לע"נ ר' עודד דוד ז"ל גראוכר
נלב"ע כ"ו אלול תשפ"ג
כוס תנחומים לבנו ידידנו
ר' ישעיהו יחיאל מאיר ה"ו
שלא יוסיפו לדאבה עוד

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות

"בהלכות ראש השנה שחל בשבת"

(סי' רע"ה ס"ח) ביום כיפור, כן מרגליה היה בפומיה בשם
מרן החזו"א זצ"ל, (הוראות והנהגות פ"כ ס"ד מעדות ר"ד שמידל
והביא שכ"כ בערך לחם סי' רע"ה).

בשו"ע (או"ח סי' רע"ה ס"ח) כתוב שמותר לקרוא בליל יום
כיפור במחזורים מפני שאימת יו"כ עליהם, ואמר רבינו,
החזו"א התיר גם בר"ה שחל בשבת, דאין לחשוש שמא
יטה לאור הנר מפני שאימת הדין עליו, ולא רק במחזורים
אלא בכל דבר, (מעשה איש ח"ד עמוד קכ"ב ועי' בנפש חיה תר"י
ס"א, ובכף החיים סימן ער"ה ס"ק כ"ח כתב שדוקא סדר התפילה הוא
דמותר, אבל לימוד משנה או תהלים וכדומה אסור, דאימת יוהכ"פ
שייך רק באומרו סדר תפילות וסליחות משא"כ בשאר לימוד).

להחזיר הס"ת לארון קודש קודם ההפסקה

יש שמשאירים הס"ת בבימה עד התקיעות ע"פ דברי
הרמ"א (סי' תקפ"ה ס"א) שתוקעין ליד הבימה כדי שזכות
התורה תגן עלינו ויעלה זיכרוננו לפניו לטובה, עי' במשנ"ב
(סק"ג) אמנם אצל רבינו נהגו ע"ס החזון איש זצ"ל ואביו
בעל קהילות יעקב זצ"ל להחזיר את ספרי התורה לפני
היציאה להפסקה קודם התקיעות, ושוב לא הוציאו אותם
לתקיעות, (ארחות רבינו ח"ב עמ' קפ"א) ובראש השנה שחל
בשבת כיון שאין תקיעות בודאי לכו"ע עדיף להחזיר את
ספרי התורה לפני שיוצאים (מים חיים ר"ה פ"ג).

בענין תקיעות בער"ה ובר"ה כשחל בשבת

אין תוקעין בשופר בער"ה, גם כשחל ר"ה בשבת שבלא"ה
אין תוקעין בשבת, (מועדי הגר"ח ח"ב סי' תמ"ב), ואם תוקע
בר"ה שחל בשבת דעת הגרעק"א (דו"ח מערכה ח') שיצא
ואי"ז מצוה הבאה בעבירה דאינה עבירה דאורייתא, (שם
תשובה תע"ב), ול"ד למש"כ תוס' (סוכה ג' א') שבסוכה
הפסולה מדרבנן כלל אינו יוצא ידי חובה אפילו מן התורה,
דכאן אין זה פסול אלא איסור דרבנן, (שמחת מרדכי עמוד
שפ"ח).

נר של שבת ושל ראש השנה

נשאל רבינו זצ"ל, לגבי יו"ט שחל בשבת וטעו בברכה
בהדלקת הנר וברכו רק על נר יום טוב ולא שבת האם
תחזור להדליק ולברך, והשיב, כמדומה שחוזרת, וצ"ע,
(מועדי הגר"ח ח"א תשובה ר"ה) ונשאל רבינו זצ"ל, בהא דבי"ט
שחל בשבת אומר של שבת ושל יו"ט ומ"ט אין בהא משום
אין חותמין בשתיים, והשיב, וז"ל שבת בכלל יו"ט ע"ש,
ובר"ה שאומר יום הזכרון ל"ש זה, (ענפי משה יו"ט סי' צ"א).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת

אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל תנצב"ה

לכל ידידנו היקרים בפרוס עלינו השנה החדשה נאחל לכולם
ברכת לשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים ולשלום
בברכה מרובה
יצחק גולדשטוף

בענין בקשות בראש השנה שחל בשבת

רבינו זצ"ל הביא ממרן החזו"א שבר"ה אפשר לבקש
בקשות (הוראות והנהגות פ"ב ס"ה ותורת המועדים תקפ"ב), וכתב
שה"ה שחל ר"ה בשבת, (מועדי הגר"ח ח"א סי' ת"ט, ובהוראות
והנהגות כתב רבינו צ"ע אם גם כשחל בשבת מתיר, עי' במ"ב סי'
תקפ"ד סק"ד וסי' תרכ"ב ס"ג, ועי' במטה אפרים סי' תקפ"ד סכ"ה
ובאלף למטה שם שמתיר גם בחל בשבת, וכן מצאתי למגן אבות
להמאירי ענין כ"ד, והמאירי שם מתיר גם אם חל בשבת, אבל הרמב"ן
אוסר כשחל בשבת, וכן מנהגנו שאין אומרים אבינו מלכנו בשבת,
ונראה שאין כאן קולא בר"ה דגם בשבת מותר אם הוא מסוכן בו ביום
כמ"ש הרמ"א ס"ס רפ"ח שיכול למות בינתיים וכאן שהיום יום הדין
ויכול לאחר מות ולפ"ז גם אם חל בשבת מותר וכע"ז מבואר בב"י
סי' תר"ב).

וכן נהג רבינו זצ"ל למעשה (אלא ד"א של הלכה פנ"ז ס"ה),
ומותר לבקש בימים אלו כל הבקשות הפרטיות והכלליות
לפי שימים אלו הוקבעו לבקשות ותחנונים לפני מל"ה
הקב"ה (ארחות רבינו ח"ב עמוד קפ"א בשם החזו"א), ואף כשחל
בשבת אין לחשוש משום בקשת רחמים ושאלית צרכיו
בשבת כמו בחולה לפניו, ומשום כן כשמתפללים על
חולים בעת מי שבירך אין צריך לומר שבת או יו"ט היא
מלזעוק (מטה אפרים סי' תקפ"ד סכ"ב). ואין חילוק בין תפילת
ערבית או שחרית מוסף ומנחה, שהמטה אפרים התיר
הכל, וכמו שאומר זכרינו לחיים וכתוב לחיים בכל
התפילות, (תשובות הגר"ח ח"ב עמוד תרע"ט וע"ש לענין בקשה על
אתרג שיבקש בהרהור). מותר לבקש בקשות פרטיות בר"ה
ואף שחל בשבת רק א"מ ו"ג מידות בשעת הוצאת ס"ת
שהוא בציבור אין אומרים בשבת, (מחזור שער התפילה דיני
ר"ה ס"ה).

שלום עליכם זמירות שבת

בר"ה שחל בשבת אפשר לומר לומר שלום עליכם וכן לומר
זמירות שבת שרגילין לזמר בכל שבת ואי"צ למעט משום
אימת הדין, (תשובות הגר"ח שם עמוד תשע"ח).

נוסח הקידוש בר"ה שחל בשבת

כשחל יום א' דר"ה בשבת היה רבינו זצ"ל אומר בנוסח
הקידוש את יום השבת הזה ואת יום הזכרון הזה זכרון
תרועה, ולא היה אומר יום זכרון תרועה. (אלא ד' אמות של
הלכה פנ"ז ס"ו).

שכח רצה בשבת בר"ה ובעש"ת

גם בשכח רצה בר"ה שחל בשבת או בשבת שובבה בעש"ת,
חוזר ומברך אע"פ שרשאי מן הדין להתענות בשבתות אלו,
דלגבי שבת יתכן יותר לומר לא פלוג (מחשבת עם סי' מ"ז ואף
שלגבי יעלה ויבא דר"ה הביא המט"א סי' תקפ"ג ס"ד והמשנ"ב סי'
קפ"ח סקט"ו דאינו חוזר כי מצוה להתענות שבת שאני דבזה י"ל לא
פלוג).

בר"ה שחל בשבת אין שמא יטה

בר"ה שחל בשבת לא היה רבינו זצ"ל מעמיד עליו שומר
שלא יטה כשהיה לומד, דאמר' אימת הדין עליו כמו דק"ל

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

הג הסוכות - הגאון רבי זלמן דרורי זצ"ל (גלב"ע ערב סוכות)

פרשת נח - מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל (גלב"ע שמחת תורה)

נשמח לקבל מוקראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

מרן הגר"ז הלוי סואלוביצ'יק זצוק"ל (גלב"ע ערב יו"ט)

באחד הפעמים, כאשר הגיש לו בנו הגאון רבי יצחק שאול שליט"א את הרפואות על מנת ליטול אותם, אמר לו רבינו: לשם מה צריך כל כך הרבה רפואות?! ולא היה דעתו נוחה.

אמר לפניו הבן: שמעתי שפעם הגר"ז מבריסק חש שלא בטוב, ורופא הובהל אל ביתו. כשסיים הרופא לבדוק אותו הכין 'ראצפוט' (-מרשם) ובו רשימת תרופות והמינון המדויק שיש לדעתו לקחת מכל אחד מהם.

כששמע זאת הגר"ז אמר, הנני לוקח את מה שצוה הרופא, אבל אבקש שיתנו לי רק חצי מהמינון שרשם, ולא יותר!

כשהדברים הגיעו לאוזניו של הרופא, נהנה ואמר בישרות: זו הפעם הראשונה שאני כותב מרשם ומישהו לוקח את זה במדויק....

ורבינו נהנה מאוד מעובדא זו וקלסיה.

רבי שאול קניבסקי שליט"א

שידוכים עם עשירים

העיד רבי אליהו מן: פעם נכנס לרבינו יהודי ושאל אודות הצעת שידוך והתחייבות כספית וכו', אמר לו רבינו בתוך הדברים: אבא התנגד לעשות שידוך עם עשירים, ובשום אופן לא הסכים לזה.

העיר האיש: והרי במשפחת הרב מבריסק לכאורה לא סברו כן, שידוע שהם חיפשו בדווקא מחותנים שיוכלו לסייע בממון וכו'.

והגב רבינו: אבא סבר שאם לוקחים בת ממשפחה עשירה, אם כן כאשר יהיו במשך השנים קשיים בכסף, היא תוציא את בעלה מהלימוד מפני שאינה רגילה לחיי דוחק, ואולי הם (משפחת הרב דבריסק) עשו שידוכים כאלו שהיו בטוחים שהיא מסוגלת לחיי דוחק.

התרחקו משידוכים עם עשירים!

ה'סטייפלר' מעיין בשטר כתובה לפני החופה

בקשה מציבור אלפי הקוראים שיחיו

ידוע המעשה במרן רשכבה"ג הגר"ח הלוי מבריסק שנשאל האם רוב הספיקות בש"ס נפשטו, והפליא להשיב כהרף עין שרובם נפשטו. ונודע לנו כי בשנים האחרונות התחבר ספר המסכם את כל האיבעיות בש"ס וכותב ששאל את רשכבה"ג מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שעל פי החישוב יוצא שהרוב לא נפשטו, ושהגר"ח קניבסקי ישב עמו והוכיח לו שאכן רובם נפשטו.

אנו מחפשים כבר זמן רב להשיג את החיבור או לדעת פרטים אודותיו, כל היודע יתחסד עמנו להודיע בכתובת המייל:

ig0533145900@gmail.com

בברכה
יצחק גולדשטון

קם ללוותו עד צאתו מן הבית

בעת שישב רבינו שבעה על אביו מרן הסטייפלר, סיפר על ההיכרות הראשונה עם הגר"ז:

כאשר עלה הרב מבריסק לארץ ישראל בשנת תש"א, נסע אבא יחד איתי לירושלים לקבל את פניו, וישב אצלו הרבה זמן ושוחחו הרבה בלימוד. וכשקם אאמו"ר ללכת ליוהו הרב מבריסק עד צאתו מן הבית (פניני רבינו הגר"ז, עמוד פ"ח).

והוסיף רבינו שלימים היו ביניהם ויכוח הלכתי באיזה ענין, ובאותו ויכוח אבא זצ"ל לא הסכים לדעתו של מרן הגר"ז.

ברוך שחלק

סיפר רבינו, שאביו זי"ע הורה לו לברך את ברכת 'שחלק מחכמתו ליראיו' בראייתו את פניו של הגר"ז.

ובענין זה מסופר עוד:

כאשר שבת מרן הגר"ז בבני ברק, לרגל שמחת השבע ברכות בנישואי בנו, בליל שבת נראתה דמותו של רבינו, כשהוא פונה לכיוון 'אולמי וגשל', ומתקרב אל מקום מושבו של הגר"ז, ובאשר היה שם צפיפות רבה, נטל כסא שעמד סמוך לחלון מבחוץ, נעמד עליו והביט בפני קדשו של הגר"ז, בירך 'אשר חלק מחכמתו ליראיו' וירד ומיד שב לביתו.

רבינו נכנס 'לאולם וגשל' ברחוב הרב מלצר בבני ברק

הנהגה למעשה על פי החזון איש

מעניין לציין את משנת רבינו, כי בעוד כל הוראה שיצאה מפיו של מרן החזון איש הוא קיבל וקיים ללא עוררין, גם אם סבר אחרת, מכל מקום סבר שהלכה כמותו בכל מקום, וכולם צריכים ללכת אחריו. אבל כאשר שמע הוראה מרבנים אחרים, כולל גם ממרן הגר"ז, שקל בפלס והכריע ברוחב שכלו והיקף מעייניו כיצד לנהוג, לפי איך שיצא לו מלימוד הסוגיא.

בדרכי ושיטת הלימוד

ופעם התבטא לאמור: הנה העולם אומר כי החזון איש נחלק עם הגר"ח מבריסק, ובנו הגר"ז, בשיטת הלימוד, וזה אמת. ועל כן ההשגות שכתב החזון איש על ספר 'חידושי הגר"ח הלוי על הרמב"ם' בודאי שהגר"ח עצמו ידע מהם, אלא שלפי דרכו לא היתה זו כלל השגה עליו.

והוסיף: יש חושבים שהחזון איש לא העריך מספיק את הגר"ח מבריסק ועל כן כתב עליו הערות, אבל האמת היא בדיוק להיפך, כשיצא לאור הספר 'חידושי הגר"ח', החזון איש עבר על כולו ורשם את הערותיו, ואדרבה, דווקא מפני שהעריכו ואחו ממנו, טרח וכתב הערות על דבריו.

ובאמת בסדר קדשים רואים כמה פעמים שהחזון איש והגר"ז כותבים את אותו הדבר, ושני נביאים מתנבאים בסגנון אחד (ספר 'הספרים').

חצי ממה שצוה הרופא

בערוב ימיו של רבינו זצ"ל ציוו עליו הרופאים תרופות לכמה בעיות בריאות שסבל מהם.

1. רבי משה יהודה שניידר, בשם אמו תח" ששמדה בסמוך.

בס"ד, עלון מספר 26 < ענייני ירח האיתנים > תשרי תשפ"ד

פנינים וניצוצי אור המתחדשים ובאים מפיו ומשולחנו של רשכבה"ג מן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

שיח אמונה

בפצותי שיח

דבר המערכת

'ירח האיתנים', עליו מצינו בחז"ל שני ביאורים במסכת ראש השנה (י"א א'), 'שבו נולדו איתני עולם', או 'דתקיף במצוות', דהיינו, שחודש זה אלים וחזק במצוות 'שופר יוה"כ וסוכה לולב וערבה וניסוך המים וערבה' (רש"י ד"ה דתקיף).

והשאלה מתבקשת, הניחא 'דתקיף במצוות', זה כל מהות החודש, תפילה על העתיד - השנה הבאה, ועל העבר - מחילת עוונותינו, אבל, כיצד נקבע שם החודש, דוקא על ענין זה 'שנולדו בו איתני עולם', וכיצד הוא מתקשר לחגי תשרי - ראש השנה, יום כיפור, סוכות ושמיעי עצרת - החלים בו.

ולכאורה אפשר לומר, כי חודש זה, טומן בחובו מהות נוספת, והיא - תפילה - וזה משום שכבר קבעו חז"ל (שם ט"ז ב') ש'צעקה' היא אחד מהדברים שמקרקעין גזר דינו של אדם, ותפילה היא הבסיס להכל, מלבד מה שתפילה מקרבת את הנברא אל הבורא, והחודש זה שמצוות מקיפות בו, ו'דודי ירד לגנו', הרי שכוחה של התפילה, מתעצמת ביותר.

ירח האיתנים, במחיצתו של הרב זיע"א, היה בו בכדי לראות במוחש את שני הפירושים שבגמ' - ראשית, 'דתקיף במצוות' - שכל המצוות, היו נעשים בדקדוק רב ובקפידא, והכל מתוך שמחה של מצוה. אמת מה נהדר היה לראות את הרב זצוק"ל, כאשר קופסאות האתרוגים ואגודות הלולבים לפניו, והרב כשצהלתו על פניו, בודק ובוחר. את הקפדה מיוחדת שהקפיד על שהיה בסוכה בכל רגע, שלא להפסיד מצוה יקרה כל כך, ועוד בכל עניני שמחת המצוות שהיתה בכל השנה, התעצמה בחודש זה 'דתקיף במצוות'.

ומזה אל תנח ידך, גם בחלק השני 'שנולדו בו איתני עולם' - שכאמור נולדו על ידי תפילות רבות, גם זה לא היה נשמט תחת ידו של הרב, ספר התהילים בו היה הוגה בכל השנה, בסדרי חובותיו, היה מונח זמן רב יותר מתמיד על שולחנו, שכן, אם בכל השנה, היה קורא בו הרב פרק או כמה בודדים, בזמנים אלו, מראש השנה עד מוצאי יוה"כ, היה מסיים הרב זצוק"ל בכל יום את כל ספר התהילים כולו, הרב נהג בהנהגה זו שנים רבות, עוד בהיותו צעיר לימים.

(אגב, שמענו מפי בנו הגר"ש שליט"א, שהסדר היה שבסך הכל בשנה שלימה, מסיים הרב זצ"ל כחמש עשרה פעמים את כל ספר התהילים, מטעם הכמס עמדו, וכך בעש"ת היה מסיים עשר פעמים, ובשאר השנה, היה מסיים עוד שני פעמים בסדר של פרק ביום, ועוד שלש פעמים בסדר של עשר פרקים ליום).

גם בליל ראש השנה, מחברת קטנה היתה מתחת מחזורו של הרב, ובה שמות כל ילדיו, נכדיו, ניניו ושאר צאצאיו, משפחה ומשפחה, על כל שמותיה, כאשר הרב בסוף תפילת ליל א' דראש השנה, מעתיר עבור כולם, לשנה טובה ומבורכת.

יהי רצון, וברוח זו נצעד לאורו הגדול, ונזכה ששפע יושפע על כלנו מן שמיא בחודש זה 'דתקיף במצוות', ותפילתנו תעלה לרצון לפני אדון כל.

ואנו במכון 'שיח אמונה', נודה לבורא העולמים, על מה שזיכנו בשנה החולפת, להפיץ את אור תורתו של הרב זיע"א ויהי רצון שחפץ ה' בידינו נצלת, להוסיף עוד ועוד, בהוצאת ספרי הרב זצוק"ל, ושאר מלאכת הקודש, המוטלת על כתפנו.

המערכת

מכון 'שיח אמונה' מארח

כתיבה וחתימה טובה לכל בית ישראל

תורת שיח

ליקושים מתורת הרב זצוק"ל בענייני הימים הנוראים

עובר ירך אמו בכפרות

באו"ח סי' תר"ה ולוחקין למעוברת ב' תרגומים אולי תלד זכר וכ' הגר"א דהטעם דלא בעינן ב' נקבות דעובר ירך אמו וק' אם ירך אמו אפי' הוא זכר יתכפר עם אמו ולמה צריך ב' תרגומים וי"ל דאפי' מי שיש לו ירך של זכר צריך תרגול ואין מתכפר בתרגולת

בענין מצות אכילה בערב יו"כ

בענין מה שכתבת בשם האחרונים ז"ל, אם מצוה לאכול בליל תשיעי, הנה בכתובות ה' א' אלא מעתה יוה"כ שחל להיות בשני בשבת ידחה גזירה שמא ישחוט בן עוף (בשבת כדי לאכול בעי"כ), ומשני התם אית לי רווחא פירש"י

הרב זצ"ל מחן בקורת רוח הדסים עובר לחג הסוכה צילום: שוקי לרר

המשך בעמוד 5

שיחת התלמידים

עדייות מהקודש פנימה, מבאי ביתו ותלמידיו של הרב זצוק"ל

מעשי רב, שביבים, פנינים ועובדות, שנערכו עבור עלון 'שיח אמונה'

על הקשר בין הגאון הגדול רבי **אברהם גנחובסקי** זצוק"ל להרב זצוק"ל

לרגל יום היארצייט של הגר"א גנחובסקי זצוק"ל, הבאנו מעט מן המעט, אודות הקשר האמין שהיה בין שני ההרים הרמים, אשר דברי תורה היו שגורים על לשונם תמיד, ושיחת חולין שלהם צריכה לימוד

או סברא חדשה ששמע מרבינו, והיה דן בדבריו בכבוד ראש, ושמח עליהם כמוצא שלל רב.

ר' אברהם, זה לא בשבילה'

שח הגר"ד אייזנשטיין שליט"א, מתלמידי

הרב זצ"ל מקברו של הגר"א זצ"ל

המשך בעמוד 2

הגר"א זצוק"ל, בענותנותו כי רבה, החזיק עצמו כתלמידו של רבינו, ובגודל גאונו בכל מרחבי התורה, העריך כל מילה היוצאת מפי רבינו, ואף רבינו כיבדו והעריכו למאוד, בשנים ההם, עת הופיע הספר 'דרך אמונה', טבע הגר"א את המונח - 'רבינו בעל הדרך אמונה', כאשר עוד היה רבינו בצעירותו, הגר"א היה סבור כי בספר זה ניכרת גאונו האדירה של רבינו, ביותר, ועל כן הוא הכינוי הראוי לו, הגר"א זצוק"ל היה מתבטל בפני רבינו, ומבטל דעתו מפני דעתו, והיה מזכיר את שמו של רבינו בסילודין, ולא אחת נוכחו תלמידיו לדעת, שאחר שמסר שיעור שלם, ובירר וליבן את הסוגיא מתילתה לסופה, היה מביא עוד ראייה או מראה מקום מחודש

שיחת התלמידים

שאותו בחור (שכבר התחתן עם אחרת) הגיע עם רעיתו אצל הרבנית שתחיל לסדר את שלום ביתם שהיתה ביניהם קטטה והטענות שהיו כלפיו הם שהוא נתן לאשתו - משלוח מנות שלא בפורים - כלשונו של הגר"א...

'אבל אני מרויח מזה משום שאני צריך, כאשר אני חוזר לכתיבה, שוב לחזור מהתחלה על הדברים ולעין בהם עוד פעם'

תחת אחד השיחים, סיפר הגר"א לתלמידיו, שלפני שנים רבות, היה גביר גדול שעשה אותו שליח ללכת לרבינו, היה זה בזמן שעדיין רבינו היה יושב חצי יום בכולל חזו"א ולומד ועוסק בכתיבת ספריו, הגביר הנ"ל שלח את הגר"א, לומר לרבינו שהוא מוכן לשלוח בעילום שם אלף דולר לרבינו כל חודש שזה היה פי כמה וכמה ממנה שמקבלים בכולל, על מנת שיוכל ללמוד בביתו במנוחת הנפש, בכולל - היה סבור הגביר - ישנם מפרעים רבים, אנשים באים לשאול שאלות, ואכן הגר"א פנה אל רבינו ביום שישי, ואמר לו את דברי הגביר, רבינו השיב לו, שהוא מאד מייקר את רצונו הטוב, אבל למעשה אינו חפץ בכך, והוסיף רבינו: **'אני יאמר לך את האמת, כאשר אני בכולל באמצע אכן מפרעים אותי באמצע הכתיבה, אבל אני מרויח מזה משום שאני צריך, כאשר אני חוזר לכתיבה, שוב לחזור מהתחלה על הדברים ולעין בהם עוד פעם, אבל אם אני בחדר לחוד אני אפסיד ענין זה, אבל תמסור לו תודה רבה ואני מאד מעריך את רצונו הטוב.'**

הגר"א הוסיף לספר, שהסיפור לא תם בזה, משום שרבינו חשש על הטירחא שטרם לבוא עד אליו, בשביל להציע הצעה, אשר מתקבלת על הדעת, ומפני כך רבינו ליווה אותו עד מחוץ לביתו כברת דרך, כאשר לפתע הגיעה מכונת והציעה להגר"א, נסיעה עד לביתו, כאשר שאלו הגר"א לפשר ההצעה, השיב: 'אחד שהגר"ח מלוא אותו כמה מדרגות, זה בשבילי כבר מספיק לדעת את מי אני לוקח'.

תגיד לו שהוא אינו תלמיד חכם

בזהדמנות סיפר הגר"א, ששמע מאדם נאמן שנכנס לרבינו, וסיפר לו על ידידו שהוא תלמיד חכם שסובל הרבה מרעייתו שמצירה לו, ואמר אותו תלמיד חכם שאינו יודע מה אשתו רוצה ממנו, הוא בסך הכל רוצה ממנה דבר אחד ויחיד, ותו לא מיד, והוא, שתקיים את מאמרו חז"ל בתנא דבי אליהו רבה פ"ט 'איזו היא אשה כשרה שעושה רצון בעלה', ויותר מזה אינו מבקש כלום, כאשר רבינו שמע זאת הוא נעמד מכסאו ואמר לשואל נחרצות: **'תגיד לו שהוא אינו תלמיד חכם...'**

והוסיף הגר"א, שהדברים מפורשים במסכת דרך ארץ שתלמיד חכם הוא שפל לאנשי ביתו ואינו משתרר עליהם ואדם שחושב רק על הדרך של להיות כל איש שורר בביתו הוא אינו תלמיד חכם.

הגר"א: 'על מדת הערכתו של הגר"א לרבינו ראוי לספר את אשר זכורנו מעשה נורא מלפני קרוב ל-30 שנה, כאשר פעם אחת נכנסתי אליו לחדרו כמידי יום בשיבת טשעבין בירושלים ומצאתיו נסער מאד וכולו אחוז בשרעפים, ולשאלתי מה יום מיומים, השיב לי כשון הזה: 'קיבלתי כעת אות מן השמים על מדת גדלותו ורוממותו של מרן שר התורה זצוק"ל, וכך הוא החל לספר: 'לפני שנים רבות היה לי תלמיד קרוב שעמל בתורה, והערכתו אליו היתה גדולה מאד, וחפצתי לדבר בו נכבדות לבת ת"ח אחת מבני משפחתי, כי סברתי שבחור זה עדין לגדולה, אך שמו היה כשם אב הכלה המדוברת, אבל היה לו עוד שם, וידעתי שבכה"ג אין להקפיד, אבל בכל זאת שלחתי את אם הכלה לשאול את פי מרן שר התורה היכשר הדבר, או לא, מרן שר התורה הביע את דעתו שלא לעשות שידוך זה אלא לחפש בחור ת"ח אחר, וכאן התודה הגר"א בפני, שהדבר היה איכפת לו מאד, כי חפץ היה ביקרו של בחור זה שהיה קרוב אליו רבות בשנים והכירו היטב כת"ח של ממש, והמשיך הגר"א: 'גמרתי אומר לברר היטב סוגיא זו של שמות בשידוכים, ועלה

הרב זצ"ל מעיין בספר 'עניי אלמוגים' של הגר"א זצ"ל, שיצא לאור לאחר פטירתו

בידי שמות הדבר, ומשכך לקחתי עימי הספרים ועליתי לביתו של מרן שר התורה לטעון בפניו 'במה דנתוני?', אבל מרן שר התורה מיהא כלל להיכנס עימי בדין ודברים בענין זה, אלא אמר בנחרצות: 'ר' אברהם! זה לא בשבילה', משכך קמתי ויצאתי בקידה, וביטלתי דעתי בפני דעתו הגדולה, ואכן נישאה הכלה לבחור אחר, וב"ה הקימו בית לתפארת, והבחור ג"כ נישא לכלה אחרת, ונשכחו הדברים מן הלב, 'אבל' - סיים הגר"א, 'אצלי נשאר כל אותם השנים מיני אז, קצת מגומם בלב על הכרעה זו, ומידי פעם

הייתי מערער בליבי על הכרעה זו אם אכן היה נכון הדבר לעשות כן'. 'והנה זה עתה' המשיך הגר"א בהתפעלות - 'הגיע אלי חמיו של אותו בחור, ודמעות בעיניו, ומבקש את עצתי, היות ובחור זה היה קרוב אלי מאד במשך הרבה שנים מה לעשות, שהוא מתנהג בביתו עם אשתו שלא כשורה, נדהמתי וראיתי בזה את מופת מן השמים להראות לי גדלותו ורוממותו של מרן שר התורה, שלא לערער אחריו, ולהוריד ממני הגמגום מן הלב מזה שנים, הגר"א סיים את דבריו: 'למעשה, מתברר שמצד ההלכה, אכן לא היה מניע של ממש, שלא לעשות השידוך, אבל מן השמים השגיתו על פה קדוש שלא ייצא תקלה מפיו של מרן שר התורה...'

כמה גדולים דברי חכמים

שח הגר"א אהרן קיציס שליט"א, שהגר"א זצוק"ל סיפר לו, שכאשר בתו שתחיל היתה בשידוכים היה הצעה של שידוך מסוים בחור מופלג ביותר והיה רבינו מאד חפץ בו, אך דא

עקא ששם אבי החתן היה ג"כ אברהם כשמו והרי זה מצוואת רבינו יהודה החסיד שלא ישתדכו ב' אנשים ששם שווה והלך רבינו להתייעץ בדבר עם בעל דרך אמונה זצוק"ל ואמר לו שלא ממליץ לו לעשות השידוך.

ואמר הגר"א לרבינו שמוכן אפ"ל להוסיף לעצמו שם ויקראו לו בשמו החדש, אך רבינו אמר שזה לא יעזור כיון שכולם ימשיכו לקרוא לו בשם הישן ואין מה לעשות, ולבסוף שמע הגר"א לעצת רבינו, אע"פ שלא היתה מובנת לו והיה מאד צר לו להפסיד הצעה נכבדה זו.

אמנם לאחר כמה שנים ראה כמו גדולים דברי חכמים כיון

דברים שאמר רבינו בסיום סדר זרעים - כפי שכתבם הגר"א זצוק"ל

כתב הגר"א זצוק"ל, ששמע מרבינו, לפני שנים רבות, בהדרן למס' זרעים, כך: הפרק האחרון בסדר זרעים הוא פרק 'אגדורגיוס' - במסכת ביכורים, ובמשנה הראשונה בברכות איתא דקוראים ק"ש משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן, והק' המהרש"א, איך הכהנים עצמם אוכלים בתרומה, הרי הם חייבים בק"ש, ויש ליישב דיש לומר דאירי באגדורגיוס שחייב בק"ש רק מספק, ולדידיה מותר לאכול קודם ק"ש, כיון שאינו חייב בק"ש רק מספק, ואיסור אכילה קודם המצוה אינה אלא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא, אלו תוכן דבריו הקצרים של רבינו בסיום על לימוד הירושלמי בסדר זרעים.

הגר"א כתב, שחידוש זה נמצא בגליון הגרע"א לאו"ח (סי' רע"א) דהמחויב באיסור אכילה קודם מצוה שזה רק מדרבנן אינו עובר עליו בספק, והתבואת שור (יו"ד, סי' כ"ח ס"ק ט') פליג על יסוד זה, דלענין שחיטת כזי"ט דאסרינן לכסות דמו משום התרת חלבו (ביצה דף ח' ע"ב) כתב התב"ש דאירי אף באבא כבש ואמא צביה דהחלב אסור רק מספק וגם בזה גזרו האי גזירה.

הגר"א הוסיף באותה שעה, ואמר ש'ברור לו שהגניבה היתה בשעת פסוקי דזמרה, בזמן שירדו רבינו והרבנית לתפילת ותיקין, שהרי אמרו חכמים שהמתפלל ותיקין אינו ניזוק כל היום, אם כן מוכרח הדבר שזה היה למחרת, וקודם שהתפלל את תפילת שחרית עם הנץ.

'לא כדאי לדעת, מה שלא חייבים...'

באחת הפעמים, כאשר הרבנית ע"ה נסעה מחוץ לעיר כדי ללדת, הזדמן לגר"א להיות אצל רבינו, והציע את עזרתו, בהכנת חביתה, רבינו שאלו: 'אתה יודע לעשות?', משהשיב הגר"א, ש'אפשר לנסות', השיב רבינו בפשטות: 'לא כדאי לדעת מה שלא חייבים...!'

תחזור מיד ללא שהיות

בין בתרי כתביו, כתב הגר"א, בתאריך ט"ו תמוז תשס"ו, שסיפר לו אברך שהינו מקורב לרבינו, וכל אימת שעומד לנסוע לחו"ל הולך לקבל ברכת הדרך ממנו, והנה לפני כשנתיים (א"ה. שנת תשס"ד) כשבא לקבל ברכת הדרך, אמר לו רבינו, שיהיה בחו"ל הזמן הכי מועט שיוכל, ללא שהיות, ובאמת נסע עם גיסו, וכאשר גמרו הענין שנסעו עבורו, תיכף התעתד לנסוע בחזרה, וגיסו אמר שרוצה להישאר קצת באמריקא כי כבר נמצא שם, ונפרד מגיסו כדי לשמוע להוראת רבינו, ומיד כשחזר אירע נפילת בניני התאומים ואז נפסקו הטיסות, וגיסו שנסע עמו, נאלץ להישאר על כרחו כחודש ימים.

ייש"כ מיוחד להגרש"א פיש שליט"א, מח"ס 'אגן הסהר' וש"ס, על סיועו בעריכת מדור זה

הגר"א זצ"ל בשמחה של מצוה עם הרב זצ"ל

דירת עראי, אם חוזרים עליה מעורכי המלחמה

באחת הפעמים, כאשר נכנס הגר"א לרבינו, שאל רבינו, האם מי שבנה דירת עראי האם הוא חוזר עליו מעורכי המלחמה, הגר"א השיב שאינו יודע, אך רבינו אמר, שאם נאמר שחוזר, הרי כולם בונים סוכה שהיא דירת עראי ונמצא אם כך שבמלחמה של חודש תשרי כולם יחזרו מעורכי המלחמה, וזה לא מסתברא.

'אם תוכל להשאיל לי את הכובע'

עוד שח אחד מתלמידיו של הגר"א, הגר"ר שלמה קרפ שליט"א: 'יום אחד פגשתי את הגר"א לאחר תפילת ותיקין, והוא היה בלא הכובע, כיון שהיה יוצא מביתו עטוף בטלית ותפילין, ושאל אותי האם אני בכיוון של רח' רשב"ם היות שברצוני לרבינו, וברצוני לחבוש כובע כשנכנס אליי אם אוכל להשאיל לו הכובע לאותם רגעים.'

'ר' חיים אינו בצער, כמפורש בחות יאיר...'

לפני כעשר שנים, בזמן שהייתה גניבה של סכום גדול מביתו של רבינו, [שבהם היו הרבה פקדונות של כסף שהניחו אצלו אנשים לשמור]. נגש הגר"א, ליהודי נכבד ואמיד, ושאלו אם יש לו דרך לסייע בהשגת סכום מסוים לעזור לרבינו, בכדי להחזיר לאנשים שהפקידו אצלו.

מן הצד עמד שם אדם ואמר: 'אוי כמה חבל שר' חיים בצער מדבר זה, אמר לו הגר"א: 'לא לכך אנו דואגים, שודאי ר' חיים אינו נתון בצער, כמפורש בחות יאיר ס' קצ"א (שם מבואר, שהקפידה תורה על צער בעלי חיים, כי אין לה דעת ושכל, אבל על צער אדם לא הקפידה תורה, כי יש לו דעת, ויכול לכבוש צער, ע"ש), אלא שצריך

חזון שיח

מתורת מרן החזו"א זללה"ה בעניני ירח האיתנים

סוכות

חתולים אינם פוסלים את הסוכה

סיפר לי הגר"ח ק שליט"א [זצוק"ל] הוא ישן גם בילדותו אצל מרן החזו"א זצוק"ל בדירתו על הגבעה ע"י ישיבת ב"י, בסוכות ר' חיים ישן על מזרון על הרצפה כי בסוכה של מרן לא היתה עוד מטה, ומרן ישב ולמד במרפסת הסמוכה, (אפשר שהי' עוד לפני הבר מצוה אינו זוכר), ראה ר"ח על הסכך מסתובבים הרבה חתולים נבהל וברח מהסוכה ובא מרן מה ברחת חתולים אינם פוסלים את הסוכה.

קישושים בסוכת מרן זללה"ה

סיפר לי הגר"ח ק שליט"א [זצוק"ל] שבילדותו הוא ואחיותיו היו מקשטים את סוכת מרן החזו"א זצוק"ל בנוי סוכה וספר ר"ח למרן שאביהם מו"ר אמר להם שלא יתלו בסוכתם נוי סוכה בסכך ואמר להם מרן שמותר לתלות ותלו בסוכת מרן אף בסכך.

ארחות רבינו

הרב זצ"ל בשיחה עם שא"ב הגר"צ זקס שליט"א, בעת שקצצו את הסכך לקראת חג הסוכות

יום כיפור

תיאור מנהג כפרות אצל מרן החזו"א

בליל עיו"כ האחרון לחיי קדשו של מרן החזו"א זצוק"ל הייתי ער כל הלילה אצל מרן למדתי בבית מדרשו, אחותו הרבנית ע"ה בקשה ממני שאגיש למרן באשמורת הבוקר את התרנגול של מרן לכפרות (הי' קשור במרפסת הסוכה), הגשתי למרן את התרנגול בחדרו והייתי נוכח בכל העת משעה שמרן עשה כפרות ועד ששחטוהו ומרן כסה את דמו והכל רשום כאן, מרן עשה כפרות באשמורת הבוקר לפני הסליחות (שאמרו לפני תפלת ותיקין) מרן אמר "בני אדם" כמנהג העולם וכן סבב על ראשו ג"פ ואח"כ שם את התרנגול תחת השלחן והקפיד שלא יגעו בו תחת השלחן, וראיתי שנשתחרר החוט מעל רגליו ורציתי לגשת לקושרו ואמר לי מרן פעמיים "לאזט, צעפיעט נישט" (תרגום: הנה, אל תגע בו) לאחר הסליחות לפני התפלה שעדיין הי' חושך בחוץ בא השוחט ר' נתן ז"ל לביתו של מרן ושחטו בגינה לאור מנורת נפט ואור נורית חשמל שהי' בגינה מעל מקום השחיטה, והשוחט כיבד את מרן בכיסוי הדם (איני זוכר באיזה לשון אמר למרן) ומרן כסה את הדם בברכה (וכמזכירה שראיתי שהשוחט נתן למרן את הסכין לפני השחיטה לבדוקו). (בענין מצות כיסוי הדם שמכבד השוחט לאחר עי' פרמ"ג יו"ד משב"ז סוסי"כ כ"ח בשם התב"ש שנוהגים לכבד לאחר ועי' בחכ"א סי' ח' בבני"א שמערער ע"ז).

לאחר שחיתת הכפרה הי' עוד זמן עד התפלה וראיתי את מרן החזו"א זצוק"ל מעיין במ"ב הלכות יוה"כ.

ארחות רבינו

תורת שיח

משום שבליילה אין כאן יו"ט והוא כדעת רש"י בכתובות דאם גם בליילה יו"ט הוי ככל הני דחשיב שם שאין אומרים גם במנחה שלפניו וצ"ע. והראוני שכבר תמה כן המג"א שם בסק"א ועיי"ש מש"כ.

שיח השדה שבת פ"א ב', על רש"י ד"ה האי, ושוב נדפס בטעמא דקרא בענייני יו"כ

לילי צום עד אותו לילה שיצום למחר ואותה הלילה מותר לאכול בשר (והכונה היא לצום יו"כ כמש"כ בר"ן ובתוס' שם עיי"ש). אמנם רש"י בנדרים ידוע שאינו מרש"י אלא מראשון אחר. אמנם במשנה ברורה לכא' יש בזה סתירה דבס"ל תר"ד סק"ב ובשה"צ שם כתב שהנהוג שלא לאכול בשר כי אם בימים שא"א בהם תחנון או אפי' בליילה של עיוה"כ מותר לאכול ובמקומות שמרבין בסליחות באשמורת א"כ אין חושבין אותן ליו"ט אין לאכול בשר בליילה מבואר דלמנהגינו כמנהג אשכנז שאין מרבין בסליחות בעיוה"כ הוי יו"ט שם בליילה ומותר לאכול בשר א"כ פסק כרש"י בנדרים אמנם בס"ל סק"ג פסק דבעיוה"כ אומרים תחנון במנחה שלפניו והיינו

תגיד ליעקב

מ"ן רבנו הקהלות יעקב זלצה"ה בענייני ירח האיתנים

וכו', "ובר"ה יכתבון וכו'" מלה במלה בקול רם ומרגש, וכן "אין קצבה לשנותיך וכו'" אומר בקול רם ומרגש עד קדושה.

בשנת תשמ"ה התפללתי עם מו"ר (שליט"א) זצוק"ל בביתו (שנתו האחרונה לחי' קדשו) אמר ונתנה תוקף בשיבה ובשקט, וכן אין קצבה לא אמר בקול לא כדרכו כל השנים, ו"בר"ה יכתבון וכו'" אמר בשקט והוריד דמעות. ארחות רבינו

סוכות

שמחת בית השואבה אצל מו"ר

כל מוצאי יו"ט ראשון כמחצית השעה לאחר מעריב עשו שמחת בית השואבה בסוכת מו"ר אמרו שיר המעלות מו"ר אמר ראשון ואח"כ אמרתי ואח"כ אמר לי מו"ר לכבד את הנוכחים, מו"ר העמיד יין ואמר לי לחלק יין לכולם, לא האריכו, בין מזמור למזמור שרו נגון וכן בגמר שרו נגון ואח"כ כולם עברו לפני מו"ר שישב בסוכה ואמרו "גוט יו"ט" שנה אחת מהשנים האחרונות מו"ר לא הרגיש טוב והי' קהל גדול ודוחק רב ומו"ר הי' עוד לפני תפלת מעריב מ"מ ישב בסוכה ואמר שיר המעלות רק בסוף לפני שהעולם נפרד ממנו נכנס לחדרו להתפלל מעריב ואחד מב"ב סגר את דלת חדרו כדי שלא יפריעו לו, מו"ר פתח את הדלת והקפיד שסגרו ואמר שאין למנוע מיהודים לומר לו גוט יו"ט ועברו כולם ע"י דלת החדר לא נכנסו ואמרו לו גוט יו"ט ומו"ר ישב על כסאו בראש השלחן ונענע לכל אחד בראשו. ארחות רבינו

ראש השנה

הימים שנוהגים להעיר הילדים בימי הסליחות

מו"ר אמר לי שנוהגים להעיר את הילדים בארבעה ימי סליחות ואלה הם: א. יום הראשון של הסליחות, ב. ער"ה, ג. זכור ברית, ד. עיוה"כ.

סיום בערב ראש השנה

בער"ה המנהג לצום, אמנם כשמסיימים מסכתא דהו סעודת מצוה נוהגים לאכול (עי' סי' תקפ"א ס"ב) וכן נוהג מו"ר (שליט"א) זצוק"ל שכל שנה מסיים בנו הגר"ח שליט"א בבית מו"ר מס' קדושין ויש שם כמה מנינים ונותן מו"ר יין ומזונות (בשנים קודמות הי' ביסקויטים ובשנים האחרונות עוגה שאפו בבית מו"ר) יין חלק בכוסיות לכל אחד וכן אמר מו"ר לתת לכל אחד שני ביסקויטים ארוכים (בזמנו זה הי' ממאפית וינברג ירושלים, בהכשר הבד"ץ ירושלים), ובשנים האחרונות לכ"א עוגה כדי שיעור לברכה אחרונה.

גומר כל יום בימי ר"ה כל התהלים

מו"ר (שליט"א) זצוק"ל גומר כל יום ויום בר"ה את כל התהלים, מתחיל לומר תהלים ביום א' דר"ה בכניסת החג דהיינו כשלושים וחמש רגעים בערך לאחר השקיעה, וכן נוהג בכל השנים, ראיתי שישב בביהכ"נ וחיכה וכשהגיע זמן זה התחיל לומר תהלים, הייתי אצל מו"ר בליל ב' דר"ה וראיתי שאמר תהלים באמצע סעודתו, וכן אומר מו"ר תהלים בחזרת הש"ץ (מו"ר כבד שמייעה ואינו שומע את הש"ץ) רק כשמגיע לפיוט שאומר הצבור אני מראה למו"ר (אני יושב ע"י מו"ר) ומו"ר אומר עם הצבור, וכן מבקש מו"ר שאגיד לו כשהש"ץ מגיע במוסף לתפלה ויאתיו כל וכו' ומנגן מו"ר בקול את כל תפלה זו עד הסוף וכן מבקש שאגיד לו כשמגיע הש"ץ לתפלה ואו"א הי' עם פיפיות וכו', ומנגן מו"ר בקול את כל תפלה זו עד הסוף, וראיתי את מו"ר ביום ב' דר"ה שבא בבוקר לתפלה כבר עמד בתהלים בפעם שני' בפרקים של יום ג'.

ונתנה תוקף בקול רם וברגש

מו"ר (שליט"א) זצוק"ל אומר כל השנים את כל "ונתנה תוקף

משא ומתן של תורה בענייני ימים נוראים וביאורי התפילה, בין הרב זצוק"ל למרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

יובן תן פחדך... ושםך נורא על כל מעשיך

שאלו להרב זצ"ל מה שהעיר מרן הגראי"ל זצ"ל, בשם ר' משה סולוביצ'יק זצוק"ל, מהו שמבקשים ובכן תן פחדך, וכו' ואימתך וכו', והרי בסוף אומרים 'ושםך נורא על כל מעשיך' ומעידים על כך, וא"כ על מה קאי הבקשה.

הרב השיב מיד: 'נו, כבר בגמ' הקשו כעין זה, בסוף מנחות (ק"א) אמר רב מצור ועד קרטיגני מכירין את ישראל ואת אביהם שבשמים, ומצור

כלפי מערב ומקרטגי כלפי מזרח אין מכירין את ישראל ולא את אביהן שבשמים, איתביה רב שימי בר חייה לרב ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה, אמר ליה שימי את, דקרו ליה אלהא דאלהא (והיינו, שמאמינים בקב"ה, אבל גם בע"ז, וקוראים לקב"ה - 'אלוקי האלוהים'), מבואר בגמ' ששייך שמכירים אבל לא כמו שצריך'.

יודע כל פעול וכו'... ויבין כל יצור וכו'...

הרצו בפני הרב את הערת מרן הגראי"ל זצ"ל, מהי הכפילות שאומרים בתפילה - 'יודע כל פעול' וכו', 'ויבין כל יצור' וכו', ואמר הרב, דאפשר לומר שיפעול' הכונה על הבני אדם, ויצור' הכונה על בעלי חיים, וכאשר שאלו להרב, לפי פירוש זה, מה שייך בבעל חי 'יבין', השיב הרב: 'הרי כתוב בחז"ל (פסיקתא רבתי, פרשה י"ד, סימן ב') שהיה יהודי אחד שהיתה לו בהמה והוא לא עבר איתה בשבת אף פעם ויום אחד הוא נהיה עני, והוא מכר בהמתו לגוי והגוי עבד איתה, ובשבת היא לא רצתה לעבוד, וכמה שהכה אותה לא הסכימה, אז הוא קרא ליהודי ואמר לו שמכר לו בהמה שאינה רוצה לעבוד, אז היהודי לחש לה

באוזן שעתה היא מכורה לגוי וכבר צריכה לעבוד כל השבוע, והבהמה התחילה לזוז, אז הגוי שאלו מה אמר לה כי אמר לו שעתה יצטרך כל פעם לקרא שילחוש לה ואמר לו, ומשמע הגוי את הלחש, עשה ק"ו בעצמו אם הבהמה כבר יודעת שבשבת צריך לנוח והתרגלה לזה א"כ אני שמבין לבד לא כ"ש שצריך לשמור שבת והוא התגייר ויצא ממנו ר"א בן תורתא, ובתוס' ישנים אומר ביומא ט' א' (ד"ה תורתא) כתבו, שנקרא תורתא על שם הפרה (הרב גם ציין על גדולת אותו הגר, שמבואר בירושלמי תענית (פ"ד ה"ב) שפעם אחת כשר"ע אמר על בר כוזיבא שהוא המשיח, אמר לו ר"א בן תורתא יעלו עשבים בלחייך וכו') לאחר שציטט הרב את כל זה, סיים: 'הרי מבואר במעשה הזה, שגם בהמה מבינה...'.

ועוד הוסיף הרב ש'הקושיא על הכפילות, אינה קשה כ"כ, משום שהדרך הרבה פעמים לכתוב בצורה כפולה, ואפי' בפסוקים מצאנו כך שכותבים לפעמים כפול'.

'ואביתה תהילה'...

במוסף ליום הכיפורים אומרים בפיוטים, כך: 'ואביתה תהלה מחורשי

רשע', עוד אומרים: 'ואביתה תהלה, מכתומי שמך, מכמוסי כתם, מלכודי פח, מלעוני מר' ועוד, ראה שם.

את השאלה הבאה, ביקש מרן הגראי"ל זצ"ל, להעביר להרב זצ"ל מפני ש'לו ודאי יהיה תשובה', וכדלהלן: 'איך יתכן שהקב"ה חפץ בתהלה הבאה מפי בני אדם רשעים כאלו, והא מבואר ברמב"ם בהל' תשובה (פ"ז ה"ז), וז"ל: 'כמה מעולה מעלת התשובה אמש היה זה מובדל מה' אלהי ישראל שנאמר 'עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם', צועק ואינו נענה שנאמר כי תרבו תפלה וגו' ועושה מצות וטורפין אותן בפניו, שנאמר 'מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי מי גם בכם ויסגר דלתים וגו' וכו', ע"ש, הרי שאין חפץ הקב"ה כלל במצותיו ובתהלותיו, והניחא עוד שהיחיד אומר, אבל איך הש"ך אומר כן בתוך תפלתו, וצריך עיון, עד כאן תוכן השאלה.

הרב השיב: 'אפשר לומר שהכוונה שאביתה תהלה מחורשי רשע וכו' - לאחר שיעשו תשובה, ובאמת במצב זה ללא תשובה אין חפץ הקב"ה בתהילה שלהם'.

'לשמור שבת אינו דבר פשוט'...

אמרו להרב את מה שהק' הגראי"ל זצ"ל מהגמ' בשבת (ק"ה ב') שכל המשמר שבת כהלכתו, נמחלים עוונותיו, עיין שם, וקשה, דאם שבת מכפרת מה צריך לכפרת יום הכפורים, הרב השיב בפשטות: 'נו, לשמור שבת אינו דבר פשוט...'.

נר של נס, לגבי דין נר מוצאי יו"כ, דבעינן נר ששבת

הרב זצ"ל הביא את המעשה המובא בגמ' (שבת כ"ה א') עם בתו של ר"ח בן דוסא שדלק לה החומץ שהניחה במקום שמן, ונסתפק הרב, כיצד להתייחס להדלקה זו, האם מתחדש הנס כל הזמן, או שנעשה נס רק בהתחלה, ואח"כ כבר ממשיך לדלוק, והוסיף, דהנפק"מ בזה לענין נר במוצאי יום כיפור, שאין מברכין אלא על נר ששבת (דהיינו, שדלק ושבתו הנאה ממנו), (כמבואר בשו"ע בסימן תרכ"ד, סעיף ד') ונר זה של ר"ח בן דוסא, יש לדון בו, האם האש התחדשה בכל רגע מכח הנס, וא"כ אין זה נקרא נר ששבת, אלא כנר היוצא מן העצים ומן האבנים, שאין מברכים עליו במוצאי יו"כ, או שכיון שהנס לא התחדש בכל רגע, א"כ נדלק בנס בערב שבת, והמשיך לדלוק כל הזמן מכח הרגע הראשון, וממילא לגבי מוצאי יו"כ, יוכלו לברך עליו, שהרי שבת כדון.

וכשאמרו ספק זה, למרן הגראי"ל זצ"ל, בשם הרב, אמר: 'הרי לא נהפך החומץ לשמן, אלא נשאר חומץ, וחומץ הרי אינו יכול לדלוק, ובע"כ שנתחדש הנס כל הזמן'.

ומשאמרו זאת להרב, השיב ש'זה גופא מספקא ליה האם נעשה בחומץ כח הסגולי שיש בשמן שיוכל לדלוק, וממילא נשאר לדלוק כל הזמן, או שבכל רגע התחדש הנס מחדש'.

הרב זצ"ל בביקור בבית ידיו הגראי"ל זצ"ל

הגראי"ל זצ"ל בבניסותו לבית ידיו הרב זצ"ל

רשימות תלמידים

עניני ירח האיתנים

חתנו ר' מנדל פאקס זצ"ל שדין זה אפשר ללמוד מהבחינה הפסח, [כנראה הכוונה לביה"ט ס' תפ"ט ס"ד ד"ה מקדש, ונחה דעתו עיי"ה] (מר"י כהן נ"ו).

• סיפרו להרב שהארי"ט"ל זצוק"ל, התעורר במוצאי יו"כ בשעה אחד עשרה, ולאחר שש בבוקר, חיד אמר הרב בפשיטות 'התורה מחייה, ונותנת כח'.

סוכה

• שאלתי להרב, להח"ח שסתפק אי בסוכה איכא מצוה לאכול כל יום מצוה בפסח לשי' הארי"ט, ולכא' מה הדמיון לפסח הא התם כתיב שבטת ימים תאכלו מצות, והכא לא קתני לשון אכילה אלא בסוכות תשבו שבטת ימים, והסביר הרב שמה הפירוש 'תשבו' - כיון אכילה.

• אחד שאל להרב האם צריך להעיר מי שגרם בבית הכנסת חול' לסוכה, אמר הרב שהוא חושב שזה הוי תשבו כעין תדורו, שכן דרכו לפעמים להרדם באמצע לימודו, והוסיף ששאל זה פעם לסבא מירושלים (הארי"ט"ל זצוק"ל) ולא ענה דבר ברור, וכן שאל אותו ע"ד להרדם בשבת נסיעה דלכא' הוי תשבו כעין תדורו, ולא הכריע [נוראיתי ברישומות תלמידי א', שהסנה שאלו להרב, ואמר, שזה הולכי דרכים ומותר, והרב התבטא שפעם לא רצה להתיר, אבל עכשיו כבר התיר].

• הרב אמר פעם שיש לו שני פעמים שהוא במתח שלא ירדם מחוץ לסוכה, בקהלת, ובליד בהוש"ר מפני שאני ער בלילה.

• אמר הרב, שהחפ"א לא אמר את האופיפיון, אך אבא כן אמר.

ראש השנה

• שאלתי אותו מאמי, אם יש בעיה לנאן תפילות של ר"ה בשאר ימות השנה, אמר לי, שהחסידיים אומרים שזה מעורר דינים ואין למה מקור הלכתי.

• הרב אמר לר' ישע' כהן נ"ו, שהיות והחפ"א אמר להר"ה מתוך השבר, לכך ר' יצחק שאול נ"ו תוקע לו שוב בבית לאחר התפילה, וכן אמר לו שיעשה השברים עם הפסק מעט בין שבר לשבר, שלא יראה תקיעה עם סלסול.

• אמר הרב שהוא לא אמר ברכת אשר יצר באמצע מוסף של ר"ה, שלא להפסיק בין הברכות של התקיעות דמיושב, ע"ד לאחר התקיעות דמנוחה, ותהלים ודאי אסור לומר, ושאלתי להרב שאני כוכר את אביו זצ"ל שאמר תהלים כל החמרת הש"ס, השיב הרב, כיון דאביו לא שמע רק את התקיעות, ולא את החמרת הש"ס, תו כבר לא קיים אצלו ענין תקיעות מנוחה, ולא שייך אצלו ענין של הפסק.

יום כיפור

• אמר הרב: במחן הכה שירדה חולשה לעולם אין נוהגין להוסיף לענות את הקטן, רק מאחרין קצת אכילתו.

• סיפר הרב שפעם אצל הח"ח ה' אחד שטעה במוצאי יו"כ ואמר "המלך הקדוש" ובקש הח"ח שיביאו מנ"כ ולא מצא כתוב דין זה [והוסיף הרב שמי שאמר המלך המפסד מובא במ"ב בס' ק"ח ס"ק א'] ונצטרך הח"ח שלא כתב דין זה שהוא מצוי, וסוף הראה לו

שיח יצחק

מדברי גאב"ד רמת אלחנן מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל

עליו כפרות, כי הוא בטל ברוב למרות שמדברנן שמו עליו.

וגיסי הגר"ח קנייבסקי (שליט"א) [זצוק"ל] אמר דיתכן שאפשר להישאל על הכפרה, כשם שאפשר להתיר כל נדר, ויחזור התרגול למה שהיה בתחילה, ונעקרה הכפרה למפרע, ושוב יכול אדם אחר לעשות עליו כפרות לכתחילה. מעובד ע"פ חשוקי חמד יומא ס"ו ב', ועיין שם עוד ובשם הגריש"א

סוכה

אתרוג נאה בגודלו, ואתרוג נאה במראהו, מי עדיף?

שאלה. יש לו מבחר של שני אתרוגים אחד הוא גדול ומבושל היטב וגם יש בו יותר מהשיעור ואילו היינו דנים אותו בתור פרי היה המשובח ביותר אך המראה שלו אינו כל כך משובח מאידך יש לו אתרוג שהגידול שלו נאה מאד אך הוא קטן מאד ויש לו שיעור מצומצם איזה מהם יעדיף?

תשובה. בירושלמי יומא (פ"ו ה"א) מבעיא ליה משובח בגופו משובח במראיו, מי קודם, כלומר, בתורה נאמר 'זה אלי ואנוהו' ומצוה להביא קרבנות ממובחר, וראיה מהבל שהביא 'מבכורות צאנו ומחלביהן', ונסתפקה הגמ' איזה מובחר עדיף משובח בגופו, או משובח במראיו, ופירש הקרבן העדה, משובח בגופו שהוא שמן ואין מראהו טוב, או משובח במראיו שמראהו טוב ואינו שמן כל כך, איזה מהם קודם, ופשטה הגמרא גישמענה מן הדא, אביב קצור, יבש לקצור, אביב קצור קודם, הדא אמרה משובח בגופו משובח במראיו, משובח בגופו קודם, ופירש קרבן העדה, אביב קצור, גבי עומר כתיב 'אביב קלוי באש' ותני אם נמצאה תבואה קצורה שהיא אביב, כלומר לחה, ונמצא שעורים יבשים, שעדיין קמה, ואינם קצורים - אביב קצור קודם, אע"ג שמצוה לקצור, מ"מ כיון שזה שקצור משובח בגופו, הוא קודם, ש"מ משובח בגופו קודם, עכ"ל, ולכאורה בנידוננו, יקח את האתרוג המשובח בגופו, אולם שמעתי מגיסי הגר"ח קנייבסקי (שליט"א) [זצוק"ל] שאין ללמוד מהירושלמי לאתרוג דמפורש בתורה 'פרי עץ הדר' דפירושו נאה במראהו. מעובד ע"פ חשוקי חמד סוכה נ"א ב'

ראש השנה

האם לבני ספרד, יש ענין שיאכלו גזר בליל ראש השנה

שאלה. נאמר במשנ"ב (סימן תקפג סק"א) לגבי אכילת הסימנים: 'והוא הדין מה שנקרא בלשונות אחרים לשון רביה, יאכל, כל מדינה ומדינה כלשונה', ויש להסתפק בנוגע לגזר שבלשון אשכנזי אידיש קורים לו 'מערין' - לשון רביה, אך לבני ספרד אין הגזר לשון רביה, האם גם לבני ספרד יש ענין לאוכלו ולומר עליו יה"ר שירבו זכויותינו, או לא?

תשובה. גיסי הגר"ח קנייבסקי (שליט"א) [זצוק"ל] השיב, שלבני ספרד אין ענין לאוכלו, וכעין ראיה מהמבואר במסכת ברכות (דף נו ע"ב) 'הרואה חתול בחלום, באתרא דקרו ליה 'שונרא' נעשית לו שירה נאה, 'שינרא' נעשה לו שינוי רע', עכ"ל הגמ', הרי דהלשון קובעת, ואם כן מסתבר דבאותם מקומות דאין קוראים לגזר 'מערין' לא מהני, וגם מי שלא נוהג לקרא לגזר 'מערין' לא עשה כלום באכילתו, כיון שאין זה לשונו.

מעובד ע"פ חשוקי חמד ראש השנה י"ב ב'

יום כיפור

תרגול שברח לאחר עריכת הכפרות והתערב בין יתר התרגולים

שאלה. מעשה באחד שערך כפרות על תרגול, ולאחר שסובב את התרגול מעל ראשו התחמק העוף מידי [בפשיעתו], והתערב בין שאר התרגולים של בעל הלולים, ונסתפק עתה מה עליו לעשות, שכן ברגע שיוודע לקהל שבין התרגולים מסתובב תרגול אחד שכבר עשו עליו כפרות, לא ירצו יותר להשתמש בתרגולים אלו לכפרות, ויגרם הפסד גדול לבעל הלולים, ולכן שואל האם מן הראוי שישלם עבור כל העופות שבלול, כדי שלא לגרום הפסד לבעל התרגולים?

תשובה. לכאורה מדאורייתא העוף בטל ברוב, ורק מדברנן לא בטל כי הוא דבר חשוב, כמבואר ברמ"א יו"ד (סימן ק"י ס"א), ואם כן היה מקום לומר, שלענין כפרות סגי בתרגול שמדאורייתא אין עליו שם של תרגול שעשו

ניתן להאזין לשאלות אקטואליות קצרות מתורת גאב"ד רמת אלחנן שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל, בקו 04-3760582

סדר שופרותינו

יתקע בשופר גדול

בירור שיטת הרב זצוק"ל באופן התקיעות ושיעור ההפסק בין שברים לתרועה, במשנת מרנא החזו"א זללה"ה

מריע מתוך השבר, ובתקיעות דמעומד מפסיק ביניהם פחות מכדי נשימה ותקיעות שאחר התפלה מקצתן בהפסק פחות מכדי נשימה ומקצתן ללא הפסק (כן העיד הר"ר שלמה כהן ז"ל שהי' בעל תוקע אצלו כל השנים שהזכירו כן וכו' בחזו"א או"ח סוף סי' קל"ו ולא כמ"ש רמ"ג דמעומד בב' נשימות שזה אינו נכון, גם מש"כ בהוצאה שני' שלא לערב את הקולות אינו כן אלא ממילא יש משהו הפסק) (ועי' שונה הלכות סי' תק"צ דין ו').

קונטרס הזכרונות, סימן כ"ט סעיף י'

'וכו' וכן נהג מרן זצ"ל בתשר"ת דמיושב מריע מתוך השבר ממש ובמעומד מפסיק פחות מכדי נשימה ובתקיעות שאחר התפלה מקצתן בהפסק פחות מכדי נשימה ומקצתן בלא הפסק כלל'.

שונה הלכות סימן תק"צ, דין ו, ע"ש בתחילת הדברים

'אמר לי הררש"כ (שליט"א) ז"ל שהי' בעל תוקע אצל מרן החזו"א זצוק"ל וכו', ובתשר"ת בתקיעות דמיושב אמר לו מרן להריע מתוך השבר בכח אחד לא להפסיק כלל אפי' פחות מכדי נשימה, ובתקיעות דמעומד להפסיק פחות מכדי נשימה (כמו שכתוב בחזו"א או"ח סי' קל"ו). וכן אמר לי הגר"ק (שליט"א) [זצוק"ל] שהררש"כ אמר לו שמרן הקפיד בתקיעות דמיושב שיהא מריע מתוך השבר ממש בלי הפסק כלל ובמעומד להפסיק פחות מכדי וכו' כנ"ל'.

ארחות רבינו, אות י"ד

'אצל מרן החזו"א זצוק"ל ואצל מו"ר זצוק"ל בתקיעות דמיושב בתשר"ת הריעו מתוך השבר בכח אחד בלי הפסק כלל אפי' פחות מכדי נשימה, ובמעומד עשו הפסק פחות מכדי נשימה, ובשלושים קולות שתוקעים אחר התפלה אמר מרן לבעל תוקע שחלק מהם יעשה כך וחלק יעשה כך, ותשר"ת עם הפסק כדי נשימה לא תקעו כלל אצל רבותי הקדושים נ"ע זיעועכ"ל, (וה לא כמ"ב בסי' תק"צ ס"ק י"ח וע"ש במחבר וברמ"א ולהלן הבאנו בהרחבה את דברי מרן ע"ש)'.
שם, אות ט"ז

כתב השו"ע (סימן תק"צ, סעיף ד'): 'ג' שברים צריך לעשותם בנשימה אחת, אבל ג' שברים ותרועה דתשר"ת, יש אומרים שאינו צריך לעשותם בנשימה אחת, והוא שלא ישהה בהפסקה יותר מכדי נשימה, ויש אומרים שצריך לעשותם בנשימה אחת, וירא שמים יצא ידי כלם, ובתקיעות דמיושב יעשה בנשימה אחת; ובתקיעות דמעומד יעשה בב' נשימות. הגה: והמנהג הפשוט לעשות הכל בב' נשימות, ואין לשנות'.

וכתב המשנ"ב (ס"ק י"ח): 'וי"א שצריך לעשותם בנשימה אחת, וטעמם, דהא מה שאנו עושין שברים תרועה הוא מפני דשמוא כונת התורה בתרועה לשתייה דוקא דאז יוצא ידי תרועה א"כ אין להפסיק ביניהם בנשימה דהוי כמו תרועה שנחלקה לשתיים ואינה כלום וע"כ אפילו בדיעבד אם עשה כן מחזירין אותו ומ"מ לא יתקע שברים תרועה בכח אחד בלתי שום הפסק דבכה"ג לא מיקרי נשימה אחת אלא יפסיק מעט רק שלא יהיה בכדי נשימה בינתיים'.

ובחזון איש (או"ח, סימן קל"ו, ס"ק א'), כתב: 'ומה מאד תמוהים ד' הגאון רימ"ה שליט"א זללה"ה במ"ב ס"ק י"ח שפירש דברי השו"ע בנשימה אחת היינו דוקא בהפסק פחות מכדי נשימה, והלא זהו פירוש ב' נשימות שכתב השו"ע שלא יפסיק יותר מכדי נשימה כמבואר בשו"ע וזהו דעת רבנו תם כמו שפירשוהו המרדכי והג"א, ונשימה אחת הוא משום דעת הרא"ש, ולדידי' אין להפסיק כלל אלא בכח אחד, ומש"כ ב"י דאפי' בנשימה אחת צריך להפסיק אינו אלא לפי הרמב"ן, ומש"כ דצריך להפסיק היינו דמלשון הרמב"ן משמע דאינו חולק על סברת ר"ת דהם ב' קולות אלא דס"ל דאפ"ה אין להפסיק ביניהם יותר מכדי נשימה כמו תר"ת לר"י, וא"כ בהפסקה מועטת מודה הרמב"ן'.

והסיק לבסוף (ס"ק ב'): 'ונכון לעשות כמש"כ המחבר תקיעות למיושב בכח אחד ושל מעומד בב' כחות בהפסק פחות מכדי נשימה'.

ונביא בזאת, עוד מדברי הרב, שנדפסו במקומות אחרים:

'תקיעות דמיושב שברים ותרועה בנשימה א' בלא הפסק כלל רק

זכורת התורה בעלון

לעילוי נשמתו של

ידידנו הנעלה איש החסד שהיטיב עם כל רואיו

רבי עווד דוד גרואכר ז"ל

נלב"ע כ"ו אלול תשפ"ג

כוס תנחומים

למשפחה הרוממה ובפרט לידידנו הנעלה ורב הפעלים

איש אשר רוח בו, העומד לימין מכונינו

שזכה לקרבתו הגדולה של הרב זצ"ל

הרב ישעיהו יחיאל מאיר גרואכר הי"ו

שזכות התורה והחסד תעמוד לימינם

שלא יוסיפו לדאבה עוד

מילה בסלע

שח הרב זצ"ל: 'תמיד יוצא לי ללמוד הלכות עבודת יום הכיפורים, ביום כיפור'.

כמו כן הרב היה מתחיל את התהילים למחרת יום כיפור, ואומר לפי סדר של פרק ביום, ובשמחת תורה היה יוצא לו לומר את השיר של יום של שמחת תורה, בתהילים שבסדר החובות.

ובחג הסוכות, היה הרב לומד מסכת בבא מציעא, ותמיד היה יוצא שלומד את הגמרא 'עלה אחד בבד אחד' (ב"מ כ"ד א').

אודות הקשר של הגאון הגדול רבי אליהו כ"ץ זצוק"ל, אב"ד קהילת סאטמאר ושיכון קרית יואל בבני ברק ובעל ה'ראש אליהו', עם הרב זצוק"ל

נכתב לרגל חמש שנים לפטירתו, ביום הכיפורים שנת ה'תשע"ט,

ע"י בנו הגאון רבי אברהם שלמה כ"ץ שליט"א, אב"ד ריסקוועווע ב"ב, ומרבני קהילת סאטמאר ב"ב

ראשית הקשר בין אאמו"ר להרב

הקשר בין אאמו"ר להרב זע"א, היה מיוחד במינו, והאמת שלפני שנים רבות, לא ידעתי שיש קשר כלל בין הרב, לאאמו"ר, ורק לפני 27 שנים, ביום ערב שבת פרשת כי תבא שנת תשנ"ו, באותה העת עסקתי בחוק לימודי בשולחן ערוך חלק יו"ד, ואאמו"ר, ביקש ממני, משום מה, שאלך להרב להיבחן על זה, ואכן הגעתי ומצאתי יושב כדרכו, על מדרגות המרפסת שלפני כניסת ביתו, כשהוא מעביר את פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום משהבחין בי, הרים ראשו מתוך החומש ונענע בראשו בסימן שאלה מה הנני רוצה, ואמרתי לו 'הנני בנו של הגר"א כ"ץ - הרב של סאטמאר, והנני מבקש ברכה מהרב', והושיט לי ידו והראה לי שאינו יכול לדבר כי הוא באמצע העברת הסדרה. ואז אמרתי להרב: 'זכיתי לסיים חלק א' מורה דעה והנני רוצה שהרב יבחן אותי. ומיד העלה חיוך על

פניו וסיים עד סוף הסימן שבפרשה, ואמר לי בענותנותו הגדולה בזה הלשון: 'איך קען ניט גארניט, איך בין א עם הארץ' (איני יודע כלום, הנני עם הארץ). העזתי פני ושאלתי: 'למה יגיד הרב כזאת, הרי מספריו הרבים ניכרת בקיאותו בכל מכמני התורה, דרך אמונה, נחל איתן...?' ואז ענה לי על זה ברוב ענותנותו: 'ענס, האב איך געלערנט' שאלך להבחן, מיד ענה לי: 'אצל אביך'. ואמרתי לו: 'וכי כלום אב מעיד על בנו'. אז מיד ענה לי הרב זצוק"ל: "איז דעס דען דיני נפשות - אז מען דארף א עדות" (וכי זה דיני נפשות שצריכים עדות לזה), עכ"ל.

מאותה העת, הבנתי כי הרב, מעריך את אאמו"ר, ויש להם קשר, וכדאי לנצל זאת, ושלחתי מכתבים, זעיר פה וזעיר שם, כאשר משנת תשס"ב או משנת תשס"ג בערך, התחלתי לכתוב הרבה אל הרב, באחד המכתבים, נשתוממתי לראות כיצד הרב הוסיף לי בסוף התשובה: 'פריסת שלום לאביו הגאון שליט"א', וכן על ידי שהרב הקפיד ברוב תשובותיו בכתב ידו אלי, להוסיף לשונות מיוחדים מאוד - וכל פעם בסגנון מיוחד מאוד - עבור אאמו"ר זצ"ל.

כמו כן ביום אחד עלה אאמו"ר לבקר את הרב, ביקור שהיה יסוד לביקורים תכופים במשך השנים לאחר כך, בעיקר לפני פורים, ובערב ימים הנוראים, כאשר הרב היה מקפיד כמעט בכל פעם ללוות את הרב עד מחוץ לחדרו. מעי המו עלי על הימים הנעלים והמתוקים ההם, כאשר כל ביקור של אאמו"ר אצל הרב, היה תענוג רוחני שהיה נמשך לפעמים כרבע שעה או עשרים דקות, זמן ארוך ונדיר אצל הרב כידוע.

מכתבי תורה

גם כאשר הרב הפסיק לשלוח את כתב ידו ממש, לשולחי המכתבים, והיה מבקש מבנו הגר"ש שליט"א להעתיקם, היה שולח את כתב ידו ממש לאאמו"ר, בלשונותיו הנדירים, ואכן, כשנשאלתי במשך השנים השאלה הזאת המון פעמים על ידי אנשים שונים, לפרש המכתבים המיוחדים גם בנוסחתם וגם באריכות המכתבים - שהרב היה מהמקצרים בלשונותיו כידוע, ההסבר היחיד לכל הקשר המיוחד הזה, הוא שתלמידי חכמים, יש להם את חוש הריח הרוחני, והיכן שמוצאים תמיד חכם

פגישות דאורייתא

'כבר הורה זקן'

באחת ההזדמנויות, כאשר עסקתי בספרי על הפמ"ג, והרב היה מעודד כהרגלו, להוציא לאור עוד ועוד ספרים, שאלני הרב: "וואס מאכט דער פרי מגדים" ('מה שלום הפרי מגדים'), והשבתי לו, שהנני עובד יותר על ספרי שעל המחצית השקל, והוספתי שדעת אאמו"ר הוא שאוציא לראשונה החיבור על המחצית השקל. וכששמע שכן הוא דעת אאמו"ר זצ"ל, מיד הפטיר באומרו: 'כבר הורה זקן'.

כמו כן, בכל פעם מהביקורים הרבים אצל הרב, תמיד דרש בשלום אאמו"ר ובעוד ענינים הנוגעים אל אאמו"ר בהרבה הרפתקאי השונים אשר דעו עליו במשך השנים - שאין כאן המקום לפרסמם ברבים.

'כמים פנים אל הפנים'

כמובן ש'כמים פנים אל פנים' רחש אאמו"ר, כבוד ויקר גדול מאוד אל הרב, ואל כח תורתו הנדירה ואל ספריו המיוחדים, בכל מקצועות התורה. ולא פעם ופעמים נשלחתי במיוחד כשליח אישי על ידי אאמו"ר אל הרב לברר דעתו בהלכה פלונית ופלונית וכו', ואאמו"ר היה שמח כמוצא שלל רב על תשובותיו הבהירים.

כאשר כשהכנסתי את אחד מבני הי"ו בבריתו של אברהם אבינו בשבת קודש שבחורף שנת תשס"ו, אז שלח אותי אאמו"ר לכבד את הרב בסנדקאות בברית שיתקיים בבית המדרש הגדול בשיכון סאטמאר. ולמרות שאאמו"ר הרי היה רב הקהילה, והברית תתקיים בבית המדרש הגדול שבה הוא משמש כרב, עם

כל זאת לא היסס לרגע והרגיש לזכות להביא לשם את הרב שהוא יהיה הסנדק, ורק שבסוף לא יצא זאת לפועל עקב טירחת הרב ללכת רגלי דרך כזה בשבת קודש וכו'. ואעפ"כ במכתב תשובה על שאלותי בהלכה שקיבלתי מהרב זצ"ל לאחר כך, הוסיף הרב בכתב ידו בזה הלשון: 'ברכת מז"ט להרך הנימול, יזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמעש"ט. וד"ש לאביו הגאון שליט"א. חיים קניבסקי'.

'עיני ישראל צופיות...'

ביום ח"י כסלו תשע"ב כשעליתי אל הרב להביא לו מכתב שאלה בענין 'טלטול מן הצד', אז הוסיף אאמו"ר בכתב ידו - מכתב חיזוק להרב, כשבתוך הדברים גם כתב לו: 'ובפרט אנו מצפים בתקוה חזקה, שיתחזק הרבה אחר השבר הגדול של פטירת הרבנית החשובה והצדקנית ע"ה שהיתה העזר כנגדו כל השנים וכו', עיני ישראל צפיות כל עת ועונה, שיתחזק מעכ"ה שליט"א ולהמשיך בעבודת הקודש בכתבת תשובות לרבים השואלים בדבר הלכה ובענינים שונים, שזה לחיזוק גדול לכל השותים בצמא את

תשובות השלישי הנ"ל) ולא קיבלתי עדיין תשובה ממנו, עכ"ד.

כאשר אאמו"ר נחלה, הרב הטריח עצמו לעלות לביתו בשיכון סאטמאר - לקיים מצות 'ביקור חולים'. היה זה בחודש אלול שנת תשע"ג, ושהה בביתו כרבע שעה, ודיברו ביניהם שיחות נאות בענינים שונים, כשהרב מברך את אאמו"ר במיטב הברכות.

שיזכה לעמוד יחד עם אבנים על הלב

וגם לאחר ביקור זה הפתיע אותנו הרב. כי לפני צאת הרב מבית אאמו"ר, מסרתי לו מכתב בעניני הלכה שיחווה דעתו עליה, וכעבור כמה ימים קיבלתי תשובה בכתב יד הרב בזה הלשון: 'ע"ה תשע"ד. כב' ידי'נ הגה"צ רא"ש כ"ץ שליט"א. בעזה"י. ראיתי קצת מה שאתה כותב, והדברים יפים ומתקבלים. גם היינו השבוע אצל אביך הרב שליט"א, וברכנוהו שיזכה לעמוד יחד עם אבנים על הלב בעזה"י בקרוב. חיים קניבסקי, ע"כ. כך זכיתי, שהרב בעצמו הנציח ביקור זה לדורות עולם. ואכן, ביקור זה היה לחיזוק עצום עבור אאמו"ר שעוד סבל מחוליו יותר מחמש שנים לאחר כך. ובמשך השנים הללו הייתי המון פעמים אצל הרב אודות מצבו של אאמו"ר זצ"ל, כשהרב מברר כסדר על מצבו ולקח ללבו הטהור את צערו של אאמו"ר, ומברכו במיטב הברכות. ובתחילת דרך היסורים של אאמו"ר כשהיה כמה חדשים בבית החולים בתחילת שנת תשע"ד, אז קיבל אאמו"ר בבית החולים תהלים מפואר עם הקדשה מהרב "בכתב ידו" על התהלים, ובה לשונות מופלגים ביותר לאאמו"ר.

ניחום אבלים של הרב

כשאאמו"ר זצ"ל נפטר בביתו מרגע לרגע - בעצם יום הכיפורים שנת תשע"ט, אז כבר למחרת יו"כ בבוקר, קיבלתי מכתב ניחום אבלים בכתב ידו של הרב, בה הוא כותב לי בתוך הדברים: 'לידידינו הגרא"ש כ"ץ שליט"א וכל המשפחה, נצטערנו לשמוע על פטירת אביכם הגרא"א זצ"ל, המקום ינחם אתכם ואת שאר המשפחה החשובה בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, ותזכו להדפיס כל הספרים שהשאר, וחתם את שמו עליה'.

עיני עיני יורדה מים על אבידתינו את שני הגדולים הללו, הרב ואאמו"ר זצ"ל, ובחיים חיותם לא ידענו להעריך 'היטב ובאמת' - את המתנה הגדולה שהיה לנו מן השמים, ועתה בהסתלקותם אנו מרגישים יותר ויותר את החסרון מהם, והלב הומה לתקופות והזמנים הנאים ההם.

יהא רעוואי שדברינו הללו, יהיה לנחת רוח ולעילוי נשמת אאמו"ר זצלה"ה בגנזי מרומים, וכבר בקרוב נזכה לוהקיצו וירננו שוכני עפר בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן כיה"ר.

דבריו הק' - ובתוכם גם אני הק' ובני הרה"ג שליט"א, שהוא כמוצא שלל רב, עד כאן חלק מדברי אאמו"ר זצ"ל.

והייתי נוכח בשעת מעשה כשהרב קרא את כל המכתב של אאמו"ר זצ"ל, וראיתי, שהיה עיניו דומעות, כי דברי אאמו"ר שיצאו מן הלב, וריגשו אותו מאוד.

ואף הרב השיב בכתב ידו: להגאון הגדול מהר"א כ"ץ שליט"א. יישר כוחו על ברכותיו, והמברך יתברך. דוש"ת, חיים קניבסקי, עד כאן לשונו.

את והב בסופה

בשנת תש"ע לפ"ק נשאלתי מאיש אחד שאלה, על שאשתו הניחה את החלה על קדירת ה"טשולנט" של שב"ק שעל הפלטה, ורק בליל השבת נזכרה שלא הפרישה כלל חלה מכל החלות שאפתה לשב"ק, וממילא נתהווה השאלה על קדירת ה"טשולנט" האם הוא מוקצה מטעם ש"בבין השמשות" היה בסיס לאיסור החלה הטבל, וכן על עצם ה"טשולנט" האם מותר לאכול מצד בליעת איסור של החלה הטבל שעליה. ובס"ד עניתי לו תשובה בכתב באריכות בענינים הללו, אבל כיון שלא רציתי להסתמך על חו"ד העניה, אז נגשתי לאאמו"ר עם כל התשובה שיחווה דעתו עליה בהסכמתו, ואכן כתב לי מכתב תשובה על זה, ושוב ציווני לשלחה להרב, ואז השיב הרב תשובה על זה לאאמו"ר, בכתבו ברוב ענותנותו בזה הלשון: 'כבוד הגאון הגדול מהר"א כ"ץ שליט"א. הנני שואל שאלת תם בלי עיון כלל, הא קיימא לן טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותיקנו מתוקן, א"כ אין כאן בסיס כלל, ומה השאלה (וכנראה היה איזה טעות כאן), ושלח אתה המכתב לאאמו"ר.

אאמו"ר השיב תשובה מפורטת בכתב להרב ושלחה אל הרב, ואז שלח הרב זצ"ל מכתב תשובה שנית לאאמו"ר בהסבירו את הצד שלו, וסיים המכתב בזה הלשון: דוש"ת בכבוד הראוי, חיים קניבסקי, ע"כ. ואז שוב השיב אאמו"ר זצ"ל את דעתו להרב בתשובה בכתב יד ואז היתה התרגשות גדולה לאאמו"ר זצ"ל בקבלו מכתב מהרב בזה הנוסח: כבוד ידידינו הגאון הגדול הגרא"ה הכהן שליט"א. קבלתי המכתב ואני מבין היטב דעת הדר"ג שליט"א, דילידא אימיו' כוותי' תלד. רק רציתי לפרש הנלעג"ד וכו', והסביר את הצד שלו וחתם שמו עליה. ויסוד הלשון הוא ממכות י"ז א' גבי רשב"י, היה בה משום חידוש גדול לאאמו"ר, וכבר לא השיב תשובה בשלישית להרב זצ"ל, כיון שסבר שאין זה מן הכבוד להתווכח עם הרב שוב, והפלא הגדול בזה הוא: שלאחר כך (ביום ער"ש) ואתחנן שנת תש"ט) הוצרך הרב זצ"ל לשהות כמה ימים בבית החולים מעייני הישועה, ואז ביום ג' פרשת עקב מתקשר אלי נכד הרב - הרה"ג רבי אברהם ישעי' שטיינמן שליט"א, שביום ההוא ביקר את הרב בבית החולים,

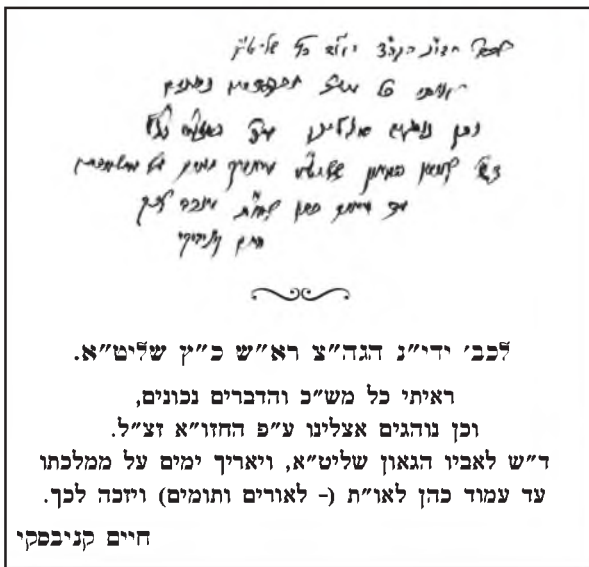
ומסר לו שהרב כ"ץ מסאטמאר התקשר אליו לברר על מצבו של הרב - ושמוכוני עליו בברכת כהנים וכו'. והרב זצ"ל שעדיין היה חלש מאוד נהנה וחיין, ומיד הפתיע אותו באמרו אליו: "שלחתי להרב כ"ץ תשובה (דהיינו

ביקור הרב זצוק"ל בבית הגרא"א כ"ץ זצ"ל, אלול תשע"ג

הגרא"א כ"ץ בביקור אצל הרב, שבת תשע"ג, לצידו בנו הגרא"ש שליט"א

לכב' ידי'נ הגה"צ רא"ש כ"ץ שליט"א.

ראיתי כל מש"כ והדברים נכונים, וכן נוהגים אצלינו ע"פ החזו"א זצ"ל. ד"ש לאביו הגאון שליט"א, ויארץ ימים על ממלכתו עד עמוד כהן לאו"ת (- לאורים ותומים) ויזכה לכך.

חיים קניבסקי

עד עמוד כהן לאורים ותומים ויזכה לכך. אחד מהמכתבים הרבים בהם הרב זצ"ל בשלומו של הגרא"א כ"ץ זצ"ל

הרב זצוק"ל באמירת התהילים בעשרת ימי תשובה

במיוחד לימי עשרת ימי תשובה: במקביל לחיזוק הגדול בסדרי הלימוד במפעל 'שיח התורה' שנוסד ע"י מכון 'שיח אמונה' לעילוי נשמת הרב זצוק"ל, מכריזים ב'שיח התורה' על חיזוק מיוחד לימי עשרת ימי תשובה הבעל"ט, לצעוד בדרכו שהנהגתו של מרן זצוק"ל באמירת כל ספר התהילים מידי יום מימי עשרת ימי תשובה.

לומדי 'שיח התורה' שינהגו כהנהגתו של מרן זצוק"ל לומר מידי יום בעשי"ת את כל ספר התהילים, יכנסו להגרלה מיוחדת ובה יזכו שני זוכים בסך 2000 ש"ח לכל אחד, כאשר כל יום נוסף בעשי"ת בו יאמרו את כל ספר התהילים מהווה זכות כניסה נוספת להגרלות המיוחדות. החיזוק המיוחד באמירת התהילים כהנהגת מרן זצוק"ל, הינו מלבד סדר לימוד המוסר שנוסד באלול, ללימוד ספר 'ארחות חיים' להרא"ש עם ביאורו של מרן זצוק"ל 'השם אורחותיו', ומלבד החיזוק בכלל סדרי הלימוד ב'שיח התורה'.

ניתן להרשם ולהצטרף לכלל סדרי 'שיח התורה' בטלמסר של מכון 'שיח אמונה' 03-308-5000 בשלוחת 'שיח התורה' שלוחה 2, וכן בעמדות 'נדרים כלום' בחיפוש 'שיח התורה' לקבלת סדרי הלימוד ולקבלת כרטיס נוספים ניתן לפנות למכון 'שיח אמונה' בדוא"ל se3077700@gmail.com.

לקראת יום הדין, וראש השנה דשנת תשפ"ד, מתקיימים במפעל 'שיח התורה' שנוסד לשכות נשמתו של הרב זצוק"ל ע"י מכון 'שיח אמונה', חיזוקים והתחלות חדשות בסדרי הלימוד והמבחנים בהם משתתפים אלפים רבים דבר יום ביומו, המבקשים להכיר טובה להרב זצוק"ל, מצטרפים לסדרי הלימוד השונים שהוקמו ע"י מכון 'שיח אמונה' במסגרת מפעל 'שיח התורה', וזוכים להשיב לו תורה על ידי לימוד בסדרי הלימוד שהוקמו לשכות נשמתו.

בסדר הלימוד 'בדרכו' 8 דף ליום - התחילו בימים אלו בלימוד מסכת סוטה. בסדר המרכזי של 'שיח התורה' משתתפים מידי יום מעל 150 בני עליה מופלגים, ששוקדים על תלמודם בהספק העצום כהנהגתו ובדרכו של מרן זצוק"ל ולומדים 8 דפי גמרא בכל יום.

במקביל, בסדר הלימוד 'בדרכו' 3 דפי משנה ברורה ליום - התחילו בימים אלו הלכות בשול. בסדר הלימוד 'בתורת' - ארחות יושר' התחילו בימים אלו ערך 'זריזות'. ובסדר הלימוד 'משנתית' לימוד ש"ס משניות בשנה - התחילו בימים אלו בלימוד מסכת ידים.

וזכר, כי המשתתפים בתוכניות וסדרי הלימוד של 'שיח התורה' נכנסים ונכללים ל-98 הגרלות מידי שבוע, כאשר בכל יום ויום, נכללים הלומדים בהגרלות על 10 ספרים מספרי רבינו מרן זצוק"ל, זכיה בתווי קניה בסך 1000 ש"ח, שני זוכים בתווי קניה בסך 100 ש"ח כל זכיה וזכיה בתווי קניה בסך 300 ש"ח.

כפי הנהגת מכון 'שיח אמונה' בשנים האחרונות בעידודו ובברכתו של הרב זצוק"ל, נשלמות בימים אלו הכנות הענק, שנמשכו במשך חודשים ארוכים, לקראת חלוקת הענק לערב יום טוב של ירח האיתנים.

במסגרת החלוקה מקבלים לביתם ע"י צוות נרחב של שליחים, אלפי משפחות של תלמידי חכמים ומשפחות מרובות ילדים, ארגונים המלאים בכל הנצרך לתקופת החגים, מוצרי מזון ומוצרי נקיון, בשר עופות דגים וביצים, ואף שי לילדים.

בחלוקה זו מצורפת גם, המהדורה בכריכה רכה מחיבורו של מרן זצוק"ל 'השם אורחותיו' על ה'ארחות חיים' להרא"ש, במהדורה החדשה המנוקדת והמתוקנת שיצאה לאור ע"י מכוננו.

כמו כן צורף לחלוקה, אוגדן גלינות 'שיח אמונה' שיצאו לאור מידי חודש בחדשו בשנה החולפת תשפ"ג, וכן 'ברכת אשר יצר' המחולקת ע"י מכוננו לרפואת ידידנו הנעלה ראש וראשון לכל דבר שבקדושה הרב עזר דוד בן ציפורה (גראוור) הזקן לרחמי שמים בתושח"י.

במסגרת ההכנות לחלוקה הגדולה עמלים מתנדבי 'שיח אמונה' בהאגרג ענק על מיון המוצרים וחלוקתם לארגוני המשלוח, בחלוקה לכל הערים ברחבי ארץ הקודש.

תודת המכון ואלפי המשפחות המקבלות, שמגדירות את המשלוח כ'אור גדול לכל חודש החגים', שלוחה לידידי מכון 'שיח אמונה' שבטוב ליבם תומכים ומסייעים.

אורחותיו למדני

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

הופיע ויצא לאור עולם, ספר

'ארחות חיים להרא"ש'

עם פירושו של הרב זצוק"ל 'השם אורחותיו'

בהוצאה מחודשת מנוקדת ומתוקנת

בתוספת עשרות ציונים על ידי רבני המכון

**ניתן להשיג בבית הרב זצוק"ל,
במוקדי החלוקה הקבועים,
ובחנויות הספרים המובחרות**

מראות הוד משולחנו של הרב זצוק"ל בימים אלו

תלמידי ישיבת 'תפארת יונה' מקריית הרצוג הגיעו לבית הרב זצוק"ל וזכו להבחן ולהתברך מפי בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

תלמידי ישיבת 'תפארת צעירים' מהעיר אלעד שבראשות הגאון רבי יוסף שלמה אדלשטיין שליט"א הגיעו לבית הרב זצוק"ל לסיום מסכת ומבחן מפי בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

גבאי 'הכנסת אורחים רשב"י' שבהנהלת הרב קרליבך הגיעו לבית הרב זצ"ל למעמד סיום כתיבת האותיות ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א בספר התורה החדש

ישיבת המתמידים מבית שמש נכנסו לבית הרב זצוק"ל לבחינה ודברי ברכה ע"י בנו הגר"ש קניבסק שליט"א לקראת הימים הנוראים

דבר בעתו מזה טוב

לאחר שאזל לאחרונה, הופיע מחדש הספר

דעת נוטה

בראשית - כרך ראשון

תשובות רבינו מרן הגר"ח קניבסקי זצוקללה"ה

על פרשיות וירא, חיי שרה, תולדות, ויצא

מחומש בראשית

בתוספת מקורות וביאורים

בעריכת תלמידי חכמים מופלגים רבני 'שיח אמונה'
בראשות בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

נלקט מתוך עשרות אלפי תשובות

שהשיב בכתב ידו
ונופו על ידו ב"ג נפה

להשיג בבית מרן זצוק"ל או בחנויות הספרים המובחרות

לכמויות < מכון שיח אמונה 00-777-30-03

שמות
הזוכים:
"ז - כ"ג
אלול

'בדרכו'
לימוד רב

מִרְיָן זְצוּק"ס
בְּרֹאשׁ
הַמַּסְרוּלִים
זֵאֹת הַלּוּמָד

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

628

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • ראש השנה תשפ"ד

שמעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, והיינו אפילו על הפשעים החמורים שעשה במרידה. ולכאורה אם אדם אינו עושה תשובה, כיצד יתכן שימחלו לו על הפשעים, הרי הוא ימשיך לעשות עוד פשעים אחרים ולמרוד, וכיצד שייך מחילה על זה?

ולא עינתי כעת במפרשים, אבל יתכן לפרש שמי שמעביר על מידותיו בודאי יעשה תשובה ולא יפשע עוד, מפני שהוא בעל מידות טובות בדרגה גבוהה, ומצד המידות הטובות הוא לא יהיה מסוגל לפשוע נגד הקב"ה, שהרי הקב"ה מחיה ומנשים אותו בכל רגע, ואם יפשע כנגדו זה חוסר הכרת הטוב שאין כדוגמתו, ומאחר שהוא בעל מידות טובות בודאי לא יכשל במידות רעות כאלו לעשות בפשיעה נגד רצון השם.

ולכן מעבירין לו על כל פשעיו, לא רק על החטאים והעוונות, שעליהם בודאי מעבירין לו, אלא גם על הפשעים החמורים, כי הוא עכשיו בדרגה שאינו שייך לפשעים, ובודאי לא יעשה עוד פשעים להכעיס.

ואלו הם שני דברים חשובים מאד ליום הדין, האי להרגיש כמו רש, שהוא עני בזכויות, וגם להעביר על מידותיו, וידוע שבקלם בכל חודש אלול היה תלוי מודעה על הקיר שכדי לזכות ביום הדין צריכים להתחזק במידות טובות, ובכלל זה גם להעביר על מידותיו, **לקבל את הדרגה הזו שלא אכפת לי כלום ולא חסר לי כלום ואף אחד לא פוגע בי ואני לא מרגיש שפוגעים בי, אלא כולם אהובים וכולם ברורים, ואין לי טענות על שום אדם, ובה זוכים ביום הדין.**

אמנם יחד עם זה כמובן צריך גם להיזהר שלא תהיה בטלה, וכבר אמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) שמי שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק עליו נאמר כי דבר השם בזה רח"ל, וביטול תורה זה הדבר הראשון שצריכים לתקן, וזו גם העצה הטובה ביותר, כי אדם שהוא שקוע בלימוד ממילא התורה היא תבלין והמידות משתפרות!

ורק צריך להיזהר שלא להיכנס למתח, כי המתח מוסיף, אלא ביישוב הדעת וברוגע, ויש רבים שנמצאים יותר מדי במתח, אמנם בודאי צריכים כובד ראש, אבל לא במתח.

החזק במוסר

סיפר הג"ר עזרא רוטשילד שליט"א:

רבינו תמיד דיבר שהקבלה הראויה לראש השנה היא לימוד המוסר, ופעם נשלחתי לשאול מאחד שכבר בשנה שעברה קיבל על עצמו ללמוד מוסר, וברוך השם הוא ממשיך בקבלתו ולומד מוסר כל הזמן, ורוצה לדעת איזו קבלה חדשה כדאי שיקבל לשנה הבאה.

וניגשתי אל רבינו ביום ראשון לאחר החבורה ושאלתי על כך, והשיב רבינו: **תאמר לו שאינו צריך קבלה חדשה, והעיקר הוא להמשיך בקבלה הזו, ללמוד מוסר בקביעות, אם הוא עושה כן ממילא הוא כבר בדרך הטובה, ומתקדם וממשיך בעלייה כל הזמן.**

ונכח שם הגאון רבי חיים ברמן יב"לחט"א שהוסיף, כי באמת גם בלימוד המוסר אפשר להוסיף תמיד עוד איזה חיזוק, עוד התחדשות, שלא יהיה מלומדה.

מתוך דברים שנאמרו ב'ועד חיזוק'

המתקיים מדי יום שלישי לע"ג רבינו זללה"ה

להרגיש עני ורש בזכויות

*אנו נמצאים ביום האחרון שלפני ראש השנה, ומחר בלילה כבר יהיה ראש השנה, וכולם רוצים לדעת מה צריך ומה חייבים לעשות, להוסיף יותר זכויות. יש שני דברים חשובים שצריכים לדעת, אמנם יש עוד הרבה דברים, אבל נזכיר עתה שני דברים חשובים מאד.

דבר אחד אמרו בגמרא (ר"ה טז, ב) על הפסוק בפרשת עקב "מראשית השנה עד אחרית שנה", שכתוב 'מרשית' בלי אל"ף, מרשית השנה, ודרשו על זה בגמרא שהוא לשון רש, כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה, והיינו להרגיש בראש השנה עניות והכנעה.

ורש"י שם הביא את הפסוק במשלי תחנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות, והיינו שדרך העני לדבר בתחנונים, בלשון תחנונים, וכך אדם צריך להרגיש, שהוא רש ואין לו זכויות, וממילא הוא מדבר בתחנונים, כמו עני, בהרגשה של עניות וחוסר זכויות.

ואמנם אסור שתהיה עצבות, אבל מה עושה העני? הוא לא עצוב, אלא מבקש בלי עצבות, כי הוא רגיל לזה, וכבר אינו מתבייש, אלא מבקש נדבה בהכנעה, ובלשון תחנונים, וכך צריכה להיות התפילה של ראש השנה, בלשון תחנונים, שאין לי זכויות ואני כמו עני שמבקש צדקה. זהו דבר אחד שהוא זכות ליום הדין, הרגשה של תחנונים.

מעביר על מידותיו – לא להרגיש פגיעה

ועוד דבר שאמרו בגמרא (שם יז, א) כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, וימעבירי היינו שהוא מוותר ואינו דורש כלום, ואם פוגעים בו לא אכפת לו, וגם בלב לא אכפת לו כשמבזים אותו, אין לו קפידא על אף אחד ואין לו דרישות מאף אחד, ואינו מרגיש שמישהו חייב לו משהו, ואפילו שהוא עשה הרבה טובות לאחרים, הוא לא מרגיש שחייבים לו, אלא מה שהוא עשה זה זכויות בשבילו, שהוא חייב לעשות, והוא אוהב את החסד, ואינו מבקש תמורה על זה.

וזהו ענין מעביר על מידותיו, שאין לו קפידא על שום אדם, ואינו דורש כלום משום אדם, וגם בלב לא אכפת לו ואינו מרגיש שחייבים לו, ובחובות הלבבות מאריך בזה הרבה, שאדם כזה מרגיש טוב מאד, והוא תמיד שמח בחלקו ולא חסר כלום, ועל כל מה שיש לו הוא נותן שבח והודאה, מפני שמרגיש שהוא רש – שלא מגיע לו כלום, וזו גם סיבה להיות מעביר על מידותיו.

אבל במציאות כשאדם נמצא בחברה בדרך הטבע יש איזה תרעומת על מישחו, ואפילו לא שנה ולא כעס, רק תרעומת, שמרגיש איזה הרגשה שדיברו אליו שלא כהוגן, אך זה לא מעביר על מידותיו, כי מעביר פירושו שאינו מרגיש פגיעה, ומרגיש שלא פוגעים בו כלל [וכמו שאמרו בגמרא שם "למי שמשים עצמו כשיריים"].

ובפירוש המשניות להרמב"ם על אבות (ד, ד) מביא מעשה באחד מן החסידים שאמר שהיה לו זמן שהוא היה מאושר כל כך, שלא היה לו מעולם עוד יום מאושר כזה בחיים שלו: כשמישהו ביזה אותו בביזיון גדול והוא לא התבייש כלל ולא הרגיש שום ביזיון מזה, והיה מאושר מאד שזכה לרגע כזה שקיבל ביזיונות בלי הרגשה של ביזיונות, שלא היה אכפת לו כלל ולא הרגיש כלום מזה.

הזכות לכפרה גם על הפשעים

וזה נקרא מעביר על מידותיו, שעל ידי זה זוכה שמעבירין לו על כל פשעיו. והנה יש שלוש דרגות בעבירות, וכפי שמוזכרים בויכוח: חטאתי עוונתי פשעתי, חטא זה שוגג, ועוון זה מזיד, ופשע זה מרידה, שעושה בכוונה להכעיס, מכיר את ריבונו ומתכוון למרוד בו, וכאן אמרו שמי

* נאמר בסוף השיעור היומי כ"ח אלול תשע"ג.

"היה עם פיפיות שלוחי עמך בית ישראל"

לקט הדרכות עובדות ותשובות שהשיב רבינו לבעלי תפילה בימים הנוראים

מרשימות תלמידים שנודמנו לידנו

והוסיף רבינו: אמנם בישיבה הגדולה יש יותר זיכוי הרבים בכמות, אבל איכות היא יותר מכמות, והאיכות בזיכוי הרבים היא במקום שיש יותר נצרכים, ובישיבה גדולה הבחורים פחות נצרכים כיון שהם כבר מחוזקים על ידי השיחות והאוירה של הישיבה, מה שאין כן בישיבה של בעלי תשובה שיש יותר תועלת בחיזוק שיכול השליח ציבור להוסיף.

עוד אמר שמטעם זה גם יש עדיפות לגשת בבית כנסת מאשר בישיבה, כיון שבבית כנסת יש גם בעלי בתים שאינם נמצאים באוירה של חיזוק כבר מקודם ראש השנה.

~ ~ ~

אמנם היה מזהיר מאד מכל חשש פגיעה בין אדם לחברו. ונעתיק בזה מרשימות אחד התלמידים.

בשנה שעברה ביקשו מאד שאהיה בעל תפילה, ואמרתי שאיני יכול, כי אנו נוסעים עם המשפחה לעיר אחרת, ומחוסר ברירה נתנו לאחר להיות בעל תפילה, והשנה שוב מבקשים שאהיה בעל תפילה, וטענתי שמא ההוא ייפגע מכך, ואמרו כי זה לא ענין שלי אלא של הגבאים...

והשיב מו"ר כי ברור שלא אהיה שם בעל תפילה, וגם מפורש במשנה ברורה שמי שעלה פעם אחת אין מורידים אותו. ושאלתי: אבל הם אומרים שבין כך ייקחו מישהו אחר? והשיב מו"ר: זה לא משנה.

והוספתי לשאול: אבל הם אומרים שעשו איתו תנאי מלכתחילה והכל היה רק לניסיון, והשיב מו"ר: אף על פי כן צריכים לדעת איזה תנאי בדיוק היה שם. ומשהבחרתי כי ילחצו עלי מאד, חזר מו"ר ואמר: תגיד להם שאתה לא תהיה חזן ולא משנה מה שהם יעשו.

~ ~ ~

לבעל תפילה ששאל האם אין זה חיסרון שבשעת התפילה הוא חושב על הניגון, השיב רבינו: שהרי זה כדי שתהיה תפילה ראויה, ואם חושבים לשם שמים ולא לשם גאוה אין בזה בעיה.

לאחד ששאל כי הוא חושש לגשת לעמוד מחמת דברי המשנה ברורה (תקפא, י) "וכל העוזרים ומסייעים לש"צ שאינו הגון, כאילו גזול טוב מן הקהל ועתידים ליתן את הדין. והיודע בעצמו שאינו בקי מאד ויודע לשמור אפילו משגגה אין לו להכניס את עצמו בעבודת השם, ואם אינו ראוי והגון ובקי, אין ממתינין לו כשאר ענשים אלא גובין לאלתר".

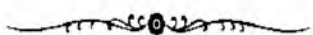
בתחילה השיב רבינו: אתה לא 'מכניס את עצמך' בעבודת השם, אלא מכניסים אותך, מבקשים ממך. ולאחר מכן הוסיף: מי שמפחד זה טוב, וכי מה עדיף, שייקחו מישהו שלא מפחד?

וכעין זה סיפר רבינו בהספד לפני מיטתו של הגר"י יעקובוביץ רבה של הרצליה: אחרי שנתמנה לרב, הוא פחד מאד שיש לו אחריות על כל העיר, אחריות לזיכוי הרבים, למנוע קלקולים, ונסע אז למרן החזון איש זצ"ל לשאול אותו, ואמר לו, אני מפחד מהאחריות, וכיצד אוכל להיות רב? וענהו מרן, דווקא משום כן אתה צריך להיות רב, מפני שאתה מפחד, לכן תהיה רב! מי שמפחד הוא מצליח בזיכוי הרבים.

~ ~ ~

בחודש אלול תשע"א נפטרה אלמנת רבי משה פורטמאן זללה"ה ששימש שנים רבות כבעל התפילה בישיבה, והזכיר רבינו ענין זה בהספדו:

מיד כשהגיע לארץ הוא היה בעל תפילה בימים הנוראים, והיה משפיע בתפילתו ומרומם את כל הציבור, להיות בדרגה של ימים נוראים, להרגיש את הימים הנוראים, להרגיש מה שמדברים, להרגיש! ימים נוראים! מי יחיה ומי ימות, כל מה שאומרים בימים הנוראים, כל התפילות והפיוטים, עם כזו התרגשות, מתוך אמונה, מתוך מעמקי הלב, כל הציבור היה מושפע מאד, לעבודת השם, עבודה שבלב, בדרגה גדולה, לרומם את הציבור לדרגה כזו.

סיפר הגאון רבי צבי אייזנשטיין יב"חט"א בעל התפילה בישיבת פוניבז', שאחרי התפילה בראש השנה ניגש אליו רבינו זללה"ה ואמר יישר כוח על התפילות. והשיב הגר"צ, לכם מגיע יישר כוח על התקיעות, הרי התקיעות זה מדאורייתא, ואילו התפילה היא רק מדרבנן.

למחרת שוב ניגש אליו רבינו ואמר: מישהו אמר לי שמתפילות בישיבה הוא מתעורר לתשובה, נו, וכי תשובה זה לא מדאורייתא...?

~ ~ ~

והרבה פעמים זירז רבינו לבעלי תפילה ששאלו עד כמה להתאמץ לגשת לפני העמוד בימים הנוראים, והיה אומר כי יש בזה זיכוי הרבים.

וכן השיב רבינו לכמה מהשואלים שנתבקשו לשמש כשליח ציבור במקום עם מספר מתפללים קטן, ומפסידים בזה את מעלת 'ברב עם הדרת מלך', והשיב רבינו כי אף על פי כן עדיף לשמש כשליח ציבור, שיש בזה מעלת זיכוי הרבים ועדיף ממעלת ברב עם.

עוד השיב רבינו לאחד ששאל שמבקשים ממנו לגשת כשליח ציבור, אך כשהוא מתפלל לבד הוא מרגיש שתפילתו יותר בכוונה, ואמר רבינו שאף על פי כן עדיף לשמש כשליח ציבור, כי זהו זיכוי הרבים גדול.

ופעם שאל אחד התלמידים שהחל לשמש כבעל תפילה, כי הדבר לוקח מזמנו שצריך להתכונן וללמוד הנוסח במשך שבוע שלם בסדר שלישי, ואמר לו רבינו: זה לא ביטול תורה, זה זיכוי הרבים.

ולאחד ששאל כי כשהוא ניגש כשליח ציבור שחרית הוא מתעייף, וזה גורם שהוא נרדם קצת בחזרת הש"ץ של מוסף, אמר רבינו שאף על פי כן כדאי שימשיך לשמש כשליח ציבור, מפני שהוא זיכוי הרבים.

~ ~ ~

גם לאחד ששימש כשליח ציבור ביום כיפור וחשב להפסיק מפני קושי הצום, זירז רבינו שלא להפסיק, והדריכו בפרטות כיצד לשתות הרבה מים בשני הימים שלפני הצום, שבכך יוקל עליו.

והיה רבינו מספר אודות אחד ששימש כבעל קורא באיזה מקום, ופעם אחת מחמת כעס על הגבאים לא קרא, ותיכף אחר כך נצטרד, ומאז לא היה יכול לקרוא יותר, גם כשכבר רצה לחזור, זה לא היה באפשרותו. ואמר על כך רבינו: להפסיק זיכוי הרבים זה דבר מסוכן.

יצוין כי גם רבינו בעצמו, כשנחלש מאד, בחודש האחרון לחייו, הציעו מבני הבית שחששו לבריאותו אולי כדאי לבטל החבורה ביום חמישי, והשיב רבינו כי 'להפסיק זיכוי הרבים זה סכנת נפשות'.

~ ~ ~

וסיפר אחד התלמידים:

כאברך צעיר נסעתי כמה שנים להתפלל לפני העמוד בישיבה במקום רחוק. וכשהמשפחה גדלה ונהיה כרוך בטרחת רבה שאלתי את רבינו האם אוכל להפסיק לנסוע, ואמר: אסור להפסיק זיכוי הרבים. ואמרתי כי זה מצריך הכנות רבות ולוקח הרבה זמן, האם זה לא ביטול תורה? והשיב רבינו: אתה אוכל? אתה ישן? זה אותו הדבר.

ובפעם אחרת שאלתי, שאם משום זיכוי הרבים, הרי גם בעיר מגורי יש מקומות שצריכים בעל תפילה, ואני יכול לקיים בזה את זיכוי הרבים, ומדוע לסרוח כל כך?

והשיב כי זו לא טענה וצריך לנסוע, וביאר כי מאחר שהישיבה היא נמצאת במקום רחוק, אם לא שיהיה להם בעל תפילה טוב, תהיה להם הרגשה לא טובה, וזה נצרך להם לחיזוק התפילה.

ועוד הוסיף כי כיון שהם נמצאים במקום רחוק גם יותר קשה להם להשיג בעל תפילה טוב, ולכן הם יותר נצרכים, וזה נחשב יותר זיכוי הרבים מלהתפלל בעיר התורה.

~ ~ ~

ופעם נשאל רבינו מאחד שהיה שליח ציבור בישיבה לבעלי תשובה ובכמה בתי כנסיות, וביקשוהו לנסוע לישיבה גדולה אחרת לשמש כשליח ציבור בתפילות המוספים, והשיב רבינו: העיקר תלוי 'היכן יש יותר זיכוי הרבים'.

וייראוך כל המעשים

דברים נוקבים שנשא רבינו זללה"ה בשמחת תורה אשתקד, על חובת החיזוק ביראת שמים

נקדים בזה מדברי אחד הנכדים, המקורב ביותר לרבינו, שתיאר את המעמד שהיה לחרדת אלוקים: בשנה האחרונה בשמחת תורה היה מעמד מפליא, שכל מי שנכח בו, בודאי לא ישכח, ונחרט בלבבות לזכרון עד. בכל שנה בשמחת תורה היה רבינו נושא מדברותיו אחר התפילה, והיה מדבר על שמחת יום טוב, ולפעמים שאל על מה שקבעו שמחת תורה בשמיני עצרת, הרי אין מערבין שמחה בשמחה, והיה מאריך לבאר הענין מתוך הרגשת שמחת החג. אך בשנה האחרונה היה שונה לגמרי מכל השנים. רבינו דיבר שלא כדרכו, ודפק בידו על השולחן כמה פעמים, ברצינות מיוחדת. אמנם בכל חג הסוכות הוא היה שמח מאד, וכבר מערב יום טוב הרגישו את האווירה המיוחדת של יום טוב, וגם בשמחת תורה כל הזמן היה בשמחה, אבל כשדיבר, היה עם רצינות מאד מיוחדת, ובצורה שלא הייתה רגילה אצלו. הוא דיבר אז על הנושא של יראת שמים, כמה שחסר היום יראת שמים וחסר יראת העונש, והאריך בגדול החיוב של יראת שמים, שצריך להרגיש כאילו חרב מונחת בין ירכותיו, שכל תזווה קלה שאדם מתנהג לא לפי ההלכה, זה חרב! הוא צייר את זה כפשוטו, חי ומוחשי, כמו חרב שחותכת. וסיפר על היראת שמים שראו אצל רבי ברוך בער, שבזמניו זה חסר ולא רואים יראת שמים. ואמר כי בזה מובנים כל מיני דברים, שאנשים שואלים למה קרה כך ולמה כך, והתשובה היא אחת: מפני שחסר יראת שמים. והיה נשמע שמתכוון לשני דברים, הא' למה קורה קשיים לבני אדם, למה סובלים, וגם הא"ך רואים אנשים שנראים חשובים, שמתנהגים לא לפי ההלכה. אחר כך ביקשו לברר מה היה כוונתו, ובתחילה ממש פחדו לגשת ולדבר על זה, ורק מאוחר יותר שאלו, אבל רבינו לא ענה, וסיפרו לו כי הציבור לקח את הדברים באופן אישי וכל אחד חשב שרבינו מכוון אליו... והשיב: מצוין, טוב מאד! גם במוצאי שמחת תורה חזר על חלק מהדברים במסיבת החג בישיבה. הדברים עוררו בשעתו רושם עצום, והשפיעו מאד על הציבור, היו כאלה שקיבלו על עצמם חיזוקים מיוחדים למעשה, הנמשכים עד היום, כתוצאה מאותה השיחה. ונביא להלן את עיקרי הדברים כפי שנרשמו בשעתו על ידי אחד השומעים.

יש בעיה בזמן האחרון, שחסר יראת שמים, יש הרבה שאין להם יראת שמים, האמונה הפשוטה, שיש גיהנום ויש גן עדן, יש שכר ועונש, בעולם הבא ובעולם הזה, חסר האמונה! ורואים את זה בהרבה פרטים, שחסר אמונה ויראת שמים, יראת שמים זה לא דבר טבעי שבא ממילא, זו עבודה ומלאכה גדולה. ויש יראת שמים שמקבלים ממה שרואים גדולי יראה, כפי שסיפר לי אדם שמשמש בתפקיד ציבורי ויש עליו הרבה לחצים שצריך לעמוד בניסיון להתנהג על פי ההלכה, והוא למד בישיבה וראה את הרב מפוניבז' ואת המשגיח רבי יחזקאל, ואצלם ראה מה היא יראת שמים, ומזה קיבל את היראה והכוח לעמוד בניסיונות. אבל לא תמיד מספיק מה שרואים יראת שמים, ולפעמים אדם חושב: מה זה שייך אלי? השני ירא שמים כי כך הוא חושב... אבל אני לא חושב כך ואינני צריך להיות ירא כמותו. ומצינו בגמרא (סנהדרין ז, א) "לעולם יראה דין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנום פתוחה לו מתחתיו", ונזכרו כאן שני עניינים: חרב וגיהנום, וזהו משל לשני מיני עונשים שיכולים להיות, הא' חרב, דהיינו עונש בעולם הזה, והב' גיהנום, שהוא עונש בעולם הבא, ועל זה אמרו כי דין כשבא לפסוק את הדין צריך לזכור כי אם יעשה עוולה יש עונש בגיהנום וגם חרב בעולם הזה.

וכבר כתב רבי ישראל סלנטר באיגרת המוסר, שזה שייך גם לכל אחד ואחד, כי כל אדם הוא 'דיין' לעצמו, שצריך להכריע ולהחליט על כל מעשה האם לעשות או לא לעשות, וצריך כל הזמן יראת שמים להרגיש כאילו חרב בין ירכותיו וגיהנום פתוחה מתחתיו, שאם יעשה איזה דבר שלא כדין יהיו עונשים בעולם הזה ובעולם הבא.

ובדורנו חסרה מאד האמונה הזו, ואין יראת שמים, וזה התשובה להרבה קושיות ששואלים, למה כך ולמה כך, התשובה היא אחת: שאין יראת שמים! זוהי הבעיה של הדור. יש כאלה שקיבלו יראת שמים ממה שראו בבית, אצל האבא ואצל האמא, וכשרואים בבית זה משפיע, כי יודעים שהאבא בר סמכא והוא אדם ישר, ואם הוא ירא גם אני ירא, אבל יש כאלה שלא ראו יראת שמים בבית, ומה העצה לזה?

רבינו יונה כותב בתחילת השערי תשובה (ש"א יא, יז, כ) שצריכים תמיד לעסוק בהוספת יראת שמים, שיש הרבה מדרגות בזה, וצריכים כל הזמן להוסיף במדרגות היראה. וכן בתפילה יש הרבה מדרגות, עד לדרגה שכתוב בשולחן ערוך (או"ח סימן צח סעיף א) על חסידים הראשונים שהיו מתפללים בהתפשטות הגשמיות, וגם בדורות האחרונים, בדור שלי, היו אנשים גדולים שהתפללו כך, ומעשה שהיה בגדול אחד, שהיה מתפלל שמונה עשרה בקול רם לצורך הכוונה (כשהתפלל ביחידות שלא הפריע לאחרים), ופעם שמעו ששכח לומר יעלה ויבוא, והזכירו ואמרו לו 'יעלה ויבוא', אך הוא לא שמע! כי היה בהתפשטות הגשמיות וחוש השמיעה לא פעל מרוב הריכוז בתפילתו.

ובדורות קודמים כמו הקצות והנתיבות ורבי עקיבא איגר בודאי אין לשער את היראת שמים שהייתה להם, וגם בדורות האחרונים היו מדרגות כאלה, אבל בזמנינו חסרה היראה והאמונה הפשוטה הזו של שכר ועונש.

ומה העצה? ללמוד ספרי מוסר! שמעתי שהחפץ חיים היה לומד בספר שערי תשובה לרבינו יונה, והגר"ח מוואלוז'ין אמר לרבי זונדל מסלנט "כל ספרי מוסר טוב ללמוד אבל מסילת ישרים יהיה מנהלך", וכן מרן הגר"ז למד כל יום פרק בספר מסילת ישרים, עוד פרק ועוד פרק, וכשסיים חזר שוב ללמוד מתחילת הספר.

ועל רבי ברוך בער מסופר גודל שקיעותו בתורה, שפעם באו לשאול אותו שאלה באיזה ענין, והוא לא הצליח להתרכז להבין את דברי השואל, מרוב שהיה שקוע בלימודו, וביקש מחתנו רבי ראובן שיענה לשואל במקומו.

ומסופר כי בעת שהגיעו הגרמנים ימ"ש לעיר קמניץ מקום מגוריו של רבי ברוך בער, הם לא נגעו ביהודים לרעה, ולמרות שבכל מקום הם הרגו את היהודים, בקמניץ הם לא פגעו ביהודים, ונתנו לרבי ברוך בער את כל מה שביקש. זהו כוח התורה, שאפילו הרוצחים האכזריים ביותר 'ויראו ממך', כי שם השם נקרא עליך!

ושמעתי מאממר זללה"ה על היראת שמים של רבי ברוך בער, כי כשהיה צריך לברך ברכה זה היה קשה לו מאד, ולקח זמן עד שהוציא מפיו את המילים ברוך אתה וכו', מרוב יראת שמים שהייתה לו.

אך בזמנינו חסרה היראה, וזוהי התשובה לכל השאלות ששואלים, למה היה כך ולמה היה כך... הסיבה היא מפני שאין יראת שמים! ואמנם אלו שנמצאים כאן כפי שאני מכירם ברוך השם יראי שמים, אבל אצל כלל הציבור זה חסר, גם אצל שומרי תורה ומצוות, וצריכים להתפלל שתהיה יראת שמים לכל הציבור.

ובאמת אנו מבקשים בתפילה 'ויחד לבבנו לאהבה וליראה', ואם מבקשים כן בנוסח התפילה סימן שהתפילה יכולה לעזור, וזוהי בקשה בלשון רבים על כל כלל ישראל, ויחד לבבנו – ליראה!

אך צריכים לבקש מכל הלב, שבאמת יהיה אכפת לי על מה שיש כאלה שאינם יראי שמים, וזוהי מדרגה, שיכאב לי על מה שחסר לשני יראת שמים, ואם באמת זה היה כואב והיו מבקשים על זה מכל הלב, זה היה משפיע, ויתכן שיש כאלה שמתפללים ומבקשים כך, אבל הם יחידים.

וכן כל התפילה מבקשים בלשון רבים השיבנו לתורתך וקרבתך לעבודתך, חננו מאתך דעה בינה והשכל, על כל אחינו בני ישראל! ומן השמים ירחמו שכל כלל ישראל יזכו ליראת שמים, ונזכה לשמחת תורה אמיתית.

"ורשפי התעוררות לבנו יתמידו"

בתפילה של החיד"א לאחר תשליך אנו אומרים 'ורשפי התעוררות לבנו באהבתך ובתורתך יתמידו ויתרבו בלי הפסק', כלומר שהתעוררות והחיזוק שיש לנו עכשיו בימים הנוראים, ימשיך הלאה גם במשך השנה, כי בודאי בימים נוראים כל אדם הוא יותר מחוזק, אבל אחר כך יורדים, וצריכים תפילה להמשיך את החיזוק.

ולכאורה הרי זה תלוי בבחירה, ומה שייך תפילה על בחירה? אמנם הביאור הוא, שמתפללים שנזכה לסייעתא דשמיא שיהיו לנו הדברים הגורמים התעוררות, כי יש דברים שגורמים להתעוררות, באתערותא דלעילא.

ומור"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל אמר פעם דוגמא מה היא 'אתערותא דלעילא', כגון אם אדם צריך לבקר מישהו, והגיע לביתו והוא לא נמצא וצריך לחכות לו, והיו שם ספרים, וביניהם מונח ספר מוסר, וכיון שלא היה לו מה לעשות בינתיים הוא פתח את ספר המוסר, ויש שם דברי חיזוק שמתאימים בדיוק בשבילו, ונפתח לו בדיוק במאמר המתאים לו ומעורר אותו, והוא התעורר והתחזק מכך, זה נקרא 'אתערותא דלעילא', שאמנם הוא עצמו הוא המתעורר, אבל הדבר הגורם את ההתעוררות היה באתערותא דלעילא, שמן השמים סיבבו שיתעורר לזה, בהשגחה.

ועל זה אנו מתפללים שסיבות ההתעוררות ימשיכו הלאה.

ובחובות הלבבות (שער הביטחון פ"ד) כתב שיש הרבה תפילות על רוחניות ועל תורה, וכן דוד המלך בתהלים מתפלל הרבה תפילות על רוחניות, ואף על פי שעל בחירה לא שייך תפילה, כי הבחירה תלויה באדם עצמו, מכל מקום ביאר החובות הלבבות כי הבחירה היא ההסכמה והרצון לקיים המצוה, אבל אחרי הבחירה, כדי שייצא לפועל למעשה צריכים סייעתא דשמיא, כי יש דברים המעכבים, וצריך סייעתא דשמיא שלא יהיו עיכובים לבחירה הטובה, ועל זה גם כן אנו מתפללים, שלא יהיו לנו עיכובים של דברים המפריעים לכל החיזוק והבחירה.

מתוך דברים באסיפת חיזוק לבני הישיבה חורף תש"ס

מוקדש לעילוי נשמת הגאון הצדיק רבי **שלמה נח קרול** זצ"ל רבה של חמד וראש ישיבת חמדת שמואל

בן הגאון הצדיק רבי **מרדכי שמואל** זצ"ל רבה של כפר חסידים

תלמידים המובהקים של מרנן הגאב"ד דפוניבז' והגרא"א דסלר זללה"ה, מתלמידיה הראשונים של ישיבת פוניבז', הניח את אבן היסוד להצלת ילדי ישראל בארץ הקודש, התנשא כארי ולחם מלחמות השם בגבורה ובחורף נפש, ורבים השיב מעוון נלב"ע צום גדליה תשנ"ט

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת **עיסה עליזה בן שבת** ע"ה
בת פרחא ז"ל
נלב"ע א' בתשרי תשע"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **גיטל טובה לפין** ע"ה
ב"ר חזקיהו יוסף זצ"ל
נלב"ע ג' בתשרי תשס"ג - תנצב"ה

לע"נ הגאון רבי **יצחק גראס** זצ"ל
ב"ר שלמה זלמן זצ"ל
ר"מ בישיבה דבאבוב
נלב"ע כ"ז אלול תשנ"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת ר' **יוסף בן מרדכי ומרים מנצ'צבסקי** ז"ל
שהיה בא שנים רבות מכפר סבא לישיבה הק' ללמוד ולשמעו שיעורים
נפטר ה' תשרי תשע"ב ולא השאיר אחריו זש"ק
מבקשים לעשות חסד של אמת בלימוד ותפילה לעילוי נשמתו

לרגל ימי הדין הבעל"ט הננו בקריאה של מצוה לכל קוראי הגיליונות
אם תוכלו ליטול עמנו חלק ושותפות בויכוי הרבים
ניתן לתרום וכן להצטרף בהוראת קבע חודשית
באמצעות נדרים פלוס קוד 710 על שם דרכי החיזוק

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

629

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • האזינו תשפ"ד

עיניו ולבו ואזינו מכוונים לתורה

*בפרשת האזינו. ל"ב מ"ו. ויאמר אליהם שימו לבבכם לכל הדברים וגו'. פירש רש"י: "צריך אדם שיהיו עיניו ולבו ואזינו מכוונים לדברי תורה". זכורני בהיותי פעם אצל מרן הגרי"ג מבריסק זצ"ל בביתו בירושלים, ישב לפניו אדם שהיה מאד מיווד ומקורב אצלו, והיה מונח שם על השולחן ספר 'אזניים לתורה', ופתח אותו אדם ואמר למרן הגרי"ג, הנה אזניים זה שמיעה, ויש ראייה בעיניים שהיא יותר גדולה וחשובה מן השמיעה, כמו שאמרו (ר"ה כה, ב) לא תהא שמיעה גדולה מראייה, ואמר לו הגרי"ג, הרי זה נאמר לגבי קבלת עדות, ומה הראיה שגם בדברי תורה כן.

והוסיף אותו אדם להביא מאמרי חז"ל בזה, וענהו הגרי"ג כי אלו הם מאמרי דרוש ואין מהם ראייה, והמשך הלה להביא מזהר ומספרי קבלה, עד שאמר לו הגרי"ג כי ברש"י מבואר שבדברי תורה אין הבדל בין שמיעה לראייה, והביא את דברי רש"י בפרשתנו שצריך שיהיו עיניו ואזינו ולבו מכוונים לדברי תורה, והרי 'עיניו' זה ראייה ו'אזינו' זה שמיעה, וכללם רש"י ביחד ולא הזכיר הבדל ביניהם.

ובאמת יש להבין מה הם שלושת העניינים האלו, עיניו ואזינו ולבו, ובמה שלושתם שייכים לתורה.

שלושה חלקים בלימוד התורה

והסביר בזה הגרי"ג כי **עיניו** מכוון לתורה שבכתב, שרואים בעיניים את מה שכתוב, ובלי עיניים אי אפשר ללמוד תורה שבכתב, ואזינו מכוון לתורה שבעל פה, שאינה כתובה, וצריכים לשמוע באזניים, ולבו זה מידות שהתורה נדרשת בהן, שצריך הבנה איך לדרוש ולפרש את התורה, ולהוציא הלכות חדשות מתוך התורה, על ידי המידות שהתורה נדרשת בהן, וזה תלוי בהבנת הלב.

וסיפרתי לגיסי הגי"ר יוסף דיסקין זצ"ל שכך ביאר מרן הגרי"ג, והראני שכן פירש הגרי"א בפסוק בהפטרת יתרו (ישעיה ו, ט) "השמן לב העם הזה ואזינו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזינו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו", וזכור גם כאן שלושת העניינים הנ"ל, עיניו ואזינו ולבו, והתחיל הפסוק מהלב, ואחר כך האזניים, ואחר כך העיניים, ואילו בסוף הפסוק מוזכר בסדר הפוך, תחילה העיניים, ואחר כך האזניים, ולבסוף הלב. וצריך ביאור בטעם הדבר.

וביאר בזה הגרי"א (במשלי ד, כא, וראה גם בקול אליהו על ישעיה) "כי בתורה יש תורה שבכתב, ושבעל פה, ובשניהם סודות התורה, ותורה שבכתב תלוי בעין לראות, ותורה שבעל פה תלוי באוזן לשמוע מרבו, וסודות התורה בלב להבין וכו', ודרך ללמוד תחילה תורה שבכתב, ואחר כך שבעל פה, ואחר כך סודות התורה.

ולשכוח הוא בהיפך, תחילה משכח סודות התורה, ואחר כך מה שבעל פה, ואחר כך מה שבכתב. וזהו שאמר השמן לב העם הזה, ששכחו מה שבלב שהוא סודות, ואחר כך ואזינו הכבד שהוא תורה שבעל פה, ואחר כך ועיניו השע שהוא תורה שבכתב, ומתייאר פן יחזור בתשובה ויתחיל ללמוד ואז יתחיל מתחילה תורה שבכתב, וזהו פן יראה בעיניו, ובאזינו ישמע תורה שבעל פה, ולבבו יבין הוא סודות, ושב ורפא לו".

והוא כדברי מרן הגרי"ג שענינו מכוון על תורה שבכתב, ואזינו על תורה שבעל פה, ולבבו זה פנימיות התורה, היינו דברים נסתרים שלא כל אחד מבין אותם, וגם בנגלה יש נסתר, מה שצריך הבנת הלב, ומי שלא מבין זה נסתר ממנו, וזהו פנימיות התורה.

* נאמר בסיום מסכת בישיבת 'בית מדרש עליון', מוצאי יו"פ תש"ס.

ועל זה נאמר השמן לב העם הזה, שהיצר הרע משמין לב האדם ומרחיקו מן התורה, כמו שכתוב (דברים לב, טו) וישמן ישרון ויבעט, ודרך ההתרחקות היא שמתרחק תחילה מהלב, מפנימיות התורה והבנתה, ואחר כך ואזינו הכבד, גם לתורה שבעל פה אין לו קשר, ולבסוף ועיניו השע, הוא מתרחק גם מתורה שבכתב.

ומאידך כשחוזרים לתורה הסדר הוא הפוך, פן יראה בעיניו היינו שהיצר הרע אומר פן יחזור האדם בתשובה וילמד תורה שבכתב, ואחר כך ובאזינו ישמע היינו תורה שבעל פה, ואחר כך גם לבבו יבין.

סדר הלימוד – ליגמר והדר ליסבר

ומבואר כי סדר הלימוד הוא קודם ללמוד תורה שבכתב ושבעל פה ואחר כך באה ההבנה, וזהו שאמרו חז"ל (שבת סג, א) ליגמר איניש והדר ליסבר, היינו שיש ללמוד קודם את הידיעות הפשוטות, ואחר כך להעמיק בהבנה, אבל אם הופכים את הסדר תחילה ליסבר והדר ליגמר אי אפשר להצליח, ולא רק שחסר ה'ליגמר', אלא גם ה'ליסבר' הוא לא ליסבר, וההבנה אינה ישרה.

וכן ידוע במציאות שאלו שלומדים מאד לאט ומתעכבים הרבה על ענין אחד, לא רק שחסרות להם הידיעות בגמרות ובראשונים, אלא גם ההבנה עצמה אינה ישרה, והבנתם מתעקמת מזה, אם מתעכבים יותר מדי על מקום אחד מקלקלים את ההבנה, וכדי שתהיה הבנה ישרה צריכים קודם לראות הרבה גמרות, רש"י ותוספות, לראות קושיא של תוספות או תירוצי של תוספות, קושיא של רבי עקיבא איגר או תירוצי של רבי עקיבא איגר, שזה תורת אמת, ומזה מקבלים הבנה ישרה.

בעניינא דיומא

תשובות שהשיב רבינו בערב יום הדין אשתקד

שאלה: יש שמרגישים שגם בשנה שעברה הם חזרו בתשובה, ואחר כך נכשלו שוב באותן טעויות ומתיאשים לחזור בתשובה שמא ייכשלו עוד פעם, מה עליהם לעשות?

רבינו: **שילמדו מוסר אז הם לא ייכשלו.**

שאלה: יש מתלוננים שהם לא מרגישים 'התעלות' בתפילות של הימים הנוראים אפילו לאחר עבודת הסליחות והם נשברים מכך, מה יש לומר להם?

רבינו: **שלא יחשבו על זה, שיכוונו רק פירוש המילות.**

שאלה: האם יש ענין לעבוד בכל חודש על מידה אחרת לאורך כל השנה?

רבינו: **זה לא פשוט.**

שאלה: אדם שנפגע מחברו בגלל שמטבעו הוא רגיש במיוחד ונפגע מכל דבר קטן, האם גם כאן צריך לפייסו ולרצותו?

רבינו: **למה לא.**

שאלה: לאברכים ובחורי ישיבות חשוב מאד מקום התפילה בימים נוראים, קרוב לש"ץ ולבימה וכד', האם יש ענין בזה?

רבינו: **אין בזה שום ענין.**

שאלה: איזו קבלה טובה כדאי לקבל ליום הדין?

רבינו: **ללמוד מוסר.**

שאלה: ומה הקבלה הראויה לנשים?

רבינו: **גם כן, ללמוד מוסר, וגם לומר תהלים.**

להמשיך החיזוק אחרי ימים הנוראים

באחת השנים בחודש אלול נשא רבינו דברים בשמחת אירוסין במשפחתו, והרחיב על הצורך להמשיך החיזוק לאחר הימים הנוראים, ונביא בזה את עיקרי הדברים בס"ד.

מה הברכה שצריכים לברך את החתן והכלה, את המחותנים ואת כולנו, מה חסר ומה צריך להיות, מהו הדבר הטוב ביותר שאנו צריכים לעשות, שיהיה לנו.

אנו עומדים כעת בחודש אלול, ימי הרחמים, ובימי הרחמים יש חיזוק והתעוררות, כי מרגישים שמתקרבים לראש השנה, וגם תוקעים בשופר כל החודש, והשופר מחיד, כמו שכתוב אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחידו, חרדה! וגם אומרים בכל יום לאחר התפילה לדוד השם אורי, שהוא פרק מיוחד עם בקשות רחמים על רוחניות, וכל זה גורם לחיזוק.

וממשיכים את החיזוק עד ראש השנה, וככל שמתקרבים יותר ליום הדין בודאי מוסיפים יראת שמים, ומתחזקים יותר, וכל המעשים יותר טובים.

ואחר כך מגיע ראש השנה ועשרת ימי תשובה, ומוסיפים עוד יותר חיזוק, כמו שאמרו חז"ל (ר"ה יח, א) דרשו השם בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, וכך עולים ועולים, עד שמגיע יום כיפור שהוא השיא, היום הקדוש, שאנו כמו מלאכים, בלי אכילה ושתייה, יום שאין בו קנאה ותחרות, רק מידות טובות, וכל היום עוסקים בקדושה, עם עלייה ועלייה.

ומה ההמשך אחר כך, האם אחרי יום כיפור ממשיכים את העלייה? הרי במציאות העלייה יורדת ונפסקת, ויורדים מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ואם כן מה הרווח ומה נשאר מכל העלייה? אם אחרי ארבעים ימי עלייה באים יותר משלוש-מאות ימי ירידה, שכל יום נמשכת ירידה וירידה, מה הרווח ומה העצה, ומה עושים למנוע את הירידה?

יש עצה אחת, והיא, שלא להסיח דעת מחיזוק האמונה, כמו שאמרו חז"ל (מכות כד, א) בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, והיינו חיזוק האמונה, כמו שהביא הרמ"א בסעיף הראשון בשולחן ערוך מדברי הרמב"ם במורה נבוכים שויתי השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים, שויתי! לזכור שכל מה שאני עושה וכל מה שאני צריך, הכל בידי שמים, ורק בידי שמים, הגשמיות והרוחניות, הכל בידי שמים, ואין שום דבר בלי סייעתא דשמיא.

זוהי האמונה שצריכים להיות בה, וצדיק באמונתו יחיה, וזהו היסוד של כל התורה כולה.

וזוהי העצה למעשה, רק להמשיך את חיזוק האמונה, וכמו שהאמונה מתחזקת ומתחזקת מאלול עד יום כיפור, כך להמשיך את החיזוק בתמידות שלא תהיה ירידה, והעצה לזה היא לעסוק בספרי המוסר, לעסוק בדברי מוסר ולחשוב על זה, שלא להסיח דעת, ואז ממילא לא תהיה ירידה.

זהו החיוב הגדול והטוב ביותר לכל אחד ואחד, לחתן, ולכלה, ולי, ולכם, ולכל הציבור, לכל כלל ישראל, שנזכה כולנו להיות בעלייה וחיזוק האמונה, וממילא בכל מה שהאמונה מחייבת, וזה נוגע לכל הנהגת החיים, בין אדם לחברו ובין אדם למקום, שעל ידי זה כל החיים אחרים לגמרי, ואין שום מקום לכעס ולקפידות, כי הכל בידי שמים. השם יעזור שנזכה כולנו להתעלות הזו ולכתיבה וחתומה טובה.

אבל בימינו יש כאלה שאומרים חידושי תורה שלא בישירות, שלא בדרך הראשונים והאחרונים, ואמרתי פעם למישהו כי הנה אם ניקח איזה חידוש מכל הראשונים והאחרונים או מגמרות, למשל אם אחד יגיד חידוש של המשנה למלך, קושיא או תירוצו של המשנה למלך, ולא יאמר היכן זה כתוב, רק יאמר שבאיזה מקום כתוב קושיא ותירוצו כזה וצריכים לנחש את מקור הדברים, הרי לא יוכלו לדעת אולי זה רשב"א ואולי רבי עקיבא איגר, כי הכל באותה הדרך, ורק לפי הסגנון של הלשון אפשר להכיר, אבל אם אומרים רק את התוכן אי אפשר לדעת אם זה רבי עקיבא איגר או רשב"א, או שזה קצות או תומים או ספר אחר.

ואפילו גמרות זה יכול להיות, כפי שסיפר לי פעם אחד שהייתה לו קושיא בלימודו, ושאל את הקושיא ללמדן אחד, ואמר לו כי קושיא כזו צריכה להיות כתובה בראשונים, ומוכרח להיות שיש מי ששואל את זה, והתחיל לחפש במפרשים ולא מצא, ולבסוף מצא שהירושלמי שואל את הקושיא, כך זה בדרך הלימוד הישר, שאי אפשר להכיר האם זה מהראשונים או מירושלמי.

אבל בימינו יש שאומרים חידושים כאלה שאפשר להכיר מיד, אם יגידו קושיא ותירוצו ולא יגידו מי אמר את זה, יכולים מיד לדעת שזה לא רבי עקיבא איגר, ולא משנה למלך, ולא שאגת אריה, ולא ראשון ולא גמרא, רק 'תורה חדשה', וזו תוצאה של הלימוד המשובש שיש בימינו, שחסר ה'ליגמור', ומחמת זה ההבנה אינה ישרה.

בהירות ההבנה על ידי חזרות

ואספר מעשה ממרן הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל ראש הישיבה דמיר, שהיה מאד דואג לזה שכולם ילמדו כמות בבקיות ויחזרו הרבה, ופעם הגיע אליו אחד מפוניבז' שהייתה לו ידידות עם משפחתו, ושאל אותו הגרא"י איזה סדר בשי"ס אתה יודע, והוא היה אז בחור צעיר כבן שמונה עשרה או עשרים, והשיב כי אינו יודע סדר שלם, ושוב שאל הגרא"י איזו מסכת אתה יודע, והשיב כי גם מסכת שלמה אינו יודע, ושאל אותו אם כן איזו מסכת אתה יודע יותר טוב משאר המסכתות, וחשב מעט ואמר מסכת קידושין.

ושאלו הגרא"י בדברי התוספות בקידושין דף ז' בענין בעלי חיים נדחים, ולא זכר את מה שכתוב בתוספות, ואמר לו הגרא"י אם כן תחזור חמש עשרה פעם על מסכת קידושין, ואחר כך תבוא אלי ואבחן אותך על זה. והוא אכן הלך והתחיל לחזור על מסכת קידושין, ונתאמץ ללמוד יותר מהר שלא כפי שהורגל, ולאחר שחזר ארבע פעמים על כל המסכת הרגיש אור ובהירות מיוחדת.

ובאמת זה נכון מאד, שכן אמרו חז"ל (תנחומא יתרו טו) על הפסוק אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם וגו', שמי שבא לומר דברי תורה לציבור, צריך קודם לחזור עליהם ארבע פעמים, וכפי שנזכרו בפסוק ארבע לשונות: אז ראה, ויספרה, הכינה, וגם חקרה, ורק אחר כך ויאמר לאדם, וכל פעם יש לה שם מיוחד, כי כל חזרה מוסיפה בהירות אחרת, והפעם הרביעית נקראת חקר, שזה עמקות, כי על ידי החזרה באה ההבנה, וההבנה השלמה היא על ידי חזרה ארבע פעמים.

ולכן הרגיש אור גדול אחרי שלמד בפעם הרביעית, וחזר אחר כך עוד פעם חמישית והרגיש בהירות גדולה שלא הייתה לו מעודו, וכשסיפר על כך להגרא"י אמר לו שאילו היה לומד חמש עשרה פעמים כמו שאמר לו אין לתאר איזה אור ובהירות היה מרגיש.

ובכתר ראש (אות נ) מסופר על הגר"ח מוואלוז'ין שבצעירותו כבן י"ט לערך, נכנס אצל רבו הגר"א, ואמר כי כבר חזר ארבע עשרה פעמים על סדר מועד ועדיין אינו מחודד ומחזור בפיו, ותמה עליו הגר"א כיצד הוא רוצה כבר לאחר ארבע עשרה פעמים לדעת מה שלמד, ושאל שוב אם כן מהו השיעור לחזרה, והשיבו הגר"א כי כל ימיו בעמוד והחזר קאי, ואין לדבר סוף, וככל שחוזרים יותר כך מתבהרים הדברים יותר, כי החזרה נותנת בהירות במה שלומדים.

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת אלישבע שכטר ע"ה
בת הגאון רבי אורי שרגא קלרמן זצ"ל
נלב"ע י"ב תשרי תש"נ - תנצב"ה

לעילוי נשמת
ר' נחמיה גיטלר ז"ל
ב"ר שלום ז"ל
נלב"ע ו' תשרי תשס"ו - תנצב"ה

בס"ד ניתן לרכוש את סדרת ספרי רבינו
אסיפת שמועות על המועדים
ג' חלקים, בהלכה ובאגדה
להזמנות 052-7600485

דרכי אורה

ר"ה תשפ"ד

משולחננו של רבנו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א

'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' – מלכות

בגמ' ר"ה (לב): על מה שצריך להזכיר בתפילת מוסף של ר"ה עשרה פסוקים למלכויות, לזכרונות ולשופרות, שלושה פסוקים מהתורה, שלושה מהכתובים, ושלושה מנביאים, ומסיימים בפסוק נוסף מן התורה, כלומר שצריך ארבעה פסוקים מהתורה. והקשו בגמ': "בשלמא זכרונות ושופרות איכא טובא, אלא מלכויות תלת הוא דהויין – ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו", ויהי בישרון מלך, ה' ימלוך לעולם ועד, ואנן בעינן עשר וליכא, אמר רב הונא ת"ש 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' – מלכות, עכ"ל הגמ'. והר"ף גרס 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, זו היא מלכות שמים שלימה".

וצריך ביאור, איזו שלימות יתירה יש בפסוק שמע ישראל יותר מאשר 'ה' ימלוך לעולם ועד'. בשלמא את הפסוקים 'ותרועת מלך בו' ו'יהי בישרון מלך', אפשר לפרש שהכוונה למלכות רק על ישראל, אך הפסוק 'ה' ימלוך לעולם ועד' משמעותו היא שמלכותו ית' אינה מוגבלת, ולא רק שהוא מולך על כל הברואים ללא יוצא מן הכלל, אלא גם מצד הזמן. שהרי פסוק זה הינו המקור למה שאנו אומרים "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד", שזה נחשב כפסוק והוא מפרקי היכלות, ויסודו הוא משירת הים שכלל ישראל אמרו בנבואה כולם כאחד "ה' ימלוך לעולם ועד" ותרגומו הוא "ה' מלכותיה קאם לעלם ולעלמי עלמיא", והיינו שלשון "ימלוך" אינו מתפרש רק על העתיד, אלא הכוונה שהקב"ה נמצא תמיד, בעבר בהווה ובעתיד, מתחילת הבריאה, במצב של 'ימלוך', וזה מה שאנו אומרים ש'ה' מלך – שהוא הווה, לא רק עכשיו מלך אלא גם בעבר ובעתיד הוא תמיד במצב של 'ה' ימלוך', והוא כענין 'איהו אשר איהו' והדברים עתיקים. ואחר כל זה, אינו נחשב ל'מלכות שמים שלימה' כמו 'שמע ישראל'.

והנה מכבר נתעוררתי בהגדרת מושג המלכות, עפ"י דרשת חז"ל בגמ' שבועות (דף מ"ז ע"ב) על הפסוק (דברים א' ז') 'עד הנהר הגדול נהר פרת: דבי רבי ישמעאל תנא עבד מלך כמלך', וביאר רש"י שם "כלומר פרת הוא קטן משלש נהרות, שהוא מנוי אצלם לבסוף – והנהר הרביעי הוא פרת, וכאן הוא קורא אותו נהר גדול בשביל שהוא נזכר כאן על שם א"י" (כלומר שנהר פרת נכתב בתור אחד מגבולות הארץ). והנה זה רבות בשנים ששאל אותי הגאון הרב פוער שליט"א, חתן הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל ראש ישיבת טלז קליבלנד, שהרי הנהר הגדול שבארבע הנהרות היה פישון, ופרש"י (בראשית ב, יא) שפישון "הוא נילוס נהר מצרים", ונאמר בפר' לך (בראשית טו, יח) "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת". ומפורש שגם נהר מצרים היה מגבולות הארץ ונזכר על שם ארץ ישראל, ובנוסף לכך הרי גם במציאות הוא היה הנהר הגדול שבארבע הנהרות ואפילו כן לא נקרא "הנהר הגדול", ואילו נהר פרת שהוא הקטן שבכולם, מכונה כך.

ומזה מוכרח שעיקר המושג "עבד" – משמעותו שאין לו מעצמו כלום אלא כל כולו אך ורק למען האדון, כי מה שקנה עבד קנה רבו. והוא גודל ההבדל בין נהר פרת לבין שאר הנהרות. לנהר פישון היו עוד תפקידים מעבר להיותו מגבולות הארץ, שהרי "הוא הסובב את כל ארץ החוילה אשר שם הזהב", וכן גם שאר הנהרות – "גיהון הוא הסובב את כל ארץ כוש", ו"חידקל הוא ההולך קידמת אשור". אך על נהר פרת נאמר "הוא פרת" (בראשית ב, יד), ופרש"י: "הוא פרת – החשוב על כולם, הנזכר על שם ארץ ישראל". נהר פרת מוזכר רק על שם ארץ ישראל. וכיון שאינו משמש אלא כגבול הארץ, לכן "עבד מלך – מלך", שטעם הדבר ש'עבד מלך – מלך', הוא משום שכמו שהיד והרגל משמשים את המלך ונחשבים לחלק מהמלך עצמו, כך הוא גם עבד של המלך שאין לו לעצמו כלום וכל פעולותיו נועדו רק לצורך שימוש המלך, שגם הוא הופך להיות כחלק מן המלך.

המלך הקדוש שאין כמוהו

נפסק בשולחן ערוך (סימן תקפ"ב סעיף ג') שבתפילת ערבית בליל שבת שבין ראש השנה ליום כפורים, יאמר החזן בברכת מעין שבע 'מחיה מתים במאמרו, המלך הקדוש שאין כמוהו', והוסיף הרמ"א שהוא הדין אם חל ראש השנה בשבת, וכן כשהחל יום כפור בשבת. ונחלקו הפוסקים אם צריך לחזור כשטעה ואמר 'האל הקדוש כמו בכל שבוע', ובהגהות הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל הביא בשם ספר 'גן המלך' שאינו חוזר.

והנה טעמו של הג' המלך' הוא משום דעיקר הדין שהטועה ושוכח להתום 'המלך הקדוש' צריך לחזור ולהתפלל, הוא דין שאינו מוסכם על כל הראשונים, והראב"ה והראב"ד סוברים שאינו חוזר, ועל כן יש לנו להקל בברכת מעין שבע שלא נתקנה לשום חובה אלא מפני העם שבשדות שמאחרים לבא לבית הכנסת, כדי שימתינו להם הציבור עד שיסיימו תפילתם.

ולפי זה עורר הגאון רבי עזרא אלטשולר זצ"ל ב'תיקון דרך החיים' (בדיני ברכת מעין שבע סק"א), שהרי יש גאונים שסוברים שברכת 'מעין שבע' נתקנה כדי להוציא ידי חובת תפילה את המתאחרים (ולא כדי שימתינו להם עד שמתפללים בעצמם), וכך אכן נפסק בשולחן ערוך (סימן רסח סעיף יג) שניתן לצאת ידי חובת תפילת ערבית על ידי שמיעת ברכת מעין שבע, ומעתה אם אירע שטעה הש"ץ ולא אמר 'המלך הקדוש', אף שפסק הגאון רבי עקיבא איגר שטעה הש"ץ על הברכה, אך יש לדעת שהדבר אמור רק לגבי ברכת הש"ץ, אבל היחידים אינם יכולים לסמוך ע"ז כדי לצאת ידי חובת תפילה, ובאמת הדבר מצוי שהיחיד טועה בתפילתו ודינו שצריך לחזור ולהתפלל, ובכחאי גוונא לא יוכל לסמוך על ברכת מעין שבע של הש"ץ.

ואמר בזה רבינו שליט"א, הדנה גרסין בגמ' ברכות (דף מ' ע"ב) 'כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה', וכתבו שם התוס': "וברכות של שמונה עשרה אין בהן 'מלכות' דאין באין בפתיחה, ובחתימה אין שייך 'מלכות', אבל 'אלקי אברהם' (שאומרים בתחילת הברכה הראשונה, שהיא פותחת ב'ברוך' ובה היה צריך להזכיר לשון 'מלכות') הוי כמו 'מלכות', דאברהם אבינו המלך הקב"ה על כל העולם שהודיע מלכותו. ומעין שבע' דמצלי בשבת, הואיל ויש בה 'הא-ל הקדוש שאין כמוהו' היינו כמו 'מלכות', כמו 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' דהוי במקום 'מלכות', ולפי מה דפרישית דכל היכא דכתיב 'אלקי אברהם' הוי כמו 'מלכות', ניהא, עד כאן לשון התוס'.

ודברי תוס' צריכים ביאור, כיון שבתחילת דבריהם כבר הוצרכו להסיק מכל תפילת שמונה עשרה ש'אלקי אברהם' הוא 'מלכות', ומדוע היה קשה להם שאין הזכרת מלכות בברכת מעין שבע, כל עניינה של ברכת מעין שבע הוא בקיצור תפילת העמידה של ליל שבת, וגם היא פותחת ב'אלקי אברהם', ואין שום טעם שתהא חמורה יותר מכל ברכת אבות, וכמו שכתבו התוס' בעצמם בסוף דבריהם. ועוד יש לתמוה, מדוע באמת תיקנו חז"ל לומר בברכת מעין שבע את הלשון 'הא-ל הקדוש שאין כמוהו' שהוא מלכות, הרי כבר יש הוזכר 'מלכות' באמירת 'אלקי אברהם'.

ונראה, שדברי התוס' מכוונים כלפי נידון דידן, דאף על פי שברכת מעין שבע מתחילה ב'אלקי אברהם' כמו כל ברכה ראשונה של שמונה עשרה, אבל הזכרה זו לא תספיק לנו בעשרת ימי תשובה שבהם תיקנו לומר ברכה מיוחדת של 'המלך הקדוש', והתוס' לא ראו שחז"ל שינו נוסח זה בעשרת ימי תשובה, ולכן הסבירו שחז"ל תיקנו נוסח 'האל הקדוש שאין כמוהו' שהוא הזכרת 'מלכות'. ומעתה י"ל לכן אף שאנו פוסקים לכתחילה לומר 'המלך הקדוש שאין כמוהו' מ"מ גם אם טעה ואמר כמו בכל השנה נמצא שבאמת הזכיר לשון 'מלכות', וגם היחיד יכול לצאת ידי חובתו בשמיעת נוסח זה.

(אלול תשס"ח)

על דרך זה נראה לבאר את השיבות הפסוק – "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". שהרי יסוד המלכויות הוא להיות עבד לקב"ה, ו"עבד" משמעותו שאין לו בשביל עצמו כלום. זה הוא הביאור בפסוק זה שמהותו היא 'מלכות שמים שלימה', כי באמירת 'ה' אחד" נכלל גם האדם עצמו המקבל עליו עול מלכות שמים, שהוא נעשה 'עבד השם', וממילא "עבד מלך מלך". זו היא מהות הפרשה של 'יהוד השם' – שכל רכושו וממונו של האדם, כל מעשיו ופעולותיו, הכל נחשב רק לעבודת המלך. וכבר כתב כן הרמב"ם בשמונה פרקים, שכל מה שיש לאדם – לבבך נפשך ומאודך – הכל צריך להיות בשביל הקב"ה, ומפורש שביאור מה שאומרים 'ה' אחד" הוא הוא מה שאומרים אח"כ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך".

הכרה זו של האדם היא המטרה של אמירת פסוק זה. שהרי הבריאה כולה היא הוצאה לפועל של רצונו ית'. האופן היחיד של חסרון במלכות שמים הוא ע"י האדם, בעל הבחירה, שעליו נאמר "כל שתה תחת רגליו". אם האדם אינו מקבל עליו להיות עבד לבורא ית"ש, זהו חסרון במלכות שמים. אך אם הוא מבטל עצמו לבורא, ע"י זה הוא מוסיף במלכות של "ה' אחד". כי אמנם הקב"ה מלך גם ללא קבלת מלכותו ע"י האדם, אבל עדיין אין זה אומר שהאדם הוא מנותניו. אך כשאדם מקבל על עצמו ש"ה' אחד", בזה הוא מבטל את עצמו לגמרי לקב"ה. שהרי הביאור ב"ה' אחד" הוא מה שאומרים אח"כ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", וכמו שביאר הרמב"ם בשמונה פרקים שכל מה שיש לאדם – לבבך נפשך ומאודך – הכל צריך להיות בשביל הקב"ה.

(א' דסליחות תשע"ד)

קיום העקידה בהימנעות מתקיעת שופר בשבת

בגמ' ר"ה (מז:), "אמר רבי יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה מאי טעמא דלא איערבב שטן", וכתבו תוס' שמדובר שלא תקעו מחמת אונס, אך אם הסיבה שלא תקעו היתה משום שחל ר"ה בשבת, על זה לא נאמר ש"מריעין לה בסופה". וצ"ב טעם הדבר.

והנה בספר 'ערוך השולחן' (בדרשות קול בן לוי יו"ד ח"ג דרוש י"ז) עמד על דברי הגמ' בסנהדרין (דף פט ע"ב) שהקשתה היאך שמע יצחק בקול אברהם שרצה לשחוט אותו, וכדכתב רש"י: "היכי שמע ליה יצחק שהוא דבר אמת מה שלא נאמר לשום אדם להקריב את בנו", ותיצצה הגמ' שהוא משום שאברהם היה מוחזק לצדיק ולנביא אמת, וכשנביא אמת מורה בתור הוראת שעה לעבור איסור, יש לשמוע לו. אך יש לתמוה על כך, שהרי מבואר ברמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ה ה"ד): "דברי הפורענות שהנביא אומר, כגון שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית רעב או מלחמה וכיוצא בדברים אלו, אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו, ואין אומרים הנה דבר ולא בא, שהקב"ה ארך אפים ורב חסד ורחם על הרעה ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה, או שתלה להם כחזקיה. אבל אם הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך ולא באה הטובה שאמר, בידוע שהוא נביא שקר, שכל דבר טובה שיגזור הא-ל אפילו על תנאי אינו חוזר". לפי הרמב"ם יש להקשות על דברי הגמ', שהרי אברהם נתנבא נבואה טובה של "כי ביצחק יקרא לך זרע" (בראשית כא, יב), ואם ישחט את יצחק תבטל נבואה זו, ועל ידי זה יאבד אברהם את הזקתו כנביא אמת. אם כן הדרא קושיא לדוכתיה היאך שמע בקולו יצחק, הרי זהו איסור, ורק נביא המוחזק לנביא אמת יכול לבטל איסור בהוראת שעה?

וכתב הערוך השולחן לבאר וז"ל: "ולדעתי ברור הדבר דהוה פשיטא שכל אחד מאתנו (אם הקב"ה היה אומר לנו להקריב את בנו) היה עושה כן. אך באיזה אופן היינו עושים – היינו בוכים הרבה ומצטערים הרבה על זה, והיינו עושים. ואם אברהם ויצחק היו עושים כן (על דרך זה) לא היו מזכירים זכות זה כלל. אבל האמת שאברהם ויצחק שמחו בזה שמחה גדולה, והיה יקר אצלם לשמוע בקול ה' יותר מכל חמדות שבעולם, עד שמרוב השמחה חשב חמורו בעצמו, וכל טובות העולם הזה לא היו

נחשבים בעיניהם לכלום נגד קיום רצון הבורא יתברך שמו. ולכן, מפני שהיה אברהם מקושר באהבתו הגדולה להשי"ת (לקיים מה שהקב"ה אומר לו), לא הרגיש כלל כשסילק את יצחק והעלה איל, ועשה זה בלי התפעלות, ונדמה בעיניו כאילו מקודם העלה איל ואח"כ החליף זה באיל אחר. וזה 'וירא והנה איל אחר נאחו וגו' וילך ויקח את האיל' בלי התפעלות כלל". אברהם אבינו לא איבד את הזקתו כנביא אמת, כיון שהכלל שאמר הרמב"ם שאין נבואה טובה משתנית, הוא רק אם היא משתנית לרעה, כי אין הקב"ה חוזר בו מדבר טוב שגזר. אולם כשהשינוי הוא לטובה אין זו חזרה. אברהם ויצחק, לרוב גדלותם ואהבתם להשי"ת, הרגישו שהקרבן יצחק היא שיא הקירבה של שמיעת דבר ה', ומבחינתם היתה זו השתנות מגזירה טובה של "כי ביצחק יקרא לך זרע" לגזירה עוד יותר טובה של "העלה שם לעולה". וכיון שנשא אברהם מוחזק לנביא אמת, ממילא גם כשמצוה לעשות דבר איסור בתור הוראת שעה, חובה לשמוע לו, עכ"ד.

לאור דברים אלו נוכל להבין את הריצוי שיש כשהל ר"ה בשבת, כשלא תוקעים משום גזירת חז"ל, למרות שכשהל ר"ה בחול ונאנסו ולא תקעו אין ריצוי. כי כשישראל מבטלים עצמם לתקנת חכמים ונמנעים משום כך לעשות את הריצוי של תקיעת שופר, זה עצמו הוא עצם קיום עקידת יצחק, שהרי הענין של תקיעת שופר בר"ה נועד להזכיר את זכותם של אברהם ויצחק שהלכו לעקידה בשמחה, והיה זה משום שביטלו עצמם לגמרי לרצונו ית'. כך ממש עושים כלל ישראל בר"ה שחל בשבת, כשלמרות שידועים הם ש"כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה", אעפ"כ הם מבטלים עצמם לתקנת חז"ל.

(תשפ"א)

נדיבות הלב, ההקדמה לתקיעת שופר

בסוף המזמור הנאמר לפני התקיעות בר"ה, "נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם". ויש לפרש עפ"י מה ששמעתי מזה רבות בשנים בשם הסבא מסלבדוקא זצ"ל בביאור דברי הגמ' (סוכה מט:): "דרש רבא מאי דכתיב 'מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב' וכו' בת נדיב' – בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, שנאמר 'נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם'. 'אלקי אברהם' ולא 'אלקי יצחק ויעקב'? אלא אלקי אברהם שהיה תחילה לגרים". והטעם שנקרא אברהם 'נדיב' פרש"י משום "שנדבו לבו להכיר את בוראו". חז"ל גילו לנו שעיקר הנדיבות היא לשמוע מה האחר אומר, ואף כדי לשמוע מה שהקב"ה אומר – אני הוא בעל הבירה – היה צריך אברהם להיות נדיב. כדי שהאדם ישמע את האחר צריך הוא לנדוב את לבו עבור כך. אדם שאין לו את נדיבות הלב, לבו לא יניח לו לשמוע את האחר, כי כל מחשבתו בשעת הויכוח היא שהאחר ישמע את מה שהוא אומר, וממילא גם לא יוכל להגיע להכרה שכלית בצדקת האחר. עד כאן דברי הסבא זצ"ל והם עמוקים בכוחות האדם, וראויים הם למי שאמרם.

ויש לידע שדברים אלו הם בבחינת הקדמה לשמיעת קול השופר בראש השנה, ועל דרך שאמרה המשנה בפרק שלישי של ראש השנה: 'אף על פי שזה שמע וזה שמע, זה כיון לבו וזה לא כיון לבו'. גם לשמיעת קול שופר צריך נדיבות הלב, ובלי נדיבות הלב לא שייך כלל להגיע למצב של כוונת הלב, נדיבות לב, היא לוותר כעת על מה שאני רוצה, מה שאני צריך, ולהכין את כל כולי רק לצורך שמיעת קולו של הקב"ה. וכמו שמסביר הרבינו יונה בפרק אין עומדין על המשנה שחסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומכווין את לבם למקום, "שיהיה לבם שלם בעבודת המקום ויבטלו מלבם תענוגי העולם הזה והנאותיהם, כי כשיטהרו לבם מהבלי העולם הזה ויהיה כוונתם ברוממות השם, תהיה תפלתם רצויה ומקובלת לפני המקום, ועל כוונה זו נאמר 'תכין לבם תקשיב אונן', והביאור שאם כוונתם בתפילה הוא לצורך עצמם והנאותיהם, אין זה נקרא כוונת הלב למקום, וזה אומר הפסוק 'נדיבי עמים' הכוונה לאלו אשר יש להם נדיבות הלב לשמוע את קול השופר, וכמ"ש הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד) שהשופר מעורר את השומעים "עורו ישינים משנתכם וכו'". נדיבי לב אלו, אשר מסוגלים לשמוע את קול השופר, שהם 'עם אלקי אברהם', הם ישימו על לב להתעורר מקולו. זו היא ההקדמה לתקיעת שופר.

(ער"ה תשס"ז)

יו"ל על ידי מערכת "דרכי אורה" | להנצחות ולקבלת העלון במייל ניתן לפנות לדוא"ל: 62112dw@gmail.com

לעילוי נשמת האבדק המופלג הרה"ג רבי משה ברגמן זצ"ל בן הרב הגאון רבי נחום שיבלחט"א ונכדו אהובו של רבנו שליט"א
מבטיע בשב"ק יום א ח"ה תשפ"א

מנחת דבר בעניני ר"ה

מרבנו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

שכח המלך הקדוש בליל שבת

השוכח לחתום המלך הקדוש בליל שבת שובה, בפשוטו לא שנא משאר ימים וצריך לחזור ולהתפלל. אבל יש בזה מקום עיון. שהנה ברע"א סי' קיד כתב שמי ששכח לומר משיב הרוח ומוריד הגשם בליל שבת אין מחזירים אותו כיון שאילו התפלל מעין שבע יצא אף שאינו מזכיר גשם, אף זה שהתפלל תפילה שלימה בלי להזכיר גשם לא גרע. ובדין המלך הקדוש כתב המשנ"ב סי' תקפב סק"י שאם לא אמר במעין שבע המלך הקדוש יצא. ולכא' לסברת רע"א נאמר גם כאן שאם התפלל תפילה שלימה לא גרע ממעין שבע ויצא בלא המלך הקדוש. אבל הפוסקים לא חילקו בין שבת לחול ומשמע שצריך לחזור.

ויש לחלק שמוריד הגשם הוא אזכרה, וכיון שאינה מעכבת במעין שבע בדין שלא תעכב גם בתפילה שלימה. אבל המלך הקדוש הוא מטבע התפילה. וכיון שקבעו מטבע הברכה לימים אלו המלך הקדוש לא יצא ואין לזה ראייה ממטבע מעין שבע. ולמעשה יש להורות שיחזור ויתפלל. (ואם יוכל ללכת למקום שעוד לא התפללו ויהיה חזן למעין ז', יצא מידי ספק).

בירושלמי ר"ה פ"ד ה"ז, אין מזכירין זכרון ומלכות ושופר של פורענות, זכרון דכתיב אותם זכר וגו'. ובתורה אור הביא מתהלים ט' י"ג, כי דרש דמים אותם זכר לא שכח צעקת עניים. ויותר נראה שהכוונה לירמיה פרק מ"ד פסוק כ"א, הלוא את הקטר אשר קטרתם בערי יהודה ובחוצות ירושלם אתם ואבותיכם מלכיכם ושריכם ועם הארץ אתם זכר ה' ותעלה על לבו.

חתם מקדש ישראל ויום הזכרון והשמיט מלך כו'

החתום בטעות בא"י מקדש ישראל ויום הזכרון והשמיט מלך על כל הארץ. אם יטעה כן בחתימת הקידוש נראה שיצא. כי אין המלכות מענין ברכת קידוש. וגם בתפילה יתכן לדון שעיקרה קדושת היום (ולא כל פרטי הברכה מעכבים בחתימה). ואמנם בברכת מלכויות שבמוסף היא שאלה חמורה. ששם מסתבר שהמלכות היא עיקר הברכה.

אנחנו וכל עמך בית ישראל

בביאור מטבע התפילה 'אנחנו וכל עמך בית ישראל' שרגילים בו בימים הנוראים, י"ל ד'אנחנו' היינו הציבור המתפלל כאן, ו'כל בית ישראל' הוא העם כולו. ותיקנו מטבע הברכה לפי תפילת הציבור, כי תפילת היחיד היא מקרית, ובימי חז"ל לא היה מצוי שהתפללו ביחיד, שהלא החזן התפלל וכולם שתקו, ועמי הארצות לא ידעו להתפלל לבד. (וראיתי שהגאון ר' יוסף ליס פירש בשם מרן הגרי"ז, 'אנחנו' הוא כל אחד ואחד מישראל בפרט, ו'כל עמך' הוא כל ישראל בכלל. ואיני יודע למה היה צריך לכך).

ויש להעיר על זאת, דהנה בברכת התורה אנו אומרים "אנחנו וצאצאינו וצאצאי כל עמך" כו'. והרי ברכה זו אדם מברך בביתו קודם התפילה. ונראה שהוא מתפלל על האחרים שעמו, אם זה משפחתו ובני ביתו אם שכניו. והוא קרוב לענין הב"ל שהוא מכוון לציבור שעמו.

מי שאינו יודע ברכת מלכויות

בביאור הלכה ריש סי' תקצג הביא דברי הפמ"ג שמי שאינו יודע ברכת מלכויות יאמר עכ"פ ברכת קדושת היום שהרי יש אומרים שהצבור מתפלל רק שבע וברכות מלכויות וזכרונות ושופרות נתקנו לש"ץ לבד.

וצריך ביאור שמכל מקום ברכת המוספין מעכבת. והרי תחילה נתקנו ברכת מלכויות וזכרונות ושופרות לשחרית ואז ודאי היה מטבע מוסף ככל המועדים. ואחר כך שהעבירו מפני הגזירה את ברכת מלכויות וזכרונות ושופרות ודאי לא בטלה תקנת מוסף ולא יצא בברכת קדושת היום גרידא. – וצריך עיון ברא"ש בענין זה.

בענין תוקע בשופר בשבת

ע"י דרו"ח להגרעק"א מערכה ח' התוקע בשופר בר"ה שחל בשבת קיים מצוה דאורייתא אף דעבר על שבות, וצריך לדחוק בדבריו שלא ס"ל דקיים תקיעת שופר דאין מסתבר כן ומוטב לדחוק הלשון מלדחוק השכל, וצ"ל דכלפי מש"כ שם לענין קרבן פסח דקטן שלא למנויו ליכא מצוה כלל משא"כ שופר בשבת דזה זמן שופר וראוי לקיום אלא שרבנן ביטלו המצוה אבל קטן אין לו איסור בתקיעה ושייך לחנכו בשופר בשבת.

ונפ"מ דאחר שאין בזה קיום מצוה אף אם יעשנה לא נאסר השופר בהנאה כדין תשישי מצווה דאין נאסרים עד דעבד מצווה בהם.

ומש"כ הגרעק"א דעבר על שבות, לכאורה הוא כלפי העשה דחיובו בשרשו מה"ת, וליכא כנגדו אלא שבות, אבל לענין ההנהגה ודינא בדרבנן בזה חשבי' למצוה דאורייתא כבטלה אף בליכא שבות ואיסור, וגם מהני תקנתא דרבנן לבטל כל חיוב עשייתה מה"ת בפועל, [ואין כאן מעין ענין אונס שאנוס לקיים הדאורייתא]. ולפ"ז יל"ד במש"כ לעיל לענין איסור הנאה דתשישי דאולי תליא בחיוב בפועל ועי', ולהאמור חייב בשהחיינו.

תקיעת שופר במקדש

כתב הרמב"ם במקדש היו תוקעין בראש השנה בשופר אחד ושתי חצוצרות כו' שנאמר בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'. תקיעת שופר זו שבמקדש אינה מצוה בפני עצמה, אלא שכך מקיימים את מצות שופר במקדש. והנה גם עם הקרבן היו תוקעים בשופר. ויש לעי' אם יכלו לצאת בתקיעה אחת גם מצות הקרבנות וגם מצות היום. או שאי אפשר שתעלה תקיעה אחת לכאן ולכאן. ועי' מענין אין עושין מצות חבילות. ואף שמצינו בבזיר דף ס. שנזיר ומצורע הוצרך למיעוט שלא תעלה תגלחת אחת לצרעתו ונזירותו. משמע שמסברא אפשר שמעשה אחד יועיל לשניהם. הכשר שאני.

(וענין זה שתקעו בשופר על הקרבן, כן הוא ברשב"א ור"ן במס' ר"ה דף לב. וכע"ז ברשב"א ע"ז דף מז. ועי' רש"י תהלים פרק מז עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, שתקעו בעולות ובשלמים, ושלמים היינו כבשי עצרת שאין תקיעה אלא בקרבנות ציבור. אבל בגמ' ערכין דף ג: איתא שלא היה שופר במקדש אלא חצוצרות, וכן משמע ברמב"ם שלא תקעו בשופר על הקרבנות שלא הזכיר תקיעת שופר אלא בר"ה ותעניות כמ"ש המנחת חינוך מצוה שפ"ד. ולכא"ו גם בר"ה לא תקעו על הקרבן אלא למצות היום שבגמ' אמרו שתקעו בשער המזרח. וכן הוא בתוס' זבחים דף סח. ד"ה כשהוא שלא היה שופר בקרבנות).

חינוך המקדש בראש השנה

יש אומרים שקרבן חינוך המקדש אינו דוחה שבת, והנה מבואר שלא כדבריהם בעולה שהקריבו תחילה בימי עזרא, שחנך את המזבח בראש השנה. ואיכא למ"ד קדושה ראשונה לא קידשה לעת"ל, ועזרא חנך את המקדש והעזרות כמו שאמרו בשבועות דף ט"ז, שמעינן מינה שעולת החינוך דוחה שבת.

ויש לדון עוד, שמא כשאין בית אין מצות הקרבה, כמו שדנו האחרונים (הנצי"ב, וכ"כ החזו"א) שהגם שמקריבין אף שאין בית מ"מ אין מצוה בדבר. והרי חנכו והקריבו על המזבח ולא בנו את הבית כמה שנים, שלא היו שבעים שנה לחרבות ירושלים (ערש"י ריש ספר עזרא, ושם פרק ג'), ואיך תדחה שבת. אבל זה ודאי אינו, כיון שבאו לחנך ולחדש את הבית פשוט שהיתה הקרבה רצויה והיה בה מצוה.

פרפראות לחכמה

תשובה על החידה לפרשת נצבים וילך - דבר המותר ביו"ט שני דר"ה ואסור בשאר יו"ט ש"ש?

תשובה עי' או"ח סי' תט"ז מ"א סק"א לענין נאכל בראשון דיצא בשני בר"ה ומשא"כ שאר יו"ט שני של גלויות, (וכן לענין מוקצה שנעשה ביו"ט ראשון ונעשה ראוי ביו"ט שני).

מנחת דבר בעניני יוה"כ

מרבנו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

מצות תשובה של יוה"כ

ברבינו יונה שער ב' אות יד כתב שמצות עשה לכל איש ישראל לחזור בתשובה ביו"כ שנאמר מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. ועי' רמב"ם הל' תשובה פרק ב' ה"ז, יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל כו' לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים, משמע שגם נשים חייבות בתשובה ויודוי. ויש לעי' למה אין זו מצות עשה שהזמן גרמא. ובאמת קשה מסברא לומר שנשים אינן בכלל מצוה זו, וכי נשי לא בעו חיי (כעין שאמרו קידושין דף לד).

יש לעי' אם מצוה זו נוהגת רק ביום או כבר מן הלילה. (שכפרת יום הכפורים אינה אלא ביום דכתי' כי ביום הזה יכפר עליכם, עי' שבועות דף יג. וברש"י ד"ה והא. אבל אנו רואים שתיקנו להתוודות בלילה).

נראה שהוא גם בדברים שאין יוה"כ מכפר כגון כריתות וחילול ה', או דברים שאי"צ יום כיפור. שמכל מקום יום הכיפורים מועיל להם ויש מצוה להטהר לפני ה' ביום זה.

הערות בוידוי 'על חטאים'

- סדר הקרבנות בוידוי 'על חטאים' הוא כסדרם במקרא, עולה, חטאת, עולה ויורד (שיש ממנו גם בפרשת ויקרא). ואשם. וכיון שהתחיל באופן זה שהוא מן הקל אל הכבד. סיים כן בעונשין שפתח במכת מרדות ואחר כך מלקות דאורייתא וחייבי מיתות.

לא מנו בזה כל החיובים והחטאים. שיש שמכניסין אותו לכיפה (או מחוייב נידוי).

המשנה ברורה סי' תרז סק"י כתב שצריך לעמוד עד שאומר ארבע מיתות בית דין. ואינו מובן הרי הווידוי ממשיך לפרט סקילה וכו'. ולכאן' היה צריך להמשיך לעמוד.

על מצות עשה ועל מצות ל"ת, בין שיש בה קום עשה בין שאין בה קום עשה. לפי הכתוב בסידורים וכפי הקריאה הנהוגה הכל ענין אחד שגם על מצות עשה יש אופן לעבור בקום ועשה (שאם לא כן היה צריך להפסיק בין מצות עשה למצות לא תעשה). ולכאן' אי"צ ממש מצות עשה אלא איסור עשה. ואמנם יש מצות גמורות שעוברים עליהם בקום ועשה כגון מצות שביתה בשבת ומועדות שעוברים עליהם במלאכה בקום ועשה.

הלשון 'חייבים' עולה. אף שאין חיוב להקריב עולה. מכל מקום האדם צריך להתכפר והעולה היא גמר כפרתו. ובזבחים דף ז. אמרו ששינוי בעלים הוא רק על מחוייב כפרה כמותו, ומ"מ חטאת ששחטה על מי שאינו מחוייב כלום פסולה שאין לך אדם בישראל שאינו מחוייב (כפרת קרבן) עשה.

ואגב, יש לעי' במה שאמרו אין לך אדם שאינו מחוייב עשה, וכי גם למחרת יוה"כ אין לך אדם שאינו מחוייב כפרה. ואף שביטול עשה הוא דבר מצוי, כביטול מצות צדקה מ"מ אינו ודאי. ולשון הרמב"ם הל' פסולי המוקדשים פרק טו שאין לך אדם מישראל שלא עבר מעולם על מצות עשה. וא"כ למחרת יוה"כ אי אפשר לומר כן. ובאמת עשה אין צריך יום הכפורים. וכל אדם שראינוהו עושה תשובה. ויתירה מזו, ראינוהו שהביא קרבן אמש הרי אינו מחוייב כפרה.

כפרת התשובה ומצות התשובה

כפרת התשובה אינה תלויה במצות תשובה, שגם למאן דאמר סומא פטור ממצות עשה, ואינו בכלל מצות תשובה שכתב הרמב"ם בחוטא (הלכות תשובה א' א'), או מצות תשובה המיוחדת שביום הכפורים (שם ב' ז') וברבינו יונה ב' י"ד, וכנ"ל), מכל מקום תועיל לו תשובה ואם יחזור ויתפקח אינו צריך לעשות שוב תשובה. אבל בנכרים יתכן שתשובה לא מועילה, (עי' ברכי יוסף או"ח קט"ז). והתשובה שמצינו באנשי נינוה, אולי

לא הועילה אלא למנוע גזר דינם, ובאמת לסוף נחרבה העיר. וגם בכפרת קרבנות הוא כן, אם חטא כשהיה פיקח ונתחייב קרבן ואח"כ נסתמא, אף שכעת אין לו מצות קרבן מ"מ כבר השתעבדו נכסיו. ואפילו אם מת היו יורשיו מביאים חטאתו אלמלא ההלכה של חטאות המתות. אלא שאם חטא כשהוא סומא לא שייך שיביא קרבן כי אינו מצווה, ואין חטאת באה נדבה.

צדיק גמור

מי שקידש את האשה על מנת שהוא צדיק גמור הרי היא מקודשת שמא עשה תשובה, ואף שלא קיים עיקרי התשובה. מכל מקום כבר אינו רשע. וגם אם חילל את ד' שאין התשובה מכפרת לו, מ"מ אם עשה תשובה יחשב צדיק. ועוד שרבינו יונה כתב שיכול להתכפר בתלמוד תורה וקידוש השם. ומה שאמר הכתוב "אם יכופר לכם עד תמותון" - היינו אם לא תיקן בדרכים אלו. [אבל צריך לשאול חכמים מה הוא קידוש ד', שמא דבר שלפי מחשבתו הוא קידוש ד' באמת הוא חילול ד']. כלל הדבר הוא שיאמרו עליו הבריות ראו פלוני שלמד תורה כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו אשרי פלוני שלמד תורה כו'.

ודבר דבר ביה"כ

יש להסתפק אם ביה"כ אסור לדבר על אכילה במוצאי יו"כ משום ודבר דבר. שהרי איסור זה קיים בכל איסורי שבת לאו דוקא אלו דשייכי לשביתה. כגון תחומין (עי' מנ"ח מצוה כד שלדברי הרשב"א יבמות ו. שמחמר אינו משום שביתה אף תחומין בכלל, ונדפס בזה). וכל זה ישנו גם באמירה לנכרי. ואף באיסורין משום גזירה כגון שאסור לקרב תבשיל לאש שמא יתבשל אסור לדבר לקרב (בלא בישול) בכלל ודבר דבר או אמירה לנכרי כיון שהוא מעשה האסור בשבת. וכיון שמפסוק זה סמכו בפרטות על יוה"כ (שבת דף קיט. ולקדוש ה' מכובד זה יוה"כ) יתכן שהוא בכלל האיסור. ועי' שהתירו לקנב את הירק. ולכאז' הוא חמור מן הדיבור שיש בו הכנה במעשה. אבל התירוהו מפני הדחק. ושמא מותר דוקא בלי שידבר על אכילה. לדבר על אוכל מותר, וכל הגידון הוא לדבר על האכילה.

כרת על שתיית מים

היכי משכחת לן שותה מים וחייב עליהם כרת, שלא ביום הכיפורים. בנותר של ניסוך המים, שמצינו בתוספתא סוכה שיש פיגול במי ניסוך, והיינו כרבי מאיר שמפגלים בנסכים הבאים מחמת זבח. וניסוך המים הוא מנסכי התמיד. ומכל מקום גם לדידן דליכא פיגול נותר מיהא איכא וחייב עליו כרת. ואגב אורחא למדנו שניסוך המים בא מחמת זבח קרינן ביה וכידוע יש ראיות לכאן ולכאן בגדון זה. החזון איש הוכיח שהוא מדין הקרבן מדסלקא דעתין להיבא גם עם תמיד של בין הערביים שמע מינה חובת תמיד הוא.

עובדות מענייני יוה"כ

לשמוח כשאוכל ביה"כ

בבולגא גר' הג"ר מאיר רבינוביץ זצ"ל בעל "המאיר לעולם", [שהג"ר שמעון שקאפ זצ"ל מזכיר אותו בספרו, ומכנהו "הגאון הצדיק יסוד עולם"], ואמר מרן הגר"ע גרודזינסקי זצוק"ל, אני מקנא בהג"ר מאיר, שהוא, כשאסור לו לצום ביה"כ הוא עושה זאת בשמחה, מפני שמי שציווה לצום, ציווה כעת שלא לצום. ולעומת זאת אני כשאני לא צם, יש לי דפיקה קלה בלב...

החזו"א מתעניין לפרנסת יהודי ביה"כ

שה רבינו: מעשה אצל מרן החזו"א זצ"ל שעבר לפניו בליל יום כיפור אחד ממתפללי בית מדרשו, והחזו"א החל לשאול אותו אודות פרנסתו, כיצד מתפרנס וכו', אותו יהודי התפלא על כך, ושאל את החזו"א, האם כעת זה זמן מתאים לעסוק בכך? והשיבו החזו"א, למדנו מהאיש הקדוש ביום הקדוש, הכהן הגדול שנכנס לפני ולפנים לקודש הקדשים ביום הכיפורים, שמתפלל על פרנסתם של עם ישראל...

מדו בד

מתורתו של רבנו ראש הישיבה מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א

ימי הסליחות – ראש השנה ה'תשפ"ג – ד שנה ג' גליון קנ"ח

דברי רבנו מרן ראש הישיבה שליט"א ביום הזכרון למרן הרב מפוניבז' זצ"ל יום ד כ אלול ה'תשפ"ג

✽ הרגשת החסרון והאבלות על מרן הרב זצ"ל ✽

חמישים וארבע שנים עברו מפטירת רבנו מרן הרב מפוניבז' זצ"ל, האם יש היום עוד מי שמתאבל עליו, ידוע שגזירה על המת שישתכח מן הלב, אצל הגויים ישנם כאלו שאפילו שאחר המות הם קוברים את המת אבל אחרי שעוברים חמישים שנה מפנים את הקברים, חבל על המגרש, טבע האדם הוא לשכוח, כל מי שמת לו מת, מצד הטבע הוא שוכח, וחידוש הוא שרק אחרי שנה הוא נשכח, [יעוי' ברכות נח:], אבל את גדולי ישראל שנלקחו מאיתנו אנחנו לא שוכחים, גם מפטירת מרן החזון איש זצ"ל כבר עברו שנים רבות, ומי עוד זוכר ומתאבל עליו, אבל אני מרגיש עדיין את החסרון של מרן החזון איש ומתאבל עליו, כי בחייו הוא ה' עבורינו משענת שעלי' נסמכנו בכל המצבים, אני זוכר בתקופה הראשונה של קום המדינה [הגעתי לישיבה בשנת תש"ה כשאמרו ר' זצ"ל מרן רה"י הגיע לכאן והייתי נער בן שלש עשרה] שהמצרים והירדנים ירו פגזים, בירושלים העיר העתיקה היתה ביד הירדנים, והם ירו מהחומה לתוך העיר והיו קרבנות רבים, גם בירושלים וגם בתל אביב, ובכל פעם בשעת הפגזה היו נמלטים למקלטים, גם בישיבה הרב זצ"ל בנה מקלט, בצד המזרחי של הישיבה יש מקלט, ובכל פעם שהיתה אזעקה היו כולם נסים למקלט, וזוכר אני שבמקום לרוץ למקלט, הייתי רץ לביתו של החזון איש שהי' סמוך לישיבה, והוא יושב ולומד במקומו הרגיל כשכל החלונות פתוחים, אצלו הכל כמאן דליתא, אז האם כשנמצאים סמוך אליו צריכים מקלט? הייתי רץ אליו וזה ה' המקלט שלי, וגם כל זמן שהחזון איש ה' איתנו אם היתה לנו איזה קושיא שהעיקה עלינו, מה שהי' צריך לעשות זה רק לגשת לביתו ומיד נפתרו כל השאלות, וזה עד היום כשיש קושיא חזקה, אני נזכר בימים ההם, ומרגיש את חסרונו של החזון איש ומתאבל עליו, וכך גם הרגשנו עם מרן הרב מברסק זצ"ל, ואמנם כל השנה הציבור לא זוכר, אבל ביום הזכרון כולם נזכרים, וצריכים לדעת שיש על מה להתאבל.

✽ הנשמה לך והגוף שלך ✽

עומדים אנו סמוך לימי הסליחות, בפתיחת פיוטי הסליחות נאמר הנשמה לך והגוף פעלך חוסה על עמלך, והרי שחלוק ענינה של הנשמה מענינו של הגוף, ויש לעי' דבסמוך ממש להלן נאמר הנשמה לך והגוף שלך ה' עשה למען שמך, והדברים סותרים מיני' ובי', והענין הוא כי שתי מדרגות המה בעליות האדם, ואמנם יצירת האדם כך היא שהנשמה מכסא כבוד חוצבה והיא חלק ממועל והגוף הוא עפר מן האדמה גשמי ופחות שבו השכין הקב"ה את הנשמה, וזהו הנשמה לך והגוף פעלך, והבקשה על הגוף רק חוסה על עמלך שהרי מכל מקום פעלו ויצירתו של הקב"ה הוא, ומבקשים כיון שפעלך הוא חוסה על עמלך, כדרך כל יוצר שחס על יצירותיו.

אולם מצב זה אינו מספיק ואינו תכלית הבריאה, כי תכלית בריאת האדם שנתן הקב"ה נשמה עליונה בגוף שנברא מן החומר הוא כדי שיעמול האדם ויזכך את גופו ויטהרהו ויקדשהו וישל מעליו החמירות עד שיתקדש הגוף ויהי' גם הוא רוחני כנשמה, ודבר זה הוא עבודה גדולה מאוד ואין זוכים להגיע לשלימות כזו רק יחידי סגולה, וכשברא הקב"ה את אדם הראשון אמר [בראשית א, כו] נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, בצלמנו כדמותנו הוא דומה לבורא כמלאך ממש, כך הוא רצון הקב"ה בבריאת האדם, ואמנם אמרו חז"ל [סנהדרין נט:] אדם הראשון מיסב בגן עדן היה והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין, עד כדי כך רום מדריגתו שהמלאכים היו משמשים אותו, ורגיל אני לומר דלכאורה יש להעיר מדוע קרא הקב"ה שמו אדם ויקרא את שם אדם ביום הבראם [שם ה, ב], וטעם שנקרא אדם הוא משום שנברא מן האדמה [עי' ב"ר יז, ד], והרי בבריאה זו יש גם את חלק הנשמה, ומדוע נקבע שמו על שם חלק האדמה הפחות, והביאור בזה כי האדם בסוד בריאתו הוא מלאך, וכל המלאכים נקראו בשמות גבריאלי מיכאל וכו' כשם השם נמסך בשמם, מפני שהם בריאה שכולה רוחניות, אבל האדם הוא מין מלאך מרומם יותר שהושם בתוך גוף מן האדמה כדי לקדשו ולזככו, ועל שם זה נקרא שמו אדם, שזה תפקידו בעולם, ומי שזוכה לזה כבר יכול לומר הנשמה לך וגם הגוף שלך, שהוא קדוש ומרומם כנשמה, ובמצב כזה אין צריכים לבקשה של חוסה על עמלך אלא ה' עשה למען שמך, כי כולו הוא חלק ה'.

✽ אחור וקדם צרתי - בריאת האדם ✽

ובגמ' שבת [קנב:] דרשו עה"כ [קהלת יב, ז] והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, תנה לו כמו שנתנה לך בטהרה אף אתה בטהרה, משל למלך בשר ודם שחלק בגדי מלכות לעבדיו, פקחין שבהן קיפלום והניחום בקופסא, טפשים שבהן הלכו ועשו בהן מלאכה, לימים ביקש המלך את כליו, פקחין שבהן החזירו לו כשהן מגוהצין, טפשים שבהן החזירו

לו כשהן מלוכלכין, שמח המלך לקראת פקחין וכעס לקראת טפשיין; וצ"ב מהו ענין הניחום בקופסא האם לא נתן זאת המלך כדי שישתמשו, ומהו ענין זה לנשמה.

מבואר כאן בדברי הגמ' יסוד ומבט על כל דרך וצורת החיים, דהנה הקב"ה נותן חיים לאדם ובשביל זה נפח בו נשמה שהיא חלק אלוק ממעל, וחובתו של כל אחד לדעת עבור מה נברא, ובשביל מה ניתנה לו הנשמה והורידה אליו מן השמים, וכשבא האדם לכאן אי' בחז"ל [בפרשת תזריע (ויק"ר יד,א)] עה"כ [תהלים קלט] אחור וקדם צרתני דקאי על האדם שנברא ראשון ונברא אחרון, אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך שלשול קדמך; וצ"ב מהו ענין זכה או לא זכה, וגם מהי האמת אימתי היא בריאת האדם ראשון למעשה בראשית או אחרון.

והביאור הוא כנ"ל דהנה האדם מורכב משני בריאות נפרדות, הנשמה שהיא חלק אלוק ממעל, מכסא כבוד חוצבה, ומאידך הגוף שהוא עפר מן האדמה, והרכיבם הקב"ה זה עם זה, ועל מצב זה נאמר הנשמה לך והגוף פעלך חוסה על עמלך, וכמש"נ דחלוק ענינה של הנשמה מענינו של הגוף.

וענין זה הוא מלחמה בין הגוף לנשמה, וכמו שביאר בחובת הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה שהאדם נמצא בתוך מלחמה, ודרך מלחמה היא שיש מנצח, ואז הוא מתגבר וכובש את יריבו, אולם במלחמה זו של הגוף עם הנשמה רצון התורה הוא שלא יהא הנצחון של הנשמה באופן של התגברות וכבישת הגוף על ידי הנשמה, אלא לאחד את הגוף עם הנשמה שיהא הגוף טפל ומשרת להנשמה, ותכלית בריאת האדם שנתן הקב"ה נשמה עליונה בגוף שנברא מן החומר, הוא כדי שיעמול האדם ויזכך את גופו ויטהרהו ויקדשהו, וישל מעליו החמירות עד שיתקדש הגוף ויהי' גם הוא רוחני כנשמה, ודבר זה הוא עבודה גדולה מאוד, ואין זוכים להגיע לשלימות כזו רק יחידי סגולה, ואז יהי' הנשמה לך וגם הגוף שלך.

וזהו ביאור דברי המדרש הנ"ל כי הנשמה נבראת ביום הראשון, ואי' בחז"ל [ילקוט בראשית סי' ד וע"ע ב"ר ח,א] עה"כ [בראשית א,ב] ורוח אלקים מרחפת על פני המים, זה רוחו של אדה"ר, הרי שהנשמות נבראו ביום הראשון קודם למלאכים שנבראו ביום השני, אבל גופו של אדם נברא ביום הששי, והוא מאוחר ליתוש שנברא בחמישי, ומעתה צריך האדם לקבוע את מהותו והגדרתו, אם הוא הנשמה או דלמא הגוף החמרי, ואם זכה וקובע את עצמו למהותו האמיתית שהוא רוח אלקים, באשר נשמתו מכסא הכבוד חוצבה, הרי הוא ראשון למעשה בראשית, אבל אם לא זכה כלומר שקובע את גופו לעיקר והרוח טפילה לו ומשמשו לצרכי הנאותיו, הרי הוא אחרון למעשה בראשית ויתוש קדמו.

ואמנם זו היתה מידתו של הלל הזקן, ומצינו בדברי חז"ל [ויק"ר לד,ג] עה"כ גומל נפשו איש חסד זה הלל הזקן, שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך והולך עמם, אמרו לו תלמידיו ר' להיכן אתה הולך, אמר להם לגמול חסד עם הדין אכסניא בגו ביתא, אמרו לו כל יום אית לך אכסניא, אמר להם והדין נפשא עלובתה לאו אכסניא הוא בגו גופא, יומא דין היא הכא למחר לית היא הכא; והיינו שהלל כשהי' מסיים את השיעור הי' אומר לתלמידיו שהוא צריך ללכת לקיים הכנסת אורחים, ותלמידיו התפלאו מי הם האורחים, אמר להם הלל הנשמה היא האורחת, שהרי אם לא אוכל היא לא תתקיים כאן, ומוכרח אני לאכול כדי לקיימה כאן, נמצא שכשהלל הזקן אוכל הגוף איננו קיים כלל, לא בשבילו הוא אוכל, כל אכילתו היא לקיים את נשמתו.

וזהו הביאור בדברי הגמ' בשבת הנ"ל חכמים הניחום בקופסא, דהיינו שאינו עושה כלום עם הנשמה עבור הגוף, והמשל על זה בדברי חז"ל הניחום בקופסא.

❖ לב האדם משכן לשכינה ❖

ומו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל [וכדאי לציין שהרב דסלר זצ"ל לא הי' משגיח, אלא ראש ישיבה לתורת המוסר, שמענו ממנו בשיחותיו את הדרך איך לומדים את דבריו העמוקים של המהר"ל, ועוד דברים עמוקים וגם דברי קבלה, וכשבא לשיבה הוא אמר לרב מפוניבז' שאינו יוכל לשמש משגיח שתפקידו להוכיח את הבחורים, אלא הוא יכבס את הכביסה שלו בריב, וכך יוכלו ללמוד דרכי העבודה] פירש לנו דברי הגר"א ז"ל על יעלה ויבוא [נדפס בסידור הגר"א ובבי' הגר"א בהל' ר"ח] ששבעה לשונות אלו יעלה ויבוא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר, הם כנגד ז' רקיעים והשנים האחרונים פקידה וזכירה אחד הם, ושבעה רקיעים הם שבע מחיצות רוחניות זו למעלה מזו אשר אותן צריך האדם לעבור בעלייתו הרוחנית בעבודת ה', ומהותה של תפילה זו היא בקשה לזכות לעזרת השי"ת לעבודתו להגיע אליו, ועבור זה צריך לבקוע את הז' רקיעים שהם המחיצות המבדילות בינינו לאבינו שבשמים.

וביאר דזה ודאי שאין בהזכרת יעלה ויבוא וכו' ענין בקיעת רקיעים למעלה, אלא ענינם של מחיצות אלו הם בלבו של אדם שצריך הוא לפתוח סגור לבו עד שיגיע לפנימיותו בשלימות, (ועי' במכתב מאליהו ח"ג) ויש להקדים ולהוסיף להבנת דברים אלו מה שכתב בנפש החיים בשער א' בביאור הכתוב נעשה אדם בצלמנו כדמותינו, ואמנם ודאי גם דבריו הם דברי קבלה וקשה לנו להשיגם כראוי אבל צריך על כל פנים לדעת דברים אלו, והוא שכל אדם נברא בצלם של מעלה ותבניתו היא כתבנית בית המקדש והלב הוא קדש הקדשים והביא שם מה שנאמר במשכן [שמות כה,ח] ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, שלא נאמר ושכנתי בתוכו כלומר במשכן, אלא בתוכם שתכלית המשכן שעל ידו יתרומם כל אחד ויהי' לבו משכן לשכינה, יעוי' בדבריו שם בשער א' פ"ד בהגה"ה. ובפ"ו.

ואחר הקדמת דברים אלו שמבואר דמקום השראת השכינה הוא בלבו של האדם כבר התקרבנו לדברי הגר"א דתפילת יעלה ויבוא היא לשבור המחיצות שבלבו של האדם המונעות ומרחיקות אותו מהקב"ה, ובמכתב מאליהו שם הביא מה דאי' בחגיגה יב: אמר רבי יהודה שני רקיעים הן שנאמר הן לה' אלקיך השמים ושמי השמים, ריש לקיש אמר

שבעה ואלו הן וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון, ערבות; וביאר שם דוילון הוא המחיצה הראשונה המבדילה בינינו לבין הש"ת וכתב שם הגר"א ואנחנו מתחננים לפני הש"י שיעלה תפלתנו למסך הראשון הנקרא וילון המבדיל בינינו ובין אבינו שבשמים, וכך ביאר שם כל ענין ז' רקיעים ושייכותם לתפילת יעלה ויבוא שכולם הם לבקוע המחיצות שבלבו של האדם להגיע אל תוך לבו שהוא משכן הנשמה, ובהמשך למה שנתבאר בספר נפש החיים דכל אדם הוא כתבנית משכן, גם יש בו מדריגות מדריגות של קדושה וכמו במקדש קדושת הר הבית והעזרות וההיכל וקדש הקדשים, והלב הוא קדש הקדשים מקום השראת השכינה וכנגד מקום כסא כבודו.

אמנם רחוקים אנו מדברים אלו אך ניתנה הרשות לדבר בהם אחר שגילה לנו הגר"א עניינם, וכמש"כ במכתב מאלהו וכן"ל, וזהו ענין ושכנתי בתוכם, רק מי שכבר שבר כל המחיצות שסותמות פתחי לבו יכול לומר שלבו הוא משכן לשכינה, כי כל זמן שלבו סתום הרי אי אפשר לגשת אליו כלל, וכוחה של תפילה זו היא בקשת עזרה מהש"ת בעבודתו לשבור ולבטל מחיצות אלו, וזה על ידי שבירת הגוף וכל התאוות החומריות, ואז נתקדש גופו ונעשה רוחני וכעת כולו כנשמה וזוהי הרי הוא בא לפני כסא הכבוד.

ודברי הפייטן בפתחת הסליחות באו לבאר לנו תפקידו של האדם שלא יסתפק במצב זה שנברא בו שיהי' אצלו מצב שרק הנשמה לך אבל הגוף נשאר בחומריותו ורק מכל מקום פעלך הוא וצריך לבקש חוסה על עמלך, אלא שיעמול וירומם עצמו וישבור תאוות גופו ונטייתו החומריות עד שיתקדש גופו כנשמה ויהי' במצב של הנשמה לך והגוף שלך והבקשה אז היא ה' עשה למען שמך, והדרך לזה היא רק על ידי עבודה ועמל מרובים, ובכל מעשה מצוה שהאדם עושה לשם שמים הוא בוקע מחיצות המעכבות אותו בדרכו לקדש הקדשים הפנימי שבלבו, וזוהי לדרגה של לב טהור ברא לי אלקים, וענין התפילות הם רק לזכות לסיעתא דשמיא לעבוד על עצמו ולשבור מחיצות אלו עד שיגיע לפנימיות הלב, ואז הקב"ה יבוא שמה ויתקיים ענין ושכנתי בתוכם, בתוכם של כלל ישראל, ודבר זה קשה מאוד להשיג לזכות להתקדש עד שיהי' הוא עצמו כמקדש מקום להשראת השכינה על ידי שיזכך את גופו ויהפכהו לרוחני כנשמה, אך זהו חיובינו לעמול ולהשיג כפי יכולתנו ענין זה.

❦ ביטול הנאות עולם הזה ❦

אי' בשבת סג. מאי דכתיב ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד, וכו' אלא למיימינן בה אורך ימים איכא וכו', למשמאלים בה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא; ופרש"י שם אי נמי מיימינן בה - עוסקין לשמה, משמאלים - שלא לשמה; ביאור הדברים שהרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא [קידושין לט] ומשום דשכר העולם הזה הוא גשמי ומצוה היא רוחנית, וגשמיות מרובה וטובה ככל שתהי' אין בה כדי לשלם על רוחניות, ואין בזה כלל מטבע לשלם בזה שכר מצוה, אלא דכשעושה מצוותיו עם הגוף התשלום לגוף הוא בדברים גשמיים וזהו עושר וכבוד, ואי' בפסחים נ: רבא רמי כתיב כי גדל עד שמים חסדך וכתב כי גדל מעל שמים חסדך, הא כיצד כאן בעושין לשמה וכאן בעושין שלא לשמה; הרי דאם עושה שלא לשמה מעשהו הוא רק עד שמים שנשאר כאן בעולם הזה וגם שכרו הוא בעולם הזה, אבל עושים לשמה הם מעל שמים והיינו שמעשיהם הם רוחניים ומתעלים ושוברים חומריות הגוף, וזהו המיימינן בה שכבר אין אצלם רצונות גשמיים, ושכרם הוא אורך ימים שכר נצחי שאינו יכול להשתלם כאן בעולם הזה, וזהו גם ענין הנשמה לך והגוף שלך שנתעלה וזיכך עצמו עד שנעשה כולו רוחני, וכמש"נ.

ואמנם זכינו לראות את גדולי ישראל זצ"ל שהם זכו למדריגות אלו, ובטלו גופם לגמרי, כך הי' מרן החזון איש זצ"ל, זכורני שבא לישיבה להקפות בליל שמחת תורה, ומרן הרב זצ"ל אמר להושיבו על כסא ולהקיף עמו את הבימה, ודרך אנשים כשמרימים אותם ומכרכרים סביבם הם מרגישים איזה אי נוחות ואילו החזון איש לא ראו עליו שום תזוזה, מפני שהוא שקוע ועסוק כעת בתלמודו ואינו מתעניין בכל מה שנעשה סביבו וגם לא במה שנעשה עמו, וגם זכיתי להיות קרוב אצל ראש ישיבת מיר מרן הגרא"י פינקל זצ"ל וגם אצלו ראו איך שביטל כל ענייני עולם הזה לגמרי, ופעמים שהייתי בא אליו בשעה ארבע אחה"צ ורק אז נפנה לאכול 'פת שחרית', ואמר לי שבשביל קיום הגוף די בגביע לבן אחד ליום, הוא לא השתמש בעולם הזה להנאות, אלא רק הנצרך לקיום הגוף, והי' מקפיד לסיים את הש"ס בכל שנה, וגם מרן הסטייפלר זצ"ל מאכלו הי' פת יבשה עם מעט דג מלוח וכוס מים, ואירע פעם שעלה מהדג כבר קצת ריח לא טוב, והחזון איש אמר להשליך את זה, אבל הסטייפלר אמר זה עבירה לזרוק ואכל את זה, [החזון איש אמר לו על זה לאכול דג כזה גם להשליך את זה אלא שאתה הופך את מעיך לאשפה שתקבל את הפסולת הזו], כך היתה הנהגתם שהיו רחוקים מכל שייכות להנאות עולם הזה, וגופם הי' רק משמש וקופסה עבור הנשמה.

❦ מעלת בנים ❦

בתפילות ראש השנה בפיט היום הרת עולם נאמר אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים עיינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטינו וכו', וצ"ב מהו אם כבנים אם כעבדים מה אנו חשובים בנים או עבדים, ובתורה נאמר [דברים יד,א] בנים אתם לה' אלקיכם, ביאור הענין הוא דהבדל מהותי יש בין שימוש של בן את אביו לשימוש של עבד את אדוניו, כי הבן אוהב את אביו ורוצה הוא למלאות רצון אביו, וכשידע בדבר שאביו חפץ בו ימהר להשלימו ולמלאות רצונו אף אם לא ציוהו על זה, אבל העבד אינו עושה אלא מה שנצטוה כמוכרח מלשון האדון עליו, וכך הוא גם בעבודת הש"ת יש העושים מאהבה ומשאלתם היא לעשות רצון הש"ת והם כבנים העושים רצון אביהם, ותנן באבות [בד] עשה רצונו כרצונך, ועל זה נאמר ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם, כשהמטרה של כולם היא עשיית רצון ה', אז כולם כאחד ואין מקום לפירוד שהוא בא מחמת רצונות הגוף, אולם יש העושים מלחמה מה שהם מצווים ועומדים במצוות התורה, ועבודתם

את הקב"ה היא רק כעבודת עבד לאדוניו, ובראש השנה מבקשים על ב' הדרגות שאם זכינו ואנחנו כבנים למקום הרי בקשתינו שמכח אהבת ורחמי אב לבנו ירחם עלינו, אבל גם אם לא זכינו והרי אנו רק כעבדים המשמשים, מכל מקום עינינו לך תלויות כי דרכו של אדון לדאוג ולהושיע את עבדיו.

ידועים דברי הגר"א ז"ל דאף שמנן המצות הוא תר"ג, אין זה שיש רק תר"ג מצות, המצות הם מרובות מאוד לאלפים, ותר"ג הם הדברים שהקב"ה צוה שחייבים לקיימם ואי אפשר בלעדם, אבל החסיד החפץ למלא רצון ה', ימצא בתורה עוד דברים רבים שחפץ הקב"ה בהם לפני משורת הדין, והם בכלל ועשית הישר והטוב בעיני ה' [דברים ו, יח] ויעשם באהבה מתוך חפצו לקיים את רצון ה' ולא רק את ציווי.

✽ הנהגת רב ותלמיד ✽

ומצינו ענין זה גם בהנהגת רב ותלמיד דכתי' [דברים ו, ז] ושננתם לבניך, ופרש"י לבניך אלו התלמידים, [ושננתם שהוא לשון מחודדים בפיו דרשו חז"ל על תלמידים ולא בנים כפשוטו דאין ביד כל אחד ללמד את בניו באופן זה של [ושננתם] מצינו בכל מקום שהתלמידים קרוים בנים, שנאמר (דברים יד, א) בנים אתם לה' אלהיכם, וכו' וכשם שהתלמידים קרוים בנים, שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם, כך הרב קרוי אב, שנאמר (מלכים ב' ב) אבי אבי רכב ישראל וגו'; ויל"ע מאי קמ"ל בתוספת זו דכשם שהתלמידים קרוים בנים כך הרב קרוי אב, והרי מילתא דפשיטא הוא שאם הוא בנו הרי אביו הוא, ומדוע הוזקקו למקור נוסף על זה מאלישע, והביאור בזה שלא נאמר כאן שכך היא מציאות הדברים שתלמידים הם בנים, אלא נאמרה כאן הלכה בחובת הרב ללמד לתלמידיו שכדי למלאות חובתו בשלימות צריך להרגיש כלפיהם שהם כבניו, וכך יוכל למסור להם התורה כראוי, ונאמרה גם הלכה לתלמיד שכדי ללמוד תורה ולקבלה כראוי מפי רבו צריך להרגיש שהרב הוא אביו, שבזה שמלמדו תורה הוא נותן לו חיים ומביאו לחיי עולם הבא והוא יותר מאביו שהביאו לחיי עולם הזה, ורק כך קיים חובת התלמיד כהלכתה.

דברים אלו ראויים הם לעת הזאת שנמצאים אנו ביום הזכרון למרן הרב זללה"ה, ומעלותיו רבות הם עד מאוד ותמיד אפשר לדבר ולהוסיף עוד בשבחו וגודל פעולותיו, אולם מידה זו שהתלמידים קרויין בנים היתה אצלו באופן מיוחד, והי' קורא לתלמידו הישיבה הק' בני, ובמיוחד הי' ניכר הדבר כלפי ילדי בתי אבות שהיו ברובם יתומים ופליטים שהי' להם כאב ומנשקם ומרעיף עליהם אהבתו בכל עת, ולא בכדי קרא שם המוסד בתי 'אבות', לא קרא את שם המוסד בית יתומים, כאן אתם בבית של אבא, ומיהו האבא הרב זצ"ל.

✽ תלמידי תלמידיהם ✽

ולכן כשנמצאים ביום הזכרון למרן הרב זצ"ל צריכים להזכר לא לשכוח מה הי' לנו, וביהי רצון בימי שני וחמישי אחר קריאת התורה אומרים יהי רצון מלפני אבינו שבשמים לקיים בנו חכמי ישראל הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם וכו', יש מושג של תלמידי תלמידיהם, אמנם אתם כבר לא זכיתם להיות תלמידים של הרב זצ"ל, אבל כולכם תלמידי תלמידיהם, וראוי להביא כאן ענין נוסף ששמעתי מראש ישיבת חברון הגר"י סרנא זצ"ל מצינו בבעלי חיים שקיים ענין בנים, וציותה תורה בשילוח הקן לא תקח האם על הבנים, וכן אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, וגם נאמר בתורה [דברים לב, יא] כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף וגו', אבל ענין בני בנים לא מצינו בבעלי חיים, ואין להם כבר יחס ורחמים על בני בנים, עכ"ד, אבל אצל רב ותלמיד מצינו גם ענין תלמידי תלמידיהם, והרב שהוא כאב וחפץ בהצלחת וטובת תלמידיו הוא חפץ בהצלחת כולכם שאתם כולם תלמידי תלמידיהם, בכל עולם התורה תלמידי ישיבת פוניבז' מכהנים פאר כמרביצי תורה, והרב זצ"ל מביט על כולם וחפץ בהצלחתם.

ובעמדינו כעת ביום הזכרון וברצוננו להטיב עם נשמתו של מרן הרב זצ"ל נתחזק בענין זה ונהי' תלמידים כבנים, ובזה הרב יזכה למעלות ולנצח נצחים עד אין סוף בעולם האמת, ונעסוק בתורה לשמה שבזה זוכים לאורך ימים שהם חיי נצח כמש"נ מדברי הגמ' בשבת, לא כדאי להיות מהמשאילים ששכרם הוא רק עושר וכבוד, מרן הרב זצ"ל לא ידע כבוד מהו כלל, צריכים לדעת שגם בעולם האמת הקב"ה אומר בכל יום שיעור, ממשיכים ללמוד וזוכים לשמוע שיעורים מהקב"ה, והשיעור בכל יום הוא שיעור חדש שעדיין לא שמעו אותו קודם, וגם הוא יושב ואומר מה שלומדים כאן בעולם, אלעזר בני אומר כך ודאי כל אחד משתוקק לזכות שהקב"ה יאמר דבר שמועה מפיו, זה לא פשוט לזכות לזה, רבי אליעזר זכה לזה, וכשבאים ללמוד בישיבה צריכים להתחזק בזה ולדעת כי שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל, וכשיש יראת שמים עוסקים בתורה לשמה מפני ציווי ה', והולכים בדרכיו, ונזכה להתקרב יותר ויותר למדריגה של נעשה אדם בצלמנו כדמותנו להתרחק מהנאות עולם הזה להתקרב יותר ויותר לקב"ה ולחיות חיי רוחניות, ולשמוח בתורה ובשיעורים ששומעים בישיבה, וכך נכין את עצמנו לביאת המשיח, ידוע שהרב זצ"ל הכין בהיכל הישיבה שני כסאות משני צידי ארון הקודש אחד למשיח ואחד לאלהו הנביא, והרב זצ"ל חי כך באמת והתכוון לזה הוא הי' תלמיד של החפץ חיים שכידוע הי' לו תמיד בגד חדש מוכן לקבל איתו פני משיח, צריכים להתחזק ולצפות לזה, מרן הגר"י זצ"ל אמר שגם מי שאינו מצפה שיבוא כעת הוא כבר בכלל כפירה, צריכים להיות מוכנים בכל רגע לביאת המשיח, וההכנה להתעלות בלימוד, להבין את השיעורים, ועל ידי זה נזכה להבין גם את שיעורו של משיח במהרה בימינו.

משא רבנו

מרחן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

נמסר במסע מרחן שליט"א בלונדון

י"ט אלול תשפ"ג בבית הכנסת הגדול 'עדת ישראל'

ההכנה של חודש אלול

אנחנו עומדים עתה בעיצומו של חודש אלול, וכפי שידוע התכלית של חודש אלול הוא חודש שלם שניתן לנו כדי להתכונן ליום הדין ולהכין את עצמינו לבא ראויים לראש השנה.

והנה ישנם שני חלקים בהכנה זו. החלק הראשון הוא לעשות תשובה, והחלק השני הוא עצם ההרגשה שעומד להכנס לדין ביום ראש השנה, וכפי שיתבאר.

חלקי התשובה

הענין של תשובה אינו רק החלטה לעזוב את החטא ולקבל על עצמו שמעתה ואילך ידקדק במצוות ולא יעבור יותר על איסורים, כגון שלא ידבר יותר לשון הרע או שמקבל עליו שבכל יום יתפלל כל התפילות במנין וכדומה. אלא תשובה כוללת גם וידוי וחרטה, ושורש החרטה והוידוי הוא שהאדם ירגיש בושה ובזיון כיצד עשיתי דבר כזה, ומלבד זה צריך כמובן את עזיבת החטא והקבלה לעתיד.

נקודה נוספת שיש לדעת במצות התשובה, שיש תוקף ומצוה בתשובה גם אם היא רק חלקית בכמות ובאיכות, שכשם שאדם שעבר כמה עבירות יש לו מצות תשובה על כל עבירה ועבירה בפני עצמה, כך גם בעבירה אחת, גם אם יודע שאינו יכול לקבל על עצמו לא לדבר לשון הרע כלל, שמכיר בעצמו שלא יוכל להזהר מזה במשך כל היום, אבל מצות תשובה מחייבת אותו לקבל על עצמו לפחות כמה שעות ביום שיזהר לא לדבר לשון הרע.

הרגשת פחד יום הדין

החלק השני בהכנה של חודש אלול הוא להשריש בליבו את ההרגשה שהוא עומד בפני יום הדין, וכל חייו, חיי משפחתו וחיי חבריו, עומדים ותלויים על פסק הדין שיגזר עליהם ביום ראש השנה.

ר' יצחק בלאזר מגדולי תלמידיו של ר' ישראל סלנטר מבאר את הצורך בהרגשה זו, שהרי אנו רוצים ומבקשים רחמים, וכדי לזכות לרחמים, צריך שהמלך יראה שאנחנו מכירים בכך שראש השנה הוא יום הדין ודואגים ומפחדים מהעונש על העבירות והחטאים שנעשו על ידינו במשך השנה, לכן חלק מעבודת האלול הוא להכניס לעצמינו את הרגשת הפחד מהדין.

יש לדעת שדין זה הוא חמור ומקיף מאוד, שהרי אם היה לאדם דיון בבית משפט על נושא של ממון, או אפילו דבר חמור יותר שיתכן שיכניסו אותו לבית הכלא, הלא הוא היה מסתובב בפחד נורא בדאגה מה יהיה עמו, ואילו אנחנו מסתובבים בערב ראש השנה בלא פחד, הדרך להרגיש את הפחד הראוי מיום הדין הוא על ידי התבוננות מה אירע בשנה שעברה, כל הדברים הקשים והצרות שעברו על כל ישראל בכלל ועליו ועל הקרובים אליו בפרט, ולחדד לעצמו שכל הדברים האלו נפסקו בראש השנה שעברה, כשמתבונן בזה יכול להרגיש פחד הדין.

תשובה על תיקון המידות

כשעוסקים בענין תשובה, בדרך כלל מדברים על חיזוק בלימוד התורה, בתפילה, בחסד, להיזהר מלשון הרע וכו', אבל יש חלק נוסף שצריך לעשות עליו תשובה, ונדמה שהוא ענין שרוב האנשים שוכחים ממנו לגמרי, הגם שהוא יסודי מאוד בעבודת ה', והוא מפורש בדברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ז ה"ג) 'אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהם מעשה כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם, וכן הוא אומר יעזוב רשע' וגו'.

בלא תיקון המידות למה לו חיים

על הפסוק במשלי (ד יג) 'החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך', כותב הגר"א, 'החזק במוסר, אחוז את המוסר שהתחלת בו ותחזק את עצמך. אל תרף, אפילו שעה אחת אל תרף את עצמך מן המוסר. כי היא חייך, כי מה שהאדם חי הוא כדי לשבור מה שלא שבר עד הנה אותו המדה, לכן צריך תמיד להתחזק, ואם לא יתחזק למה לו חיים'.

ויש להתבונן בעומק כוונת הגר"א ש'אם לאו למה לי חיים'. ונראה לבאר הענין בהקדם הבנת וידעת המושג של 'נגיעה'.

הנגיעה מזלידה את המציאות

כולנו יודעים שיש מושג של 'נגיעה'. אמנם רבים סבורים שאף שאנו מודעים לנגיעה, אנו מסוגלים לבדל את עצמנו מהנגיעה, ולהתגבר עליה. אבל בתורה מבואר שאין הדבר כן, אלא 'השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים' (דברים טז יט).

אמנם במסילת ישרים (פ"ט) מבואר שיש נגיעה הרבה יותר עמוקה, הוא מביא את דברי המדרש (דברים רבה ח ו) על שבעה דברים שאמר שלמה המלך בעצל. כיצד, אמרו לעצל, הרי רבך בעיר לך ולמד תורה ממנו, והוא משיב אותם מתיירא אני מן הארי שבדרך. רבך בתוך המדינה, אומר להם, מתיירא אני שלא יהיה ארי בין הרחובות' וכו'.

היה מעשה נקמה.

בשני המעשים האלו כשהשורש הוא קנאה או נקמה, הם היו בטוחים שהם עושים את הדבר האמיתי, אבל האמת היא שהסיבה האמיתית שלהם היתה אחרת.

זיכוי המידות מביא לזיכוי המעשים

השאלה הנשאלת אם כך היא, כיצד נמצא ידיו ורגליו לדעת מהי הדרך ומהו המעשה שעלינו לעשות, והאם כך באמת הוא רצון ה' או שהנגיעה היא שמכוונת את דרכינו ומעשינו.

ישנה רק דרך אחת כדי לזהות בדיוק מהיכן מגיעה כל מחשבה, והיא דרך עבודת המידות, על ידי שהאדם עובד על מידותיו ובמיוחד על מדת הגאווה, ומבטל את יצר האנוכיות, ליבו נעשה טהור וזך להבחין ממה נובעים רצונותיו, זוהי כוונת הגר"א, שלולא תיקון המידות 'למה לי חיים', כיון שבלא זה הוא יכול לחיות כל חייו בטעויות גמורות, שסבור שמקיים מצוות והולך בדרך הנכונה בעוד כל מה שמגיע אותו הוא מידותיו הרעות.

גודל מעלת מדת הענוה

נראה שאת עבודת המידות כדאי להתחיל בעבודה על ענוה, שעל ידי זה יוכל לדעת מהי הדרך הישרה, והענוה נצרכת גם לעיקר דרכי התשובה, כמבאר ברבינו יונה (שערי תשובה ש"א העיקר השביעי) שאחד מעניני התשובה היא ההכנעה. וכן היא סגולה לזכות ביום הדין וכפי שאמרו ביומא (כג.) כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, ורק על ידי ענוה אפשר להגיע לזה.

מעלת מידת הענוה גדולה כל כך שהיא שייכת כמעט בכל ענין של רוחניות, תפילה צריכה ענוה, לקירבת ה' אפשר לזכות רק על ידי ענוה, שהרי על מי שהוא בעל גאווה נאמר (סוטה ה.) 'אין אני והוא יכולין לדור בעולם', והוא נקרא תועבה רח"ל, 'תועבת ה' כל גבה לב' (משלי טז ה.). עוד כותב רבינו יונה (שם), שרוב העבירות והמצוות תלויות במידת הענוה, גם כדי לזכות לתורה צריך ענוה, קרבת ה' שמשיג בעל הענוה גורמת שיהיה לו גישמאק והתמדה בלימוד התורה.

תחילה יש לאדם לברר לעצמו את המקום האמיתי שבו הוא אוחז, ולשכנע את עצמו שהוא לא עניו. לפי שהגאווה נמצאת לא רק אצל גסי הרוח והיהירים, אלא יכול להיות אדם שבור ומרוסק וכולו מלא גאווה, שהרי הסיבה שהוא כל כך שבור היא בגלל שהוא מרגיש שמגיע לו דברים ולא קיבלם, וזה עצמו סימן מובהק של גאווה. אבל העניו שמח בחלקו, כמבאר באורחות צדיקים (שער הגאווה ד"ה ועוד) שיודע שגם מה שקיבל אינו מגיע לו ועל כן הוא שמח במה שיש לו.

הדרך להתקדם בזה הוא על ידי לימוד ספרי מוסר. בספרי המוסר כתובים היסודות, כשילמדם יבין שמידת הנקמה היא סתירה לענוה, וכפי שכתב החובות הלבבות (שער הכניעה פ"ז) שבעל הענוה אינו נוקם. בעל ענוה יש לו סבלנות, גם הכעס הוא מחסרון ענוה, וכן חיפוש ומציאת רע אצל אחרים הכל הוא מחוסר בענוה.

על ידי העבודה על הדברים שמביאים ענוה, וכשיתעורר באדם רצון לכעוס, יתבונן מדוע הוא כועס ומה התועלת שתהיה לו מזה, או כששומע על הצלחת חברו, ינסה לשמוח בזה, מזה יבוא לענוה אמיתית, ויש לזכור גם לשוב בתשובה על עניני המידות, ועל ידי זה נבא לתשובה שלימה ואמיתית, ונזכה כולנו לכתובה וחתומה טובה.

בפשטות אנו מבינים שהכוונה היא שאדם זה סתם מחפש עצות ותירוצים. אבל המסילת ישרים כותב יסוד גדול ונורא שנוגע לחיים של כל אחד מאיתנו, 'הא למדת, שאין היראה גורמת שיתעצל, אלא עצלה גורמת לו שיתירא'.

מבואר בזה, שבאמת נכנס באדם זה רגש של פחד מהארי שברחובות, אבל הסיבה לפחד זה היא עצלותו, אלא שאינו מסוגל להודות שהוא עצלן, כיון שמבין שהיא מידה גרועה. על כן הוא מפעיל בתת הכרתו כח שיוצר אצלו פחד כדי שיוכל להשאר בביתו ובמיטתו ולא ללכת לרבו. הרי שהאדם אינו מקשר שהסיבה האמיתית שהוא לא הולך היא מידת העצלות, שהולידה אצלו את הפחד.

הכלי יקר בפרשת שמיני (פרק ט) מבאר ששורש חטא העגל היה קנאה שבני ישראל קינאו במשה, והגם שטענתם היתה במנין ארבעים הימים, ועוד שמלאך המות הראה להם את משה רבינו מת במיטתו, מכל מקום בלא הקנאה, לא היו מועילים כל הסימנים הללו לחטוא בעגל, והם לא היו מפרשים את הדברים באופן זה, ורק מחמת הקנאה היו בטוחים בשעת מעשה שמשה לא נמצא כאן.

דוגמאות לשיטות הנוצרות מתוך נגיעה

בישיבה בסלבודקה בזמנו של האלטער, היו נוהגים לעשות קידוש גדול לאחר שלמדו בליל שבועות, וחילקו שם עוגת גבינה מיוחדת. קם האלטער ואמר, למדתם היטב במשך כל הלילה, אבל צריך להתבונן שלא יהיה זה רק בגלל שרציתם לאכול את העוגת גבינה על לב טוב.

ר' איסר זלמן זצ"ל היה באותו מעמד, והתפלא על דברי האלטער, האם עד כדי כך צריך לחוש. הביא לו האלטער את המעשה המובא בגמרא (מו"ק כ.), שכשגיסו של מר עוקבא נפטר, רצה מר עוקבא לנהוג שבעה ושלשים עליו, אמר לו רב הונא, 'צודנייתא [-סעודת אבלים] בעית למיכל'. כלומר, שיתכן ששורש החומרא שלך הוא הרצון לאוכל סעודת האבלים. שמן הסתם מר עוקבא נהג שלא לאוכל אלא בסעודת מצוה, ורב הונא תבע ממנו שיתכן שזו היא שורש הנהגתו. הרי לנו שמכח הנגיעה אפשר גם להמציא חידושים בהלכה.

יש בחורים שמתלוננים שמרגישים לחץ גדול מהלימוד וקשה להם להתרכז, וצריכים לצאת לנפוש כמה ימים, אני עונה להם, שהנסיון מראה שהלחץ שלהם נובע מכך שהם רוצים את הנופש, ולא להיפך, הנגיעה שרוצה את הנופש היא זו שגרמה את המציאות של הלחץ.

נביא כאן עוד שני סיפורים ענין זה, היה אברך שלמד בחברותא שנים רבות בכולל שלומדים בו את סוגיות הש"ס בעיון גדול. עד שהחליט לעבור לכולל הלכה. והסביר שעיקר הלימוד צריך להביא לידי מעשה, ואף שיש לו קביעות ללימוד הלכה, אבל צריך ללמוד ההלכות משורשם וכו', והאמת היתה, שבזמן האחרון חברו התעלה יותר ממנו, והיו בני הכולל באים לדבר עם חברו בלימוד ולשאול אותו, ואילו הוא הרגיש בצד, ומזה נולד לו שיטה שצריך ללמוד בכולל הלכה.

המעשה השני היה בשמחת עליה לתורה לנער בר מצוה באחד מבתי הכנסת בבני ברק, ומשפחתו חילקו מיני מתיקה לילדים הקטנים, היה להם הכשר טוב מאוד שאפשר לסמוך עליו, אבל לא היה זה ההכשר המהודר ביותר. ואחד מאנשי בית הכנסת נעמד והכריז שאין למיני המתיקה הכשר ראוי, והאבות מנעו את מיני המתיקה מילדיהם, ושמחת משפחת הבר מצוה נהרסה, לאחר מכן התברר שאותו אדם שהכריז קיבל מאבי הבר מצוה עליית חמישי והוא היה סבור שמגיעה לו עליית שישי, והכרזתו שלא לאכול את מיני המתיקה

שו"ת

מאת רבינו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

הדרכה לבני הישיבות, ובמיוחד לחודש אלול

השאלות נשאלו על ידי ארגון "לב שומע" י"ג אלול תשפ"ג

מרן ראש הישיבה:

- א. לבדוק על מה צריך לעשות תשובה, ולשוב.
- ב. להכנס לאוירה שיש דין, ולפחד (בצורה נורמלית) מן הדין.

ד

החסרון במניעת לימוד המוסר

שאלה: מדוע כל כך חשוב ללמוד סדר מוסר, והלא מוצאים בחורים נפלאים שלא לומדים מוסר, ונראה כי הדבר לא מפריע להם לצלחתם.

מרן ראש הישיבה:

אי אפשר לדעת את הפנימיות של בחור אחר, ובודאי שבלי מוסר חסר במדות ביראת שמים וכו' וכו'.

ה

הצורך בחברה לבחורים מתמידים

שאלה: בחורים מתמידים מתמודדים שכלל שהם לומדים יותר בהתמדה, הם פחות בחברה, והם מוטרדים מזה, ופעמים הדבר מדרדר אותם בלא שאף אחד שם לב, האם הטירדה שלהם נכונה, ומה העצה להתמודדות עם זה?

מרן ראש הישיבה:

העצה היא שיהיה 'חברה' של לימוד, ועיקר החברה והאהבה והידידות בין בחור לבחור יהיה בתוך בית המדרש, בדרך כלל חלק מאלו של ה'חברה' בבית המדרש, 'הפכו ל'חברה' באופן כללי.

ו

שיחת הבחורים בסוף היום

שאלה: ישנה תופעה של בחורים, שלאחר שמסיימים ללמוד בסדר שלישי, יושבים ומדברים עד השעות הקטנות של הלילה, והבחור אומר לעצמו 'אני צריך את זה', האומנם? ואיך מתמודדים באמת עם תחושה זו?

מרן ראש הישיבה:

יש לדעת שזה דבר חדש יחסית בעולם הישיבות [25-30 שנה], מי ששקוע בלימוד ויש לו שאיפות בלימוד, רוצה לגדול בלימוד, ומסתכל על חייו בישיבה כהיכי תמצוי לגדול בתורה, לא צריך את ה'חברה' הזאת.

א

ההסתכלות הנכונה להתחדשות בחודש אלול

שאלה: חודש אלול הוא חודש של התחדשות בשני מובנים, יש את ההתחדשות בהכנה לימים הנוראים, אך הוא גם חודש של התחלה חדשה עבור בני הישיבות, כשמתחילים שנת לימודים חדשה, כשלחלקם הוא התחלה של ישיבה חדשה, עליה לישיבה קטנה, עליה לישיבה גדולה, או מעבר לישיבה חדשה. זו תקופה של לחץ עבורם, מה ההסתכלות הנכונה על ימים אלו כדי לעבור אותם בהצלחה מרובה עם כח להמשיך לעלות הלאה.

מרן ראש הישיבה:

בחור שלא הצליח כל כך עד עכשיו, שיגיד לעצמו, אני יותר מבוגר, המקום הוא מקום חדש, ויש לו לשכוח מהעבר, כדי שמה שהיה לא יוריד אותו ויקבע לו שהוא בחור שלא מצליח, שזה אינו, אתה הרי פנים חדשות שבאו לכאן, ויש לך את כל הסיכויים להצלחה גדולה.

בחור שהצליח, יש לו חשוב, שאי אפשר להיות בטוח על העתיד, צריך עדיין לעבוד קשה ולא לסמוך על העבר, ולשאוף למדרגות הכי גבוהות ולא לפחד מזה.

ב

התועלת בחיזוק אף שיודעים שלא יתמיד בכך

שאלה: רבים מתקשים מה המשמעות של השינוי שיעשה בתקופה זו והתשובה שתיעשה, כשיודעים שבמשך השנה יהיו דברים שיחזור לסורו, או גם אם לא יודעים בבירור, הנסיון של השנה הקודמת מלמד ככה.

מרן ראש הישיבה:

א. החזו"א פעם ענה על שאלה זו בלשון 'תפול עוד פעם אבל תעשה'. והכוונה, שכל דבר שתעשה כולו ריוח.

ב. אבל האמת היא, שאי אפשר לדון כלל משנים קודמות, אתה יותר מבוגר, וההחלטה היא משהו אחר, הרי למדת יותר תורה, וממילא אתה בן אדם אחר שיכול להצליח לעמוד בקבלות.

ג

העבודה המיוחדת בחודש אלול

שאלה: מהי העבודה המיוחדת לחודש אלול?

שיחת מרן הגאון הגדול רבי אביעזר פילץ שליט"א

בהיכל ישיבת "בית הלל"

י"ט אלול תשפ"ג

'וזכרנו לחיים' - חיים אמתיים של דביקות בה'!

המסר של תפילות ראש השנה - דאגת היהודי על כבוד שמים!

אבל זה המסר שלמדנו מכאן - הדאגה הראשונית שיש ליהודי בחיים, הדאגה של כלל ישראל מגדול ועד קטן ביום הדין, היא 'ובכן תן פחדך'. לכל יהודי יש בעיות וקשיים, אבל מה מדאיג אותו? - כבוד שמים!

ויתכן אפילו שאותו יהודי שמבקש 'תן פחדך ואימתך' - יש לו גם כן קופה של שרצים ובעת שיתן הקב"ה פחדו ואימתו - הוא גם כן לא ינקה, אבל למרות זאת לא איכפת לו על עצמו.

הדבר נמשל לבן מלך שאמר לאביו: אבא מתי כבר תיקח את רסן השלטון בידך. אמר לו האבא: בני היקר אם אני אקח את רסן השלטון בידך, גם אתה לא תנקה. אמר לו הבן: אבא, לא איכפת לי על עצמי, אני לא יכול לסבול שיש אנשים שבוגדים בך.

כך עומד לו היהודי ומבקש 'תן פחדך על כל מעשיך', הוא כביכול אומר להקב"ה: יתכן שגם אני לא נקי, אבל אני לא יכול לסבול שיש רשעה מסתובבת בעולם.

שמענו פעם שאולי זה הפשט במה שכתבו הפוסקים (או"ח סי' תקפא) שבראש השנה אנחנו אוכלים ושותים ושמחים ובטוחים שיעשה לנו נס. ויש לדעת מהו שורש הבטחון הזה?

אולי שורש הבטחון הוא ה'מידה כנגד מידה'! הקב"ה אומר לבניו: אם לכם לא איכפת מהחיים הפרטיים שלכם, אם אתם דואגים רק ל'אני לדודי', אז גם אני אדאג ל'דודי לי'. כביכול הקב"ה מעביר ראשון ראשון, מדלג על כל הסיבות שאמורות להביא משפט לא טוב, ומביא לנו משפט טוב, ולכן אנחנו בטוחים שיעשה לנו נס.

זהו המסר הראשוני שעולה מתפילות ראש השנה.

ברשות ראש הישיבה שליט"א וראשי עם.

כבר האריכו הקדמונים במסר שיש בתפילות של ראש השנה ויום הכיפורים, בעת שספרי חיים ומתים פתוחים לפניו, ומלאכי השרת נמנעים מלומר שירה, בשעה גורלית זו, עם ישראל מבקש על כבוד שמים. בכל התפילות המקוריות של ראש השנה, בתפילות שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה אין זכר לכך שיהודי עומד ביום זה לפני בוראו, לפני כס המשפט.

השנה שעברה לא מראה שכל החיים הם נוצצים. ל"ע אסונות אשר ניכר עליהם שיד שמים כיוונה אותם - התגלגלו בכל פינה. כל יהודי יודע שכל זה נגזר בשנה שעברה - בראש השנה תשפ"ג!

והרי 'גדולה צעקה שקורעת גזר דין' (זוהר שמות כ.). וקודם הגזר דין - התפילה מועלת יותר. ומלבד זה, הלא 'קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת', כל הדברים הקשים שהיו בשנה שעברה תלויים במאמץ של האדם בראש השנה שעבר. יתכן שהרבה אסונות היו נמנעים עם כמה דמעות.

וכשמגיע שוב פעם יום הדין, בשעה זו שיהודי עומד מחדש לפני כס המשפט, הכל פתוח, ועל מה הוא מתפלל כעת? - 'תן פחדך ה' אלוקינו על כל מעשיך, ואימתך על כל מה שבראת, ויראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים, ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם, ובכן תן כבוד לעמך תהלה ליראך'.

הלא אתה יהודי מאמין! אתה מאמין שכעת הנך עומד לפני המשפט, אז שפוך כמים לבך לפני יוצר כל יצורים, בוחן לבבות! וכי כעת זה הזמן לבקש על כבוד שמים בשעה שכל העתיד שלך לוטה בערפל?!

סיבת תקנת הגאונים את בקשת 'זכרנו לחיים'

ראשונינו, אבל יש מחשבה שאולי גם בדורות הגאונים כבר היתה ירידה והיו צריכים להתחנן על 'זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים', 'כתבנו בספר החיים', בקשה זו מוכיחה על הפחד והיראה שיש לנו מיום הדין, וכשאדם ירא מה', בזכות זה ירחמו עליו מן השמים.

ואז שוב חוזרת השאלה, מה יהודי מבקש בזכרנו לחיים? על איזה חיים הוא מבקש?

ובדורנו, אמרו בעלי המוסר, אם אדם יבקש רק על הקב"ה - 'תן כבוד לעמך', יש סכנה שהוא יבוא לחשוב שכביכול הוא דואג להקב"ה, יהיה לו איזה מין ניצוץ של בטחון, שכביכול הוא עצמו בטוח בפני העתיד, ורק הקב"ה לא כל כך בטוח...

אולי מותר להגיד, שלכן בימי הגאונים הכניסו בקשות של 'זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים' ובספר חיים ברכה ושלום, הרי לא מבקשים בקשות בברכות אלו? מי יודע מהי כוונת

חיים אמתיים הם חיי 'הדבקים בה' אלוקיכם'

החיים שהתורה מדברת עליהם, הם לא חיים של בשר ודם, הם לא חיים של עונג ומעדני עולם הזה. החיים שעליהם התורה כותבת 'ובחרת בחיים' הם חיים של 'ואתם הדבקים בה'

והדבר פשוט שהכוונה בבקשה זו היא לאותם חיים שזכרו בתורה הקדושה - 'החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים' (דברים ל, יט).

אלוקיכם חיים כולכם היום' (דברים ד, ד).

אמנם צריכים להתפלל גם על חיים גשמיים, אבל המטרה בחיים הגשמיים היא החיים הרוחניים. וכמו שאמר פעם אחד מגדולי האדמו"רים בברכות השחר אומרים: 'המעביר שינה מעיני', ומיד אחרי כן מבקשים באותה ברכה: 'הי רצון שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצותיך', ואף אסור לענות אמן ביניהם. לכאורה מה הקשר בין שני נושאים אלו?

התשובה היא: כשיהודי קם בבוקר והוא בא להודות לה' על כך שהוא קם מהשינה, הוא מוכרח לצרף את בקשת 'ותרגילנו בתורתך ודבקנו במצותיך', כי אם החיים שלך הם חיי אכילה ושתיה, חיי תענוגים, אז ה'מעביר שינה מעיני' הוא בלי משמעות, מתי יש משמעות ב'מעביר שינה מעיני', רק כשיש את ההמשך, כשהחיים הם חיי תורה ומצוות.

לכן תתכן מציאות שעברה על יהודי שנה טובה, וברוך ה' כל משפחתו חיו ברחבות, והוא עצמו עשיר גדול, יש לו בית רחב ידים עם עשרה חדרים, מנורות קריסטל מפארים את הבית.

הוא עומד ביום ראש השנה ומסתכל אחורה, ואומר: רבוננו של

עולם שנה שעברה ביקשתי ממך 'זכרנו לחיים', ונתת לי חיים.

ואז כמין בת קול יוצאת משמים ועונה לו: ר' יהודי, לא זכית לחיים! כי לא ביקשת חיים... ביקשת חיים גשמיים, אבל לא הופכים את העולם על כאלה חיים. נכון יש לך תפארת חיים, חדרים עשרה ומכוניות שנים, עם כל התפאורה. אבל זה לא חיים!

ומתי אדם שם לב שחייו באמת אינם חיים? - כאשר כבר מאוחר, כשמגיעים ימי הזקנה, כשהגוף כבר איבד את כח נעוריו, אז הוא מרגיש: נכון, יש לי עשרה חדרים בבית, אבל בשביל לצאת מהמיטה ולהגיע לשולחן אני צריך שני תומכים, המכוניות אמנם עומדות בתחתית ביתי, אבל אין מי שינהג בהם.

אז הוא נזכר ואומר לעצמו: מה פעלתי בימי חלדי? מה יש לי מכל החיים האלה, מדוע כל כך התחננתי בראש השנה ל'זכרנו לחיים', והקב"ה אמנם שמע את תפילתי? אבל מה יש לי מזה...

ה'זכרנו לחיים' שאנחנו מבקשים בראש השנה - צריך להיות מלווה בהרגשה של זכרנו לחיים אמתיים, חיי רוח, חיי תורה ומצוות.

הפחד של יום הדין שמא חיי העתידיים יהיו חיי 'עולם הזה'

אמנם ודאי צריכים להתחנן על כל כלל ישראל, צריכים להתחנן על בריאות הגוף של כל ישראל בכללות, ושל האדם ומשפחתו בפרטות, אבל התחינה העמוקה, השפכי כמים לבך' צריך להיות על החיים האמתיים.

רואים הרבה אנשים שהתחילו את חייהם ברוממות, בחורים שהיו כוכבים בישיבה, בשטייגען, בשאיפת לימוד, ופתאום קרה משהו, היה איזה אלול אחד, או ראש השנה אחד, או סתם חודש אחד בשנה שהם עזבו את הלימוד.

סיפר לי יהודי שהיום כבר לא נמצא בחיים, שכאשר הוא היה בחור בישיבת סלבודקא, הוא היה 'חולם תורה', הוא היה חושב על קושיה ביום, וממשיך לחלום עליה בלילה, זו מעלה עצומה! אפילו אם התיירוצים שהוא אומר בחלום לא נכונים, אבל הוא יהודי מאושר.

אבל פתאום פרצה מלחמת העולם הראשונה, כל הישיבה התפזרה, כל אחד חזר לביתו, ובאתי לביתי ושם לא היה לאף אחד ראש לקושיה של רבי עקיבא איגר... ואז איבדתי את הכל. וגם לאחר שהסתיימה המלחמה, לחזור חזרה זה כבר היה קשה.

זהו הפחד הנורא שצריך להרגיש כל יהודי ביום ראש השנה. ולא נדבר על מי שנהיה 'בעל הבית', זהו באמת מצב שמעורר רחמנות, לפעמים רואים אברכים שהכרנו אותם בבחורות או בתחילת אברכותם, ומשום איזה קושי של פרנסה או שאר דברים, הם הפכו להיות עסקנים טובים, יתכן שהם מועילים לציבור, אבל החיים הפרטיים שלהם - חיים רדודים, חיים של עולם הזה, הלב כואב כל כך, הרי מצבך הבטיח כל כך הרבה, ומה קרה לך?!

אמנם אתה עשיר, אתה מחלק צדקה גדול או מנהל גמ"ח, אתה נציג ציבור באיזה מעמד חברתי שהוא, אבל איפה אתה?! אתה איש פשוט! בעבר היית איש מרומם, ופתאום מאיזה סיבות נעשית פשוט. אולי החברותא לא היה טוב, או שלא מצא חברותא, או כל מיני סיבות שהתגלגלו.

הרי פשוט הוא, שהאסון הגדול ביותר שיכול לעבור על יהודי, שהוא יגיע לגיל ה'מאה', ודרגת העבודת ה' שלו תהיה כאותה דרגה שהיה בתור ילד, בתור נער, ואולי אף פחות מכך, זהו האסון הגדול.

הרב קלמנוביץ' זצ"ל אמר בלוויה של רבי אהרן קוטלר זצ"ל שלעתים עומד יהודי עם זקן לבן ומתפלל לפני בוראו, אבל התפילה שלו היא כמו תפילה של ילד בן עשר. בעצם עומד כאן ילד בן עשר עם זקן לבן...

הכישלון הכי גדול שיכול להיות לאדם, הינו שכאשר הוא יגיע לגיל מאה הוא יעמוד לפני בוראו ולא ירגיש את ה'ברוך אתה ה' בגיל בר מצוה עדיין אי אפשר להרגיש את זה, אבל אם בגיל מאה הוא נשאר במדרגה של הגיל בר מצוה - זהו הכישלון הגדול והנורא ביותר.

ב'זכרנו לחיים' יהודי צריך לבקש: רבוננו של עולם אני רוצה להיות חיים של 'אתם הדבקים בה' אלוקיכם', שבאמצע תפילת שמונה עשרה אני לא יחשוב על האוטובוס שהפסדתי, או על שאר הבלים.

דוקא אנחנו בני התורה אשר זכינו לשבת ב'אהלי שם', אנחנו יודעים מה זה תורה ומה זה עבודה, עלינו התביעה גדולה יותר ועצומה.

דוד המלך מתחנן ואומר: 'לב טהור ברא לי אלוקים ורוח נכון חדש בקרבי', דוד המלך חיבר את ספר תהלים, 'כלו תפילות דוד בן ישי', וכי התפילות שלו הם לא תפילות של 'לב טהור'? על מי נאמר 'שריוהו להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות' (ברכות ז, ב) אם לא על דוד המלך?!

ואף על פי כן הוא מבקש מה' לב טהור ברא לי אלוקים', 'בריאה' פירושה יש מאין, וכי עד עתה לא היה לו לב טהור? התשובה היא: כי יש מדרגה יותר גבוהה, וכלפי המדרגה היותר גבוהה, כעת אין לו. על זה צריכה להיות התפילה והתחנונים בראש השנה.

אולי אתה לא אשם, אבל כך מספרים שהמשגיח של ישיבת חברון רבי לייב חסמן זצ"ל, עמד פעם בחלון וראה אנשים עוברים, הוא הכיר את אותם אנשים מבחרותם, אמר רבי לייב: 'אני רואה כאן בית קברות מהלך', פה נטמן הגאון הגדול הצדיק,

התביעה על ה'בני תורה' עצומה יותר

יודע כלל מה זה תורה.

בדרך דרוש, הבנו פעם, שזה מה שכתוב על יוסף הצדיק, בעת שעמד בפני הניסיון הגדול של 'יפוזו זרועי ידי' (בראשית מט, כד), באותה שעה באתה דיוקנו של יעקב אביו ונראתה לו בחלון (סוטה לו, ב).

ואמנם אין מקרא יוצא מידי פשוטו, אבל אפשר לשמוע בדרך דרש: דמותו של יעקב נראתה לו בחלון, היינו הדמות שלו עצמו, אתה הרי 'בן זקונים' של יעקב, אתה ממשיך דרכו של יעקב, אתה הוא ה'יעקב אבינו' של הדור הבא! אז איך מעשים של סוסים וחמורים מתחברים אליך?

כך אפשר לבאר בעת שהגיע הרמב"ן לארץ ישראל הוא כותב לבנו אגרת של מוסר. בדרך כלל כשאדם נפרד ממשפחתו ונוסע לארץ רחוקה, כשסוף סוף הוא מגיע לאותה ארץ הוא כותב לבני ביתו על טיב הארץ וטיב אנשיה, היש בה עץ אם אין.

יוכל בנו של הרמב"ן לומר לאביו: אבא, הרי את האגרת הזו היית יכול לומר לי כשהיית איתנו פה, לא היית צריך לשלוח את זה מארץ ישראל!

אבל ישיב לו הרמב"ן: בשלמא כשהיינו ביחד, היית עם הרמב"ן, בשעה שהרמב"ן עמד לך נגד העינים אתה ידעת בדיוק במה אתה צריך לדבוק, ידעת מה זה תורה ומה זה רבוננו של עולם, אבל כעת אין לך רמב"ן! אז דוקא עכשיו אני כותב לך 'אגרת הרמב"ן', האגרת הזו - היא בעצם אני!

זוהי התביעה של 'אתם נצבים היום', זכינו כולנו להיות בדור כזה, שזה נס פלאי שעדיין יש יהודים שחושבים על דין, שחושבים על תורה, הרי לפי דרך הטבע, וכך חשבו ראשי השלטון לפני ששים שבעים שנה, שעוד מעט לא ישאר זכר מעם הקודש, זו היתה שאיפתם.

אבל הקב"ה זיכה אותנו ועם ישראל התרבה והתעצם. וכאן מגיע התביעה של 'אתם נצבים היום כולכם' - ראשיכם שבטיכם זקניכם, ככל שאדם גדולים יותר, כך התביעה עליכם גדולה.

'שפכי כמים לבך' שלא תיפול ממדרגתך הרוחנית

קטונתי מלומר את הדברים, אבל ציבור כזה נכבד - ודאי צריך קצת לשים לב לזה. בדרך כלל כשבחור נכנס לישיבה, הוא נכנס עם כל השאיפות לעלות, אבל במשך הזמן השאיפות מתקטנות, והוא כבר לא אותו 'מתמיד' שהיה בנעוריו.

לפעמים הוא מרגיש שכבר השיג, הוא מרגיש: יש לי מסכתות, יש לי חידושי תורה. ולפעמים להיפך, הוא מרגיש: בין כך לא יצאתי מה שחשבתי שאצא. אבל כל המחשבות האלו בטעות יסודן, שבאמת כל דף גמרא שאתה לומד זה נכס! כל מסכת שאתה יודע זה נכס, כל תפילה שאתה מתפלל כדבעי זה נכס.

החפץ חיים זצ"ל היה אומר אם אדם הצליח להרגיש שהוא עומד לפני הקב"ה - הוא מאושר!

'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם' (דברים כט, ט). בעלי הדרוש אוהבים לומר שכיון שהפרשה הזו בדרך כלל חלה בערבי ימי הדין, צריך לשמוע את ה'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם, ראשיכם שבטיכם זקניכם וגו' מחוטב עציץ עד שואב מימך' של יום דין ראש השנה.

אך הפסוק בפשטותו בא לומר שאדם לא יחשוב שחובות התרי"ג הם רק לאנשים גבוהים, אדם פשוט עלול לומר לעצמו: וכי איש כמוני חייב בתלמוד תורה?! מה אני שייך לתורה? הרי אני חוטב עצים ושואב מים פשוט. או להיפך, אדם מרומם יאמר: הרי אני אוהז במדרגה גבוהה, במדרגה שלי לא צריך לקיים את המצוות, מצוות תפילין ניתנה כדי שאדם ישעבד את לבו לה', ואני משעבד את הלב עם ספר מוסר.

על כן אומרת התורה: לא! 'אתם נצבים היום כולכם', כל יהודי צריך לקיים את כל תרי"ג מצוות.

זהו פירושו של פסוק בדרך הפשט, אבל כשמפרשים את ה'אתם נצבים' על יום הדין - זה מקבל 'פנים חדשות', לפירוש זה כוונת הכתוב לומר שהתביעה על 'ראשיכם שבטיכם זקניכם' הינה תביעה גדולה יותר מאשר על חוטב עציץ ושואב מימך, הרי 'גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת' (מנחות מג, ב), את התכלת קשה יותר לעשות, ועל כן ביום משפט מקילים בדינו של האדם יותר מהלבן.

יהודי שעובד לפרנסתו, בקושי מרוויח את פת לחמו, נכון, הוא יכול להיות כמו הפרי מגדים שמלמד תינוקות, וכל כלל ישראל יונק מתורתו, הוא יכול להיות כיתר הגדולים שדאגו ל'תורה עם דרך ארץ', אבל זה יותר קשה.

יהודי זה אינו דומה למי שזכה להיות בחצרות בית ה' מנעוריו, הוא ראה את אביו מתענג בקושיית רבי עקיבא איגר, הוא זוכר את עצמו אחוז בזרועות אביו בעת שהולך אותו ל'חידור' עטוף בטלית, הוא זוכר את דמעותיה של אמו בתפילה עליו שיהיה גדול בתורה, הוא ראה גדלות! הוא חי ומרגיש את זה! עליו התביעה גדולה יותר מאשר מי שגדל בבית של 'בעל הבית' שלא

אבל מלבד התביעה שיש ב'אתם נצבים היום', יש גם 'אתם נצבים' כלפי העתיד, 'יתכן והקב"ה ימחל לך על העוונות, אבל עדיין אתה לא בטוח בעתיד שלך, מה יהיה איתך בעתיד?

על זה צריך יהודי להתחנן בכל לב ולומר לה': רבוננו של עולם אני רוצה להיות קצת יותר מרומם, אני רוצה להיות קצת יותר קרוב אליך. אמנם 'קרוב ה' לכל קוראיו', אבל זה דוקא 'לכל אשר יקראוהו באמת'.

'אמת' פירושה רצון עמוק שבלב, יש מדרגה של 'ידיעת', אבל יש 'והשבות אל לבבך', אם אדם מבקש מכל הלב - נפתחים לו שערי שמים, ובפרט אם הוא מבקש על רוחניות, שערי שמים פתוחים בפניו, והבקשה הזו היא פיקוח נפש עבור כל יהודי.

מי שמרגיש פעם ראשונה בחייו שעניני זולגות דמעות לא בגלל שהוא עומד בצרה, אלא בגלל עצם הדביקות שלו בהקב"ה - אין מאושר ממנו! הוא פגש כעת את אבא שלו פעם ראשונה, אמנם הוא כבר מכיר אותו הרבה שנים, אבל אף פעם הוא לא פגש אותו, כעת הוא הרגיש שהוא מדבר עם בוראו, אז עניני זולגות דמעות.

אבל כמה מסכן מי שיעזוב את העולם ועדיין לא יזכה לפגוש את אבא שלו. על זה צריכים כעת לשאוף ולהתחנן.

דוד המלך אשר זכה להיות רגל רביעית במרכבה, דוד המלך שהקב"ה אמר לו: 'כי טוב יום בחצריך מאלף' (תהלים פד, יא) - 'טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה, מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח' (שבת ל, א).

דוד המלך אשר מלאך המוות פחד לגעת בו ביום מותו, כבר תמו השבעים שנה של חיים שנגזרו לו, אבל המלאך לא יכול לגשת

אליו, אי אפשר לעבור שם, יש שם אש.

אותו דוד המלך מתחנן להקב"ה ומבקש: 'אחת שאלתי מאת ה' וגו' שבתי בבית ה' כל ימי חיי'.

הקב"ה הבטיח לו מלכות ונצח, 'אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח', הוא לא פוחד ממלחמות, אבל מדבר אחד הוא כן מפחד, ממה הוא מפחד? - 'אחת שאלתי שבתי בבית ה' כל ימי חיי', מי אומר שהדרגה שאני אוזח בה היום - תישאר בידי לעד?

הרי ידוע על יוחנן כהן גדול ששמונים שנה נכנס לקדש הקדשים ויצא חי, היה לו שמונים שנה חותם של צדיק. ואף על פי כן זה לא עזר לו, ולבסוף הוא נעשה צדוקי.

'שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו', זהו שיא ההצלחה, זהו הדבר שהכניס את דוד המלך להיות רגל רביעי במרכבה, יחד עם האבות הקדושים.

תפילה מעומק הלב על השגת מעלות גבוהות יותר

דוד המלך אומר (תהלים כז, ח): 'לך אמר לבי בקשו פני את פניך ה' אבקש'. דוד המלך אומר לה': אני יודע שאתה רוצה שאני אבקש ממך, וכך אומר הקדוש ברוך הוא (ה, כו): 'מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור את כל מצותי כל הימים', הקב"ה מתחנן מי יתן שבני יבקשו ממני ליראה אותי כל הימים.

לכאורה הקב"ה כל יכול! ולמה הוא מתחנן על כך? אבל התשובה היא: ברוחניות אין כל יכול, 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' (ברכות לג, ב). כביכול אף הקב"ה לא יכול לעזור בזה, ולכן הוא אומר 'לך אמר לבי בקשו פני' - תבקש אתה.

קשה לך, יש לך מלחמה עם הבעל דבר, הוא מתגבר ומתחדש עליך בכל יום, אז תבקש ממני! ו'קרוב ה' לכל קוראיו', ואני אשמע לך.

זה היסוד שאני חושב שצריכים להרגיש בני תורה בערב ראש השנה, ודאי צריך לא לשכוח את עם ישראל, עם ישראל נמצא בכזו סכנה גשמית ויותר מזה בסכנה רוחנית, אנשים חושבים: וכי זה עם ישראל?! כך נראים הרחובות של עם ישראל?! הרי פשוט שבמסתרים הקב"ה בוכה ואומר: עמי איפה אתם?

אבל מלבד שצריך לזכור את 'דודי', צריך לזכור גם את ה'אני', והקב"ה אומר: 'פתחי לי', וה'פתחי לי' יכול להיות 'לך אמר לבי בקשו פני', 'אל תסתר פניך ממני'. העונש הכי גדול שהקב"ה יכול לתת לאדם זה ההסתר פנים, תעשה מה שאתה רוצה, אני לא מסתכל עליך.

אני לא מדבר על ההסתר פנים של אנשי הרחוב, שהם ממש מסכנים, אבל גם לבני תורה יכול להיות עונש של הסתר פנים, שיהודי רוצה לכוון בתפילה, רוצה להתפלל טוב ולא מצליח, הוא מוחה כפים ורוקע ברגלים, אבל הלב רחוק, זוהי גם כן בחינה של הסתר פנים.

כל יהודי יכול להתעלות ב'והאר פניך בעבדך', ובפרט אנשים צעירים, אנשים שנמצאים במהלך העבודה, בודאי להם קל יותר לחשוב שעדיין לא אבדה תקווה, אפשר להתקרב ולהתקרב, ואז החיים הם חיים ארוכים, ולבסוף זוכים לקרוב ה' לכל קוראיו.

שנזכה כולנו אנחנו וצאצאנו וכל עמך בית ישראל לכתיבה וחימה טובה, בספר חיים ושלוה, בספרם של צדיקים גמורים אמן ואמן.

זהו הפחד שצריך להיות לכל אחד, מאן ימר שאני אמשך להיות במדרגה שאני עומד בה היום. אבל גם אם אדם בטוח במדרגה שלו, עדיין אפשר להתעלות עוד יותר.

פעם החזון איש זצ"ל לא הרגיש טוב והתפלל ביחידות בחדרו. אחד מבני המשפחה לא ידע שהחזון איש מתפלל בחדר, הוא נכנס לחדר וראה עמוד אש עומד ומתפלל.

כך גם כשהיה איזה אירוע של פיקוח נפש והיו צריכים את הכרעת החזון איש, החזון איש היה באמצע התפילה, בני הבית קראו לו בקול גדול, אבל הוא לא שמע, היה צריך לנענע אותו הרבה עד שהוא שם לב.

זה נקרא לחיות!

אבל איך זוכים לזה? רק על ידי דבר אחד - עמלו של תורה! כמו שמספרים שפעם אחת ראו את החזון איש שוכב על הארץ בלי כר, שאלו אותו למה הוא לא לקח כר? השיב החזון איש: אם היה לי כח לקחת את הכר, הייתי לומד עוד תוספות אחד...

למדרגות האלו אסור לנו להגיע, אם אדם עולה גבוה מדי, הוא עלול ליפול. שמעתי בשם החתם סופר זצ"ל שביאר בדרך דרש את הפסוק 'כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך וגו' כי יפול הנופל ממנו' (דברים כב, ח), אם אתה עולה גבוה, תשים מעקה לגגך כדי שלא תעלה יותר מדי גבוה, פן תפל.

כשאין בסיס חזק של תורה, קל מאוד ליפול, התורה היא הבסיס של הכל.

אבל מי שזוכה להיות שקוע בלימוד, אני לא אומר כמו החזון איש, זה לא בדרגות שלנו, אבל גם בדרגות שלנו, מי שזוכה שקושיה תטריד אותו, וכשהוא לומד, הראש שלו מונח רק בלימוד, הוא לא מסובב את ראשו כמו סביבון לכל נכנס ויוצא, זה ודאי מדרגה גבוהה, אי אפשר להגיע לזה ביום אחד, אבל על זה צריכה להיות התפילה, 'תפילה לעני כי יעטוף'.

התפילה בראש השנה צריכה להיות שהשנה הזו, אני לא רק אדע יותר מסכתות, אלא שכל המעמיד שלי יהיה קצת יותר גבוה, שאני ארגיש את קרבת ה'.

אם אדם זוכה להגיע לראש השנה עם קצת רוממות, הוא יהיה במדרגה אחרת כל השנה.

שיעורי המעדים

ממרן הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת יד אהרן

בביאור מהות התשובה

א.

ביסוד והוכחת המנ"ח דאיכא חילוק בין תשובה לבין כפרה

כתב הרמב"ם (תשובה ב, ב) וז"ל, ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד וכו', וכן יתנחם על שעבר וכו', וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו וכו', ע"כ. ומבואר א"כ ברמב"ם דאיכא ג' עיקרי תשובה: א. עזיבת החטא. ב. חרטה. ג. ויודי.

וזה מבואר עוד ברבנו יונה בשע"ת (א, יט), וז"ל, מודה ועוזב ירוחם - פירוש: אף על פי כי יסודות התשובה שלשה: החרטה, והיודי, ועזיבת החטא. החרטה והיודי בכלל מודה, כי המתודה מתחרט, ואין תשובה פחותה משלשה אלה, כי המתחרט ומתודה ואיננו עוזב החטא דומה למי שטובל ושרץ בידו שלא עלתה לו טבילה, אכן מודה ועוזב ירוחם, כי הוא בעל התשובה, אף על פי שיש לתשובה מדרגות רבות, כאשר בארנו, עכ"ל.

והנה מבואר בדבריהם שווידי הוא אחד מעיקרי התשובה, והקשה ע"ז המנחת חינוך (ספד, א), מהא דאיתא בקדושין (מט, ב) שהמקדש אשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור - מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו. הרי חזינן מינה שאף אם רק הרהר בתשובה נחשב הוא לצדיק אף שלא התודה בשפתיו. הרי לנו שגם ללא ויודי תשובה מועילה.

ובמנ"ח שם תי', דבאמת לענין שם 'צדיק' שפיר סגי

בזה שהרהר תשובה בלבו ומתחרט על חטאו וכדמוכח מהא דקידושין, אמנם לענין כפרת החטא לא סגי בלא ויודי, שהוא אחד מג' עיקרי התשובה. והוסיף עוד להוכיח דאיכא חילוק בין שם צדיק לבין תשובה, מהא דיש עבירות חמורות דאין מתכפר לו בתשובה ומ"מ כיון שמתחרט ושב הוי צדיק, דלעולם שם צדיק תלוי בעזיבת החטא ובחרטתו, אך מ"מ לענין תשובה שיש עמה כפרה על החטא שעבר לא סגי בלא ויודי, וכנ"ל.

והנה מדברי המנ"ח מוכח, דאיכא ב' ענינים, חדא, תשובה שעיקרה הוא חרטה ועזיבת החטא, ועוד, דין כפרה דזה תליא נמי בוידי. ולענין שם צדיק ורשע הכל תליא בתשובה, ואם הוא שב אף שלא נתכפר מ"מ אית ליה שם צדיק וכנ"ל.

ב.

ב' הוכחות דלהפקיע שם רשע לא בעינן לעיקרי התשובה כלל

אכן נראה שיש להוכיח שפיר דלהפקיע שם רשע לא בעינן לעיקרי התשובה כלל. דהנה לענין הדין שרשע פסול לעדות, שעל ידי שלקה חזר להכשירו אף ללא תשובה. כתב הרמב"ם (עדות יב, ד), וז"ל, כל מי שנתחייב מלקות בין שעשה תשובה בין שלקה בבית דין חוזר לכשרותו, אבל שאר פסולי עדות שהן פסולין משום ממון שחמסו או שגזלו אף על פי ששלמו צריכין תשובה והרי הן פסולין עד שיודע שחזרו בהן מדרכן הרע. הרי לן שלהפקיע שם רשע סגי במלקות אף ללא תשובה ודלא כדברי המנ"ח הנ"ל. [ועיין עוד בהערה

א. ולכ' יש להעיר סתירת דברי הרמב"ם בזה, שהרי פסק הרמב"ם (טוען ונטען ב, ט-י) וז"ל, מי שנתחייב שבועה בין של תורה בין של דבריהם ונשבע ונטל או נשבע ונפטר, ואחר כך באו עליו עדים שהוא חשוד, אין שבועתו שנשבע כלום וכו', אם היו עליו עדים שלקה ועשה תשובה יחזור לכשרותו בין לעדות בין לשבועה, ע"כ. הרי דחזינן מדבריו דמלקות בלא שבועה לא סגי, וזה סותר למש"כ בהל' עדות דלענין פסול עדות סגי בזה שלוקה אע"פ שלא עשה תשובה, וצ"ע.

אמנם יעוין בב' הגהגרא"ו (ח"מ צב, ל) דנקט בדעתו דהא דבעינן נמי לתשובה הוא רק באופן שהוא רשע מחמת מחמת ממון דבזה בעינן נמי עוד תשובה וכמו שחילק הרמב"ם בהל' עדות הנ"ל להדיא, אמנם לענין שאר עבירות הרי סגי באמת רק במלקות גרידא

² ביסוד החילוק בין פסול ממון לבין פסול אחר].

והנה בעיקר מש"כ המנ"ח עוד, דלענין תשובה כדי להפקיע שם רשע בעינין לעזיבת החטא ולחרטה, הרי מדברי הרמב"ם הנ"ל מוכח נמי שלכ"ד, שהרי כתב דלענין פסולי עדות מחמת ממון לא סגי בחזרת הממון לחוד, אלא הם צריכים עוד לתשובה כדי שיהיו כשרים לעדות. והנה לענין תשובה דידהו מדויק בלשון הרמב"ם דלא בעינן לחרטה ולוידוי אלא סגי רק בעזיבת החטא, וכמדויק מלשונו שכתב, 'והרי הן פסולין עד שיודע שחזרו בהן מדרכן הרע'. וזהו עזיבת החטא בלחוד, הרי חזינן מדבריו דשיעור תשובה שלהם הוא רק עזיבת החטא. ומקורו הוא מדברי הגמ' בסנהדרין (כה, ב) לגבי המשחקים בקוביא וכיוצ"ב, דמבואר התם דסגי בזה שהם שוברים את כלי השחוק שלהם, וחוזרים בהם חזרה גמורה, דאפילו בחנם לא עבדי, ומבואר א"כ דכל דין התשובה שלהם הוא רק עזיבת החטא גרידא, ולא בעינן תו לחרטה ולוידוי וכדנקט המנ"ח.

אכן הדברים צ"ב, דהא לענין התשובה עצמה הרי פסק הרמב"ם להדיא, דלא סגי בעזיבת החטא אלא בעינן עוד לחרטה ווידוי, וא"כ היאך כתב לענין תשובה דבעינן בפסול רשע דממון דסגי בעזיבת החטא בלחוד, וצ"ע.

ג.

ב' ענינים בתשובה, תשובה מדרכו הרעה, תשובה להקב"ה

והנראה בזה, דהנה לשון 'תשובה' מורה על חזרה, דהרי מילת תשובה נגזרת ממילת 'שיבה' דהיינו חזרה, שהוא חוזר אל מקום שבא ממנו, ואף אדם ששב הרי הוא חוזר למקומו הראשון, ישר כמו שבראו אלקים. אכן חזרה זו יש בה ב' פנים, חדא, שיבה וחזרה מדרכו הרעה, ועוד יש בזה, תשובה ששב להקב"ה, שהרי

כדי להפקיע את פסול רשע דידה, ופשוט.

נותרק ממנו ע"י החטא, וע"י תשובתו הוא חוזר שוב אליו כפי שהיה בתחילה, ועיקרי הדברים יוכחו עוד להלן מתוך דברי רבותינו.

ומעתה נראה, דבמה שנוגע להפקיע ממנו שם רשע, הרי סגי בזה שהוא עוזב את החטא בלחוד, שהרי בזה הוא שב וחוזר מדרכו הרעה, ולא בעינן עוד לחרטה דידה וכמש"כ המנ"ח, שהרי אין בחרטה משום עזיבת החטא ושיבה מדרכו הרעה וזהו שכתב הרמב"ם בהל' עדות לגבי פסול רשע דממון דסגי בעזיבת החטא בלחוד כדי להכשירו לעדות, שהרי בזה הוא שב וחוזר בו מהליכה בדרכים המקולקלים, אכן במה שנוגע לענין חיוב ומצות תשובה גרידא, הרי בזה לא סגי מעזיבת דרכו הרעה, אלא בעינן עוד לשוב ולהתקרב לקב"ה שנתרחק ממנו מחמת פגם החטא, וכלפי תשובה זו לא סגי רק בעזיבת דרכיו הרעים, אלא בעינן עוד לכפרת החטא, וזה נעשה רק ע"י עוד חרטה ווידוי.

ובזה מבואר עוד, הא דמבואר בגמ' הנ"ל שאם קידש אשה על מנת שהוא צדיק שחוששים לקידושין שמא ירהר תשובה בלבו, וכדהקשה המנ"ח, דבאמת לענין תשובה הנצרך לשוב מדרכו הרעה לא בעינן עוד לעיקרי התשובה של חרטה ווידוי אלא סגי בעזיבת החטא גרידא, וכל מה דצריך לחרטה ווידוי הוא רק לענין תשובה אליו ית' וכמש"כ.

ובאמת שעיקר התי' הוא על דרכו של המנ"ח דחילק בין שם צדיק, לבין כפרת החטא, אכן בזה חלוקים דברינו ממש"כ המנ"ח, דלדרכו של המנ"ח לעולם בעינן לתשובה גמורה לענין שם צדיק, ובכללה עזיבת החטא וחרטה, אלא דלא בעינן לוידוי כיון שהוא אינו בא אלא לכפרה, ואינו שייך למעשה התשובה עצמה. אכן לדברינו הרי בתשובה עצמה איכא ב' דינים, א' תשובה מדרכו הרעה וזה תליא רק בעזיבת החטא, ולא בעינן לזה כלל חרטה ווידוי דברים, וכדמוכח מתשובה דפסול רשע. אמנם מצות תשובה עצמה היא ענין

ב. בעיקר החילוק בין חייבי מלקות לרשע דחמס, שחייבי מלקות מתבטל מהם שם רשע על ידי מלקות ללא תשובה, ורשע דחמס בעי תשובה, עיין בספר שיח ערב (סנהדרין ח, א) שכתב לבאר בזה, שפסול רשע דחייבי מלקות הוא משום חיוב המלקות דרמי עליה, ולא משום העבירה שעבר, ולכך היכא שלקה פקע ממנו שם רשע, אך רשע דחמס שאינו חייב מלקות הרי חייל עליה שם רשע מחמת עבירת הגזילה עצמה, ולהכי הוא צריך תשובה על העבירה עצמה. ועיי"ש עוד מה שבי' בזה באופ"א.

אחר והוא לשוב לקב"ה וזה תליא נמי בחרטה ווידוי בשפתיו, וכמש"נ.

והנה מדברי המנ"ח מבואר עוד דתשובה וכפרה הם ב' ענינים חלוקים, וכמש"כ דלענין תשובה גרידא סגי בעזיבת החטא ובחרטה, ולענין כפרה בעינן עוד לוידוי, אכן הכפרה הוא ענין נפרד מהתשובה. אכן לדברינו נראה דענין הכפרה אינו ענין נפרד ממעשה התשובה אלא הוא ענין אחד עמה, וכדמוכח מתו"ד הרמב"ם בהל' תשובה, אלא דבתשובה עצמה יש ב' ענינים, הא', הוא תשובה מדרכו הרעה וזה תליא בעזיבת החטא גרידא וכמש"נ, והב' הוא תשובה אליו ית' מאחר שנתרחק ממנו מסיבת החטא, והנה לענין תשובה זו בעינן עוד לכפרת החטא והוא לשון קינוח והעברה דבזה הוא מסלק את החטא המפסיק בינו לבין אביו שבשמים, ולענין תשובה זו הרי ודאי דהוידוי דברים הוא חלק מעיקרי התשובה ואינו דבר נפרד הימנה, ודו"ק.

ד.

הוכחה ליסוד הנ"ל ובגדר תשובת גוים

ועתה נבא להוכיח עיקר מש"כ דיש בתשובה ב' ענינים, הא' הוא לשוב מדרכו הרעה, והב' לשוב אליו ית' מאחר שנתלכלך בחטא. והנה כענין וגדר זה כתב להדיא הבית אלוקים למבי"ט (שער התשובה, א), וז"ל, חקרנו על גדר התשובה ומצאנוהו נכון ושלם והיא קריבה להשם מריחוק החטא. ומבואר בדבריו שתשובה הכוונה שיבה לה' וכמש"כ.

אכן נראה דיש להוכיח עוד את הענין הראשון שכתבנו דאיכא תשובה לשוב מדרכו הרעה אע"פ שלא שב עי"ז להקב"ה, דהנה יעוין בקובץ הערות (כא, כד) דהקשה לגבי תשובת אנשי נינוה דהיאך נתקבלה תשובתם הרי מבואר בספרים דתשובה שייכת רק בישראל ולא בבן נח, וצ"ע.

וכיוצ"ב ילה"ק עוד בדברי רבינו יונה (עיקר טז, מד) וז"ל, תיקון המעוות באשר יוכל לתקון, כעניין שנאמר "וירא

האלוקים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה, ונאמר וישבו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם". והנה מוכח מדבריו דיליף לה לאחד מעיקרי התשובה מתשובת נינוה שהיו עכו"ם. ואף ע"ד קשה כנ"ל, דהיאך יליף לה לעיקר מעיקרי התשובה מנינוה שהיו גוים, הא בגוי ליכא תשובה, וכנ"ל.

והנה הקוה"ע שם כתב ליישב את קושייתו הנ"ל בשם הגר"נ זילברברג זצ"ל, דהא דנתקבלה תשובת אנשי נינוה, אף דבבני נח לא מהני תשובה. היינו רק לענין עקירת החטא למפרע, דזה לא נאמר רק בישראל ולא בבני נח, אבל מ"מ מכאן ולהבא מהניא תשובה גם לבני נח, עכת"ד. ודבריו צ"ב, דמה שייך תשובה דמכאן ולהבא הא כל עיקרה תשובה הוא תיקון החטא לשעבר, ועל להבא הרי הכל תליא במעשיו אם יהיו כשורה וכדין או לאו, ואין זה שייך כלל לתשובה, וצ"ע.

אכן למבואר לעיל שיש ב' עניני תשובה, א. ששב להקב"ה. ב. ששב מדרכו הרעה. הרי נראה דכל מה דאיתא דליכא תשובה אצל בני נח היינו רק תשובה לשוב לה' שזה לא שייך בהם, אך תשובה להפקיע משם רשע והיינו תשובה לשוב מדרכו הרעה דזהו עזיבת החטא, וכדחזינן לגבי פסולי רשע, הרי בזה ליכא שום חילוק בין גוי לבין ישראל, ואף בגוי שייך בו תשובה מדרכו הרעה.

ובאמת דיש לדקדק כן בפסוקים לגבי תשובת אנשי נינוה שתשובתם היתה עזיבת החטא, וכדכתיב בקרא. "וירא האלוקים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה", ומבואר א"כ דכל תשובה דידהו היתה רק עזיבת החטא, דבזה הם שבו מדרכם הרעה ופקע מינייהו שם רשע וכדלעיל.

ובזה מבואר עוד הא דיליף רבינו יונה מאנשי נינוה ענין עזיבת החטא שהוא תיקון המעוות כלשונו, דהא באמת תשובה זו לשוב מדרכו הרעה שייך נמי בעכו"ם, שהרי אי"ז תשובה לשוב לקב"ה, אלא לעזוב דרך רשע וזה שייך שפיר אף בגוי, וכמש"נ.

ג. ועיין עוד במדרש נחומא (האזינו, ד), "כתיב ישא ה' פניו אליך וכתוב איחד אומר אשר לא ישא פנים, עושה תשובה נושא לו פנים, יכול לכל ת"ל אליך ולא לאומה מעכו"ם", ע"כ.

קבלות לימי הדין

הורגלנו בימים אלו לקבל על עצמנו קבלות טובות - קבלות של חיזוק בעבודת ה', כחלק מעבודת הימים הנוראים. נעמוד בדברים הבאים על מהות הקבלות שעלינו לקבל בימים אלו, וכהקדמה לכך נבאר מעט את גדר העלייה הרוחנית של האדם:

ידוע מבעלי המוסר שלכל אדם ואדם יש את נקודת הניסיון שלו - נקודת הבחירה, שזוהי מדרגתו הרוחנית. ויעוי' בספר מכתב מאליהו (ח"א עמ' 113) שהגדיר זאת כך: 'כל אדם יש לו בחירה, היינו בנקודת פגישת האמת שלו עם האמת המדומה, תולדת השקר. אבל רוב מעשיו הם במקום שאין האמת והשקר נפגשים שם כלל. כי יש הרבה מן האמת שהאדם מחונך לעשותו, ולא יעלה על דעתו כלל לעשות ההפך, וכן הרבה אשר יעשה מן הרע והשקר, שלא יבחין כלל שאין ראוי לעשותו. אין הבחירה שייכת אלא בנקודה שבין צבאו של היצר הטוב לצבאו של היצר הר. הרבה נכשלים תמיד בלשון הרע, מפני שהורגלו בו, ולא יעלה על דעתם כלל כי רע הוא. ואותם אנשים עצמם לא יבוא לפניהם יצר הרע להציע להם מחשבת חילול שבת, ביטול תפילה, וציצית ותפילין, וכדומה. והיינו משום שבשבת ותפילין וציצית, נתחננו והורגלו כל כך עד שאין כניסה שם ליצר הרע, ע"כ, יעוי"ש בהרחבה.

והיינו שישנן עבירות או חלקים מסוימים בעבירה שאין לאדם שום ניסיון לעבור עליהם, וכגון שמירת שבת ואכילת טריפות וכדו' והם מתחת לקו הניסיון שלו. ומאידך ישנן דרגות גבוהות שהוא כלל לא שייך אליהם, ואף הן אינן בטווח הניסיון שלו, שהרי כרגע לא שייך שיעמוד בהן כל עוד הוא לא אוחז שם. אלא הניסיון הוא בדברים שהאדם יכול לקיימם לפי מדרגתו אך יש לו משיכה מצד היצר הרע לעבור עליהם.

נראה ששורש הדבר הוא שהרי האדם מורכב משילוב של נשמה אלוקית וגוף חומרי, וזה מה שיוצר אצלו את הניסיון, שהרי הנשמה נמשכת לקדושה ואילו הגוף נמשך לחומריות; והמקום שבו האדם מוצא בעצמו את הסתירה שבין הגוף לנשמה, היא היא נקודת הניסיון שלו וזוהי דרגתו הרוחנית. ממילא, ככל שהאדם מגביר בעצמו את כוח הנשמה, הוא עולה בדרגה ומעלה את נקודת הניסיון למקומות גבוהים יותר; ואילו אם כוח הגוף גובר אצלו, הוא מוריד את דרגתו, וכעת יש לו ניסיונות בדברים יותר פשוטים ובמקומות נמוכים יותר. וזוהי בעצם עליה רוחנית אמיתית ויסודית - שאדם מעלה את נקודת הניסיון ויש לו יותר משיכה לקדושה ופחות נטייה לחומריות, ואז הוא עולה למדרגה חדשה, שבה הוא פוגש בניסיונות אחרים - גבוהים יותר מאלו שהיו לו עד היום, ושבעבר הם היו מחוץ לטווח הניסיון שלו ולא יכל לעמוד בהם כלל.

אמנם יש להתבונן כיצד ביכולתנו לעמוד על נקודת הניסיון שלנו ולהכיר היכן אנו אוחזים:

אדם שעובד להעלות את נקודת הניסיון ומגביר אצלו את המשיכה לקדושה על פני המשיכה לחומר; כאשר הוא מתגבר על עצמו ומנסה לעלות מדרגה, הוא מרגיש בכך שמחה פנימית, אמיתית ועמוקה; והצד החומרי שלו מתחיל להיכנע ולהיחלש באותה המדרגה. באופן זה הוא עובר לאט לאט ממצב של 'כיבוש היצר' למצב של 'תיקון היצר' במדרגה הזאת (כפי שכותב ר' ישראל מסלנט (אגרת ל') שכיבוש היצר היינו שעדיין קיימת נטייה פנימית לחומריות אלא שהוא כובש את הנטייה הזו ומתגבר עליה, ואילו תיקון היצר הכוונה היא שכבר אין כלל נטייה לחומריות באותה המדרגה) וכאשר הגיע האדם לדרגה של 'תיקון היצר', הוא כבר עולה על המדרגה הזאת ואוחז בה באמת. מצד שני כאשר אדם נכשל בדברים שהם בטווח נקודת הניסיון שלו הוא מרגיש בעצמו נקיפות מצפון וצער על כך שלא התגבר, שהרי היתה היכולת בידו להתגבר על הדברים הללו, מאחר ואינם מעבר למקום בו הוא אוחז, ומציאות זו גורמת לו נקיפות מצפון.

אולם אם האדם מתעסק עם דברים גדולים שהם מעבר לנקודת הניסיון שלו, אזי כאשר מתגבר ומצליח לקיים אותם, הוא לא מרגיש את השמחה העמוקה המדוברת, אלא זו רק הרגשה מסוימת של סיפוק מכך שהצליח לעשות מעשה גדול כזה ואין זו שמחה אמיתית. במצב זה, הצד החומרי לא באמת שולט עם זה, כוח הקדושה לא התחזק ולבסוף הוא ייפול מן המדרגה הזאת, שהרי מעולם לא עמד עליה באמת ולא זיכך את החומר שלו. נמצא שהדרך האחת למדוד את נקודת הניסיון היא דרך כוח השמחה ודרך הרגשת המצפון.

והנה בימים הנוראים אנו נוהגים לקבל על עצמנו קבלות טובות, ורבים הם המקבלים על עצמם להוסיף חומרות בכל מיני דברים ולהתחזק במעשי צדקות. אלא שיש לתמוה על כך, שהרי במצב כזה האדם יוצא עם תחושה שהוא צדיק גדול ומושלם מכל הבחינות, אלא שנשאר לו רק להוסיף עוד כמה 'חומרות' וכדו'; זאת בשעה שהוא מלא בפגמים וחסרונות רבים שעליו לתקן. וכי הגאווה הזאת היא הצורה לגשת לימים הנוראים, והלא המטרה היא לתקן את עצמנו!

אלא נראה שהקבלה צריכה להיות בדברים שבנקודת הניסיון, ובמקומות בהם נמצאת אצלו המלחמה בין החומריות לרוחניות, שבהם הוא מרגיש נקיפות מצפון על מצבו, ומתוך ההתעוררות של הימים הנוראים אפשר לקבל קבלה אמיתית ובכך לזכך את החומר ולהעלות את הדרגה של נקודת הניסיון. וכך במקום להתעסק על מעשי 'צדקות' ולדלג על העבודה האמיתית שלנו, אנו עובדים באמת לתקן את עצמנו ולהתעלות בעבודת ה'. זוהי הדרך המעולה ביותר להעלות את נקודת הניסיון, שכפי שביארנו, נקודת הניסיון היא נקודת הסתירה שבין החומריות של הגוף לבין הנשמה; ועמל התורה פועל בצורה ישירה על הדבר הזה, שהעמל מזכך את החומר ומעצים באדם את המשיכה לקדושה.

בציילא דשבתא

פירושים וביאורים בפרשת השבוע ממורנו ורבנו ראש הישיבה הגאון רבי בצלאל טולידאנו שליט"א

בס"ד, גליון ראש השנה תשפ"ד ♦ 83

עצה ליום הדין

כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"א) וז"ל, כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועוונות, מי שזכויותיו יתרות על עוונותיו – צדיק, ומי שעוונותיו יתירות על זכויותיו – רשע, מחצה למחצה - בינוני, וכן המדינה אם היו זכויות כל יושביה מרובות על עוונותיהם, הרי זו צדקת, ואם היו עוונותיהם מרובים, הרי זו רשעה, וכן כל העולם כולו (וראה עוד מש"כ בהלכה ב').

ונתבונן במש"כ הרמב"ם, 'אם היו זכויות כל יושביה מרובים מעוונותיהם הרי זו צדקת', נמצא שמוטל על כל תופסי התורה עבודה מרובה, שיהיו כל זכויותינו כנגד כל עוונות המדינה.

ואמנם אין הדבר רחוק מן המציאות, כיון שבכל שעת לימוד יש שלושת אלפים ושש מאות מצוות, כי בכל מילה מקיימים מצות ת"ת, ובכל שניה אפשר לומר מילה. אלא דכבר כתב הרמב"ם דמשקל זה אינו לפי מנין העוונות והזכויות אלא לפי גודלן, ויש זכות שהיא שווה כנגד כמה עוונות, ויש עוון שהוא כנגד כמה זכויות, ולכן מי איתנו יכול לומר שזכויות המדינה מרובות על עוונותיה.

אבל הדרך להינצל היא - לא להכלל במדינה ומשפטה, והנראה ע"פ מש"כ הבית הלוי לבאר את הפסוק במשלי (י"ח), 'מגדל עוז שם ה', בו ירוץ צדיק ונשגב', דהנה הצדיק בקיימו מצוות משפיע על כל העולם קדושה וגורם גם לאחרים להתקרב לעבודת ה', וכן איפכא, הרשעים משפיעים טומאה ח"ו, לא רק על עצמם אלא גם על אחרים, אבל כאשר נמצאים במגדלה של תורה, הרי הוא כאילו בעולם אחר ואין השפעת החוטאים משיגתו.

וא"כ ע"י שאדם יכניס את עצמו לעולמו של הקב"ה, והיינו כמש"כ בגמרא ברכות (ח). 'אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות

ביאור דין התקיעות בתפילת מוסף

המנהגים באופן התקיעות במוסף

הנה כתב השו"ע (או"ח סי' תקצ"א ס"א) וז"ל, יתפללו הציבור בלחש תפילת מוסף, ושליח ציבור יתפלל גם כן עמהם בלחש. ולהלן שם (סי' תקצ"ב ס"א) כתב וז"ל, מחזיר ש"צ התפילה ותוקעים על סדר הברכות, למלכויות תשר"ת פעם אחת, ולזכרונות תש"ת, ולשופרות תר"ת, ועכשיו נוהגים לתקוע למלכויות תשר"ת ג"פ, ולזכרונות תש"ת ג"פ, ולשופרות תר"ת ג"פ. וכתב הרמ"א, וי"א שתוקעים תשר"ת למלכויות פעם אחת, וכן לזכרונות וכן לשופרות, עכ"ד.

ואמנם הרואה יראה, דלדעת השו"ע אין תוקעין בתפילת לחש דמוסף, אכן, מנהגנו לתקוע בתפילת לחש ג"פ, וכן לתקוע תשר"ת תש"ת למלכויות, וכסדר זה אף לזכרונות, וכן לשופרות, והוא דלא כשום מנהג המובא בשו"ע, וצריך לבאר מנהגנו בב' דברים אלו.

ובהקדם נביא את שורש הדברים, דהנה לדעת רוב הראשונים, מדאורייתא אנו מחויבים לשמוע ג' תרועות, ולמדו חכמים מקראי, דכל תרועה יש תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה, והסתפקו בגמרא (ר"ה לד.) מהי תרועה, האם הכוונה לשברים שאנו עושים, או לתרועה דידן, או דזה שברים ותרועה יחדיו, ולכן מספק אנו תוקעים שלושים קולות במיושב, שהם ג' פעמים תשר"ת - להצד שתרועה הינה שברים ותרועה ביחד, וג"פ תש"ת - אם תרועה הינה שברים, וג"פ תר"ת - אי תרועה היינו תרועה דידן, ודין זה כתבו השו"ע (סי' תקצ"א ס"א וס"ב), יעו"ש.

ואמנם, כדי לצאת ידי חובת התקיעות על סדר הברכות, תוקעים במוסף תקיעה תרועה תקיעה על מלכויות, וכן על זכרונות וכן על שופרות, אכן, מכח הספק מהי תרועה, מן הראוי לתקוע תשר"ת תש"ת למלכויות, כדי לצאת בוודאות יד"ח תרועה, וכן לזכרונות וכן לשופרות. וכמו שכתבו תוס' (ר"ה לג: ד"ה שיעור), וזוהי הסיבה למנהגנו, אבל השו"ע הביא לא כן ודבריו צ"ב.

ועיו"ן בתוס' (שם) שכתבו, דאנו סומכים על המ"ד דרך תקיעה אחת הינה מדאורייתא, וכיון שבתקיעות דמיושב כבר יצאו ידי כל ספיקות של תורה, לא חשו לחזור ולעשות בשעת התפילה אלא תקיעה אחת שהיא ספיקא דאורייתא, יעו"ש, אולם יש להקשות, דכבר פסק השו"ע (סי' תקצ"א ס"א) דכל שלושת התרועות הינן מדאורייתא, וא"כ לשיטתו צ"ב כיצד אין תוקעין ג"פ למלכויות.

המפסיק בקול אחר בין התקיעות

והנה בביאור הגר"א (סי' תקצ"ב ס"א ד"ה ועכשיו) כתב לבאר, דמאחר ודעת רבינו יואל, דקול שאינו מן הסדר, מקלקל את כל הסדר, לכך אם יתקעו תשר"ת תש"ת תר"ת לכל ברכה, הרי הקול שאינו נכון, יקלקל את הסדר כולו, נמצא איפוא דהתוקע כן על כל סדר ברכה, לא יצא יד"ח כלל, דאם עיקר תרועה היינו תשר"ת, אזי ע"י שתקע תר"ת - אף התשר"ת אינו עולה לו [כיון דיש הפסק קולות פסולים בין התשר"ת של מלכויות לתשר"ת של זכרונות], ולכן סברו היש אומרים שהביא השו"ע, דעדיף שיתקע ג"פ תשר"ת למלכויות, ג"פ תש"ת לזכרונות, וג"פ תר"ת לשופרות, דכך עכ"פ יהיה סדר תקיעה אחד על אחת מהברכות.

של הלכה בלבד, ויהיה שריו בעמלה של תורה, הרי הוא בעולם אחר ואינו נידון עם כל בני המדינה.

והנה איתא בפרקי דר"א, כשעלה משה רבינו למרום בר"ח אלול להביא את הלוחות השניות, העבירו שופר במחנה 'משה עלה למרום' שלא יטעו עוד אחר ע"ג, והקב"ה התעלה ע"י אותו שופר שנאמר 'עלה אלוקים בתרועה'.

והנראה לבאר, דהנה לאחר שבירת לוחות ראשונות אמר הקב"ה למשה 'יישר כוחך ששיברת', כמבואר בגמרא (יבמות סב).

וביאר רבותינו הקדו' דלוחות הראשונות - לא היה צריך עמל להבין ולזכור את התורה, ותורה שנלמדת שלא מתוך עמל, אין בה את הסגולה של תורה מגנא ומצלל, ולכן עשו את העגל כבר אחרי מ' יום, ורק על ידי קבלת לוחות שניות שבהן צריך יגיעה ועמל להבין את התורה - זוהי התורה שהיא מגנא ומצלל, ומשום כך היתה למשה רבינו נשיאות לב בשבירת הלוחות הראשונות, כיון שע"ז גרם לקיום של עם ישראל ע"י עמל התורה.

והנראה, שזו היתה שמחתם כאשר עלה משה למרום להביא לוחות שניות, והקב"ה נתעלה בכך שראה את שמחת בני' ורצונם לקבל לוחות שניות, כדי ללמוד תורה בעמל וזה יציל אותם מעוונות, עם ישראל מוכן ושמח להשתמש בתבלין שברא הקב"ה נגד היצר הרע, כדברי חז"ל 'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין', וברצון והשמחה הזאת נתעלה הקב"ה. וכמו שהזוהר הקדוש אומר בכ"מ 'כמה חביבין ישראל דלעאן באורייתא'.

כתוב בתהילים (ק"ט) 'למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך', ומיד לאחריו כתוב 'לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעוניי', פ"י, הדרך להנצל מהמשפט הוא ע"י תורתך שעשועי, ופירושו להשתעשע ולשמוח בתורה.

נמצא איפוא, שהעצה הטובה ליום הדין הינה לעמול בתורה, להרגיש מתיקות התורה, להשתעשע בדברי תורה, ולחיות בתורה שהיא עולמו של הקב"ה, והוא פתח תקוה גדול ליום הדין.

יהי רצון, שנזכה להיות דבוקים בתורה תמיד, ונכתב ונחתם לחיים טובים ולשלום.

אבל השיטה הראשונה בשו"ע, נקטה כדעת רב האי גאון דכל הקולות כשרים הם, וכל מה שהסתפקו בגמרא היה מה בדיוק תקעו, אבל מצד הדין - כל קול, בין שברים ובין תרועה חשיב תרועה וכשר, ולכך עדיף שיתקע רק סדר תקיעה אחד למלכויות, וע"ז יוצא שכל התקיעות הן על סדר הברכה ממש בלי הפסק.

והדעה שהובאה ברמ"א, היא דעת ר"ת שיש לתקוע תשר"ת לכל ברכה, וסבר דאין הפסק קול אחר מפסיד אלא דחשיב כשהייה, ושהייה אינה פוסלת בדיעבד, והיינו דפסק כר' יוחנן דאמר שמע תשע תקיעות בט' שעות יצא בדיעבד, ולכן ע"י תקיעת תשר"ת - אם לא חוששים להפסקים, יוצא ידי תרועה ממ"נ, ומשא"כ אם יתקע תשר"ת או תר"ת, עדיין הוא בספק מהי תרועה שאמרה תורה, עכ"ד הגר"א.

אכן, ע"פ מה דפסק השו"ע (סי' תק"צ ס"ט), דאם תקעו שני תשר"ת או שני תשר"ת כהוגן וטעה בשלישי, אינו צריך לחזור אלא לאחרון שטעה בו, עכ"ל, חזינן דנקט דהפסק בקול אחר אינו פוסל את כל הסדר, ודלא כרבינו יואל, ולפי"ז זכינן ליישב את מנהג דידן לתקוע תשר"ת תשר"ת ותשר"ת למלכויות, בכדי לצאת בוודאות יד"ח תרועה.

[ואגב, סוף סעיף הנ"ל וז"ל, אם תקע בצד הרחב של השופר לא יצא, וצ"ע ט, מדוע הביא השו"ע דין זה, במה ובאיזה צד תוקעים, כאשר כל הסימן עוסק מה הן התקיעות וכיצד דין תקיעה].

בגדר תקיעות על סדר הברכות

והנה יש לדון, בהאי דינא דתיקנו לתקוע על סדר הברכות, אי הוי דין בברכות, והיינו שאמירת הברכות צריכות להיות יחד עם תקיעות, או איפכא, דהוי דין בהתקיעות שיהיו על סדר הברכות.

והנה איתא בגמרא ר"ה (לד): תקיעות וברכות אין מעכבות זו את זו [נראה שזוהי גירסת רש"י בגמ'], וכתב רש"י לבאר, תקיעות וברכות בעלמא, כגון דתעניות - אין מעכבות זו"ז, אם בירך ולא תקע יצא, אבל תקיעות וברכות דר"ה מעכבות זו את זו, עכ"ל.

ויעויין ברמב"ם בהלכות שופר (פ"ג ה"ג) שכתב וז"ל, התקיעות אינן מעכבות את הברכות והברכות אינן מעכבות את התקיעות. וכתב ע"ז הראב"ד וז"ל, אבל של ר"ה מעכבות זו את זו, עכ"ל.

וכבר הקשו תוס' (שם לג: ד"ה שיעור), דלהדיא קתני במתניא (לד): 'שתי עיירות, באחת תוקעין ובאחת מברכין - הולכין למקום שתוקעין ואין הולכין למקום שמברכין', ואי נימא דברכות ותקיעות מעכבות זו"ז, א"כ מה מרויח בהליכתו לשמוע את התקיעות, וכן הקשה הר"ן ועוד.

והנראה לומר בזה דפליגי בהנ"ל, דרש"י והראב"ד סבירא להו, דאיכא דין תקיעה על סדר הברכות, וכמבואר בגמרא דדין זה הינו מדרבנן, והיינו דאם שומע תקיעות שלא על סדר הברכות, לא יצא דין תקיעות דרבנן, דאמרו חכמים דהתקיעות טעונות ברכות, ואע"פ שפשוט הוא שאם שמע תקיעות בלי ברכות יצא יד"ח מצות תקיעות מדאורייתא, אבל יד"ח דין תקיעות על סדר הברכות אכתי לא יצא.

אבל הרמב"ם נקט, דנתקנו הברכות לאומרים עם התקיעות, והיינו שצריך תקיעות בשביל לצאת חובת ברכות, אבל התקיעות עצמם שפיר יצא יד"ח אף שלא ע"ס הברכות בין מדאורייתא ובין מדרבנן, וכלשון הגמרא, אמר רבי אבהו, אָמְרו לְפָנֵי מַלְכוּיּוֹת כְּדִי שְׁתַּמְלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם, ובמה בשופר, דמשמע שהברכות הן שטעונות שופר, או דסבר שהברכות הינם רק הידור בתקיעות ולא בעצם מצות התקיעות.

כל תוסיף בתקיעות דמעומד

עוד איתא בגמרא (שם טז): אמר רבי יצחק, למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב את השטן. ויעויין בתוס' (ד"ה ותוקעים)

שהקשו, והא קא עבר משום 'בל תוסיף', יעו"ש מה שתירצו, אבל הרשב"א כתב וז"ל, ומסתברא דלא קשה כלל, דלא אמרו התם דאיכא משום בל תוסיף, אלא במה שהוא מוסיף מדעת עצמו, כגון כהן שהוסיף ברכה משלו, אבל במה שעמדו חכמים ותיקנו לצורך, אין כאן בל תוסיף דכבר אמרה תורה 'על פי התורה אשר יורוך', עכ"ל.

ולפי דברינו י"ל בביאור מחלוקתם ע"פ הנ"ל, דהרשב"א נקט דכדי לקיים מצות שופר מדרבנן, צריך שיהיו התקיעות על סדר הברכות, וכדעת רש"י והראב"ד דהוא דין לעיכובא, ומש"ה אף אם מדאורייתא יצא יד"ח, מ"מ מדרבנן חסר במצות תקיעות, ולכך כתב הרשב"א, דהואיל והיא תקנת חכמים בהתקיעות, ודאי שאין בזה משום בל תוסיף, דהא מדרבנן אכתי לא קיים מצות תקיעות כהלכתם.

אבל דעת התוס', ששמיעת התקיעות על סדר הברכות הוה הידור מצוה בעלמא, ולכך הקשו, דכל מה ששייך להדר במצוה, היינו דוקא בעת שהוא מקיים המצוה דאורייתא, שיקיימנה בהידור, אבל לאחר שכבר קיים עיקר את המצוה, לא שייך עוד להדר, דלא מצטרף הידור זה למצוה שקיים בלי הידור קודם לכן.

ואף לפי מה שביארנו בתחילה, דסברי שאמירת הברכות צריכה תקיעות מדרבנן, מ"מ י"ל, דכיון דמצות תקיעות נתקיימה לגמרי, וכל מה שתוקע כעת הוא ענין נוסף, לא היו צריכים לתקן בצורה זו שיהיה 'בל תוסיף', מאחר ובתקיעות ראשונות יצא חובת המצוה [מדאורייתא ומדרבנן], והיה די בכך שיתקנו תרועה בלי פשוטה לפניה כמו בתעניות. ועכ"פ בדעת הרשב"א ודאי ניחא לבאר כדברינו, דסבר דתקיעות צריכות ברכות מצד מצות התקיעות, ולכן לא שייך בל תוסיף.

הסח בין תקיעות למוסף

יעויין בדברי הר"ף (ר"ה סוף פ"ד) שכתב וז"ל, שאלו מקמי ריש מתיבתא, המברך יום ר"ה על תקיעות שופר בתר ס"ת והשיח ודיבר, צריך לברך על תקיעות של סדר הברכות או לא, ואהדר להו, הכין קא חזו רבנן שגוערין בזה ששח עד שלא יתקע על סדר הברכות, אבל לחזור ולברך אינו חוזר, ולא דמי לשח בין תפילה לתפילה דחוזר ומברך דהנך שני מצוות נינהו, יעו"ש.

ולפי דברינו היה נראה לבאר בדברי הר"ף, דרבנן אמרו דקיום מצות התקיעות הינה על סדר הברכות ובלא זה לא קיים מצות תקיעות מדרבנן, וא"כ מדרבנן לא יצא ידי ברכה, ולכן לכתחילה אסור לדבר וגוערים בזה ששח עד שלא תקע על סדר ברכות, כי מדרבנן חסר בהברכה והוה כתוקע בלי ברכה, ואהדרו להו, דכיון דמדאורייתא יצא יד"ח תקיעה, אינו צריך לחזור ולברך, אמנם אין הכרע בזה וכמו שיתבאר להלן.

ברכת השופר

וע"ע בדברי הבעה"מ (שם) שכתב וז"ל, ואין ברכה במטבע קצר בשופר [היינו ברכת לשמוע קול שופר] אלא ממנהג אחרונים, אבל עיקר הברכות הם הברכות של תפילה והן מלכויות זכרונות ושופרות, עכ"ל. וביאור דבריו, דכיון דהברכות של התפילה הינן חלק מקיום מצות התקיעות - לא מצינו שתיקנו ברכה למצוה שמתקיימת ע"י ברכות.

עוד כתב הבעה"מ וז"ל, ואני אומר כי משורש ההלכה - אין בר"ה שבע ברכות אלא תשע הן לעולם, בין בערבית בין בשחרית בין במוסף בין במנחה, יעו"ש. והקשה הרמב"ן על דבריו, דא"כ אמאי אין תוקעין בכל תפילה.

והנראה בזה כנ"ל, דהבעה"מ נקט דמצות תקיעה מחייבת הברכות, ומש"ה כתב שאין ברכה במטבע קצר בשופר, אבל הרמב"ן סבר, שהברכות מחייבות תקיעות, וכמו שמצינו בתעניות, שהתענית מחייבת את התקיעה, ולכך שפיר הקשה דא"כ אף בשאר תפילות יתקעו בשופר.

תקיעות בחזרת הש"ץ - אי הוי טירחא דציבורא

עוד כתב הר"ף (שם) בענין תקיעות דחזרת הש"ץ וז"ל, ומפני שהציבור צריכים לשמוע התקיעות על סדר הברכות לפיכך חוזרין ותוקעין על סדר הברכות תשר"ת פ"א ותש"ת פ"א ותר"ת פ"א, ובדין הוא שיהיו תוקעין אותן על סדר ברכות כסדר שתקעו כשהן יושבים, אלא כיון שהברכות אינן מעכבות את התקיעות, הרי יצאו ידי חובתם באותן שתקעו כשהן יושבים, ודי להם לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת על סדר הברכות פעם אחת שלא להטריח הציבור, עכ"ל. וכן כתבו תוס' (ר"ה לג:).

ומבואר בדברי התוס' והרי"ף, דאין הברכות מעכבות בתקיעות, אלא הוא הידור בתקיעות שיהיו על סדר הברכות [ולפי"ז מספיק מצות הידור במצות שופר כדי לגעור במי ששח], אבל רש"י והראב"ד וכן הרשב"א והבעה"מ סברו, דעיקר תקיעות מדרבנן הינם על סדר הברכות, ולכן מנהגנו בזה, לא לחשוש לטירחא דציבורא, אלא לתקוע בכל ברכה ג' פעמים, כדי לקיים מצות תקיעות על סדר הברכות כתיקונם.

שמיעת כל התפילה מפי הש"צ

הנה איתא במתני' (ר"ה לב:), סדר ברכות כיצד, אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכויות עם קדושת היום ותוקע, זכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים.

ויעויין בלשון הרמב"ם (שם פ"ג ה"ז) שכתב וז"ל, הציבור חייבים לשמוע התקיעות על סדר הברכות, כיצד, אומר ש"צ אבות וגבורות וקדושת השם מלכויות ותוקע שלוש, זכרונות ותוקע שלוש, שופרות ותוקע שלוש, ואומר עבודה והודיה וברכת כהנים, עכ"ל.

וכתב הגרי"ז זצ"ל לדייק מדבריו, דכדי לקיים מצות תקיעות על סדר הברכות צריך לשמוע את התפילה מתחילה ועד סוף. והנה כבר כתב הרא"ש, דבזמננו קשה לשמוע מתחילה ועד סוף, ולכך אין פורסים על שמע.

ועפ"ז יש ליישב את מנהגינו דתוקעין בתפילת לחש של מוסף, דבשלמא אם נאמר דהתקיעות על סדר הברכות הינם רק הידור בעלמא, או דהיא מצוה דברכות כמו שהוכחנו בשם הרמב"ן, שייך לומר דסגי בזה ששומע את התפילה מהש"צ, אבל לדידן נוהגים לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת על כל ברכה, והוא משום דברכות הן לעיכובא בתקיעות לשיטות הנ"ל, ומאותה סיבה נהגו לתקוע אף בתפילת לחש, כדי שהתקיעות תהיינה על סדר הברכות מתחילת מוסף ועד סופה, ודו"ק.

שיעור מרן הגאון רבי אשר יייס שליט"א

ר"ה שחל להיות בשבת

נעשית עבירה שחייבין עליה כרת בשגגה הרי"ז פטור מחטאת מפני שעשה ברשות, ושוב כתב (שם בהלכה י') וז"ל: "המוציא את הלולב ביו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת כדי לצאת בו, והעבירו ד"א ברה"ר בשוגג פטור שהרי ברשות הוציא" עכ"ל.

ואע"פ שבגמ' נחלקו בדבר דאיכא מ"ד דס"ל דטעה בדבר מצוה נפטר מחטאת אפילו כשלא עשה מצוה, מ"מ פסק הרמב"ם דלא נפטר אלא כשעשה מצוה, כמבואר בהלכה ח', ומ"מ פטור מי שהוציא לולב בשבת, הרי דנחשב עשה מצוה, ומכאן יש ראייה לכאורה לדעת רע"א והאבני"ז. אמנם, אפשר לדוגמא בעלמא נקטיה, וכונתו לזמן שלפני גזירת חכמים לבטל מצות לולב בשבת, וצ"ע.

ב. אי עביד לא מהני במעשה מצוה

ובעיקר מה שכתב בפרי הארץ לתלות האי ספיקא בפלוגתא דאב"י ורבא בתמורה ד' ע"ב אי כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני או לא מהני, ודן אם ה"ה לגזירות חכמים, כבר ביארתי במנחת אשר לב"ק (סי' נ"ו) דלא אמרו גדר זה אלא לגבי דבר שיש בו חלות, כקנין וקידושין וגירושין, וכגון התורם מן הרעה על היפה, או שינוי קונה בגזילה, וכל הני סוגיות שהובאו שם בתמורה, אבל לא אמרו הלכה זו כלל במערכת קיום המצוות דהיינו לומר דלרבא דלא מהני מעשהו לקיום המצוה, [ואע"פ שהתוס' שם מקשה גם מדברים הקשורים להכשר ופסול (שוחט פסח על חמצו וצורם אוון בכור) מ"מ אין זה נוגע אם קיים מצותו או לא, דגם בגדרי הכשר ופסול יש לדון אם מהני או לא].

ומדברי הגמ' שם בתמורה הדבר מוכרע, דלא אמרו כלל זה לומר לגבי כל מצוה הבאה בעבירה אי עביד לא מהני, אף שהובאו שם סוגיות רבות, ולא נמנו ביניהם דינים שיש בהם מעשה מצוה הבאה בעבירה כגון לולב הגזול וכדו', וע"כ דלא אמרו כלל זה אלא לגבי חלות וקנינים דשייך לדון בהם אי עביד מהני או לא מהני, ולא לחקירה אם קיים מצוותו אי לא, דלגבי זה שייך דין מצוה הבאה בעבירה. ועיי"ש מה שהארכתי לדון בזה.

ג

ולגבי טענת הקבא דקשייתא דודאי לא קיים המצוה אף מן התורה, כמ"ש התוס' בסוכה לגבי מי שישב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, הנה יש לדחות דבריו בכמה אופנים דלא דמיא לנדון דידן.

דהנה מצינו באחרונים שדנו באריכות מה כוחם של חכמים לחדש שלא קיים המצוה אף מה"ת, ולא כתבו בזה דבר ברור עד שהגאון ר' שלמה קלוגר כתב בחכמת שלמה (או"ח סי' תרל"ד סעיף ד') דצ"ע בין על השו"ע שפסק כן ובין על התוס' עצמן, ולא מצא פשר לסברא זו.

ובדבר אברהם (ח"ב סימן כ"ו אות י') כ' לדחוק לפרש בתוס' דלא קיים המצוה משום דהוי מצוה הבאה בעבירה. אך כבר נחלקו רבותינו אם בעבירה דרבנן יש דין מהבב"ע, עיי' שד"ח (מערכת מ' כלל ע"ז אות ז') שהאריך בזה, (ועי' בעונג יו"ט סימן ט').

ולענ"ד נראה דשיטה זו שיש כח ביד חכמים לומר דאף מה"ת לא קיים מצוה, מושתתת על גדר "נמסר הדבר לחכמים", וכבר הארכתי במנחת אשר לדברים (מהד"ב סימן מ"ד) בגדר זה, ואפשר דגם כלל מצוות התורה נמסרו ביד חכמים לומר דאם עבר אדם על רצונם לא קיים מצות התורה כלל, דהקב"ה מסר תורתו לשומרים וכאילו תלה מצוותיו ברצונם. ואף שיש בזה חידוש גדול לכאורה כך צריך לפרש את פשוט דברי התוס'.

וכתבתי במנחת אשר פסחים (סי' פ"ו) דרך במקום שחז"ל תיקנו סייג לד"ת להרחיק את האדם מן העבירה שלא ימשך לתוך ביתו, תקנו שלא קיים אפילו מה"ת, דהיה להם צורך דווקא בכך, שהרי אם היה מקיים המצוה מה"ת גם בכה"ג לא הועילו חכמים בתקנתם. אבל במצוות שנתקנו להוסיף על דברי

א. בגדר גזירת חכמים שלא לתקוע בר"ה שחל להיות בשבת

תנן במסכת ר"ה (כ"ט ע"ב):

"יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה". ובגמ' שם בעינן למילף מקראי דאין תוקעין בשבת, ד"יום זכרון תרועה יהיה לכם" היינו בחל להיות בשבת, ו"יום תרועה יהיה לכם", בחל להיות שלא בשבת, ודחינן לה דכיון דתקיעת שופר חכמה היא ואינה מלאכה אין לבטלה מדין תורה, וכן דאם כן אף במקדש לא היו תוקעין, ומסקינן, "אלא אמר רבא מדאורייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזור ביה, כדרבה דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאים בתקיעת שופר גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירו ד"א ברה"ר, וה"ט דלולב וה"ט דמגילה".

והנה יש לדון ולחקור בזה, האם חכמים עקרו המצוה, והתקוע בר"ה שחל להיות בשבת אפילו מה"ת לא קיים המצוה מוכח תקנתם לאסור התקיעה בשבת, או שרק קבעו איסור בדבר ובטלו החיוב, אבל המצוה קביעא וקיימא ואם תקע בשבת קיים מצות התורה.

ונחלקו האחרונים בשאלה זו. בדרוש וחידוש לרע"א מערכת ח' (למס' חגיגה) ד"ה והנה כתב: "דגם גדול שתקוע בשבת קיים מצוות שופר, דזמנו גם בשבת, אלא דעבר על שבות דשבת". וביאר לדרכו את מה שאמרו דאין מעכבין את התקיעות מלשון משום חינוך, וכ"כ בשו"ת אבני"ז (יו"ד סי' קמ"א ד"ה אך נראה), "כיון דחכמים אין יכולים לעקור דבר מה"ת רק בשוא"ת כמ"ש רש"י ברכות (דף כ"ע"א) וז"ל, דברים רבים התירו חכמים לעקור דבר מה"ת היכא דאינו עוקר דבר במעשה בידים אלא יושב במקומו ודבר תורה נעקר מאליו, עיי"ש, וא"כ לא עקרו חכמים המ"ע כלל שיהיה בטל המצוה לתקוע בשבת, דא"כ הרי חכמים עוקרים המצוה בידים וזה אין כח בידם לעשות, ואיסורא נמי אית בהו שעוקרים כו', אלא ודאי המצוה נשארת במקומה".

ומדברי רע"א והאבני"ז מוכח להדיא דס"ל דאין כח ביד חכמים לעקור המצוה מה"ת, ונפק"מ לגבי התקוע בשבת או הנוטל לולב ביום הראשון של חג שחל בשבת האם קיים המצוה מה"ת או לא.

[ומצינו שגזרו חכמים גם על מקרא מגילה בשבת מטעם זה כמבואר בגמ' שם, אלא דלא שייך התם שאלה דידן, דהתם ודאי לא קיים המצוה כיון דמצוה דרבנן הוא והם שאמרו לקיימה בחול אמרו אף לבטל קריאת המגילה כשחל בשבת].

אולם החלקת יואב בספר קבא דקשייתא (קושיא צ"ט) כתב: "ראיתי דבר תמוה להגאון רע"א ז"ל במערכת ח' דפשיטא ליה אם תקע שופר בשבת אף דעבר על שבות מ"מ המצוה נתקיים בדיעבד. אבל מאוד לפלא על הגאון כמותו שיאמר דבר כזה, ולא מביעיא לתוס' ריש סוכה [דכתבו] דכל היכא דהמצוה פסולה מדרבנן גם מה"ת לא יצא וכו' ודבריו תמוהין מאוד וכו'", עיי"ש.

וכונתו לדברי התוס' בסוכה (ג' ע"א ד"ה דאמר לך) דכתבו גבי מי שיושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית דלא יצא לב"ש וקאמרי לב"ה "אם עשית כן לא קיימת מצוות סוכה מימך", וביארו התוס' דמשמע דאף מדאורייתא לא קיים, ומבואר שיש כח ביד חכמים לעקור את קיום המצוה אף מה"ת אם לא עשאה כמצוות חכמים.

ובשו"ת פרי הארץ (ח"ב סי' י') כתב להסתפק בנ"ד אם מי שתקע בשבת לא יצא יד"ח אף מדאורייתא וצריך לברך זמן ביום השני, או שיצא יד"ח מה"ת ושוב אינו מברך זמן בתקיעות ביום השני, וכתב דשאלה זו תלויה אם באיסור דרבנן אמרינן ג"כ הכלל דכל מלתא דאמר רחמנא לא תיעביד אי עביד לא מהני. אלא שיש להתפלל על גדולי האחרונים שדנו בדבר ולא הוכיחו מדברי הרמב"ם (פ"ב מהל' שגות ה"ח) וז"ל: "כל העושה מצוה מן המצוות ובכלל עשייתה

לעילוי נשמת

ת.נ.צ.ב.ה.

מרת מלכה מזהלה בת הדר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

הרה"ח ר' משה בן משה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הונצח ע"י בנם ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לזוס אנג'לס

תורה לשלימות עבודת האדם לא נתחדש גדר זה לעקור דבר מה"ת.

[ואע"פ שבפמ"ג בא"א (ס' רע"א סק"א) כ' דמדברי הרא"ש בפסחים (פ"א אות ה') משמע דאי לא מקדש על היין או פת לא יצא כלל ידי קידוש אף מה"ת (וכ"כ בדעת הרא"ש במנחת חינוך מצוה ל"א), מ"מ דברי חידוש הם וכבר כתבתי במנח"א שם לדחות דבריהם].

ולדברינו לא חידשו התוס' גדר זה אלא בסייג של חכמים לדבר תורה. ובכדי לבאר הדברים יש להקדים ולפרש בגדר דברי חכמים, דנחלקים לג' תחומים.

א. גזירות, שהם סייג למצוות ואיסורי התורה כמו שבות דשבת, שניות לעריות וכדו' שבהם באו להרחיק את האדם מן העבירה.

ב. מצוות, והוא שמצינו שחז"ל גם חידשו מצוות לשלימות עבודת האדם כמו מצוות נר חנוכה מגילה וכדו', וגם קבעו מטבע למצוות התורה כהרה"מ, ומטבע הברכות התפילה והמצוות.

ג. תקנות, כגון תקנות השותפין והלוהקין והשבין, תקנות בתחום האישיות ומשפחה כגון כתובה וכדו'.

ונראה ברור שדברי התוס' שלא קיים המצוה אפילו מה"ת, שייכים דוקא כשעשו סייג לתורה וילפינו לה מקרא ד"ושמרתם את משמרת", עשו משמרת למשמרת (יבמות דף כ"א) לאסור שניות לעריות, ובוה"י פתח תורה את כחם של חכמים ומסרה בידם גם שהעובר על גזירתם לא יצא יד"ח אף מדאורייתא, ומשא"כ במצוות שהוסיפו חכמים כגון הדלקת נר חנוכה דעלה מייטנן בשבת (כ"ג ע"א) לקרא אחריתא "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

וכיון דאתינא להכי, דלאו בחדא מחתא מחתינן להו, נראה עוד דאפשר דאף בסייגים אין לך בו אלא חידוש, וכבר כתבו התוס' דאין לדמות גזירות חכמים זה לזה. ואפשר דרק לגבי מצוות ישיבת סוכה שחששו שמא ימשך לביתו אחר שלחנו דהוי חשש קרוב בטלו המצוה לגמרי, משא"כ גבי שופר ברה"י ונטילת לולב שהחשש שמא יעבידו ד"א ברה"ר חשש רחוק הוא, לא החמירו כ"כ עד כדי ביטול המצוה.

ועוד יש לחלק בין הא דסוכה לני"ד, דאפשר דדוקא כשחכמים קבעו דפוס ומטבע למצוה כמו צורת הישיבה בסוכה או תקנת קידוש על היין בשבת וכדו', ככה"ג יש טעם לומר שאם שנה ממטבע שקבעו חכמים, חסר לו בקיום המצוה אפילו מה"ת, אבל כשחכמים הגבילו זמן לעשיית המצוה, שמא ל"ה כ"כ פגם בקיום המצוה מה"ת.

אך לולי דברי האחרונים היה נלע"ד לפרש דברי התוס' בדרך אחרת, דאין כוונת התוס' כפשוטו שלא קיים המצוה מה"ת, דמ"מ דבר תימה הוא דאין יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת, ועוד שאין הכרח לזה כלל מדברי הגמ' שם וכמשנ"ת לעיל, אלא שיש לדון ולחקור בדין שאסרו חז"ל לישב בסוכה ושלחנו בתוך הבית האם הכלילו את איסורם במצוות סוכה של התורה, או שתקנו איסור בעלמא על האדם כשאר איסורי דרבנן ולפ"ז יעבור רק על איסור חכמים אם יש בסוכה בפתח הבית דאי"ז גדר וסייג במצוות סוכה ובכה"ג אפילו קיים את מצוות ישיבת סוכה אף מדרבנן.

וזה כונת התוס' שלא קיים מצוות סוכה דאורייתא היינו שלא קיים אפילו מצוות סוכה אבל מדרבנן לא קיימה ולא רק שעבר איסור, כיון שהכלילו את איסורם במצוות ישיבת סוכה, אבל לא עלה בדעתם דאין כאן חפצא של מצוה דאורייתא, ודו"ק.

ובכל עיקר דברי התוס' אין זה הסכמת הראשונים ובדברי הריטב"א (סוכה כ"ח ע"א) והר"ן בסוכה כ"ז (י"ב ע"ב דפי הרי"ף) וכן בר"ן פסחים קט"ו (דף כ"ה ע"ב דפי הרי"ף) מבואר להדיא דכונתם דלא קיימת מצוות סוכה באופן הראוי ומ"מ קיים מצוה ויצא יד"ח ע"י"ש.

ד. תקיעת שופר בשבת בבין השמשות

והנה החלק"ק הקשה שם להבנת הגרעק"א, דא"כ נתחייב לתקוע בשופר בבין השמשות דאפוקי יומא, דהלא לא גזרו על שבות בביה"ש, וע"כ דחכמים ביטלו לגמרי מצוות השופר.

ולכאורה היה נראה דשאני שבות דידן דכיון דכל החשש הוא שמא יעבידו כשילך אצל חכם ללמוד את התקיעות הלא יש לחשוש שילך מבעוד יום, ואם נתיר לו לתקוע ביה"ש מה הועילו חכמים בתקנתם. אך מאידך יש לדון דלא אזלינן בגזירות חכמים בתר טעמא, ואם כלל הוא דלא גזרו על שבות ביה"ש, ה"ה בשבות זה ואין לחלק בין שבות לשבות.

ולכאורה נחלקו בשאלה שני תירוצים בתוס' במגילה (ד' ע"ב ד"ה ויעבידנה). דהנה הקשו התוס' שם למה לא חששו שמא יעבידו לגבי תקיעה דמוצאי יום"כ, ותרצו דכיון דכל האיסור לעשות מלאכה לפני הבדלה אינו אלא מדרבנן לא גזרו. הרי לן בתירוצו זה דלא חיישינן שמא יעבידו ד"א מבעוד יום. אך עוד תירצו דכיון דאין צריך לתקוע אלא תקיעה אחת לא חששו, ונראה דלתירוצו זה אכן חיישינן שמא יעבידו מבעוד יום, ודו"ק.

ועיין עוד להלן מה שיישבתי בפשיטות קושיית החלק"ק.

ה. אם המברך זמן על השופר ברה"ה שחל בשבת יצא יד"ח

ובמה שהבאתי מהפרי הארץ שכתב שהנפ"מ אם התוקע ברה"ה שחל להיות

בשבת יצא יד"ח המצוה מדאורייתא הוא אם צריך לברך ביום השני שהיינו (להסבירם) שאם בירך ביום הא' אינו מברך ביום הב', והביאו דבריו האשל אברהם להג"ר אברהם אופנהיימר זצ"ל (בסימן ת"ר), והחכמת שלמה (בסי' תקפ"ט).

לענ"ד אין שאלה זו תלויה כלל בחקירה הנ"ל, דהא מ"מ ברכת הזמן מדרבנן היא, וכיון שאסרו חכמים לקיים מצוות לולב ושופר בשבת היאן יוכל לברך ברכה שלא ברצון חכמים, דאפילו לשיטת הגרע"א שנחשב שמקיים המצוה מה"ת מ"מ אין מקום לברך על מצוה זו שיש איסור דרבנן בעשייתה, דכל הברכה שייכת בזמן שמחויב או רשאי לעשות המצוה, ובלא"ה כיון שברכה זו מדרבנן, והם אמרו והם אמרו, ודאי שברכה לבטלה היא, וז"פ.

[אמנם לכאורה אף אם לא בירך, כיון שעשה את המצוה, כבר אין לו לברך שהחיינו. וא"כ ספיקו של האשל אברהם אינו על ברכת היום הראשון אלא על שהחיינו על היום השני, דשמוא אף אם לא בירך ביום הראשון, הרי כיון שכבר עשה שוב אין לו לברך. וכמו באדם שאכל פרי חדש בלא שהחיינו דאין לו לברך אח"כ כשאוכל מאותו מין שוב].

אלא שמתעם אחר נראה דאף אם נניח שחכמים ביטלו לגמרי את המצוה אפשר דלא הוי ברכה לבטלה, דהא שנינו בגמ' סוכה (מ"ו ע"א) וכך נפסק גם בשו"ע (ס' תרמ"א) דהעושה סוכה יברך שהחיינו וכו', וכך מבואר גם לגבי אגד הלולב במשנ"ב (ס' תרנ"א ס"ק כ"ט) עי"ש, ואפשר דה"ה כשמברך ביום הראשון שחל בשבת לא גרע מהמברך בשעת אגד הלולב [ואע"פ שמבואר שם שעדיף לברך בשעת קיום המצוה, עכ"פ די לנו בזה שיוצא יד"ח כדי שלא יחשב ככרכה לבטלה].

והנה במשנ"ב (ס' תרנ"א ס"ק נ"ו) כתב, שאם בירך על הלולב ואחר הברכה ראה שלא היה בו הדס או ערבה או שהיו פסולים או מהופכים צריך לברך שנית על נטילת לולב ועל הזמן, ומבואר דכיון דלא התכוין לברך על אגד הלולב אלא על מצוות הנטילה, ובאמת לא יצא ידי חובת המצוה, הוי ברכה לבטלה, אך בסי' תרל"ט ס"ק מ"ח לכאורה סותר דבריו דכתב "ומי שקידש בליל סוכה והתחיל לאכול, נראה ואח"כ ראה שהלאד"ן (גם מעל הסכך הנסגר בשעת הגשמים) לא היו נפתחים עדיין, נראה לי שיאכל שוב כזית ויברך לישב בסוכה אבל קידוש פשיטא שא"צ לברך שנית ואפילו זמן לא יברך עוד הפעם [כיון דלדין התלמוד מהני הזמן שבשעת עשיית הסוכה למצות סוכה כ"ש שמחייב בזה מה שבידך כשהיו הלאד"ן סתומים]."

ולכאורה הכרעתו כאן שא"צ לברך שוב שהחיינו סותר את דבריו בסי' תרנ"א לגבי ד' מינים שבידך שוב זמן אע"פ שגם שם יכול לברך בשעת אגדת הלולב (כמבואר בדבריו ס' תרנ"א ס"ק כ"ט).

והנראה ביישוב דברי המשנ"ב, דכיון דכל טעם הפטור אינו אלא משום דלא גרע מאילו בירך על העשייה, כמסתבר דהכל תלוי בחפצא דמצוה אם כשרה היא מצד עצמה או לא, ובסוכה שיש עליה כיסוי אין חסרון בעצם הסוכה, ולכן אין פסול תעשה ולא מן העשוי כשפותחין את הגג כמבואר בפוסקים, אבל בלולב שאחד ממניני פסולים יש ריעותא בגוף החפצא ולמ"ד לולב צריך אגד יש בו פסול תעשה ולא מן העשוי, וצריך לאגדו שנית ולכן גם ברכת הזמן יצאה לבטלה, דמצוה אין כאן וחפצא דמצוה אין כאן, ודו"ק בזה.

ויש לעיין בני"ד דמצד אחד אין בו חסרון בעצם החפצא דשופר, אך אפשר דגרע טפי כיון דעל פי תקנת חז"ל אין כלל מצוה בשבת וצ"ע.

והנה עוד יש לעיין בזה מדברי השו"ע (בסי' תרס"ב סעיף ב') דביו"ט שני בסוכות אין מברכין זמן על הלולב אא"כ חל יום הראשון בשבת, וביאר המשנ"ב (ס"ק ב') דאף אם יו"ט הראשון חול הוא מ"מ לא גרע מאילו בירך זמן בשעת עשיית הלולב, הרי לן דאף אם אין זה זמן המצוה כלל וגם האדם לא התכוין לברך על העשייה אלא על קיום המצוה מ"מ יצא, ואפשר דה"ה בני"ד דאף אם אין מצוה כלל בשבת מ"מ לא גרע מיום חול ממש, אך אפשר דשאני יו"ט שני דמ"מ מדרבנן יש בה מצוה, וי"ל בזה.

הרי חזינו דיש להסתפק בבירך על השופר והלולב בשבת אם צריך לברך למחרת שוב ברכת הזמן, אך אין שורש הספק במה שנחלקו האחרונים אם קיים המצוה של תורה, אלא יסוד הספק אם ברכת הזמן יצאה לבטלה כיון שהתכוין לברך על קיום מצוה ולא קיימה, או שמא לא גרע מאילו היה מברך על הכשר המצוה, כמבואר.

ו. בגדר גזירות חכמים לעקור דבר מה"ת בשוא"ת

ובעיקר המחלוקת בין הגרעק"א והחלק"ק נראה, דאף אם לא עקרו את המצוה דאורייתא, מ"מ פטרוהו מלקיימה. דכאשר אמרו שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה, כונתם לא רק דיש בכחם לגזור גזירה ולאסור איסור שעל ידם יבטל אדם מן המצוה, אלא יש עוד בכחם לפטור מן המצוה.

ונראה לכאורה דעצם גדר זה מוכח ממה פטרוהו ממגילה בשבת, דלכאורה נראה פשוט דלא אסרו חכמים לקרוא מגילת אסתר בשבת, דהלא בתורה קעסיק ומה בין אסתר לרות או קהלת או תהלים, וע"כ דגדר התקנה היא שפטרוהו ממצוות מגילה. אמנם במגילה אין בזה חידוש כלל דהלא לא מדובר במצוה דאורייתא, אך מ"מ למ"ד דברי קבלה כדברי תורה דמי, חזינו דמ"מ פטרוהו חכמים ממצוות נביאים אף שלא גזרו בזה איסור.

[אך דעת הפר"ח דאסור לטלטל מגילה בשבת משום דאין קורין בו, אך רוב האחרונים חלקו עליו, עיין משנה ברורה (ס' תרפ"ח ס"ק י"ח)].

וכך גם בלולב למה לא יטול לולב בשינוי, ועוד דמיון דאין לנו רה"ר בזמנה"ל לעולם
הוי שבות דשבות במקום מצוה, וע"כ נראה ברור דמלבד השבות שגזרו נכלל
בתקנתם גם פטור ממצות השופר והלולב וכדמצינו במגילה כמבואר.

אלא דעדיין יש לעיין האם יש כאן פטור בלבד ולעולם יקבל שכר כמי שאינו
מצווה ועושה, דאין כח ביד חכמים אלא לפטרו והו"ל כאילו אין חיוב, או שמא
יש בכחם אף לומר שאין כאן עבודת ה' ולא יקבל שכר אף כמי שאינו מצווה, ויש
להסתפק כן אף אם נקוט שאין בידם לומר דאין כאן חפצא דמצוה וכשיטת הר"ן
והריטב"א, ודו"ק בזה כי קצת מאד, וצ"ע.

וכך נראה גם ממה שגזרו חכמים בקר"ש של ערבית שתהא עד חצות כדי
להרחיק את האדם מן העבירה, כדתנן בריש ברכות, דלכאורה פשוט דאין איסור
לקרוא קר"ש אחרי חצות, דהלא קורא בתורה הוא, אלא שפטורו מלקרוא, אף
שאינן בידם לעקור שום מצוה מעצם המצוות דאורייתא, ודו"ק בענין זה.

ונתיישב לפי"ז קושיית החלק"י (דלעיל אות ד'), דכיון שפטורו ממצות השופר
בשבת, מלבד האיסור שגזרו על עצם התקיעה (ונטילת הלולב), אף בבירה"ש אין בזה
כלל מצוה. ולכאורה זה נראה מוכרח, דאל"כ נאמר ג"כ דאם יכול האדם לתקוע
בשופר בשינוי חייב לתקוע שופר בשבת דהלא הוי שבות דשבות במקום מצוה,

תקיעת שופר בשבת להולה שיש בו סכנה

זה יו"ט, וביום זה יום השבת, וביום זה יום הכפורים, וכך הבינו חז"ל ברוח קדשם
בבואם לבטל מצות שופר בשבת, שמא יעבירו ד"א ברה"ר, ואכמ"ל.

ואמנם הלכה פשוטה היא דמחללין שבת משום יתובא דעתא דחולה וכמבואר
במס' שבת (קכ"ח ע"ב), אך בנידון דידן פשוט שאם יסבירו לאיש יקר זה אמיתותה
ופשטותה של תורה, שאין כל צורך בתקיעת שופר בשבת, ועבירה היא ולא מצוה
ודאי תתיישב דעתו.

אמנם הביא כת"ר משו"ת ממעמקים (ח"ד סימן ה') מש"כ הג"ר אפרים אשרי
וצ"ל מעשה שהיה בגטו קובנא בחג הסוכות תש"ג, שביום ראשון של חג שחל
בשבת הגיע יהודי מוילנא וד' מינים בידו, והאיש הצטווה ע"י הנאצים ימ"ש לחזור
למקומו במוצאי שבת, והתרגשות עצומה פרצה בגטו ורבים רצו לקיים מצות לולב,
באמנם מי יודע אם עוד נזכה לעולם במצוה זו, וכשנודע להם שנבצר יהיה מהם
לקיים את המצוה גדל צערם ביותר, ובאו לשאול את הרבאם מותר להם לברך על
הלולב, הרב אשרי נמנע מלהשיב להם על שאלתם ורבים בירכו על דעת עצמם.
ומספר הרב אשרי שלאחר מכן סיפר על כך לרבה של קובנא הגרא"ד כהנא
שפירא שהיה בין שוכני הגטו אלא ששכב על ערש דיו וא"ה היה לשאול אותו בעתו
ובזמנו, ואמר לו בעל הדבר אברהם "שמורת היה לכלואי הגטו לברך לכתחלה על
האתרוג כי בכונן דא לא גזרו חכמים את גזירתם". ומע"כ רוצה לדמות מילתא
למילתא דה"ה בנידון דידן.

והנה תשובות בדבר:

א. נראה פשוט בעיני שהגאון בעל דבר אברהם לא היה פוסק כך הלכה
למעשה, וכל כוננת היתה לתת ביטוי לעומק היגון והצער התהומי של עם ה'
הנתון להרע ולמשסה, והרי אמר מה שאמר בדעיבד ולאחר זמן. ואף שחכמי
ישראל גדולי עולם זהירים בלשונם, וכדברי חז"ל (אבות פ"א מ"א) "אבטלין אומר
חכמים זהוהו בדבריהם שמא תחובו חובות גלות ותגלו למקום מים הרעים וישתו
התלמידים הבאים אחרים וימותו ונמצא שם שמים מתחלל", בנידון דידן לא
העלה הגאון לא דעתו ששאלה זו תחזור על עצמה אי פעם בעתיד.

ב. אף אם נניח (והנחת זו מופרכת מיוסדה כ"ל) שאכן כך היה פוסק הדב"א אף
לכתחלה, אין לדמות מילתא למילתא, ומאז היתה יהודה לגוי לא היה שבר כשבר
בת עמי בשואה הנוראה, ואפשר שכדי לחזק את רוחם של שרידי חרב בגטו היה
הגאון רואה לנכון להתיר ברכה לבטלה, אך אין ללמוד מזה לשום מצב ולשום ענין
אחר, ובודאי שאין זה דומה לנידון דידן.

אך הנראה עיקר בנידון דידן, שבאמת אין בידנו שום הוראה למעשה של
הדבר אברהם.

ומה שכתבת לפי"ד הר"ן (ר"ה ח' ע"א מזה"ד) דהטעם שלא גזרו במילה בשבת
שלא יעביר התינוק או האומלל ד"א ברה"ר, כיון שאינו מצוה שרובצת על הרבים
בחדא מחתא יזכירו זל"ז, משא"כ בשופר ומגילה שכולם טרודים במצוה, ובהנהגות
חשק שלמה להגר"ש הכהן מוילנא (מגילה ח' ע"א) פלפל לפי דבריו לגבי קטן שמגיע
למצוות בפורים שחל להיות בשבת. ופלפל דשמה לא יצא יד"ח בקריאה דערב
שבת שלא נתחייב בה אלא מדין חינוך, וחייב לקרוא את המגילה בשבת, וכיון
שאינו אלא יחיד לא גזרו לגבי גזירה שמא יעבירו.

וכתב מע"כ לפי"ד דה"ה בנידון דידן כיון שביחיד עסקין לא גזרו לגבי גזירה
שלא יעבירו, תמה אני תמיהה כפולה ומכופלת מחדא ותרי טעמי:

א. אף דברי החשק שלמה אינם אלא דברי פלפול בעלמא, ובודאי לא הלכה
למעשה, ומעשה בכל פרק ופרק שיש פורים המשולש, וכי שמענו מעולם שיקראו
את המגילה לקטנים שהגדילו בשבת, הלא פשוט כביעתא בכותחא, שלא בא
הר"ן אלא לבאר טעם ותבלין **בעיקר התקנה**, למה גזרו בשופר ומגילה ולא גזרו
במילה, אבל משגזרו גזרו, והשוו מדותיהם, ולא פלוג, ולא אמרין דבמגילה ושופר
דומיא דמילה לא גזרו, אלא לעולם אסור באופן מוחלט לתקוע בשופר ולקראו
את המגילה בשבת, ובמילה לא גזרו כלל, וכו"פ.

ב. אף החשק שלמה לא פלפל אלא בקטן שמצד ההלכה לא יצא יד"ח בקריאת
הקטנות ועפ"י ההלכה הוא חייב במקרא מגילה, ושלא כשאר העולם שיצאו יד"ח
בקריאה בערב שבת כתיקון חכמים, משא"כ בנידון דידן שאיש זה מבקש לעבור
עבירה, דבעצם אין ביו לכל אדם, אלא שרוח שטות נכנסה בו לשמוע קול שופר
בשבת נגד דברי חכמים, מה מקום יש להקל לו, ומה זה ענין לדברי הר"ן והחש"ש.
וכ"ז ברור ופשוט.

כבודי ידידי ויקירי

הרה"ג ר' ישראל פרידמן שליט"א

כ"ק האדמו"ר מטשורטקאב מנטשטער

הנני במענה קצר לשאלתו לאחר שעברתי על הקונטרס שערך בענין ונהנתי
מאד למקרא דבריו היקרים.

איש אחד שחלה לפני ר"ה במחלת הקורונה ומצבו הלך והחמיר מיום ליום,
וחשש שיצטרך להתפנות לבית החולים, בהתקרב ראש השנה שאל אם יצטרך
להתפנות לבית החולים ביום ראשון של ר"ה שחל בשבת, האם מותר שיתקעו
לו שופר בשבת בידעו שבבית החולים לא יתאפשר לו לשמוע קול שופר. האיש
יודע שאין תוקעין שופר בשבת, אך מכיון שהוא חושש שביום שני של ר"ה יבצר
ממנו לשמוע קול שופר, וכל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה,
ואם לא עכשיו אימת, ומשו"כ התחנן האיש שיתקעו לו בשבת. (בסופו של דבר הוטב
לו והחלים בביתו ב"ה, אך כת"ר פלפל בשאלה זו וביקש את חות דעתו).

הנה פלפלת בחכמה כמה שנחלקו הגרעק"א ובעל חלקת יואב כמה שביטלו
חכמים תקיעת שופר בשבת, משום גזירה שמא יעבירו ד' אמות ברה"ר. לדעת
הגרעק"א (דו"ח מערכה ח') התוקע בשופר בשבת קיים מצוה דאורייתא עכ"פ,
ולדעת החלק"י (קבא דקושייתא צ"ט) חכמים עקרו לגמרי את מצות השופר ואף מצוה
דאורייתא אין בידו, כדרך שכתבו התוס' (סוכה ג' ע"א) לגבי היושב ושולחנו בתוך
הבית שאמרו בו (סוכה כ"ח ע"א) "אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך",
ופירשו התוס' שאפילו מצוה דאורייתא לא קיים, וכך גם במצות שופר בשבת.
וכדברי הגרעק"א כתב גם האבני נזר (שו"ת יו"ד סימן קמ"א), ועיין עוד באשל אברהם
(להג"ר אברהם אופנהיימר סימן ת"ד) שהביא את ספיקו של שו"ת פרי הארץ, במי שתקע
בשופר בראש השנה שחל בשבת אם יברך שהחיינו בתקיעת שופר ביום שני של
ראש השנה, עי"ש.

ולדבריהם כתב מע"כ בנידון דידן שיש מקום להקל לתקוע לו בשבת.

והנה בכל עיקר מחלוקת זו ובביאור דברי התוס' הארכתי בכמ"ק במנחת אשר
כללי המצוות (סימן כ"ט ועיין עוד מנח"א פסחים סימן פ"ו ומנח"א מועדים ח"א סימן ט'), וביארתי
שעד כאן לא נחלקו אלא בהגדרת הדברים, אך אף אליבא דהגרעק"א התוקע
בשופר בשבת עבירה בידו ולא מצוה, ואינו מקבל שכר כלל, דאין הקב"ה חפץ
במצוות שנאסרו עי"ז חז"ל, לא תסור מכל אשר יגידו לך אמר רחמנא, והעובר על
דברי חכמים עבירה בידו, ואין כל נפ"מ כמה שקיים מצוה מה"ת. ודבר זה ברור
ופשוט בעיני כביעתא בכותחא.

וכיוצא בדבר ביארתי לגבי היושב בסוכה בשעת ירידת גשמים, שאמרו חז"ל
(משנה סוכה כ"ח ע"ב) משל לעבד שמזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, ואמר לו איני
חפץ בשימושך, וכתב הרמ"א (תול"ס ס"ז) שאינו מקבל שכר ונקרא הדיט. ולענ"ד
פשוט שקיים מצוה דאורייתא, דלא אמרו אלא שהמצטער פטור מן הסוכה, אבל
אכתי מקיים מצוה כמי שאינו מצווה ועושה, ואל יאזכר זה קל בעיניך, שהרי
מעיקרא סבר ר' יוסף דגדול שאינו מצווה ועושה כמי שמצווה ועושה, ולמה אינו
מקבל שכר.

אלא נראה כנ"ל, דאין האדם מקבל שכר על המצוות לכשעצמן אלא על
עשיית רצונו ית"ש, ואם אמרו חז"ל דבשעת ירידת גשמים אומר האדון "איני
חפץ בשימושך" הרי שאין הקב"ה חפץ במצוה זו ולפיכך המקיימה אינו אלא
הדיט ואינו מקבל שכר.

ומשום כך נראה לי פשוט כביעתא בכותחא וכשמש בצהריים וק"ו הדברים
שחלילה לתקוע בשופר בשבת נגד תקנת חז"ל, ואין לעשות זאת בשום ענין ובשום
תנאי כלל וכלל, ואין זה תלוי כלל במה שנחלקו רעק"א והחלק"י.

ובמה שאיש זה דואג שלא יזכה לשמוע קול שופר, ושמא משו"כ יתרע מזליה,
יש להסביר לו שאם תיקנו חז"ל שאין תוקעין בשופר בשבת, הרי מיוסדות האמונה
להאמין שודאי אין ישראל יוצאים נפסדים מכך, וכבר כתבו גדולי הדורות דרכי
רבות להסביר ענין זה גם בפנימיות הענין, ואני הקטן נראה לי דהלא כל עיקר
השופר להעלות זכרון ישראל לטובה לפני הקב"ה, וענין זה מתקיים גם ע"י שבת
דגם שבת זכרון הוא לישראל, וכדכתיב (במדבר י"ז) "וביום שמחתכם ובמועדיכם
ובראשי חדישיכם ותקעתם בחצצרת על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם
לזכרון לפני אלהיכם אני ה' אלקיכם". ובעירובין (מ' ע"א ובתוס' שם) דרשו מפסוק
זה דר"ה הוי זכרון כמו ר"ה, וה"ה לשבת קודש, ובספרי שם איתא להדיא "ביום,

סוף דבר הכל נשמע, לא היה שום מקום לעבור על דברי חכמים ולתקוע לו בשבת, ואם היו מברכים היה זה ברכה לבטלה, אא"כ היה בזה יתובא דעתא שדוחה אף איסור כרת דאורייתא, אך כבר כתבתי דאם לא נשתבשה עליו דעתו ודאי היה מבין שאין כל סגולה בעבירה על דברי חכמים, ואין שום תועלת וטובה יכולות לצמוח מתקיעת שופר בשבת.

באהבה וביקר
אשר וייס
[מנחת אשר קורונה סימן פ"ח]

ומה שכתב בשו"ת ממעמקים שחכמים לא עקרו לגמרי מצות שופר בשבת, שהרי לא גזרו במקדש, ורבי יוחנן בן זכאי תימן לתקוע בכל מקום שיש בו בית דין (ר"ה כ"ט ע"ב), והרמב"ם (הל' שופר פ"ב ה"ט) פסק שכל מקום שיש בו בית דין בן שבת, ועי"ש במ"מ שהעידו שתקעו בשבת בפני הגאון האלפסי, עי"ש. הרי שלא עקרו לגמרי מצות השופר, ומסתבר א"כ שבשעה"ד כמו בגטו קובנה יש מקום להקל, וה"ה ללולב.

גם בדברים אלה יש לתמוה, דבמקום שהתירו התירו ובמקום שגזרו לאסור אסרו, וכיצד נלמד זה מזה, והדברים פשוטים כ"כ שלא ראיתי צורך להאריך בהם.

דברי אגדה

זכרון תרועה

ב

הן שנה זו חל ראש השנה להיות בשבת, ומטבע הדברים הדאגה מוכרסמת בנו והלב דואב ודואג - אנה אנו באים ביום הזכרון והמשפט בלא תקיעת שופר לסגור עלינו. הלא אין כמו השופר להעלות זיכרונו לטובה לפני מלך המשפט, והשופר מעורר את זכות עקידת יצחק, כמ"ש (ר"ה ט"ז ע"א) "אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני". וכל אלה חסרנו כאשר ר"ה חל בשבת ונבצר ממנו בגזירת חכמים לתקוע בשופר.

וכבר כתב בזה הכהן הגדול במשך חכמה (ויקרא כ"ג כ"ד) "הרי זה גופיה מה שאין אנו תוקעים בר"ה שחל להיות בשבת, זה גופה עקידה ורחנית מופלגת ומועיל לרצות אותנו כמו שמרצה זכרות השופר".

אך עדיין צ"ע מה ענין עקידה ורחנית זו לסגולת השופר ולעקידת יצחק. ונראה לפי מה שביארתי במק"א דהנסיון של יצחק היה גדול במדה מסויימת מנסיונו של אברהם אבינו, שהרי אברהם שמע מפי הגבורה ולא היה לו כל מקום לפקפק בחובתו, אך יצחק לא שמע אלא מפיו של אברהם, ומן הטבע היה שיפקפק בדברים, ויפלפל אם אברהם אביו וינסה לפרש בדרך אחרת את דבר ה'.

אך גדולתו של יצחק שלא הרחרר כלל אחרי דבריו של אברהם, וקיבל את דבריו כאילו נאמרו מפי הגבורה והורה בזה דרך לזרעו לדורות עולם שאסור לפקפק ואסור להרהר אחרי דבריהם של נביאי ה' גדולי ישראל. ועלינו לקבל דבריהם בהכנעה מוחלטת ובאמונה תמימה.

ובבחינה זו גם ביטול סגולת השופר משום גזירת חכמים, וקבלת דברים כאילו נאמרו מפי הגבורה ללא כל הרהור ופקפוק, אכן "זה גופה עקידה ורחנית מופלגת" שמועילה לרצות כמו זכרון השופר ועקידת יצחק. שהרי זה כל מעלתו הנשגבה של עקידת יצחק, ועל זאת מבקשים אנו - אמנם גדולי החסידות הדגישו את לשון חז"ל (שם כ"ט ע"ב) "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת", לאמר שכאשר ראש השנה חל להיות בשבת הרי זה יו"ט לישראל, וכל כך למה.

משום שאמרו חכמים (שבת ס"ג ע"א) "חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה". כאשר אנחנו תוקעים בשופר ספק גדול אם קיימנו מצוה נשגבה זו בכוונה הראויה והרצויה הלא כוונת רמות ונשגבות מצינו בדברי גדולי המקובלים בתקיעת שופר, וכל אלה נשגבים מבינתנו ונעלים מהשגתנו. ואין בידינו לכוון אפילו למקצת שבמקצת מכוונות התקיעה והתרועה.

מי יודע אם המלאכים מן התשר"ת, התש"ת והתר"ת אכן יצאו מן השופר שלנו.

אבל כאשר אבינו שבשמים תוקע שבשבינו והוא זה שמעלה עלינו כאילו תקענו, אין עוד מלבדו ואפס זולתו, והתקיעות ודאי שהן בכל הכוונות הרצויות והנשגבות. כאשר הקב"ה תוקע לנו בשמים, תקיעות אלה נעלות מכל מה שביד אדם, ואף אם גדול שבגדולים הוא, לתקוע ולהריע.

ולפיכך אמרו שאכן "יום טוב של ראש השנה" כאשר חל בשבת והקב"ה הוא שליח ציבור לתקוע לבני ישראל, הרי זה יום טוב לישראל. ומוסיף אני על דא"ח הנ"ל, שאנו מבקשים ומתחננים - ריבונו של עולם אבינו שבשמים, אב הרחמים והסליחות, אם אתה כבר תוקע בשופר למעננו, אנא "תקע בשופר גדול לחרותנו ושא נס לקבץ גליותינו". שיהא קול השופר קול שופרו של משיח צדקנו, סוף וקץ לכל צרותינו תחילה וראש לפדיון נפשנו, במהרה בימינו אמן.

שבת קודש זו יום זכרון תרועה היא, (ר"ה כ"ט ע"ב). ונראה דאף שאין אנו תוקעים בשופר, זכרון תרועה מיהו בעינינו, ומוטל עלינו לזכור את תרועת השופר בהשתוקקות ובהתבוננות, להצטער שאין בידינו לתקוע ולבקש מהקב"ה שיעלה בידינו כאילו תקענו.

דהנה רבות עסקו גדולי הדורות בשאלה גדולה זו, היתכן שחז"ל ביטלו סגולה נפלאה זו דשופר משום חשש רחוק של "שמא יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים", דהלא חשש זה רחוק הוא עד למאוד, ואף אם כך יקרה אין זה אלא עבירת היחיד בשוגג, ומשום חשש זו קיפחו חז"ל את כל העדה כולה למנוע מהם לא רק את מצות השופר, אלא אף את הסגולה המופלאה של זכירת עקידת יצחק, והלא פלא הוא.

והנראה בזה, דהנה שני ענינים שונים יש בתקיעת שופר האחת, סגולתה של עקידת יצחק וכמו שאמרו חז"ל (ר"ה ט"ז ע"א) "תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם אילו של יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם את עצמכם", וענין זה הגדולה שבסגולות הכפרה בראש השנה. והענין השני הוא המלכת הקב"ה, ותוקעים אנו בשופר להמליך את הקב"ה בעולם כולו, ועיצומו של יום מלכות הוא, וכמ"ש תקעו לפני בשופר כדי שתמלכוני עליכם. וכבר כתב רבינו סעדיה גאון בטעמי התקיעות שתקיעת השופר יש בה המלכת הקב"ה בעולמו עי"ש. והנה יש מי שיכריז על נאמנות מוחלטת למלך, אך את שליחי המלך לא יכיר, את חקיו לא יכבד, ובבניו ישתלח ללא רחם. נאמנות זו מסולפת לחלוטין, דמי שבאמת אוהב את המלך, ורוצה לעשות לו נחת רוח, יכבד לא רק את המלך אלא אף את בניו שריו ויועציו.

ובדרך זה נראה, דכאשר אנו נמנעים מלתקוע בשופר משום שכן תיקנו חז"ל יש בכך ביטוי נשגב ונעלה למלכות, שהרי בכך אנו מכריזים לגלות ולהודיע שאנו כפופים לא רק למלך אלא גם לעבדיו משרתיו שהן הם חכמי ישראל, וזו שלמותה של קבלת עול מלכות.

ובימים קדושים נוראים ונשגבים אלה עיקר כוננתו בתקיעת שופר איננה לתועלת דידן, לזכות לסליחה, למחילה ולכפרה, אלא להמליך את הקב"ה בעולמו. וכבר כתב הכהן הגדול מאחיו (משך חכמה פרשת אמור כ"ג כ"ד), דהקב"ה וישראל, הם כשני אוהבים שכל אחד מהם חפץ בכבוד חברו, והביא לכך שתי דוגמאות: א. מצות תפילין, הלא בתפילין שלנו כתוב "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ובתפילין של הקב"ה אמרו (ברכות ז' ע"א) שכתוב בהן "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". ב. במלחמת מדין צוה הקב"ה (במדבר ל"ב) "נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים" אך משה רבינו צוה (שם ג') "לתת נקמת ה' במדין" עי"ש.

ובדרך זה נראה. אמנם הקב"ה צוה לנו לתקוע בשופר ע"מ שיעלה לפניו עקידת יצחק ונזכה לסליחה, למחילה ולכפרה, אך אנו עיקר כוננתו להמליך את הקב"ה בעולמות כולם. ומש"כ מוותרים אנו על סגולת הכפרה כדי להוסיף חיל במלכות שמים.

ובספרי חסידות הוסיפו בד"ז לבאר דחג הפסח קרוי בתורה בשם חג המצות דשם זה רומז לחיבתן של ישראל שלא הספיק בצקם להחמץ וגם צידה לא עשו להם. אלא יצאו אל המדבר הגדול באמונה תמימה, אך בני ישראל קוראים לחג זה פסח לשבח את אבינו שבשמים שפסח על הפתח להצילנו מן המשחית.

ולכן מבטלים אנו את מצוות השופר כשר"ה חל בשבת באהבה ובשמחה, דהלא עיקר כוננתו בתקיעת שופר אינה אלא מלכות, וביטול התקיעה בשבת יש בה ביטוי נשגב ביותר של מלכות כמבואר.

וכאשר כוננתו לשם שמים ואנוסים אנו במצוות החכמים לבטל מצוה נשגבה זו הקב"ה כביכול תוקע לנו בשמים וזכור לנו את עקידת יצחק.

מערכי תורה

ראש השנה

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

קול שופר חזק מאוד

בגמרא בראש השנה מבואר מחלוקת בדין תקיעת שופר מהו תרועה, אם הוא קול גניחה כאדם הגונח מלבו וכדרך החולה שמשמיע קולות קצרים קול אחר קול ומאריך בהן קצת, וזה כשברים שאנו נוהגין, או שתרועה הוא קול כאדם המיילל ומקונן שמשמיע קולות קצרים תכופים זה לזה, וזה כתרועה שאנו נוהגין, או שתרועה היינו שני הקולות יחד. ועל ספיקא דדינא זה אומרת הגמ' אתקין רבי אבהו בקיסרי שיהיו תוקעין תקיעה שברים ותרועה ותקיעה, ונמצא תוקעין כל מיני התקיעות ויוצאין ידי חובת כולן.

והראשונים מביאים שרב האי גאון נשאל וכי עד שבא רבי אבהו ותיקן שיהיו תוקעין תשר"ת תש"ת ותר"ת לא היו ישראל יוצאין ידי חובת תקיעת שופר, והשיב רב האי גאון, כך היה הדבר מימים קדמונים מנהג בכל ישראל מהם עושים תרועה יבבות קלות, ומהם עושים יבבות כבדים שהם שברים, אלו ואלו יוצאים ידי חובתם, והיה הדבר נראה כחלוקה, אע"פ שאינה חלוקה ולא היו מטעים אלו את אלו, וכשבא רבי אבהו ראה לתקן תקנה שיהיו כל ישראל עושים מעשה אחד ולא יראה ביניהם דבר שההדיוטות רואים אתו כחלוקה, ולא פלוגתא ממש היא אלא כל אחד כפי מנהג הבכי של מקומו, אע"פ שאין בזה שום קפידא שהרי שניהם ענין בדין הוא ואין כאן חילוק ענין אלא חילוק מעשה. מבואר שמצד קיום מצות תקיעת שופר, בכל אחד מהאופנים יוצאים ידי חובתם, ורבי אבהו תיקן לנהוג את כל האופנים רק כדי שלא יהא נראה חילוקי מנהג.

והדבר מצריך ביאור למה תיקן שיתקעו את כל מיני התרועות, והרי בשביל שלא יהיה חילוקי מנהגות היה מספיק שיתקין אופן אחד מתוך כל האופנים ואותו לקבוע שיהיו כולם תוקעים, ובזה היו נמנעים חילוקי המנהגות, ומפני מה התקין שיהיו תוקעין כולם את כל מיני התרועות. דעת הרמב"ם והסמ"ג שבאמת הוא פלוגתא דדינא, וכתב הבית יוסף שלשיטתם עד שבא רבי אבהו כל מקום היה נוהג כסברת רב המקום ההוא, וכשבא רבי אבהו קיבץ כל הספיקות והתקין שיעשה כדברי כולם כדי שיצאו כל ישראל ידי חובת תקיעת שופר בלא ספק כלל. וגם על שיטתם יש להעיר למה גשתנית מצות שופר שלא הוכרעה בה ההלכה כדברי מי, ומה גשתנית פלוגתא זו מכל פלוגתות אחרות שלא הוכרעה, ולכן הוצרך רבי אבהו לקבץ כל הספיקות, ולמה לא הכריע ההלכה כדברי מי.

עניינו של השופר

ונראה לבאר הענין שבשופר מלבד עצם מצות תקיעת שופר, יש בו עוד ענין מיוחד, והוא שיש בקול השופר כח להלחם ולהכניע את הסטרא אחרא, וזה על פי המבואר בגמ' בראש השנה דף ט"ז, למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לעררב את השטן, וברש"י מפרש שמסתתמין דברי השטן כששומע שישאל מחבבין את המצוה, אמנם בתוס' שם כתבו בשם הירושלמי לבאר שערבוב השטן הוא מפני שכששומע התקיעה בפעם השנית הוא אומר שודאי זהו השופר שנאמר עליו והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, והגיע הזמן שהשטן מתבלע מן העולם, כמו שנאמר ובלע המות לנצח, ומחמת כן מתעררב ואין לו פנאי לקטרג על ישראל.

והענין אומר דרשני למה הוא סבור שזהו השופר הגדול שלעתיד לבוא, שבודאי אין להבין הענין במושגים פשוטים ויש בזה ענין עמוק. הביאור בענין זה הוא על פי דברי האבודרהם שמביא מרבנו סעדיה גאון עשרה טעמים על מצות תקיעת שופר, ובכלל הטעמים כתב שהשופר בא להזכירנו מעמד הר סיני, שנאמר בו וקול שופר חזק מאוד, ולהזכיר יום הדין הגדול, וקיבוץ גדחי ישראל, ותחיית המתים שיהיה בהם שופר כמו שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול.

דעת לבבון נקל שאין זה רק סימן בעלמא שתוקעין בשופר בראש השנה כדי להזכירנו את אותם הזמנים ואותם הדברים שיש בהם תקיעת שופר, אלא מפני שבשופר של ראש השנה יש בו הכח של כל העניינים האלו, ונכלל בו הענין של שופר של מתן תורה ושופר של יום הדין הגדול והנורא, ובשופר של ראש השנה מונח הכח לפעול את אותם הדברים שהשופרות של מתן תורה ושל יום הדין פעלו, ושורש הענין של השופר בכל ג' השופרות הוא אחד, דהשופר של יום הדין הגדול והנורא הוא שופר המכריז את הרע ומבלע את השטן מן העולם, וכן השופר של מתן תורה, הוא שופר המפקיע את כח השטן והרע, שבמתן תורה פסקה זוהמתן של ישראל ונתקנו מתערבות הרע שהיה בהם מזמן חטא עץ הדעת, והופקע מהם כח ושליטת השטן, וכמו כן השופר של ראש השנה יש בו כח להחליש ולהכניע את כח השטן, נמצא שכל השופרות, שורש אחד להם.

וזהו עומק הטעמים שמפרש רבי סעדיה גאון, שהשופר בא להזכירנו השופרות של מתן תורה ויום הדין הגדול, שבתקיעות של ראש השנה יש את הכח ונכלל הענין של אותן השופרות עצמם, שכולם עניינם ושורשם הוא שעל ידי השופר נחלש וכנע כח הרע, עד שבשופר הגדול של יום הדין הגדול והנורא, השופר יכריתנו ויאבדו לגמרי.

והדברים מפורשים בדברי הרמח"ל במאמר החכמה שכתב 'ועוד ענין גדול יש ביום זה הוא ענין השופר שנצטוונו בו, וזה כי סגולת השופר בתקיעתו למטה וכח שרשו למעלה, הוא להחזיק הטוב ולכפות הרע, ותראה שמאחר חטאו של אדם הראשון הנה נתערב הטוב ברע ונכבש תחתיו, ובזמן המתן תורה הנה יצא הטוב מתוך הרע ונתגבר ושלט, ואמנם לא הגיע עדיין להיות הוא כובש את הרע תחתיו, אבל הגיע לצאת ממאסרו ולהתחזק בעצמו, ונשאר הרע נפרד ממנו עומד בפני עצמו, אך לעתיד לבא הנה ישתלם התיקון הזה והטוב יכבוש את הרע לגמרי, ויהיה הטוב שולט לבדו, ואמנם החיזוק האחד שנעשה לטוב נעשה על ידי השופר דמתן תורה והוא ענין ויהי קול השופר וכו', והשלמת התיקון לעתיד לבא שהטוב יצא נצחון גמור, גם הוא יהיה על ידי השופר, והוא ענין יתקע בשופר גדול, ולפי שתיקון זה יהיה גמור מה שלא היה במתן תורה נקרא שופר גדול, ואולם נצטוונו לתקוע בשופר בראש השנה לחזק התיקון העשוי כבר במתן תורה ולהזמין העתיד ליעשות לעת"ל'.

ובזה מבואר היטב למה השטן סבור שזהו השופר גדול העתיד לבא, משום שבאמת כן הוא שיש בשופר של ראש השנה מאותו ענין של השופר גדול, ושורש אחד להם.

ויש להוסיף בביאור דברי התוס', למה רק בתקיעות בפעם השנית הוא סבור שזהו השופר גדול לעתיד לבא, משום שבתקיעות הראשונות סבור שאלו הם התקיעות של מתן תורה, וכששומע את התקיעות בפעם השנית סבור הוא שהפעם השניה המה התקיעות של העתיד לבא שבהם יכרת כוחו לגמרי ויאבד מן העולם, ובהוה הוא מתערבב.

והאמת שזה מוכח מיניה וביה מנוסח התפלה, שהרי בעשרה פסוקים של שופרות בברכת השופרות בתפלת מוסף מזכירים גם פסוקים מהשופר של מתן תורה ומהשופר של יום הדין הגדול והנורא, ולכאורה צריך ביאור מה השייכות של פסוקים אלו העוסקים בענין שופרות שאינם שופרות של ראש השנה, וכי בשביל שהוזכר בהם תקיעת שופר בעלמא הם טעם להזכירם בברכת השופרות.

אבל הביאור הוא שבאמת השופרות הללו אינם ענין נפרד משופר של ראש השנה, אלא הם מאותו ענין גופא, ששופר של ראש השנה מונח בו הכח והענין של שופר של מתן תורה ויום הדין הגדול והנורא.

תקנת רבי אבהו

ובזה יש לבאר הענין שתיקן רבי אבהו לתקוע כל מיני ואופני התרועות, היות והשופר יש בעניינו מלחמה להכניע ולהחליש את הסטרא אחרא, לכך צריך את כל הכוחות ואת כל האמצעים שיש בכוחם להחלישו ולהכניעו, ולמען הצלחת המלחמה בו לא מניחים שום צד ושום כח לבלתי להשתמש בו, ולכן התקין רבי אבהו שיהיו את כל מיני ואופני התרועות שבכוחם לשבור ולהכניע את כח השטן. ולדעת הרמב"ם הסובר שהוא פלוגתא, קיבץ רבי אבהו כל הספיקות ולא הכריע הלכה כדברי מי, כדי שלא יאמר השטן קים לי בקטרוגי כאותו מאן דאמר החולק. ובאמת מצינו בבעל המאור שכתב בדיני הפסק בין התקיעות שהחמירו בשופר לצאת ידי כל השיטות, משום שיש בו ענין נוסף שהוא לזכרון של ישראל. הרי כיסוד דברינו שבשופר החמירו יותר משאר מצוות, מפני שיש בו עניינים נוספים על עצם קיום המצוה.

קיסרי וירושלים - לאום מלאום יאמץ

ויש להוסיף בזה עוד, כי מה שהגמרא מדגישה שרבי אבהו התקין תקנה זו היה זה בקיסרי, כי קיסרי מבואר בגמרא במגילה דף ו' ע"א היא העיר של אדום ונקראת קיסרי בת אדום, והגמרא שם אומרת על הפסוק ולאום מלאום יאמץ, אם יאמר לך אדם, חרבו שניהן אל תאמין, ישבו שניהן אל תאמין, רק אחת חרבה ואחת יושבת, ומבואר בגמרא שהמלחמה של עשיו שהוא שורש הסט"א וכוחות הטומאה עם ישראל וכוחות הקדושה, נקראת מלחמה בין קיסרי וירושלים, ובגמרא בכתובות דף י"ז ע"א 'רבי אבהו כי הוה אתא ממתיבתא לבי קיסר נפקי אמהתא דבי קיסר לאפיה ומשרין ליה וכו', הנה מבואר שרבי אבהו היה דרכו לבא לבי קיסר, והיינו שרבי אבהו היה עוסק עם מלכות אדום לטובתן ותועלתן של ישראל, ויש להוסיף שלכן הזכירה הגמרא שהיה רבי אבהו בא מבי מתיבתא לבי קסרי, לומר שהיה בא לאדום שהוא כוח הטומאה והרע מבית המדרש, שבא לעמוד כנגד אדום עם כח התורה.

ולפי זה יש לומר שלכן הדגישה הגמרא שתקנה זו היתה בקיסרי, לומר שמחמת שהיה בקיסרי והיה עומד כנגדם, לכן התקין תקנה זו שמהותה ועניינה הוא להעמיד את הכח המכניע והמחליש את הכח של אדום, ומכלל פעולותיו במה שהיה בא לבי קיסרי לעמוד כנגד אדום. בגמ' בסוכה דף ל"ד אמר רב חסדא מזמן שחרב בית המקדש נשתנה שמו של שופר משיפורה לחצוצרתא, עומק הענין שחורבן הבית גרם לשינוי השם, ומחמתו נשתנה שמו של השופר, הוא משום שחורבן הבית משפיע על מהות ענין השופר, ובחורבן הבית נתגבר כוחו של אדום, וחרבה ירושלים וישבה קיסרי, ויש בזה השפעה על כח השופר שנחלש.

ויש להוסיף ולבאר הענין, שמשמעות שינוי השם שופר שאינו נקרא עוד שופר, הוא משום חסרון בכח השופר לעמוד כנגד השטן, על פי דברי הטור סימן תקפ"ה שכתב 'שופר הוא ראשי תיבות 'אין שטן ואין פגע רע', פירוש שכשיש שופר אין פגע רע', ובפרישה כתב שעל ידי השופר אין שטן מפני שמתערבב והולך לו. המבואר שענין זה שבכח השופר לערבב השטן נכלל הוא בשמו שנקרא שופר, ואם כן בזה שנשתנה שמו ואינו נקרא שופר, היינו שהוא חסרון בכח השופר לערבב השטן ולעמוד כנגדו.

נמצאנו למדים שבמצות השופר נכלל ענין נשגב של החלשת והכנעת כח השטן המקטרג, ולכן התקינו שיהיה נעשה בכל השלימות.

אמרי שפר - אלו דברי תורה שניתנו בשופר

כתוב בפסוק 'נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר', ודורשים חז"ל אמרי שפר אלו דברי תורה שניתנו בשופר, מבואר שהשופר שהיה במתן תורה הוא ממהותה של התורה, עד כדי כך שהתורה נקראת אמרי שפר על שם השופר, שהתורה וכח השופר מזווגים וקרוכים הם יחד, ואם כן ההכנה המעולה והמשובחת לזכות שהשופר יעלה זכרוננו לטובה ויחליש ויכניע כח המקטרגים הוא על ידי עמלה של תורה.

אדם שעשה מצוה - הוא בנה בניין יפה, אם הוא מתחרט על כך - חרטה הורסת! אז אין בניין ואין מצוה... אבל אחד שעשה עבירה - זהו בור עמוק. ומה תועיל התשובה, סוף סוף איך הבור יתמלא?... הבור עדיין קיים וכשיש בור נופלים...

אלא - כתוב במפורש - תשובה זה דבר שהוא נגד השכל. הקב"ה אוהב אותנו, ונותן לנו מציאות של תשובה. כתוב על מנשה שהקב"ה עשה לו כמין מחתרת ברקיע וקבלו בתשובה (סנהדרין קג, א). וכן הגמ' בעבודה זרה (י"ז, א) על רבי אלעזר בן דורדייא שהיה דבוק בעוון עריות בהפלגה יתירה שאין כמותה, וחז"ל אומרים שכאשר הוא חזר בתשובה הוא אמר 'אין הדבר תלוי אלא בי', והניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכייה, עד שיצתה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה 'רבי אלעזר בן דורדייא מזומן לחיי העולם הבא!!!' בכה רבי ואמר, יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש קונה עולמו בשעה אחת... ואמר רבי, לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן אלא שקורין אותן רבי...! רבי אלעזר בן דורדייא לא הייתה עבירה של עריות שהוא לא עבר! גם את התועבות הכי גדולות הוא עשה, אבל הוא שב בתשובה **אמיתית**, הוא **בכה** עד שיצאה נשמתו... וקראו לו **רבי** אלעזר בן דורדייא... מהיכן הרביה... ורבי בוכה על זה, ולא עוד אלא שקורין אותן רבי...

והרמב"ם כבר כותב את זה; (פ"ז מהלכות תשובה ה"ד) **'אל ידמה בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העוונות והחטאות שעשה, אין הדבר כן. אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא וכאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה שהרי טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו. אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדין בו אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו, כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם, מפני שהן כובשין יצרם יותר מהן'**.

כל תשובה מועילה!

המתנה הזו ששמה תשובה, זה דבר שאין לשער ולתאר... המבי"ט מביא (תשובה פ"ב והביאו המשגיח הג"ר דב יפה זצ"ל) במצות ציצית צריך ארבע כנפות. אם אחד יעשה ציציות מהודרות בתכלית רק בשלש כנפות והרביעית תשאר ללא ציציות האם הוא קיים לכה"פ שלשת רבעי מצוה?...! הוא לא קיים כלום! אך במצות תשובה - אין הדבר כן... יש כמה חלקים בתשובה, עזיבת החטא, חרטה, וידוי, קבלה לעתיד. אם הוא יעשה חלק אחד מן התשובה - הוא קיים חלק מתשובה.

הר"ן לומד מפרשת השבוע חידוש הרבה יותר גדול... כתוב בפסוק (ל, א-ב) **'והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלקיך שמה - ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו'**!

אומר הר"ן זה שני דברים נפרדים: **א.** **'והשבות אל לבבך'** - אדם שנתן בליבו לעשות תשובה, הוא עוד לא עשה תשובה, הוא רק **רוצה** לעשות, הוא כבר נהיה בן אדם אחר... **ב.** **'אל תשבות בקולו'**, זהו כבר הדרגה הגבוהה של תשובה. אבל אפילו אם אדם רק **יחשוב** וירצה לחזור זה כבר משהו אחר...

[וא' הדרשנים בני זמנינו הליץ עה"פ (דברים ד, ל) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ד"א ושמעת בקולו. שהולכים על לובשי הבגדים הצרים כנגד פסק רבותינו גדולי ההלכה זיע"א, ואז - ומצאוך - כל הדברים האלו שהם דברי התוכחה ורק אח"כ ושבת עד ד"א ושמעת בקולו ואז ורפא לך... זה רעיון! ועוד הליץ ע"ז דבר הפסוק הלא בצרתם - לו צר, וד"ל].

המתנה הגדולה של 'תשובה'!...

דוד המלך בספר התהילים, בדרך כלל אין לו הקדמות לפני מה שהוא הולך לומר לנו... והנה בפרק ל"ב דוד מקדם לנו שלשה הקדמות: **"אשכילך"** - אני הולך לומר לך דבר שכלי... **"ואורך"** - אני רוצה להאיר את עיניך, **"בדרך זו תלך"**. **"איעצה עליך עיני"** - אני רוצה לתת לך עצה טובה... איזו עצה אנחנו הולכים כעת לשמוע?... איזה חכמה פלאית... **"אל תהיו כסוס כפרד אין הבין במתג ורסן עליו לבלום בל קרוב אליך"**...

נשאלת השאלה, כזו הקדמה ארוכה, ובסוף הוא אומר לי אל תהיה סוס?...! הדבר אומר דרשני...

ונבאר פשוטו של מקרא: מה הפירוש **"במתג ורסן עדי לבלום בל קרוב אליך"**? עדי - זה מלשון עדי, תכשיט. כמ"ש (יחזקאל טז, ז) **"ותבואי בעדי עדיים"**, לפעמים הבעלים רוצים ליפות את הסוס ולשים עליו תכשיטים... אבל הסוס חושש מי יודע איזה משא הולכים כעת להעמיס עליו... הוא בועט, וממאן, ומתנגד. שוטה! רוצים לטובתך, שתהיה יפה... אבל הסוס הוא 'סוס', מה אפשר לעשות...

אומר דוד המלך, דע לך! **"אל תהיו כסוס כפרד אין הבין"**. יש הרבה מקרים שרוצים לעזור לך, מחפשים את טובתך ויוצאים לקראתך. ולך זה נדמה מי יודע מה רוצים ממני... אתה בועט, וצועק. אני אומר לך דבר שכלי שיאיר לך את העיניים, עצה טובה - תחשוב על זה קודם...! זה אך ורק לטובתך ובעוצמה, רוץ לזה בשמחה, ותחטוף אותו בשני ידיים.

אחת הדוגמאות הבולטות לכך, זה חודש אלול, ותשובה. ישנים אנשים שימי אלול בשבילם הם לטורח ולמעמסה, הם מחכים להיות כבר אחרי יום כיפור, להגיע לסוכות ולשמחת תורה... המתנה הכי גדולה שיש בעולם זה תשובה וחודש אלול! אין מתנה גדולה מזו! רבינו יונה מתחיל ימן הטובות אשר הטיב ה' יתברך עם בראיו... הכל זה חסד, עולם חסד יבנה, ובפרט תשובה - שזה חסד נגד הקב"ה עצמו! הקב"ה ברא בריאה נגד עצמו, כביכול. שאדם חוטא ומורד בו, וכששב נמחק הכל, ואם הוא מאהבה עוד נהפך לזכויות. ולא עוד אלא שהקב"ה עצמו מחזר אחריו וקורא לנו לשוב אליו, שוב אלי ואשובה אליכם (מלאכי ג, ז), שוב מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בית ישראל (יחזקאל לג, יא), ועוד כהנה וכהנה.

ואמרו בירושלמי (מכות פ"ב ה"ו) שאלו לחכמה נפש החוטאת מה עונשה, אמרה רשעים תרדוף רעה. שאלו לנבואה, ואמרה תמות, שאלו לקב"ה ואמר יעשה תשובה ויתכפר. וזה נגד החכמה והנבואה ורק חסד מיוחד של השי"ת מאהבתו לעמו, יעשה תשובה ויתכפר. כולנו יודעים את המסילת ישרים המפורסם (בפרק ד') שאומר שתשובה היא נגד השכל. אדם שרצח או שנאף - מה תעזור 'תשובה'?...! איך יוכל לתקן הדבר הזה, היכול להסיר המעשה העשוי מן המציאות, ובהמשך... הנה עקירת הדבר מרצונו יחשב לו כעקירת הנדר ומתכפר לו וכו' שהעוון סר ממש מהמציאות ונעקר וכו'. זה נגד השכל. ולא ניכנס כעת לשאלה הידועה של ר' אלחנן בסוף 'קובץ הערות' (עמ"ס יבמות בח"א פ"ג אות א') שהנה הגמ' אומרת בקידושין (מ, ב) אדם שעשה מצוה ונתחרט עליה - הוא איבד את השכר של המצוה, א"כ גם בעבירה זה אותו הדבר...

ויש ע"ז שם כמה תירוצים. הרה"י מתרץ כפשוטו: אם למשל יש בניין יפה אך הוא נמכר, ועומד להריסה, כשיהרסו אותו הוא לא יהיה קיים, אך אם אדם חופר בור עמוק - אם לא תמלא אותו בחזרה - איך הוא יתמלא...

עכ"פ רואים בר"ן שרצון לעשות תשובה הוא כבר משנה את האדם, ומצינו בגמ' בקידושין (מט, ב) ומרן רה"י זיע"א היה רגיל לדבר ע"ז) המקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור - מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו. והנה ברגעים הקצרים האלו הוא לא הספיק עוד לעשות העשרים עיקרים של רבינו יונה והוא נקרא צדיק! **החסד של תשובה זה רק טובה מן הטובות אשר הטיב השי"ת עם ברואיו, וכשמגיע אלול - זה חסד בתוך חסד, ונסביר את הדברים:** ונקדים, יש הרבה אנשים פותחים שערי תשובה ונדמה להם שרבינו יונה מחמיר גדול במצוה זו, שעשה עשרים עיקרים של תשובה, והאריך לנו הדרך...

אמר על זה הרה"י ר' יחזקאל סרנא, אין לך מיקל גדול יותר מרבינו יונה... הוא כותב באות ט' **'כל תשובה מועילה'**! כל ברקלע' של תשובה מועילה... בקלם היו אומרים "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך" - האדם מלא כולו עם מחשבות. ובתוך י"ם המחשבות' שיש לו בראש, עוברת לו איזו מחשבה קלה של תשובה - הקב"ה מרים את המחשבה הזו ולוקח אותה ומתחשב בה... כל תשובה מועילה... כל הרהור של תשובה מיד מוצא את המקום שלו...! וכמובן שבשביל להתנקות לגמרי עוד ארוכה הדרך, אבל אפילו הרהור קל מיד מחולל שינוי...

ה' דואג לעורר אותנו לשוב...

וכעת נראה דבר מעניין: כתוב בחז"ל (אבות ה, ט) עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות. אחד הדברים הוא "פי האתון". ולמה, היות ואין כל חדש תחת השמש, אם לא יבראו כעת את פי האתון לא יהיה אח"כ אצל בלעם בריאה חדשה של פי האתון.

ונתבונן לרגע... מגיעים כעת ליחזקאל של הבריאה... בואי כלה, בואי כלה, שבת היא הכלה שלנו! באים לחתונה, והמחותן הגדול הקב"ה, יש לו דבר חשוב לברוא כעת - פי האתון, למה זה כ"כ דחוף עכשיו?... אמר מרן ראש הישיבה זצ"ל: בתוך החסד הגדול של הקב"ה שהוא עשה תשובה, זה לא רק עצם מצוות התשובה, אלא הוא נתן לכל בן אדם אמצעים **שיעוררו** אותו לחזור בתשובה...

הישערי תשובה - מי ששם לב - מחולק לשלושה חלקים, חלק א' - אופן עשיית התשובה, חלק ב' - הוא מבאר איך הקב"ה ברא בבריאה דברים שיעוררו את הבן אדם לחזור בתשובה, ובחלק ג' - כתוב את כל המצוות, ועלינו לדעת להזהר בהם.

יש פרק מיוחד להסביר איך הקב"ה כ"כ אוהב אותנו, הוא כ"כ רוצה שנעשה תשובה, והוא בורא דברים שיכריחו אותי לחזור אליו! ואפילו לגוי, אפילו לרשע הכי גדול... אכן, בבלעם אין שום דבר שיחריב אותו... הוא החכם הכי גדול, גם יותר ממשנה רבינו, יודע דעת עליון. והגאווה שלו עוד יותר, מה יכול לדבר אל כזה בן אדם?... אז הקב"ה ברוב רחמיו רצה גם בשבילו שיהיו לו דברים המעוררים אותו, ובשביל זה מוכרחים לברוא כזו בריאה שלא הייתה מעולם, אולי יזיז משהו... (והאתון דיברה אליו, לעניין...) ובשביל זה הבריאה נשלמת רק בערב שבת בין השמשות, כי בלי זה - היעולם חסד יבנה עוד לא שלם. זה לעמוד ולהתפעל מהחסד העצום של הקב"ה... ומה אומר בלעם?... ה'חכם הגדול'... לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך... אני שואל אתכם: זה לא סוס?... זה לא פרד?... סוס ופרד זה הביטוי הכי קל לבלעם...!!! תראה מה שעושים בשבילך... הופכים עולם!!! נדמה לך שהולכים נגדך... רק חרב חסר לך... וזה אומר לנו דוד המלך: אל תהיה סוס... אל תהיה פרד... תראה כמה הולכים לקראתך... תתבונן, תחשוב רגע! רק תתבונן... הרי בקצת התבוננות יכלת להציל את נפשך וכעת... ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב.

ואחד מן הדברים שמכריחים ומעוררים לחזור בתשובה - זה אלול! הקב"ה בא אלי באלול ברוב אהבה וחיבה, אני לדודי ודודי לי... ומבקש בלשונות חיבה - פתחי לי... אחותי... רעייתי... הוא לא בא אלי בחרבות, לא בחרמים ולא בנידויים, ולא במכות או באיומים... אלול זה מזל בתולה! וכמשי"כ הסבא מקלם בשם הרמב"ן באותות השמימה הקב"ה מראה לנו שהוא אוהב אותנו, ומדבר אלינו בלשונות אהבה וחיבה - בא... אני רוצה לעזור לך! ומה אנחנו עונים! פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה, רחצתי את רגלי איככה אטנפם (שה"ש ה, ג). הבאנו שאמר ר"י טלז, רבי מרדכי גיפטר זצ"ל דהמע"ה אומר (תהילים כז, ח) "לך אמר לבי בקשו פניי", נשאלת השאלה לכאורה היה צ"ל לך אמר ליבי - בקשו פניך... מה זה בקשו פניי?...

אומר הטלוער: יש כינור ששוכן בלב האדם. והקול האלוני פורט על נימיו, ומי שהוא בעל לב זך - שומע... הקב"ה אומר לך - אמר ליבי... אני אומר לך, **לטובתך** - בקשו פני. רק תרויח מזה!... תארו לעצמכם שאחד הלווה לי מיליארד דולר, והוא בא אלי ואומר לי, אם תבקש ממני סליחה ותקבל ע"ע לא לקחת שוב הלוואות שאתה לא יודע מאיפה להחזיר אותם - אני אמחל לך על כל החוב!! זה חסד אדיר. ואם בדיוק נשכחתי לישון, ואני עונה לו מה אתה דופק לי בדלת, אני רוצה להמשיך לישון... זה לא סוס?... הסוס טוב לעומתו... בושה לסוס שמדמים אליו כזה בן אדם... ולכן בהמשך (ו) דודי חמק עבר.

הקב"ה בא לקראתנו...

כתוב בחז"ל שעמ"י באו לנביא ואמרו לו אנחנו מתביישים לחזור בתשובה, חטאנו כ"כ הרבה למי שכל הזמן מטיב לנו כ"כ הרבה... מתביישים... אמר להם הנביא, כלום אל מי אתם חוזרים? לאבא שלכם! וכי יש בן מתבייש מאביו?...! [וכן הוא במד"ר דברים ואתחנן פ"ב כ"ד]. הקב"ה **מחכה** לנו, **משתוקק** אלינו, **ומצפה** לנו - בואו... אני רוצה לעזור לכם!

מספרים על מרן רה"י ר' גרשון אדלשטיין זצ"ל, שהיה בחור שעשה לו עוולה גדולה, לקראת ראש השנה הוא התחיל לפחד... הוא שאל, מה אני עושה?... ואמרו לו אין לך ברירה אלא לגשת אל הרה"י ר' גרשון ולבקש מחילה... הבחור פחד מאוד שיורקו אותו מהמדרגות עוד לפני שהוא ייכנס... ואולי ר' גרשון בכלל לא ירצה להסתכל בפניו... שבוע שלם הוא לא הצליח להירדם מרוב פחד, מה הולך לקרות לו... אחרי שבוע הוא בא בבכיים כושלות ופרץ בבכי וביקש מחילה... רבי גרשון במאור פניו מחייך אליו... קודם כל כבר מחלתי לך כבר אז... אבל אני רוצה לבקש ממך טובה... הוא תהה לעצמו מה הוא הולך לבקש... ר' גרשון אומר לו, נכון היה לך קשה לבא לפה?... היית צריך לשבור את עצמך והיה לך מאוד קשה... א"כ אתה צדיק גדול, אז יש לך כח לתת ברכות, תברך אותי!...

אתם מבינים גודל רוממות המעמד?... הקדוש ברוך הוא בא אלי... נכון קשה לך?... אני רוצה אותך! אני אוהב אותך, אני אעזור לך... זה הרי לא יאומן כי יסופר... אל תהיה סוס... אל תהיה... שובו אלי ואשובה אליכם, הקב"ה כ"כ מתגעגע אלינו, כ"כ אוהב אותנו... הוא מוכן לבא עם כאלו לשונות של חיבה ואהבה - אלי, הפושע... אחותי, רעייתי!

מה זה "אני לדודי ודודי לי"?... היה פעם אברך שהיה מכביד את העול שלו בבית על הילדים, וזה היה לילדים מאד קשה... הג"ר ניסים קרליץ הכיר אותו... הוא אמר לו בבית תהיה כמו דוד אל תהיה כמו אבא... דוד רק נותן מתנות אבא גם אומר הערות... באלול הקב"ה כמו דוד, מחלק מתנות... בא אלי, כאלו מילים של חיבה... אם קשה לך - אני אעזור לך... תרגיש נעים! אני אבא שלך!

בספר 'אביר יעקב' (להג"ר יעקב אבוחצירא) כתוב שבחודש אלול אם בא מקטרג שלא לקבל תשובה - הקב"ה מסלק אותו... **הקב"ה רוצה לקבל תשובה מכל מי שבא אליו גם אם לא מגיע לו שיקבלו אותו.** יש בספר הזה המון המון דברים על הכח של אלול.

הבאנו שהג"ר אהרן קוטלר זצ"ל אומר שיש סיוע בחודש הזה שלא כדרך הטבע. עוד הבאנו בשם המאירי (בחיבור התשובה) שכתוב "דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב", בהמצאו - הגמ' בראשונה (יח, א) אומרת אלו עשרה ימי שבין ר"ה ליו"ט. "בהיותו קרוב" - אומר המאירי זה חודש אלול! כעת הקב"ה קרוב.

"כי קרוב אליך הדבר מאד" - מהי "המצוה הזאת" שכ"כ קרובה אליך?... אומר הרמב"ן זה הולך על 'מצות תשובה', זה לא סתם קרוב... מאד!! בפ"ק ובלבבך לעשותו, בא... תעשה תשובה. והקב"ה אוהב אותנו, מה הוא לא עושה בשבילנו...

"לא בשמים היא" - תארו לעצמכם שאני אחיה חייב מיליארד דולר, ויגידו לי שיש בן אדם בסוף העולם שיכול לעזור לי - אני ארוץ אליו... הקב"ה אומר, אתה לא צריך לעלות אלי לשמים, אני יורד אליך... אני קרוב אליך... בא תדבר איתי... אני רוצה למחול לך, רק תדבר איתי! את האלול הזה צריך לנשק כל יום... איזו מתנה נפלאה...

גם אם זה לא 'אמיתי'...

שבוע שעבר הבאנו מדרש בסוף פרשת כי תבא: אדם גונב והנגנב יודע שגנבו לו, אך הוא שותק ובוזע כדי שלא לפגוע בתדמית של הגנב, שהוא יוכל לחזור למוטב... מי גדול יותר! הוי אומר הנגנב, שיוודע ושותק.

[דרך אגב, קיבלנו ממרן רה"י זיע"א - לא כל מה שהצוות יודע על הבחור צריך להראות לו שהוא יודע... הרבה פעמים יודעים על הבחור, רק אם יעירו לו - זה יהיה נזק יותר גדול ויפסידו אותו לגמרי... בולעים ושותקים. צריך כל דבר לעשות חשבון מראש מה הקב"ה רוצה...]

כך כתוב - ר' מאיר אומר ויפתוהו בפיחה ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו, אי"כ עם ישראל שיקר! הוא אמר נעשה ונשמע בפיו, ולבו הלך אחר העגל... זה לא אמיתי ושלם, והקב"ה אומר מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים. סוף סוף הם אמרו נעשה ונשמע, גם אם לא בשלימות, גם את זה אני רוצה!

ובאה השאלה מהבית מדרש: ייתכן שכשהם אמרו נעשה ונשמע הם התכוונו באמת, ואח"כ חזרו בהם וחטאו בעגל. והקב"ה אמר מי יתן והיה לבבם זה על הזמן הראשון, שהם באמת התכוונו לעבוד את ה'! שאלה מצויינת... אך יש פה חוסר ידיעה אחד... מי המאן דאמר פה?... **רבי מאיר.**

והנה בפרשת כי תשא (מב, ז) שם מובא כל המדרש באריכות כמה ימים חלפו ממעמד הר סיני עד שהם חטאו בעגל, יש בזה מחלוקת גדולה:

רבי שמעון בר יוחאי אומר: י"א יום היו עם הקב"ה, וכ"ט יום היו מתחשבים היאך לעשות את העגל. **רבי אליעזר בן יעקב אומר:** כ"ט יום היו עם הקב"ה וי"א יום חשבו היאך לעשות את העגל. **רבי יהודה ב"ר אילעאי אומר:** יום אחד היו עם הקב"ה. **ורבי שמעון בן חלפתא אומר:** שני ימים. אח"כ באות ח' - **רבי מאיר אומר:** אף לא יום אחד היה... אלא היו עומדים בסיני ואמרו בפיחה נעשה ונשמע, ולבם מכוון לעבודה זרה שנאמר ויפתוהו בפיחה ובלשונם יכזבו לו וגו'.

אי"כ כל השאלה נופלת... לפי רבי מאיר אפילו יום אחד הם לא היו עם הקב"ה... בעודם אומרים נעשה ונשמע - הלב מכוון לעבודה זרה... ובכל זאת הקב"ה אומר מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי... **אנחנו לא יכולים להבין את העוצמה של אהבת הקב"ה!** ולדוגמא ולהבדיל אלף אלפי הבדלות - שאף אחד מאיתנו לא יתנסה... הגיהנם הכי גדול בעולם הזה הוא שיש בן סורר ומורה שהולך בדרכים לא טובות. אם הוא רק יגיד פעם אחת שהוא רוצה לחזור בתשובה, לא משנה אם הוא מתכוון לגמרי ברצינות או לא, האבא יוצא מאושר ושמח... תראו איך שהקב"ה אוהב אותנו...

לרוץ בשמחה לאבא!!!

הרבי מסלונים שליט"א שנה שעברה כינס את כל חסידי סלונים, וכשהרביה קורא אין אפשרות לא לבוא... האולם היה מלא עד אפס מקום... הכל חשבון, הרביה הרי לא קורא סתם כך לאסיפות... מה הולך לקרות כאן?... כולם היו בדממה מוחלטת כשהרביה הוציא ספר שערי תשובה שי"א אות מ"ב והתחיל לקרוא: 'כי ייתכן להיות העוון נסלח ונפדה מן הייסורים ומכל גזירה'. אם אחד הבטיח לך שבר"ה סולחים לך על העוונות ופודים אותך מייסורים ומכל גזירה - - - שיא השמחה!... ממשיך רבינו יונה: 'ואין לה' חפץ בו ומנחה לא ירצה מידו. **ותאוו הצדיקים מן ההצלחות להפיק רצון מה' ושיחפוץ בהם.'**

אמר הרביה - זה מה שרציתי לומר לכם, אנשים מחפשים שראש השנה רק לא יגזור עליהם צרות. (לא חסרים צרות... רק כעת היו לנו שתי הלוויות מתוך משפחות הישיבה, ויש גם אברכים המתנסים בנסיונות קשים, ולא הכל יודעים...) אבל זה לא ראש השנה... הר"ה זה לבקש להפיק רצון מדי' ושיחפוץ בנו.

ואני רוצה להסביר לכם: תארו לעצמכם בן מלך שגנב מאוצר המלוכה עשר מיליון דולר ונתן אותם לאויבי המלך... כולם רוצים להרגו. פושע, מושחת! האבא אומר תקראו לו לפה שיבקש מחילה ויחזור בתשובה. הבן מגיע עם ידיים על הראש ואומר, אבא... אני יודע שאתה רוצה להרביץ לי ולתת לי ייסורים, אבא, אין לי כח, אל תרביץ לי... לא אכפת לי שתשנא אותי רק אל תרביץ לי... איך זה נראה לכם?... באים לקראתו והוא בורח...

אני בא אל הקב"ה, הוא קורא לי אני אוהב אותך, אני רוצה אותך... ומה הבן אומר?... אבא, רק לא ייסורים... זה ראש השנה!... מה כן צריך לעשות?... **לרוץ לאבא ולחבק אותו, אני אוהב אותך... אני רוצה אותך... אתה מוכן עוד לקבל אותי כמות שאני?...! למחול לי על הכל?...! תן לי לחבק אותך ולנשק אותך...! ישקני מנשיקות פיהו...** כתוב בפרשה 'והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירותי לבי אלך וגו' לא יאבה ה' סלוח לו"...

מעליו עול העונש ויסבור בדעתו שאינו עושה עוול בזה, אלא משתדל בשכלו לבל יתחייב בכל הקללות ולעולם אינו חושב בדעתו לעבור פי ה' גדולה וקטנה'. דהיינו, הוא רוצה לקיים תורה ומצוות, רק בלי הפחד של הייסורים... הוא לא רוצה לקבל עליו את השבועה. ומה כתוב ע"ז? לא יאבה ה' סלוח לו. למה?... כי הקב"ה אומר לו זה כל הבעיה שלך?... הייסורים!... הרי מה מטרת הייסורים?... שבן אדם יפחד ולא יחטא, וככה הוא ישיב אל ליבו אל ה'.

רק הייסורים זה מה שאכפת לך?... לא יאבה ה' סלוח לו! אנחנו צריכים לעשות תשובה שיהיה אכפת לי שהכעסתי את ה'!!! לא שאני בא לעשות תשובה בגלל שכועסים עלי ורוצים להרביץ לי, ואני מפחד מהמכות... אכפת לי שהכעסתי את ה'!!! ה' כל כך מטיב לי, ה' כל כך עוזר לי! איך אני יכול לעשות לו את זה?...

"עמל התורה"

וכעת נראה איך הכי הרבה מתקרב לקב"ה?... אמרו לחזו"א שבנובהרדוק באלול למדו הרבה מוסר. והחזו"א אמר ע"ע שבאלול הוא משתדל ללמוד הרבה גמרא. ולהתחזק יותר ויותר. הנה 'חטא' - מרחיק. 'אלול' - זה בשביל להתקרב. קראוהו בהיותו קרוב - זה היום. ומה הכי מקרב לקב"ה?... קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא. וודאי שצריך ללמוד מוסר ולעשות תשובה, אבל מה עושה אותי חד עם הקב"ה?... תורה! כמה שיותר עמל התורה. ונספר: היה איזה ראש ישיבה חשוב (בישיבה קטנה חשובה פה בארץ) שהוא קרוב לסלונים. הוא סיפר לי שהוא נכנס לרבי' מסלונים ושאלתו בפיו: על מה לדבר בישיבה לפני ראש השנה?... על פחד הדין או על מלכיות?... אמר לו הרבי, לא על זה ולא על זה. ושאלו אי"כ על מה כן, וא"ל לדבר על זה שראש השנה זו הזדמנות 'חד שנתית' להיות משהו אחר. אל תפספסו את זה...

ואספר לכם סיפור: יש יהודי חשוב הרה"ג ר' אליעזר יוטקובסקי, יש לו הרבה מפעלים, הוא יהודי של ז'יכוי הרבים, (הוא תלמיד של מרן רה"י זיע"א מגאון יעקב), יש לו ארגון 'תורת' ללמוד בעל פה, לחיידרים, ישיבות קטנות וגדולות, 'תורת' אל תעזובו", הוא מדבר על זה בחיידרים ובעוד מקומות.

פעם הוא נקלע לבית ספר ללקויי למידה, הוא החליט לעשות שם נפשות... הוא עלה למנהל וביקש ממנו לדבר, והמנהל נעתר ברצון. הרב יוטקובסקי עלה לבמה ודיבר והסביר והלהיב את כולם... בסיום הדרשה ניגש אליו ילד ומספר שיש לו 'דיסלקציה', שהאותיות קופצות לו... הוא לא יכול לקרוא... והוא בוכה, אני אפילו לקרוא לא יודע... איך אני אלמד בעל פה?... מספר הרב יוטקובסקי - חיבקתי אותו ואמרתי לו לא התכוונתי אליך... אתה עושה מה שאתה יכול והקב"ה אוהב אותך ושמח במה שאתה עושה ומתאמץ.

לאחר כמה חודשים - חלפתי שוב באותו מקום והחלטתי להתעניין מה קרה שם, אולי משהו השתנה שם... באתי למנהל והוא מקבל אותי בכזו חביבות... יש לי הפתעה בשבילך!!! אתה זוכר את הילד עם הדיסלקציה?... כן. המנהל קורא לילד ואומר לו, תגיד משניות ברכות בעל פה, והילד אומר ברהיטות משנה אחרי משנה...

ילד שבכלל לא יכל לקרוא... הילד יצא, והרב יוטקובסקי שואל מה קרה פה?... אומר לו המנהל, הילד הזה שמע את הדרשה שלך... בערב ראש השנה אחרי האוכל הוא אומר להורים שלו תבואו איתי... אל תשאלו לאיפה ולמה... הם ידעו שהילד סובל ורצו לשמח אותו, הם באו איתו והוא הולך אותם לבית הכנסת, הוא פתח את הארון ואמר להורים שלו, אבא ואמא, אני סובל בחיים... אני רוצה להיות ת"ח, לדעת ללמוד, לדעת בע"פ, ואפילו לקרוא אני לא יודע... אין לי תקוה בחיים... היום זו ההזדמנות, ראש השנה... אני רוצה שתתפלל ונבכה ביחד... הילד פרץ בבכי תמרורים, וההורים איתו יחד... ותעל שוועתם אל האלוקים... ההורים ספרו שזה היה 'מחזה נוראי'... אבל אחרי ראש השנה הוא מתיישב ללמוד - והילד קורא... עובדה! אם לא נברא ארגון 'תורת' רק בשביל הסיפור הזה - דיינו...

ולמעשה זה פסוק בתהילים (קב, יט) ועם נברא יהלל קה. ושם בילקו"ש במי הכתוב מדבר! באלו שבאים לפני כמתים בראש השנה וביום כיפור ואני בורא אותם בריה חדשה.

בראש השנה אפשר להיוולד בריה חדשה! וזה אמר הרבי מסלונים לדבר עם הבחורים, חבל לבזבז את זה... תבוא, תתפלל, תבקש... ויש שם מדרש נוסף סמוך בתהילים (קב, יח) "פנה אל תפילת הערער

ולא בזה את תפילתם" - במי הכתוב מדבר? היום שאין ביהמ"ק ואין קרבנות שיכפרו, אם אנשים באים אל הקב"ה ומתפללים הוא שומע את התפילה בר"ה ויו"כ. וע"ע בב"מ (קו, א) המקבל שדה מחבירו וא"ל לזרוע חטים וזרע שעורים, יכול לומר ליה אם היית זורע חטים היה מתקיים בי ותגזר אומר ויקם לך, ופרש"י מה שתבקש מהיוצר יעשה, ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת שנה [ר"ה] שיצליחני בשעורים אלא בחיטים. עומד בעה"ב כפרי פשוט ומבקש בר"ה חיטים ומתקיים בו... ותגזר אומר ויקם לך... מיירדיג!

החת"ס על הגמ' בפסחים (קיה, ב) דרש רבא מאי דכתיב "אהבתי כי ישמע ה'", אמרה כנסת ישראל, רבונו של עולם אימת אני אהובה לפניך, בזמן שתשמע קול תחנוני. ואומר החת"ס סופר מתי זה? הרי עם תשובה גם לגויים הקב"ה שומע כמו שהיה בנינוה. וכל תשובה הקב"ה לא שומע לנו. אלא אומר החת"ס, אצל גוים יש תנאים לקבלת התשובה, צום, קול, ממון. אך אצל יהודי אין תנאים... תבוא, תחזור בתשובה ותתפלל - "אהבתי כי ישמע ה'" את קולי. **אתה יכול לבקש להיות גדול הדור!!** הרחב פיך ואמלאהו, אתה יודע למה אתה יכול להגיע??

אנחנו בני ארמון המלוכה!!!

כעת אנחנו נמצאים בעשרה ימים אחרונים לפני יום הדין, זה לא משחק ילדים...

הרב וולף (הראשון) סיפר על הסבא שלהם 'הנחל אשכול', (מגדולי הגדולים שהיו בגרמניה) בזמנו היה סיפור שמשרתת נוצריה חטפה ילד ביום כיפור כשכולם בבית כנסת, והיא שמה אותו במנזר, וברחה בלי להודיע כלום. ההורים המסכנים לא ידעו איפה הילד שלהם... אחרי כמה חודשים מישוהו ראה את הילד שלהם יחד עם ילדי המנזר. ההורים הגישו תביעה למשפט וימח שמם הנוצרים הגרמנים, יום לפני המשפט נתנו לילד את כל מנעמי העולם הזה... והם יודעים לפתות... למחרת, כאשר באו למשפט אמרו הנוצרים אנחנו חוטפים ילדים!!... מצאנו ילד שההורים שלו זנחו אותו ברחוב והחלטנו לעשות לו טובה ולעזור לו, אנחנו לא צריכים אותו... אם הוא רוצה ללכת - שילך, תשאלו אותו. השופטים קלטו מיד את הרמאות... הם שאלו את הילד לאיפה אתה רוצה ללכת להורים, או למנזר?... למנזר! הכריז הילד.

להורים היה עורך דין ממונה, הוא אמר לשופטים - אין ילד שלא אוהב את ההורים שלו, גם אם הם לא הכי טובים... הילד הזה כבר חצי שנה לא נמצא אצל ההורים, מה החכמה... תנו אותו אל ההורים למשך שבוע - שבועיים, ואח"כ תשאלו אותו! הגרמנים ימ"ש ידעו מה תהיה התשובה של הילד ולא הסכימו לרעיון... אבל סוף סוף זו טענה... אז הם אמרו בשביל ההורים לא צריך שבוע שבועיים, מספיק חמש דקות! חמש דקות שיהיה עם ההורים ואח"כ תשאלו אותו... ההורים לא ידעו את נפשם מרוב צער... (אך מה לעשות וחרב פיפיות בידם של הגרמנים...) הם בכו לנחל אשכול - איבדנו את הילד שלנו... אמר להם הנחל אשכול, לא צריך יותר מחמש דקות, אני אלך! אבל בתנאי אחד... אתם וכל הקהל בוכים בתפילה שאני אצליח במשימה... הנחל אשכול התלבש כמו ביום כיפורים, כולו לבן... כמנהג יהודי אשכנזי קיטל לבן, מכנסיים לבנות, כיפה לבנה, ונעלי בית לבנות... והרשעים האלו חשבו שההורים הולכים להגיע - והם רצו לעיף אותם... היה שם מסדרון ענק ענק והם שמו את הילד בסוף המסדרון שההורים יתעייפו מהדרך ולא יוכלו לשכנע את הילד כראוי...

הנחל אשכול בא, כולו עוטה לבן ומתחיל לשיר את הניגונים של 'כל נדרי' תוך כדי שהוא הולך במסדרון... הילד שומע פתאום את הניגונים הקדושים הללו, הוא נזכר בבית כנסת... ברב של הבית כנסת... והוא

מתחיל לבכות... הרב ממשיך ללכת ועובר ליונתנה תוקף קדושת היום... ועוד ניגונים של יום כיפור... והילד בוכה ובוכה... ופתאום נפתחת הדלת והוא רואה את הרב מולו... וכולו נרגש ונפעם והרב שואל אותו, תגיד לי בני, אתה יהודי או גוי?... הרב מכיר אותי אני יהודי!! אז מה אתה עושה פה?... אתה שייך לפה או לבית הכנסת?... אמר הילד - לבית כנסת!!! אז תתן לי יד ותגיד לכולם שאתה רוצה ללכת רק אתי ולא רוצה להישאר במנזר... בוודאי! וכך הוא אמר לכולם אני רוצה להיות עם הרב... והילד חזר להורים.

גם לנו יש מסדרון ארוך של שלשים ימי האלול... סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה... עד ראש השנה אנחנו הולכים להכין את הלב... אנחנו מתחילים לדבר על ראש השנה, ולאט לאט אנו פורטים על נימי הנשמה... עוד רגש... עוד רגש... עוד מוסר עוד מוסר... וכו' וכשמגיעים לראש השנה ישאלו אותנו, מה אתה? אתה בן תורה שמבין שכל העולם הזה זה שטויות וכל הפיתויים זה רק בשביל להוציא אותך מהלימוד? אתה בן של הקדוש ברוך הוא או לא???... ואז אנחנו צועקים לקב"ה - אני שלך!! תן לנו יד ואנחנו הולכים אתך... כך אנו באים לארמון המלוכה כי אנחנו נסיכים בני ארמון המלוכה, בני מלכו של עולם!!! עוד עשרה ימים... עוד לא מאוחר... הכל הולך אחר החיתום... אבל עשרה ימים של עבודה... לעורר בנו את הרגש, את האהבה למקום... לבוא לראש השנה עם הרגשה של אוהבים אותך... רוצים להיות בניו שלך, תקרב אותנו!
נצעק "השיבנו ה' אליך ונשובה", והקב"ה יגיד "שובו אלי ואשובה אליכם"... אני לדודי ודודי לי... יתן הקב"ה שלא נאבד את הימים האלו... אחרי זה בא ראש השנה, זה כבר משהו אחר... יום דין, יום משפט, לא פשוט בכלל... צריך לחפש מליצי יושר שיליצו עלינו. שבת, וכבוד הספרים!

אני רוצה להציע שני מליצי יושר: כתב בעל הערוך לנר במנחת עני פי' האזינו שהגזירות **הכי טובות**, שהיו לעמ"י היו כאשר ראש השנה חל בשבת, ואף הגזירות **הכי רעות** שהיו לישראל, היו כאשר ר"ה חל בשבת... כך היה בהיסטוריה! והוא מביא ע"ז משל, אך יסוד הדברים כאשר אין שופר להיות מליץ יושר, השבת צריכה להיות 'מליצת יושר', והקב"ה שואל את השבת - איך הבן אדם הזה איתך?... אם השבת ממליצה עליו, אה...! הוא שמר אותי, לומד בהתמדה, מתפלל היטב, שיש, שבת, מוצאי שבת... אז מגיע לו את הגזירות הכי טובות בעולם. אבל אם השבת אצלו ככה ככה - אין לו מליץ יושר... אין שופר, אין שבת, אז יש את הגזירות הכי רעות - רח"ל. זהו הדבר הראשון, להתחזק בשבת קודש, שתהא מליצת יושר שיהי כבודה של שבת - נעם הנשמות - בחיזוק בתורה וגם בכניסתו - עש"ק וביציאתו מוש"ק ובנועם התפילה - ביום שהוא מעין עוה"ב.

דבר שני - יש פיוט 'תורה הקדושה התחנוני בבקשה', אנחנו מבקשים מהתורה שהיא תתחנן בשבילנו... קודם כל זה וודאי תלוי בהתמדה. אבל עוד דבר, לא פחות חשוב - **כבוד הספרים הקדושים... איך הספר יכול להגן עלי אם לא איכפת לי שהוא נופל או שהוא מונח בבזיון?...** **כבוד הספרים!** אני ראינו את המשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל ראה ספר מונח ע"ג ספר, הוא ניגש להוריד אותו, והניח אותו לידו.

מליצי יושר... שבת, תורה, אוי כמה אנחנו צריכים את זה... שהקב"ה יעזור שיהיה לנו את השכל... יוהנה הבורא נפח באפי נשמת חיים, חכמת לב וטובת שכל להכירו וליראה מלפניו... אומר רבינו יונה. זה לשון מעניינת... אני הייתי אומר הפוך, חכמת שכל וטובת לב... אבל לא! **חכמת לב וטובת שכל. ככה זה הישר... להכירו וליראה מלפניו. ואז נזכה בעזרת ה' שיהיה אני לדודי ודודי לי!**

מערכת ארחות חיים

משגרת לכל התורמים והקוראים

ברכת שנה טובה ומבורכת כתיבה וחתימה טובה.

זכות עצומה ליום הדין!

טול חלק בהדפסת גליונות 'ארחות חיים'

ותהיה שותף בזיכוי הרבים

ויה"ר שתברכו בכתיבה וחתימה טובה ובכל מילי דמיטב

לקראת הימים הנוראים

הועלה לקו 'ארחות חיים' שיחות על ימים הנוראים

כמו"כ ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב

ולאחמ"כ בשידור חוזר

וכן שיעור דף היומי, שחות על המועדים, אירועים שונים, ועוד

בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלווחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

ראש השנה

פנה אל תפילת הערער

בגמ' בעבודה זרה (יז.) קיי"ל דעבירה דאביק בה טובא כמינות דמיא, אשר כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים, ואין שום דרך לכפר על העבירה מלבד המיתה. זאת אומרת, שעבירה כזו שהאדם שנה בה שוב ושוב והתרגל אליה (א.ה. ע"י היטב לרבינו יונה בשערי תשובה שער ב' אות ל') נחשבת כמינות גמורה, שאין לאדם אפשרות לשוב עליה בתשובה ואין לו מחילה עולמית (ואין כאן המקום להאריך בטעם הענין, מדוע אכן זה כך). ולפי זה נשאלת השאלה, שאם כן לכא' נסתם הגולל ח"ו על כל עבודתנו בימים אלו ועל כל סיכויינו לזכות בדין, הרי כל אחד מכיר את עצמו ויודע שיש עבירות מסוימות שהוא נכשל בהם פעם אחר פעם, שנה אחר שנה, וכאשר הוא עומד בימים הנוראים הוא מגלה שכבר בשנה הקודמת היה עליו לשוב בדיוק באותם דברים. אם כן מה נוכל לענות ליום הדין, הן מי יצדק לפניו, ולכא' אין מי שאין לו עבירות ד'אביק בהו'. והבן שואל היאך יש לנו פה להשיב, האמנם אין תקוה?

אך הנה כבר בספרים הביאו את דברי המדרש תהלים מזמור ק"ב (א.ה. וכע"ז בויק"ר פר' אמור): "תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה, וכי עד עכשיו עתידה אומה אחרת להבראות שהוא אומר ועם נברא, אלא אמר ר' יהודה בר סימון זה דורו של מרדכי וכו', ורבנין אמרו אלו הדורות שחייבין במעשיהם הרעים ובאין ועושים תשובה ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים, ולפי שהם מחדשים את מעשיהם, הקדוש ברוך הוא בורא אותם בריה חדשה, ומה להם לעשות, יש להם ליטול אתרוגיהן בידיהם ולולביהן וערבי נחל והדסים להלל אותך, הוי אומר ועם נברא יהלל י-ה".

ומבואר במדרש שבראש השנה וביום הכיפורים, כשבני ישראל באים ומתפללים לפני הקב"ה ומחדשים את מעשיהם, הקב"ה בורא אותם 'בריה חדשה'. עד עכשיו לא היתה להם זכות לחיות, הם היו נחשבים כמתים, אבל כוח התפילה שלהם מחיה אותם והקב"ה הופך אותם ל'עם נברא'. ואם כן מוכרח, שגם כאשר אין ביד האדם שום זכות ועל פי דין כפרתו היחידה היא המיתה ותו לא, מכל מקום יש כוח מופלא בימים הנוראים הללו, שהתפילה בהם מתקבלת ומחיה את המתים, וגם מי שלא היה אמור לחיות נברא מחדש.

זהו גלגל ההצלה המיוחד שנשלח לאדם כעת, בימים הללו. גם אם היו לו עבירות דאביק בהו ואף אם הוא נחשב למין ח"ו, מכל מקום הוא יכול לצעוק, לבקש ולהתפלל, והזמן גורם שהקב"ה יכנס לפניו משורת הדין וישמע את תפילתו. עכשיו בשנה החדשה הוא יכול להברא מחדש, להיות אדם אחר ולקבל חיים חדשים. הוא צריך רק להיות מודע לכח העצום שיש בידו בזמן הגדול הזה, ופשוט להתפלל. כי לא בזה ולא שקץ ענות עני ולא הסתיר פניו ממנו, ובשועו אליו שמע.

כי אכן, גם אם האדם יבש, מת, כערער בערבה, הקב"ה פונה אליו, לא בזוה את תפילתו וכותב אותו בספר החיים. וכתחילת דברי המדרש שם: "דבר אחר פנה אל תפלת הערער, אמר ר' יצחק כלפי הדורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן מורה צדק ולא בית המקדש שיכפר עליהם, אלא תפלה אחת נשתיירה להן שהם מתפללין בראש השנה וביום הכפורים, אל תבזה אותה מהם, שנאמר ולא בזה את תפלתם".

יום הכיפורים

תשובה - הכל לפי רוב המעשה

בגמ' (שבת נה.; ב"ב יז.) ארבעה מתו בעטיו של נחש וכו', ומבו' במפרשים שמה שנאמר בגמרא שרק ארבעה מתו בלא חטא אזיל בין על לשעבר ובין על להבא, דהיינו שמעולם לא היה, וגם לעולם לא יהיה, אדם שימות בלי סיבה שהיא של חטא, שכן צדיק אין בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.

והנה כשמתבוננים בדבר הרי הוא מופלא למאד, היאך זה ברא הקב"ה יצר הרע בעל כח אדיר שכזה, שכמעט אף אחד מכל באי עולם במשך כל הבריאה כולה לא יוכל להתגבר עליו לחלוטין, הן לכא' במבט הפשוט תכלית האדם היא לנצח את יצרו, וחידוש הוא לגלות שבדרך כלל אין לו סיכוי להכריע אותו מכל וכל. הלא דבר הוא.

ובנוסף מצינו עוד (סוכה נב.) ש'כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו', ובפשטות הפשט הוא שכיון שלגדול מחברו יש יצר הטוב גדול יותר ממילא צריך להיות שגם יצרו הרע יגדל, דאל"ה לא יהא משקל שווה לשני הצדדים, ולא יתקיים ענין הבחירה שענינו הוא שתהיה לאדם בחירה שווה בין הטוב ובין הרע ושיהיה עליו להכריע ביניהם. ואם כנים הדברים נמצא ש'כל הגדול מחברו יצרו גדול' הוא ענין יחסי, דהיינו שקושי המלחמה עבורו הוא בדיוק כמו חברו, אלא שלחברו יש גם יצר טוב קטן יותר ומשום כך אי"צ שיהיה לו יצר הרע גדול כל כך.

אולם במהרש"א שם משמע ש'כל הגדול מחברו' אינו רק ביחס לחברו אלא אף יותר, וכן מבו' לכא' בדברי הגמ' שם וז"ל; "אמר אביי ובתלמידי חכמים יותר מכולם, כי הא דאביי שמעיה להווא גברא דקאמר לההיא אתתא נקדים וניזיל באורחא, אמר איזיל אפרשינהו מאיסורא, אזל בתרייהו תלתא פרסי באגמא כי הוו פרשי מהדדי שמעינהו דקא אמרי אורחין רחיקא וצוותין בסימא,

אמר אביי אי מאן דסני לי הוה לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה, אזל תלא נפשיה בעיבורא דדשא ומצטער, אתא ההוא סבא תנא ליה כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו".

הרי לנו מבואר שאביי אמר על עצמו שאם היה מגיע לידי נסיון לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה, הגם שאותו אדם הצליח לעמוד בנסיון, ועל זה אמרה הגמ' דכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, ומבואר לכאן דאין זה ענין יחסי, דאל"ה מ"ש אותו אדם מאביי, שלמרות שלאביי יתכן שיש יותר יצה"ר מ"מ יש לו גם יותר יצר טוב שיתן לו את הכוחות לעמוד, ואם בכל זאת סבירא ליה שיש הבדל ביניהם ע"כ שיש לו יותר יצר הרע אף כנגד היצר הטוב. אלא דטעמא בעי, מדוע באמת לאנשים הגדולים יש יותר יצר הרע. ונראה הביאור בזה בהקדם עיקר המושג 'תשובה' ו'נצחון היצר', דהנה בדרך כלל האדם רגיל לחשוב שאם התנסה מול היצר והשתדל לעמוד כנגדו אך לבסוף מעד וכשל הרי זה מוגדר נפילה, שכן סוף סוף היצר הצליח להפיל אותו בחטא, ודוקא אם בסופו של דבר הצליח בכל זאת לעמוד במלחמה - אז הוא מוגדר כמנצח.

אולם הדבר טעות מעיקרו. הלא כידוע אדם לעמל יולד, ובזרע העולם לא הסתפק במלאכי מרום אלא ברא בכוונה תחילה את בני האדם קרוצי חומר, שהם יעבדו אותו מתוך עמל וכך יגיעו לידי שכרם. וכך אנו אומרים מדי יום: 'אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר', וידוע להקשות מדוע 'הם עמלים ואינם מקבלים שכר', והרי בדרך כלל כל פועל מקבל תשלום חלף עבודתו, והביאור בזה הוא - שאצל עובדי עבודת כפיים השכר אינו על ה'עמל' אלא על ה'תוצאה', ואם לו יצויר והאדם יעבוד בכל כוחותיו אך לא יביא את התוצאה המיוחלת לא יקבל מאומה בשכרו. אם למשל לא יבנה הנגר את הארון כמתכונתו - לא יראה פרוטה, ואף השדכן יוכל להתעסק במשך חודשים בשידוך מסויים, אך אם לא יבוא לידי גמור לא תעלה מצודתו מאומה. מה שאין כן אנחנו - 'אנו עמלים ומקבלים שכר', אצלנו השכר אינו נמדד כלל וכלל לפי התוצאה אלא אך ורק לפי העמל. את התוצאה יכול הרבש"ע להשיג גם בלעדנו, וכל מה שהוא רוצה זהו דוקא את העבודה שלנו. הוא רוצה שנתאמץ, שנעבוד, שנעמול, ונעשה הכל בכדי להעלות נחת רוח לפניו, ואף אם לבסוף לא נצליח להביא את התוצאה - מכל מקום את העיקר השגנו. בירושלמי (עבודה זרה ג', א') ובכמה מהמדרשים מופיע המעשה ברבי אבהו, שכשישן נגלו אליו בחלומו י"ג נהרי אפרסמון, והוא לא הבין: 'אלין דמאן?', ענו לו: 'דידך', ועל כך אמר ר' אבהו: 'ואני אמרתי לריק יגעתי, לתוהו והבל כוחי כליתי, אכן משפטי את ה' ופעולתי את אלוך' (ישעי' מ"ט, ד').

ולכאורה ייפלא מאי קסבר רבי אבהו בסלקא דעתך, וכי חשב ח"ו שלית דין ולית דיין והקב"ה אינו משלם שכר לעושי מצוותיו, ועל כרחך שמדובר כאן על כל אותם פעולות שעשה ולא ראה בהם ברכה, שעליהם חשב שהעלה חרס בידו, וכיון שלא הצליח להביא את הדברים לידי גמור אמר - 'לתוהו והבל כוחי כליתי', עד שגילה לבסוף שההפך הוא הנכון - 'פעולתי את אלוך', הקב"ה אינו מביא שכר לפי תוצאות אלא לפי הפעולות, ועל כל העבודה שעשה - מגיע לו שכר אין קץ של י"ג נהרי אפרסמון. ממילא, אם למשל קיבל אדם על עצמו שלא לדבר לשון הרע, אך יצר הפטפוט עומד למולו ומסית את לבבו לדבר סרה בפלוני ובאלמוני. הוא מתאפק, מנסה, בולם את פיו פעם ראשונה, שוב פעם שניה, ואפילו בפעם שלישית, אך בפעם הרביעית כוחותיו לא עומדים לו והוא משחרר את בלימתו. מה תחושתו תהיה? לכאורה הוא יאמר 'לריק יגעתי', הנה, היצר הצליח להשתלט עלי ולא עמדתי במה שקיבלתי על עצמי. אולם אותו אדם טועה. הוא ניצח! הוא ניצח את היצר במשך שלושה פעמים פעם אחר פעם, ורק בפעם הרביעית הוא נפל. אמנם בסופו של דבר הוא דיבר את מה שלא רצה לדבר, אבל העיקר הוא המלחמה, ובמלחמה הוא הצליח להלחם עם כל הכח ולשרוד כמה פעמים רצופות. התוצאה הסופית אינה משנה כלל לעצם המלחמה. פעם הגיע אלי יהודי ואמר לי שהוא 'לא שווה כלום'. הוא חולה בסוכרת, והרופא אסר עליו לאכול מאכל מסויים. במשך יום שלם הוא התגבר על עצמו והצליח לא לאכול את המאכל, אבל ברגע האחרון לא התאפק ובלע אותו על כרעיו ועל קרבו. תחושתו היתה ש'הוא לא שווה כלום', איך הוא לא הצליח להתגבר? אמרתי לאותו יהודי: אדרבה, יום שלם ניצחת את היצר והתגברת עליו עוד רגע, עוד רגע ועוד רגע, ורק ברגע אחד מסויים הוא ניצח אותך. בשמים יחשיבו אותך כמי שהוא שווה המון, ויחשבו את כל השעות שהצלחת להתאפק. המעידה כולה התמקדה רק ברגע אחד קטן.

מדי שנה בשנה ביום הכיפורים עולה הטענה הנושנה: מה תעזור התשובה שלנו, הלא כבר בשנה שעברה קיבלנו על עצמנו את אותן קבלות ונכשלנו. לא הצלחנו למלא את מה שציפינו מעצמנו, והמצב כעת הוא כמו לאחר יאוש, מה תהיה השנה שונה מהשנה שלפניה? עדיין אנו נופלים, עדיין אנו נכשלים, ואין לנו סיכוי להתגבר על היצר.

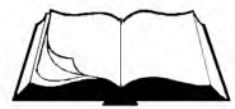
אך כאן טמון שורש הטעות. אמנם כן, יצר סוכן בנו, אבל כמעט אף בריה עלי אדמות לא יכולה לנצח אותו לגמרי. במשך כל הבריאה כולה היו רק ארבעה שמתו בעטיו של נחש, וזולתם לא יהיה עוד כאלו שימגרו אותו מעיקרו. ומדוע, כי עיקר המטרה שעבורה נברא היצר אינה שננצח אותו אלא שנילחם בו, ולכן גזר הבורא ית' שהמלחמה תמשך במשך כל ימי חייו של האדם בלי שתגמר אף פעם, כדי שילחם שוב ושוב ושוב בלי לומר די, וכל שלב במלחמה, כל איזו שהיא התגברות קטנה ואיזו תוספת איפוק ומאמץ, תחשב לנצחון ולעליה. ומשום כך אדרבה ואדרבה, 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו', וניתנה לו כמות גדולה של יצר הרע, למען ילחם עוד יותר ועוד יותר ויעלה מעלה מעלה. כי זוהי המטרה: להלחם. והמלחמה היא הנצחון.

מעתה, 'תשובה' כוללת בתוכה אפילו תוספת קטנה של מלחמת היצר, ואף ש'תשובה שלמה' היא עקירת החטא לגמרי מתוך ציפיה שלא לחטוא עוד, מכל מקום כבר ידוע בשם הגרי"ס שגם קבלה קטנה היא חלק ממצות התשובה. והסיבה לכך היא כפי שנאמר - שהקב"ה אינו דורש מן האדם להיות מלאך עליון, אלא הוא רוצה את המלחמה, את ההתגברויות ואת הנסיונות, וממילא גם אם לבסוף האדם לא ינצח לגמרי, וימצא את עצמו נופל שוב פעם כמו בשנה שעברה, מכל מקום יש בידו את היכולת לעשות שינוי עצום: לנסות עוד יותר מהפעם הקודמת ולהתגבר על עצמו פעמים נוספות, וכך אם יזכה אפילו במעט לפעמים יתרות של מלחמה ונצחון - והיה זה שכרו.

אם בשנה שעברה נפלת לאחר עשרה פעמים, ואילו בשנה זו נפלת לאחר עשרים פעמים - ניצחת! הצלחת לנצח את היצר עוד עשרה פעמים! אין שום השוואה בין השנה הזו לשנה הקודמת. כל פעם שהתגברת, המשכת הלאה להלחם ולא התייאשת גם אם בסוף נפלת, זהו עוד נצחון. ואת הנצחונות הללו, ניתן להמשיך הלאה והלאה ולא לעצור אף פעם. לנצח, לעלות, ושוב פעם לנצח.

מִי יֵשֶׁה הַיּוֹם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

תשרי תשפ"ד

בדיני ראש השנה שחל בשבת

גליון 508

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

לענין מרן ראש הישיבה

רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוקל"ה

נלב"ע י' בסיון תשפ"ג

קבלת שבת

▲ יום א' דר"ה שחל בשבת, חייבת האשה להדליק נרות לפני שקיעת החמה (ולא כמו ביו"ט שיש המדליקים רק לאחר שחזורים מביה"כ) ויש לברך "להדליק נר של שבת ושל יו"ט".

▲ שכחה להזכיר את השבת בברכת הדלקת נרות, וכבר עבר שיעור תוכי"ד, י"א שיצאה (שו"ת מהר"ם בריסק ח"ב סי' מ"ה) וי"א שתחזור ותברך "להדליק נר של שבת ושל יו"ט" (שו"ת "קנין תורה" ח"ו סי' י"א, שש"כ פי' מ"ד ה'). כל זמן שהיא שעת היתר להדליק (ע"י "ביאור הלכה" סי' רס"ג, ס"ה בד"ה להדליק).

ואם שכחה להזכיר של יו"ט, יצאה בדיעבד (ספר "התעוררות תשובה" ח"א סי' קי"ב, ושש"כ שם).

▲ בקבלת שבת נוהגים שלא לומר "לכו נרננה", ומתחילים מ"מזמור שיר ליום השבת" (שעה"צ סי' תפ"ח סי"ק א' בשם הפמ"ג, "מטה אפרים" סי' תקפ"ב סעיף ב') ויש מקומות שאומרים "לכו נרננה" כמו בשאר השבתות (קישו"ע סי' קכ"ט סעיף ז').

▲ בקדיש לאחר "מזמור שיר" אומרים "לעילא ולעילא" אפילו שזה עדיין לפני שקיעת החמה מכיון שכבר חלה קדושת שבת ויו"ט.

▲ בקבלת שבת אין אומרים פרק "במה מדליקין" (רמ"א סי' ר"ע סי"ב משום דביו"ט שחל בערב שבת, אין יכול לומר "עשרתם" שאין מעשרין ביו"ט, וכן ביו"ט שחל בשבת אין אומרים משום לא פלוג. כמבואר ברמ"א ובמשנ"ב שם).

תפילות

▲ מתפללים תפילת ר"ה ומזכירים את שבת (שו"ע סי' תפ"ז).

▲ אומרים "ואת יום הזכרון הזה זכרון תרועה" (כך הוא הנוסח המדויק יותר, ולא "יום" זכרון תרועה", וכך תיקנו בסידורים החדשים, מחזור "סדר תפילותינו", מחזור הגר"א, סידור "תפילת יוסף" ועוד').

▲ אין אומרים "באהבה" קודם "מקרא קודש" (משנ"ב סי' תקפ"ב סי"ק ט"ז), ובמקומות שנהגין לומר "באהבה מקרא קודש" אין לשנות (משנ"ב סי' תרי"ט סי"ק ז'). והמנהג המקובל שבחול אין אומרים "באהבה" ובשבת אומרים, ואין לשנות כי הוא מנהג קדמונים ("מחזור המפורש" בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל).

▲ התפלל תפילת יו"ט בלבד, או תפילת שבת בלבד, צריך לחזור ולהתפלל (שו"ע שם).

▲ הזכיר את שבת ויו"ט באמצע הברכה, וסיים בשבת בלבד (מקדש השבת), אין לחזור על הברכה (משנ"ב שם סי"ק ז').

▲ הזכיר את שבת ויו"ט באמצע הברכה, וסיים ביו"ט בלבד: י"א שלא לחזור (שו"ע הרב סעיף ג'), וי"א אומרים שצריך לחזור על הברכה ("מטה אפרים" סי' תקפ"ב סעיף כ') וע"י "ביאור הלכה" (סוד"ה מקדש) שנשאר בצ"ע לדינא, ולמעשה פסק הגרש"ז אויערבך זצ"ל דספק ברכות להקל.

▲ כשצריך לחזור באמצע שמונה עשרה יתחיל מ"אתה בחרתנו" כדי שיאמר את כל הנוסח כתיקונו, ולא די בכך שיחזור ל"קדשנו במצותך" (הגרש"ז אויערבך זצ"ל).

▲ התפלל רק של יו"ט וחזר והתפלל רק של שבת, י"א שלא יצא וצריך להתפלל את שתיהן ביחד ("מטה אפרים" סי' תקפ"ב סי"ק כ"א), וי"א דשפיר יצא (אגרי"מ או"ח ח"ד תשי" ע"י סי"ק י"ד). וספק ברכות להקל ("מנחת שלמה" ח"ב סי' א' אות כ"ה).

ליל שבת ויו"ט

▲ לאחר שמונה עשרה יאמר "ויכולו" ו"מעין שבע" (ולא יזכיר בו את יו"ט), ואח"כ יאמר "לדוד מזמור", ולאחריו יאמר "קדיש תתקבל" (מט"א סי' תקפ"ב סעיף כ"ד).

▲ בברכת "מגן אבות" אמר באמצע הברכה "הקל הקדוש" במקום "המלך": י"א שאם כבר עבר תוכי"ד אין צריך לחזור (קישו"ע סי' קכ"ט סעיף ד'), וי"א כל זמן שלא חתם את הברכה עדיין חוזר ל"המלך" (משנ"ב סי' תקפ"ב סי"ק י'). ואם אמר "ברוך אתה ה' אינו חוזר (לוח א"י, וכן סובר פר"ח, פמ"ג ו"דרך החיים" שאין הזכרה זו מעכבת ודלא כמט"א סי' תקפ"ב סעיף ה' שכתב דחוזר לראש).

▲ אם מניין קבוע עבר למקום אחר אפילו רק לראש השנה, יכולים לומר ברכת "מגן אבות", מכיון שעצם המנין הוא קבוע, ולא דמי לבית החתן שעצם המנין לא קבוע (ע"י שו"ע או"ח סי' רס"ה, כן הורה בעל "שבט הלוי" זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל).

▲ נוהגים לשיר "שלום עליכם" ("מטה אפרים" סי' תקפ"ג א'), וכן "אשת חיל" ועוד זמר של שבת, כדי לכבד גם את קדושת השבת.

▲ גם בקידוש יש להזכיר את ר"ה ושבת ביחד. ואם קידש רק של שבת ורק של יו"ט או רק סיים באחד מהם, הדין הוא כמו בתפילה (כנ"ל), (משנ"ב סי' תפ"ז סי"ק ב').

▲ שכן "יעלה ויבוא" בברכת המזון, ונוכר לאחר שהתחיל ברכת "הטוב והמטיב" אינו חוזר לראש, כיון שיש אומרים שמצוה להתענות ב"ה (מג"א סי' קפ"ח סי"ק ז'), ואם שכן "רצה" חוזר לראש ("מטה אפרים" תקפ"ג סו"ק ד').

וכל זה הוא ביום אבל בלילה לכו"ע אסור לצום (וכמבואר במשנ"ב סי' תקצ"ז סי"ק ה'), ולכן אם שכן "יעלה ויבוא" בלילה חוזר ומברך (ספר "תהלה לדוד" סי' קפ"ח סי"ק ה'), ושם לפי סברת שעה"צ (סי' תקפ"ב ד'), בשם רבי אבלי, י"ל מכיון שאין מקדשין החודש בלילה, ולכן לענין ברכת המזון בדיעבד אין זה מעכב.

▲ בברכת המזון יאמר "הרחמן יום שכולו שבת וכו' הרחמן הוא יחדש עלינו..." (ע"י משנ"ב סי' ת"צ סי"ק ה').

▲ מותר לאכול ארבעים (גרגרי חומס) בשלום זכר בליל ר"ה. דהטעם שלא אוכלים קטניות משום כיחו וניעו, דומיא דאגוזים, וכמבואר ב"מטה אפרים" (סי' תקפ"ג ג') וכיון שהארבעים אצלנו הם מבושלים, לא שייך כן (פשוט).

שחרית

▲ בשבת אין אומרים "אבינו מלכנו" (שו"ע סי' תקפ"ד) ורבים מהספרדים אומרים.

בקשות פרטיות

▲ שאלה: האם מותר להתפלל בר"ה ויוה"כ שחל בשבת על בקשת צרכים פרטיים? וכן האם מותר לבכות? ומה הדין בשבת?

תשובה: מותר לבקש בימים אלו כל הבקשות הפרטיות והכלליות, לפי שימים אלו הוקבעו לבקשות ותחנונים לפני מל"ה הקב"ה ("אורחות רבנו" ח"ב עמ' קפ"א בשם החזו"א). ואף כשחל בשבת אין לחשוש משום בקשת רחמים ושאלת צרכיו בשבת, ומשום כן כשמתפללים על חולים, בעת "מי שבידך" אין צריך לומר "שבת" (או יו"ט) היא מלעוק ("מטה אפרים" סי' תקפ"ד כ"ב).

וכמו כן נוהגים לבכות ולהוריד דמעות בתפילת ר"ה ויוה"כ, אף שחל בשבת ("מטה אפרים" סי' תקפ"ב כ"ה, והא דכתב הגר"א ב"מעשה רב" אות ר"ז שאסור לבכות, כוונתו לבכייה שהיא ממחשבת עצבות וצער ולא בכי של התרגשות).

אולם במשנ"ב כתב (סי' תקפ"ד ד') שאין אומרים "אבינו מלכנו" בשבת משום שאין לבקש צרכיו בשבת. וי"ל דהתם משום שכל הציבור אומרים ביחד משא"כ כאשר כל אחד מבקש בלחש י"ל שאפשר.

קריאת התורה

▲ אין אומרים י"ג מדות ("מטה אפרים" תקפ"ד ט"ז, וכן נהג ה"קהילות יעקב", כמובא ב"אורחות רבנו" ח"ב עמ' כ"ח), ורבים נוהגים לאומרו אפילו בשבת ("מטה אפרים" שם, ו"לוח א"י").

▲ קוראים לתורה שבעה קרואים. הנוהגים להוסיף בשבת, יכולים להוסיף בקריאה זו, אבל כשחל בחול אין להוסיף (רמ"א סי' רפ"ב, "מטה אפרים" סי' תקפ"ד סעיף כ').

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א' - ה'):

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

סעודה שלישית

לכתחילה יש להתחיל בסעודה שלישית יותר מחצי שעה לפני זמן מנחה קטנה (השנה תשפ"ד עד השעה 15:41) או לאכול רק מעט פת שהוא כשיעור כביצה או יותר רק שלא יאכל כרגילותו בחול (מט"א סי' תקכ"ט סי' ק"א, "ביאור הלכה" ושעה"צ שם, ומשנ"ב סי' תע"א סי' ט"ז), מאחר שבחילה הוא יו"ט.

יש אוכלים כביצה פת לפני מוסף בכדי שסעודתו לאחר מוסף תהיה סעודה ג', אך אין ראוי לעשות כן, מכיון שסעודה שניה הוא עיקר הסעודה ולא כדאי לאכול רק כביצה, ויש לאכול דבר מכובד כגון בשר או דגים וכד' (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

יום ב' דראש השנה שחל במוצ"ק

הבדלה

לילה השני של ראש השנה חל במוצ"ש, וצריך לומר "ותודיענו" בתפילת מעריב בברכת "אתה בחרתנו". אם שכח אין צריך לחזור (שו"ע סי' תצ"א סי"ב).

התחיל לומר "ותתן לנו" אינו צריך לומר "ותודיענו" מכיון שכבר אמר "די אלוקינו" ויכול להבדיל על הכוס ("מטה אפרים" סי' תקצ"ט סי' ז') ויש סוברים אם עדיין לא סיים הברכה, יש לחזור ולומר "ותודיענו" (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

אם לא אמר "ותודיענו" אסור לעשות מלאכה האסורה בשבת עד שיאמר "ברוך המבדיל בין קודש לקודש". וכן הנשים לא תחלנה במלאכות ובהכנות במוצ"ש עד שתאמרנה "ברוך המבדיל".

אין אומרים "ויהי נועם, ואתה קדוש", ולא "ויתן לך", ולא "זמירות אליהו הנביא".

מקדישים ומבדילים ביחד על הכוס ומברכים לפי סדר יקנה"ז: יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן.

אין מברכים על הבשמים.

מסיימים "ברוך... המבדיל בין קודש לקודש". טעה וסיים בין קודש לחול לא יצא משום ששינה ממטבע שטבעו חכמים וצריך לחזור ולהבדיל. ("אורחות רבינו" ח"ב ע"מ ק"א בשם מרן בעל "קהילות יעקב" זצ"ל, שכן משמע מסתימת הפוסקים, ושו"ת "שבט הלוי" ח"ח סי' קי"ח).

כשמברכים ברכת "מאורי האש" אין מחברים נר אחד לשני משום חשש ממחק, ויש אומרים שגם אין לחבר את הלהבות מחשש כיבוי, אלא מקרבים אותן זו לזו.

הנשים יכולות לשתות מכוס הבדלה זו.

שכח לומר "ותודיענו" בתפילת ערבית, וגם שכח להבדיל בשעת הקידוש, והתחיל לאכול או לשתות חייב לחזור ולהתפלל שמו"ע (שו"ע סי' רצ"ד א', ו"ביאור הלכה" בשם פמ"ג).

ואם נזכר רק למחר יתפלל פעמיים תפילת שחרית, ותפילה שניה משום תשלומין, ויזכיר "ותודיענו" בתפילה שניה (משנ"ב סי' ק"ב, וע"ע ח' הגר"ח על הש"ס).

אמר "ותודיענו" בתפילה, אבל שכח להבדיל על הכוס, מיד שזכר יבדיל על הכוס, ואפילו באמצע סעודתו (שו"ע סי' תע"ג, א', ומשנ"ב סי' ק"ה), ואם נזכר רק למחרת, יעשה כוס אחת לקידוש ולהבדלה.

תקיעות

ביום השני של ר"ה האשכנזים והספרדים מברכים גם "שהחיינו" לפני התקיעות (שו"ע סי' ת"ר ומשנ"ב סי' ק"ו).

ביום השני, מכיון שתקיעת שופר הם רק דרבנן, מי שהגיע לבן י"ג שנים יכול להוציא בתקיעת שופר משום חזקה דרבא (ע"י משנ"ב סי' תקפ"ט סי' ב', ושעה"צ שם).

אבל אין למנות בעל תוקע שלא נתמלא זקנו לתקוע בציבור משום כבוד הציבור (הגה"ת רעק"א סי' תקפ"ה).

אם היה מוחזק לתקוע ביום א' דראש השנה, וחברו מוחזק לתקוע ביום ב', כשחל יום א' בשבת ותוקעין רק ביום השני י"א שהמוחזק לתקוע ביום ראשון יתקע משום שהוא קודם לשני ("פנים מאירות" ח"ב סי' קכ"ו, שו"ת "אור נעלם" מובא בהג"ה רעק"א או"ח סי' תקפ"א), וי"א שהשני יתקע לפי שהוא מוחזק לתקוע לעולם ביום זה ("שערי תשובה" שם), ולמעשה יש לשאול שאילת חכם.

מסופק אם שמע קול שופר, ביום השני החיוב הוא מדברי סופרים, אין צריך לחזור לתקוע כלל, כי ספק דברי סופרים להקל (משנ"ב סי' תקפ"ה סי' ק"ה).

תשלין

בשבת אין אומרים תשלין כדי שלא ייכשלו באיסור הוצאה מרשות לרשות, ואומרים אותו ביום השני לאחר מנחה (משנ"ב סי' תקפ"ג סי' ח').

ראוי להתפלל על החולים גם בר"ה שחל בשבת ב"מי שברך" לחולה, ואין צריך לומר יום טוב הוא מלזעוק או שבת היא מלזעוק, כיון שהיום הוא יום הדין ("מטה אפרים" שם סעיף כ"ה).

בברכה האחרונה של ההפטר אומר "יום הזכרון" בתוך הברכה ובחתימה. שכח - דינו כמי ששכח להזכיר שבת או יו"ט בתפילה (ע"י לעיל).

אומרים "יקום פורקן" ו"מי שברך".

שופר

אם יוצא הציבור להפסקה ראוי להחזיר את הס"ת לפני שיוצאים, כיון שאין תקיעות.

בשבת אין תוקעים בשופר (שו"ע סי' תקפ"ח ה'). אין להרשות לקטן לתקוע אפילו שעוד לא הגיע לגיל חינוך.

כל שנה מלין בין קריאת התורה לתקיעת שופר (שו"ע סי' תקפ"ד, ד') אמנם כשחל יום הראשון של ראש השנה בשבת, מלים אחרי "אשרי" לפני תפילת מוסף, ויש שסוברים שמלים לפני "אשרי" כדי שלא יהיה הפסק גדול עד לקדיש (משנ"ב שם סי' ק"ב).

אומרים "היום הרת עולם" אבל לא "ארשת שפתינו" (רמ"א סי' תקצ"ב א').

הרמ"א כתב (שם) שאסור לטלטל שופר שלא לצורך גופו ומקומו, אבל לצורך גופו ומקומו מותר כדין כלי שמלאכתו לאיסור. אולם הגרי"ש אלישיב זצ"ל הורה שהיות ובזמן הזה אין משתמשים בשופר לשום דבר אחר ומאד מקפידים שלא ייסדק, הרי הוא כלי שמוקצה אף מחמת חסרון כיס, ואסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו.

עבר ותקע בשופר בשבת, יש סוברים שקיים מצוות שופר אף שעבר על איסור דרבנן (הגר"עק"א דו"ח מערכה ח', ושו"ת "אבני נזר" יו"ד תשי"קמ"א), ויש חולקים וסוברים שרבנן עקרו לגמרי המצוה, ואין כאן קיום מצוה כלל, וברכותיו הם לבטלה, ומברך ביום ב' שוב "שהחיינו" גם לדעת השו"ע ("קבא דקשייתא" קושי צ"ט, וע"ע שו"ת מהרש"ג ח"א סי' ל"ו, ושו"ת "הר צבי" או"ח ח"ב סי' פ"ח, ו"חכמת שלמה" או"ח סי' תקפ"ח).

מוסף

אומרים "עלינו" בתפילת מוסף (רמ"א סי' תקצ"א ז'). והמנהג ברוב מקומות להשתחוות אפיים ארצה בשעה שהשי"ץ מגיע ל"ואנחנו כורעים" (שעה"צ סי' קל"א סי' ק"ב) שכן מנהגו. וכ"כ "אלף המגן" סי' תקצ"ב סי' ק"ב.

ונוהגין להשתחוות אפילו בשבת (ודלא כמקומות שנוהגין לא להשתחוות בשבת, משום חשש שינערו האבק שבבגדיהם, או משום חשש אשווי גומות, "אשל אברהם בוטשאט" סי' תרכ"א, והגה"ת "חכמת שלמה" סי' תקצ"ב).

שיר של יום

לפי מנהג הגר"א, אין אומרים ב' שיר של יום אחד, וכשיו"ט חל בשבת אומרים של שבת בלבד, וכן חנוכה שחל בשבת, אבל כשר"ח חל בשבת אומרים שיר של יום של ר"ח, כדי לפרסם שהתחיל החודש וכמבואר בגמ' (סוכה נ"ד:).

וכמו כן ראש השנה שחל בשבת, גם כן שייך טעם זה, ולכן י"ל שיר של ראש השנה ולא של שבת (מנחת חינוך מצי' שייב, ולוח א"י). אולם ברוב המקומות נוהגים לומר שיר של שבת כמו בשאר יו"ט שחל בשבת. ולא דמי לר"ח שצריך לפרסמו, משום שראש השנה ידוע ומפורסם לכל, ומה"ט כתב השעה"צ (סי' תי"ז סי' ק"ב) שלא מברכים החודש בחודש תשרי מכיון שהוא ידוע ומפורסם.

אכילה ושתיה

אלו שלא עושים קידוש לפני מוסף, צריכים לכתחילה לשתות מים לפני התפילה כדי שלא יתענו עד לאחר חצות היום (וע"י משנ"ב תקפ"ד סי' ק"ה, "אלף המגן" סי' תקצ"ז סי' ק"ב, ו"ערוך השולחן" סי' תקפ"ח סעיף א', וקובץ "דרכי יוסף צבי").

תענית חלום שמתענים עליו בשבת, מותר להתענות עליו גם בר"ה שחל בשבת (ע"י משנ"ב סי' תקצ"ז סי' ק"ה).

בעלי תשובה שרוצים להזמין את משפחותיהם לסעודת יו"ט, כתוב בשו"ע (סי' תקי"ב) שאסור להזמין עכו"ם ליו"ט משום החשש שמא יבשל בשבילו, וע"י משנ"ב (סי' ק"ב) ש"ה מחלל שבת בפרהסיא ג"כ אסור להזמין שדינו כעכו"ם.

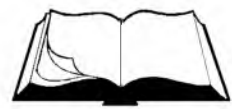
וכל זה ביו"ט שחל בחול, אבל ביו"ט שחל בשבת מאחר שאסור לבשל אפילו בשביל ישראל, מותר להזמין מומר. (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

"צדקת צדק"

במנחה הספרדים אומרים "צדקת צדק" והאשכנזים אינם אומרים (שו"ע סי' תקצ"ח). ולפי בני ספרד שאומרים גם "אבינו מלכנו" בשבת, יליע איזה להקדים (שע"ת שם).

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 509

מדיני יום הכיפורים

תשרי תשפ"ד

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

בגדי שבת

◀ נהגו ללבוש בגדי שבת קודם המנחה (קיצושי"ע סי' קלי"א סעיף ח'), וכן נהגו קודם מנחה לחלק לצדקה את דמי הכפרות.

הכנה למוצאי יום"ב

◀ אין להשאיר אוכל על הכיריים מערב יום כיפור לצורך מוצאי יום כיפור משום שזה נראה כרעבתנות (כמבואר בשו"ע סי' תר"ט, ע"י שעה"צ סק"א). כאשר יש צורך במים בשביל יום כיפור עצמו עבור ילדים או חולה – מותר (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

קבלת התענית

◀ יש סוברים שלאחר גמר הסעודה מפסקת אסור לאכול עוד, מאחר שסיום הסעודה נחשב לקבלת התענית, לפיכך, נכון שקודם "ברכת המזון" יאמר בפירוש, או יחשוב בלבו, שעדיין אינו מקבל על עצמו את התענית (משנ"ב סי' תר"ח סק"ב).

קבלת קדושת היום

◀ אשה המדליקה נרות בערב יום כיפור מקבלת בכך על עצמה את קדושת היום, ומאותו רגע חלים עליה כל דיני יום כיפור ולכן תחלוץ נעליה קודם ההדלקה. ("כף החיים" סי' תר"י ס"ק ח'). במקרה הצורך אם רוצה לנסוע וכד', יכולה להתנות שאין בהדלקת הנרות על ידה משום קבלת קדושת היום (משנ"ב סי' רס"ג סק"ב) ואז, לא תברך "שהחיינו" בהדלקת הנרות אלא בבית הכנסת יחד עם הציבור ("כף החיים" סי' תקי"ד ס"ק קי"ב, שו"ת "פרי יצחק" ח"ב סי' ט').

"שהחיינו" פעם אחת

◀ אשה שברכה "שהחיינו" בהדלקת הנרות לא תברך פעם נוספת בבית הכנסת, רק תענה אמן לש"י (שעה"צ סי' תר"י ז').

לבישת קיטל

◀ נוהגים שכל איש נשוי לובש קיטל ביום כיפור. לפי שהוא בגד לבן ונקי ונדמה בו למלאך. ואין להיכנס עם בגד זה לבית הכסא, לפי שהוא מיוחד לתפילה, אבל להשתין בו מותר (משנ"ב סי' תר"י ס"ק י"ח).

ונוהגים בשנה ראשונה מהנישואין שאין לובשים בגד לבן (קיטל) בימים נוראים ובליל הסדר, ובשנה מעוברת אין לובשים כל הי"ג חודשים, (דהטעם משום "ושמח את אשתו שנה אחת" ושנה היינו שנה ממש, הגר"נ קרליץ זצ"ל. וכ"כ בשו"ת חת"ס אה"ע סי' קי"ט דמצות "ושמח את אשתו" נוהג שנה ממש עם חודש העיבור).

◀ נשים אינן לובשות קיטל רק בגדים לבנים ונקיים, ולא תתקשטנה בתכשיטים הרגילים בשבת ויו"ט מפני אימת הדין (משנ"ב שם ס"ק ט"ז).

יום הכיפורים

תפילה בכוונה

◀ בק"ש אומרים כל הציבור ביחד "שמע ישראל" בקול רם, ואח"כ החזן וכל הציבור עמו "בשכמליו" בקול רם. וכן יתר התפילה מתפלל בכוונה גדולה ובקול, ובפרט ברכת "השכיבנו" שכולה בקשות עצומות, והיא שעת רחמים ועת רצון. וכל המכוון לבו מובטח לו שאין תפילתו חוזרת ריקם ("מטה אפרים" סי' תר"ט סעיף ט"ו).

◀ וכן שהחית ראוי לזרז עצמו בפסוד"ז וברכות ק"ש כדי שיאמר "שמע" ו"ברוך שם" וכו' עם הציבור ("מטה אפרים" שם סעיף מ').

נשים באמירת "ברוך שם" בקול רם

◀ הטעם שאומרים "ברוך שם" וכו' בקול רם (שו"ע סי' תר"ט ס"ב) שהוא שירת המלאכים, וביוה"כ גם ישראל דומין למלאכים (משנ"ב סי' ח'), וזהו ע"פ המדרש רבה (דברים פרשה ב' אות ל"ו) שמשה רבינו שמע במרום איך המלאכים אומרים כן, והורידו לישראל (מובא בטור שם). ולכאורה לפי"ז נשים אינן צריכות לאומרו בקול רם, כי אין יכולות להידמות למלאכים (עפ"י שעה"צ שם ס"ק י"ט). וי"א דגם נשים צריכות לומר "ברוך שם" בקול (שו"ת "גור אריה יהודה" סי' פ"ב).

(והא דאמרינן קדושה כל יום בקול רם, אף שהוא שירת המלאכים י"ל משום שאנו אומרים כן בהדיא שכן מקדישים בשמי מרום, וזהו אין למלאכים קפידא, משא"כ ב"ברוך שם", שאומרים בעצמנו שבת זה, יש לאומרו בלחש).

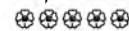
ברכת "יוצר אור"

◀ יש נוהגים לפתוח בברכות קריאת שמע עם נוסח מיוחד "ברוך...

לע"נ מרן ראש הישיבה

רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוקל"ה

נלב"ע י' בסיון תשפ"ג

עשרת ימי תשובה

פת עכו"ם

◀ כתב השו"ע (סי' תר"ג) אף מי שאינו נוהר מפת של כותי כל השנה, בעשרת ימי תשובה צריך להיזהר, וכתב הקישו"ע (סי' ק"ל סעיף ב') הטעם שגם אנו מבקשים מהקב"ה שיתנהג עמנו בחסידות, ע"י שם. ודבר זה לא מצוי אצלנו מכיון שבכל השנה אין לנו פת נוכרים כלל (ורק במקומות רחוקים מצויה מאפיה שאינה שייכת ליהודי), ועכ"פ מי שבכל השנה לא נוהר בבשר חלק בימים אלו יזהר ("קצה המטה" שם). וכן מי שלא מדקדק בהכשרים הכי מהודרים כל השנה עכ"פ בעשרת ימי תשובה טוב להקפיד על הכשרים טובים.

ומי שמדקדק כל השנה גם בזה, עדיין יש דברים שאפשר לדקדק בהם יותר בימים אלו, כגון להיות מעשרה ראשונים בבית הכנסת, ואם לא בשחרית לפחות במנחה ובמעריב, או עכ"פ יזהר שיגיע לבית הכנסת לפני תחילת התפילה, כדי שיוכל להתפלל לאט לאט ובלי דילוגים, ולברך ברכות השחר בנחת וכדומה, או שלא לדבר באמצע קריאת התורה אפילו בין גברא לגברא, וכמבואר בהדיא בשו"ע (סי' קמ"ו סעיף ב'). "שערי ימים נוראים" ממחותני הגר"י טשזנר שליט"א, שער ה' פרק ב'.

וכמו כן בכל מצוה ומצוה יש להדר בימים אלו ביתר שאת, כגון שאפילו כל השנה לא מקיים סעודת מלוה מלכה רק במיני תרגימא או פירות, מ"מ בימים אלו יש להדר לקיימו על כזית פת ("מטה אפרים" סי' תר"ב סעיף מ"ז).

אורח שאינו נוהר

◀ איתא בשו"ע (או"ח סי' קס"ח סעיף ה') אם בעה"ב נוהר מפת עכו"ם וישראל אורח שאינו נוהר בכך מיסב עמו על השולחן, כיון דמצוה מוטלת על בעה"ב לבצוע ולהוציא את האחרים בברכתו כדי שיבצע בעין יפה, יבצע מן היפה של פת עכו"ם, וכיון שהותר לבצוע הותר להמשיך לאכול פת עכו"ם כל הסעודה, ומפרש המשנ"ב מפני כבוד האורח, ע"י שם.

ומפ' הגר"א זצ"ל שהכוונה שכיון שנותן לאורח מפת עכו"ם, אם הוא עצמו לא יאכל ממנו, יש בזה פגיעה באורח, שבעה"ב לא אוכל ממנו שאינו כשר כ"כ ורק האורח שהוא כביכול נחות בדרגה יכול לאכול ממנו.

אכילת סירכות

◀ וכעין זה כתב הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל ("כתר ראש"י" אות קנ"ב) שסירכות אמר רבינו (הגר"א זצ"ל) שחש ושלום למעוד הסירכות וכו', ובדרך או באכסניה אין לחקור על זה דהוי כניטלה הריאה, ע"י שם, דהיינו היות שהוא לפני אחרים, אין להחמיר לפנייהם ולגרום להם הרגשה שהם נחותי דרגה.

רואים מכל זה שגם כשלוקחים חומרות יש להחמיר רק באופן שלא יהיה מכך שום פגיעה, ולו גם הקלה ביותר באחרים.

סליחות ליום חמישי של עשי"ת

◀ השנה (תשפ"ד) נוהגים להחליף את סדר הסליחות, ואומרים את הסליחות של יום חמישי דעשי"ת "וי"ג מידות" ביום חמישי ו' בתשרי, וביום שישי ז' בתשרי אומרים את הסליחות של יום רביעי דעשי"ת, היות שיש ענין לומר סליחות של "וי"ג מידות" ביום שני או ביום חמישי.

ערב יום הכיפורים

טבילה

◀ בערב יום כיפור הטבילה במקווה היא לכתחילה (רמ"א סי' תר"ו) ואפילו אלה שאינם טובלים במשך השנה צריכים לטבול בערב יום כיפור משום קדושת היום ("ביאור הלכה" שם). לכתחילה יש לטבול שלוש פעמים (משנ"ב סי' כ"א) ולדקדק בהסרת החציצות יותר מאשר בטבילות של כל השנה (כדמשמע במשנ"ב שם סק"ב), וע"י "ביאור הלכה" סו"ס פ"ח ו"מטה אפרים" סי' תר"ו סעיף ח').

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה') :

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

מלך העולם הפותח לנו שערי רחמים וגו' (כן נוהגים כל בני אשכנז בחו"ל, וכן הרבה נוהגים כן בארץ ישראל, והעיד הגר"ג אידלשטיין זצ"ל, שכן עשו בשיבת למוצאי בפתח תקוה, והחזן אמר ברכה זו בקול רם, וכן בעל "שבט הלוי" זצ"ל אומר כן בלי הפיוטים שלאחריה), ויש נוהגים לומר את הנוסח הרגיל "ברוך... יוצר אור ובורא חושך וגו'", כמו בכל השנה (רוב המניינים של נוסח אשכנז בא"י, וכן נהג הגר"א זצ"ל), וסוברים שנוסח זה שייך רק למקומות שאומרים הפיוטים, אבל אם לא אומרים את הפיוטים לא אומרים נוסח זה.

אמירת "יזכור"

נוהגים שמי שיש לו אב ואם יוצא מבית הכנסת בעת אמירת "יזכור" ("שערי אפרים" שער י' סעיף ל"ב, וקיש"ע ס' קל"ג סעיף כ"א משום עין הרע, "ארחות רבנו" ח"ב עמ' ר"ה).

בענין אמירת יזכור בשנה הראשונה נחלקו המנהגים, יש הנוהגים לצאת (קיש"ע, "כרם שלמה", ס' תרס"ח, כתב הטעם שמא יתעורר בבכי ויפריע לאחרים), ויש סוברים דגם בשנה הראשונה נשארים לומר "יזכור" (כן משמע בפמ"ג ס' תקמ"ז א"א ב'), ויש נוהגים להישאר בפנים ולא לומר ("ארחות רבינו" שם בשם ה"חזון איש" זצ"ל). ובמקום שאין מנהג ישאר בביהכ"נ ויאמר "יזכור" (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

אולם אם כבר נפטר אחד מההורים לפני כן יכול להזכיר גם נשמות הנפטרים בשנה ראשונה (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

חולה שקשה לו ללכת לבית הכנסת לומר "יזכור", יכול לאומרו ביחידות בביתו, שאין זה דבר שבקדושה שצריך דוקא עשרה.

נשיאת כפים בתפילת נעילה

ברוב מקומות אין הכהנים נושאים כפיהם לתפילת נעילה, מכיון שהוא לאחר שקיעת החמה. ויש מקומות, וכן נוהגים הרבה בירושלים, שאומרים חזרת השי"ן בל פיוטים בכדי לאומרו לפני שקיעת החמה, וגומרים הפיוטים לאחר התפילה (משנ"ב ס' תרכ"ג ס"ק ח') ועכ"פ לכ"ע יש להזהר לא להתחיל תפילת נעילה לפני פלג המנחה (שעה"צ שם ס"ק ה').

במנין של ה"חזון איש" זצ"ל גמרו חזרת השי"ן של נעילה בערך 40 דקות לאחר שקיעת החמה ולא ברכו ברכת כהנים (אבל אומרים "אלוקינו וכו' ברכנו בברכה וכו'" כמבואר במשנ"ב שם ס"ק ט'), משום שחשש שישתו מיד בגמר חזרת השי"ן, ולכן הקפיד לגמור בסוף הצום (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

חיוב עונג ושמחה ביום הכיפורים

כתב "לקדוש ה' מִכְבֵּד" (ישעיה נ"ח, י"ג) זהו יום הכיפורים, וכיון שאין לכבדו באכילה ושתיה, כבדוהו בכסות נקיה ונרות (משנ"ב ס' תרי" ס"ק ט'). ואיתא בגמרא: ת"ר תענו את נפשותיכם יכול ישב בחמה או בצניה כדי שיצטער ת"ל וכו' (ומא ע"ד); ולכן אסור לו לאדם לעשות פעולות של צער ועינויים שונים חוץ מחמשה עינויים שצוינו לנו חז"ל, כי יוה"כ בכלל יו"ט לעונג ושמחה (שו"ת מהרש"ג ח"ב ס' ק"י, וע"ע "אלף המגן" ס' תרי" ס"ק ט"ו).

הרחת בשמים

מותר להריח בשמים להשלים למנין מאה ברכות (משנ"ב ס' תרי"ב ס"ק י"ח). וכן מותר להריח ריח חריף וכדומה, שנעשה לחיזוק ולסלק כאב הראש מחמת הצום. ולא דמי לתשעה באב שאסור להריח דהתם לא משום עינוי רק משום אבילות (ע"י משנ"ב ס' תקנ"ו ס"ק א' ושעה"צ שם).

ויש לזהר לא לברך אלא על ריח שיש בו עיקר אבל כגון קופסא של בשמים, שאין בו עכשיו בשמים ויש בו ריח, אין לברך עליו (שו"ע ס' רי"ז סעיף ג', ומשנ"ב שם) וכן קופסא שיש בו בשמים, והוא צרור וחתום במכסה או פקק, אע"פ שהריח נודף מהם הרי זה כריח שאין בו עיקר ("ביאור הלכה" שם ד"ה "אלא") וכן מצוי שמביאים לביהכ"נ מים להריח, אבל אין לה ריח עצמי, רק מים שקיבל ריח ממקום אחר, ה"ז כריח שאין בו עיקר, וא"א לברך עליו (משנ"ב ס' תרי"ב ס"ק י"ח). מסיבה זו אין לברך ברכת בשמים על טבק (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

להישאר בבית

מי שמרגיש חלש, או אשה בהריון וכד' שיש חשש שיע"י שיבואו לביהכ"נ, זה יגרום שיצטרכו לאכול ביוה"כ, אסור להם לבוא לביהכ"נ אלא ישארו בביתם שיע"י ויכלו לצום.

טיפול בילדים

אשה שמרגישה חולשה, והיא גם מטפלת בילדים בביתה, ויש חשש שלא תוכל לצום בגלל שהיא מטפלת בילדים, חייב הבעל להישאר בבית ולשמור על הילדים בכדי שאשתו תוכל לצום, או שיביא אדם אחר לטפל בהם.

פחות מכשיעור

שיעור אכילה שחייבים עליה הוא כותבת הגסה (תמרה גדולה) – דהיינו קצת פחות מביצה (כמבואר בשו"ע ס' תרי"ב סעיף א'). וע"י ספר "שיעורין של תורה" למרן בעל "הקהילות יעקב" זצ"ל. פחות משיעור זה הוא כשני שלישי ביצה כל תשע דקות. שיעור ביצה הוא לחומרא בין 45-50 גרם מים. שני שלישי ממנה הם 30 גרם מים.

ברמב"ם (בפיהמ"ש מס' חלה פ"ב מ"ו) כתוב: "שהנותן שיעור חלה במשקל – טועה וטעותו גלויה מאוד, וידוע שמשקל חטיף ושעורין אינו

שווה אלה במידה בלבד" (וכ"כ הרמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ה' הל' ב'). וכן מבואר מהא דאיתא בשו"ע (ס' תפ"ו) שיי"א ששיעור כזית הוא כחצי ביצה. וכתב הרמ"א למעך האוויר (ע"י שם), ועל כן השיעור הוא בנפח ולא במשקל. וכגון עוגת שמרים או חלה כבדות מאוד, ואין בהן שיעור. ולעומת זאת עוגת ספוג או פריכיות אורז קלות במשקלן – אך הן יותר מן השיעור.

ולפי זה מדובר בנפח של 30 גרם מים שזה דבר השווה בכל הדורות. וע"כ המדידה הנכונה של הכמות המותרת היא לפי ה"נפח" של 30 גרם מים. וע"י ספר "בירור הלכה" (או"ח קמא ס' תרי"ב), שנפח החומר המוצק לאחר הוצאת האוויר של 16 גרם בסקוויט, או 14 גרם מצה – שווה לנפח של 30 גרם מים.

גדר אוכל ומשקה לדיני יוה"כ

אכילת דבר ביוה"כ תלוי אם הוא נשפך יש לו דין של משקה, ושיעורו כשאר משקין, ואם הוא מוצק, דינו כאוכל ושיעורו כשאר אוכלים שהוא בכותבת (וע"י משנ"ב ס' קנ"ח ס"ק י"ד, שמביא פלוגתא לענין דבש אם כשהיה פעם נוזלי נשאר עליו שם משקה, ע"י שם. היינו לענין ה"ל משקה ודין נטילה, אבל בנוגע לה"ל יוה"כ שתלוי ביותבי דעתיה, וק"ל לחז"ל שמשקה שיעורו שונה מאוכל, היינו דבר שבפועל בצורה של משקה יש לו דין משקה ודבר שהוא בצורת מוצק, אע"פ שדינו כמשקה מ"מ בזה תלוי לפי מציאות צורתו ודינו כאוכל).

ולכן חולה שאוכל דבש ביוה"כ, אם הוא דבש גושי (שלא נשפך) יש לו דין אוכל, ומותר לו לאכול רק שיעור 30 סמ"ק נפח, אבל אם הוא נשפך (אפילו הוא קצת סמ"ק ונשפך לאט) יש לו דין נוזל, והשיעור הוא 40 סמ"ק נפח. ויכול לאכול תוך תשע דקות עם בדיסקוויט כיון שיתובי ומשקה לא מצטרפים (הגר"נ קרליץ זצ"ל), אבל יזהרו שלא לאכול אותם ביחד ממש, דשמא בתוך הפה הם מצטרפים ביחד כשנספג הדבש בבדיסקוויט, ויש כאן יותר מהשיעור.

האוכל פחות משיעור, האם מברך בכל פעם

שאלה: חולה האוכל פחות משיעור האם צריך לברך כל פעם שאוכל?

תשובה: יסוד השאלה הוא היות שאסור לו לאכול כשיעור בפעם אחת, האם נחשב כהיסח הדעת, או שמא כיון שבדעתו לאכול ולשתות עוד, לא נחשב כהיסח דעת.

כתב הפמ"ג (א"א סו"ס ר"י ס"ק ח') וז"ל: מי שבירך על מאכל ובאותה שעה אסור לו כגון בתענית והמתין זמן מה עד הלילה ולא הסיח דעתו מהני ע"כ. הרי דאפילו בבירך בזמן שאסור לו לאכול ולא אכל כלום, ואח"כ אכל אכל צריך לברך שנית, אי"כ כ"ש הכא שבירך ואכל ולא הסיח דעתו, שא"צ לברך בכל פעם (שו"ת מהרש"ם ח"ו ס' ל"ח). וכן פסק הגר"שז אורעבך זצ"ל ("הליכות שלמה" פרק ו' ס"ק י"א).

ברכת המזון

חולה וקטן האוכלים ביוה"כ" (כשיעור) אומרים בברכת המזון "יעלה ויבוא וכו' וביום הכיפורים הזה" (שו"ע ומג"א סו"ס תרי"ח וכן נוטה המשנ"ב שם דלא כהט"ז). ואם שכח ונזכר לאחר שסיים ברכת "בונה ירושלים", לא יחזור, ולא יאמר בברכה בפני עצמה אלא יתחיל "הטוב והמטיב" (משנ"ב ס' קפ"ח ס"ק י"ט, ודלא כמג"א שם, ומט"א בסימן זה).

ובברכה מעין שלוש אומר ו"זכרנו לטובה ביום הכיפורים הזה", ואם שכח אינו חוזר.

מוצאי יום הכיפורים

תקיעת שופר במוצאי יוה"כ

מותר לתקוע בשופר בבין השמשות דהוא שבות לצורך מצוה (ואע"ג שלא הבדילו בתפילה כיון דחכמה היא ואינה מלאכה לא אחמור בה רבנן כולי האי), אבל אם הוא בודא יום אסור לתקוע (משנ"ב ס' תרכ"ג ס"ק י"ב). אולם אצל מרן החזו"א זצ"ל לא היו תוקעים לפני 45 דקות לאחר השקיעה (לוח "דבר בעתו" בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל). לפעמים התיר הגר"י קניבסקי זצ"ל לתקוע 35 דקות אחר השקיעה ("ארחות רבינו" עמ' רי"א), ויש מקילין 22 דקות אחר השקיעה (לוח א"י להגרימ"ט). וכן יש נזהרים לומר "ברוך המבדיל" לפני שתוקע (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

טעות במעריב של מוצאי יום כיפור

אמר "המלך הקדוש" במעריב של מוצאי יום כיפור אינו צריך לחזור ("פרי מגדים" וע"י שו"ת "שבט הלוי" ח"ד, וע"ע "באר היטב" ס' קי"ח ס"א א').

שתיה לפני הבדלה

מותר (כל שבוע) לכתחילה לשתות מים לפני הבדלה (שו"ע ס' רצ"ט). ולכן אשה אינה צריכה לחכות ולצום עד שבאים להבדיל לעבורה אלא יכולה לומר מיד במוצאי יום כיפור "ברוך המבדיל" ולשתות מים ובדרך כלל לאחר שתית מים לא קשה לחכות עד שיחזרו מבית הכנסת. ואם בכל זאת קשה לה בלי לאכול – יכולה להבדיל לעצמה ולשתות את היין (שו"ת "שבט הלוי" ח"ד ס' נ"ד אות ו').

מוצאי יוה"כ

העולם נוהג לשוב בתשובה בימי הסליחות ואנשי מעשה מקדימים לשוב בחודש אלול, ואני אומר שיש להתחיל בתשובה תיכף אחר נעילת יום הכיפורים ("תנועת מוסר" ח"א עמ' 238 בשם הגר"ר ישראל סלנטר זצ"ל).

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 120

הוא עשנו – ולו אנחנו, עמו וצאן מרעיתו!

ראש השנה
תשפ"ד

אנחנו ממליכים עלינו את הבורא יתברך ביום זה, וכן אמר דוד בחצוצרות וקול שופר הרעו לפני המלך ה' וראוי להבין, שלמרות שבחודש חודש אלול ישנה אורה של תשובה בעם ישראל, לומדים שערי תשובה, ומפשפשים במעשים, ומשתדלים לחזור בתשובה על העבירות שבידם, וכמו שביאר רבינו יונה בכל עיקרי התשובה איך להגיע לחרטה ויגון, האדם אומר לעצמו, מה עשיתי? איך עברתי על רצון קוני, וגרוע מהבהמות הייתי? כך האדם מלקה את עצמו כמה הוא לא בסדר, ומתחרט על מעשיו.

ואמנם ביום ראש השנה לא זהו הדרך, שהרי אנחנו באים לקבל את פני המלך ולהמליך אותו עלינו, ואיך אפשר לבוא כך למלך, ולקבל את מלכותו בהרגשת יגון ואנחה וחרטה? ולכן ביום ראש השנה, צריך לבוא באווירה אחרת, מתוך שמחה עצומה שהנה המלך בא אלינו ואנו מכתירים אותו עלינו, ומקבלים עליו את מלכותו, ואנו מריעים לו בקול שופר בכדי לבטא את הכרתו למלך, זה הגישה הנכונה לפי דעתי ליום ראש השנה.

ממלכות דאריא - כן מלכותא דרקיאה

זכור אני מילדותי שגרנו במרוקו בעיר מקנ'ס, ואז מלך מרוקו היה 'מוחמד החמישי' ומנהגו היה, שבכל שנה היה בא לעשות סיור בעיר שלנו, והיה מבקר גם בקהילה היהודית [אותו מלך היה ידוע ביחסו הטוב ליהודים, ובזמן השואה כשהיתה שליטה של צרפת בתוך מרוקו, היתה תקופה, שהגיעה דרישה מצד הגרמנים שכל היהודים באותו מקום, יחשבו את 'הטלאי הצהוב' לאות היכר שהם יהודים, ואז מלך מרוקו יצא חוצץ נגד זה, ואמר: "אם היהודים יענדו טלאי צהוב, גם אני יענוד על עצמי טלאי כזה" ואז הגרמנים ירדו מדישתם, בעקבות התנגדות המלך.]

וזכורני איזה תכונה רבה היתה בעיר, לקראת בואו של המלך, וכשהגיע רגע האמת, היו נעמדים כולם משני צידי הכביש, באותם רחובות שעתידי לעבור בהם המלך, וגם אנחנו היהודים המתנו בציפייה לבוא המלך, ואז המלך הגיע, והוא עבר באמצע הכביש, ברכב לא מקורה, וכך היה סוקר את כל בני העיר והממלכה, והיה מניף לנו שלום, וכאשר המלך הופיע לפני בני העיר היו קבוצה של זמרים ונגנים מצויידים בחצוצרות, והיו מריעים לפני המלך בכל מקום שביקר, זה היה הסימן לקבלת המלכות של המלך.

וכמו כן דוד המלך מלמד אותנו שכך צריך לקבל את פני המלך השם "בחצוצרות וקול שופר" אנחנו צריכים לקבל את השם עם תרועה המסמנת על קבלת מלכות, וממילא בוודאי שזה צריך לבוא עם שמחה ועם התרגשות עצומה.

כמו כן יש מצוות הקרבת קרבנות מוסף שמייוחדים לראש השנה, ועניין הקרבות הללו הוא בכדי ליתן דורון למלך כביכול, שכאשר המלך מתקרב אלינו מלבד ההמלכה של השם בחצוצרות וקול שופר, צריך ליתן דורון, וזה ע"י קרבנות המוספים, וכך הוא ג"כ בכל חג שיש בו קרבן מוסף, שמחמת שהשם מתקרב אלינו, זה מחייב אותנו בהבאת דורון.

נאמר בזוהר, למה נקרא שמו משכן, מפני שהוא משכן על כך שהקב"ה יתקרב אלינו. והיינו שהמשכן הוא המקום שבו אנו מודים להשם על כך שהתקרב אלינו, ע"י שמעניקים לו דורון, כביכול.

ידיע כל פעול כי אתה פעלתו – ויבין כל יצור כי אתה יצרתו

אנו עומדים סמוך ונראה לכניסת הימים הנוראים ר"ה ויוה"כ, וצריך להבין מהי ההכנה הנדרשת לימים אלו, והנה אמרו בגמרא בר"ה (טז, א) "אמרו לפני מלכות כדי שתמליכוני עליכם" הרי שביום ראש השנה, עיקר העבודה היא להמליך את השם עלינו, וכך אנו מבקשים ג"כ בתפילה "אלוקינו ואלוקי אבותינו, מלוד על כל העולם כולו בכבודך, והינשאל על כל הארץ ביקריך... וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפה ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה"

בר"ה אנחנו מתפללים שתתגלה מלכותו עלינו ועל כל העולם וידע כל פעול, ויבין כל יצור" – וממילא הוא המלך שלנו. וראוי להבין, שזה לא רק מהות התפילות של ראש השנה, אלא זה מטרת כל הבריאה כולה, וכפי שכתב הרמב"ן סוף פרשת בא "וכוונת כל המצות שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין א-ל עליון חפץ בתחתונים, מלבד שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לא-ל שבראם והמצאם ויפרסמו זה, ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו" הרי שמטרת הבריאה כולה שיהיה לאדם שכל, להבין שהוא נברא, ולומר לפניו בריותיך אנחנו, וממילא הוא כפוף למרותו ומלכותו של השם.

ומה הכוונה בריותיך אנחנו? אנחנו יכולים ללמוד זאת מדברי הרמב"ם, שהוזהרנו בתורה לא ליקח כופר לנפש רוצח, דוגמא לדבר, אם אדם נסע במכונית ורוצח ילד ל"ע, והוא בא להורים של הילד לפצות אותם, יש לאו דאורייתא שאסור להם ליקח כופר עבורו, כמו שנאמר (במדבר לה, לא)

לעת נעשה בחפצו כל – אזי מלך שמו נקרא

הנה הקב"ה ברא את העולם בשישה ימים, ובהם הבדיל בין אור לחושך, וברא את הים היבשה והצמחים, שמש ירח וכוכבים, עופות דגים, חיות ובהמות, אבל עדיין כל זה לא הספיק כדי שיקרא מלך בעולמו, ורק כאשר נברא האדם ביום השישי "אזי מלך שמו נקרא" רק מתי שנברא האדם שיש לו שכל, ובידו הבחירה אם לשמוע בקול השם, או לאו, ואם מקבל על עצמו את מלכות ה' אז בא על שכרו, ואם עובר על דבריו הוא בא על ענשו, אז מתגלית מלכות השם בעולם, שיש מישוה בר דעת שכפוף לרצון השם, אם ייטיב יוטב לו, ואם לאו ירדפנו ענשו, נמצא א"כ, שביום השישי כשנברא אדם הראשון, התגלתה מלכות השם בעולם.

וכפי שאכן קרה ביום הראשון שנברא האדם, שמיד ציווה אותו השם לא לאכול מעץ הדעת, ובאותו היום אדם הראשון עבר על המצווה, ונשפט ע"י הקב"ה ונענש וגורש מגן עדן. זה ביטוי של מלכות השם בעולם, שהשם הוא הבעל הבית, ומחוייבים לקבל את מרותו, ומי שעובר על כך נענש!

ולכן נקרא יום ראש השנה 'זה היום תחילת מעשיך' שבאותו היום נברא האדם, ואז באה לידי ביטוי מלכות השם בעולם, שזהו תכלית כל מעשי השם בבריאה.

יום ההכתרה של הקב"ה

בצעירותי הייתי מתבונן מהו הדבר העיקרי ביום 'ראש השנה' ומה מהות היום? ונראה לי שמהות היום הוא 'יום הכתרה של מלך מלכי המלכים הקב"ה' שהוא אלוקי האלוקים ואדון האדונים, ובאיוזה תאריך בשנה הוא הוכתר למלך בעולמו? ביום השישי הראשון לבריאה, שבו נברא האדם, וזה היה בא' תשרי, ואז השם נעשה למלך העולם, ולכן עיקר מהותו של יום ר"ה הוא, כל שנה מחדש, באותו יום, להכתיר את הקב"ה למלך בעולמו.

ונדמה לי שכך צריכה להיות הגישה לקראת ר"ה, כאשר אנחנו מתכוננים לגשת לראש השנה, זה לא צריך להיות מתוך בכיות, או חרטה ויגון, אלא מתוך שמחה עצומה, שאנו עמך ואתה מלכנו, אנו עבדיך ואתה אדונינו, זו הגישה שלנו לר"ה, שהתפקיד העיקרי שלנו ביום זה הוא - להמליך עלינו את הקב"ה, וזוהי גם מצוות תקיעת שופר, שאם נשאל מהי הכוונה העיקרית בתקיעת שופר, אני לא יודע סודות, אבל בזמן שתוקעים בשופר אני עומד דום, כמו בצבא כשמצדיעים למפקד בכיר, כך אנחנו תוקעים לכבוד הקב"ה בראש השנה, לבטא את ההכתרה של הבורא למלך!

ומקור לדברים אלו, הוא בפסוקים שתיקנו לנו חז"ל לומר בתפילת מוסף, שבסדר הפסוקים של שופרות אנחנו אומרים את הפסוק "בחצוצרות וקול שופר הרעו לפני המלך ה'" ומה אנו למדים שענין השופר הוא כמו החצוצרות שתוקעים בהם לפני המלך, בכדי להראות ולבטא את מלכותו, וכך גם השופר, שמטרתו לקבל עלינו את מלכות השם בעולם.

שוב הראוני שכך כתב ר' סעדיה גאון, כשפירט ומנה עשרה טעמים לתקיעת שופר [כמובא במחזורים לפי תקיעת שופר] וכך כתב בטעם הראשון "מפני שהיום תחילת הבריאה, שבו ברא הקב"ה העולם ומלך עליו, וכן עושים המלכים בתחילת מלכותם שתוקעים לפניהם בחצוצרות, ובקורות להודיע להשמיע בכל מקום תחילת מלכותם, וכן

"לא תיקחו כופר לנפש רוצח" ובפשוט נראה טעם האיסור, מפני שעבירת שפיכות דמים חמורה מאד, ולא ניתנת לכפרה ע"י כופר, ומטעם זה נאסר לקחת כופר על כך, ואמנם הרמב"ם פירש בזה טעם אחר, בהלכות רוצח ושמירת הנפש (א, ד) וז"ל 'יומוזהרין בית דין שלא ליקח כופר מן הרוצח, ואפילו נתן כל ממון שבעולם, ואפילו רצה גואל הדם לפטרו, שאין נפשו של זה הנהרג קנין גואל הדם, אלא קנין הקדוש ברוך הוא' מלמד אותנו הרמב"ם, למה אביו של הילד לא יכול לקחת כופר עבור בנו הנרצח, כיון שהילד לא שלו! אמנם הוא אכן האבא הביולוגי שלו, ויש לו עגמת נפש גדולה מפטירתו, אבל הילד לא שייך לו! הוא שייך להקב"ה, ולכן באיזה רשות הוא נוטל עליו כופר? ואמנם כל אחד יודע שכן שנוול לאביו הרי הוא מתייחס אליו, והוא נקרא בן שלו, אבל זה לא נוטל לאבא בעלות במשפטי הממון על גופו ועצמותיו של הילד, ואינו אלא קניינו של הקב"ה, ולכן כשהוא נרצח אין לו זכות עליו ליקח עליו כופר.

ואם נתבונן נראה מה הרמב"ם מלמד אותנו כאן, שכל בן אדם שנוול הוא לא שייך לא לאבא שלו, ולא לאימא שלו, וגם לא לעצמו, אלא של מי הוא? של הקב"ה, שזה לשון הרמב"ם **שהוא קניינו של הקב"ה!** וזו הכוונה **זימאמו לפניו – בריותיך אנחנו!** שכל אדם יסתכל על עצמו ויבין שהוא אחד מקניינו של הקב"ה, ולו עצמו אין בעלות בכלל, לא עליו ולא על ילדיו, אלא הכל של הקב"ה, אה! איזה רמב"ם נפלא! האדם קניינו של הקב"ה! אתה לא שייך לעצמך בכלל, אתה שייך לבוראך, זה העבודה שלנו, וההתבוננות בזה מגדלת אותנו להבין שאין לנו שום בעלות כאן בעולם, אלא הכל של הבורא, והן הן דברי הרמב"ם הנ"ל, שתכלית היצירה כולה היא לומר לפני השם 'בריותיך אנחנו'.

הבעלים על המייצר – הוא הבעלים על התוצרת

ואם כן לפי זה כאשר הקב"ה ברא את כל המינים והסוגים שיש לנו בעולמנו, החל מהדומם, ובכלל זה את האדמה כולה שהיא יצירה מופלאה שאין כמותה, שמכח היניקה של הגרעין ממנה, גדלים אילנות המצמיחים פירות שיוכלו להצמיח עוד אילנות, וכן הלאה עד סוף כל הדורות, וכל הרכיבים הללו מונחים ביניקה של הפרי הראשון מן האדמה, שמכחו הגיעו כל התולדות הללו, וכן האדמה מגדלת ריבי רבבות של מינים סוגים וזנים, שכל אלו מפרנסים ומזינים את כל באי עולם!

ומלבד זה ברא השם את כל מיני הצמחים, והזרעים, הפירות, הירקות, שיש בעולם, הכל יצירי כפיו של הקב"ה, והם אלו שמזינים את כל בעלי החיים, שמכוחם הם מתפתחים! ומלבד זה ברא השם את כל מיני בעלי החיים למיניהם, והם אלו שנותנים מזון גם בני האדם, שאוכלים מהם, ונהפך אצלם לבשר ודם, וניזונים וגדלים.

נמצא אם כן שכל החומרים שברא השם בעולמו, הם אלו שמתרחבים וגדלים בעולם, ע"י שכל אחד מזין את השני, ואם כן הכל שייך להקב"ה, מפני טענת **'ארעאי אשבח'** שכיון שהמייצר הוא של הקב"ה ממילא גם התוצרת היא שלו, שכל מה שמתפתח וגדל בעולם, הכל זה חומרים ורכיבים של הקב"ה, והם אלו שגדלו והתפתחו וממילא הכל שלו, שהבעלים של המייצר הוא הבעלים של התוצרת, ואם כן כל התוצרת בעולם, הרי הוא קניינו של בורא עולם. אנחנו הבני אדם, כל באי עולם, אין לנו בעלות על עצמינו, אלא כמו שאמר דוד המלך (תהילים ק) **'דעו כי ה' הוא האלוהים, הוא עשנו ולא אנחנו, עמו וצאן מרעייתו'** פסגת ההכרה של האדם היא, להבין, ש'הוא עשנו ולו אנחנו' אין לנו בעלות על כלום כאן בעולם, הכל של בורא עולם!

וכאשר האדם מגיע להכרה הזו, שאתה יצרתו, שאתה פעלתו, וממילא הוא שייך לבורא עולם, זה מחייב לקבל עלינו את מלכותו, שאם הוא הבעל הבית ממילא אנחנו עובדים שלו, ועבד צריך לעבוד את בעליו, וכשהוא לא עובד הרי הוא גזלן, ומקבל מכות, וממילא האדם שמתובב כאן בעולם ולא עושה את רצון השם הרי הוא גזלן, וזה מחייב אותנו לקבל עלינו בשלימות את מלכות יתברך ולעשות רצונו בלבב שלם.

שכח לומר מלך אוהב צדקה ומשפט – אם חוזר לדעת הספרדים

הנה בעשיית חותמים בהשיבה שופטינו המלך המשפט, ונחלקו הראשונים בדיעבד אם חתם מלך אוהב צדקה ומשפט אם יצא, והשו"ע ס"י תקפב סעיף א' פסק שלא יצא וצריך לחזור, והרמ"א פסק בס"י קיח שבדיעבד אינו חוזר. והספרדים אע"פ שהולכים אחר הוראות מרן, משום ספק ברכות נהגו לא לחזור. ובשו"ת יבי"א תמה בזה שאם לא חוזר כי באנו לחוש לספק ברכות הרי כשלא חוזר יש יותר ספק ברכות, שהרי להצד שצריך לחזור ואינו חוזר כל הברכות שמברך אח"כ הם ברכות לבטלה, וודאי עדיף להכנס לספק ברכה אחת לבטלה מאשר הרבה ברכות לבטלה, ומשום כן כתב שיש לבטל המנהג וגם הספרדים יחזרו בהמלך המשפט.

והנראה בזה, שהנה בתוס' ב"ר"ה לג כתבו שאיסור ברכה לבטלה זה איסור דרבנן, ומה שהגמ' בברכות אומרת שהמברך ברכה לבטלה עובר בלא תשא זה אסמכתא בעלמא. והנה הדין פשוט בפוסקים שהמסופק אם חייב בברכה שפטור מלברך, ואינו רשאי להחמיר על עצמו לברך, ויש לשאול למה? הרי איסור ברכה לבטלה הוא איסור דרבנן, ולמה לא אומרים בזה ספק דרבנן לקולא. והנראה מוכרח שכיון שעל גוף הנידון אם מחויב לברך, אומרים ספד"ר לקולא ופטור מלברך, מעתה כיון שבפועל לא מוטל עליו לברך, אם יברך יהיה נחשב לודאי ברכה לבטלה, שכל ברכה שאינו מחויב בה, אם מברכה זה ברכה לבטלה, וממילא ל"ש לשאול שבספק ברכה נתיר לו לברך, מכיון שאיסור ברכה לבטלה דרבנן וספד"ר לקולא, שאחרי שפטור אותו מלברך, אם מברך, יעבור על איסור ברכה לבטלה בתורת ודאי.

ולפי"ז נמצא, שכל מה שבספק ברכות אסור לברך זה רק כשהספק אם חייב לברך או פטור מלברך, שע"ז אומרים שפטור מלברך כי ספד"ר לקולא, ואחרי שפטור אסור לברך, אבל באופן שחייב לברך בתורת ודאי, רק הספק הוא איזה נוסח לברך, בזה אדרבה כיון שברכה לבטלה זה איסור דרבנן, מדין ספד"ר לקולא נאמר שרשאי לברך, למרות שנכנס בזה לספק איסור ברכה לבטלה, שהאיסור של ברכה לבטלה לא חמור משאר איסורי דרבנן, ורק בספק אם חייב לברך, אז כיון שפטור מלברך שוב אסור לברך שנחשב לודאי ברכה לבטלה.

ולפי"ז הדברים מובארים כמין חומר, שכשדנים כלפי ברכת השיבה שופטינו אם יצא במלך אוהב צדקה ומשפט, הרי כלפי הברכה הזו הספק הוא אם כבר יצא ופטור או שלא יצא וחייב לחזור, וא"כ כלפי נידון זה הספק הוא אם מחויב או פטור, וכלפי זה אמרין ספד"ר לקולא ופטור, וכיון שפטור אם יחזור ויברך יהיה ודאי ברכה לבטלה, אבל כלפי הברכות שעדיין לא אמר, הרי הוא ודאי מחויב בהם וכל הספק אם רשאי לאומרם, וע"ז שפיר אמרין כיון שזה איסור דרבנן רשאי לאומרם, למרות שמכניס עצמו לספק ברכה לבטלה.

ויש להביא ראיה ברורה לזה מדברי מתשובת הרשב"א הו"ד בב"י ס"י תקפ"ב לגבי מי שחתם הקל הקדוש ותכ"ד תיקן ואמר המלך הקדוש, כתב הרשב"א שיצא בדיעבד, ונפסק בשו"ע ס"י תקפב, והנה הדין הזה שאפשר לתקן ברכה בתכ"ד הוא ספק בגמ' בסוגיא של פתח בדשכרא, ומספק נקטינן להקל, וא"כ באמר הקל הקדוש ותכ"ד תיקן להמלך הקדוש זה ספק אם יצא, ולהצד שלא יצא כל הברכות שמברך אח"כ הם ברכה לבטלה, ואיך מורים לו להמשיך ולהכנס לספק ברכות לבטלה, ומוכח כמשנ"ת שרק כשיש ספק אם חייב או פטור אסור לברך אבל כשודאי חייב רשאי להכניס עצמו לספק ברכה וכמשנ"ת.

גיליון זה נכתב על פי הכנת הכותב בלבד

לתרומות והצטרפות נא ליצור קשר בטל' 054-8520-936 או דרך נדרים פלוס בחיפוש 'עוטה אור'

ניתן להאזין לשיחה בשידור חי בקו 'עוטה אור' 0783-718-148 או במערכת 'קול יהודי מרוקן' 0747-962-335

כמור"ב ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com

שאיין מריעין לה בתחילתה

לתומנו סברנו שאם השנה אין תקיעת שופר ביום הראשון, כי אז יהיה הדבר לרעתנו. ומסתברא מילתא שדווקא היעדר התקיעה נספרת לטובת עם ישראל, והלוואי יהיה לנו מליץ יושר כמו אי התקיעה הזו

כלומר, 'איערבב שמן' זו מעלה. אם הצלחנו לערבב אותו בראש השנה, הנה הסרנו כמה דאגות בחודשי תמוז ואב.

רחמנא אמר תקעו

איני בקי באופיו ובטבעיו של השמן, איני יודע גם איך הוא מתערבב. מה מטריד אותו במצווה זו יותר ממצווה אחרת, מתי כך ומתי אחרת, מה משמעות הדברים כלפי בית דין של מעלה ואיך הם לובשים צורה בשרפים וחיות ואופני הקודש העושים רצון קונם.

מה שכן ניתן בידינו ללמוד ולהבין, כי העירובב הוא מאימת עם הקודש, בראותו אותם שבים ומתחרטים על עוונותיהם ורוצים להידבק בחזרה בחי העולמים, כך הפשט הפשוט.

ואז מגיעה השאלה.

כלל הראשונים, ובכללם התוספות, כתבו שלא כל שנה שלא תוקעים בתחילתה, נענשת בסופה. שנה שנקלעה שבת בזמנה, ומשום כך לא תקעו, לא נחשבת 'שנה שאין מריעין לה בתחילתה'. רק שנה שלא תקעו מחמת אונס. השופר לא הגיע, התוקע נחלש וכו'.

ובכן נשאל –

סוף סוף לא תקעו, והשמן לא התערבב. מה איכפת כעת מה סיבת הדבר, האם משום אונס, או משום תקנת חכמים שמא ימלט.

כל ענייני השופר עמקו ושגבו עד מאוד. רב סעדיה גאון מנה עשר מעמים על דרך הפשט, וכנגדם בשאר מכמני התורה, עומק לפנים מעומק.

ובתכלית של דבר, לא תקעו בשופר. נניח כי הטעם הוא משום תקנת חכמים, אבל השמן עדיין לא התערבב, מה הועילנו?!

שנה שחל בה ראש השנה בשבת, שונה משנה רגילה.

השינוי חוצה דינים וחוצה מנהגים. היא שונה במה שיש בה באותה שבת, ושונה במה שאין בה. וכמובן, שונה בין הקהילות ובין העדות השונות. אלו נוהגים כך ואלו נוהגים אחרת.

השבת הזו שונה בדינים משום שלא תוקעים בה בשופר, ואם אין שופר ממילא אין ברכת שהחיינו. יש נוהגים לומר תשליך ויש נוהגים שלא לומר. יש קהילות שנהגו לומר בשבת כזו את תחינת 'אבינו מלכנו', יש שמדלגים לחלוטין, ויש שיאמרו חלקים, וימנעו מאמירת חלקים שיש בהם פשע או חמאת.

היא גם שונה בכניסתה, בזמני התפילה, בקבלת השבת ועת אמירת פיוט 'אחות קמנה', כדי שיספיקו לאומרה קודם שקיעת החמה ועוד ועוד.

ועדנה לא הזכרנו את שינויי הנוסח בתפילה בעקבות השבת, מתי אומרים מה, השינויים בקריאת התורה, הן וכיוצא בהן.

דלא איערבב שמן

וכל זאת בדינים העומדים.

לא באנו היום, אלא ללמוד על המהות שגורמת ליום הזה להשתנות, שנה שנמנעים מלתקוע בה. 'כל שנה שאין מריעים לה בתחילתה, מריעים לה בסופה' (ראש השנה טז:). אם לא הרענו בשופר בתחילת השנה, אוי לנו כי בסופה היא תקבל את החלק הרע.

טעם הדבר מבואר בגמרא שם, 'דלא איערבב שמן'. היינו, מחמת שחסר עירובב השמן, לכן מריעים בסוף השנה 'ויצטרכו לגזור תענית בגין הרעה, ויריעו בשופרות' (לשון הרש"ש שם). אם לא יתקע שופר בראש השנה, יצטרכו לפרוע שמר חוב זה במהלך השנה, על ידי צרות וגזירות שיגרמו לפרנסים העיר לקרוא צום ועצרה, ושם יתקעו בשופר.

ויבוא גם השמן בתוכם

והנראה בכל זה, כי אין לך עירוב גדול כמו בשבת שחל בראש השנה.

עם ישראל ניצב כולו לפני ה' אלוֹקינו. משתוקק להתקשר עמו בקשר של אהבה, לתקוע לפניו בשופר כי רחמנא אמר תקעו. כולך יפה רעיתי, ומום אין בך.

השמן רואה, ועיניו כלות.

הוא מצפה ליום ראש השנה בו לא יתקע שופר בעיר, הנה העם מתרחק מאביו. אבל אז מתברר שהם לא תוקעים, בגלל שחכמים ציוו לא לתקוע, שמא אחד מהם ילך אצל חכם ויטלטל.

התברר לו, לאותו שמן, כי למפרע עצם ההימנעות מלתקוע, היינו שבחייהו! חביבים עליהם דברי סופרים יותר מיינה של תורה!

מעשה ביהודי ירא אלוֹקים שנתפס והושב במאסר. קיבל בשורה כי באפשרותו להשתחרר בערבות ליום אחד בראש השנה, ביום הראשון או השני. מה יבחר. התייעץ האיש עם רבו ופרס לו רגשות לכו ליום הראשון או ליום השני. שלח הרב את הספק ל"בית ישראל" מגור, והורהו להשתחרר ליום השני, משום חביבים דברי סופרים. היום השני הוא ספיקא דיומא וחשוב יותר בשמים, יש יותר חן מיוחד שאדם עושה כי הוא מצווה!

אמת כי המצוה מתבטלת, אבל שם בדיוק נמצא היופי!

כי באותה התלהבות שאמרו לנו לעשות, באותה התלהבות אנחנו לא עושים!

שמא ילך אצל חכם

עם הקודש מגיע לראש השנה, ביניהם האיש שממנו חששנו כל כך שמא יטלטל שופר ברשת הרבים בשבת, ובגלל כלל ישראל לא תוקע.

נשאל אותו, שנה שלמה הייתה לך ללמוד את התקיעה אצל החכם, למה לא למדת עד עכשיו?

והיהודי הפשוט הזה פורס ידיים לצדדים ואומר, 'סלחו לי, שכחתי' - - -

מה'שכחתי' הזה אנחנו עושים מטעמים לקדוש ברוך הוא. לא ניתנה תורה למלאכי השרת, לא הספקתי, נשתכח ממני ומה עליי לעשות.

ובכן נתערבב שמן!

עם שרוצה כל כך, בולם את חשקו בגלל חשבונות דקים, זו המתנה הכי יפה שאפשר להביא ליוצר האדם, אנחנו עמך וצאן מרעיתך!

דמיך מזליה

ונשלים מילה על המנהג שלא לישון ביום ראש השנה, שמא יישן המזל.

מאי משמע 'דמיך מזליה', וכי המזל יכול לישון או להתעורר, לקום עיף או להסתובב רענן?

לדרכנו ייאמר, כי השמן רואה את הבריות עייפים בראש השנה, כמו באשמורת הבוקר חודש שלם, היו גם קמו מוקדם וגם התפללו במשך שעות ארוכות. עיניהם ישיתו, רוצים לנוח מעט. אבל דוחים את העייפות, יציר חומר אשר תשוב, גווייתו כאבק דק. כעציץ נקוב וכאבק פורח, כחלום יעוף.

אמור מעתה -

השמן מתערבב כשהוא רואה אותך כובש את רצונך מפני רצונו.

השמן מתערבב כשהוא רואה את זיק הנשמה המשתוקקת לעשות בדיוק מה שהצטווה.

לך וערבב אותו!

לעילוי נשמת

האי גברא רבא ויקירא

מנעוריו מסר נפשו להוציא יקר מזולל

ולתמוך בהני ברכי דרבנן דשלהי

צדיק בדרכיו וישר במעשיו

הרה"צ ישר משה דדש זצוק"ל

מלפנים מנהל רוחני דשיבת ראשית חכמה

ת.נ.צ.ב.ה.

נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ

לעילוי נשמת

הרבנית הצדקנית

מסרה נפשה לתקנת וטהרת בנות ישראל

הרבנית שולמית בעדני ע"ה

א"ח למרן רבינו הג"ר שמעון בעדני זצוק"ל

נכדת המקובל האלוֹקי הגה"ח כמוהר"ר יעקב לופס זיע"א

יום היא"צ בו אלול

ת.נ.צ.ב.ה.

ר"ה - יוהכ"פ תשפ"ד

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

האם טרמפיסט נחשב כשומר ?

שאלה

אדם הסיע את חברו ברכבו ברחובות ירושלים. באמצע נסיעתם אמר הנהג לחברו שהוא צריך לקנות פריט מסוים בחנות שלידם, ומכיוון שאין לו מקום לחנות, לכן הוא יחנה במקום שאינו מסכן אחרים, אלא שע"פ חוקי העירייה אסור לחנות שם ללא תשלום. לפיכך ביקש מחברו שיישאר ברכב, כדי שאם יעבור פקח ויראה שנמצאים אנשים ברכב הוא לא יקנס אותם, החבר הסכים לכך והנהג הלך לחנות.

כעבור כמה דקות נזכר החבר שהוא צריך להתקשר למשפחתו, ולצורך קליטה משופרת בפלאפון, יצא מהרכב והלך למקום צדדי. אלא שבאותו זמן עבר פקח ליד המכונית, ורשם קנס בסך 005 ₪ לחובת בעל המכונית.

האם החבר חייב בדיני אדם או בדיני שמים לשלם את הקנס הזה?

תשובה

א. למרות שהחבר לא נהג כראוי, אולם הוא פטור גם בדיני אדם וגם בדיני שמים לשלם את הקנס לבעל הרכב. אמנם, לפנינו משורת הדין ראוי שיתפשר עימו להשתתף בתשלום של מחצית מהקנס אע"פ שאינו חייב בכך.

ב. בנידון השאלה, גם אם היו גונבים את המכונית, החבר היה פטור תמיד בדיני אדם מלשלם את הנזק. הפטור קיים גם עבור תשלום ההשתתפות העצמית שחברת הביטוח גובה מבעל הרכב. (1)

ג. אמנם ביחס לתשלום בדיני שמים אם הרכב היה נגנב, הדין הוא כדלהלן: אם כל דלתות הרכב היו נעולות, והגנב פרץ לרכב עם כלי מלאכתו, או אם הגנב פרץ למכונית דרך הדלת של הנהג שלא נעלה, או באופן שגם הדלת של הנהג לא הייתה נעולה וגם הדלת של החבר לא הייתה נעולה, אולם הגנב נכנס דרך הדלת של החבר - בכל המקרים האלה פטור החבר גם בדיני שמים.

אולם אם כל דלתות הרכב היו נעולות מלבד הדלת שממש יצא החבר שהשאירה לא נעולה ודרכה נכנס הגנב - חייב החבר בדיני שמים עבור הנזק שנגרם מחמת גניבת הרכב, מדין אדם המזיק שהזיק בגרמא. (2)

מקורות

כיצד מתחייב אדם בחיובי שמירה

(1) כתב התוס' בב"ק (צג.) ד"ה ורמינהו לשמור וכו' שכתוב במכילתא בשם ר' שמעון, ששומר מתחייב בשמירה רק כאשר המפקיד אמר לו בפירוש שישמור לו על חפציו והנ"ל הסכים

לכך. אבל אם אמר לו: עיניך בו, כלומר בלשון של ימינו: שים עין על החפץ וכדו' - אין במילים אלו קבלת שמירה למרות שחברו הסכים לכך.

טעם הדבר הוא, כי קבלת שמירה אפילו כדי להיות שומר חנם, מהותה - קבלת אחריות והתחייבות כספית על החפץ שהופקד אצלו, אם יאבד או ייגנב מהשומר מחמת פשיעתו בשמירתו. לפיכך צריך שתהיה גמירות דעת והסכמה מצד השומר שמוכן להתחייב לכך. ומאחר ורוב בני אדם מוכנים להשגיח על חפצי חברים רק בתור חסד, אולם אינם רוצים שהדבר יחייבם באחריות כספית אם לא יזהרו בשמירתם, לכן אמר ר' שמעון, שההסכמה לשים עין על החפץ, אינה יוצרת חלות של שעבוד הגוף מצד החבר להיות שומר ולהתחייב כספית אם החפץ יאבד ע"י פשיעתו. לפיכך רק אם החבר הסכים בפירוש להיות שומר, במקרה זה הוא מתחייב על אובדן החפץ או על גניבתו בהתאם לחיובי השמירה האמורים בתורה.

לאור האמור, בנידון השאלה דנן, מכיוון שהחבר שנסע ברכב לא התבקש מבעל הרכב לשמור לו על רכבו מפני גנבים או מזיקים למיניהם, לפיכך אינו נעשה שומר על הרכב, והינו ביחס לרכב - כמו כל אדם זר שהולך ברחוב. ולכן הוא פטור בדיני אדם אפילו אם הרכב נגנב בפשיעתו בגלל שלא נעל כראוי את דלת הרכב כשיצא ממנו.

הטעם למה פטור החבר מתשלום הקנס

כמו כן ביחס לקנס שנגרם בגלל שעזב את הרכב. ראשית, הרי הוא לא התחייב בדיבורו לשלם את הקנס אם יעזוב את הרכב, אלא הסכים להישאר ברכב בלבד. וכמו כן אפילו אם הסכמתו להישאר ברכב הייתה נעשית עם קנין - לא הייתה מחייבת כלל, מאחר ונחשב הדבר כ"קנין דברים" שאינו מחייב כלום, ואפילו לא בדיני שמים, מאחר ואין לקנין דבר ממשי שיחול עליו. וכפי שמבואר בגמ' בב"ב (ג.) לגבי הסכמת שותפים לחלק ביניהם שדה משותפת, שאפילו אם הסכמה זו נעשתה עם קנין, בכל זאת מכיוון שאין לקנין דבר ממשי שיחול עליו, לפיכך הקנין לא חל. ורק אם באמצעות הקנין מקנים חפץ מסוים מאחד לשני, או שע"י הקנין האדם משעבד את גופו לתת לחברו כסף או חפץ מסוים, או שיעשה עבורו מלאכה, במקרים אלו הקנין חל על גופו שיש בו ממשות, ולכן חלה ההתחייבות שנעשתה. משא"כ כשלא שיעבד את גופו - הקנין נחשב כקנין דברים ואינו מועיל. וכל שכן בנידון דנן שאפילו קנין לא נעשה ביניהם אלא רק דיבור בלבד, שוודאי אין מחמת דיבורו כל התחייבות ממונית.

אמנם מצד היושר ראוי לאדם לקיים את דבריו ולהיות דובר אמת. ומאחר והחבר הסכים להישאר במכונית כדי למנוע את הקנס, ובגלל הסכמה זו עזב הנהג את רכבו, ואי עמידתו בדיבורו היא זו שגרמה לקנס אע"פ שמעשיו ודיבורו - לא הם שגרמו לקנס, אלא הפקח עשה זאת מעצמו. לפיכך ראוי לפנינו משורת הדין שיתפשר עם הנהג בתשלום הקנס, אע"פ שכאמור לעיל, מעיקר הדין הינו פטור מלשלם גם בדיני שמים.

(2) התברר לעיל, שמכיוון שהחבר לא התבקש להיות שומר, לפיכך דינו כמו כל אדם זר, ולפיכך בכל המקרים שהגנב יכל לגנוב את הרכב מבלי שיצטרך להעזר בכך שהחבר השאיר את דלת המכונית כשהיא לא נעולה הוא פטור. דין זה קיים למרות שאם החבר היה נשאר ברכב, הגנב לא היה גונבו, ועזיבתו את הרכב נחשבת פשיעה מצד החבר. אולם מאחר ובפועל אדם אחר לקח את הרכב, לכן רק הגנב חייב בתשלום, ואילו החבר למרות שפשע בשמירתו, אולם החיוב לשלם מחמת פשיעה קיים רק על שומר, משא"כ מי שאינו שומר - אין לו שום קשר ומחויבות למעשה הגניבה, ולכן החבר פטור.

למה החבר נחשב מזיק בגרמא?

אמנם, אם המכונית נגנבה רק מחמת העובדה שכשיצא החבר מהמכונית - השאיר את דלת המכונית הזאת כשהיא לא נעולה, במקרה זה אע"פ שאינו שומר, אולם מבואר בב"ק (נ"ה:) לפי הבנת התוס', הרא"ש, והכרעת הרמ"א בחו"מ (ס' שפ"ו, ג) וע"ש בש"ך (ס"ק כ"ג) שר' יהושע אומר שמי שפותח דלת של רפת השייך לחברו ומחמת זה ברחא הבהמה מהרפת - נחשב מעשהו כמזיק בגרמא וחייב לשלם בדיני שמים. וזאת למרות שהבהמה יצאה מעצמה. וטעם החיוב הוא, מאחר והבהמה לא הייתה יכולה לצאת מהרפת ללא מעשהו של פותח הדלת, לפיכך הפותח נחשב כגורם להפסד ממון חברו.

והנה, לפי ר' יהושע, אין הבדל אם כתוצאה מפתחת דלת הרפת הבהמה ברחא מעצמה, או שבגלל זה גנב יכל להיכנס לרפת ולגנוב משם את הפרה, בשני המקרים מאחר ורק מחמת מעשהו של פותח הדלת יכל להיגרם הנזק לחברו, לכן נחשב פותח הדלת כמזיק בגרמא שחייב לשלם בדיני שמים על הנזק שנגרם מחמתו.

ומבואר חידוש גדול יותר מכך בשו"ת תרומת הדשן (ס' שט"ו) ושנפסק ברמ"א חו"מ (ס' שמ"ח, ח), שאפילו אם אדם לא עשה מעשה בפועל בממונו של השני כמו פתיחת דלת הרפת, אלא רק גילה לגנב יהודי מפורסם כיצד ניתן להיכנס בסתר לחנות שיש בה כסף רב, והגנב מחמת המידע שקיבל גנב בלילה את תכולת החנות, בכל זאת חייב תה"ד את מוסר המידע בדיני שמים מדין גרמא בניזקין. מאחר ומחמת דיבורו הנ"ל לגנב, הגיע הנזק לנגנב. ולפי"ז כל שכן בנידון דנן, שבידיו השאיר החבר את הרכב את דלת המכונית שאינה נעולה, ושרק מחמת כך התאפשר לגנב להיכנס למכונית ולגנובה, שוודאי שהוא חייב בדיני שמים על הנזק שנגרם מחמתו מדין מזיק בגרמא.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

הפטרת "שובה ישראל"

יסוד האמונה ושורש התשובה

בהפטרת "שבת תשובה" נאמר "ולא נאמר עוד אלוהינו למעשה ידינו אשר בך ירוחם יתום" (הושע יד, ד) ופירש רש"י וז"ל: ולא נאמר עוד למעשה ידינו - שהם אלוהינו, אשר בך ירוחם יתום - לבדך תהיה תקוותינו המרחם יתומים, עכ"ל. רש"י מלמדנו, שהדבר החשוב והעיקרי ביותר בעשיית התשובה, שלא נאמר או נייחס שום חשיבות של כח עליון למעשינו ושלא נחשוב או נאמין שהצלחותינו נובעות בגלל חכמתנו, הכישרונות

המיוחדים שבנו, מזלנו הטוב, מרצינו, הקשרים שלנו עם אנשי מפתח בעסקים או בפוליטיקה וכו'. והוא הדין הפוך, שלא נאמר או נחשוב שאנו סובלים כי נולדנו במזל רע, או עם כישרונות מוגבלים, או משום שאנשים מסוימים הרעו לנו ומנעו מאתנו את הדרך להצלחה. מחשבות ואמירות כאלו מהותן - כפירה בקב"ה, והם מהחטאים החמורים ביותר.

הטעם לכך הוא, כי במתן תורה נכחו כל נשמות עם ישראל, ושם פתח הקב"ה לעיני כולם את כל הרקיעים שבשמים וכולנו ראינו ושמענו מפי הגבורה את שתי הדברות הראשונות שהינן יסודות האמונה - שאין עוד מלבדו בכל העולם בשמים ממעל ובארץ מתחת, ובחללו של עולם. וראינו ע"י שינוי הטבע שעשה הקב"ה החל מיציאת מצרים, שהקב"ה לבדו ברא את העולם והוא מנהיגו מאז ועד עתה בכל רגע נתון, והוא לבדו עשה, עושה ויעשה את כל הדברים שנעשים בעולם, מבלי כל סיוע ועזרה של אף גורם אחר.

למה יש בעולם מצליחים ומפסידים?

לפיכך, הסיבה הבלעדית למה דוקא אדם מסוים מצליח או להפך הינה - אך ורק בגלל החלטתו של הקב"ה שנעשית מסיבות וטעמים שרק לו הם ידועים. וכלשון הנביא ישעיהו (נח, ט) "כי גבהו שמים מארץ, כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם". ולכן, מכיוון שהקב"ה החליט מסיבות הידועות רק לו, עוד לפני שהאדם נולד, מה תהיה עם נשמה פלונית לטוב או למוטב כמבואר במסכת נדה (יט:), לכן הוא קבע מראש שהנשמה תיוולד דוקא ביום ובשעה המסוימת שבה שולט המזל התואם את רצונו של הקב"ה. ובהמשך חייו הוא קבע עם אלו בני אדם יהיו לו קשרים, כדי שבאמצעותם יתממש רצונו של הקב"ה. ולכן אומר רש"י שלא נגיד שהצלחתנו תלויה במעשנו ובכישרונותינו שהתברכנו בהם ונעשה אותם כאלוה שהוא כח עליון, אלא נדע שכל מה שקורה בעולם באופן כללי וכן עמנו באופן פרטי - זהו רצונו של הקב"ה בלבד, ואין לנו שום כח עצמי שגורם את הצלחתנו. וזהו עיקר התשובה שעלינו לעשות, בכך שנאמין ונחיה מעתה ולתמיד את האמונה הזאת שהיא שורש ויסוד כל היהדות.

והנה אע"פ שבגלל חטא אדם הראשון נגזרה על כל האנושות הקללה של "בזעת אפך תאכל לחם" כלומר, נצטוונו לעשות השתדלות ופעולות מעשיות כדי לפרנס את עצמנו, אולם ההחלטה מה תהיה התוצאה הסופית של עמלנו בתחום הרוחני ו/או הגשמי הייתה ונשארה בידי הקב"ה בלבד, והוא לבדו יחליט האם ישנה את החלטתו הראשונית או לא.

כיצד יכול היהודי לשנות את מזלו לטובה?

אמנם לימדנו חז"ל ורבותינו הראשונים, שיהודי יכול לשנות את המזל שנוולד בו על ידי תפילות מעומק הלב או באמצעות מצוות וזכויות מיוחדות כמבואר בתוס' בשבת (קנז. ד"ה אין מזל לישראל), במועד קטן (כח. ד"ה אלא במזל), ובבב"ב (י. ד"ה ואיזו מצווה), ובספורנו פרשת וירא (יח, יב). אולם כאשר אין ליהודי התעוררות או זכות מיוחדת - מנהיג אותו הקב"ה בהנהגה טבעית כפי שגזר עליו עוד לפני שנוולד. ולצורך קיום גזירה זו, משתמש הקב"ה באנשים הקשורים לאותו אדם - כדי שבמעשיהם עמו יתקיים רצונו בשלמות.

ביאור טעם הלאווים של "לא תקום" ו"לא תיטור"

לאור האמור, נוכל בס"ד להבין מעט את טעמים של שני לאווים שהתורה אסרה לנו, ושלכאורה צריכים ביאור. נצטוונו בפרשת קדושים "לא תקום" ו"לא תטור", ולכאורה הרי מבואר בחז"ל שהנהגת הקב"ה עם בריותיו הינה "מידה כנגד מידה", ואנחנו נצטוונו ללכת בדרכיו ולהדבק בהם. והרי כתב בספר החינוך במצווה רמ"א לגבי הלאו של "לא תקום", שהנקמה היא תכונה אנושית של רוב בני אדם שבעולם שינקמו ויגמלו רע למי שעשה להם מעשה רע וכו'. ולכן קשה, כיצד אסרה לנו התורה תכונה טבעית של רוב בני האדם, שמושגת על ההנהגה של "מידה כנגד מידה" וכפי שהקב"ה גם כן נוהג עם בריותיו לטוב ולמוטב? ובשלמא אם חז"ל היו אומרים לנו, שרק לפנים משורת הדין ראוי לא לנקום ולא לנטור וזוהי דרכם של הצדיקים והחסידים, אז היינו מבינים זאת, אבל לאסור עלינו בשני לאווים תכונה אנושית וטבעית של רוב בני האדם, ובפרט שכך גם הנהגת הקב"ה שנצטוונו ללכת בדרכיו, ולכאורה הדברים צריכים ביאור.

אמנם לאור האמור לעיל הדברים מובנים וכפי שכתב שם ספר החינוך, ונבארם בס"ד בהרחבה. כלומר, אם האמת היתה שהחבר, השכן, הקרוב, המעסיק וכדו' הם היו עושים לנו את הצרה ועגמת הנפש - ברור שהתורה לא היתה אוסרת עלינו ב"לאו" להתנהג אחרת עמם ממה שהם הרעו לנו, כי זהו טבעם של בני אדם, ולכל היותר היו חז"ל מציינים שלמרות מעשיהם הרעים עמנו, ראוי לנו להתנהג עמם לפנים משורת הדין. אולם האמת היא אחרת לגמרי, שלמעשה רק הקב"ה עשה וגרם לנו את הצער הזה משיקולים שלו, ובלעדי רצון הקב"ה - אף אחד לא היה מצליח בשום אופן וצורה לצערנו, אלא מכיוון שמגלגלים חובה על ידי חייב - לכן הקב"ה סובב את הצער שנגרם לנו ע"י אדם שאינו זכאי אלא בבחינת "חייב".

הצער שנגרם לנו מבני אדם רק בגלל שכך רצון הקב"ה

וכך כתוב בפירוש במדרש תנחומא פרשת ויקרא (י"ד) על הפסוק "נפש כי תחטא ושמעיה קול אלה" מי גרם לאדם שיאמר עליו אלה - נפש כי תחטא, ע"כ. כלומר, שבגלל חטאי האדם - הקב"ה סובב שנגרם לו האלה. לפי זה מי שנוקם ונוטר בחברו - חוטא ביסוד האמונה בקב"ה, בכך שמייחס את התנהגותו הרעה של חברו כלפיו כאילו חברו אשם, בעוד שהאמת היא שהקב"ה עשה זאת, אלא שהשתמש בחברו בתור ההיכי תמצוי לבצע זאת. והסיבה למה בחר הקב"ה דווקא בחבר או בשכן וכו' לצער אותנו, קשורה לחטאים שחטא החבר לקב"ה, אבל אין זה מעניינינו. וכשם שאדם לא יכעיס ויצער את הדוור שהביא לו מכתב שהוא חייב למס הכנסה סכום כסף גדול, כך אין לו לכעוס ולצער את חברו שמשמש כדוור וכשליח בלבד.

לאור האמור לא קשה מאומה. כי אם החבר היה מרע לנו מרצונו - לא היה לנו איסור ב"לאו" לנקום ולנטור כלפיו, מאחר שזהו התכונה האנושית של בני האדם שנוהגים מידה כנגד מידה כמבואר בספר החינוך. אבל מכיוון שהאמת היא שהקב"ה הוא זה שגרם לנו את הצער הזה - והשתמש בחבר רק כשליח לעשות זאת, א"כ אין כאן מידה כנגד מידה, כי הקב"ה הוא זה שהעניש אותנו ואילו אנו נוקמים בחבר שנשלח לבצע זאת. לפיכך אם ננקום או ננטור לחבר - ובמעשה זה אנו כופרים ביסוד האמונה שהקב"ה מנהיג את העולם ועושה בו כרצונו.

נמצא למסקנה שמהות הלאו הוא - חטא שבין אדם למקום ולא חטא שבין אדם לחברו, ושעיקרו הוא - כפירה ביסודות האמונה בקב"ה ובהנהגתו את העולם כרצונו.

ומסתבר עוד, שאם ננקום בחבר, נעבור גם על הלאו של "לא תנו" שמהותו אונאת דברים, כי אנו מצערים לשווא אדם שכלל לא קשור לצער שנגרם לנו.

לאור האמור נבין מעט מגדולתו הנשגבה של דוד המלך, שכאשר ברח מאבשלום בנו, רדף אחריו שמעי בן גרא (כמבואר בשמואל ב טז, י"ז), וזרק עליו אבנים וקללו וכו' ולמרות זאת אסר דוד על אבישי להרוג אותו, כי אמר, שהקב"ה אמר לשמע' לקלל את דוד, ושמעי רק השליח לבצע את רצון ה', ולכן לא מגיע לו כעת עונש. ובזכות משפט זה אמרו חז"ל - שזכה דוד להיות רגל רביעית במרכבת השכינה ולהצטרף לשלושת האבות הקדושים, דבר שלא זכה בו עד כה אף אדם כולל דוד המלך למרות גדולתו הנשגבה.

מהו עיקר האמונה?

מסקנת הדברים, ודאי שכל אחד צריך לחזור בתשובה על חטאיו הפרטיים שהוא מודע להם, אולם מעבר לכך, עיקר התשובה הוא, שנדע ונחיה כל חיינו עם האמונה שרק הקב"ה מנהיג את העולם, וכל מה שקורה לאדם ולמשפחתו, ואפילו דברים שאחרים מעוללים להם, הכל נעשה כיוון שכך הוא רצונו י"ש, והכל נעשה לטובת האדם, ורק באמצעות תפילה מעומק הלב וריבוי תורה ומעשים טובים, נוכל לשנות לטובה מה שנגזר עלינו.

מהי הדרך הראויה לעשות תשובה?

"ושבת עד ה' אלוהיך ושמת בקולו" דברים (ל ב)

למדנו מכאן שישנו חיוב מהתורה לעשות תשובה. והנה הרמב"ם (פ"ב מתשובה הל' ב) כתב, שצריך לעשות שלושה דברים כדי שהתשובה תתקבל, והם: עזיבת החטא, חרטה על העבר, וקבלה לעתיד, וידידי בפה על כל האמור לעיל ע"כ, ומקורו מהגמ' ביומא (פז): אמנם לכאורה מהגמ' בקידושין (מט:) מוכח, שאפילו אם מקבל על עצמו להיטיב את דרכיו מכאן ואילך, גם כן נקרא בעל תשובה, למרות שלא התודה בפיו, ולא התחרט על העבר. שבגמ' שם נאמר: שאם אדם אמר לאשה שתתקדש לו על מנת שהוא צדיק, למרות שהיה עד כה רשע גמור, בכל זאת הרי היא מקודשת לו, שמא הרהר תשובה בלבו. וכך גם נפסק בשו"ע אהע"ז (ס"ז לה, לא). אלא שבשו"ע כתוב, שמקודשת רק מספק, וביאר שם בחלקת מחוקק (ס"ק מא) למה אין כאן קידושין גמורים, מאחר ורואים שברשותו נמצא עדיין הרכוש שגזל שלא השיבו לנגזל. אמנם מכיון שהסכים בדעתו להשיב - נקרא כבר צדיק, ולכן הקידושין חלים עכ"פ מספק כלומר, שאסור לה להינשא לאדם אחר ללא קבלת גט.

ויש מקום לדון ע"פ החלקת מחוקק הנ"ל, במקרה שהמקדש לא היה גזול אלא חטאיו היו בבין אדם למקום כמו: מחלל שבת, אוכל מאכלות אסורים, וכו', אם חוטא כזה יאמר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני צדיק - לכאורה הקידושין יחולו באופן ודאי, כי אין לנו ריעותא על התשובה שלו, וצ"ע לדינא.

מהו הדבר הראשוני והעיקרי שצריך החוטא לעשות, כדי שיקרא בעל תשובה

על כל פנים גם במקרה של הגזלן שקידש אשה, איך נוכל לקרוא לו בעל תשובה, וצדיק, הרי חסרים לו עדיין שני דברים ממרכיבי התשובה שציין הרמב"ם, מאחר ולא ראינו שעזב את החטא, ולא התודה בפיו? אלא מוכח מכאן, שהעיקר כדי להחשב בעל תשובה זה - אם מקבל עליו באמת מכאן ואילך להתנהג כראוי ולהתקרב לקב"ה, [וכמובן שלא מספיקה רק קבלה בפה או בלב אלא צריך להתנהג כך בפועל] אע"פ שתשובה שלימה עם כל מרכיביה, לא תחשב לו עד שיקיים את שלושת מרכיבי התשובה שכתב הרמב"ם. אלא שאת שני מרכיבי התשובה הנוספים, ניתן לקיים גם כעבור זמן וכפי שיתבאר בס"ד להלן.

תקנת השבים

כמו כן מבואר בגמ' ב"ק (צד): ובדברי הר"י בתוס' שם בד"ה בימי רבי וכו', שנפסקו להלכה בשו"ע חו"מ (סי' שס"א) שחז"ל אמרו לגבי גזלן מפורסם שעסק שנים רבות בגניבות וגזילות, וחייב כסף רב לאנשים על גזלותיו, שרוצה לחזור מעצמו בתשובה ולהשיב את גזלותיו, שאם החפץ שגזל נמצא ברשותו - חייב להשיבו לנגזל. אולם אם איננו ברשותו ורוצה לשלם כסף תמורתו, אמרו חז"ל שהנגזל לא יתבענו ולא יקבל ממנו את חובו, כי חששו חז"ל, שמא אם הגזלן יראה שצריך להחזיר כסף כה רב, הוא יימנע מלעשות תשובה ויחזור לגנבותיו. ולכן אמרו לנגזל שלא יתבע את חובו. וגם אם הגזלן ירצה לשלם, שיגיד לו שהוא פטור מכך, כדי לעודד אותו לחזור בתשובה. וזאת אע"פ שכל זמן שהגזלן לא ישיב את חובו לנגזלים - לא תהיה תשובתו שלמה, שהרי חז"ל לא הפקיעו ממנו את החוב הנ"ל, ולכן אם הנגזל יסרב לבקשת חז"ל למחול על חובו, ויתבענו בבית הדין - ביה"ד יחייב את הגזלן לשלם לנגזל, אפילו אם יהיה ברור להם שכתוצאה מכך הגזלן לא יחזור בתשובה. ועל כרחק שהחוב הממוני לא פקע מהגזלן כמבואר שם ברמ"א ובסמ"ע (ס"א ג) וע"ש.

לאור האמור נמצאנו למדים, שאם אכן הגנב המפורסם יחזור מכאן ואילך בתשובה ויתנהג כראוי - הוא יקרא בעל תשובה, למרות שעדיין חייב כסף לנגזלים, ולמרות שתשובתו אינה שלמה כל זמן שלא ישלם להם את חובו או שיסכימו הנגזלים למחול לו בפיהם על חובו.

ההדרכה המעשית לחוזרים בתשובה

לפיכך לאור דברי חז"ל בקידושין ובב"ק שהובאו לעיל, ומהנסיון הרב שהצטבר עם בעלי התשובה, הורו גדולי ישראל בכל הדורות ובפרט בדור האחרון לחוטאים שרוצים לחזור בתשובה, שיתעלמו בתקופה הראשונה מחטאי העבר כליל, ושאפילו לא יתוודו עליהם, כדי שלא תשבר רוחם וימנעו מלחזור בתשובה. ובשלב הראשון יתמידו אך ורק בעשייה חיובית של קיום מצוות לפי יכולתם. ומי שיכול לקבל על עצמו רק מצוה אחת ואפילו שזה בגדר מנהג ישראל - שיתחיל עם זה. וקמ"ל שמצוה גוררת מצוה, אע"פ שלפעמים עוברים חודשים רבים עד לקיום המצוה השניה. ורק לאחר שהחזיר בתשובה מקיים את כל המצוות, כמו שאר היהודים שומרי תו"מ, שיתחיל בהדרגה להתוודות מידי פעם על חטאי העבר בתפילת שמו"ע באמירת סלח לנו או בשומע תפילה או בסוף השמו"ע או באמירת הוידוי עם הציבור באמירת "אשמנו, בגדנו וכו'", שיתוודה שם בלחש גם

על חטאיו הפרטיים הקודמים. ואם חייב כסף, ישתדל לאחר שהתבסס מצבו הכלכלי להחזיר כפי האפשרויות שלו, ובתנאי שלא ידחוק את עצמו כלכלית בגלל השבת הגזילות או שאר החובות הכספיים, כדי שלא ישבר ויחזור לתקופת העבר שלו.

הדרך לחזור בתשובה, גם לשומר תו"מ שחטא בחטא

מסוים באופן קבוע

והנה באופן הזה צריך לנהוג לא רק מי שחטא ופרק מעליו עול קיום המצוות ר"ל, אלא אפילו אדם ששומר תו"מ, אלא שבדבר מסוים באופן קבוע בגלל תאוותיו, נהג שלא כהלכה, למרות שידע שנוהג שלא כהלכה. מכאן ואילך יתחיל לחזור לדרך הישרה, ולא יתעסק כלל עם חטאי העבר ויתעלם מהם, ורק כשירגיש שכעת נוהג כשורה ואין לו את התאוות הקודמות לחטא שעשה, מעתה עליו להתוודות בפיו ולהתחרט על העבר מידי פעם. והנה למרות שדוד המלך אמר "וחטאתי נגדי תמיד", הנהגה זאת ראויה אכן לדוד המלך, ולצדיקים שבכל דור, משא"כ לגבי רוב האנשים, מספיק רק אם לאחר שמרגישים שהצליחו בס"ד להתמודד עם היצר שהחטיא אותם לדברים מסוימים, שיתוודו בפיהם מספר פעמים בלבד, כי העיקר בעשיית התשובה - זוהי ההנהגה הטובה שינהג מכאן ואילך.

אמנם מי שחטא רק באופן מקרי כמו אחד שתמיד נזהר שלא לקחת ממון שלא מגיע לו, אבל בפעמים בודדות תקף עליו יצרו ולא עמד בפיתוי ולקח ממון מהזולת או שתבע מהמעביד לשלם לו עבור שעות עבודה שלא עבד עבורו או שתבע כסף מבעה"ב שישלם לו עבור מלאכה שלא עשה עבורו או מוכר שחייב אדם עבור סחורה שלא קיבל וכדו', במקרים אלו אם דברים אלו קרו באופן מקרי בלבד - לא תיקנו חז"ל כלפיו את תקנת השבים כמבואר בתוס' בב"ק שם בשם הר"י, ובשו"ע שם, ולכן יצטרך להשיב לנגזל את חובו אם יש לו את האפשרות לשלם. ואם מתבייש ממנו, יחזיר את החוב באופן נסתר שהמקבל לא ידע מי שילם.

כמו כן מי ששומר תו"מ וחטא בחטא שבין אדם למקום, חלק מחזרתו בתשובה הינה - שילמד את ההלכות הקשורות לחטאיו. כגון: אם חילל שבת בדברים מסוימים - ילמד הלכות שבת לפי הרמה שיכול להבין. ואם היה רגיל לקרוא ק"ש ולהתפלל שמו"ע לאחר הזמן שכתוב בשו"ע - בנוסף להנהגתו החיובית מכאן ואילך, יתחיל גם ללמוד הלכות אלו לפי היכולת שלו. ורק לאחר שירגיש שהוא לא יחזור לעברו, יתוודה בפיו על חטאי העבר בינו לבין הקב"ה.

מעלת החיזוק בעשיית מעשה חיובי קטן באופן תמידי

כמו כן הורו גדולי ישראל גם למי שלא יודע על חטא מסוים שחטא בו, שכדי שייחשב בעל תשובה, יקבל על עצמו קבלה חיובית קטנה אבל שיקפיד לקיימה כגון: לברך ברכת המזון עם סידור או ברכון במתינות, וכך יעשה גם בברכת "אשר יצר", שאפילו אם לא יאמרה מתוך הכתב, עכ"פ יעמוד במקום אחד ויאמרה במתינות. והקבלה הטובה ביותר היא - שלא ידבר בבהכנ"ס ומתחילת התפילה ועד סופה. כולל בקריאת התורה. ולכן כל מי שמתלבט בדבר, ראוי שיתיעץ עם רבותיו איזה קבלה חיובית מתאימה לתכונות נפשו שיקבל על עצמו מכאן ואילך, ואפילו שנחשבת בעיניו קטנה, אולם בשמים מחשיבים כל התקדמות חיובית כדבר גדול, וע"י כך ייחשב "בעל-תשובה". ויזכה בזכות זה לכתובה וחתימה טובה בר"ה וביוהכ"פ הבעל"ט.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 376
אלול תשפ"ג

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

בר"ן ובראשונים ובמשנ"ב (סק"ו) שצריך שיהיה דוקא כסדר הזה, דהיינו טפח עם לבד ואחריו צוה"ס, ולא מועיל לעשות רק טפח וצורת הפתח גדולה. לפ"ז בבתים שיש באחד מהצדדים של הסוכה הזו דלת שמובילה לחדר הסמוך או למרפסת, יוצא שאין לסוכה מחיצה שלישית כהלכה, ואמנם יש לה צורת הפתח מהמשקוף של הדלת, אבל כאמור לא מועיל רק צורת הפתח, אלא צריך ד' טפחים סגורים ע"י טפח שוחק ולבד, וזה לעיכובא [כמבואר בגמ' לדין דק"ל כדעה שלישית בדברי רבא, שצריכה נמי צורת הפתח, וזה לא במקום הטפח שוחק ולבד, וכך פוסק השו"ע]. היו מקרים שהגעתי לסדוק סוכה כזו, ובעל הדירה טען שהסוכה כשרה כי המשקוף עצמו יש בו 10 ס"מ שזה שיעור טפח, והרי כל אדם יודע שכתוב "שלישית טפח". אולי הבאנו איזה חומרא חדשה, אבל כאמור זה דינא דגמרא, שצריך טפח שוחק עם פחות מג', שאי אפשר לעשות במקומו צורת הפתח [להלכה כלישנא בתרא דרבא].

כמה סנטימטרים צריך שיהיה ב"טפח שוחק" בזמנינו

לאחר שהבנו את הבעיה, שאל בעל הסוכה את הבדיקת הסוכה, מה הפתרון היותר טוב להכשיר את הסוכה, וכאן אנו מגיעים שוב לתוספת פרקטית שלא שמים לב עד שמגיעים לעשות בפועל. אם נרצה לעשות טפח שוחק כמו בגמ', כמה סנטימטרים יהיה רוחב העמוד של הטפח. משתתפי השיעור טענו 10 ס"מ, 11 ס"מ וכדומה, אבל במסגרת השיעורים של מוקד העירובין למדנו בשבוע זה שבזמנינו צריך שיהיה 18 ס"מ. איך הגענו לכזה מספר? הרי זה ודאי הרבה יותר מטפח מרווח לכל השיטות התשובה היא, כיון שכידוע יש מחלוקת חז"א ור"ח נאה בשיעורי חז"ל, וכיום הוראת הרבנים להחמיר את שני השיעורים לפחות בסוכה שהיא דאורייתא [וגם בדורבן מחמירים לכתחילה]. א"כ בדופן השלישית צריך שיהיה ד' טפחים סגורים בטפח והלבד, שזה ביחד שיעור 40 ס"מ. מתוכם אפשר שיהיה רווח כשיעור לבד ג' טפחים, שבוה נחשוש לחומרא לשיעור רח"נ שג' טפחים הם 24 ס"מ, ולשיעור טפח עצב [עירובין דף ז':] יורד כחצי ס"מ, ולשיעור החדש בדעת רח"נ יוצא שצריך עד 22.5 ס"מ. לפ"ז כדי לצאת את שני השיעורים, צריך שהטפח יתחיל מה 22 ס"מ ויגיע עד ה 40 ס"מ, שזה בסה"כ טפח של 18 ס"מ!

פתיחת וסגירת הדלת בהג ובשבת, ופתרון עם דופן אחרת

אך פתרון זה אינו טוב במקרה שהדלת משמשת מעבר בתוך הבית, כי אם סגורים ממנה 40 ס"מ, לא נשאר כמעט מקום לעבור. ואם במקום זה נקפיד לסגור את הדלת, והדלת עצמה תהיה הדופן של הסוכה. הרי בכל רגע שיצטרכו לעבור ויפתחו את הדלת, הסוכה תיפסל לאותו זמן, עד שיסגרו את הדלת ויכשירו אותה בחזרה. [ואמנם מצד תעשה י"ל שכיון שנעשה בהכשר, וכן יש טפח אחד של קיר מעל הדלת, וכתב הרמ"א שזה מספיק כדי שלא יהיה חיסרון של תעשה ולא מן העשוי]. אבל מה יעשה אם יפתחו את הדלת כאשר יש לו אוכל בתוך הפה, או כשהוא ישן וטרם נרדם. א"כ זה ג"כ אינו מציאותי להקפיד כל שבעת הימים בלי להיכשל. אבל יש פתרון אחר, כאשר הסוכה רחבה כרוחב החדר, שיעשה דופן אחרת באורך ד' טפחים בפינה המקבילה מכיוון החדר, שאמנם זה מצמצם את החיבור של הסוכה עם החדר, אך בדרך כלל נשאר בחלק הפתוח מקום מרווח גם כדי להעמיד שולחן מתוך הבית. לכן זה פתרון מועיל ברוב המקרים. [ואז דין הסוכה יהיה מותר מדין שתיים כהלכתן ושלישית שבעה, והשאר כדן פסל היוצא מן הסוכה].

בדיקת ישוב עם גדר טובה אך הישוב אסור

בשבוע זה הגענו לעוד אחד מישושי הארץ, סמוך למודיעין עילית, שעדיין לא עשו בו עירוב, רק סמכו על שמוקף גדר בטחוני, ויש בו קבוצה של שומרי תומ"צ שאף בנו בית כנסת גדול לעומד לתפארה קרוב לכניסה לישוב, כמובן בהכ"ס נבנה תחת עימות גדול ועמידה איתנה ומסירות של אותם שומרי תומ"צ, והגבאי המסור לדבר, עד שבס"ד התגברו על המתנגדים והשלימו את בית הכנסת, ואף הביאו לשם כולל

עשרות סוכות כבר משתנות ע"י מאות הלומדים בשיעורים

שמחה רבה והודאה להש"ת בפתיחת תשעה מסגרות של שיעורי הסוכה ברחבי הארץ, בהשתתפות מאות אברכים מכל שכבות הציבור. עם פתיחת השיעורים הגיע ביקוש מערים נוספות לפתוח קבוצות לימוד גם בעוד ערים. ובחלק מהם זכינו בס"ד להתחיל כבר את המסגרת השבוע נפתחה קבוצה חדשה במושב "תפרח", בעידוד המרא דאתרא הגר"י יעקובזון שליט"א, וזאת בנוסף לקבוצות בעמנואל ואלעד.

בימים אלו מוקד העירובין כבר החל לקלוט בקשות של אברכים לבדוק את כשרות הסוכה שלהם, חלקם נמצאים בשלבי תכנון ובניה של סוכה חדשה, וחלקם גילו שיש ספק בסוכה שישבו בה כבר עשרים שנה. במקביל התקיים מסלול הכשרה לעשרות ת"ח מוצ"ס ואברכים בעיר מודיעין עילית, שיצאו כבר בשבוע הבא לבדוק סוכות עם הלימוד המקיף והפרקטי של שיעורי הסוכה. כבר בימים אלו אנו מקבלים תגובות ממאות הלומדים החדשים, על שינויים שהם מבינים שצריך לעשות השנה בסוכה שלהם, או בסוכה של ידיד שהם דיברו איתו.

השבוע התקשר אחד מהאברכים שהשתתף השנה בשיעור הראשון, וסיפר בזעזוע ובמבוכה מה שאירע לו לאחר השיעור. הוא הגיע למחרת לכולל, וסיפר בשמחה שהוא הצטרף למסגרת לימוד הלכות סוכה, והביא להם

דוגמא אחת מתוך הדברים שנלמדו בשיעור הראשון, על סוכה שנראית טובה אך חסר לה דפנות ואינה כשרה. ומיד אמר אחד מהת"ח בכולל, שיש לו סוכה כזו כבר הרבה שנים, ולא חשב שיש בה איזה חיסרון. האברך ציין את המקורות, דן בהם וחפץ פתרון להכשיר לו, אך לא מצא. האברך היה המום מלפגוש את המצב הזה, שאכן יש אנשים שיושבים בסוכה שאינה כשרה, והלך ופגש עוד שני אברכים, וחקר אותם על צורת הסוכה, והתברר שהיא אמנם כשרה אך לא לכל הדעות. מיד הוא התקשר לגלות לנו מהי חשיבות הלימוד של ההלכות האלו, שכאמור בגליון הקודם כולם בטוחים שאין מה ללמוד או לשאול עליהם. ובאמת יש הרבה מקרים שצריכים לשאול וצריכים לתקן כדי שתהיה סוכה כשרה.

סוכה בקצה החדר עם דלת מעבר לחדר הסמוך

נביא כאן את הדוגמא שהובאה בשיעור, שנוגעת מאוד למעשה בסוכות המצויות כיום בבתים, כאשר הקבלן עושה סוכה, בדרך כלל מדובר בקצה של אחד החדרים, שבמסר האחרון שבסוף החדר עושים גגון נפתח, ובסוכות פותחים את הגגון ומסככים, ואז רק סוף החדר הוא מקום הסוכה הכשרה, מקרבים את השולחן הגדול שראשו יהיה בתוך הסוכה, ויושבים לפניו מהצד הפונה לסוף החדר.

והנה במצב כזה יש לסוכה רק ג' דפנות, כי ברוב המקרים הקיר הרביעי שבצד של תוך הבית רחוק מהמקום הנפתח יותר מד' אמות [שהם פחות משני מטרים לשיעור רח"נ] ואינו יכול להיות אפילו דופן עקומה. אלא שבסוכה מספיק שיהיו רק ג' דפנות, כמ"ש בגמ' שלומדים מהפסוקים ומהלכה למשה מסיני שצריך שתיים כהלכתן ושלישית טפח. אבל מבואר בגמ' (דף ז') ובשו"ע (סי' תר"ל ס"ב) שמדרבנן הוסיפו שלא מספיק בשלישית טפח אחד, אלא צריך להשלימו לז' טפחים, באופן שירחיק את הטפח פחות מג' טפחים מהפינה וע"י לבד יהיה ד' טפחים שהם רוב דופן, ואחרי הדי האלו ישלים עוד ע"י צורת הפתח את המשך הדופן, [להכרעת המשנ"ב (בשער הציון סק"ב) מספיק עד ד' טפחים אפילו כשהסוכה גדולה, ולדעת החזו"א צריך עד סוף הסוכה כדעת הלבוש וכמה אחרונים]. ומבואר

של אברכים. בכל יום מגיעים עשרה אברכים מהעיר הקרובה, ולומדים שם בבית הכנסת של הישוב ובתפילה שהדבר יביא לחיזוק עניני הדת והחזרתם של השאר בתשובה.

כעת לומדי הכולל העירוני את תשומת ליבו של הגבאי שצריך לבדוק אם העירוב כשר. באופן כללי לא היה ספק בכשרות ההיקף, כיון שמדובר בישוב מוקף בגדר טובה מטעמי בטיחות, אך טענו שיש צורך לברר את ענין השטחים שבין הבתים לגדר, שהם לא ראויים לשימוש והם קרפף הפוסל את ההיקף. ראש הכולל התקשר למוקד העירוב, במוקד בדקו את המצב במקום באמצעות תצלומי לוויין, והשיבו לו שאכן מסתבר שיש שם את החיסרון הזה, אלא שיש צד דחוק להקל בו ע"פ שיטת הדבר שמואל, [שבמצב של הישוב הזה היה מרחק לא גדול, ואינו דומה לשדות שאינם טפלים לעיר גם לסברת הדב"ש], ובכל זאת יש מה לבדוק אותם מקרוב, מה המצב של השטחים ומה ההגדרה שלהם. אבל בנוסף לכך גם מצד הגדר צריך לעבור עליה, למרות שבאמת נראה שלא צריך לחשוש שהיא תיפרץ, אך יתכן שיש דברים לא צפויים שמבחינה הלכתית הם מעכבים.

הבב"ש שנסאר פתח למרות שכל הישוב מגודר

הגענו לישוב והתלוו אליו ראש הכולל וכל האברכים, הם רצו לנצל את ההזדמנות לראות קצת הלכות עירוב למעשה. אמרנו להם שמסתמא אין מה לראות כי הגדר שלימה, אך הם בכל זאת הצטרפו. התחלנו לעבור על הגדר, והיא הייתה סגורה לגמרי, ואפילו חשש למחיצה תלויה לא היה, כי הם הוסיפו יציקת בטון לכל אורך הגדר [כדי למנוע מבעלי חיים לחזור לישוב], וגם בשערים היה תוספת גדר על לקרקע, ולא היה מה לדון בכשרות ההיקף. בכל אופן המשכנו בנסיעה סביב הישוב כולו, ותוך זמן קצר הגענו לסוף הסיבוב, אחרי שבדקנו כל מטר בגדר.

כשהתקרבו לסוף הסיבוב פתאום הפסיקה הגדר, והיה כביש קטן שיצא החוצה על צלע ההר. התברר שמישהו עשה לעצמו מפעל מחוץ לגדר ופתח לו כביש קטן, אלא שלמחלקת הביטחון זה לא הפריע, כיון שבצד הזה יש צלע גבוהה. יצאנו לבדוק אם הצלע כשר מדין תל המתלקט, בתחילה הוא היה ממש צוק, אך בסוף הוא לא התחבר לגדר, והיה שם צלע של יותר מעשרה מטרים שאינו סגור. זאת אומרת שגם כשכל הישוב מוקף גדר חזקה ותקינה, יתכן שיהיה מקום אחד פתוח שפוסל את כל הישוב. האברכים ניסו להפנות תשומת לב אל השער שנפתח ביום השבת, אמרנו להם זה באמת חשוב, וצריך לפעול מול הרשויות שיאשרו להתקין שם עירוב, אך את השער היו פוסקים שהתירו, ובינתיים יש להם על מה לסמוך, משא"כ הפתח שכאן בכביש הוא פסול גמור ואין על מה לסמוך. זה חייבים לתקן כמה שיותר מהר.

הגבאי שמע את הדברים בקשב רב, וביקש הצעה פרקטית שיוכל לתקן לשבת הצענו לו להביא מחסומים או להעמיד צורת הפתח מקרשים בצורה שלא דורשת אישור. ואנו מקוים שזכינו להציל עוד ישוב שמחוסר ידיעה בפרקטיקה ההלכתית, לא ידע שיש לו פירצה שפוסלת ואין לו עירוב. וכן למדנו מכך עוד סיוע ליסוד הגדול, שגם בישוב מוקף גדר, צריך שיהיה מומחה לעירוב שיבדוק את ההיקף במבט הלכתי. בלי זה יתכן שאין עירוב כשר כלל!

עם סגירת הגליון הודיע הגבאי המסור שהוא ביצע את התיקון בשעת לילה, והעמיד בינתיים שני קרשים עם חוט מעליהם, שיהיה עירוב לשבת.

בחוט קשור לעמוד מתרחב ורק הקשר מעל ההתרחבות

בשבוע האחרון עברנו עם האחראי בעיר נוספת במרכז הארץ, לראות כיצד ניתן לשדרג את רמת העירוב, להחליף עמודים עקומים ולמתוח חוטים וכדומה. הסיור ארך שעות רבות, כדי לעבור ביסודיות על כל התנאים, ועדיין לא השלמנו את כולו. בתוך כדי סיור היה קו מסוים שקשרו את החוטים לעמודי

מימין חוט קשור בצוואר העמוד, ומשמאל קרע

תאורה של טיילת בקצה העיר, כתחליף להתקנת עמודי עירוב. במקרה זה לא היה שייך לקשור מעל העמוד ממש, אבל בראש העמוד לפני המנורה היה צוואר דק, כלומר העמוד הרחב נגמר ועליו הלבשו זרוע צר יותר, ואז כשקושרים את החוט סביב החלק הצר, נחשב שהוא מעל העמוד הרחב והוא כשר. [ונוקטים בפשטות שגם לדעת המשנ"ב לגבי חקק, שסובר שאם העמוד ממשיך למעלה מגובה החוט נחשב שהמשקוף מהצד ויש לחוש לפסול,

אמנם יש מקרים שההפרש בין החלק הרחב לחלק הצר קטן מאוד, שני סנטימטרים ואפילו פחות, וכיון שצורת הקשירה בעמודים אלו הוא ע"י סיבוב של החוט וקשירה נעשית למעלה סביב אותו חוט, [כי בלי שיהיה צורת וי אין אפשרות לשלשל למטה]. בצורה כזו יוצא הרבה פעמים שהקשר מתרחק שני סנטימטרים, ויוצא שרק הקשר נמצא מעל העמוד הרחב, ואילו החוט הישר מתחיל מחוץ לעמוד, א"כ לכאורה עדיין זה צורת הפתח שאינה מעל העמוד. שאלה זו יכולה להיות גם בעמוד רגיל, אם קושרים את החוט למעלה, ולא בשלשול למטה כנהוג.

והנה בשאלה זו יש להבדיל בין שני מצבים. יש מצב שהקשר מהודק עד העמוד, אלא שהקשר עצמו תופס מאורך החוט, במצב זה יש מקום לומר שגם הקשר ייחשב המשך של החוט, שהרי באמת החוט ממשיך גם בתוך הקשר, אלא שהחוט שבתוך הקשר מסתובב ומסתלסל ואינו ישר כמשקוף, ואמנם יש מחמירים שלא לצרף אותו להיחשב משקוף, ומקפידים שהקשר יהיה קטן או במקום אחר, ולא על החוט הישר העיקרי, כדי שיהיה משקוף ישר עד

החוט החלק מסתובב לפני העמוד, ורק הקשר מעליו

על גבי העמוד. אבל יש מקילים להחשיב גם את מקום הקשר, כיון שהסיבוב והסילסול הוא קטן מאוד, ועדיין נחשב המשך אחד. אך יש מקרים שהקשר מתרחק מהעמוד, ואז החוט שאחרי הקשר מתפצל בכיכר להקפי את העמוד משני הצדדים, ויוצא שהמשך החוט סוטה לצד בצורה ברורה, ואינו המשך ישר של המשקוף. באופן זה יש יותר סיבה לנקוט שהחוט שאחרי הקשר שאינו ממשיך קו ישר עם המשקוף, אינו נחשב המשך למשקוף של הפתח. [וגם בזה תלוי כמה רמת השינוי בזוית של החוט].

פתאום גילה שהורידו שיה עמודי תאורה

בהמשך הבדיקה של עמודי התאורה הגענו לעמוד שיצא ממנו חוט קרוע, ולא היה המשך, וגם לא ראינו עמוד הבא אחריו. פשוט חסר קטע מהעירוב. הרב הבדק של העירוב היה איתנו, והיה מופתע מהתגלית, ולא ידע איך זה יתכן. התקדמנו עוד כמאתיים מטרים, ומצאנו את המשך עמודי התאורה עם החוטים. התבוננו בקטע החסר, וראינו שניכר שעקרו את העמודים של התאורה. מצד אחד נחה דעתו של הבדק שהוא לא טעה, היה כאן עירוב בשבת האחרונה, אלא שמישהו עקר את העמודים. מצד שני הוא גילה בעיה קשה, אין לו עירוב לשבת הקרובה לכל העיר, כי הוא הסתמך על עמודי התאורה, וכעת אין לו עמודים חילופיים לקשור להם את חוטי העירוב. במקרים אלו אין ברירה אלא להתקין מהיום למחר כמה עמודים חדשים. הבדק אמר לצוות מוקד העירוב שמצד אחד הוא רואה כאן דבר קשה, שהרסו לו את העירוב בלי לומר מילה, אך מצד שני הוא רואה השגחה פרטית שהדבר התגלה לפני הבדיקה השגרית של סוף השבוע, שע"ז אפשר כעת להספיק להתקין עמודים חדשים. הוא הטיל את המשמעה על מוקד העירוב, והגענו ביום חמישי, ובס"ד עד הערב עמדו העמודים עם חוטים חדשים, והושלמה המלאכה ותיקון העירוב.

בהזדמנות זו ועוד הרבה כדוגמנה, אנו רואים ג"כ איך שהאחראים מתמודדים עם נזקים כבדים, בלי שידעו להם קודם, ובלי שהפוגעים בעירוב יצטרכו לשאת בעול, אלא מתי שהאחראי יגלה את הבעיה, הוא לבד יצטרך למצוא לה פתרון, גם אם התיקון גדול וקשה. וזה אחד מהדברים שלפעמים שוברים את האחראים, כי הם מרגישים שלאנשים לא איכפת מהעבודה שלהם, לא מתחשבים בקושי שיש בה והורסים כל אחד כפי צרכו. ובאמת יש הרבה מה לתמוך באחראים המסורים, ולגלות הערכה אמיתית למאמציהם והתמסרותם עבור כל אחד מאיתנו.

נברך ונתפלל כעת לקראת השנה החדשה הבע"ט, על כל העוסקים והמסייעים לעירובים בכל מקום שהוא, שיזכו לעשות כהלכה ובכשרות בלי שום טעות ובלי מכשול, וכן שלא יהיו תקלות, והתיקונים יצליחו בקלות. ויזכו כל אחד ומשפחתו לכתובה וחתונה טובה, ברכה ושפע טובה בכל מעשי ידיהם, ובנים צדיקים תלמידי חכמים, דורות ישרים ומבורכים.

לעילוי נשמת סבתי היקרה

מרת יטה רינה ב"ר חיים הלוי אנגלרד ע"ה

לבדה נשארה ממשפחתה, והקימה בית של תורה
חינכה בניה במסירות, וזכתה לדורות ישרים
דבקה באמונה ובמצוות גם בתקופות קשות
אירחה גלמודים בביתה, והאירה פנים לכל אדם

**נפטרה ביום י"ט אלול תשפ"ג
תהא נשמתה צרורה בצרור החיים**

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

ראש השנה תשפ"ד

המלך

תוכן

א' - הכרזת המלוכה / א

ב' - הפגמת המלוכה / ג

ג' - התלהבות מהמלוכה / ה

הידבק בחכמים

הדבר הראשון שאנחנו רואים כאן זה שהקב"ה מגלה לנו את גודל חשיבותה של התורה שבעל פה, שניתנה למשה רבינו בהר סיני ונמסרה מדור לדור, מהחכמים לתלמידיהם. ניתן להבחין באופן ברור ביותר שהתורה מכסה בכוונה תחילה את המידע אודות טעמה של מצות שופר, ואת הדעת שמצופה מאיתנו להשיג על ידי מצוה זו. כל אחד מבין שמוכרח להיות כאן משהו מעבר לפעולה עצמה, כי מה פתאום שיתקעו סתם כך בשופר ביום הראשון של החודש השביעי? מה הענין בזה?

אלא מבינים אנו מכאן שהסיבה שהתורה לא גילתה לנו את טעמה של מצוה זו היא כדי שנזדקק לפירושם של החכמים, ונפנה אליהם על מנת להבין את ענין השופר. כביכול ה' אומר לנו: "עליכם לתקוע בשופר ביום הראשון של החודש השביעי - זה כל מה שאני אומר לכם. אתם רוצים להבין מהו עניינה של המצוה? לכו לחכמי התורה שקיבלו את התורה שבעל פה, הם יגלו לכם. הם יסבירו לכם שראש השנה הוא יום הדין, ויבארו לכם את אופן התקיעות ואת מספרן. מהם תוכלו להתחיל להבין את תכליתה של מצוה זו."

ניתי מחזור ונחזי

ומה גילו לנו החכמים? אם נסתכל בסדר התפילות, שחוברו על ידי אנשי כנסת הגדולה, שומרי התורה שבעל פה, נגלה שעניינה של ראש השנה הוא מלכויות. הכל סובב סביב המלכתו של השי"ת.

א' - הכרזת המלוכה

חוק נעלם

"אֲשֶׁרִי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה" (תהילים פט, טז). ראש השנה נקרא בתורה "יום תְרוּעָה" (במדבר כט, א), וכאן מוסיף דוד המלך ומלמד אותנו שמלבד עצם התקיעה שעליה נצטוונו, הרי שיש דבר הנקרא "דעת תְרוּעָה". אשריהם לאותם "יוֹדְעֵי תְרוּעָה" - היחידים שמתאמצים לדעת ולהבין את עניינה של מצות תקיעת שופר, ואת היסודות שהיא אמורה ללמד אותנו! הם אלו שיזכו להצליח בעבודת ראש השנה, ולזכות ל"ה', בְּאוֹר פְּנִיךָ יְהִלְכוּן".

מי אינו משתוקק לכך? כולנו חפצים בשנה נוספת, שנה של ברכה והצלחה, ואם כן 'אשרינו' - כמה מאושרים נהיה אם נזכה להקדיש מעט זמן כדי להיות בכלל "הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה".

אלא שכאשר אנחנו פותחים את החומש מתוך רצון ללמוד ולהבין כיצד עלינו להיות מאותם 'יודעי תְרוּעָה' - אנחנו נתקלים במבוי סתום, שכן הפסוקים אינם מגלים לנו שום 'דעת' במצוה זו. מצוות תקיעת שופר מוצגת בתורה כחוק בלי טעם: "וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ... יוֹם תְרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם" - ותו לא. אפילו לא כתוב בפסוק את המילים 'ראש השנה', ובוודאי שאין כאן אפילו רמז קל לטעמה של מצוה תקיעת שופר. אכן, במקום אחר בתורה ישנו אזכור כלשהו: "זָכְרוֹן תְרוּעָה" (ויקרא כד, כג), אבל גם זה אינו מגלה לנו דבר, כי לא כתוב **מהו** הענין שאותו אנו זוכרים. מתוך הפסוקים עצמם, הנושא של תקיעת שופר נשאר אפוא בעמימותו.

אלא ש"ה' אחד", הוא הוא הביטוי האמיתי של מלכות ה', כי 'אחד' פירושו שהוא המציאות האחת והיחידה. רק הוא קיים באמת.

ואם נשאל: מה הפירוש שהוא המציאות היחידה? האם אנחנו איננו קיימים? מסביר הרמב"ם ש'ה' הוא "מחויב המציאות", פירוש, רק מציאותו היא המציאות האמיתית, וכל דבר אחר אינו קיים אלא משום שרצונו יתברך הוא שדבר זה יתקיים. אנחנו קיימים רק עד כמה שהוא מהווה ומקיים אותנו ברצונו ומחשבתו, ואילו היה מפסיק לרגע אחד לרצות שנתקיים, היינו נעלמים והופכים ל"אין" מוחלט. אמנם, מחשבותיו של ה' הן מציאות קיימת, ולכן אנחנו בהחלט אמיתיים - אם נצבוט את עצמנו, נגלה שאנחנו לא נמצאים בתוך חלום. אולם מציאותינו אינה משתווה כלל וכלל למציאותו יתברך - מחויב המציאות. מלכנו הוא האחד והיחיד שמציאותו היא אמיתית.

"ה' אחד" פירושו, ש'ה' יתברך צריך להיות האחד והיחיד במחשבותינו. לא משנה כמה אנחנו מתעסקים ועל מה אנחנו חושבים, הוא זה שעלינו לחשוב עליו יותר מכל. זהו עניינה של התרועה - להכריז שמציאותו היא המציאות האחת והיחידה.

תקע בשופר גדול

אך כאן נשאלת השאלה: למה לתקוע? לשם מה זקוקים אנו לקול השופר? מדוע שלא נתאסף כולנו יחד ונזעק בקול גדול: "ה' מלך!", וכפי שאנחנו אכן עושים? התשובה היא שלא די בקול האנושי כדי לבטא את נוראות המעמד האדיר הזה, והדבר דורש קול מסוג שונה לגמרי, הלא הוא קול השופר. כמו שכתוב בענין אותו יום גדול שכולנו מצפים ומייחלים לו, היום שבו יתקיים "תקע בשופר גדול לחרותנו", היום בו השי"ת ישמיע את קול השופר ויגאל אותנו מגלותנו. מדוע באמת הוא יתקע בשופר? האם לא די שפשוט יבוא ויגאל אותנו? מי צריך חצוצרות? די לנו שיוציא אותנו מן הגלות ויביאנו לציון. מי זקוק ליותר מכך?

התשובה היא שנוראותו של המעמד האדיר הזה דורש תקיעת שופר. כמו במעמד הר סיני, שבו ניתנה התורה בקולות וברקים וקול שופר חזק מאוד, כך גם משיח צדקנו בוא יבוא בתרועה רמה. העולם כולו יכיר סוף סוף באמת, ויתגלה לעין כל כי ה' אלקי ישראל מלך, וכי כל האידיאולוגיות של אומות העולם הן שקר וכזב.

על אף שמוצאים אנו היבטים נוספים בסדר התפילה, הרי שכולם מתקשרים ומתחברים לענין של הכרזת מלכות ה'. כאשר אנחנו תוקעים בשופר, אנחנו מכריזים על מלכותו. זוהי הדרך להכריז על המלכת המלך - על ידי תקיעה רמה, וכפי שאכן היה נהוג בימי קדם, שכאשר המליכו מלך חדש, הכריזו על כך באמצעות תקיעה בחצוצרה.

זה מה שאנחנו עושים בראש השנה - אנחנו מכריזים ש'ה' הוא המלך. מלכות ה' - זהו הנושא של היום הזה.

מלך מסוג אחר

המושג 'מלך' בשפה שלנו מתייחס לאדם שכבש מדינה והתשלט עליה, או שהומלך על ידי בני המדינה, אולם כאשר אנחנו מדברים על ה' כ'מלך', כוונתנו למשהו שונה לגמרי. ה' אינו מלך שהתמנה למלכותו בנסיבות כאלו ואחרות, אלא מלכותו באה מכוח העובדה שהוא ברא את העולם ואת כל אשר בו, וזה הופך אותו למלכנו.

זו הסיבה שראש השנה חל דוקא ביום א' תשרי, יום בריאת העולם, וכפי שאנחנו אומרים שוב ושוב בסדר תפילת ראש השנה: "היום הָרַת עוֹלָם". ענין זה של יום הבריאה אינו נפרד מהנושא של מלכות ה', אלא מהווה פירוש שלו.

כיצד הפך הקב"ה למלך? כאשר הוא ברא את העולם יש מאין. לפני הבריאה לא היה דבר מלבדו יתברך, וכאשר הוא ברא את היקום, הוא נעשה למלך. "ה' מלך" פירושו שהוא ברא את ברואיו "ומלך עליהם" (עי' ר"ה לא, א). לזה יקרא מלך! הבריאה כולה תלויה ועומדת ברצונו יתברך, ואין לה שום קיום בפני עצמה. וזה מה שאנחנו מכריזים בראש השנה - שמלכנו הוא הוא המציאות האמיתית, ואין עוד מלבדו.

מציאות מדומה

יסוד זה מסביר נקודה מעניינת בענין פסוקי המלכויות שאנחנו מזכירים בתפילת מוסף של ראש השנה. הפסוק האחרון מבין עשרת פסוקי המלכויות הוא: "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד". אם נשים לב, פסוק זה שונה משאר הפסוקים, שכן בכל הפסוקים מוזכרת המילה 'מלך', אך דוקא בפסוק האחרון, שלכאורה אמור להיות השיא של פסוקי המלכויות, חסרה לכאורה המילה חשובה ביותר, ולא מוזכר בו כלל ענין המלכות.

ב' - הפנמת המלוכה

עבור מי אנחנו תוקעים?

כעת אנחנו מתחילים להבין את משמעותו של יום תרועה, עבור אלו שהם "יודעי תרועה". אך לא מספיק לשמוע את הקולות פעם אחת בשנה, אלא התכלית היא שלקולות הללו יהיו תוצאות מרחיקות לכת עבורנו. "יום תרועה" פירושו להפוך את היום הזה לאות ודוגמא עבור כל חיינו. עלינו להמשיך ולהרעיש את אמות הסיפים לכבוד השי"ת במשך כל ימות השנה.

אולם השאלה הנשאלת היא: האם הגענו לעולם רק כדי להכריז לעולם כולו שה' הוא המלך? האם הצהרה זו מיועדת רק עבורם? אם כן, מדוע יש חובה על כל יחיד ויחיד לשמוע קול שופר? שיתאסף ציבור גדול בבית הכנסת, יכריז בגאון שה' הוא מלכנו - ודי בזה! על כרחינו צריכים אנו לומר, שהקול הזה מיועד לאוזניים נוספות, חשובות יותר, והן - האוזניים שלנו! יותר מכל, אנחנו אלו שאמורים לגדול ולקבל מקול השופר, ועלינו מוטל, יותר מכולם, להאזין לקול הזה.

עלינו לזכור שה' אינו זקוק כלל וכלל לתקיעות ולהכרזות שלנו. אין לו צורך בהמלכתנו כדי לשבת על כסא מלכותו. היתכן שאדם קטן לוקח איל, מנסר את קרנו, עומד בבית הכנסת, ותוקע בו כמה תקיעות, ובכך המלך מתכבד ומתעלה? ולא סתם מלך, אלא מלך מלכי המלכים, מי שברא את היקום כולו, על מיליארדי הגלקסיות, שלעומתם האדם הוא כמו גרגיר אבק. היתכן שאדם אחד, או אפילו אלפים או מיליונים של בני אדם יתקעו בשופר, והוא מתנשא מקול ה"טו-טו-טו"? כמובן שלא! כל תקיעותינו אינן מעלות או מורידות למלכותו כי הוא זה.

מה הפירוש אפוא של "עלה אלקים בתרועה"? התשובה היא, שכאשר אנחנו מכריזים על מלכות ה', הוא מתעלה אצלנו בראש.

לומדים להאזין

אל נא תחשבו שמדובר בענין פשוט. אנשים שומעים ושומעים דברים כל הזמן, אבל אין לזה כל השפעה עליהם. לשמוע פירושו "צו דארהערן" - להזהות עם מה ששומעים ולהפנים את זה - וזהו דבר גדול ביותר. לשמוע משהו ולקחת אותו ברצינות - לאפשר לדברים לחלחל פנימה אל

העולם כיום מלא בכל מיני קולות של שקר וכזב. הדתות הן דתות כזב. בתי הספר של הגויים, על כל הלימודים שמלמדים שם - כולם מלאים בשקרים. ההנהגות והגישות שלהם לחיים - כולם שקר. רק הדרך שבה חי עם ה' לאורך שנות ההיסטוריה - זוהי הדרך היחידה שה' מקבל ומעריך. וכדי שהעולם כולו יכיר באמת הזו, הקב"ה ישמיע את קול השופר, קול אדיר ופנימי שיבטא את קול האמת של המציאות. האמת האחת והיחידה תושמע בגאון ובקול רם.

משתיק קול עוצמתי

לכן אנחנו מכריזים על מלכות ה' באמצעות קול השופר. איננו אומרים בשקט: "ה' הוא המלך", אלא מכריזים זאת בגאון. בעולמנו אי אפשר לשמוע את קולה של האמת, "מקול המונה של רומי" (יומא כ, ב). 'קול' זה אינו מתייחס רק לקול הבוקע מרומא שבאיטליה, אלא גם לקול הטומאה הבוקע מניו יורק, לונדון, פריז, תל אביב, ברלין ומוסקבה.

בכל העולם כולו, מרכזי ההתיישבות של האנושות מייצרים קול חזק של שקר. המדענים ומאמיני האבולוציה, הפוליטיקאים ואנשי ה'בידור', התקשורת והעיתונות - עולם שלם של אפיקורסים שעושים הרבה רעש. לכן ביום הזה אנחנו גם כן עושים הרבה רעש, על מנת להזכיר לעצמנו שתפקידנו הוא להשתיק את הרעש שהם עושים. "ה' מלך" פירושו שאנחנו משתיקים את הרעש שלהם ולועגים להם.

אנחנו משתיקים את הרעש שבוקע מדתות הכזב. כולם אפס וכלום. הדתות כולן מגוחכות לחלוטין! ומכיון שהעולם עושה הרבה רעש מכלום, לכן זקוקים אנו לקול השופר שישתיק את קול ההמולה השקרית שלהם באמצעות קולה של האמת היחידה.

לדעת את התרועה

כעת אנו שבים לדבריו של דוד המלך ע"ה, המשבח את "העם יודעי תרועה", ומבינים שתכליתה של תקיעת השופר היא להכריז שה' הוא מלכנו!

עבודת ראש השנה היא להביא את עצמנו להכרה שיש בעולם מציאות אחת ויחידה, ומציאות זו היא הדבר היחיד שיש לו ערך ומשמעות: ה' מלך. ה' אחד. לא משנה כמה העולם ממשיך להרעיש, אנחנו ניצבים איתנים על עומדנו. אנחנו מודיעים לעולם בצורה הברורה ביותר: איננו מחשיבים אתכם! מבחינתנו: "ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעלם ועד!"

אנחנו הרבה מעבר לכך! אנחנו אומה חושבת, עם של מחשבה.

למרבה הצער, זוהי נקודה שרבים מתעלמים ממנה. הקב"ה חפץ שהעם היהודי יהיה עם חושב: "וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ". עם ישראל הצטוו להיות עסוק תמיד, בכל עת ובכל מצב, בלימוד התורה ובמחשבות של ערכי התורה ומוסריה.

התורה כוללת בתוכה חלקים רבים ובחינות רבות. יש את לימוד ה'שמעתתא' - הלכות התורה ודיניה. יש את לימוד דרכי התורה, מוסר ואמונה. גם אצל נשים - ישנם חלקים רבים כל כך מהתורה שנוגעים גם להן. גם האשה יכולה להיות עסוקה במחשבה ודיבור אודות ערכי התורה. אך מה שזה לא יהיה - אנחנו עם של מחשבה. וזה מה שהשופר אומר לנו: "ה' הוא מלכם, ולכן עליכם להתחיל לבנות לעצמכם שכל של תורה".

טלוויזיה תמורת יהלום

כמובן שבכלל ענין זה הוא למנוע משכלנו להיחשף לכל אותן השפעות זרות המנוגדות למסר הזה. פשיטא שמי שמקשיב לקול השופר, לא יהיה לו בביתו מכשיר טלוויזיה. איזו צורה יש למישהו שעומד בבית הכנסת ומכריז: "ה' הוא המלך!" רק כדי לחזור הביתה ולצפות בטלוויזיה או להקשיב לרדיו? זה מגוחך לחלוטין! פירושו של דבר הוא שהוא לא שמע כלום. הוא עוד לא שמע את תקיעת השופר.

אם שמעת את קול השופר, אזי מיד בצאת החג, אתה משליך את הטלוויזיה מהחלון. וודא שאף אחד אינו עובר למטה ברחוב, וכשהשטח פנוי, זרוק אותו. אשתך לא מרשה לך? תן לה קצת כסף כדי לצאת לקניות, וכשהיא לא בבית - השלך את המכשיר לפח האשפה שבחוץ. ותוסיף לזה גם את המגזינים! אם יש צורך - קנה לה טבעת יהלום כפיצוי, זה שווה כל דולר. זו חובה! אם באמת שמעת את קול השופר, אם קול השופר השפיע עליך וגרם לך ל"צו דארהערן", הרי שאתה מבין בצורה ברורה שיש נושאים רבים שעליך לשנות בחיך, על מנת לחיות על פי התכלית של "ה' מלך". אם הקשבת בשעה שהמליכו את המלך, אתה מבין שהשנה הבאה צריכה להיות שנה של לקיחת אחריות.

העצמות - זה מרווה את השכל ומשנה את האדם לאט לאט. בכוחה של שמיעה אמיתית להפוך את האדם לאיש אחר ממש.

כאשר אנו מברכים את ברכת "לְשִׁמְעָה קוֹל שׁוֹפָר" - זה כולל יותר מלהקשיב לקולות. לא מספיק לעמוד ולחשוב: "אני מקשיב". כמובן שעלינו לשמוע את הקולות כדת וכדין, על פי כל דקדוקי ההלכה, אבל אסור לנו לעצור שם, אלא עלינו להבין שהשופר מדבר אלינו.

השעון המעורר

הרמב"ם מבאר לנו מהו המסר שהשופר מעביר לנו. הרמב"ם, שאינו רגיל לכתוב את טעמי המצוות בספרו הגדול 'היד החזקה', חורג כאן ממנהגו וכותב שהשופר קורא לנו: "עוררו יְשָׁנִים מְשַׁנְתְּכֶם וְנִרְדָּמִים הִקִּיצוּ מִתְרַדְמֵתְכֶם" (פ"ג מהלכות תשובה ה"ד).

זוהי מטרת השופר - שאנחנו בעצמנו נתעורר ונשמע שה' הוא המלך. במשך חודשים ארוכים אנחנו שוכבים ישנים - כך טבעו של העולם הזה; הוא כמו שיר ערש שגורם לאדם להירדם - ולכן מגיע השופר ומשמיע לנו: "טוּוּוּ-טוּוּוּ-טוּוּוּוּוּ! עוררו ישנים! הקיצו נרדמים!" כך צריך לעמוד בבית הכנסת בשעה שהבעל תוקע מריע בשופר. האדם צריך לנסות להעיר את עצמו מתרדמתו. "מילר! אתה שומע את זה? מילר, תתעורר! מכריזים כאן 'ה' מלך!'"

נערו את עצמכם! השילו מעליכם את המושגים ודרכי החיים של העולם שבחוץ. זרקו את כל הנושאים שמעניינים בני אדם, וחיזרו למקור - ה' מלך, ואין בלתו! שמע ישראל, ה' אחד! אנחנו מקשיבים אך ורק בקול ה'. כל השקפותינו ודרכי החשיבה שלנו צריכות להגיע רק מהתורה הקדושה. היא המקור לכל המחשבות והרגשות שלנו. זה מה שהשופר מלמד אותנו. זה הפירוש של "ה' מלך" - שבשנה הקרובה נהיה עסוקים בלהזכיר לעצמנו תמיד שאין בעולם שום דבר בעל חשיבות, מלבד ה' יתברך.

האומה החושבת

במה מתבטאת מלכותו של ה'? כיצד ה' הוא אחד בעולמו? רק באמצעות בני אדם שמקבלים על עצמם לשמוע בקולו, דהיינו ללמוד תורה ולחשוב מחשבות של תורה - כמה שיותר. התורה היא חיינו, והיא עצם מציאותה של אומתנו. איננו רק אומה שחיה בקדושה ועוסקת במצוות ובחסד, אלא

חלילה שחובותיו מרובות מזכויותיו, הוא גמור חס ושלום. לא תינתן לו אפילו האפשרות להמתין עד יום הכיפורים. מי יוכל להיות בטוח בעצמו שהוא יהיה אפילו מהבינוניים שתלויים ועומדים עד יום הכיפורים? יש אנשים רבים שנחתמים לאלתר למיתה, וזהו - הסיפור נגמר!

תשובה למצבי חירום

היות והדין תלוי בזכויות וחובות, נראה היה שיעיקר תפקידנו ביום הזה הוא לעמוד כל היום ולהכות "על חטא". איך אפשר לחכות עם זה? מי יודע היכן אנחנו אוחזים? אולי עבירה אחת פחות תכריע אותנו לכף זכות! כיצד אפוא אפשר לדחות את עבודת התשובה ליום כיפור? יש פה מצב חירום! אם נצליח להיפטר מחלק מהעבירות שלנו, זה עשוי להציל אותנו! אבל במקום לעסוק בתשובה, אנחנו עסוקים בתקיעת שופר ובהמלכת ה'.

והתשובה היא, שבכך שאנחנו ממליכים את ה', אנחנו מתפטרים מהעוון הגדול מכולם. אמירת ה' "מלך" שוב ושוב, זוהי התשובה הגדולה והחשובה מכולם, שבלעדיה אין ערך לתשובה אחרת. אפשר להכות "על חטא" מהיום עד מחר, אבל 'יראת שמים' בלי 'שמים' אינה כלום.

תשובה על הפרטים היא חשובה ונצרכת, אך התשובה האמיתית היא לחשוב: "האם אני אכן חושב על ה' מלך?" ולא רק בראש השנה. התשובה של ראש השנה כוללת בתוכה חרטה על כל אותן פעמים בשנה החולפת ששכחתי את יסוד היסודות הזה. שכחתי לשמוע לקול השופר במשך השנה כולה. ואני מקבל על עצמי שהשנה הזאת תהיה שונה מקודמתה.

ממוות לחיים

לאחר שהאדם זוכה לנצל את ימי ראש השנה כראוי, ולקנות בנפשו את ההרגשה שה' הוא המלך, כעת הגיע הזמן להסיר את כתמי החטא מן הנשמה. למי אין עבירות פרטיות שעליו להסיר? לכולם יש כתמים שצריך לנקותם, ולזה נועד יום הכיפורים. יום כיפור הוא דבר הכרחי ביותר, אולם עבור מי שלא הצליח בעבודה הנחוצה של ה' מלך, יום

חשיבותן של הקבלות

זו הסיבה שאחת המשימות החשובות ביותר בראש השנה היא לקבל קבלות, ולתכנן דרכי פעולה - לשנה הקרובה ולהמשך החיים. כך נהגו הקדמונים. הם היו מקדישים זמן כדי לחשוב על עצמם ולבדוק אילו תחומים דורשים שיפור אצלם, ותכננו עצות ותחבולות שיסייעו להם לתקן את דרכיהם.

כך מלמדים אותנו חז"ל: "לעולם יהא אדם ערום ביראה" (ברכת יז, א). צריך לתכנן אסטרטגיות. אי אפשר להתייצב מול האויב מבלי להתכונן לטקטיקות שהוא עלול להציב בפניך. זהו שמורה לנו שלמה המלך: "כִּי בְּתַחְבֻּלוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ מִלְחָמָה" (משלי כד, ו). כל אדם צריך למצוא דרכים "להגדיל היראה ולהקטין הנסיון" (עי' אור ישראל ב, ה).

הם היו חושבים על דרכים כיצד להתמודד עם הנסיונות שעומדים לפתחם בשנה הקרובה. היו שאף רשמו לעצמם את הדברים מיד אחרי ראש השנה, כדי שאלו לא יישכחו מהם. הם היו שומרים על רשימת הקבלות שלהם במשך השנה כולה, ומשתמשים בה כדי להזכיר לעצמם את תוכניותיהם.

מדוע שלא ננסה את זה גם אנחנו? גם אם איננו מסוגלים להגיע למדרגתם של הקדמונים, אבל גם קבלות קטנות, גם הם מבטיחות שהעתיד יהיה לכל הפחות קצת יותר טוב מכפי שהיה עד כה. בין אם זה בתחום של שלום בית, הנהגה בין אדם לחבירו, תפילה, לימוד התורה, דקדוק והידור במצוות ומעשים טובים, מה שזה לא היה, עלינו לשמוע את קול השופר, ולהבין שעומדת לפנינו עבודה רבה.

הקבלה הראשונה

אולם יחד עם כל הקבלות, ועם כל חשיבותה של כל אחת ואחת מהן, עלינו לזכור שהקבלה הראשונה והחשובה ביותר היא, לקבל על עצמי להמליך את ה' על חיי. הדבר הזה חשוב יותר מכל צורה אחרת של תשובה.

ובזה נוכל לבאר ענין שהתקשו בו רבים. כולנו יודעים שבראש השנה אנחנו שרויים בסכנה גדולה. יום הדין! כל אדם נידון ביום הזה, ואם יתברר

מערכת תורת אביגדור זקוקים לעזרתכם.

לפרטים נא ליצור קשר

ey@torasavigdor.org | 076-599-4020

הנשק של "הללוהו"

אלא הביאור הוא כך: השטן מבקש למנוע מאיתנו שנה נוספת - זהו תפקידו - ולכן המשימה שלנו בראש השנה היא להראות לקב"ה שיש לנו עתיד, וכי ראוי לתת לנו הזדמנות נוספת. לזה אנו מכוונים בתקיעות החוזרות ונשנות, ומשמיעים קול גדול וחזק יותר מכפי שנצטוונו. איננו רק מכריזים שה' הוא מלכנו, אלא אנחנו עושים רעש מזה; אנחנו מתלהבים ומתרגשים מזה.

זה הפירוש של "הללוהו בְּתַקַּע שׁוֹפָר". יש הטוענים לחשוב שפירוש המילה 'להלל' הוא 'לשבח', וכי הפסוק אומר שעלינו לשבחו בתקע שופר. אולם זו טעות. 'להלל' פירושו להתרגש מתוך התעוררות כל כוחות הנפש, וממילא "הללוהו בְּתַקַּע שׁוֹפָר" פירושו להתרגש ולהתפעל מהמלכת הבורא, שנמליך את השי"ת מתוך התרגשות פנימית והתעוררות כל כוחות הנפש.

וזוהי הקבלה שאנחנו מקבלים על עצמינו על ידי ה"תוקעין וחוזרין ותוקעין". לא רק שאנחנו ממליכים אותך ה', אלא אנחנו מתרגשים מכך! אנחנו נתקע ונריע שוב ושוב עד שנפנים שאתה אחד. אנחנו לא ממהרים לשום מקום! נמשיך לקרוא בהתלהבות: "ה' מלך!"

סלבודקה ראש השנה

אני זוכר את אוירת הרצינות וכובד הראש ששררה בישיבת סלבודקה, בהתקרב יום הדין. כל מחשבותינו היו נתונות לכך ש"יום הדין מתקרב". אולם כאשר הגיע סוף סוף ראש השנה, כל ההכנות הגדולות שעשינו, כל הרגש העצום שנבנה בקרבנו, התנפץ בהתלהבות גדולה של "ה' מלך!" איני יכול לשכוח את המעמד הזה. אני זוכר את ה"ברכו" של ליל ראש השנה - היתה שם התרגשות עצומה, שלא מעלמא הדין.

היה זה מחזה מדהים מאין כמותו. הש"ץ ניגש לעמוד וניגן: "ברכו את ה' המבורך", ואז פרצה שאגה אדירה מכל בני הישיבה, שאגה שכמעט גרמה לתקרה להתפקע: "ברוך ה' המבורך לעולם ועד!"

כולם התיישבו, והחלו יחד בברכת "המעריב ערבים": "ברוך, אוי אוי אוי אוי" - כולם בכו וצעקו. לא אמרו את המילים. צעקו אותם! בית המדרש סער ורגש! אך לא סערה פרועה, אלא סערה שבאה מתוך מחשבה. כל מילה לקחה זמן רב. לבסוף כולם השתתקו, וכשהש"ץ סיים את הברכה:

הכיפורים נידון מראש לכישלון. הדבר דומה למי שמסיר כתמים מעל המת. אן בכך שום תועלת!

כדי לנקות את נשמתנו מהחטאים, על האדם להיות בכלל 'חי'! אם הוא אינו 'חי', מה יועיל לו יום כיפור? ואיך הופכים ל'חי'? על ידי שמיעת קול השופר, וזעקה חוזרת ונשנית של "ה' מלך", תוך תקווה שהקריאות והתקיעות ייכנסו אל תוך אוזנינו, ונפנים אל ליבנו שה' הוא המלך.

ג' - התלהבות מהמלוכה

כמה תקיעות?

אולם יש כאן שאלה. כי נראה לכאורה שעם ישראל 'הגזים' קצת במצוה זו של תקיעת שופר. כמה תקיעות כבר צריך בשביל להמליך את הקב"ה? על פי התורה די במספר מועט של קולות כדי לצאת ידי המצוה, אבל אנחנו מוסיפים על זה עוד כהנה וכהנה.

למעשה, זוהי שאלת הגמרא (ר"ה טז, ב): "לָמָּה תִּתְּקַעַן וּמְרִיעִין לְשֹׁהֵן יוֹשְׁבֵיין וְתִתְּקַעַן וּמְרִיעִין לְשֹׁהֵן עוֹמְדִין?" הלא כבר קיימנו את חובתנו בתקיעות קודם מוסף, ואם כן, מדוע צריכים לחזור ולתקוע שוב בתפילת מוסף? ואנחנו עוד מוסיפים תקיעות נוספות לאחר מוסף! סעודת היום טוב ממתינה לנו, אבל אנחנו ממשיכים לתקוע בכל הכח. "האוכל יכול להמתין", אנחנו אומרים. "כרגע אנחנו עסוקים בתקיעת שופר". והשאלה היא: למה? למה תוקעים כל כך הרבה?

המלאך המבולבל

הגמרא עונה שהטעם שאנחנו שבים ותוקעים היא "כדי לערבב השטן". השטן מבקש להאשים ולהרשיע את ישראל, ואנחנו מערבבים אותו וסותרים את טענותיו על ידי ריבוי התקיעות.

אולם הדבר טעון ביאור. זה לא פשוט כל כך, כי אין סיכוי שהשטן יתבלבל מהרעש שאנחנו עושים. השטן הוא מלאך, ומלאך הוא בריה שכל כולה דעת, ותפקידו הוא להציג בפני בית דין של מעלה את העובדות אודות מעשינו, ובכך להביא להרשעתנו. בין אם נתקע תשע קולות או מאה קולות, הוא יציג את העובדות כפי שהן, ויטען: "לא מגיעה לפלוני הזדמנות נוספת".

כאשר רחל התלוננה בפני יעקב על כך שאין לה ילדים, כיצד הוא ענה לה? "הַתַּחַת אֱלֹקִים אֲנִי אֲשֶׁר מִנַּע מִמֶּךָּ פְּרִי בֶטֶן?" (שם ל, ב). הוא הדגיש את העובדה שאלקים הוא זה שמנע ממך ילדים. גם איוב, כאשר איבד את רכושו, אמר, "ה' נָתַן וְה' לָקַח" (איוב א, כא).

כאשר בועז עבר על יד שדהו, כיצד הוא בירך את הקוצרים? "ה' עִמָּכֶם!", והם ענו כנגדו: "יְבָרְכְךָ ה'!" (רות ב, ד). והם הזכירו את שם ה'! וזאת משום שהם ידעו לכבד את שמו של הקב"ה. בכל הזדמנויות שהיא, בכל נושא וענין, שמו של הקב"ה הוזכר. והם לא רק דיברו באופן זה, אלא חשבו באופן זה.

לא יבוש

זו טרגדיה גדולה שאצלנו, ששם ה' נשאר בסידור או במחזור. הלזה ייקרא מלך? עלינו לקבל על עצמנו, בראשיתה של שנה חדשה, להוציא את ה' מהסידור ולהכניס אותו אל תוך חיינו. זה מה שאנחנו מבטאים כאשר אנו תוקעים שוב ושוב. אנחנו מקבלים על עצמנו לדבר על ה', להזכיר אותו תמיד, ולעשות 'רעש גדול' ממנו בכל הזדמנויות.

אני יודע שכיום לא מקובל כל כך לדבר בצורה כזו. הם יקראו לך 'פרומער', ויטענו שאתה מתנהג ביהירות. אם תיכנס לכולל ותאמר משהו על ה', הם ידעו מיד שאתה עם הארץ. אולם ראש השנה מלמד אותנו לא כך! "הִלְלוּהוּ בְּתִקְעַ שׁוֹפָר" אומר שאכן - צריך להראות את זה! צריך להתלהב מההכרזה שה' הוא המלך, באמצעות התרועה שלנו.

קול רעש גדול

'תרועה' אינה רק קול, אלא היא 'קול רעש גדול'. עלינו לעשות רעש גדול בכל מה שקשור לה'. רעש גדול על לימוד התורה. אם יש יהודי למדן - צריך לשבח אותו. יהודי עובד ה' - גם כן לשבח אותו.

דברו על כך עם ילדיכם. שבחו בפניהם את מעלת התפילה בכוונה. הסבירו להם כמה טוב לדבר עם ה' על כל דבר. אמרו להם כמה חשוב לברך ברכות בקול רם. למדו אותם כמה טוב לאהוב מצוות, לנשק ספר תורה, לנשק מזוזה.

ספרו בשבחתם של הישיבות הקדושות. שבחו את היהודים שומרי התורה. האדם צריך לדבר על כך גם עם עצמו. דברו בהערצה על גדולי ישראל, מנהיגי הדור. דברו עליהם כל הזמן בבית. שבחו ללא הרף

"ברוך אתה ה' המעריב ערבים", פרצה שאגה נוספת: "אמן!"

אין לי ספק שזר לו היה נכנס באותה שעה לבית המדרש, היה אומר לעצמו: "מה קורה כאן? נראה שהגעתי לבית משוגעים!"

ואף אנו היינו עונים כנגדו: "אכן אדוני, אתה צודק בהחלט. זהו בית משוגעים - מקום שמגיעים אליו משוגעים, ויוצאים ממנו שפויים. כאן הוא מקום שבו קונים דעת". מהי תכלית הדעת? להבין את האמת של העולם הזה. והאמת הצרופה היא שאין בעולם דבר שראוי להתפעל ולהתרגש ממנו מלבד ה' יתברך.

המילה החסרה

ה' יתברך! העולם אינו מכיר אותו. ברחובות של הגויים ושל היהודים החילונים - אף פעם לא שומעים את שמו. העיתונות, התקשורת - הם אינם עוסקים בנושא ששמו ה', אלא מתעלמים ממנו לחלוטין.

אפילו בעיתונות החרדית, שם ה' אינו נמצא בכותרות. נכון, מבחינה פורמלית כותבים את המילים 'בעזרת ה''. אולי יש שם גם ראשי תיבות 'בס"ד', או שאר ביטויים שחוקים. אבל לא תמצאו שם כותרת: "ה' עשה כך וכך" וכדומה. למרבה הצער, גם אצל יהודים שומרי תורה ומצוות, לא מרבים לשמוע אזכור של שם שמים.

ימלא פי

בימי קדם הדברים נראו אחרת - שם שמים היה שגור בפיהם. כך אנו מוצאים לדוגמה כאשר יוסף הצדיק הביא את שני בניו בפני יעקב אביו, ויעקב שאל: "מִי אֵלָה לָךְ?", מה ענה יוסף? "בְּנֵי הֵם" - וכאן לכאורה התשובה היתה צריכה להסתיים. אבל לא, יוסף הוסיף עוד מילים ספורות: "אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹקִים בָּזָה" (בראשית מח, ט).

ונשאלת השאלה: מדוע היה צורך להוסיף את המילים הללו? זה מובן מאליו שאם יש לך ילדים, ה' הוא זה שנתן לך אותם. הרי לא קנית אותם בסופרמרקט. למה צריך להוסיף, "אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹקִים בָּזָה".

התשובה היא שאבותינו חשבו כל הזמן על השי"ת. ה' היה 'בכותרות' בראשם של היהודים בימי קדם.

עסק' מזה, נדע נאמנה שזכינו לשנה חדשה ומתוקה, שנה של חיים, שמחה והצלחה.

את התורה, את העבודה, מידות טובות, וכל ענייני עבודת ה'.

בכך אנחנו מקיימים את חובת ה' תרועה' - לשבח ולהלל את ה' בעולם.

לשכוח מפוליטיקה

זה הנושא היחיד שמרגש אותנו. כל נושא אחר לא מעניין אותנו. לפעמים יש יהודי שמתחיל לספר אודות תגלית מרעישה שגילה: "אתה יודע? גיליתי קיצור דרך חדש, דרך הכביש הזה והזה"; הוא מתרגש מכך שאפשר לעקוף את הרמזור ולקצר את הדרך באמצעות הפניה ההיא, וכו' וכו'. צריך לדעת שהוא מתרגש מהדברים הלא נכונים. אם הוא מתרגש מנסיעות, ומנצל ימי חופשה לצאת למסע נוסף ברכבו, הרי שהוא טרם שמע את קול השופר. הוא עדיין לא זכה להיות מכלל "יודעי תרועה".

אם יש יהודי שרוצה לשוחח עמכם על עסקים, על שוק ההון, או על פוליטיקה, אם הוא מתרגש מהופעה של זמר כזה וכזה, או מהמבצעים המיוחדים שבחנות פלונית, השופר פונה אליו וגוער בו: "שה! שקט! אין בעולם ממה להתרגש, אלא אך ורק מהאמת! האמת האחת והיחידה היא ה' מלך! רק מזה צריך לעשות רעש".

קבלה בלתי פוסקת

כאשר אנחנו חוזרים ותוקעים שוב ושוב, אנחנו מראים עד כמה אנחנו מסורים ונלהבים מהמלכת ה'. וגם כאשר איננו יכולים לתקוע, אנחנו צועקים שוב ושוב: "ה' מלך!" נתקע ונריע, שוב ושוב, יותר מכפי שנצטוונו, כי אנחנו מקבלים על עצמנו כעת קבלה חדשה. "אל תקשיב לשטן", אנחנו מבקשים מה'. "הוא מדבר על העבר, אבל אנחנו חושבים קדימה. מכאן והלאה, לא נפסיק להתלהב ולהתרגש ממלכות ה'!"

וכאשר רואה השטן שאנחנו רציניים, ושנאנחנו מקבלים על עצמנו קבלה אמיתית ואיתנה על להבא, זה מערבב אותו וגורם לו להשתתק. הוא רואה שאין לו דרך להתמודד מולנו.

אם נמליך את ה' כראוי, אם נקבל על עצמנו להתלהב ולהתרגש ממלכותו יתברך, לדבר ולעשות

"לשנה טובה תכתבו ותחתמו"

לאלתר לחיים טובים

בספרם של צדיקים גמורים

אתם וכל הנלווים עליכם"

מתוך השיחה האחרונה לראש השנה שמסר רבינו זצ"ל בחייו

בואו נהיה מעשיים

שנה של הכרזה

בראש השנה הבעל"ט, נאזין לתקיעות ולתפילות מתוך כוונה לחזק את המבט של ה' מלך, ומתוך קבלה שבשנה הקרובה נכריז תדיר על מלכות ה' באמצעות דיבור ועיסוק בענין ה', ככל יכולתנו. בנוסף, נקדיש זמן לחשוב על דרכים ותחבולות כיצד נוכל לקיים הלכה למעשה את הקבלה הזאת, בחיי היומיום שלנו.

שאלה:

באיך אפשר לשמוח ולאכול סעודה גדולה בראש השנה? הלא ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, ואין איש יודע מה יעלה בגורלו?

תשובה:

חלק חשוב ביותר מהדין של ראש השנה הוא האמונה בחסדו וטובו של השי"ת. אלו שאינם משוכנעים בכך ש"תפץ חסד הוא", טועים טעות חמורה, וחוטאים בכך בחטא חמור ביותר.

אתה תעשה את שלך, והקב"ה יעשה את שלו. עמוד בבית הכנסת וחשוב מחשבות של תשובה. שוב אל ה' וקבל על עצמך להשתנות בשנה הבאה עלינו לטובה. עשה כמיטב יכולתך! ואז, כשתחזור הביתה, שב לסעוד סעודה דשנה, מתוך אמונה שלמה שהקב"ה יעשה גם הוא את הטוב ביותר עבורך. בטח בה'!

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א, רב בית הכנסת 'לדרמן' ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את כבוד בתי ה'מקדש-מעט' והתפילות שבהם. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר בעצמו

ה'קבלה' שהיה מיעץ מן הרב שטיינמן לזכות בדיון

צריך להאמין שהתורה קובעת ומכתיבה את הנהגת הבריאה, צריך להאמין בחז"ל ולקיים את דבריהם, ואם הם אומרים שיש כח רב ועצום בשלשה דברים אלו, צריך להתחזק בהם, ומובטח לנו שהם יפעלו את פעולתם העצומה.

(גליון 'דרשו')

וכך כל שנה ה"י מיעץ עצה של "קבלה קטנה" כדי לזכות בדיון.

לפעמים הציע לברך ברכת המזון מתוך סידור כפי שה"י מקפיד ע"ז בעצמו תמיד. או לקבל שלא לדבר ברבע שעה הראשונה של הסדר שום דיבור בטל. וכנהג עוד דברים.

וצירפנו רשימה מפנקס רבנו, עם 3 קבלות שקיבל על עצמו.

(1) דברי חול בבהכ"ס.

(2) כונה בשמונה עשרה עומד לפניו.

(3) כונה בק"ש לקבל עולו ולקבל מצותיו.

(גליון עטרת מרדכי)

ה'ד' ז'י' ח'ל' ד'ה'כ'ס'
(2) ל'נ'ג' ד'א'י'ג' א'מ'נ'ס'
(3) ל'ט'ו' ק'ר'ג' ז'י'ת' א'ל'ו'
ח'ק'ו'ל' מ'נ'ג'ל'

וכן סיפר לנו אברך ת"ח, שבהיותו בחור בישיבת 'גאון יעקב' נכנס יחד עם קבוצת בחורים בעשרת ימי תשובה קמי מרן ראה"י הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, ובתוך כדי הדברים שאל אחד הבחורים את מרן זצוק"ל איזו קבלה לקבל לקראת יוה"כ? ענה לו מרן, **להתחזק לא לדבר בבית הכנסת**, טען הבחור שזאת קבלה קשה מאוד, ענה לו מרן **שזו היא הלכה שאסור לדבר בביהכ"ס**, והיה ניכר על פני מרן פליאה בדברי הבחור מרוב פשיטות הדברים.

בירורי הלכה

לסתור ע"מ לבנותו מחדש דחיישין דלא יצליחו לבנות ביהכ"ס זה. ולפ"ז צ"ל שמרימר ומר זוטרא דסתרי ובנו בי קייטא בסיתווא סברי לטעמא דצלווי וכ"כ ברא"ש דאיתנהו סברי משום צלווי והוה להו דוכתא לצלווי.

אמנם הרשב"א והר"ן והנמק"י סברי דחששא דפשיעותא היינו שמא יתעצלו בבנינו וישארו ללא ביהכ"ס, אבל לשלא יבנו כלל לא חיישין, ולכן כשיש דוכתא קבועה לצלווי דליכא למיחש לפשיעותא שרי, ומד"א דצלווי סבר דאי איכא דוכתא לצלווי כל דהו סגי בהכי ולא חיישין לפשיעותא, ולפ"ז אי איכא ביהכ"ס נוסף בעיר לכו"ע מותר לשתור לזה ע"מ לבנותו, דרק בדאיכא דוכתא לצלווי לא ביהכ"ס ארעי פליגי לישני דלטעמא דצלווי מותר ולטעמא דפשיעותא אסור, וגם מרימר ומר זוטרא סברי לטעמא דפשיעותא ומה שסתרי ובנו בי קייטא בסיתווא זהו משום שהיה ביהכ"ס נוסף. וכך ג"כ כתב בהגהת תוס' (ב"ב ג:). בחד תירוצא דהא דמרימר ומר זוטרא סתרי ובנו זהו משום שהיה להם ביהכ"ס אחר ואין לחוש אם לא יבנו זאת, וכן באגודה כתב דהיכא דאיכא ב' בתי כנסיות בעיר אחת מותר לשתור אחת עד שיבנה והא דקאמר דאיכא דוכתא לצלווי לא איירי בביהכ"ס, וכן ברבינו ירוחם, [ובכתב סופר או"ח סי' כז כתב בדברי הרא"ש אין הוכחה לאסור דהרי תלמידו ר"י מתייר].

[ובתורת חיים כתב להוכיח דחששא דפשיעותא הוא שלא יבנו כלל וכדפרש"י מדמקשה בגמ' מבבא בן בוטא דהיכי אסביה עצה להורדוס למיסתר ביהמ"ק ותרץ הגמ' דשאני מלכות דלא הדר ביה דאי אמר מלכות לעקור טורא עקר טורא, דמשמע פשט הגמ' דלא הדר ביה מלבנות כלל ועוד דומיא דעקר טורא ועוד דתיפ"ל דלא חיישין שיתעצל בבנינו כיון דהיה צריך לבנות מהר מאימת מלכות וכמבואר בגמ'].

ובמהר"ם בב"ב ובכתב סופר (או"ח סי' י"ז) נראה דנדון זה תליא האם גורסים בגמ' דאיכא דוכתא לצלווי וא"כ באיכא ביהכ"ס אחר שרי, או דגרסינן דאיכא בי כנישתא אחריתי דמשמע דגם בדאיכא ביהכ"ס אחר אסור לשתור.

אמנם ה"ט"ז (קנ"ב סק"א) כתב דגם שאר הראשונים דגרסי בי כנישתא אחריתי פירושו ביהכ"ס עראי ומוכיח מבי" דכתב בי כנישתא אחריתא לצלווי דמשמע עראי בעלמא, אבל כו"ע מודו דאי איכא ביהכ"ס קבוע אחר דמותר לשתור ביהכ"ס זה ע"מ לבנותו, ואע"ג שלא הזכירו זאת בפירוש מ"מ נלמד ממה שכתבו דבונין האחרת תחילה ואח"כ סותרין ומה נלמד דאי איכא ביהכ"ס אחר הוי כאילו בנו האחרת דמה הפרש יש ביניהם, וכתב דכך משמע

סיפר הגה"צ רבי חזקיהו משקובסקי שליט"א. אחד הנדיבים הגדולים של ישיבת 'אורחות תורה' התארח בשבת אצל מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל. ביום ששי הוא תינה בפני ראש-הישיבה את צרותיו, וראש הישיבה אמר לו להתחזק בשלושה דברים: **באמירת אמן יהא שמיא רבא, באמירת מאה ברכות ובזהירות מלדבר דברים בטלים בבית הכנסת.**

תהא הנדיב, וכי הכל תלוי בזה? הרי צריכים לקרוע שערי שמים.

אמר לו ראש-הישיבה, קשה לנו להבין שהתורה מנהיגה את הבריאה, הרי שלושת הדברים שאמרת לך הם דברים שחז"ל מגלים לנו את סגולתם, זוהי תורה כפשוטה. אומרים חז"ל (שבת קיט ע"ב) 'כל העונה אמן יהא שמיא רבא מבורך בכל כוחו, קורעין לו גזר דינו'. זה יכול אמנם, להתפרש כעניין של קבלה וסודות התורה. אבל לא, זה פשט. התורה מנהיגה את הבריאה ואומרת לך, שאם אתה באמת רוצה ששמו הגדול יהא מבורך לעולם ולעולמי עלמאי, זה קורע גזר דין.

כתב הטור (אורח חיים, מו) 'ידוד המלך ע"ה תיקן מאה ברכות, כי בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל וכו' ותיקן להם לישראל מאה ברכות'. כשהתורה מכתיבה וקובעת את ההנהגה של הבריאה, יש כח למאה ברכות להציל מאה מתים בכל יום.

וכך גם העניין שלא לדבר בבית הכנסת. **תקופת גזרות ת"ח-ת"ט היתה אחת התקופות הנוראות בעם ישראל**, רבבות אלפי ישראל נהרגו ונשחטו על קידוש ה', וקהילות רבות נחרבו עד היסוד. בעל ה'יתוספות-יום-טוב' ערך שאלת חלום כדי שידעוהו מן השמים על מה עשה ה' ככה לעם ישראל. והתשובה שקיבל מן השמים היתה **שזוהו עונש על שהקלו ראש באיסור החמור של שיחה בשעת התפילה**. בעקבות זאת תיקן בעל ה'יתוספות-יום-טוב' 'מי-שברך' מיוחד למי שזוהר מלדבר בשעת התפילה. אם כן, יש לנו את שלושת הדברים האלו מרבוינו הקדושים.

בענין סתירת ובנית בית הכנסת ופדיונו (חלק ב')

א] איסור נתיצת ביהכ"ס:

כתב המרדכי פרק בני העיר (והובא ברמ"א סי' קנ"ב), בית הכנסת נקרא מקדש מעט ולכן אסור לנתוך דבר מביהכ"ס, ואם נתך ע"מ לבנות שרי דההיא נתיצא בנין מקרי. ובמשנ"ב (סק"א) כתב, דהוי כנותף אבן מההיכל דאסור משום 'את מזבחתם תתוצון וגו' לא תעשון כן לה' אלקיכם'.

ואיתא בגמ' בב"ב (ג:). א"ר חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי, איכא דאמרי משום פשיעותא, ואד"א משום צלווי, מאי בינייהו, איכא בינייהו דאיכא בי כנישתא אחריתי [ואיכא דגרסי דאיכא דוכתא לצלווי וכדלקמן]. מרימר ומר זוטרא בנו בי קייטא בסיתווא וסתרי ובנו בי סיתווא בקייטא. א"ל רבינא לרב אשי גבו זווי ומחתי מאי, א"ל דילמא מתרמי להו פדיון שבויים ויהיבי להו, שרגי לבני והדרי הדורי ומחתי כשורי מאי, א"ל זימנין דמתרמי להו פדיון שבויים מזבני ויהיבי להו, א"ה אפילו בנו נמי, א"ל דירתיה דאיניש לא מזבני. ולא אמרן אלא דלא חזי בה תיוהא אבל חזי בה תיוהא סתרי ובני כי הא דרב אשי חזא בה תיוהא בכנישתא דמתא מחסאי סתריה ועייל לפורייה להתם ולא אפקיה עד דמתקן ליה שפיכי.

ב] ובעניין לשתור ביהכ"ס בשביל לבנותו מחדש אם יש ביהכ"ס נוסף בעיר:

הראשונים (מלבד דעת האו"ח המובא באשר"י דתליא בפלוגתא האחרונים) נקטו לדעת כטעמא דפשיעותא דכך ס"ל לרבינא ורב אשי, ובב"י כתב דכן מוכח מגמ' פרק בני העיר דרמי בר חמא הוה קא בני ההיא בי כנישתא הוה ההיא כנישתא עתיקא הוה בעי למסתריה ולאטווי ליבני וכשורי מינה ועיולי להתם יתיב וקא מיבעיא ליה הא דרב חסדא דא"ר חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי התם משום פשיעותא כי האי גוונא מאי אתא לקמיה דרב פפא ואסר ליה לקמיה דרב הונא ואסר ליה, ועל כרחך איירי בדאיכא להו דוכתא לצלווי דאל"ה היה לרמי בר אבא לחשוש לזה, וכיון שבכל זאת ר"פ אסר משמע דס"ל דעיקר טעמא משום פשיעותא.

ונחלקו הראשונים בביאור טעמא דפשיעותא, רש"י פירש, דילמא מתרמי אונס ולא בנו אחריתי, וכך כתב הרמב"ם פ"א מתפילה ה"ב וז"ל, אין סותרין ביהכ"ס כדי לבנות אחר במקומו, אבל בונין אחר ואח"כ סותרין זה, שמא יארע להן אונס ולא יבנו. ולפ"ז גם אי איכא בעיר ביהכ"ס נוסף אסור

לעילוי נשמת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה רבי ירחמיאל גרשון בן רבי צבי יהודה אידלשטיין זצוק"ל

לרפואת הג"ר אלחנן בן שרה סימון, הג"ר משה בן מרים. ולישועת ולרפואת מיר"י אידית בת ברט. ולישועת אלישבע מלכה בת מיכל מישל. ולע"נ הגאון רבי מנחם מנדל בהרה"ח רבי אריה זצ"ל

ברמ"א סי' קנ"ג ס"ז דכתב בענין ביהכ"נ של בני הכפרים (או דכרכים דתלו בדעת יחיד) שמותר למכור, דכ"ז לא מיירי אלא כשיש להם ביהכ"נ אחרת אבל אם אין להם רק ביהכ"נ אחת אסור למכרו דהא אפילו לסתור אסור עד שיבנו אחרת דמבאר בדבאיכא ביהכ"נ אחר מותר לסתור, ולכן כתב לד"נא דבדאיכא ביהכ"נ אחר בעיר מותר לסתור ביהכ"נ זה ע"מ לבנותו. ובביה"ל ד"ה כתב דגם הא"ר והגר"א למדו בהבנת הרמ"א כט"ז דבדאיכא ביהכ"נ אחר שרי לסתור.

אמנם המג"א (קני"ב סק"א) פליג וס"ל דגם אם יש להם ביהכ"נ אחר אסור לסתור. ובסי' קנ"ג סקט"ז כתב המג"א לבאר דברי הרמ"א בדרך אחרת, דהא דביהכ"נ של בני כפרים נמכרת דוקא כשיש להם אחרת דהיינו שבנו עכשיו אחרת, אבל כשיש להם מתחילה ב' בתי כנסת אסור למכור ולסתור אחד.

ובכתב סופר (או"ח סי' י"ז) כתב דלמפרשים דחששא דפשיעותא היינו שמא לא יהיה להם מקום קבע להתפלל ולכן בדאיכא ביהכ"נ אחר שרי, ה"ה דאי שכרו מקום לכל זמן הבניה ולא לזמן קצוב וקבלו בקנס שלא לחזור דליכא למיחש לפשיעותא והתשלול כלל דמותר לסתור ביהכ"נ ע"מ לבנותו. ובהמשך דבריו כתב להקשות ע"ד ה"ט"ז דהשווה לכל הראשונים דיסברו להחיר בדאיכא ביהכ"נ אחרינא כהר"ן ודעימיה, ומ"מ כתב דכיון דרבו המתירים וגם לא נמצא מפורש מאן דאסר רק דמסתמת דבריהם משמע לאסור, וכן בטור ובשו"ע לא כתבו בזה וגם הרמ"א רמזו רק בסימן קנ"א ולא במקומו, משמע דעכ"פ לא בריא להו להתיר מ"מ בדאיכא עוד צד להקל חזי לאיצטרופי דעת המתירין והמיקל לא הפסיד.

חיזוקים בבתי הכנסת

בית הכנסת "משכנות יעקב" ב"ב, בראשות ה'מרא-דאתרא' הגאון רבי ישראל אולמן שליט"א

בגליון פרשת כי-תצא הבאנו את דברי מו"ר הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לבנין שליט"א שד"בר אודות הענין החשוב שיהיה ביהכ"נ שכל-כולו השראת השכינה ללא תנאים וכדו' דומיא דביהמ"ק. ואמר מו"ר ששמע מת"ח דרך שכל ציבור ייחד בית מדרש מיוחד שבו אין דברים בטלים כלל, אין פלאפונים וקלות-ראש, ומיועד לבני עליה או לכל מי שמרגיש בעצמו בזמנים מסוימים שהוא בדרגה זו, ואז נוכח בעצמו שאנו רוצים ומצפים למקום קדוש ומיוחד כזה, ואז תכנס המודעות לכל בתי הכנסת ונזכה במהרה לשב"ח את שיבת ציון בב"א. עתה גלגל הש"ת לידעתנו שכבר יש כדבר הזה בבהכ"נ "משכנות יעקב" בראשות ה'מרא-דאתרא' הגאון רבי ישראל אולמן שליט"א.

ע"כ משנה חובה ואיסור חמור להשיח שיחה בטילה במקום תורה ותפילה זה, כמבואר בשו"ע ובמשנ"ב שם ואצ"ל בעת התפילה.

ובשכר שמירת קדושת המקום נזכה שתשרה בו השכינה ויתקבלו התפילות שיתפללו בו לרצון לפני אדון כל. חתימת הרב זצוק"ל.

לפני כשנה בקשו לערוך 'תפילות רבים' לרפואת ת"ח, המארגנים עלו לאחד מגדולי הרבנים להתייעצות היכן לערוך את 'תפילות הרבים', ענה להם, שיערכו בחדר 'אור ישראל' דקדושתו רבה מכיון שהוא ביהכ"נ ללא שום תנאי וקדושת ביהכ"נ נשמרת בו, וכן אותו גדול הצטרף כמה פעמים לחלק מהתפילות שנעשו באותה תקופה, ובס"ד זכה אותו ת"ח להבריא ממחלתו.

וכמ"כ ניתן לציין לשבח את הגבאים המסורים שמשקיעים רבות בשמירת 'קדושת בית הכנסת' בכל מיני דרכים.

אחד הדברים היחודיים שיש בביהכ"נ זה הוא מה שגורר בפי כל "אור ישראל". הוא אחד מחדרי התפילה בביהכ"נ, שנתרם לפני יותר מעשר שנים ע"י תורם החפץ בעילום שמו [אפילו גבאי ביהכ"נ אינם יודעים מיהו התורם]. שנים רבות ביקש התורם להקים "מקום קדוש" לה' ולתורתו במלא המובן, זאת אומרת שהמקום יישמש אך ורק לתורה ותפילה ללא שיחה בטילה כלל וכלל, התורם שלח לגבאי ביהכ"נ את הצעתו לתרום חמישים אלף דולר בכדי לבנות את החדר הנוסף בביהכ"נ אבל בתנאי שלא ידברו בו דברים בטלים כלל וכלל, גבאי ביהכ"נ עלו למרא דאתרא הגאון הגדול רבי שלמה זלמן אולמן זצוק"ל [אביו של המרא דאתרא כיום] ושטחו בפניו את השאלה דמצד אחד ישנה הזדמנות להוספת חדר לביהכ"נ ומאידך קשה לקיים את תנאי התורם, השיב להם הרב זצ"ל שבקשת התורם זהו עיקר ההלכה כמבואר בשו"ע סי' קנ"א שאין משיחין בביהכ"נ שיחה בטילה, וכך צריך לנהוג בכל מקום ועכשיו יש לנו את ההזדמנות לבנות מקום שינהגו בו ע"פ ההלכה.

והנהגה זו ע"פ ההלכה.

והנהגה זו ע"פ ההלכה.

ג' אדר תשע"ג. לבאי בית ה' מקדש מעט זה: הלכה פסוקה היא בשו"ע [או"ח קנ"א,א] בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה.

והנה עתה זכינו שלמען הרבות כבוד שמים נתנם והוקדש מקום זה ע"י החפץ בעילום שמו לתורה ולתפילה ע"ד שלא ישוחו בו שיחה בטילה.

המהרש"ם מבשרי'אן זצוק"ל:

'ומה מאד המו מעי על גודל המכשלה בדפריס העומדים ברומו של עולם'

לשנות המזל, וכן הוא בזוה"ק פ' וישב בפסוק אלה תולדת יעקב יוסף. ועיין במהרש"א ח"א בבא בתרא מ"ש בזה.

ולכן בעוון זה שמזלזלין בתפלה נחסר ח"ו הפרנסה. ולכן טוב עשה בעמדו באסיפת זקנים מאמרים מלהיבים את הנפש ליוזר ולהזהיר את אחב"י לבל יוסיפו להכשל בזה וישיגו ארחות חיים ויתברכו ממעון הברכות בברכה המשולשת בנפשי המעתיר ובא עה"ת יוס' ג' בהעלתך תרסיס פה ברעז'אן:

הק' שלום מרדכי הכהן אבד"ק

ואוסיף בזה מ'תנא דבי אליהו זוטא' פרק ו' ח"ל: "אמר לו הקב"ה למשה וכו' הריני מודיעך מקצת מצוותי, כשאני רואה בנ"א אע"פ שאין בהם תפלה ושבח של תורה ומע"ט לא במעשה ידיהו ולא במעשה אבותיהו אלא רק בשביל שהן עומדין ומודיין ומברכין ומשבחין ומרביין תחנונים לפני אני נזקק להם וכופל להם מזונותיהם שנא' 'פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתך' עכ"ל.

יישר כוחכם, אליהו יהודה הכהן שבדרון, הרב וסדרמן 3, בני ברק

מה לך נרדם

התעוררות לחיזוק אמירת תנאים שמועילים לכוונת השמות וכוונת מעשה המצוות בתחילת היום

מעשה

ידוע היה בעיר ר' משה כ"מבקש" בן עליה מופלג, המדקדק בקלה כבחמורה, והנה בבוקרו של יום נראה ר' משה נוקש קלות, מהסס, על דלת ביתו של הגה"צ ר' גרונם גימפל שליט"א, הדלת נפתחה לרווחה ע"י הגה"צ עצמו, ובמאור פנים נענה לעומתו: יכנס מר וישב! ר' משה נכנס והתיישב, מכחכח בגרונו ואינו יודע היאך להתחיל. הגה"צ מלטפו בעיניו הטובות, ומעודדו במילותיו המרגיעות, ידבר מר אשר לבו, ומה שאוכל אשתדל בל"נ לסייע.

עיני ר' משה מתקשרות בדמעות, ופותח בקול רווי יגון: רבי, כאשר הנני מתבונן על התנהלותי בימי חיי נשבר לבי בקרבי רחפו כל עצמותי, כמה לי חטאים מחוסר שימת לב, כמה הפסדים עצומים הפסדתי במו ידי משך כל החיים, אהה! [שפתי ר' משה רוטטות מבכי עצור]...

אל תאמר כך הזדעק הגה"צ, מי כמוך עובד ה' בכל כחו, מבני העליה המועטים שבדור, אל מה יכונו דבריך? הירגע ותשיח את אשר על לבך.

השיב ר' משה ונענה, אכן אמר החכם מכל אדם "דאגה בלב איש ישיחנה", אמרתי אשיחה וירווה לי, ברם אבקש מכבוד תורתו שיתן לי לפרוק כל אשר על לבבי עד הסוף. ובכן, אמנם כן משך כל ימי חיי השתדלתי ללמוד בכל יכלתי, להתפלל כל התפלות, לקיים המצוות בדקדוק, אך בזמן האחרון נתוודעתי לכמה ידיעות אשר מהם נגלה לי גודל חסרוני כל ימי [שתי דמעות רותחות נושרות מעיני ר' משה], ואלו הן:

א. ראיתי ב"חיי אדם" (כלל ה' אות א') **חומר הזכרת שם שמים**, (והם כל השמות שאין נמחקין) **בלא כונה**. ומביא מעשה נורא על צדיק אחד שנפטר, ובאו גדודי מלאכים עד אין מספר שנבראו ממצותיו, ואח"כ שאלוהו אם נזהר מלהוציא שם שמים לבטלה, וידום, ובאו גדודי מלאכים לבושי שחורים והעידו, זה אומר נבראתי ביום פלוני כשהוציא כך וכך אזכרות בתפלה בלא כונה, וזה אומר כך, וכל הבי"ד של מעלה קרעו שמלותם, ואמרו: טפה סרוחה! איך לא יראת?! ונגמר דינו או לבוא לגיהנם, או לחזור ולבא בגלגול, ובחר בגיהנם מבגלגול, ומה אומר מה אדבר, כאשר הנני מתבונן על עצמי שכמעט אינני מכוין בכוונת השמות [נחנק ר' משה בקולו]...

ב. עוד הנני לומד בשו"ע (סי' ס"ד) **כי מצות צריכות כונה, ובמשנ"ב** (סק"ח) **שאם לא כוון במצות דאורייתא לא יצא כלל**, והרבה מהמצוות שעשיתי היו בלא כונה, מעולם לא כונתי לפני הלמוד לקיים מצות תלמוד תורה, לבשתי טלית קטן ולא בירכתי עליה עד לבישת הטלית גדול, ובזמן זה לא כיונתי למצוה, וכתב הביאור הלכה (שם) שנחשב כלובש בגד של ד' כנפות בלא ציצית רח"ל, מימי לא חשבתי שצריך לכוין לפני ברכה לקיים מצות ברכה, ועוד כהנה וכהנה, עתה מבין אני היטב מדוע אינני מרגיש שהמצוות מקדשות אותי, כי כאשר כתב הגרי"צ בלאזר זצ"ל ב"כוכבי אור" (מאמר ס"ה) כשעושים המצוה בלא כונה אינה משפעת קדושה על האדם, [אנחה כבדה פורצת מלבו של ר' משה]...

ג. ומלבד זאת ראיתי המעשה עם ה"חפץ חיים" זיע"א שעורר את חתנו על כך שכשנתן כסף לעגלון, לא התכוון בקיום הרבה מצות התלויים בזה, ביומו נתן שכרו, ואם עני הוא יש בזה משום וחי אחיך עמך ועוד כמה מצות (כמסופר בספר הצדיק רבי שלמה עמ' מ"ו). וזה כפי הכרעתו בספר "אהבת חסד" (ח"ב פרק כ"ג) שגם במצוה שבין אדם לחבירו מצות צריכות כונה. **וכמה פעמים שילמתי לנהג מונית, ולא כיונתי לשם מצוה, כמה פעמים ילד ביקש ממני שאעבירו במעבר החציה, או ששאל מה השעה, או ביקש פלאפון לשיחה, אמנם נענית בסבר פנים יפות, אבל לא עלה על דעתי לכוין לשם מצוה, או לי שבמו ידי בזבזתי מאות מצות שעשיתים, ולא קיימתי בהם מצות חסד מפני חסרון כונה**, [ר' משה משתנק]...

ד. ומה אומר עוד אחר שראיתי בשו"ע (יו"ד רפ"ה ס"א): **כל הזהיר במצות מזוזה יאריכו ימיו וימי בניו, ואם אינו זהיר בזה יתקצרו**,

ופירש הט"ז (ס"א): כל הזהיר בזה היינו שזוכר תמיד יחודו יתברך, ובזה זוכה לאריכות ימי בניו, אויה לנפשי שמעולם לא זכרתי יחוד ה' בעברי ליד המזוזה, ולא רק שאין זוכים לאריכות ימים, אלא... [ר' משה אינו מסוגל לסיים].

ה. ואם לא די בזה, הנה מצאתי ב"ביאור הלכה" (סי' קע"ח ס"א) **שהאוכל פירות וכדו' בחדר אחד יזהר שלא לעבור לחדר אחר, אלא א"כ היתה דעתו על זו בשעת ברכה**, כי הרבה ראשונים סוברים שחדר אחר הוא שינוי מקום המחייב ברכה, ורק בדיעבד אם עבר מחדר לחדר לא יברך דספק ברכות להקל, וכמה פעמים דיברתי בטלפון תוך כדי האכילה ועברתי מחדר לחדר בלא שימת לב, והכנסתי עצמי לספק ברכה, האפשר שצער זה לא יכאיב לבי? [ר' משה מנגב עיניו הלחות]...

ו. עוד התבוננתי בדברי השו"ע (סי' קכ"ד ס"ו) **יענה אמן אחר כל ברכה, ובכונה, שיכוין בלבו אמת היא הברכה שבירך המברך שאני מאמין בזה**, והמשנ"ב (ס"ק כ"ה) האריך על כמה סוגי כונה באמן, והראוני מה שנמסר ממוהר"ח מואלז'ין זצ"ל (בכתר ראש כ"ה) וזה לשונו: **ועל עניינת אמן בלא כונה לא מצאתי שום זכות!**

ומה אני מה חיי, מועטים הפעמים שכונתי בעניינת אמן כראוי [כאן פרץ ר' משה בבכי סוער]...

ז. ומשנרגע מהבכי הסוער הוסיף ר' משה נרגשות ואמר: בעת האחרונה יצא לי לראות בספרים רבים על חשיבות התפלה קודם לצרה, היינו להתפלל לפני שיוצאים למקום נסיון בעבירות, ושהיא מועילה מכל, **ומי יודע כמה פעמים נכשלתי בלשון הרע ורכילות והתחברות למחלוקת, מפני חסרון תפלה קודם**, ולו ידעתי מענין זה משכבר הימים, כמה עונות הייתי חוסך... [ר' משה מליט פניו בידיו, אפוף יגון]...

הגה"צ יושב ומאזין מביט ומקשיב, אזניו קשובות בריכוז לכל השתפכות הנפש של ר' משה, ומשסיים פונה ואומר לו: ר' משה! רבים רבים עוברים את השבעים שמונים שנות חייהם בלא להשים לב בכלל לנקודות אלו, אשריך שהנך במדריגת "המתבונן על מעשיו", ודע כי התיקון על העבר הוא בקבלה טובה על העתיד, שיפור המעשים מכאן ואילך יעמוד על כל החסרון בעבר. ברם שמע נא יקירי יודע אני שמאד מאד קשה לכוין בכל אלו הפרטים שהזכרת, ואך יחידי סגולה יכולים לעמוד בהם.

ואמנם יש מהגדולים מדורות קודמים, הלא הם הגה"ק ה"אשל אברהם" מבוטשאש זצ"ל בסידורו, והגאון בעל "אפיקי ים" זצ"ל (סוף ח"ב אות ג'), שתקנו נוסח של "הריני מכוין" בכונת השמות, ולדעתם נוסח זה מועיל לכונת השמות, והגה"צ ר' שריה דבליצקי זצ"ל העמיק והרחיב בענין בקונטרס נפלא "תנאים טובים", ובדאי יש בזה תועלת גדולה, על אף שלכתחילה ראוי לכוין בכל השמות שמזכירים, אך מי יוכל בזה, והוסיף עוד ענייני כונה במסירת מודעה זו, והכל מבואר אצלו בתכלית האריכות והבהירות ובהיקף רב, ואם תאמר בכל יום נוסח זה של "הריני מכוין" הרי אתה כמכוין בפועל כל אלו העניינים שפרטת.

ואמנם נוסח הגה"צ הנ"ל ארוך מאד, ועתה התעורר יקר אחד, וקיצר את הנוסח להנצרך ביותר, והדפיסו בצורה מהודרת ומעוצבת, תחת השם "תנאים מועילים", והינו קל לנשיאה, תוכל להכניסו לתיק הטלית, או לסידור, ולאומרו בכל בקר, ואינו נמשך יותר מדקה אחת, ואזי תתחיל להרגיש אושר, ושמחה מופרזה ברגשי קדש, ומלבד עצם תועלת הכונה, גם תתרגל לחשוב על המעשים, להעמיק לתוך תוכם של החיים הרוחניים, והאדם מתהפך מעשות מעשיו כמצות אנשים מלומדה למעשים מקודשים ומרוממים.

ר' משה תתעודד, תתחיל לנסות ותראה נפלאות... תשכח מהעבר העגמומי ותשמח בעתיד הזורח, תתענג על קרבת אלוקים לי טוב.

ר' משה, עיניו ברקו מתקוה, הודה לגה"צ במילים נרגשות מקרב לב הומה, נטל את הטבלה, פנה לדרכו ופניו לא היו קדורנית, כי אם מפיקי שמחת נפש.

הטבלה הודפסה על ידי מדפיס טבלת ברכת כהנים וברכת אשר יצר, ומופצת לזכוי הרבים,

וניתן להשיג בטלפון במחיר סמלי- 0527672739

תנאים מועילים

(א) הריני מכין מעתה עד למחר בעת הזאת בכל פעם שאזכיר שם הוי"ה הקדוש שהוא בכתבתו היה הוה ויהיה ונמצא קיים, ובקריאתו אדנות שהוא אדון הכל, וכן בכל פעם שאזכיר שם אדנות שהוא אדון הכל, וכשאזכיר שם אלוקים שהוא תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם עילת העילות וסיבת הסיבות, וכשאזכיר שם אלוקינו שפירושו גם שמשגיח בפרטות עלינו, וכשאזכיר שם א-ל שפרושו חזק, וכן כשאזכיר שם י-ה שפירושו היה הוה ויהיה, (ויש אומרים פירושו יראוי).

(ב) והריני מכין על כל אמן שאענה שיתפרש כפירושו הנכון, אם פירושו לאמת שיתפרש אמת, ואם פירושו הלואי שיתפרש הלואי, ואם פירושו שניהם שיתפרש שניהם.

(ג) והריני מכין על כל המצוות שאעשה לצאת בהם ידי חובת המצוה, בין במצוות דאורייתא ובין במצוות דרבנן, בין במצוות שבין אדם למקום ובין במצוות שבין אדם לחברו.

(ד) והריני מכין על כל ברכות הנהנין שאברך, שאם אעבור מחדר לחדר שדעתי לפטור בברכה את כל החדרים.

(ה) והריני מכין כל פעם שאעבור ליד המזוזה שכוונתי לזכור יחוד השם.

(ו) והריני מוכן ומזומן לעשות רצון הבורא יתברך שמו, והנני מבטל כל המחשבות שיעלו בלבי נגד רצון הבורא יתברך שמו ויהיו כחרס הנשבר, וכוונתי לעבוד אותו יתברך בלי שום פניה, אלא רק לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו, ואף מה שאעשה לצרכי גופי כאכילה ושתייה ושאר צרכי הגוף, כוונתי לחזק גופי לעבודתו יתברך.

(ז) והריני מקבל על עצמי בלי נדר לקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך".

(ח) והריני מקבל על עצמי בלי נדר עול תורה.

יהי רצון מלפניך ד' אלוקי ואלוקי אבותי שניזהר מלשון הרע, ממחלוקת, ומשנאת חנם, ותטע בליבי ובלב כל עמך ישראל אהבה בין איש לרעהו, ויקויים בנו שנמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם (נכתב ע"י מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל). ויהי רצון מלפניך ד' אלוקי שיהא לבי נכון ומסור בידי שלא אשכחך. (זו"ח פרשת נח עה"פ ויבוא אל נח).

(חלק מהתנאים הנ"ל כבר כתב הגה"צ ר' שריה דבליצקי זצוק"ל יותר באריכות בקונטרס 'תנאים טובים' ולתועלת הרבים הודפס כאן בקצרה)

ביאורים

(א) המקור שאמירת התנאים בתחילת היום מועיל לכל היום, יסודו מהגה"ק מבוטשאש (בסידורו דעת קדושים), וכן כתב בספר אפיקי ים סוף חלק ב' אות ג', ובעוד ספרים, ומי שבידו לכוון בכל השמות, בודאי צריך לכוון, אבל להמון העם שקשה להם לכוון כדאי לומר את התנאי כדי שאם בין כה לא יכוון שלפחות יאמר את התנאי (מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א הובא בקובץ תנאים טובים להגר"ש דבליצקי עמוד י' בדעת קדושים כתב (וכע"ז כתב האפיקי ים) נוסח התנאי של השמות שיאמר שמכין מהיום ועד למחר בעת הזאת, והעיר הגה"צ ר' שריה דבליצקי זצוק"ל בקונטרס הנ"ל עמוד י' שיש בזה חסרון, מכיון שאם ישכח מחר לומר את התנאי הרי לא יהיה לו תנאי, אבל אם לא יגביל את התנאי, התנאי יהיה לתמיד ונמצא שמועיל התנאי לעולם. וכמו במסירת מודעה בערב ר"ה שאומר שהקבלות שאקבל אני עושה כן בל"ג, והתנאי מועיל לכל השנה. וכנראה שהדעת קדושים והאפיקי ים כתבו כן לחיזוק הענין, וכיון שנכתב כן ע"י אנשים גדולים לכן הועתק לשונם בלי לשנות, וכל התנאים דלהלן נכתבו על פי אותו יסוד שמועיל לעשות תנאי על כוונות של המצוות והמעשים שיעשו במשך היום. (אם כי יש אולי מקום לדון כל דבר לגופו, אבל עכ"פ אם לא יועיל לא יזיק). | ב) בכתר ראש להגר"ח מוולאז'ין אות כ"ה כתב בזה הלשון: ועל עניינת אמן בלא כוונה לא מצאתי שום זכות עכ"ל, וע"כ נכתב תנאי שיועיל לפחות למי שקשה לו הכוונה וכן"ל. | ג) נפסק להלכה (שו"ע סימן ס' סעיף ד' ובמשנ"ב) שמצוות צריכות כוונה הן במצוה דאורייתא והן במצוה מדרבנן, וכן במצוה של בין אדם לחברו צריך לכוון לשם מצוה כמו שכתב רבינו החפץ חיים זצ"ל בספרו אהבת חסד (חלק ב' פרק כ"ג בהג"ה יעו"ש) שצריך כוונה לצאת ידי המצוה, ואם לא מכוונים נמצא שהרבה מצוות לא יוצאים ידי חובה. על כן ראוי וכדאי לעשות תנאי בתחילת היום, שעכ"פ אם לא יועיל לא יזיק, ועוד שכאשר אומרים את התנאי בתחילת היום זה מועיל לתזכורת לכוון לפני שעושים מצוה. | ד) פרטי הדינים מהו שינוי מקום, עיין בשו"ע סימן קע"ח, ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב (בקונטרס הזכרונות פסקי הלכות ממרן החזו"א זצוק"ל בסימן י"ג אות ט') וז"ל: שלכתחילה ראוי לכוון בפירוש (לעבור מחדר לחדר), ויש לסמוך על הרגל הכוונה עכ"ל. וכאשר עושה תנאי בתחילת היום מסתבר שאפשר לסמוך על התנאי עכ"פ כאשר לא זכר לכוין, וע"ע בשערי תשובה סימן ח' סקט"ו כע"ז ודוק. | ה) ביו"ד סימן רפ"א כתוב שכאשר עובר ליד המזוזה, צריך לכוון ביחוד השם, ועי"ש בשו"ע ובט"ז כמה חשובה הכוונה הזו. | ו) אפיקי ים סוף חלק ב' אות ח'. | ז) מג"א ריש סי' מ"ו, חיי אדם א' ו', הקדמת השמעתתא בשם האר"י זצוק"ל, נפש החיים שער ב' סוף פרק י"ח. | ח) בשם הגר"ח מוולאז'ין (כתר ראש אות ע"א) וזה לשונו: שלפי תוקף קבלת עול תורה בבוקר, כן יעזרהו השם בו ביום, וכן יסורו הטירדות ממנו, ובודאי יצליח ביום ההוא בתורה עכ"ל.

בחומר כוונת השמות

מקור הדין שצריך לכוין בשמות הקדושים הוא מהשולחן ערוך סימן ה', שכתב: "כיון בברכות פירוש המילות כשיזכיר השם יכוין פירוש קריאתו וכו', ובהזכירו אלוקים יכוין שהוא תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם. ופרטי הדינים למעשה, עי"ש בביאור הגר"א ובמשנ"ב. כתב רבינו החפץ חיים זצוק"ל שם עולם פרק י"א וז"ל: "שהזכרת שמות הקדושים בלא כוונה עוון פלילי שע"ז נאמר 'כי קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם' וכדאיתא בספר חסידים בשם חז"ל. ועיין עוד בשער הציון סי' תרנ"א ס"ק מ"ח, ותראה כמה צריך זהירות לכוין כראוי. ולכן חשוב וראוי לכל אחד לומר התנאי בתחילת היום, שעל כל פנים יועיל למי שקשה לו לכוין. ודע שהתנאי לא מועיל לענין כוונה בשמות הקדושים באמירת 'שמע ישראל' בקריאת שמע, שבזה צריך לכו"ע לכוין במפורש. ולענין ברכה ראשונה של שמונה עשרה, בהליכות שלמה פרק ראשון אות ג' נטה לומר שגם כן לא מועיל התנאי, בגלל שצריך כוונה מדינא.

שאלות מוסר

שאלות מתורת המוסר בנושאי הפרשה ותשובותיהם הלקוחות מתוך תורת שיחותיו של המשגיח
הגאון הצדיק רבי משה אהרן ברוורמן זצוק"ל על פרשיות השבוע

ראש השנה תשפ"ד

השאלה: האם יום ראש השנה הוא כשאר מועדי קודש שבו חוזר ומתעורר ההשפעה והעניין של הזמן באותו שנה, או שאינו דומה?

התשובה: ראש השנה הוא יום בריאת העולם מחדש בכל שנה, כך שאין קיום משנה אחת לשנה הקודמת, ולכן אינה כשאר מועדים, וכדלהלן.

הרחב דבר:

זמן מיוחד לעניין מסויים, פירושו דבמשך זמן זה יש בהנהגה העליונה השפעה מיוחדת, כאותו עניין שמוזכר על 'חרותינו' 'שמחתנו' 'מתן תורתנו', כיון שהיה בזמנו זמן שהביא חרות שמחה ותורה לכלל ישראל, הרי שגם עתה יש הנהגה של השפעה זו מלעילא, וכיון שאדם למטה נוהג כך ומתעצם במעלה זו הרי זה זמן שמסוגל לקנות ולהתעלות במעלה זו.

ראש השנה הוא זמן שבו מתהווה התחדשות של הקיים, ופירושו דסדר ההשפעה בקיום העולם הוא שקודם מושפע השורש הכולל בבחינת הקיום, ואח"כ מתפרטים מזה הפרטים, וכמו במעשי בראשית קדם מאמר 'בראשית' וכמש"כ הרמב"ן שקודם נתהווה החומר שכלל את כל הפרטים של המציאות בכח ובזעיר אנפין, ואח"כ התגלה ובא לידי מציאות ממשית בששת ימי המעשה.

וכך זה בכל חודש בראש חודש, מושפע השורש והכולל של אותו חודש, והיינו שמושפע המציאות של כל אותו חודש והכל הוא מכח ההשפעה של ראש חודש, וכן הוא בכל דבר בקיום העולם, וכך מתפרש לשון התפילה, 'וחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה וכו'', כלומר השפעה כוללת של החודש שמייוחד לחודש זה כחלק מהשנה, שיהא בו מעניין של טובה וברכה וחיים וכו', שממנו יקבלו כל ימי החודש הפרטים של הכלל.

ומכאן תבין עניין ערב ראש חודש ותפילת יום כיפור קטן.

ואמנם ראש חודש הוא זמן מולד הירח אשר כולל בתוכו את האור שיושפע ממנו כל ימות החודש, כל אור שיבא במשך החודש הרי זה תוצאה ותולדה מהתהוות המולד, שמעמד הירח הוא באופן כזה שישפיע אורו והשפעתו במשך שלושים ימי החודש.

והיינו שכל אור של הירח הוא תוצאה ובכח של המולד, והוא כמו התהוות והתחדשות הקיום בראש חודש של כל המציאות.

אך בראש השנה הוא מכח בריאת העולם של יום ראשון בשנה יום בריאת העולם בבראשית, ואז זה לכל השנה כולה. ובראש השנה, שכל שנה ושנה זקוקה להשפעת קיום חדשה למשך השנה הבאה למשך שס"ה ימים ונ"ב שבועות שבחודש, אז מתהווה הכח הכולל בתוכו קיום של השנה אשר הולך ומתגלה בפועל מידי יום ביומו מידי שובע ומידי חודש בחודשו.

אך אין דומה השפעה חדשה בכל חודש לראש השנה, שבראש השנה הרי זה ממש בריאת העולם מחדש, והיינו שבריאת העולם בששת ימי מעשה בראשית היה זה לשנה אחת, כי ראש השנה יחזור על עצמו שנה הבאה, ואין זה כשאר זמנים ומועדים שחוזר אותו אור והשפעה אלא ממש הרי ראש השנה הוא בריאת העולם מחדש, שקיום העולם הוא לשנה אחת, 'זה היום תחילת מעשיך, זכרון ליום ראשון', והיינו שדומה ליום ראשון לבריאת העולם, ולפיכך צריך להמליך את הקב"ה בבריאה כי יש עניין להמליך את הבורא על בריאתו, שהוא מעין דוגמת בריאת העולם בששת ימי מעשה בראשית, אך ביום בריאת העולם נברא ממש, אבל בראש השנה הרי זה 'זכרון' שנברא הכולל בתוכו את כל

הפרטים של השנה, אך הרי זה זכרון שהרי הוא התחדשות הקיום, קיום של העולם הוא לשנה אחת, וזקוקה לכח מקיים חדש בשנה השניה, וזה מתהווה ברה"ש, ואין קיום של השנה העוברת כוללת בתוכה קיום של השנה שלאחריה, ולפיכך נצרך דין לשנה הבאה.

וכבר הוזכר שאין מברכין חודש תשרי משום שאין קיום לחודש תשרי מצד מציאות של השנה הנגמרת. וכיון שהוא זמן הנהגת התחדשות קיום והנהגה חדשה, הרי זה זמן שגם האדם מסוגל ביותר להתחדשות עצמית. וזהו התשובה ועבודת האלול שקודם לראש השנה.

נמצא ראש חודש תשרי מיוחד הוא, שבו יש הדגשה על התהוות השנה ולא התהוות החודש, ואע"פ שהוא גם ראש חודש תשרי אבל זה **טפל** כלפי התהוות השנה כולה.

בכסה ליום חגיגו - חג שהחודש מכוסה בו, עניין החודש - הוא בכיסוי ואינו אלא טפל, כלפי 'חגיגו' שהוא עיקרו, 'תקעו בחודש שופר', כלפי ראש השנה בטל וטפל ראש החודש, וכן הוא נקבע בנוסח התפילה של מוסף שמזכירין קרבנות היום, אך אין מזכירין את קרבן מוסף דר"ח, אע"פ שמקריבים מוסף דר"ח, והטעם הוא כדי להבליט שהחודש הוא טפל והעיקר הוא השנה.

השאלה: מדוע לא מספיק כח הדין בבית דין של מטה בפרט כשביהמ"ק קיים, ונצרך את יום הדין בראש השנה בכל שנה ושנה?

התשובה: המשפט הוא חלק מהנהגת קיום העולם על ידי הקב"ה.

הרחב דבר:

כי המשפט לאלוקים הוא

מידת המשפט כפי שהיא באמת בשלימותה היא תיתכן רק אצל הבוית"ש, רק אצלו יתברך יתכן משפט שהוא משפט אמת בכל ההיקף הן לגבי הנשפט עצמו, שרק הוא יתברך יודע להבחין ולדעת כל מציאותו של הנשפט, אשר לפי"ז נידון. וכן צדקו 'יחדי' של כל התלויים בו.

ומאחר שהוא משפט אמת ושלם הרי העונש אין בו שום עניין של אכזריות ושל עושה רע. כי אם זהו המשפט, זה הוא המציאות.

וכבר אמרו ש'והלכת בדרכיו' ל'הידבק במידותיו' לא נאמר לגבי מידת המשפט, שעל זה אין הליכה אחריו, שאי"ז באפשרות אדם.

ומכאן הבנה במקראות 'עלה אלוקים בתרועה' ו'יגבה ה' צבקות במשפט' שאמרו ע"ז חז"ל שהקב"ה מעלה כשעושה משפט. כי רק הוא יכול לעשות זאת, והוא מתעלה מכל מציאות אחרת.

כי אמנם כאשר רואים משפטו יתברך, רואים מה עצמו ומה נפלאו מעמנו שלימות הנהגתו, שהרי ברור שהוא משפט צדק בדקדוק גמור, ואיך זה אפשרי אם לא שהמשפט לאלוקים הוא, הוא כל המשפט בעולם הזה.

רואים כמה אנו רחוקים ומובדלים ממנו יתברך, שהרי ברור לנו שהמשפט הוא אמת לאמיתו בדקדוק גמור, מה שאצלינו הי' נראה ח"ו כאכזריות נוראה.

וערש"י (דברים לב, ד) שהכל מצדיקים עליהם דינו, שהנידונים בגיהנום אומרים יפה דנת וכו'.

הנה אין המשפט תולדת החטא, אלא תולדת השלימות, שלימותו של אדם הוא אחר משפטו, מאחר שסופו של האדם להגיע למצב שבו ידרש לו להיות בשלימות דרגת נפשו, ואז מה שיחסר לו מחמת שיחסר לו היכולת לקבל זאת, הרי זה דינו ומשפטו להיות חסר קבלת השלימות, וכדי לאפשר לו עד כמה שאפשר הרי המשפט עצמו שיבא עליו הדין והעונש שיסלק כמה שאפשר את המפריע לו, ובעוה"ז עומדת התשובה במעלה ומדרגה שיכולה לאפשר לאדם היותו מסלק המונע והמפריע והמכין אותו לקבלת השלימות.

ובזה שונה בית דין של מטה מדינו של בית דין של מעלה, מדין ראש השנה, ששם זה דרגת שלימותו של אדם שיהיה ראוי ליום הגדול והנורא יום המלכת הקב"ה על הבריאיה כולה.

מאחר שהשלימות נמדדת בהתקרבות לבורא יתברך (בבחינת אנכי הסתר אסתיר), הרי החיסרון הדק ביותר מכביד ומונע שלימות הדבקות, ביחס לחיסרון כך פוגם מחסר השלימות.

ומכאן נבין שאפילו דברים שאינם בגדר חטאים שהם בבחינת 'אינו אלא טועה' ועוד כגון 'דמים רבים שפכת' וכדו' שעיקבו להשיג שלימות הדביקות, ומה שאין אנו מבינים כל כך, היינו משום שאין לנו מושג ואין משקיעים מחשבה בהתבוננות בגדולתו ונוראתו יתברך, וממילא אין מבינים כמה שעלול דקות להפריע להתדבק בו יתברך. והעבודה בזה משני כיוונים - אחד, בהתבוננות בנוראתו וגדולתו והשני, בגודל המשפט והדין עד כמה הדקות שאדם נתבע, שמה יבין עד כמה גדולה עניין שלמותו, שכל כך דקות מחסר ומפריע.

השאלה: עד היכן מגיע גודל הדין בראש השנה?

התשובה: יש לדעת גודל הערך של פעולות ומעשי האדם ומה הם מביאים, אשר אע"פ שזה ברור ופשוט לכל מאמין שיש שכר ועונש על כל מעשיו של אדם, וברה"ש כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, ונידונים על כל מעשה דיבור ומחשבה. אך צריך לדעת דבר נורא, שיש משפט ודין אשר קובעים **מדרגתו של האדם** לא רק לאותה שנה אלא לשנים רבות ואולי אפילו לכל ימי חייו ויותר מכך.

כל אחד שואף להיות במדרגת תלמיד חכם וגדול בישראל, וזקוקים לזה להרבה סייעתא דשמיא ולהרבה תנאים, ולסילוק מפריעים, ואם ח"ו נגזר על האדם מיעוט מדרגה וחסרון ב'תנאים', הרי זה הפסד בל ישוער ר"ל. ויש לזה ריבוי דוגמאות -

הנה אחז"ל (יומא ט): בית ראשון מפני מה חרב מפני ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים, בית שני שעסקו בתורה וגמ"ח חרב מפני שנאת חנם, ודנו מי חמור והשיבו תנו עיניכם בבירה שחזרה לראשונים שביהמ"ק חזר ונבנה לאחר ע' שנים, ובית שני לא חזר עד עתה.

והיינו שזה שעסקו בתורה וגמ"ח זה סיבה שלכאורה לא יהיה ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים... אך כיון שרק פעם היה בהם גילוי עריות ושפיכות דמים, היה בהם את עבירת שנאת חנם... (שהיא כשפיכ"ד).

ולכאורה מה הוכחה מכך שלא חזר שחטאו בחטא יותר חמור, הרי אפשר שאע"פ שאין החטא חמור יותר, אבל כיון שזקוקים לתשובה ולתיקון כדי להחזיר מקדש למקומו, ואולי דור ראשון עשו תשובה ודורות של בית שני לא עשו תשובה, שהרי כל שלא נבנה וכו' כאילו נחרב בימיו.

ומשמע שבעצם גזירת החורבן היה כלול שהוא **לזמן ממושך**, ובמהלך הרגיל של תשובה לא יתאפשר תיקון החורבן, ויצטרכו זכות מיוחדת לגאולה ולבניין הבית, מאחר שהי' **בחטאיהם שינוי מדרגה שאין מקום בו לביהמ"ק**.

דהיינו שנשתנה מדרגתם והיא כזו שאין ביהמ"ק יכול להיות קיים אצליהם, ובזה מראה שהחטא של שנאת חנם יותר חמור בחטאם, כי מדרגתם של קיום ביהמ"ק בבית שני הייתה יותר חמורה וגרמה ליותר שנים שביהמ"ק לא חזר, אך באמת הרי זה מראה שע"ז ג"ע ושפיכ"ד הרי החטא חמור כשנאת חנם, ומה שדנו מי חמור היינו חטאם של אותו דור, ולא החטא בעצמו.

ודוגמא עיקרית לזה, הוא חטא אדם הראשון, שנגזרה עליו מיתה לדורות, אע"פ שמפורש בחז"ל שעשה תשובה נוראה ק"ל שנה, אלא היה שינוי מדרגה בחטאו, שגרם למיתה לדורות.

וכן הוא אצל כל אחד ואחד שיש מדרגה שבו יכול להגיע לדרגות ובו לא יכול להגיע לדרגות, ועל זה נידון על מדרגתו. והנה האדם רחוק ממנו לחשוב אודות יום המיתה, אע"פ שברמב"ן מבואר שבכלל גזירת חיים או מיתה ר"ל, כלול כל דרכי החיים היינו בריאות פרנסה וכל מה שמסייע לחיים, אך למעשה כשאומרים ספר החיים נכתבים לחיים חושבים על כך עצמו, וזה למעשה רחוק מאדם כ"ש מצעירים.

אבל אודות הצלחתו והאפשרות לגדול, זה קרוב לו מאוד, אם פוסקים על האדם ניסיונות ומצבים שיועכב ויופרע מלעלות הרי זה האדם יכול להרגיש שזה קרוב לו מאד, שע"ז יהא נידון בראש השנה.

המשגיח הגרמ"א צוק"ל היה חוזר רבות כי ההרגשה היא שברה"ש באים לקחת ולקבל, והאמת היא שברה"ש קודם כל צריך לתת, לראות מה הבאת איתך וממך מכל השנה שחלפה.

שאלת מוסר

שאלות מתורת המוסר בנושאי הפרשה ותשובותיהם הלקוחות מתוך תורת שיחותיו של המשגיח

הגאון הצדיק רבי משה אהרן ברוורמן זצוק"ל על פרשיות השבוע

יום הכיפורים תשפ"ד

השאלה: אם התשובה היא רק תנאי למחילת וכפרת יום הכיפורים, מדוע היא גם הכנה לראש השנה?
התשובה בהרחב דבר: הנה זה עומד אחר כותלנו יום הכיפורים, שהוא הסיום והתכלית של כל עבודת הימים שאמור עליהם שקוב"ה אז בהיותו קרוב ו'בהמצאו' שתחילתם הינו יומו של דין אך הכניסה וההקדמה להם הוא חודש אלול שהוא ימי דודי לי, הנה נצרך לדעת כי שורש מהות הימים הוא עבודת החיפוש אחר פירוד וניתוק מהחטא וחטאנו, כי גם אם לא השלים תשובתו, אך עכ"פ אין הוא במצב של הסכמה והתאחדות עם החטא והעוון, והינו רואה בהם כמהות חוץ ממנו ורק הם נטפלים ודבקים בו.

ובאמת שלמות התשובה היא כאשר הפירוד אצל האדם מהחטא היא בשלימות מהותו, וכלשון הרמב"ם (פ"ב ה"א) 'אי זו היא תשובה גמורה זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשות ופרש ולא עשה, לא מיראה ולא מכישלון כוח, אלא מפני התשובה וכו', הוא ששלמה אמר 'וזכור את בוראך בימי בחורתך, עד אשר לא יבואו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ' (קהלת יב, יא), עכ"ל. כלומר כי הניתוק מהרע בנפשו ובגופו בשלימות, לא משום שום סיבות אחרות, אלא מצד שזוכר את בוראו שזה נוגד וסותר כליל למציאות החטא והעוון.

הנה כאשר הוזכר שישנו מצב של חוטא וחטא נפרדים, של חוטאים וחטאים, משום כי החוטא אין שלם עם החטא אלא כי נכשל כנגד דעתו ורצונו, כן יש מצב שהחטא והחוטא הינם חד וחל עליו שם החטא באשר הינו שלם עם החטא, ור"ל חל עליו שמו כי 'ובערת הרע מקרבך'.

ויש להתבונן במהות עבודת ימי האיתנים, שתוכנם הינו 'המלך הקדוש' שהוא הכרה והכרזת המלך והאיך נקרא בשמו המלך עלינו כאשר הננו בשלימות עם הפך מציאותו יתברך, הרי כי שני המהויות תלויים ועומדים זה בזה כי מכוח המלך משתלשל ובא כוח הניתוק והפירוד מהרע וענפיו, כי כל ימי עשרת ימי התשובה הם ימי העמקת והגדלת מלכותו יתברך, שזה מחייב פירוד והתנתקות מהחטא, וזוהו עניין אמירת המלך הקדוש כי מהות הימים הוא להעמיד עצמו לרשות המלך, והיינו לא כמושל רגיל שהינו שולט, אלא כמלך שהכול שלו, והוא המלך ממילא רשותי לא קיימת, כי הוא המלך, עד כדי כי אני זה הוא, וממילא וודאי שלא מן הנמצא כי אני בעצמי הינו החטא בעצמו שהוא הפך מציאותו יתברך, ממילא כי ממצאות הימים מתחייבת התשובה.

ואמנם כך הוא סדר הדברים של עשרת ימי התשובה, בראשם ותחילתם הוא יומו של דין, ומשום כי ההמלכה כלולה בה החציצה וההסתלקות מהחטא, דהיינו שמי שממליך להקב"ה מוכרח שירגיש בחציצה והסתלקות מן החטא והרע, שהם היפך רצונו יתברך, וממילא כבר אינו החטא בעצמו.

השאלה: מהו עצם מעלתו של יום הכיפורים, חוץ מסליחה וכפרה?

התשובה: יום הכיפורים נאמר עליו במשנה 'לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב ויום הכיפורים' (תענית כו:; ובגמ' 'יום הכיפורים משום דאיתא ביה סליחה ומחילה ויום שניתנו בו לוחות שניות', ומובן גודל היו"ט יותר משאר ימי טובים, שאינו כשאר ימי טובים שהינם שמחה על נתינת העבר אף שמתחדש בימי דנון, מ"מ על העבר הוא, אלא יום הכיפורים הוא יום טוב על נתינת כוח סליחה ותיקון העבר בהווה, והינה ממילא שמחה כפולה משמחת שאר יו"ט, שכן חתימת ברכת קדושת היום 'ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה', ומה לן שמחה גדולה מזו.

הנה כתב רבינו יונה (שע"ת ב, יד) 'ומצוות עשה להעיר האדם את רוחו לחזור בתשובה ביום הכיפורים, שנא' 'מכל חטאותכם' שרק כך 'לפני ד' תטהרו'.

אמנם כבר נוסד בדברי הראשונים שיום הכיפורים יש בו מעלה עצמית, קדושתו ועיצומו של יום הוא סליחה ומחילה כלפינו מלעילא שנובע מחמת קדושת תוקף היום, וזו יום טוב הגדול מן הנמצא. והוא מה שדרשו חז"ל על הפס' 'כי גדול יום השם ונורא מאוד מי יכילנו' (יואל ב, יא), ואז"ל (תנחומא וישלה) 'זה יום הכיפורים'. ועוד 'ימים יצרו ולו יום אחד' זה יום הכיפורים (תנדר"א א), ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד' כי שס"ה ימים ימות החמה, ליחידו של עולם אחד מהם, ואיזהו זה יום הכיפורים (פס"ר כ). 'ולו אחד מהם' יום הכיפורים שהוא 'ליחידו של עולם', יום אחד יום שבו בורא העולם יחיד בעולמו והוא יום השם, כי בשאר ימות השנה שלטון החמה נראה לעיני הבריאה והוא ית' נסתר, וגם המבקש יוקשה עליו לגלות מציאותו יתברך, תמיד יקדים ויבוא לידי הכרת מציאות השמש, רק ביום הכיפורים הוא 'יום השם יום הגדול ונורא, יום שבו עיקר ההכרה למבקש ומפנה ליבו אליו ית' היא בהכרת מוחשיות מציאותו ית' בעולם, אמנם מי יכילנו, מי יכול להכיל הגילוי של יומו שלו יתברך, כי הוא גדול ונורא, זו מעלתו העצמית של יום הכיפורים והוא הוא עיצומו של יום.

ומכאן הוא ההבנה בעבודת היום, והיינו שכל מדרגת האדם ברוחניות תלוי עד כמה יש לאדם שייכות והרגש במציאותו יתברך, מאחר שאינו גוף חלילה ואין בהשגתו מציאותו יתברך, וכל השגת האדם הם ע"פ ציורי גופו, הרי עבודה קשה ופנימית מאוד כאן, לעורר עצמו הרגש שייכות אליו ית' שיגיע להרגש כאילו עומד קדם מציאותו יתברך, והיותו נוכח פני מלך, לזה זקוק האדם לכוח עליון יותר מכל כוחות והרגשי הגוף, שכוחות אלו הם מבחינים במורגשות ולא במושכלות, וכ"ש לא ברוחניות. ורק בכוח אלו שבאדם הוא חלק הנשמה שבו יגיע להרגש שייכות זו, וכמאמז"ל 'משביעין אותו שקוב"ה טהור ומשרתיו טהורין ונשמה שנפחת בי טהורה' הנשמה טהרה מכוח טהרת מציאות מלכו של עולם, ומה שאין האדם מרגיש מציאותו מכוח חטאיו ועוונותיו החוצצים בין שלטון הנשמה, ואף ללא חטא הרי הינו בשליטת החומר והגוף, ומשייכים מציאותו אל עין החומר, ואינה בנמצא הרגשת הנשמה.

וביום הכיפורים הינו מועד שבו מתאפשרת לנשמה לפעול פעולתה, ולהרגיש הרגשיה שהוא נוכח פני המלך, ואז מתקיים באדם טהרת מקווה ישראל ד' שהינו נטהר מכוחות הגוף ורצונותיהם, והשפעת כח החטאים והעוונות שמושכים אל היפך רצונו יתברך, והיינו שאין הם משפיעים עליו ועל הרגשיו והינו מנותק הימנו, והינו פנוי כולו להרגיש החלק אלו ממעל הנשמה הטהורה, שבכוחה להרגיש הרגש מציאות מלכו, כאו"א לפום דרגה דיליה, כי מכוח הרגשת מציאות הנשמה בו הינו בלא חסרון כוח הרע וטומאותיו ואז מוטל עליו ביותר עבודת התשובה שהיא כידוע השרשת מציאותו העצמית השפלה כמה כמה רחקת בעוונך, העמקת הרגש כי איזה מציאות באמת אני, היכן עומדת דרגתי ועצם מציאותי הרוחנית העצמית, לאיזה שאל תחתיות הגעתי, כי הרי באותה שעה הינו נקי מכוחות הרע והעוון.

ולא זו בלבד שמטהר מכוח הטומאה, אלא כי מועיל לו לעבודת התשובה לעקור עצמו ולבטל מעל עצמו השפעת הרע והטומאה השפעת העבירה גוררת ו'הותרה נעשית לו כהיתר' כמבואר לעיל, כל אלו באה אליו הזדמנות חד פעמית בבחינת זורקתי עליכם מים טהורים. והכול תלייא בעבודת היום בעצמו להעמיד עצמו כמבקש ומחפש ומתאוה להרגיש שייכות מציאותו ית' כי כל חמשת הענויי יומא דגן אינם אלא לרחק עצמו מהרגשת החומר.

ואמנם יסוד הבנת כל האמור הוא בביאורו בספר נפה"ח שיש גבול לכוח השפעת העוון והטומאה על מהותו ותוכנו של האדם, והיינו כי אף כי בחטא השפעת כוח הרע והטומאה על נפשו בכל דרגותיה, וכמו שנתבאר, אמנם כתב שם מרנא זיע"א 'אבל בחינת הנשמה אינה נפגמת כלל, כי מקור שורשה הוא מעולם המשומר ממגע זרים, ודבוקה לעולם בשורש הנשמה כידוע, כי שם אין מעשה בני האדם מגיע כלל לקלקל, אלא כי ביכולתו לגרום במעשיו סילוק הימנו ח"ו, עכ"ל.

כלומר כי השפעת המעשים אינם יכולים להגיע עד הנשמה של האדם והיא נשארת במעלתה טהורה, אך אין בכוחה להשפיע על האדם, כי כוח רע דבק בנפשו, ועל כן ביום הכיפורים שמסתלק כוח הרע, מיד נתגלית היא בעוצם טהרתה והרי היא עולה לגדולה, כמבואר.

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

ראש השנה – תשפ"ד

זכרונות לחיים

במשנ"ב (סי' תקפ"ב סקט"ז) כ' לחיים יאמר בשב"א תחת הלמ"ד ולא יאמר בפת"ח דלא לישתמע לאחיים לומר לא חיים ובימים האלו שהם ימי דין צריך לדקדק ולפרט היטב תפלתו אבל בשאר ימות השנה אנו אומרים והעמידנו מלכנו לחיים בפת"ח תחת הלמ"ד ואין אנו חוששים לפי שאחר כונת הלב הן הדברים, עכ"ד.

ושמעתי לעורר מהגאון רבי משה חיים כהן זצ"ל שבמוסף אומרים ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב ואיזו לשלום איזו לרעב ואיזו לשובע ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות. ולכא' את הדברים הרעים צ"ל בפת"ח, ולשלום ולשובע בשו"א. אכן בכל המחזורים לא נכתב כך אלא לחרב ולשלום אומרים בפתח, ואלרוב ולשובע אומרים בקמץ וצ"ע. אמנם מצאתי מחזור משנת תל"ג שבאמת כך כתוב לשלום ולשובע כתוב בשו"א, ולרעב ולחרב בפת"ח.

הקפדה להמקריא

סיפר הגאון רבי אליעזר גולדשמיט זצ"ל מקרית מטרסדורף ששנה אחת כשכבר נחלש רבי מענדל ביותר ולא היה יכול להיות הבעל מקריא בקרית מטרסדורף והרב הנ"ל היה אמור להיות הבעל תוקע ושאל לרבי מענדל על מה צריך לדקדק. וענה רבי מענדל שכשהוא היה הבעל תוקע בראדן ושאל פעם את החפץ חיים את אותה שאלה, והח"ח ענה לו שהדבר האחד שצריך לדקדק עליו היינו שלאחר שלשים קולות הראשונות הוי תקיעות מדרבנן ולכן אם יש ספק בהתקיעות של קולות האחרונות הוי ספק דרבנן שלקולא ואין להחמיר עליו במקום טורח הציבור.

כונת התקיעה

שמעתי שפ"א במנין בבני ברק ברח' השל"ה ביקשו מהגרי"א וינטרוב שיחיה מקריא, והתחיל בכונות הבעל תוקע לא הצליח לתקוע רק אחרי שהחליפו את המקריא הצליח הבעל תוקע לתקוע. ושמעתי שמרן הגרי"ג אלדשטיין זצ"ל מנה אחד מבני היכלא שהוא מכוין את הכונות ותוקע על דעתו.

אל יהיה סרבן באותה שעה

שנה אחת בישיבת בריסק הש"ץ באמצע התפילה נתקע ולא הצליח להמשיך. ורה"י הגרא"י שליט"א הסתכל על הציבור מי יגש במקומו. ואחרי כמה דקות שאף אחד לא ניגש הוא ניגש וסיים את התפילה. והסביר אח"כ שהרי קי"ל במש' ואל יהיה סרבן באותה שעה. ואם יפנה לאחד שיתפלל והלא יסרב יעבוד על דברי המש' לכן חיכה שמישהו מעצמו ירצה לגשות וכשראה שאף אחד ניגש בעצמו.

כוח התפילה

וסיפר סיפור מופלא הרה"ג ר' מנחם שטיין שליט"א בשכונתו גרה משפחה שהיתה בת גדולה מפעם לפעם בקשו ממנה שתשמש אצלם כבייבי סיטר באחד הימים אמרה להם הבת שהיא רוצה להשאר אצלם ואינה חפצה ללכת הביתה מבירור שעשו התברר שהבית שהיא גדלה בה הוא בית שבור ולכן הגיעו להסכמה עם ההורים שהיא תשהה אצלם במהלך כל היום ובלילה תלך לביתה לישון וכך גדלה אצלם כמה שנים היא התחתנה והקימה בית של תורה עם בחור מצוין.

היא שמרה קשר עם משפחת שטיין אך הקשר לא היה כל כך רציף כיון שהיא עברה לגור בעיר אחרת ורק זאת ידעו שכבר עברו שמונה שנים ועדיין לא נפקדה בזרע של קיימא גם את זה ידעו שהיא נסעה לחו"ל ואף

עברה טיפולים קשים בבתי החולים הגדולים בארה"ב אך גם לאחר הטיפולים הקשים שעברה עדיין לא נפקדה ואף נתבשרה' על ידי הרופאים שהסיכוי שתלד אי פעם הם קלושים מאד באחד הימים בשלהי אלול התקשרה הבת אל משפחת שטיין ובקשה מהם שהיא רוצה לבא אליהם לראש השנה וזאת כי בעיר מגוריה עדיין לא מצאה מקום תפילה כראוי לתפילות של ראש השנה והטעם הטוב של התפילות בימים נוראים בישיבת אור ישראל בפתח תקוה עדיין מונחים בפיא והיא מאד חפצה לבא להתפלל שם בראש השנה אמרנו לה בשמחה רבה תבואו ונקבל אתכם בשמחה האשה כל הראש השנה לא דברה שום דברים בטלים רק דברי תורה או תהלים או שהיתה שקועה בתפילה במחזור היא הסבירה ששמעה שיחה קודם ראש השנה שראש השנה אינו רק יום הדין אלא הוא יום של בריאה ואפשר לפעול בימים אלו גדולות ונצורות. בבוקרו של יום ראש השנה היא השכימה לתפילה וכל התפילה עמדה שקועה במחזור שלפניה בישיבת אור ישראל אין עזרת נשים אלא שהם סגרו עם מחיצות בתוך האולם התפילה מקום מיוחד לנשים ושם עמדה והתפללה כל התפילה בדביקות. ממשיך הרב מנחם שטיין לספר גם אני התפללתי שם בישיבת אור ישראל וידעתי שאי שם בעזרת נשים עומדת האורחת שלנו ומתפללת בדביקות אבל כשהבעל קורא הגיע להפסדה וקרא בקול מרטיט את דברי אלקנה לחנה "ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים". פתאום נשמע קול בכי מרטיט לבבות מעזרת נשים זיהיתי מיד שמדובר בה הבכי החרישי הפך לבכי בקול עד שהבעל קורא לא הצליח לקרוא הלאה והשתתק והיא ממשיכה בבכייתה ואינה יכולה לעצור בדרך כלל כאשר באמצע התפילה נהיה שקט לדקה זה נראה כמו נצח וכאן הבעל קורא נשתתק לז דקות תמימות שבע דקות של שקט ורק קול בכי מרטיט כל לב נשמע בבית המדרש, המצב היה לחרדת אלוקים, וכמה בחורים אפי' הצטרפו לבכי.

הבחורים שישבו לידי שאלו אותי מה קרה אמרתי להם יש כאן אשה שאני מכיר אותה והיא כעת נלחמת על חייה גם היא רוצה ילדים כמו חנה וכעת זה הזמן שלה ותתנו לה את הזמן לאחר מעשה נודע לי שבנותי הקטנות מרוב פחד נבהלו וברחו מבית הכנסת כשסוף כל סוף הצליחה להתגבר על בכיה המשיך הבעל קורא בקריאה אבל התפילה של אותו שנה בבית המדרש כבר היה נראה אחרת כולם כבר הבינו שכאן לא מדובר בעוד יום אלא מדובר ביום הדין שבו אפשר להשיג השגות גדולות לאחר התפילה נגשתי למשיג ואמרתי לו אשה זו עשתה לך את הראש השנה הבחורים בישיבה קבלו המחשה על כל מה שדברת במהלך כל האלול.

ממשיך הרב שטיין בסיפורו, בחודש תמוז של אותה שנה אני מקבל טלפון מאותה אשה כבוד הרב אתה מוזמן לברית שתערך אצלנו לא יאומן אולי בעצם כן כנגד כל תחזיות הרופאים האשה נפקדה וכחיום כבר יש לה בלי עין הרע שמונה ילדים בכיה אחת בראש השנה עשתה את המהפך הגדול היא פשוט נבראה ברייה חדשה.

וסיפור נוסף סיפר אאמו"ר הגאון שליט"א שבער"ח אלול השנה – תשפ"ג ניגש אליו אברך ואמר לו שהוא הציל את חייו. וסיפר שהוא שמע ממנו שיחה שנה שעברה לפני ר"ה בגודל מעלת תפילת ר"ה, ולא היו לו ילדים 7 שנים, וחזר הביתה ואמר לאשתו שהשנה משקיעים את כל הכוחות בתפילת ר"ה, וכך התאמצו בתפילה וב"ה נודה לו בת לפני חודש.

בורג לכל השנה

שמעתי משל נפלא על זה מהרה"ג ריה"ה זצ"ל, שילדים שיחקו על גג של בנין, וראו איזה חתיכת ברזל קטנה שיוצא מהרציפה ושיחקו איתה, סבבו אותה לכאן ולכאן, עד שפתאום שמעו קול חבטה, מיד רצו לראות מה קרה, וראו שהנברשת בקומה למטה נפלה ונשברה, התברר שהברזל הזה הוא היה הבורג שהחזיק את כל הנברשת, וברגע ששחקתם עם זה הכל קרס. זהו משל לכוח של ראש השנה כל מעשה ותפילה זה בורג קטן אבל משפיע לנברשת גדולה בכל השנה כולה.

ומסופר בעת שהחלו לדבר נכבדות לצעיר בניו של רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל רבי אליהו מרדכי שמורנו לא שם לב להצעות שהועלו דבר שהיה בניגוד לדרכו ולמנהגו שהרי היה משתדל להשיא את צאצאיו סמוך להגיעם לפרקם שאלה בתו אשר על ביתו מה נשתנה ענין זה של אחינו הצעיר שאבא אינו נוטה און לשמוע במדברות והשיב לה אביה לאמר כי דרכו מאז ומתמיד בהגיע אחד מצאצאיו לפרקו להזכירו ולהתפלל עליו בימי הדין והרחמים שאז שערי שמים פתוחים והנה השנה יצא מזכרוננו ענין זיווגו של בנו הצעיר ומזה למד כי טרם הגיעה השעה (האיש על החומה עמ' 96) [שמעתי שלמעשה לחצו עליו, והלה התאסר התחת ואח"כ התגרש רח"ל]

ובס' קדוש ישראל (ח"ב עמ' שני"ג) מביא: שמעתי מאחד כי הגרי"ס ז"ל בעת תפילתו ברה"ה ויוהכ"פ האריך הרבה בתפילות זכרוננו לחיים וכו' ואמר ע"ז כי הוא יחשור את המקצר בבקשה הזאת לגדר רוצח ח"ו כי הלא בתפילה זאת תלוי חייו וחי בני ביתו וכו' וכו' והוא עומד בתפילה בלא שימת לב והנה על תפילת ובכין תן פחד וכו' ואמר כי זהו ענין אחר וצריך הכנה גדולה.

להכין את התפילה

מובא בדרשות בן הקרבן נתנאל: כמה פעמים אמרתי שבהגיע ימי אלול מחויב כל אדם ללמוד פירוש המילות ואמר על הגאון הב"ח ז"ל שהיה קובע בכל אלול ללמוד דף א' מן המחזור ועכ"פ תפילות ו"ח שהם זכרונות מלכות שופרות מחויבים לידע פירוש המלות והיאך יעלה על לב שידבר לפני מלך ולא יודע מה יאמר ובפרט באמירת אבינו מלכנו שהחזן והקהל אומרים אותו במהירות ומן הראוי שכל חרוזה אומר מתחילה החזן ואחר כך חוזרים הקהל ואומרים אותו חרוזה.

בענין בלבול דעת השומעים בהביאם התינוקות לבית הכנסת הוא עון גדול טף למה באים כדי ליתן שכר למביאיהן וההיפוך הוא אם מבלבלין אזי יש עונש למביאיהן וגם הדיבור בעזרת נשים (- קונטרס דרשות רבי ידידיה טיאה ווייל עמ' רל"ח)

המשגיח רבי נתן וכטפיוגל היה מזהיר שהאדם לא יפול לתוך ראש השנה אלא לקחת מחזור לפני ר"ה ולהתרגל לתפילה להתבונן בתפילות היום להבין את פירוש המילות וכך מקבלים שייכות לדברים. (לקט רשימות) רבינו הגרש"ז אויערבאך חתן בתוך ביתו שילמדו ביאור התפילה ואף למד בעצמו עם בניו בילדותם בהפסקה שבין קבלת שבת לתפילת ערבית את ביאורי המלים שבתפילה ותקופה מסויימת אף קבע שיעור מיוחד מידי ליל שבת אחר הסעודה ללמוד לפני זוגות הרבנית הצדקנית ע"ה ובני הבית את ביאורי התפילה (הליכות שלמה תפילה)

מנחה בשבת של ר"ה

דבר חדש מצינו בחת"ס (דרשות ר"ה שנס, ב) שביאר כי הנה המתנה מלהתפלל על בני בר"ה שהל בשבת עד עת רעוא דרעיון וז"ל בתוך הדברים ואמנם צריך טעם באמת מ"ס לא התפללה עם הציבור בשהרית אדרבה בשבת מנחה מנחה דינן שריין בעלמא. ויתכן שהיה אז ראש השנה בשבת ובשבת במנחה מעורר רצון העליון כידוע ליודעים. ובקשת בני צריך התעוררות רצון העליון דבני חיי ומוני במזל תליא שהוא מזל העליון כידוע עכ"ד. ולפי"ז גם בקשות על חיים ומזונות הם מיוחדים במנחה של ר"ה שחל בשבת.

*

והנה בכל תקיעת שופר יש ג' חלקים מלכיות זכרונות ושפורות, ונראה להתבונן כיצד בשמירת שבת יש ג' דברים אלו.

מלכיות

הנה מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל אמר בזה: לכאורה צ"ע למה ביטלו חז"ל הקדושים מצות שופר וכן מצות ד' מינים כשיר"ט חל בשבת, משום יחידים שאולי כשירצו ללמוד איך לתקוע או איך עושים נענועים [שזה לא מעכב דהא מדאגביה יצא יד"ח] ועי"ז יטלטל ד' אמות ברה"ר, הא אפילו כנגד עבירה במזיד כתב בספר חרדים בהקדמה דביטול עשה יותר

גרוע מל"ת, שאין כל עונשי גיהנום כדאי אצל השכר המזומן על מ"ע לעוה"ב וכו', והראיה העצומה שאם לא ה' עון ביטול מצות עשה חמור מדין עונש לא תעשה, למה אתי עשה ודחי את ל"ת, והיינו דבל"ת אחרי שקיבל עונשו אין כבר יותר תביעה עליו, משא"כ מצות עשה כשלא קיים חסר לו נצח שכר המצוה אשר אין לשער מתן שכרה, וכ"כ באבן שלמה פ"ה אות ט' מניעת קיום מ"ע הוא מרובה ממה שאדם עובר על מל"ת כמ"ש חז"ל ישב אדם ובטל ממ"ע עובר עליה בכל רגע אבל בל"ת אינו אלא בשעת מעשה עכ"ד.

ולמה כדאי עד כדי כך שיתבטלו הרבה מצוות עשין בשביל חשש של שוגג, שאפילו מזיד פחות חמור מצד אחד ממניעת עשה. ויש לומר דעבירה זה חילול שם שמים, דכל עבירת ל"ת ובפרט ל"ת שיש בה כרת הוא חילול השם גדול, ואפילו בשוגג הוא עבירה ומבואר ברש"י בשבועות (ב, א ד"ה תולה) דאפילו אינו יודע שחטא יש יסורין, דכתב שכל השוגגין צריכין כפרה לכשידעו אלמא קודם ידיעה ענושין הן, וכיון דעל עבירת שוגג יש עונש ע"כ דיש בו חלול כבוד שמים וזה עלינו למנוע בכל אפשרותנו. וגם חטא פוגם בכל העולמות, ונהי שהגברא יתוקן ע"י עונשו אבל חילול השם שיוצא וגם הפגם שנשאר בעולמות זה נשאר ועלינו לתקן אפילו ע"י לבטל מ"ע! (ימלא פי תהלתך עינינו בתפילה עמ' תמ) ומעתה נראה דודאי אין לך קבלת מלכות ה' כזו גדולה שאנו חוששים לחשש רחוק ולא עושים טעדיק לינצל מגזר הדין רק מפחד שאחד יחטא בר"ה.

זכרונות

איתא במדרש אגדה פסיקתא חרא לחג השבועות (הובא באוצר המדרשים עמ' 491) ונזכרתם לפני ה' אלוהיכם' אם אתם קימתם זכור את יום השבת לקדשו' אני מקיים מה שאמרתי ונזכרתם לפני ה' אלוהיכם. והנה האי קרא קאי על תקיעה בחצוצרות במקדש במועדים ובעת צרה ולא על ראש השנה אמנם בזוהר חדש (י"ד) תאני רב יוסי בן פזי שלש כתות של מלאכי השרת עומדים על הדין ביום ראש השנה יש מהם מורים זכות לטובה ויש מהם חובה לרעה ולא נזכר תפקיד הכת השלישית וצ"ע תא חזי רחמנותו של הקב"ה שנתן עצה להנצל מן הדין דתניא ויקרא כ"ג זכרון תרועה' לא אשכחן זכירה לתרועה אלא האי דא"ר יוסי כתיב (במדבר י ט) וכי תבא מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלוהיכם ונושעתם מאויביכם' וזכר לתרועה זו' אמר הקב"ה הריעו לפני בתרועה זו שהיא זכרון אותה תרועה' מיד ונושעתם מיד אויביכם' מאן אינון אלו המורים חובתם של בני אדם דתניא אמר רבי יוחנן מלאכים יש המורים חובתן של בני אדם עכ"ל.

וכ"כ הטורי אבן ר"ה דף כ"ו לפרש דברי הגמ' שופר דלזכרון ככפנים דמי דזכרון דקאמר היינו כדכתיב ובמועדיכם ובראשי חדישיכם ותקעתם בחצוצרות והיו לכם לזכרון לפני אלוהיכם' ועי' לשון הריטב"א להכניס תפילותיהם של ישראל לפני ולפנים.

שפורות

הנה איתא בפסיקתא בשעה שהקב"ה עולה ויושב על כסא הדין בדין הוא עולה ובשעה שישראל נוטלין שופר ותוקעין הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים לפי שעל ידי התקיעות מתמלא רחמים על כל העולם עכ"ל. הרי שתכלית השופר להבאת רחמים והנה אמרו בגמ' שבת קי"ט רצה הקב"ה לברא את העולם במידת הדין ראה שאין העולם מתקיים עמד ושייתף עמו מידת הרחמים וכתב בעיון יעקב על העין יעקב ואימתי שיתף מידת רחמים בשבת ובגמ' אמרו שבת י"ב יכולה שבת שתרחה וצ"ת וראה בתיקוני זהר ע"ח דחילו' בששת ימים רחמי' בשבת קודש. הרי דמידת הרחמים בשבת קדש. והנה בשבת אמרינן מנוחת אהבה וכן בתפלת הרגלים שחל בשבת מוסיפין מפני שבת באהבה וכל מקום דכתיב אהבת' תרגם אונקלוס רחמת ואהבת ותרחה והיינו דשבת הוא יום של רחמים ולכן בשבת של ר"ה א"צ לעורר רחמים ע"י שופר.

והראיני ידידי הגר"י טרגר שליט"א לדברי מהרה"ו (שער הכוונות סוף ענין חזרת העמידה דף מב ט"ב) דנקבר בער"ש אין לו חיבוט הקבר, כי שבע שעות אחרונות של יום הששי וכל כ"ד שעות דיום השבת שמספרם א"ל שעות, הקב"ה יושב בהם על כסא רחמים מפני כבוד השבת ושאר ימי החול יושב על כסא דין, וא"כ בשבת א"צ לתקוע בשופר כדי להעביר את זה לכסא רחמים, כי בלא"ה הוא כבר בכסא רחמים.

תשובה

אכן אכתי יש להתבונן דהנה ידועים דברי הרמב"ם שעבודת השופר הוא לעורר לתשובה, ולכא' זה לא קיים בשבת, ובמה יתעורר לנו חלק זה של עבודת התשובה ברה"ה שחל בשבת. [דוחק לומר שעצם הידיעה של תוקעים בשופר, זה מעורר כמה גדול האיסור החטא וצ"ע, דהנה בדרכי מוסר (עמ' 187) הביא בשם מרן הגאון רבי יצחק בלזר זצוק"ל מפטרבורג כי חז"ל הקדושים הכירו וידעו את דרכי ה' ולכן ידעו את גודל עונשו של עובר עבירה בשוגג בעוה"ב ואי לכך הבינו כי אם עם ישראל היה רואה את גודל עונשו של העובר בשוגג שעתיד לקבל בעוה"ב מיד היו מוותרים על כל התועלת שצריכה להיות מתקיעת השופר רק כדי שאפילו אדם אחד מישראל לא יענש אם יוציא בשבת את השופר לרשות הרבים ושמעתי מהקדוש ר' משה בנו של הגה"צ ר' אליעזר שולביץ זצ"ל מייסד ישיבת לומז'ה כי שמע את הדברים מפיו של איצלה זצ"ל ובשעה שאמר את הדברים געו כל השומעים בבכיה וכששמע את אותם הדברים מסבא מקלם זצ"ל היו כל השומעים בהתפעלות נוראה].

וידידי הרה"ג ר"מ מאירוביץ שליט"א הראה לי בפרי צדיק לרה"ה (או' 10) וז"ל "אך הענין הוא דעיקר כוונת תקיעת שופר כמו שדיברנו (ונתבאר במאמרים הקודמים) לעורר היראה בלב וכמו שנאמר (עמוס ג', ו') אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו והרמב"ם ז"ל (הלכות תשובה פרק ג' הלכה ד') כתב רמז יש בדבר עוררו ישנים מתרדמתם. ובשבת דרשו חז"ל (תענית ד' ב) הפסוק (מלאכי ג', כ') יראי שמי על שומרי שבת (כפירוש רש"י) ואין צריך אז לשופר לעורר היראה ולא שייך הטעם עוררו ישנים מתרדמתם. שכל אחד מישראל נופל עליו הפחד בשבת וכמו שאמרו (ירושלמי דמאי פרק ד' הלכה א') אימת שבת על עם הארץ".

והנה רבי צדוק הכהן (קונטרס דברי חולמות או' יד) וז"ל "ומצות שופר בראש השנה עצמו אין הקדושה מתגלית בלב עדין והוא בכסה רק אחר כך היא פועלת בהתגלות לבו. וכל מחשבות של יראת שמים הבאים ללב האדם בכל ימות השנה הכל מקיום מצות שופר בראש השנה. ואין כאן מקומו להאריך יותר". וא"כ צ"ל שברה"ה שחל בשבת הכוח הפחד שחוששים מחטא של אדם, חמור כל כך ומכניס יראת שמים לכל השנה.

זכר לעקידה

כתב בזה במשך חכמה (פרשת אמור) עה"פ זכרון תרועה יהיה לכם דברים מופלאים וז"ל: הנה במס' ראש השנה אמרו, כל שנה שאין תוקעין בתחילתה מריעין לה בסופה, ופירש בה"ג לאו דמקלע בשבתא, אלא דאיתיליד אונסא הכונה, כי אין התקיעה מ"ע כמו כל המצות, אשר בהעדרה יענש על בלי קיומו אותה, וכאשר הוא אנוס אז רחמנא פטריה, רק היא כמו רפאות תעלה ולזכרון אתי וכמו מכפר ביוה"כ"פ, וכמו שאמרו כיון דלזכרון קאתי כמאן דאתי בפנים וכו', ונמצא אם החולה באונס לא יקח מזוז ורפואה האם יתרא, כן כשנעדר הזכרון שופר שמכנסת זכרונות ישראל לאביהן שבשמים, הרי החולי בלא מזוז ורפואה וקטרוג השטן במקומו. [ועיין חר"מ סימן כא בש"ך בזה באונסא אי כמאן דעביד, דאם נתחייב ע"מ שיעשה פלוני, ולא עשה באונס ג"כ אינו חייב].

אולם בשבת דאחד המיוחד ממצות שופר והוא לתקוע בשופר של איל, להזכיר זכות העקדה שופר של איל, כמו שאמרו פ"ק דרה"ה, והתקיעה מכניס זכות ישראל מה שנחלו מיצחק למסור עצמם לחרפה ולמכה ולביזה עבור שם השי"ת כי נקרא עליהם, זהו זכות עקידה שבני עוקדים כל תאותיהם והרגשותיהם ושאלות החיים על מוקד אהבת ה' ותורתו, והנה ידוע, כי בנ"י והשי"ת המה כשני אוהבים נאמנים, אשר כל אחד חושש על כבוד רעהו. וזהו תפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו מי כעמך ישראל וכו'. והשי"ת אמר נקום נקמת בנ"י מאת המדינים ומשה אמר לתת נקמת ד"ד, וכי"ב הרבה.

לכן אחרי אשר ידוע לנו גודל התועלות ממצות שופר, אשר אם יבוטל אף באונס, הסכנה גדולה. ובכ"ז אמרו ישראל פן יבולע חלילה למצות שבת אשר מעיד על קדושת שמו יתברך, כי חידש עולמו מן האין הגמור, יהי מה, ועבור עלינו מה, ויתקדש שמו יתברך ויקטרג השטן ולא יכנס זכרונינו לאביו שבשמים לטובה, אך לא יבולע לשבת המעיד על קדושת שמו יתברך פן יעבירו ד' אמות ברה"ר, ויתחלל שבת חלילה, כי לישראל מעט היחס מהשבת. כמו שביארתי במק"א, מתנה טובה יש לי בבית גנזי, כי השבת מתיחס אל יחס העולם בכללה להשי"ת, לא על יציאת מצרים כהמועדים בעצם רק בעילה רחוקה ואכמ"ל ויתגדל ויתקדש שמי' רבא, ועוקדים כולם עבור קידוש שמו יתברך.

וכיון שכן, הרי זה מה שאין אנו תוקעים ברה"ה שחל בשבת, זהו גופי' עקידה רוחנית מופלגת ומועיל לרצות אותנו, כמו שמרצה זכרון שופר ודו"ק.

כוח התפילה

הנה ידועים דברי הגרי"ז שיש בכל תקיעת שופר מעשה תפילה מיוחד, והנה הבית הלוי בדרשה מאריך שיש כוח מיוחד של תפילה בשופר, שלא נכשלים בלשון הרע אלא יוצא ישר מהפה, וצ"ע א"כ במה משלמים דבר זה ברה"ה שחל בשבת.

ואולי ע"פ מה שהאריך אאמ"ר הגאון שליט"א בענין תפילות שבת, דהביא בזה"ל "אהבתי כי ישמע ה' קולי ובימי אקרא" (תהילים קיז). דרשו חז"ל ישמע ה' קולי - בימות החול, ובימי אקרא - בשבתות ומועדים. מבואר בחז"ל שיש יחוד מיוחד לתפילות שבת, לא רק בנוסח שונה, אלא שם אחר, ימות החול הם קולו של האדם, ובשבת קריאה, גם המקורות למספר הברכות בימות החול ושבת הם שונים, שבימות החול נלמד מ"ח פעמים שם ה' במזמור הבו לה', ובשבת משבעה פעמים הקולות שמוזכר במזמור הבו לה'. [ובמהרש"א כ' שגדגד תפילות שבת הם קול האדם כשירה לה', ובימות החול תחנונים ורחמים], תפילות יום חול הם בקשות, תפילות שבת כשירה לה'. מובא בשם האר"י ז"ל "ודבר דבר" שדרשו חז"ל שלא יהיה דבור של שבת כדבור בחול, שעיקר המכוון הוא על דיבור התפילה שלא יהיה דבור בתפילה בשבת, כדבור תפילת בימות החול, וכמשנ"ב תפילת שבת דיבור אחר 'שירה' לא התפילה כימות החול, ומובא בזה"ק "בשבת כל תרעי רחמי פתיחין בשעת התפילה" והיינו שהתפילה היא שעה של אהבה ורחמים - כך היא תפילת שבת, עכ"ד.

ומעתה אולי יש בכח תפילות האלו ג"כ לעלות למעלה בלי כל מטבע התפילות הרגילה, וצ"ע.

עוד יתכן דהנה בבני יששכר (חודש סיון מאמר א' או' ז) כתב דבשבת אין הקב"ה דן את ישראל לפי מעשיהם, ויש להם הנהגה מעבר למעשים שלהם. וא"כ שפיר אין קטרוג עליהם כ"כ בשבת.

בשנה הראשונה

והנה בשנה הראשונה שאחר מעמד הר סיני, יוצא לפי החשבון שרה"ה חל בשבת, וכן איתא בתוס' ב"ק (פב, א ד"ה כד'), שיה"כ של אותה שנה היה ביום ב'. [ועי' בפרקי דר"א פמ"ו] וצ"ע אם תקעו באותה שנה, דהרי משה היה למעלה בהר סיני, ועדיין לא צוה עליהם לתקוע בשופר, וכן מה שהבאנו שמההוא הוא תיקן שלא יתקעו בשבת, אבל אז לכא' עדיין לא תיקן דבר זה, כי לא היה שם וצ"ע.

[ואולי לכך נכתב בפר' אמור זכרון תרועה, כיון שאזיל על השנה הראשונה שחל בשבת ולא תקעו, שו"ר מביאים כע"ז מס' נפתלי שבע רצון (פר' אמור) אכן צ"ע כנ"ל שהרי עדיין משה לא מסר להם את התורה].

שו"ר בס' גליוני הש"ס ברה"ה שם דכ' כתוב אחד אומר וכו' ע' ספר משנת חכמים למחרתם חאגיז אותיות תקל"ז תקל"ח תקל"ט תק"מ וצ"ל דאפילו לפי המסקנא דכאן דרך מדרבנן משם גזירה דרבה הוא דלא תקעין מ"מ כבר היתה הגזירה גם בימי משה ולכן נאמר בשנה ראשונה זכרון תרועה כפי מה שהיתה העשייה בפועל רק זכרון ולא תקיעה ואע"ג דהיה אז מקום שיש בו ב"ד דתוקעין בשבת גם בגבולין מ"מ י"ל דזהו רק אחר חורבן המקדש זכר למקדש משא"כ אז בשנה ראשונה דלא היה עדיין מקדש לא היו תוקעין בשבת וע' מש"כ על הגליון קידושין דף לח דהיו גזירות גם בימי משה רבינו ע"ה וכמדומה שכן ראיתי מובא בשם הרא"ם על הסמ"ג דגזירת שבות דהזאה בשבת דהוא ג"כ מחשש דשמא יעבירו היתה עוד בימי משה רבינו ע"ה ואין ספר הג"ל בידי לעיין בו. ואולם עדיין צ"ע דהא טעמא דתקעין במקדש הוא משום דאין שבות במקדש דהטעם משום דכהנים זריזין הן וא"כ כ"ש בבית דינו של משה רבינו ע"ה והרי גם בעליית בית נתזה בלוד התירו שבות מטעמא דבית נתזה זריזין הן ע' שבת דף כט וכ"ש בית דינו של משה רבינו ע"ה ויש ליישב ואין להאריך כאן, עכ"ד.

ואולי לפי דברינו י"ל שהרי משה היה בהר, ולכן לא תקעו כלל באותו ר"ה.

התקנה רק אחרי שיש ב' ימים

אולי אפשר לומר שהתקנה לבטל את התקיעות ברה"ה שחל בשבת היה אחרי שהיו נוהגים לתקוע ביום ב' דרה"ה, ואז כבר התקיים התקיעות של שנה זו ביום זה, לכן ביטלו את התקיעות ביום א' שחל בשבת. שוב הראוני שמרומי שדה ברה"ה כתב כע"ז שהשטן מתבלבל מתקיעות של יום השני.

התקיעות במקדש

והנה במקדש כן תקעו בשבת, וזה פשוט שהוא חלק מעבודת הקרבנות של ר"ה, ואי"ז נוגע לכל הנ"ל. והדין לתקוע בבית דין, י"ל דהוי רק כזכר למקדש, ולא מעיקר עבודת היום.

או דנימא דאכתי יש הרי כפי שהבאנו במק"א ב' דינים בר"ה א' דין על הכלל ישראל וא' דין על כל יחיד, ואי"ז גם אם לא תקועים לדין היחיד, אכתי לכלל ישראל צריך שיהיה תקיעה אחת בשביל עצם הדין שלהם, ולכן בזה תקינו תקנה לתקוע בב"ד שזה יהיה עבור כל ישראל וצ"ע.

וביערות דבש (דרוש א) כ' מה ש"ל בדרך פשוטה אבל באמת כבר נודע בשם האר"י ז"ל במ"ש שבת פט דשטן שאל לקב"ה תורה היכן היא וכי לא שמע רכב אלהים וכו' וארץ רעשה ושמים נטפו בהנחיל התורה לעמו ותירץ דבשבת השטן וכת דיליה נשלחים לנוקבא דתהומא רבה ושם בחושך ידמו כל השבת ולא יצאו והתורה ניתנה בשבת ולא ידע השטן מאומה מכל הנעשה עכ"ל ולפי זה ר"ה שחל בשבת אי אפשר לשטן לקטרג כי איה מקומו הלא הוא בנוקבא דתהום רבה ומה צריך עירוב השטן אך וכי השטן לבד מקטרג הלא הקרא אומר (איוב א, 1) ויבואו בני אלהים הם מלאכי דין הבאים להתייצב על ה' ופירש הוזהר שם לתבוע דינא על ישראל והוא ליה כנצב על ה' לרוב חביבה דישאל קמיה קב"ה ואי"ז המה סובבים המרכבה אפילו בשבת ולכן יש לתקוע אף בשבת אך ידוע שבת פח דקטרג המלאכים על ישראל הוא תהלים (ז ב ה) תנה הידך על השמים מה אנוש כי תזכרנו ומקטרגים לבל תהיה שכינה בתחתונים והנה בבית המקדש היתה שכינה וכן בבית דין סמוכים שכינה שורה כדכתיב תהילים (פב א) אלהים נצב בעדן אל בקרב וכו' אבל זולתו לא ולכן יום טוב שחל בשבת אין כאן מגור משטן כי איננו רק ממלאכי מעלה ולכן תוקעים וזהו במקדש או במקום שיש בית דין סמוכים דיש השריית שכינה ואי"ז יש כאן קטרוג תנה הודך וכו' כנ"ל ולכן תוקעים אבל בשאר מקומות ליכא צורך לתקוע אבל כשחל בחול דאז השטן פה וצריך עירוב השטן בזה יש לתקוע בכל מקום.

ומה אפשר להבין מ"ש ר"ה לג אין מעכבין תינוקות לתקוע אפילו בשבת כי כבר נודע מ"ש במדרש איכ"ר א' לג כופי עוללים יונקים יסדת עוז (תהלים ז ב ג) דאף לאחר חורבן שסילק הקב"ה שכינתו מ"מ שורה על תינוקות של בית רבן כדאמרין בע"ז דף ג הקב"ה יושב ומלנוד תורה לתינוקות ולכן אמרו בגמרא דב"ב דף י"ג כשחרב בית המקדש ניתנה נבואה לחנוקות בהם שריית שכינה דאין בהם חטא ולכן החנוקות זהו יכולים לתקוע אף בשבת לבל יקטרגו תנה הודך וכו' ותמנע שריית שכינה מאתם וא"ש עכ"ד.

כלפני ולפנים

והנה כח התקיעות של ר"ה הוא כלפני ולפנים כמבואר בגמ', ולכא' איך זה נעשה בשבת, ונראה וכן מצינו בכל שבת דכ' ביערות דבש (דרוש ג) "כי מזה הטעם נחרב בשבת וזו היא תקנתכם וא"ש ראו כמה יש לנו לכבד השבת כי זוהיא שמגינה בעדינו ושכינה אז נלגדנו ובאור אלהים חיים אנו הולכים לכן צריך שמירה ביותר ביום השבת בכל דברים כעומד לפני שכינה ומי לא יירא ולא יחת ובכל מקום יש קדושת המקדש".

דן יחיד

ומורנו הגר"א רפפורט שליט"א הביא בדרשה בליל ראש השנה, הגמ' בשבת אומרת, כל המשמר שבת כהלכתו, אפי' עובד ע"ז כדורו של אנוש, מוחלין לו על כל עוונותיו, ושואל הס"ז באו"ח סי' רמ"ב, במה איירינן אי עשה תשובה, סגי בה, ואי לא עבד תשובה היאך תכפר השבת, ומתיר הס"ז, דהנה יש ד' חילוקי כפרה, כמבואר סוף יומא, ותשובה על חייבי כריתות ומיתות אינה מועילה לבד אלא בעי יסורין וכו', וע"ז מהני השבת, שעל ידה לא בעי מלבד התשובה כלום, ומבואר חידוש עצום, שלא נאמרו ד' חילוקי כפרה, להמשמר שבת כהלכתו.

וכבר תמהו הרבה, היאך ביטלו רבנן תקיעת שופר בשבת, והרי כל תקוותינו לזכות בדין ע"י השופר, ועל מה שמכו חז"ל לבטל מצות שופר, ולהאמור הרי בכח השבת עצמה להביא כפרה, ולא כפרה קטנה אלא בדרגא גבוהה מאד שלא יצטרכו חילוקי כפרה.

והנה הצ"ח ר"ה כ"ט א', הוסיף חידוש נפלא, שבר"ה שבשבת אין דין ואין קטגור, ומה הכוונה אין דין, הרי בר"ה גם כשחל בשבת יש דין, אלא מבאר הצ"ח שבשבת הקב"ה דן לבדו, היינו צורת דין שונה, וזה מזכיר מ"ש"כ המשך חכמה על מעלת תפילת נעילה שהקב"ה דן יחיד, וכביכול לא משועבד להמקטרגים, וממילא זה הביאור בדברי הס"ז הנ"ל, שאין ד' חילוקי כפרה, כי כשהכפרה ע"י הקב"ה, אין הגבלה בכפרה והכל מתכפר, עכ"ד.

והנה היערות דבש (דרוש יג) כ' "כן זה צריך שתדע כי לפי כל עניני משמעות הפוסקים ודברי חז"ל ענין שופר להפוך מדת הדין למדת הרחמים והלא אמרו (מוק זז) אפיק שופרא ושמתייה בת' שופרות שמתייה ברק למרגו וכהנה טובא דמורה כי שופר מעורר דין עושה משפט חרץ ומכלה קוצים מכרם ה' צבאות אבל באמת כן הוא הענין שופר הוא

השמעת דין זמן תחלת דין כי אין רשות למארי תריסין ומקטרגים לכנוס לפרגוד עד שישמע קול שופר ואז מתחיל הדין ואז הותרה הרצועה לכנוס כל מארי דדינא לתבוע דינא מן המלך המשפט וזהו שייסד רבי אמנון בנחנה תוקף וקול שופר ישמע ויאמרו הנה יום הדין וכו' אמנם אין שופר למעלה נשמע עד שיתקעו ישראל למטה ואז נתקע השופר למעלה אז קביעת הדין וזהו שמעבר השטן כי השטן רואה שישראל תוקעין וגורמים שיהיה עת הדין וכסאות למשפט מה שכל מלאכי מעלה חרדים מלפניו ואמר השטן בלבו מה זה היה להם לשתוק מבלי תת אות וקבע לדין ואיך הם יהיו תובעים ועושים הכנה לדין אין זה כי הם חפים מפשע ויודעים בעצמם כי בהשפסם יצאו צדיקים ואי"ז השטן נחרד ונסתמה טענתו ונבהל לקטרג על ישראל וגם זה הטעם באמת כיון שבעל הדין בעצמו תרבע הדין ואומר דונו לי דיני הרי חמת המלך שככה כי הוא בעצמו מקבל על עצמו דין וכמו כן דיש לכוון באמירת ואתה צדיק על כל הבא וכו' שמקבל בעצמו דין על עוונות וכן בנפילת אפים יהיה כך שמוסר גופו ונפשו לקבל דין שמים כפי הראוי מחיק דינו של הקב"ה ואז כביכול נתמלא רחמים וזה רמזו (ר"ר ה, ד) במקום שיש דין למטה אין דין למעלה כי אם אדם תובע דין למטה אין דינו של ה' למעלה כ"כ ברייתא אבל מ"מ ענין שופר לקבוע דין וליחן רשות למארי דדינא לכנוס ולכן בתקיעות השופר מתחיל הדין, עכ"ד, ומעתה בר"ה שחל בשבת שאין התחלת הדין ע"י השופר, שם יש רק את הדין של הקב"ה וכמ"ש הצ"ח.

*

ודברים נפלאים בזה כתב רשכבה"ג רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל וז"ל "אכן כשחל ראש השנה בשבת אז אף דלא תקעו גם כן איתערבב השטן לפי דהא מה דאין תוקעין בשבת ומבטלין למצוה דאורייתא דיש לנו פעם אחת בשנה העשה לתקיעת שופר מדאורייתא זהו משום גזירה דשמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים (ר"ה כט, ב) וכיון דרואה השטן דאף במצות שופר החביבה מאוד דזכו אה פעם אחת בשנה ומכל מקום מבטלין אותה משום חשש דשמא יעבידנו ויכשלו בחילול שבת החמור ועל כן מבטלין למצות עשה וזהו מורה ומוכיח דהם זהירין בשמירת שבת כהלכתו ועושין גדרים וסייגין לבל יכשלו אף בשווע בחטא חילול שבת ועל כן בהל השטן על ידי זה דכבר נתבאר דעל ידי שמירת שבת כהלכתו וזוכין לגאולה הנצחית דיבוער השטן וכת דיליה לגמרי והוי כמו בעת שתוקעין שני פעמים דזהו לערבב השטן על ידי מה שרואה דמחבבין המצוות ועושין תשובה מאהבה דבהל והוא הדין על ידי מה שרואה כי זהירין בשמירת שבת ועושין סייגין וגדרים דבהל לגמרי ומטא זמניה למיתבלע אף דלא יעשו תשובה מאהבה, כי מעלת שמירת שבת היא גדולה מאוד וכפי שנתבאר ועל ידי זה יזכו דעולתה תקפץ פיה וכל הרשעה כולה כעשן תכלה עכ"ד.

והנה בלקט יושר (עמ' קכה) איתא "וזאת השנה יש ר"ה בשבת שאין תוקעין, ולכן טוב שיקרא בהלכות תקיעה. וכשרוצה לדרוש בר"ה אחר מנחה ידרוש בהלכות שופר, כיון שהוא יומא. וכן מצינו במגילה כשחל פורים בשבת שדורשים בהלכות מגילה, משום דהזכירה עולה במקום קריאה. וכן גבי שופר מה לי קול שופר מה לי קול קריאה".

ולכא' ס"ל דהוי רק פטור אונס שלא תוקעים, לכן עסק בהל' ושפר שזה יהיה כאילו הקריב ותקע בשופר, דאם הכונה שא"צ עבודת שופר ביום זה, לא היה ענין ללמוד הל' שופר.

והנה במשנ"ב (סי' תקפ"ד סקכ"ד) כ' ואין תוקעין (בער"ה) וכו' - להפסיק בין תקיעות דרשות לתקיעות דחובה [ואף כשחל יום א' של ר"ה בשבת ג"כ אין תוקעין בע"ש]. וכתב השער הציון (אד' לה) "כיון שאומרים וזכרון תרועה הוי כמו תקיעה [אחרונים]". וצ"ב כונתו.

ואולי עפמ"ש"כ במק"א שענין השופר הוא כהקרבת קרבן, ואי"ז יש בזה ונשלמה פרים שפתינו שבכח הפסוקים של מלכיות זכרונות ושופרות הם כמו הקרבת קרבן.

ובפשוטו היה אפ"ל שלא יתקעו בערב ר"ה שמא יבנה המקדש ואז יתקעו במקדש, וצריך להפסיק בין תקיעה דרשות לתקיעת חובה.

והראיני ידידי הרה"ג ר"מ מאירוביץ שליט"א שבספר הכונות לרש"ש ולרמח"ל כתבו שצריך לכיון את כל כונות השופר בר"ה שחל בשבת, והיינו כנ"ל.

לעילא ולעילא

הנה הסתפק מו"ח הגאון שליט"א כשאומר את הקדיש אחר "מזמור שיר" בר"ה שחל בשבת אי אומר לעילא ולעילא, דלכא' הא כיון דקיבל תוספת שבת ממילא חל נמי תוספת ר"ה.

והראיני בס' קיצור המועדים של הג"ר שריה דבליצקי זצ"ל שכ' דראוי לאומר כבר בקדיש זה. וכן השיב לי מרן הגרמ"ק זצ"ל שיתכן שראוי לומר לעילא ולעילא.

וברכה לכל הקוראים והמעיינים ובפרט לעורך הקובץ הרה"ג ר' יצחק גולדשטוף שליט"א כתיבה וחתומה טובה והצלחה בכל הטוב.

כניסת שבת ב"ב 6:25

יציאת שבת ב"ב 7:22

ראש השנה

גיליון 69

שנה ב'
תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

ראש השנה

"אחת שאלתי" - בקשות רבות שהן אחת

ה"פנים יפות" (תחילת פ' ראה) ביאר לפי"מ שאמרו במסכת תענית (חב), שאין לבקש על שני דברים כאחד, כי אז אינו נענה אפילו על אחד מהם, והנה אנחנו שואלים ומבקשים בר"ה וביה"כ בקשות רבות, אך הענין הוא, שכל הבקשות כוונתם לדבר אחד, לעבודת הש"ת - לישב בבית ה' ולחזות בנועם ה'. וזהו מה שאמר דוד המלך ע"ה, אף על פי שביקשתי הרבה בקשות (כל ספר תהילים), "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש" ולא יותר, והיינו "שבתי בבית ה' כל ימי חיי". שכל הבקשות הן למטרה אחת ויחידה - שאוכל לעבוד את הקב"ה בשלוה בלי טרדות ומפריעים.

לכן בימי הרחמים שאנו מבקשים בקשות רבות, חיים טובים פרנסה וכו' אומרים אנו מזמור זה שבו נמצא הפסוק אחת שאלתי מאת ה'... ובה אנו מגלים דעתינו, שכל בקשותינו היא בעצם בקשה אחת למטרה אחת.

רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל דרש בראש השנה בישיבת סלבודקא לפני התקיעות ואמר: קראנו עכשיו את ההפסדה של חנה, למה תיקנו לנו חז"ל הקדושים דוקא הפסדה זו בראש השנה? נכון שבר"ה נפקדה חנה, אבל כל ההפסדה היא לימוד לנו, מה אנו לומדים מהפסדה זו? אומר לכם: חנה כל כך השתוקקה לבנים, ואנחנו משתוקקים לבנים, ועמלינו אלו הבנים ותפילותינו על הבנים. באה ההפסדה של חנה ומלמדת אותנו, מה התכלית של בנים? "ונתת לאמתך זרע אנשים ונתתיו לה' כל ימי חייו". תכלית רצונו בבנים היא: לנטוע אותם בהיכלי התורה כל ימי חייהם! כאן פרץ בבני נסער וחזר שוב: בליבן אוף אייביק בי לערנען... (להישאר לנצח בלימוד).

ידה ניתן לזכות בדין בר"ה שחל בשבת?

א. השבת היא הסיניגור במקום השופר

ה"ערוך לנר" בספרו "מנחת עני" (עה"ת פ' האזינו) מבאר שבר"ה שחל בשבת כיון שחז"ל אסרו לתקוע בשופר כדי שלא יבוא לידי חילול שבת וביטולו מפני גודל חשיבותה וכבודה של השבת, לכן באה השבת שהיא בת זוגה של ישראל (כמבואר בב"ר פרק י"א) להיות סיניגור על ישראל לפני הקב"ה כדכתיב "ביני ובין בני ישראל את היא לעולם". ובזכות שישאל משמרים את השבת כראוי, הקב"ה מוחל עוונותיהם. לכן מצונו שהשנים הרעות ביותר והשנים הטובות ביותר שהיו לעם ישראל, היו כשחל ר"ה בשבת. בשנים בהם נחרבו שני בתי המקדש מוכח מדברי הירושלמי בתענית פ"ד שר"ה היה בשבת. וכן השנים היותר טובות כמחילת עוון העגל חל ר"ה בשבת, וכמו"כ השנה בה הוקם המשכן והשנה שנכנסו ישראל לארץ, דמשה מת בשבת בז' אדר וא"כ ר"ח אדר היה ביום א' ולפי החשבון ר"ה חל בשבת. על כן כתב ששומה עליו להתחזק לקדש ולשמר את השבת כהלכתה, ע"מ שהשבת תהא סיניגור בעדנו שנזכה בדין.

ב. מה שאין תוקעין זה גופה 'עקידה' שמרצה כזכרון השופר

ה"משן חכמה" מבאר שתקיעת השופר באיל עניינה להזכיר את זכות העקדה, ולהכניס את זכותם של ישראל שנחלו מיצחק למסור עצמם לחרפה למכה ולביזה למען שמו יתברך. זו זכות העקדה שישאל עוקדים כל תאוותיהם והרגשותיהם, על מוקד אהבת ה' ותורתו. לכן לאחר שידוע לישראל גודל התועלת וחשיבותה של מצות שופר, אשר אף אם יבוטל באונס הסכנה גדולה, ובכל זאת מחשש רחוק שמא תפגע קדושת השבת המעידה על בריאת העולם וקדושת שמו יתברך, ואין מתחשבים במה שיקטרג השטן ולא יכנס זכרונו לפני אבינו שבשמים לטובה, א"כ מה שאין אנו תוקעים בר"ה שחל בשבת, זה גופה עקידה רוחנית מופלגת המרצה כמו שמרצה זכרון השופר.

בקשות פרטיות מתוך תלות בהקב"ה זהו חלק מהמלכת ה'

ידוע הנידון האם ראוי לבקש בקשות פרטיות של עניני העוה"ז בראש השנה.

הסבא מקעלם זצ"ל אמר שכאשר אדם יבקש מהקב"ה בהרגשה של תלות גמורה, שכל עתידו תלוי בראש השנה, ולא יתרכז רק במילוי צרכיו אלא בעיקר בהרגשה זו שרק הקב"ה יכול למלא בקשותיו, אז ודאי מותר לבקש גם בר"ה, כיון שיש בזה הבחינה של מלכויות שהוא מהות היום, כי מלכות אמינית היא זו שתלויים בחסדיה.

ואמרו בגמרא ר"ה (טז,ב) כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה, שנאמר מראשית השנה וכו'.

וביארנו בזה, שהאדם מרגיש שמה שמוחזק בידו הוא כבר שלו ואינו מבקש אלא על מה שחסר לו. אבל באמת זו טעות גדולה, שכן בראש השנה פג תוקפו של החוזה, והכל צריך להיחתם מחדש, לפיכך משמגיע ראש השנה עלינו להרגיש כעניים חדלי ישע, שאין בידנו מאומה, ולבקש מהש"ת הכל. רק אז ירחם עלינו אבינו שבשמים ונזכה ל"מתעשרת בסופה".

הגר"י זילברשטיין שליט"א סיפר, שבאלול תשס"ג היה הגר"ש אלישיב זצוק"ל בסכנת חיים. בימים הראשונים הגיע רב אחד לבקר בבית החולים. הוא נכנס אל החדר בו שהה הצוות הרפואי הבכיר, והתעניין בשלומם של מרן. הרופאים השיבו 'הוא מרגיש טוב, אבל מצבו מסוכן מאוד'. הרב אלישיב שמע, ואמר לרופאים 'דעו לכם, שבימים אלה של חודש אלול יומי התשובה, כולנו מצויים ממש באותו מצב. אנחנו מרגישים מצוין, אבל נתונים בסכנה גדולה...!'

מדוע רק בתוספת בברכות האחרונות מוסיפים חיים 'טובים'

ב"זכרנו לחיים" הנאמר בתחילת שמונ"ע אין מוסיפים לחיים "טובים", ורק בבקשת "וכתוב לחיים" בברכת ההודאה מבקשים "וכתוב לחיים טובים" וכן בבקשת "בספר חיים" שבברכת "שים שלום". וצ"ב. הטור מבאר משום שכן דרך המבקשים על הפתחים ומתחננים מבני אדם, מבקשים תחילה דבר מועט ואח"כ מוסיפים והולכים, בהדרגה. השפתי חיים מבאר עפ"י הרמח"ל שביום הדין דנים את מעמדו של האדם, האם בספר צדיקים בינונים או רשעים, ולאור זה נקבע עתידו הגשמי בעולם הזה. ולפי"ז ביאר שבשתי הברכות הראשונות אנו מבקשים "זכרנו לחיים" ו"זכר יצוריו לחיים", הכוונה לחיים הרוחניים, שמבקשים להיכתב בספרן של צדיקים. ובה אין להוסיף "לחיים טובים", אין צדיק טוב וצדיק לא טוב... אבל בברכות האחרונות אנו מוסיפים "וכתוב לחיים טובים" על עניני העולם הזה כגון פרנסה טובה ברכה ושלום, בזה ראוי להוסיף שיהיו "חיים טובים".

מה הזכות שתהיה לנו בשבת במקום תקיעת השופר

איתא בר"ה דף ט"ז,ב, שכל שנה שאין תוקעין בה בתחילתה, מריעין לה בסופה. מ"ט? דלא איערב שטן.

וכתבו התוספות בשם הבה"ג דהיינו אם אתייליד אונסא, אבל לא כשר"ה חל בשבת. מבאר ה"משן חכמה" פ' "אמור" (ד"ה "זכרון תרועה") דאע"ג דאונס רחמנא פטריה ולא נענשים על ביטול מצוה באונס, מ"מ תקיעת שופר היא כרפואה ולזכרון ולפנים אתי כמו המכפר ביה"כ, ונמצא החולה אף באונס אם לא יקח מזור ורפואה לא יתרפא. כך העדר הזכרון שופר שמכנסת זכרונות ישראל לאביהן שבשמים, נשאר החולי בלא רפואה וקטרוג השטן במקומו.

לפ"ז יש לעיין מהי הזכות שהיא התחליף לתקיעת השופר, שעל

תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת

אם תקע בשופר בשבת אם יצא ידי חובה

א. במזיד ב. בשוגג ג. אם הוי מצוה הבאה בעבירה ד. אם ברכותיו לבטלה ה. אם יברך שהחיינו למחרת

א. התוקע בשופר בר"ה שחל בשבת אם מקיים מצוה

איתא במתני' ר"ה כ"ט, ב' יו"ט ש"ר ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה, ואמר רבא דמדאורייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזרו משום שאין הכל בקיין בתקיעת שופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבינו ארבע אמות ברה"ר.

ויש לדון במי שבשוגג תקע בשופר בשבת, האם מדאורייתא קיים בתקיעות אלו מצוה?

(ונפק"מ אם יברך "שהחיינו" בתקיעות של היום השני לשיטת ה"בית יוסף" סימן ת"ר שכתב שנהגו שלא לברך "שהחיינו" ביום השני.)

הרע"א ב"דרוש וחינוך" (מערכה ח') נקט שהתוקע בר"ה שחל בשבת בשופר קיים מצות שופר דזמנו גם בשבת אלא דעבר על שבות דשבת, וכן דעת האב"ז (יור"ד קמ"א ס"ק י"א).

אולם בשו"ת "בית שלמה" (יור"ד סימן רכ"ב) וה"חלקת יואב" (קבא דקשייתא קושיה צ"ט) כתבו שחכמים ביטלו את מצות שופר בשבת, ואם תקע בר"ה שחל בשבת לא קיים בזה מצוה.

מדוע לא נחשב למצוה הבאה בעבירה

לשיטת הגרע"א שהתוקע בשופר בשבת קיים מצוה יש להקשות מדוע לא הוי מצוה הבאה בעבירה, דעבר על איסור דרבנן שגזרו שלא לתקוע בשופר?

ואף להעבירה היא מדרבנן, מוכח מפסחים דף ל"ה, ב' דאף בעבירה דרבנן חשיב מהב"ע דהגמ' הקשתה איך יוצאים במצוה של דמאי יד"ח "והא לא חזי ליה"? ופרש"י בפרושו השני דהוי מצוה הבאה בעבירה. ואכן ה"חכמת שלמה" סו"ס תקפ"ח כתב לצדד להתוקע בשופר בשבת דעבר על גזרת חז"ל שלא לתקוע מחשש שמא יעבינו הוי מהב"ע, ואף בדיעבד לא קיים מצוה.

כמה טעמים שלא יחשב מצוה הבאה בעבירה

ונראה דהכא ל"ש חסרון מטעם "מצוה הבאה בעבירה", דאיתא בירושלמי שבת (פ"ג ה"ג) דהטעם שהקורע על מתו בשבת יצא ידי חובה ואילו במצוה גזולה לא יוצא ידי חובה, לפי דבמצוה גזולה היא גופה עבירה, משא"כ בקורע בשבת הוא עבר עבירה ואין בקריעה גופה עבירה דהא אילו קרע בבגד זה בחול ל"ה עבירה, ורק אריא דשבת הוא דגרים ליה.

(ע"ע בשו"ת רע"א סימן קע"ד ד"ה "והנה יש לדון" שכתב ע"פ ירושלמי זה שהמל מילה שלא בזמנה בשבת דקיים מצות מילה.) וכ"כ בשו"ת מהרם שיק או"ח סימן רפ"ב. אמנם בפרמ"ג משמע דלא כך דכ' בסימן תרכ"ח ס"ק ג' דאם ישב בשבת בסוכה ע"ג אילן דלא יצא ידי חובה דהוא מצווה הבאה בעבירה עיי"ש.

אם מצוה הבאה בעבירה בשוגג יוצא ידי חובה

טעם נוסף שאין בזה משום מהב"ע לפי שהוא בשוגג. (עי' בשו"ת "התעוררות תשובה" (ח"א סימן קצ"ה) שכ' בזה לתרץ את קושיית תוס' בסוכה דף ט', א')

אולם ה"יד דוד" סוכה דף ל', א' סובר שגם בשוגג יש פסול מהב"ע, וכן כתב בשו"ת "חמדת שלמה" (סימן כ"ט).

עוד י"ל דלשיטת ה"נתיבות" (סימן רל"ד ס"ק ג') שחידש שהעובר על איסור דרבנן בשוגג לא חשיב כלל עבירה ואין צריך כפרה, א"כ בנידון דידן שתקע בשבת בשוגג ל"ה כלל מצוה הבאה בעבירה.

אם יברך שהחיינו ביום השני

לענין ברכת "שהחיינו" ביום השני תלה בשו"ת "פרי הארץ" (ח"ב סימן י') דין זה במחלוקת הנ"ל, דלשיטות שקיים בתקיעות מצוה שפיר בירך ברכת "שהחיינו" ביום הראשון ושוב לשיטת הבית יוסף לא יברך ביום השני.

לשיטות שלא קיים מצות שופר ממילא ברכותיו הוו לבטלה, ולכן ודאי יברך "שהחיינו" לכו"ע ביום השני.

אולם יש לדון בזה דיתכן לומר שגם לשיטות שקיים מצות שופר דאורייתא, מ"מ כיון שהברכות הם מתקנת חכמים. וחכמים גזרו שלא לתקוע בשבת, א"כ מסתבר שבכחאי גונא שעובר על דבריהם וציווים שלא לתקוע ברכותיו הם לבטלה, וממילא יכול לברך "שהחיינו" ביום השני.

שו"מ בס"ד שהגר"א גינובסקי זצ"ל בספרו "בר אלמורים" (עמ' מ') כתב וז"ל "אף לגרע"א במערכה דהמצוה של תקיעת שופר בשבת נשארת אף לאחר דין דרבנן, מ"מ ברכה ליכא", והיינו כשרבנן אסרו לקיימה לא תיקנו ברכה. (וכך משמע מהמ"ב סימן י"א ס"ק כ' וע"ע מש"כ בזה בספר "אגן הסהר" ח"ב עמ' 322)

ב. מדוע חששו שיעבינו ברה"ר הרי כמעט אין היום רה"ר

ה"משכנות יעקב" (או"ח סימן ק"כ) וה"באור הלכה" (סימן ש"ג סעיף י"ח ד"ה "והשתא" וסימן שמ"ה סעיף ז' ד"ה "שאיין") תמחו לשיטת הי"א בסימן שמ"ה, י"ח שכל שאין שישים ריבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר, א"כ היאך גזרו חז"ל וביטלו עשה דאורייתא של תקיעת שופר שמא יוליד את השופר לחכם שילמדנו, הרי הוא דבר שאין מצוי כלל וכלל כי אם איזה עיר יחידה בעולם?

והוסיף ה"משכנות יעקב" דאפילו נינוה שנקראת 'העיר הגדולה' היה בה רק חמישים משישים ריבוא, וא"כ עיר שיש בה ס' ריבוא הוי מילתא דלא שכיחא דלא גזרו בה רבנן?

באיסור טלטול ד' אמות ברה"ר אין צריך ס' ריבוא

בקונטרס "בארות יצחק" (חג הסוכות תשפ"א) הובא תרוצו של המהר"י אסאד בשו"ת "יהודה יעלה" (או"ח סימן פ"ז) שכתב לחדש שהראשונים הסוברים שלדין רה"ר צריך שישים ריבוא, היינו רק לענין "הוצאה מרה"ר לרה"ר" דילפינן לה ממשכן, בזה בעינן ס' ריבוא דומיא דדגלי מדבר דמשכן.

אבל לענין "העברה" דד' אמות ברה"ר דהוי הל"מ כמבואר בשבת דף צ"ב, ב' ולא משום דבעינן דומיא דמשכן, בזה לכו"ע לא בעינן ס' ריבוא.

בזה כתב ליישב את קושיית התוספות בכמה דוכתי (מגילה דף ד', ב') לגבי שופר ולולב, מדוע קאמר שמא יעבינו ד"א ולא קאמר שמא יוציאנה מרה"ר לרה"ר, ולדבריו א"ש דרך בהעברה שלא צריך שיעברו בה ס' ריבוא יש לחוש משא"כ בהוצאה דבעינן הוי מילתא דלא שכיחא.

כוחה של עבירה בשוגג

רבי יצחק בלאזר זצ"ל אמר בדרשתו שמביטול מצות שופר בשבת ניתן ללמוד מה כוחה של עבירה, שהרי בדרך כלל יש בעלי תקיעה מומחים, והאינם מומחים מכינים עצמם מבעוד מועד, ורק מחשש רחוק שמא יהא אינו בקי שלא התכוון קודם לכן, ושופר בידו וישכח ששבת ובשוגג יעביר ד"א ברה"ר, בשביל אפשרות יחידה ורחוקה של חילול שבת בשוגג, גזרו חז"ל על כלל ישראל שלא לתקוע בשופר שחוץ כ"כ לישראל ע"מ לזכות בדין ולמנוע מהשטן מלהשטין.

מכאן ניתן ללמוד מהי כוחה של עבירה בשוגג שיכולה להביא לחורבן!

הודעה משמחת בסיעתא דשמיא יצא לאור הקונטרס הנפלא מ'שולחן גבוה' על ר"ה ויוה"כ

ובו בירורי הלכה, עיונים והערות ופנינים נפלאים

מכתבי הגאון ר' אלעזר קופל זצ"ל ניתן להשיג בטלפון 054-8419094

לעילוי נשמות

הגאון הצדיק ר' מנחם מנדל ב"ר אריה זצ"ל קליין
נלב"ע כ"ט אלול תשפ"ב - תנצב"ה

לתרומות להחזקת הגיליון אפשר לפנות בעמדות 'נדרים פלוס'

לפי החיפוש 'גיליונות משולחן גבוה'

וכן בהנצחה ע"ג הגיליון ניתן לפנות במייל mg036198046@gmail.com

תשובה

המבוא

מאמר זה נערך על פי קונטרס 'סדר קיום מצוות עשה' דתשובה' בשפה ברורה ושווה לכל נפש. על ידי קבוצת בעלי ניסיון בישיבת מיר, שעבדו בדרך זו במשך תקופה ארוכה וראו כי טוב.

"בשביל אתרוג מהודר מקסימום תצא באתרוג של הרב, אבל בשביל תשובה מהודרת לא תוכל לקחת את התשובה של הרב".

לחש לי משהו ליד דוכן האתרוגים בעשי"ת.
 -"מה אתה רוצה שאעשה? כבר למדתי שערי תשובה וגם שמעתי שיחה היום, מה עוד ניתן לעשות?"
 -"אתה יודע שהג"ר דוד פוברסקי זצ"ל לא היה מוסר שיעורים בעשי"ת?
 גם ראש ישיבה צריך לעשות תשובה" אמר.
 -"למה לא הספיק לו סדר מוסר ושיחה?
 כך במשך שנים המשכתי לבחור אתרוגים בעשי"ת, ושיחה זו תמיד קפצה לי,
 אבל באמת לא ידעתי את אשר עלי לעשות עד שמצאתי את הדף הזה. (תגובה מאחד האברכים).

עצות מעשיות לעשיית תשובה: (1)

בכל שנה, בבוא אלול והימים הנוראים, אנו ניגשים לעשות תשובה. ובשנה לאחר מכן-שוב נגשים לעשות תשובה, על אותם עניינים בדיוק... איך קורה הדבר? מדוע למרות הרצון האמיתי וההשתדלות הכנה איננו מצליחים במשימה?

מצוות התשובה אמורה הייתה להיות קלה ופשוטה לביצוע, כמו שכתב הרמב"ן בפ' ניצבים על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו"- כי אותו דבר קרוב היינו מצוות התשובה. ומבואר במדרש רבה על מקרא זה שמצווה זו הינה קלה שבקלות כהוצאת דיבור מפיו של אדם.

ואם כך מדוע מצווה זו הינה בלתי אפשרית עבורנו? מדוע למרות שאנו רוצים כל כך להשתנות ולהיות טובים יותר – אנו מגלים בכל שנה ששוב נפלנו באותם בורות מוכרים? טעינו באותם טעויות וביצענו את אותן שגיאות כמו בשנה שעברה?

מצוות התשובה, בדיוק כמו אתרוג בסוכות ומצה בפסח, הינה חובה גמורה שנתן לנו בורא עולם, וכיוון שברור ומוכן לכל בר דעת שלא ייתכן שיבוא עולם העניק לנו מצווה שאי אפשר לקיימה, אולי הבעיה היא שפשוט איננו מבינים נכון כיצד עלינו לקיים מצוות התשובה?

ונראה שאכן אנו נוהגים בתמימות מסוימת כשאנו חושבים שהצער שאנו חשים כשאנו מתבוננים על מעשינו בימים הנוראים נקרא בשם 'תשובה'. וכך מובא בלקט רשימות-אלול, ממרן המשגיח דליקווד זצוק"ל (עמ' קד): "אנשים טועים טעות גדולה בעניין התשובה, וסוברים שהעיקר הוא חלק הסור מרע, ועומדים ומתוודים, ודופקים על חטא, ולצערנו נשארים עם דפיקה בלבד, ולא יודעים שהעיקר הוא חלק העשה טוב, שעל ידו ניתן להתרומם ולהתקדם".

מובן מדבריו אלו של המשגיח ר' נתן מאיר ווכטפויגל כי חלק אינטגרלי מן התשובה הינו עשיית הטוב! צער וחרטה הינם שלב התשובה הראשון רק כאשר מדובר על חטא חד פעמי ויוצא דופן, כאשר מדובר על חטא שמתרחש לעיתים קרובות הצעד הראשון אינו צער וגם לא חרטה, אלא יצירת שינוי כמו שמביא הרבינו יונה (שער א' אות א'): "...אבל הרוצה לשוב בחטא שאינו דרך מקרה, ראשית תשובת האיש הזה היא לעזוב דרכיו" – דהיינו לשנות את הרגליו.

המשגיח מליקווד אף הביא שם (בעמוד קט) יסוד מרבנו ירוחם ליבוביץ ממיר שכל השנה אפי' שהאדם נכשל, צריך לחשוב הלאה על העתיד ולהתקדם, ולא לחשוב על העבר. רק יום אחד בשנה, מותר לאדם לחשוב על העבר, ביום הכיפורים, וביום זה מותר, רק מחמת החידוש של התשובה, אבל המהלך כל השנה הוא, להמשיך הלאה ולהתקדם.

וכאן שואל הבן: איך ניתן לשנות הרגלים? והרי זה בדיוק מה שאני מנסה לעשות מזה שמונה עשרה, עשרים ושמונה, שלושים ושמונה או שישים ושמונה שנים-ולא מצליח! ובכן, מסתבר שאפשר לשנות הרגלים ולתקן מידות קשות, וזכור – שינוי זה לא אמור להיות קשה, שהרי למדנו וידענו שעל פי דברי חז"ל מצוות התשובה הינה מצווה קלה ופשוטה לביצוע! ואם כך חייבת להיות דרך פשוטה וקלה שתאפשר לנו ליצור בחיינו שינוי ולשמר אותו לאורך השנה כולה.

דפים אלו באו לפרסם לפניכם בס"ד תוכנית מסודרת, פשוטה וברורה ליצירת השינוי המיוחל. דרך זו מיושמת בשנים האחרונות אצל קבוצות רבות הן אצל אברכים והן אצל נשים שמבצעים ביחידים, חברות או קבוצות, את התוכנית התשובה הזאת, בכל השנה כולה, ורואים בס"ד תוצאות נפלאות, בהתקדמות מתמדת בכל חלקי עבודת ה'.
 אין זו דרך חדשה, אלא רק צורת הגשה חדשה ויצירת סדר המאפשר לשלוט על תהליך התשובה ולשמור עליו במשך השנה כולה.

אם כן- איך משנים הרגלים? איך חוזרים בתשובה?

ראשית כל נשאל: "הרהורי תשובה" מה הם? האם מחשבה כמו "מהיום יותר לא אדבר לשוה"ר" או "מהיום כל התפילות יהיו ככוונה" נחשבת תשובה? אם אנו מבינים שלא ייתכן שהחלטה שאין לה כל סיכוי להתממש נקראת בשם תשובה, מה כן נקרא 'תשובה'?

עד היום ניסינו לעשות תשובה, בשתי דרכים:

דרך א. להתחזק ביראת שמים ובתפילות בימים נוראים- זוהי אכן אחת העצות להינצל ביום הדין, אולם זו אינה תשובה! בימים אלו הקב"ה קרוב אלינו, ומוכן ברחמי לפטות אותנו על פי מדרגתנו בשעת הדין. ולכן, יעצו חז"ל לאדם להתחזק ואפילו באופן זמני בעניינים הדורשים תיקון. כך לדוגמה נפסק בשו"ע שאפילו אדם אוכל בכל השנה "פת פלטר" בימים אלו לא יאכל לחם זה.

בנוסף ההתחזקות הזמנית, מנערת אותנו, ומבהירה לנו שאנו יכולים להשתנות מהמצב הירוד של כל השנה. בעצם השינוי אנו מצהירים שמצב זה אינו חלק בלתי נפרד מאתנו, אנחנו מסוגלים ליותר! אבל, כמו שאמרנו בראשית דברינו, זו אינה תשובה. זו אינה הדרך שבסיומה יוכל יודע תעלומות להעיד עלינו שלא נשוב לעולם לעוונותינו הראשונים... האם רק כאלה שלא זכו להיוולד בעולם התורה והקדושה יכולים לשנות את חייהם באופן ברור וחד משמעי ועלינו נגזר להתקדם בצעדי צב, להאבק שנים על עניינים פעוטים ולא להצליח לבצע בחיינו מהפך של ממש? השאלה הנשאלת היא: איך מגיעים למצב בו נזכה לתשובה שלמה ולא רק לחלקיק תשובה?

(1) ע"פ אגרות הגר"ס מעובד למציאות ימינו-מאמר זה היה לעיני הגה"צ רבי משה אהרון ברוורמן זצ"ל מחבר ביאור תשובת ישראל על אגרות הגר"ס והאיר בו את הארותיו.

כתבה נרחבת אודות סדר קיום מצוות התשובה וסקירת פעילות הקבוצות הפועלות בנושא חשוב זה ממוסף שבת קודש "יתד נאמן" ערב ר"ה תשע"א. ניתן להשיג בדוא"ל amudeyor1@gmail.com בכל עניני המאמר לפנות לדוא"ל הנ"ל.

המעוניינים להצטרף לקבוצה או לחברותא, וכן המעוניינים בהכוונה והדרכה בהקמת קבוצה ישאירו שם וטל' במסר: 0527618703
 ניתן להשיג דף זה: בכל מוקדי קובץ גליונות בארץ, וכן בירושלים בישיבת מיר בנין פרידמן קומה 1- במתקן

לע"נ א"מ רבי אברהם בן ר' שלמה זצ"ל – נלב"ע י"ג אדר תשס"ז.

דרך ב. מקבלים קבלה- עצה נוספת שנתנה לנו הינה לקבל עלינו קבלה קטנה אחת שתיתן לנו 'אחיזה' כלשהי בעולם השווה. על ידי שינוי קטן זה נצחיר כי אנו רוצים לשוב בתשובה שלמה, ובזכות כך נזכה אי"ה לגמר חתימה טובה.

וכך כותב הגר"ס באגרת ז': "יום כיפור דבר טוב מאוד, יום סליחה וכפרה, וכו' אם היינו עושים הכנה הראויה לתיקון דרכינו, כי יום הכיפורים מכפר עם תשובה היא עזיבת החטא-אכן גם המעט טוב מאוד, אין ערוך לה בענייני תבל לראות לכה"פ שתהיה איזה קבלה על להבא ביוה"כ. וכך כותב הגר"ס באגרת ז': יום כיפור דבר טוב מאוד, יום סליחה וכפרה, וכו' אם היינו עושים הכנה הראויה לתיקון דרכינו, כי יום הכיפורים מכפר עם תשובה היא עזיבת החטא אכן גם המעט טוב מאוד, אין ערוך לה בענייני תבל לראות לכל הפחות שתהיה איזו קבלה על להבא ביוה"כ, ואין לנו מסחר הנושא פרי רווח כמו לעשות הכנה בלימוד המוסר, ולהתבונן להטיב דרכיו, עד אשר יבוא לאיזה קבלה להבא ביוה"כ, ובכל בחינה קטנה שבקטנות, אשר יכין האדם את עצמו, להגדיל בחינת יום הכיפורים שלו, אין ערוך ואין די באר הצלחת נפשו להינצל מצרות רבות ונצורות ואין לנו רווח גדול מזה"

אף שכדברי הגר"ס אין לזלזל בקבלה אחת זה דבר מאוד טוב, ונצרך ליוה"כ, אך הרי קבלה אחת אינה משנה אותנו! האם אפשר בכלל להתקדם בקצב של קבלה אחת לכל שנה?!

התוכנית הייתה למראה עיניהם של מחנכים רבים ושמענו מהרה"צ ר' משה אהרון ברוורמן שליט"א – מחבר ספר "תשובות ישראל" על אגרות הגר"ס – שתוכנית חשובה זו היא ממש כוונת ר' ישראל סלנטר באיגרותיו (איגרת ו' ואיגרת ח') לעשיית תשובה בבחינת הקלות.

וכך כותב הגר"ס באגרת ח': "מה מאוד עתיקין הדברים בעשיית, למצוא בהם דרך מעט ויסוד ראשי ואבן פינה לתשובה, לעזיבת החטא בעיקר בדברים שבני אדם רגילים להכשל בהם, ועזיבתם קשה מאוד. כי אחר שיתבונן האדם בכישלונות מעשיו, וימצא כי רובם הגדול המה קלות ביותר לקיימם, א"כ נקל לפניו לקבל על עצמו קבלה של קיימא, לשמור אותה בגדר הקלות לפניו, אשר למין בפ"ע יחשב ובוה יינזר כמעט מרוב עוונותיו בנקל, כי מידת העונש ואיכות העונש גודלת בחיותן מהקלות", עכ"ד בשינוי לשון קצת.

ולאחר שרבים רבים ניסו ליישם את התהליך בשטח וזכו לחולל שינוי של ממש בחייהם, היא מוגשת לכם, בצורה מסודרת, המאפשרת ליהודי הרוצה בשינוי להצליח לבצעו בקלות בס"ד.

מה עושים – סדר התוכנית המעשית.

תכנית זו מורכבת מארבעה שלבים עיקריים.
(הערה: ניתן גם להתחיל מהשלב השלישי, שם עיקר התועלת למעשה, שלבים א' וב' הם לתוספת בקיום המצווה)

השלב הראשון – מתבצע בימי אלו/עשי"ת, או בעת התעוררות אחרת.

זהו הזמן להתבונן במעשינו- כשאנו מתבוננים על מעשינו (ובלשון חכמים: עורכים חשבון נפש) אנו מוצאים עניינים רבים שברצוננו לתקן ולשפר, ואם נעבור על סדר היום (והשבוע) שלנו בצורה מסודרת, ודאי נתפח הרשימה עוד יותר (ניתן להיעזר בווידי השלם).

אולם, ישנה בעיה מסוימת: גם לאחר שעברנו על מעשינו וגילינו כמה רבים הנושאים שברצוננו לתקן, שבוע או שבועיים לאחר מכן כבר קשה לנו להיזכר בכל העניינים שגרמו לנו לנקיפות מצפון בעשרת ימי תשובה... כיוון שכך, אדם חכם מקדים רפואה למכה! ומתהליך חשבון הנפש והתבוננות הפנימית, אנו פונים לשלב נוסף:

השלב השני – הכנת רשימה כתובה

ברשימה זו נכתוב את כל העניינים שרצינו לתקן, ונציין ליד העניין שברצוננו לתקן (לדוגמא: הימנעות מלשון הרע) גם את הצעד המעשי הראשון בו נתחיל את מלאכת התיקון. (למשל לא להתקשר לפלוני בזמן שאני כועס ונרגז כדי שלא להשמיע באוזניו מי הרגז אותי ומי הכעיס אותי)

אין טעם לכתוב ברשימה משימות גדולות מדי, שסביר להניח שאכשל בהם מיד לאחר שתפוג התעוררות הראשונית (למשל: לעולם לא אשוחח עם פלוני) וגם לא משימות שכבר הוכח שהן אינן יוצרות אצלי את השינוי המיוחל. זהו המקום הנכון לזכור את דברי רבי ישראל סלנטר האומר באגרת ו':

" יבוא לבחינת בעל תשובה ביום הכיפורים לכל הפחות בקבלת עזיבת החטא בבחינת הקלות ובוה הבא לטהר יסיעהו הקב"ה לילך מדרגה לדרגה גם בבחינת הכבדות".

מבואר בדבריו כי התשובה היא כסולם, היא הסולם שעל ידו ניתן לשוב מן החטא כולו, וכמו בסולם – גם בתהליך התשובה לא ניתן לדלג על שלבים. כשאי אפשר לשוב מהחטא כולו בבת אחת, ובמצבים שכאלה הדרישה מן האדם אינה לבחור את הדברים הקשים ולשנות אותם באופן מדי. משמים מצפים ממנו להשתנות דווקא בדברים הקלים ודווקא עליהם על הפרטים אותם יכול האדם לשנות ללא מאמץ מיוחד- גדולה יותר התביעה, היות והיה לו קל לעשותם.

הכנת רשימה זו דורשת עבודה רבה, אבל בסיום המלאכה יהיה בידכם אוצר, רשימת העניינים שברצונכם לשפר במשך השנה הקרובה, כולל הדרכים המעשיות לשינוי!

מובן מאליו שאין שום תועלת ברשימה שאיש אינו מסתכל בה, ולכן כבר עכשיו, מיד לאחר סיום הכנת הרשימה מומלץ לבצע שני דברים:

- להכין לה העתק שיישמר במקום בטוח.
- להחליט לעיין בה בכל תקופת זמן (מומלץ ערב ראש חודש, שגם הוא זמן מסוגל ומיוחד לתשובה)

מומלץ מאוד ליצור לעצמנו סימן (כמו רישום בלוח השנה) שיזכיר לנו לעיין ברשימה ביום המתאים.

וכאן הגענו לשלב השלישי: התמקדות מעשית

כאמור לעיל ניתן לדלג על שלבים א' וב'. ולכן, מי שלא עשה את שלב א' וב' ואין לו רשימת משימות בידו יבחר לו משימה מתוך סדר יומו מומלץ בדברים עיקריים (בתורה, תפילה, בין אדם לחברו) או בדברים שמרגיש רצון עז להתקדם בהם ולשפרם.

בכל ערב ראש חודש, שהוא כאמור זמן המיועד לתשובה, נמצא לעצמנו פרק זמן לפתוח את הרשימה, לעבור עליה ולבחור מתוכה מספר תחומים ומשימות שאנו רוצים לתקן ולשנות. (מומלץ לבחור בכל פעם מספר מצומצם של משימות, ורק לאחר שמשימות אלו יוטמעו אצלנו והעמידה בהן תהפוך לנו לטבע, נוכל להגדיל את תחומי ההתמקדות).

- כשאנו בוחרים את תחומי ההתמקדות שלנו, כדאי להשים לב לכך שהעבודה המעשית שנדרשת מאתנו מתחלקים לשלושה סוגים: (שלוש טבלאות המצ"ב)
- ישנם תחומים שמספיק בהם קריאה יום יומית שתזכיר לנו לבצעם. (בטבלת: "תזכירים לקריאה יומית")
 - וישנם עניינים שנדרשת בהם גם סימון יומי, (בטבלת: "תזכירים לסימון יומי") כך שאם נקרא אותם בכל יום ונסמן סימון קטן של ✓ או ✕ בצד המשימה - נוכל להתקדם גם מבלי לבצע שום מאמץ נוסף.

ג. ישנם תחומים שבהם אנו נדרשים לבצע בהם מעקב מעמיק מורכב מכמה שלבי עבודה (טבלת: "העבודה החודשית") להלן נבאר את שלבי העבודה

כשאנו בוחרים את תחומי ההתמקדות החודשיים שלנו כדאי לבחור משימות משלושת הקבוצות גם יחד. וכדי לא לשכוח במהלך החודש במה אני רוצה להתמקד ועל מה תכננתי לעבוד- **אנו עוברים לשלב הרביעי** שבלעדיו כל התוכנית כולה נידונה לכישלון.

השלב הרביעי: תזכירים ומעקבים יומיים

כמו שכבר ציינו קודם-ישנם תחומים בחיינו שבהם אם רק נזכור שברצוננו להשתנות, גדלים מאוד הסיכויים שגם נצליח בס"ד. וכיוון שאנו הרי רוצים להשתנות, לחזור בתשובה, ולזכות לשנה טובה, וכיוון שכבר הכנו רשימה של עניינים הדורשים שיפור, והחלטנו לבחור בכל ראש חודש כמה סעיפים בהם נתמקד במשך החודש כולו – נותר לנו רק משימה קטנה אחת: להקפיד לקרוא בכל יום את רשימת התזכירים הפרטית שלנו, וכן את רשימת ה"תזכירים לסימון יומי" ולסמן בצידה את קצב ההתקדמות ב ✓ או ✗ או ציון.

זה לא לוקח זמן רב, וכל אחד יכול למצוא את הרגע המתאים לכך. אפשר לאחסן את הרשימה בכיס, בתוך הסידור, לצד הבגדים בארון ובכל מקום זמין אחר. לא נדרשת כאן התעמקות, לא השקעת זמן וגם לא מאמץ. בלי שום טרחה מיוחדת, עצם הרפרוף היומי הזה על רשימת השאיפות שלי והסימון שבצדו מחולל פלאים! עצה זו בעצם מבוארת בשערי תשובה פרק א' אות ח' "וכן ראוי לכל בעל תשובה לקרא בספר זיכרונותיו בכל יום"

אבל, ישנם גם תחומים בהם נדרש ממני שינוי הדורש ממני מאמץ גדול יותר. עניינים שעלי לאבק כדי להצליח לשנות ולשפר. לתחומים אלו ישנה עצה אחרת שמקורה בדברי מסילת ישרים בפרק ג' במידת הזהירות: מעקב יומי מפורט. (טבלת העבודה החודשית)

טבלת "העבודה החודשית"

המעקב היומי הוא תהליך של בדיקה עצמית הכולל שלוש שאלות:

1. כיצד עמדתי היום בתחום שבו אני רוצה לחזק? איזה ציון מגיע לי?
2. במה הצלחתי היום במיוחד ולמה?
3. במה נכשלתי היום? למה?

נשים לב לנקודה חשובה: כשאנו שואלים את עצמנו במה הצלחתי או נכשלתי היום – לא נתמקד במחשבה על הכישלונות או ההצלחות, אלא ננסה להבין מה גרם לנו להצליח או להיכשל בביצוע משימה מסוימת. הניסיון הוכיח שאם אנו מבררים עם עצמנו את סיבת ההצלחה או הכישלון, אנו יכולים להתמודד עם בעיות שקודם נראו בלתי עבירות.

העבודה החודשית מתפרסת על פני כמה שלבים:

השלב הראשון-אבחון:

בשלב זה אנו עושים בירור מקיף על המתרחש לדוגמא: במעקב אחר ניצול הזמן בלימוד התורה נרשום : כמה זמן למדתי בפועל? מה היו הגורמים המפריעים ? וכן להפך מה היו גורמי ההצלחה. בירור מקיף ימי יגלה בפנינו תוך מספר ימים את נקודות התורפה שבלימודינו, ואת נקודות ההצלחה שאנו יכולים להגיע. את מסקנות האבחון נרשום במשבצת ה"מסקנה" ואז נתקדם לשלב נוסף: שלב ה"התמקדות"

השלב השני- "התמקדות"

בשלב ה"התמקדות" נמקד את המעקב ממעקב כללי למעקב פרטני: האם מיגרתי את נקודות התורפה, ולמה? או, האם עודדתי את נקודות ההצלחה, ולמה? ומה עוד ניתן לעשות בכדי להגיע לתוצאה טובה יותר וכו'. כעבור מספר ימי מעקב ממוקדים, נגלה שע"י המעקב ותשומת לב נפתרו בעיות רבות שבאו אך ורק מתוך הרגל וחוסר שימת לב, אך עדין יתגלו מחסומים שיש בהם קשיים של ממש להתגבר עליהם ולתקנם נציין אותם במשבצת המסקנה ונעבור לשלב הבא- שלב ה"חיזוקים".

השלב שלישי –שלב ה"חיזוקים"

בשלב זה נצטרך למצוא תחבולות ועצות, לפעמים יעזרו קנסות או תמריצים, וכמובן לימוד המוסר יוכל לתת כח להתגברות ולהצלחה. בשלב זה שאנו בסיימה של העבודה נוכל להבחין שגילנו כמעט את כל ה"בחינות הקלות" שהיו לנו בתחום העבודה החודשית שעליה עבדנו. מה שנותר לנו זה רק עוד כמה ימי התרגלות והדרך סלולה כבר לעבור לתחומי עבודה חדשים.

עצה: בכדי שלא נאבד כעבור זמן את ההישגים שהשיגנו נכתוב משפט מסכם על הישגינו בטבלת "תזכירים לקריאה יומית".

סיכום התכנית בקצרה והוראות למילוי הטבלאות

1. כדי להצליח לעשות תשובה אמיתית – עלינו לעסוק בשינוי הרגלים.
2. שינוי ההרגלים מתחיל מעבודה על תחומיים מעשיים ואפשריים, אותם מכנה ר' ישראל סלנטר 'בחינות הקלות'.
3. על ידי הכנת רשימה כללית של עניינים עליהם אני רוצה לעבוד בשנה הקרובה בצירוף פירוט מעשי נפתח לפני פתח לשינוי אמתי.
4. בכל ערב ראש חודש בוחרים מן הרשימה מספר תחומים עליהם רוצים לעבוד, ומכילים רשימה קטנה שתהווה את 'רשימת העבודה שלי' לחודש זה. (טבלת עקרי הרשימה השנתית ורעיונות חדשים)
5. בכל ערב קוראים ומסמנים את רשימת התזכורות שהכנתי לעצמי, וכן מבצעים מעקב יומי מפורט אחר ההצלחות והכישלונות בתחומים שבחרתי ובודקים מדוע הצלחתי או נכשלתי.
6. לאחר שמצליחים לזהות ולמצוא את הגורמים המעודדים הצלחות- מחפשים ומוציאים בס"ד דרך להגביר את התדירות בה יופיעו בחיינו אותם גורמים חיוביים.
7. לאחר מכן יש להתחיל מעקב חדש וממוקד יותר על המסקנות שהתבררו בשבוע הקודם.
8. חשוב מאוד! בכדי שנצליח למגר מהשורש נקודות שליליות וכן כדי לחזק את הרצון בנקודות ההצלחה יש למקד את לימוד המוסר בנושא שבו אנו עוסקים או בחיזוק כללי ביראת שמיים ולמקדו על חיזוקים אלו. לימוד המוסר ומאמרי חז"ל משנים את צורת העבודה מעבודה חיצונית לעבודה פנימית ושורשית בנפש האדם.
9. חיזוק לתוכנית זו ע"י קבוצה תומכת או חברותא שיבררו זה אצל זה האם עמדו במילוי היומי ויתנו דברי חיזוק ועצות זה לזה, הניסיון מוכיח שללא תמיכה חברתית קשה להחזיק מעמד זמן רב.
10. נקבל על עצמנו ביוה"כ קבלה לעתיד כמו שפסק הרמב"ם: "שלא נשוב בדרך הזה עוד" וזאת ע"י שנקדיש 5 דקות ביום לצורך מלוי דף המעקב 150 ד' בשבוע לצורך התכנסות השבועית ובה כל ההצלחה שתהיה לנו במהלך השנה יהיה בכלל קבלה על העתיד שנעשתה ביוה"כ.

כתיבה וחתימה טובה.

עיקרי הרשימה השנתית

ורעיונות חדשים

תזכירים לקריאה יומית

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

		תזכירים לסימון יומי																													
		א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל
1																															
2																															
3																															
4																															
5																															
6																															

העבודה החודשית:

אבחון, התמקדות וחזוקים.

שבוע פרשת: _____		אתגר ב' _____		אתגר א' _____		שבוע פרשת: _____		אתגר ב' _____		אתגר א' _____	
יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון	יום	ציון	יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון	יום	ציון
א				א		א				א	
ב				ב		ב				ב	
ג				ג		ג				ג	
ד				ד		ד				ד	
ה				ה		ה				ה	
ו				ו		ו				ו	
ז				ז		ז				ז	
מסקנה				מסקנה						מסקנה	

שבוע פרשת: _____		אתגר ב' _____		אתגר א' _____		שבוע פרשת: _____		אתגר ב' _____		אתגר א' _____	
יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון	יום	ציון	יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון	יום	ציון
א				א		א				א	
ב				ב		ב				ב	
ג				ג		ג				ג	
ד				ד		ד				ד	
ה				ה		ה				ה	
ו				ו		ו				ו	
ז				ז		ז				ז	
מסקנה				מסקנה						מסקנה	

נכתב לעורך לב המעיין ולא לפסוק הלכה למעשה

האם מותר לברך ברכת הגומל בראש השנה?

שאלה:

האם מותר לברך ברכת הגומל בראש השנה, או שיש לחשוש מנוסח הברכה "לחייבים טובות" שפירושו דהיינו רשעים ואין להזכיר חטא בראש השנה, וכמו שאין להוציא ידי חובה את אביו או רבו בנוסח הרגיל של ברכת הגומל, כיון שמזכיר "לחייבים" ואין יכול לומר זאת עליהם?

תשובה:

א. כתב המהרח"ו בשער הכוונות (ענף ראש השנה) שהאריז"ל לא אמר בראש השנה 'אבינו מלכנו חטאנו לפניך' וכן לא הזכיר חטאים ועוונות וידידים, כי אין להזכיר חטאים בראש השנה, כדי שהשטן לא יקטר. וכן כתב הבית יוסף (סי' תקפד), שאין לומר אבינו מלכנו חטאנו לפניך בראש השנה וכן כל דבר שיש בו הודאת חטא, משום שאין אומרים וידוי בראש השנה. והרמ"א בדרכי משה (סי' תקפג) כתב בשם הכלבו, שרבו המהר"ם מרוטנבורג לא היה נזהר בלאכול שום ואגוזים. אך המהר"ל כתב שיש להיזהר מלאכול משום שמוציאין כיחה וניעה ומבטלים התפילה. והרמ"א (שם) הביא שיש מקצת שנוהרים לא לאכול אגוזים בראש השנה, כי אומרים שאגוז בגימטריא חטא, וכ"כ הרמ"א בהגהותיו (שם, סי' ב) שיש מדקדקים שלא לאכול אגוזים, שאגוז בגימטריא חטא, ועוד שהן מרבים כיחה וניעה ומבטלים התפילה, עכ"ד. ובמטה אפרים (שם, סי' ג) ובקצור שו"ע (סי' קכט, סי' ט) כתבו שנוהגים שלא לאכול אגוזים ולוזהם, כי אגוז בגימטריא ח"ט וכו', ע"כ. ובחיי אדם (סי' קלט סי' יו) הביא בזה רק את הטעם של כיחה וניעה.

ב. עכ"פ מבואר שאין להזכיר חטאים בראש השנה שאפילו נמנעים לאכול אגוז מפני שהוא בגימטריא חטא, אכן יש לדון, כשמזדמן לברך ברכת הגומל בראש השנה, האם יש להימנע מלברכו בראש השנה, דהרי בנוסח הברכה איכא "לחייבים טובות" וביאר הבית יוסף (סי' ריט) כלומר אפילו לאותם שהם חייבים דהיינו שהם רשעים דתרגום (בראשית יח, כג) רשע חייבא עכ"ז גומל להם טובות, וגם אני כאחד מהם שאע"פ שאיני הגון, גמלני כל טוב, עכ"ל. מבואר שחייבים היינו רשעים. והט"ז (סק"ג) כתב שלפי"ז מי שמברך ברכת הגומל על אביו או רבו, אין לו לברך כנוסח הגומל לחייבים שבזה הוא פוגם כבוד אביו או רבו, אלא ישנה מהנוסח ויברך שגמל לאבי [או לרבי] כל טוב, וכ"כ המשנ"ב (שם סי' ק"ז, ובשעה"צ). וכן גבי קטן כתב מהר"ם מינץ (סי' יד) שאינו יכול לברך הגומל, כיון שאינו בר חיובא ולא שייך בו "לחייבים". מבואר שמקפידים על הנוסח שבברכת הגומל, שהיכן שלא ראוי להזכיר "לחייבים" אין לברך זאת, או שישנה את הנוסח. ולפי"ז יש מקום לומר שאין לברך בראש השנה ברכת הגומל, כיון שאין להזכיר חטאים בראש השנה.

ג. ולמעשה לא מצינו מהפוסקים שדנו בזה. ואכן נכנסתי לקודש פנימה לשר התורה רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל ושאלתי: האם מותר לברך הגומל בראש השנה מאחר שמזכיר 'לחייבים' וביאר הב"י דהיינו רשעים ועפ"ז פסקו האחרונים שאין יכול להוציא את אביו או רבו בברכה זו דאין יכול לומר עליהם 'חייבים' ולכאורה הוא הדין שאין להזכיר זאת בראש השנה שאפילו אגוז אסרו לאוכלו כי הוא בגימטריא חטא וכש"כ כאן שמזכיר חייבים דהיינו רשעים. והשיב לי בזה"ל: מותר. סתם ולא ביאר דבריו. וצ"ב למה מותר לברך הגומל בראש השנה הרי אין להזכיר

שנה שאין תוקעין לה בתחלתה

נמצאים אנו בראש השנה שחל בשבת, שאין אנו מקיימים את מצות תקיעת שופר. ואמרו חז"ל (ר"ה טז, ב) כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה, מריעין לה בסופה, ע"כ. וכתבו התוס' (בד"ה שאין) בשם בה"ג, שלא מדובר בראש השנה שחל בשבת, שאז אין אנו תוקעים בשופר. אלא מדובר במקרה שאירע אונס ולא תקעו בשופר, בזה אמרו חז"ל 'מריעין לה בסופה'. והקשה הגר"א קוטלר זצ"ל (משנת רבי אהרן ח"ב עמ' ר) שהרי בכל מקום אמרינן שאם חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה (ברכות ו, א). וא"כ מדוע אם לא תקעו בשופר מחמת אונס, לא יחשב כאילו עשה. וביאר כיון שסוף סוף חסרה סגולת השופר, שיש בו כדי להעלות זכרון לטובה, כמו שאמרו חז"ל 'אמרו לפני זכרונות, כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה ובמה- בשופר. ולגבי זה לא מועיל מה שנחשב כאילו עשה. אך עדין תמוה, א"כ מה זה שונה ממה שלא תוקעים בראש השנה שחל בשבת, והרי גם בזה עדיין חסרה לנו סגולת השופר. אלא כשנתבונן בזה נראה דבר מפליא כמה חז"ל הרחיקו לכת במה שאסרו לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת, משום גזירה שמא יעבירו ד' אמות ברה"ר, שהרי הוא עסוק במצוה וכוונתו למצוה ואמרינן (סוכה מא, ב) גבי מי ששכח והוציא לולב לרה"ר פטור, משום דהוי טועה בדבר מצוה, והוא הדין בשופר. נמצא שאף אם יעבירו ד' אמות ברה"ר, אין כאן חיוב חטאת ועכ"ז כ"כ היה חמור לחז"ל, עד שהיה כדאי לבטל מצות שופר בכל ישראל. הרי מכאן מסירות נפש עצומה בויתור על הסגולה הנפלאה לזכות בדין. וזה גופא מועיל לסתום המשטין במקום סגולת השופר. וכמו שאמרו חז"ל (ברכות כ, ב) שאמר הקב"ה למלאכים, איך לא אשא פנים לישראל שמחבבין את המצוות יותר מכפי שמחוייבים, שכתבתי בתורה "ואכלת ושבעת וברכת" והם דקדקו על עצמם עד כזית וכו'. הרי לנו שע"י שישראל מחבבים את המצוות יותר מכפי שמחוייבים, בזה הקב"ה נושא להם פנים שלא לדקדק עמהם, וע"י כך מסתמך טענותיו של השטן, עכ"ד. והיי רצון שזכות זו שאנו מוותרים על מעלת סגולת מצות שופר, כדי שח"ו לא ניכשל בחטא, מרוב חביבותנו למצוות. יעמוד לנו שישא ה' פניו אלינו ונזכה לשנה טובה ונחיה טובה.

נזהרים לא לאכול אגוז בראש השנה, שהאגוז בגימטריא חטא (רמ"א סי' תקפ"ב)

שאלה

"אגוז" בגימטריא-17. ו"חטא" בגימטריא-18. נמצא שאגוז אינו בגימטריא שווה לחטא ואם כן מדוע נמנעים מאכילת אגוז בראש השנה?

תשובה

א. כשקוראים את המילה "חטא", אין מרגישים את ההברה של האות אלף, ממילא האות א' אינה נחשבת. [וכ"כ רש"י (שמות י' כא) שיש לנו תיבות הרבה חסרות אלף, לפי שאין הברת האלף נכרת כל כך, אין הכתוב מקפיד על חסרונם]. ובדגל מונה אפרים (לקוטים לפרשת דברים) הביא מזקנו הבעל שם טוב זצ"ל, שהוא אלף בחטא, היא לא נכרת בהברה והטעם לפי שהרשע בשעה שרוצה לעבור עברה שוכח באלופו של עולם. (תע"ע בשו"ת התעוררות תשובה בהערות לרש"י סי' תקפ"ב במה שכתב בזה).

ב. כשעושים גימטריא וחסר אחד אינו מעכב דכתיב "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" וראה כי מנשה ואפרים גימטריא ראובן ושמעון ואחד חסר (החיד"א בספרו דבש לפי מערכת ג' אות יד בשם לקוטי גורי האר"י והרמ"ע, וכע"ז כתב הסט"פלער זצ"ל בספרו ברכת פרץ הקדמה לחלק הפרפראות משבילי הלכות).

ג. המילה "חטא" היא בלשון ארמית ח"ט (ע"י תרגום אונקלוס פרשת שופטים י"ט, טו. אך בתנ"ך (תרגום ימינני) כתוב חטא עם אלף).

ד. בראש השנה אנו מתרחקים אפילו מסמוך לחטא כמו ש-17 הוא סמוך ל-18. וכמו שנוהרים מפת פלטר בעשרת ימי תשובה (כמבואר בשו"ע סי' תר"ג) שאפילו שאינו חטא אנו נמנעים מזה, כי הוא סמוך לחטא, כך אנו מתרחקים מכל דבר שיש בו קירבה לחטא.

ה. מצינו לגבי חטא שחטאו עיני העדה, שחטאת לאחר העולה, כתוב בפסוק (במדבר טו"ב) 'חט' בלא א' (ע"י רש"י במה שביאר בזה) ואולי אפשר עוד לתת טעם בזה, שלא נכתב א', כיון שאינו חטא גמור שבה באשמתו, דמאי הו"ל למיעבד שחטאו עיני העדה, ויתכן שזה בא הרמ"א לרמוז לנו, שבראש השנה צריך להתרחק מכל חטא שהוא, אפילו מחטא שאינו באשמתו.

שאלה

הרי אגוז הוא גם בגימטריא 'טוב' ואם כן מדוע אנו מחשיבים רק את הגימטריא 'חטא'?

תשובה

בדעת תורה למהרש"ם הביא הגהה ברש"י (שע"ה י"א, א) שכתב וז"ל: אמור המעתיק בימי חורפי הקשיית לישאל לכמה גאונים על שכתב א"מ זקני מהרמ"א בהגה בהל' ר"ה שאגוז בגימטריא ח"ט והלא הוא גם גימטריא טו"ב. ותוצאתי ע"פ הזוהר מה שהקשה ר"א את אביו רשב"י על שאחז"ל "ולא קם נביא בישראל" אבל באו"ה קם ומנו בלעם כו'. והשיב לו מפסוק "גם את זה לעומת זה" כו'. שאפי' יש קדושה בטומאה אסור ללמוד אותה שנאמר "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל", ויובן אף אגוז גימטריא טו"ב הואיל ויש לה קליפה- גימטריא ח"ט, אין אוכלין אותה בר"ה. ונענו לי ראשיהם הגאונים ההם, עכ"ד. ומהגר"א דינר שליט"א שמעתי (וכ"כ בלקט הלכות לחודש תשרי עמ' 13) שכיון שסוף סוף יש קצת שייכות בגימטריא. בין אגוז לחטא, אפילו שזה צד רחוק, לא רוצים לאוכלו.

אמר הרבי מקוצק זצ"ל, שלא אוכלים בראש השנה אגוזים משום שאגוז גימטריא 'חטא' אנשים שוכחים שגם עצם עשיית חטא יש למנוע, שהוא בגימטריא 'חטא'. (גליון מים חיים להגר"א דינר שליט"א) המשגיח הגר"ש וולבה זצ"ל היה רגיל להתבטאות: אם מלפפון חמוץ לא אוכלים בראש השנה, "פנים חמוצות" בוודאי שלא עושים.

חטאים בראש השנה, שלא ליתן פתחון פה לשטן לקטרג עליו, וכשמזכיר ל"חייבים" היינו רשעים, ועוד יש להקשות מה שאנו אומרים בתפילה "ומפני חטאינו גלינו מארצנו". וכן בתשליך אנו אומרים "יכבוש עוונותינו ותשליך במצולות ים כל חטאתם", וכן בתפילת הש"ץ קודם מוסף שמזכיר שם בלחש חטאים, וכן 'אבינו מלכנו חטאנו לפניך', 'סלח ומחל לכל עונותינו' 'מחה והעבר פשעינו וחטאתינו', 'מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי חובותינו' ועוד. וצ"ב אמאי בזה לא חששו לקטרוג מהשטן.

ד. והנה המג"א הביא את דברי הבית יוסף הנ"ל שלא לומר אבינו מלכנו חטאנו לפניך, והוסיף שלומר פסוקים שיש בהן הזכרת חטא אין קפידא כיון שאינו דרך וידוי, ובשל"ה כתב דשלא בשעת התפילה שרי, ולכן נכון להתוודות בשעת התקיעות בלחש בין סדר לסדר, ובפירוש המחזור מפרש א"מ חטאנו לפניך כלומר אבותינו חטאו שעבדו אליילים, ואנו אין לנו מלך אלא אתה, לכן עשה עמנו למען שמך, עכ"ד. מבואר שלהתוודות בלחש וכן לומר פסוקים שיש בהן הזכרת חטא, אין קפידא בזה ונראה משום שאין השטן מקטרג כשאומר בלחש או בדרך פסוקים, ולפי"ז אתי שפיר מה שמזכירים בתפילה "ומפני חטאינו גלינו מארצנו" דהוי כמו לומר פסוקים, דאינו אומר זאת בתורת וידוי, אלא בתפילה, שאין אנחנו יכולים לעלות ולהשתחוות לפניך וכו', וכן גבי תשליך דהוי פסוקים. אך אכתי צ"ע האין אומרים אבינו מלכנו חטאנו לפניך ועוד והרי זה לכאורה בתורת וידוי. ונראה שהרמ"א לא ס"ל כהבית יוסף בזה אלא פליג עליו וס"ל שאפשר להזכיר חטאים בראש השנה וכן כתב הרמ"א בדרכי משה (סי' תקפ"ד) להדיא, על מה שכתב הב"י שלא לומר "חטאנו לפניך" וז"ל: 'ואין המנהג כדבריו', ע"כ. מבואר שס"ל שמותר להזכיר חטא בראש השנה.

ולפי"ז אתי שפיר שמותר לברך הגומל בראש השנה, גם אליבא דהבית יוסף, משום דהוי כמו פסוקים ואינו אומר בתורת וידוי, והוא מזכיר את חסדו יתברך שגומל כל טוב. וכן יש להוסיף שמצינו עוד פירוש בברכת הגומל מהגר"ע איגר (בהגהותיו בסי' רי"ט) בשם המהר"י בסאן שאין הכוונה ב"חייבים" חובה או עונש, אלא הכוונה חייבים הוא מלשון חובה שאדם מקבל טובות הרבה מהקב"ה והוא חייב לו ע"ז ובכ"ז הקב"ה ממשיך להיטיב עמו עוד טובות אחרות. ולפי פירוש זה, ודאי שאין שום חשש בלברך הגומל בראש השנה. אך עכ"פ רוב הפוסקים לא נקטו כפירוש זה.

ה. אך אכתי צ"ע דאם לרמ"א מותר להזכיר חטאים, א"כ אמאי כתב שנמנעו מלאכול אגוז בגלל הגימטריא חטא. וגם אם נימא כהמג"א שהחמיר בזה, והרי בפסוקים כל שלא מזכיר דרך וידוי מותר, א"כ אמאי באגוז החמירו יותר. והנראה בזה משום שעכ"פ אגוז הוא לא סימן טוב לאוכלו בראש השנה כמבואר בחת"ס (בהגהותיו סי' תקפ"ג) שכתב עוד טעמים במה שנמנעו מאכילת אגוז, ועי' במחצה"ש ובשע"ת (שם). וכ"כ במקור חיים שהטעם שנמנעים מאכילת אגוז בר"ה הוא ע"פ הסוד. וכע"ז כתב ביפה ללב (סי' תקפ"ג) שהקשה האין אומרים בתשליך את הפסוק "ותשליך במצולות ים כל חטאתם", וביאר משום שאגוז אינו מסמנא מילתא באכילתו. וכע"ז כתבו בדעת תורה (שם). ובספר קהילת יעקב (ערך אג).

ו. אך העירוני דנהי שנמנעים מאכילת אגוז מפני טעמים אלו, אך עכ"פ הרמ"א לא הזכיר טעמים אלו, אלא הזכיר הטעם שהוא בגימטריא אגוז והאין יתכן שלהזכיר חטאים התיר ולאכול אגוז שהוא רק בגימטריא חטא החמיר. וביאר לי ידידי הרה"ג ר' משה שמעון מלין שליט"א, שהטעם שהרמ"א החמיר באגוז, זה לא מפני, שכיון שהוא בגימטריא חטא השטן יקטרג, אלא השטן כלל לא מקטרג בזה, אלא טעמא אחרינא איכא, דכיון שאגוז בגימטריא חטא, ממילא זה לא מסמנא מילתא, כמו שמצינו שלא לאכול בראש השנה מאכלים מרים וחמוצים, מפני שזה לא מסמנא מילתא, הוא הדין בזה. וסייעתא לדבר שהרמ"א הזכיר זאת בסי' תקפ"ג שבו מבואר כל דיני האכילה בראש השנה, משום סימנא מילתא. ולא הזכיר זאת בסי' תקפ"ד שבו הזכיר הבית יוסף את הענין של הזכרת חטא בראש השנה.

מסקנת הדברים:

מותר לברך ברכת הגומל בראש השנה.

שו"ת מהר"ג רבי משולם משולמי שליט"א

עיי שיקח שוב את הסיר לברו, נחשב לשתי טרחות ואסור.

מקור וטעם: אין צריך להקפיד בכמות המים כמבואר בש"ע סימן תקכ"ז סעיף כ"א ודוקא בטרחא אחת כמבואר בדבר משולם בהלכות יו"ט דף כט הערה נ"ט.

ו. שאלה: מי שבישל בערב יו"ט ביצים בתוך סיר עם מים, ולמחרת ביו"ט רוצה לחמם את הביצים, האם צריך להוציא את הביצים מן המים ולחמם רק את הביצים בתבנית נפרדת, היות והביצים יתחממו גם בלא מים, נמצא שמבשל את המים ללא צורך.

תשובה: יכול לחמם את הביצים עם המים. מקור וטעם: היות ובישול מלאכה המותרת היא ביו"ט אם יש צורך קצת מותר, ובנידון דידן היות ועיי שיחמם את הביצים עם המים הביצים יתחממו יותר טוב ויותר מהר מותר.

ז. שאלה: מעשה באדם שבירך גאל ישראל, וענה קדיש ובמקום לברך ברכת השכיבנו התחיל להתפלל תפילת שמונה עשרה עם הציבור האם יכול לברך ברכת השכיבנו לאחר התפילה.

תשובה: יכול. מקור וטעם: ש"ע סימן ס' סעיף ג' שהסדר לא מעכב.

ח. שאלה: בשאלה הנ"ל, האם אפשר לכתחילה לדלג את ברכת השכיבנו ולאומרה אחר התפילה בכדי שיוכל להתחיל תפילת שמונה עשרה עם הציבור.

תשובה: לא. מקור וטעם: דעת הגרש"ז אויערבך והגר"ש אלישיב ור' חיים קניבסקי זצוק"ל שאין לשנות מסדר התפילה בשביל תפילה בציבור ועיין בספר דבר משולם סימן קל"ח עמוד פ"ח מה שכתב בזה.

ט. שאלה: בשאלה הנ"ל, מה הדין כאשר התחיל ה' שפתי תפתח האם יפסיק ויברך ברכת השכיבנו או שימשיך התפילה.

תשובה: לבן איש חי מותר, ויתכן שלכף החיים אסור.

מקור וטעם: כתב הבן איש חי שנה ראשונה פרשת ויקהל שמי שמתפלל מנחה והתחיל ה' שפתי תפתח, ושמע קדיש או קדושה יענה, ע"כ. ונראה שה"ה שיכול להפסיק ולברך השכיבנו, ובכף החיים סימן קי"א ס"ק ד' כתב שהנוהגים לומר פסוקים במנחה ומוסף קודם ה' שפתי תפתח, לא יאמרו לאחר שהתחילו ה' שפתי תפתח משום שזה תפילה אריכתא, ע"כ. ולפי דבריו יפסיק לברך ברכת השכיבנו, ואפשר שיש לחלק דדוקא לענין אמירת פסוקים לא יפסיק משום שאין להם שורש בתלמוד, משא"כ ברכת השכיבנו שהיא מסדר התפילה.

י. שאלה: מי שהוריו הגיעו לבקרו וקם לכבודם כשנכנסו, ונתישב כשהגיעו למקומם, האם בזמן

א. שאלה: יהודי שמתחזק ביהדות האם אפשר להקל לו שימתין חמש וחצי שעות בין אכילת בשר וחלב.

תשובה: אפשר. מקור וטעם: ש"ע יור"ד סימן פט סעיף א' כתב וז"ל "אכל בשר אפילו של חיה ועוף לא יאכל אחריו עד שישהה שש שעות" ע"כ. אמנם ברמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פרק ט' הלכה כ"ח כתב וז"ל "מי שאכל בשר בתחילה בין בשר בהמה בין בשר עוף לא יאכל אחריו חלב עד שישהה ביניהן כדי שיעור סעודה אחרת והיא כמו שש שעות" ע"כ. אחד מתלמידי ר' אהרון קוטלר זצוק"ל אמר שר' אהרון הקל במקום הצורך בחצי השני של השעה הששית, וכן אמר הרב יהודה שפירא מראשי כולל חזו"א זצוק"ל ואף המתחזק ביהדות שקשה לו לשמור את ההלכות נחשב למקום צורך ואפשר להקל לו.

ב. שאלה: מי שפגש את חברו בעת לוויה האם מותר ליתן לו שלום.

תשובה: כמדומה שמנהג העולם שלא נותנים שלום זה לזה, וכעין שמצאנו בערוך השלחן (יור"ד סימן שפה סעיף ד') שכתב וז"ל "שכשם שאין שאלת שלום בבית האבל כל ז' לא האבל לאחרים ולא אחרים לאבל, וכמו כן אחרים זה לזה לא ישאלו לשלום בבית האבל דבתוך ימי שבעה אין להזכיר שלום בבית הזה", אמנם מותר להנהן בראשו לחברו בסבר פנים יפות.

ג. שאלה: ההולך בשעת לוויה לפני המיטה האם נחשב שמלוה את המת.

תשובה: כן. מקור וטעם: היות וכל הליכה שניכרת לכבוד המת נחשבת לוויה.

ד. שאלה: האם מותר לבשל ביצים שיש עליהם כיתוב ביו"ט ועיי הבישול נמחקים האותיות.

תשובה: מותר. מקור וטעם: ש"ע סימן של"ד סעיף כ"ב כתב שגרם כיבוי מותר, ואף הרמ"א שהתיר בשבת רק במקום פסידא, ביו"ט התיר גם שלא במקום פסידא כמבואר בסימן תקד סעיף ג', ובמשנ"ב ס"ק פ"ה ובשעה"צ ל"א, ומה שאסר בקיצור שלחן ערוך סימן צ"ח סעיף ל"ב בענין עישון אם כתובים על הניר אותיות אסור משום מחיקה, משום שאין זה נחשב לגרמא אלא למעשה בידים שעיי שאיפתו נמחקים האותיות.

ה. שאלה: בשאלה הנ"ל, האם צריך להקפיד ליתן רק את כמות המים שמספיקה לבישול או שלא צריך להקפיד בזה.

תשובה: אין צריך להקפיד, ודוקא בטרחא אחת אבל בשתי טרחות אסור, ושתי טרחות אינו דוקא כאשר הסיר על האש ורוצה להוסיף עוד מים אלא אפילו אם מונח הסיר על השיש ורוצה להוסיף מים

שהותם בבית יש שוב חיוב קימה, וכגון שקמו ומהלכים בבית או שנכנסו לחדר אחר וחזרו.

תשובה: לפי מרן אם ההורים נכנסו לחדר אחר או שישבו במקומם ונסתיימה הקימה וקמו שוב או שחזרו מן החדר צריך לקום שוב, ולפי הרמ"א שקמים רק ב' פעמים יקום פעם נוספת בפעם האחרונה שנכנסים או שיוצאים, ואפשר דאף לדעת מרן ההורים מוחלין ויהיה די בפעמים כדעת הרמ"א. מקור וטעם: אעפ"י שההורים לא נכנסים מרשות אחרת, מ"מ נפסק בש"ע ברבו מובהק שאם רבו עולה לתורה חייב לעמוד כשהוא הולך לספר תורה וה"ה באביו כמבואר בפוסקים, ע"כ מבואר שהחיוב קימה בפני אביו כל שהוא מהלך ואפילו באותה רשות. וכן מההלכה שצריך לקום כשרואה את אביו מלא עיניו עד שמתישב במקומו מבואר שהגדר הוא כל שאביו מהלך צריך לקום מפניו, אמנם בערוך השלחן סימן ר"מ ס"ק כ"ד כתב שבבית אין חיוב קימה ודבריו צריכים בירור. ולדעת המחבר צריך לקום כל פעם שאביו קם ממקומו ומהלך ולא כמו שכתב הרמ"א שצריך לקום ב' פעמים כמבואר בברכ"י סימן רמ"ב סעיף כ"א.

יא. שאלה: בשאלה הנ"ל מה ההגדרה של נסתיימה הקימה, בכדי שנתיר לו לישב, ושיצטרך לעמוד שוב כשעוזב את המקום, וכגון שהוריו קמו להכין שתיה חמה או ליטול ידיהם, ומיד חוזרים למקומם.

תשובה: יש להסתפק ויש להחמיר, ולכן כשאביו מכין שתיה חמה או שנוטל ידיו ישאר עומד, ואם ישב כשאביו חוזר יעמוד שוב.

עיצות והארות בעבודת ה' – "זכרו תורת משה עבדי"

שיהיה הוא נותן התורה, והכל רק בכדי לעשות את רצון ה'", ע"כ דבריו המתוקים קילורין לעינים. ופעם שאל המשגיח אם היינו מוצאים את הקבר של משה רבינו מה היה כתוב על המצבה, ואמר שהינו רואים שכתוב **"פה נטמן עבד ה'"** שהרי אנו אומרים בתפילה **"ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו"**, עוד אמר שדוד המלך אמר גם את הארי ואת הדוב הכה עבדך שאעפ"י שהיה דוד חזק מאוד ידע להתכופף לבוראו, וגם בשופר רואים ענין זה שהוא חזק ולמרות כוחו החזק הוא כפוף.

וחשבתי בס"ד שענין זה רואים ממה שכתוב בגמ' בברכות שחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, היינו באותה שמחה שמברך על הטובה כך צריך לברך על הרעה, ובפשטות מבינים שהטעם לכך היות ואנו מאמינים שכל מה שה' עושה הוא לטובה וכמו שמביאה הגמ' שם במעשה דר"ע, אמנם המחבר בסימן רכ"ב סעיף ג' כתב וז"ל חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלמה, ובנפש חפצה, כדרך שמברך בשמחה על הטובה, כי הרעה לעובדי השם היא שמחתם וטובתם, כיון שמקבל מאהבה מה שגזר עליו ה', נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם, שהיא שמחה לו" ע"כ, ומשמע שצריך לברך על הרעה בשמחה משום שאנו צריכים להיות "עובדי השם" והיינו שרצוננו יהיה כרצון המקום, ובזה להיות שמחים.

נכתב ונערך בס"ד ע"י נצח שלמה 0548468259

כתוב בתורה בסוף חומש דברים (ל"ד, י"ב) וז"ל הפס' **"ולכל היד החזקה לכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל"** ע"כ. וכתב רש"י בד"ה **"לעיני כל ישראל"** שנשאו לבו לשבור את הלוחות לעיניהם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת ישר כחך ששברת ע"כ.

שאל המשגיח **הגה"צ ר' אליהו רוט זצוק"ל** בספרו, היות ואנו יודעים שלסוף יש משמעות א"כ מדוע התורה מסיימת בזה שמה שבר את הלוחות, ומשמע שבדבר זה התורה הק' באה ללמדנו כיצד משה רבינו ע"ה הגיע למעלה להקרא **"איש האלוקים"**, ומבואר ברמב"ם שנבואת משה רבינו היתה במראה ולא בחידות, ותמונת ה' יביט, משא"כ שאר הנביאים שהיו רואים דרך משל ע"כ. וביאר המשגיח זצוק"ל וז"ל **"זה סוף התורה והכל הולך אחר החתום, כי כל ענין התורה היא להגיע לכך שרצוננו יהיה כרצון המקום** ושלא תהיה שום חציצה ומחיצה בין האדם לבוראו, ושהאדם יהיה דבוק בה' דביקות כה מוחלטת ששום כח לא יוכל לנתקו מחבור זה, ולזה זכה משה, וזה מש"כ **"זכרו תורת משה עבדי"**, ולמה זכה שהתורה תקרא על שמו, כי מעט עצמו עליה, כי ע"י מיעוט האדם את עצמו זוכים להיות **"איש אלוקים"**, ואיפה רואים ענין זה בשיאו, אם לא בשבירת הלוחות, כי הוא מיעט עצמו עליה על התורה, היה מוכן לוותר על כך

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמדו בספריו:
תשלומי חן וחסד ושלמא רבא
מן שמיא ועיניכם תראנה בנים
ובני בנים כשתלילי ויהיו סביב
לשולחנכם, חכמים ונבונים
ובתים מלאים כל טוב, גם עושר
גם כבוד לא יסופו מזרעכם וכו',
בני חיי ומונחי טוב.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:
מי שישתדל בהדפסת ספרי אהיה לו
למליץ, וכי"כ הנד"ק רבי צדוק הכהן
מלובלין וז"ל: הבטיח הגאון שיעשה
טובה לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור, וכן היה באמת.
עשה טובה לכולם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורנשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למגן ולעזר גם אחר פטירתי
ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להגה"ק מקודיגלוב עה"ת
עמוד רמ"ב) וכי"כ השם משמאל:
ובטח יהיה למליץ יושר
למיימנים בה

ילקוט סופר

רבי יוסף לייב ב"ר אליעזר
זוסמאן סופר זצ"ל
כתב בצוואתו למי שילמדו או יפרסם דבריו
אני אוטיב עמכם להמליץ טוב בעדכם
לפני אל חי, ואם יבואו על קברי
יתפללו ויאמרו איה ממוזר תהלים
ג"כ אשתחוה גם אני לפני שמוע
קול בבית עמו ישראל ברחמים
ואצטרף תפלותי עמכם
לשוב להם כל הימים

לב העברי

רבי עקיבא יוסף
ב"ר יהואל שלעזינגר זצ"ל
כתב בצוואתו
בקשתי שטוחה שישתדלו
להדפיס ספרים שלי, ואני
תפילה להש"ת, צעק לבי אל ה'
בין בחיי בעוה"ז, ובעוה"ב אם
יהיה בכוחי, אקוה שלא לחיות
כפוי טובה ח"ו, ובעולם האמת
אקוה כי לא יבישו בי תומכי.

אתון דאורייתא

רבי יוסף
ב"ר יהודה ענגיל זצ"ל
העיד חתנו הגאון רבי יצחק
מנחם מארגענשטערן זצ"ל
בהספרו
רבינו בטרם עלה השמימה
הבטיח כל מי שייסייע בהדפסת
החיבורים שלו יהיה לו למליץ
יושר בעולם העליון

צדקת הצדיק

רבי צדוק
ב"ר יעקב רבינובין זצ"ל
אמר קודם פטירתו
שמבטיח כמו הבטחת בעל
מלא העומר שמי שירשם
דבריו יהיה לו למליץ יושר

שערי זבול

רבי זבולון
ב"ר אברהם משה המבורגר זצ"ל
הבטיח כמה פעמים שיעשה
טובה וימליץ טוב למי שיעשה
טובה לנשמתו, וכך חרות על
מצבתו

מלליצי יושר

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב?
פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה?
פארוואס האב איך צער גידול בנים?
פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען?
פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, פלאצקע גאון, אבני נזר, ילקוט סופר, צדקת הצדיק, לב העברי, רבי יוסף ענגיל, רעננה רב, און ר' יהוקאל אברמסקי, ר' זבולון המבורגר זצ"ל וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

לע"נ הרה"ק המקובל המלוב"ן ר' רפאל ב"ר אברהם ריס ז"ע

מפני מה אין אומרים ישראל שירה ברה"ה. אמרו (רה"ל): אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע מפני מה אין אומרים לפניך ישראל שירה ברה"ה וביוה"כ. אמר להם: אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה. מקשים העולם, וכי מה איכפת להם למלאכים בזה אי אומרים ישראל שירה. ותיקן העיון יעקב ע"פ הא דאמרו (חולין צב): שאין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל שירה למטה, ולכן הם שואלים מדוע אין ישראל אומרים שירה, כי זה גורם שגם הם לא יוכלו לומר. וקשה על תירוצו, דהתוס' (ערכין י: ד"ה אמרו) כתבו, דמהא דלא אמרה הגמרא 'אמרו מלאכי השרת מפני מה אין אנו אומרים שירה', אלא אמרה 'מפני מה אין ישראל אומרים שירה', מוכח שמלאכי השרת עצמם אומרים שירה, ע"ש. וצ"ע דהרי בגמרא חולין מבואר שאין המלאכים אומרים שירה רק מתי שישאל אומרים שירה. ויש לומר ע"פ מה דאיתא במדרש (ילקוט רמז ת"ד) שהמלאכים נוהגים כבוד זה לזה, והקטן אומר לגדול להתחיל, וזה הפירוש 'ומקבלין דין מדין', כלומר דמי שאומר שירה מקבל הזמנה מחברו. והנה אמרו (חולין צב): חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת, שישאל מזכירים את שם ה' לאחר שני תיבות 'שמע ישראל', ומלאכי השרת אחר שלושה תיבות, ואין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל. ומשמע מהגמרא שהטעם שאין מלאכי השרת אומרים שירה עד שיאמרו ישראל שירה, הוא מפני שישאל גדולים וחשובים ממלאכי השרת, ומלאכי השרת מכבדים אותם שיהיו תחילה, דהמלאכים נוהגים כבוד לכבד את מי שגדול מהם. אבל זה דוקא ביום שגם ישראל וגם המלאכים אומרים שירה, דאז אין המלאכים אומרים שירה עד שיאמרו ישראל תחילה שירה, אמנם ביום שאין

יום א' כ"ד אלול
יומא דהילולא של בעל החזון יחזקאל זצ"ל

**אם לא עכשיו אימת?
עכשיו הזמן לזכות לברכת והבטחת בעל החזון
יחזקאל זצ"ל
"אמליץ טוב לכל מי שילמוד ספרי, וכן אמליץ
טוב לכל מי שיפרסם את דברי תורתו!"**

הוראת שעה, מכל מקום זה לא עלה בלבו, והא ראייה שבאמת לא נקרב, וא"כ ממילא ידע שאי אפשר שאדם יהיה קרבן, ואעפ"כ אמר כיון שאברהם אבי מצווה, אשתוק ואקבל באהבה.

וכן גבי תקיעת שופר נמי אע"פ שישראל עם קדושים יודעים שתקיעת שופר היא טובה גדולה לישראל שעל ידה עומד הקב"ה מכסא דין ויושב על כסא רחמים, אע"פ כן כיון שחז"ל אמרו שלא לתקוע, נשמע לדבריהם, והוי דומיא דעקידת יצחק, וא"כ אדרבה, באמת ע"ז זוכר הקב"ה עקידת יצחק ומתמלא עליהם רחמים, והבן מאד. (נאות הדשא ח"א עמוד קנ"ד).

ותשלך במצולות ים כל חטאתם. הנה יש ב' מיני תשובה: (א) האדם חוזר מחטאו, אבל עדיין נושא ונותן עם לעשות החטא אם לאו. (ב) החטא נמאס בעיניו ומשליכו מעליו, וזה הוא עיקר התשובה. וזה כוונת הכתוב "ותשלך במצולות", בכוח השליכו גלולים מעליכם, השלכה פירושו כמו בן המלך אם מגיע אליו דבר שאינו לפי כבודו, משליכו מעליו [ואינו נושא ונותן עם להתעסק בזה].

ואיתא בכתבי האריז"ל כי בעשרת ימי תשובה, מגיעים למדרגת בני מלכים, אף דבכל השנה יש לישראל מדרגת בני מלכים, אכן בעשרת ימי תשובה נתגלה זאת המדרגה, משום זה נקל בימים אלו לבוא לתשובה. כי עבור בן המלך אינו לפי כבודו דברים גרועים כנ"ל, וזה הוא עיקר התשובה להשליך מעליו החטא כנ"ל, כי אם האדם נושא ונותן בהחטא, אף שחוזר בו מלעשותו, אם אינו נמאס בעיניו להשליך מעליו כנ"ל, אזי בכל פעם יוכל לבוא להחטא. (נאות הדשא ח"ג עמוד קע"ט).

לע"נ הרה"ק ר' צדוק ב"ר יעקב הכהן זצ"ל יא"צ
ס' אלול

שיר המעלות ממעקים קראתך
ה'. בר"ה ובכל עשרת ימי תשובה אומרים 'שיר המעלות ממעקים קראתך ה', אדני שמעה בקולי תהינה אזניך קשובות לקול תחנוני'. ויש להבין הלשון 'שמעה

בקולי', הלא אמרו (ברכות כד): המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה. וכמו שמצינו שהתל אליהו בנביאי הבעל ואמר להם 'קראו בקול גדול', כי אצל הש"ת אין חילוק אם אפילו מתפלל בלחש, כי הוא עונה לחש. אמנם המכוון [אינו על תפילה בקול רם, אלא המכוון] הוא על קול צעקה היוצא ממעמקי הלב, עד שאינו יכול לפרוט בשפתיו אפילו בחיתוך הדיבור, רק שצועק בקול פשוט מכאב לבו, ותפילה כזו מקובלת ביותר, כמו שנאמר (תהלים ק"ב) 'תפילה לפני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו', שתפילת העני עוספת שאר התפילות, מפני שלפני ה' ישפוך שיחו, היינו כמי שמשיח צערו ודאגתו לפני אוהבו כדי להפיג הצער מלבו. וכלשון הזה נמצא באנשי כנסת הגדולה שנאמר (נחמיה ט') 'ויזעקו בקול גדול', ואמרו ז"ל (סנהדרין סד.) שאמרו בימי ביא וכו', היינו צעקת קול פשוט מעומק כאב הלב על גודל הצער של התגרות היצ"ר. וזה הפירוש 'תהינה אזניך קשובות לקול תחנוני', 'לקול' דייקא, לא להתחנונים, כי לתפילה נצרך עת רצון, ולא בכל עתים נענה. אבל הקול צעקה היוצא מאנקת מעמקי הלב, זה נשמע תמיד מצד מדת הרחמנות שלפניו יתברך שנקרא 'האב הרחמן'.

והענין הזה נפעל בכללות נפשות ישראל בר"ה ע"י שמיעת קול שופר, שיחיה נתעורר בהם עיד"ז הצעקה שיחיה מפנימיות נקודת הלב, כדאיתא ברמב"ם (פ"ג תשובה ה"ד) הרמז על תקיעת שופר ברמב"ם 'עורו ישינים מתרדמתם'. ועל זה נאמר הפסוק 'אשרי העם יודעי תרועה', 'יודעי' דייקא, היינו שנכנס בהם הדעת של התרועה, היינו ההכרה והדעת של שבירת הלב בפנימיות

ישראל אומרים שירה, שפיר יכולים המלאכים לומר שירה. ולכן אף בר"ה ויוה"כ רצו המלאכים בתחילה להמתין שיאמרו ישראל שירה קודם, אבל כשראו שישראל אינם אומרים שירה, הם שואלים מהקב"ה מדוע אין

אומרים ישראל שירה, ולאחר שהשיב להם הקב"ה שישראל אינם יכולים לומר ביום זה שירה, אזי אומרים המלאכים שירה וכדברי התוס' בערכין הנ"ל. (זרע שמשון פרשת אמור אות ח').

לע"נ הנה"צ ר' יהודה זאב ב"ר יהואל צבי ליבוביץ זצ"ל יא"צ כ"ז אלול

תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב. ודרשו (ר"ה ח'): 'לישראל' הם ישראל, 'לאלקי יעקב' היינו האומות. ותמוה הא האומות אין יודעין מר"ה כלום. אך יראה על פי משל למלך שהיה לו מדינה חביבה עליו ולמדם חוקיו, אך היה ממונה להביא כל התנהגות המדינה לפני המלך, ובהיות שהמדינה ידעו שמרדו במלך, והמלך חפץ לזכותם, אך הקטיגור מקטרג, לזאת יעצו שיעוררו דין חזק להביא גם כן בני המקטרג לדין, ואז על כרחו מחמת שמורא לקטיגור בשביל בניו, על כן עושה פעולות לרכך הדין. והנמשל אנחנו עם בני ישראל קבלנו חוקיו וניתן רשות לקטיגור לקטרג 'פלוני עבד כך', כמו שהוא בזהר פרשת אמור (ח"ג דף צט.) ולזה העצה לתקוע בשופר, והשופר מורה על דין, כמו שכתב רבינו יערו דבש (דרוש ו'), והנה כשירצו לזון האומות, ודאי לא יהיה להם זכות והס"ם שרו של עשו ירא פן יפקוד דין על אומתו וגם הוא יעבור.

והנה בזהר (ח"ג רעה.) איתא שהס"ם רוצה להביא עדים, ומביא החמה, ואמר הקב"ה עד אחד אינו נאמן, ורוצה להביא הלבנה, והיא מכוסה. מיהו בן נח קיימא לן (סנהדרין נז:) דנהרג בעד אחד, וא"כ כשמביא החמה ומפקיד דינא על האומות, סגי בעד אחד, אבל על ישראל עד אחד אינו נאמן והלבנה מכוסה.

וזהו הכונה 'תקעו בחודש שופר' היינו לעורר הדין, והטעם לפי שהמקטרג מקטרג ורוצה להביא עדים ואינו מוצא הלבנה, והחמה יכולה להעיד באומות, וא"כ כשרואה המקטרג שמפקיד דינא על האומות, על כן עושה פעולה ללמוד סנוגוריה. וכמו שכתב הס"ו (סי' תקפ"ה ס"ק ז') ראשי תיבות 'שופר' 'שטן ואין פגע רע', והוא מובן כמו שכתבתי שרואה דעל האומות סגי בעד אחד - החמה, א"כ על כרחו צריך להתהפך לסניגור, וזה 'כי חק לישראל' לפי שהלבנה מכוסה, [לכן אין זה 'משפט' לישראל], אבל לאומות הוא 'משפט', א"כ על כרחו נהפך לסניגור ובעל כרחו יענה אמן. (דרשות מהרא"ל לר"ה, דרוש ה').

לע"נ הרה"ק ר' יצחק מאיר ב"ר אברהם יהושע העשיל זצ"ל מקאפישיניץ יא"צ א' תשרי

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. ומפרש בגמ' שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבידנו ד' אמות ברשות הרבים. ויש לעיין וכי משום חשש של טלטול יבטלו דבר גדול כזה, הלא ידוע מאמרם ז"ל שע"י תקיעת שופר הקב"ה עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים, וא"כ אין נבטל דבר גדול כזה שהוא טובת כל ישראל.

ונראה, דהנה ידוע שכל התקיעות הן להזכיר עקידתו של יצחק, וא"כ צריך להיות דומיא דעקידת יצחק, והנה בזמן העקידה היה אז יצחק בן ל"ז שנה כידוע, ומן הסתם ידע שאין אדם יכול להיעשות קרבן, ואף שאפשר שיארע לפעמים

מליץ יושר מול מגיד פשע

**אם לא עכשיו אימת?
עכשיו הזמן לגמור המקח עם
צדיקים מליצי יושר
'מקח בלייבט מקח'**

‘מעגלי צדק’ על פרשת ראה מסוגל לעשירות

ר' ישראל וואלף מאנדעל היה עשיר, ונהפך עליו הגלגל ונעשה יורד ונצרך לבריות, ואמר לו הרה"ק בעל מעגלי צדק מדעש: תהגה בספרי מעגלי צדק פרשת ראה, ותוושע ממצוקתך ויהיה לך הרחבה גדולה בלי מצרים. וכך היה, שאחר שלמד מעגלי צדק על פרשת ראה, נושע ויצא ממצר למרחב, והתברך בהשפעה מרחבה בכל ענינו. (הקדמת מעגלי צדק).

כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אליכם מכל שבטים לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה, והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם ונדבותיכם ובכורות בקרکم וצאנכם ואכלתם שם לפני ה' אלקיכם. הרמב"ם (פ"ח תשובה ה"ד) כתב: וכמה שמות שקראו לה כלומר לטובות הצפונה לצדיקים לעוה"ב אשר עין לא ראתה, ה' ה', ולמקום קדש, לבית ה'. והנה השל"ה (שער האותיות אות ג') פירש מה שנאמר 'גרים ותושבים אתם עמדי', ומה שנאמר 'גר אנכי בארץ', שהאדם צריך לידע כי בעוה"ז הוא בבחינת גר כאורח הנוטה ללון, צל עובר, כצל עוף הפורח, כלומר שהנשמה פורחת ממנו בכל עת, כמו שנאמר (קהלת זא): 'ויום המות מיום הולדו', דהיינו ד'יום המות' מתחיל 'מיום הולדו'. ולכן נאמר באדם הראשון 'מות תמות'. [דביום שאכל העץ הדעת] התחיל למות. [וכשיתבונן בזה, אז] יקבע כל דירתו רק בעוה"ב לחיקון הנפש שהוא העיקר. [וכמו שכתב השל"ה שם ה"ל: שתזכרו תמיד בין ענייכם שאתם גרים בעוה"ז וכו', כי האדם אין דירתו בעוה"ז, רק דירתו למעלה מצד בשמתו שהוא חלק אלוה ממעל].

ועל זה נאמר 'מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך', 'לאוהל' נקרא דירת ערא, וכמו שאמרו בפרקי אבות 'התקן עצמך בפרודור', כי העוה"ז דומה לפרודור בפני עוה"ב, ולכן מי שהוא בבחינת 'גר' בעוה"ז, בחינת 'אוהל' ופרודור, וזה 'מי יגור באהלך', ומי ש'ישכון' היינו לעשות עיקר משכנו 'בהר קדשך' בעוה"ב, הוא ודאי מי ש'הולך תמים ופועל צדק' וכו' וכל מעלות ומדות טובות שהזכיר בקרא.

ולכן קרא צווח 'כי אם אל המקום אשר יבחר ה', והיינו בית ה', טובה הצפונה לצדיקים, 'לשכנו תדרשנו', שכל עיקר דרישתכם יהיה רק לשכון שם, ועיד"ז תזכה 'ובאת שמה'. ואז 'הבאתם שמה עולותיכם' מחשבות הזכות העולה על הלב, 'וזבחיכם' וכו' מעשים טובים ועבודה מקרבת, 'ומעשרותיכם' וכו' הצדקה, וגם 'תרומת ידכם' מה שהוספתם ברוח גדיבה צדקות ומעשים טובים, 'ואכלתם שם לפני ה' אלקיכם' אכילה רוחנית, צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. (מעגלי צדק).

נקודת עומק הלב, כי בחינת דעת הוא ע"י חיבור המוח עם הלב, ועיד"ז נכנס ההכרה בעומק הלב. ועיד"ז מבקשים 'ה' שמעה בקולי', כי זה נפעל ע"י שאנו מקיימים מצוות שמיעת קול שופר כמו שמבדיין 'אשר קדשנו וכו' לשמוע קול שופר', שעיד"ז נתעורר הדעת בפנימיות מעמקי הלב, וממילא עיד"ז השי"ת שומע בקולנו ואוזניו קשובות לקול תחנונינו, כמו דאיתא (ויקרא רבה להג): שהשי"ת ג"כ מקיים כל המצוות. וכדאיתא בשם הבעש"ט זצ"ל עה"פ 'ה' צלך'. ועל זה אנו מסיימין בברכת שופרות 'כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה', היינו הקול היוצא מעומק שבירת הלב, וחווה 'שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים'.

וסוף המזמור 'יחל ישראל אל ה' כי עם ה' החסד והרחבה עמו פדות'. דאיתא במדרש (במדבר רבה יבג) שמשנה רבינו נתקשה במחצית השקל, כי כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, והיאך יוכל האדם ליתן כופר ופדין נפשו בדבר קטן כזה, עד שהראה לו הקב"ה כזה יתנו, היינו שבאמת אין דעת האדם משגת חסדי ה' כמה שמיקל על האדם להמציא פדות לנפשו בדברים קלים, כמו שאמרו (ערכין טז): אפילו פשט ידו בכיס ליטול וכו' ואפילו נהפכה חלוקו נחשב לתכלית יסורין לכפרת נפשו. וגם אפילו על אלו הפגמים שנאמר מפורש שאין להם תיקון ח"ו, עם כל זאת הרבה פדות והצלה לפניו יתברך, כמו שנאמר 'ואתן אדם תחתיו', ואמרו (ברכות סב): 'אל תקרא אדם, אלא אדום' וכו'. דפסולת של יעקב יחולו על ראש עשו וכו', וביחוד בזמן עשרת ימי תשובה, דנגד כל פרט נפש ישראל, נמצא פרט כנגדו באומות העולם שיש לו ניצוץ משורש קדושתו המחיה אותו. וכשנפש ישראל מייחל וחוסה בהשי"ת, נפדה נפשו מכל מיני פגמים שלו, ויחולו על החיפך כמו שנאמר 'נתתי כפרך מצרים' וכו', ועל זה מרמז הפסוק הזה 'יחל ישראל אל ה' כי עם ה' החסד והרחבה עמו פדות והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו'.

לע"נ הג"ר גרשון אברהם ב"ר ישראל משה ויזנפלד זצ"ל יא"צ כ"ה אלול

ותראה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק. מקור הדבר הוא מלשון הקרא שאמר אברהם 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה'. וכן מצינו בלשון חז"ל (ירושלמי תענית פ"ב) 'רואין אפרו של יצחק צבור ע"ג המזבח'. וברש"י עה"פ (ויקרא כ"ו): 'וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק', כתב וז"ל: למה לא נאמרה זכירה ביצחק, אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונה על המזבח, ע"כ, והוא מתורת כהנים. וצריך ביאור מאי נפק"מ אם הוא בזכירה או בראה

ונראה על פי לשון הכתוב (בראשית י"ח) 'ארדה נא ואראה', כי הראיה עושה רושם יותר חזק מפי הידיעה הן לענין עונש והן לענין השכר. וכתב הישמש משה בשם ספר אמרי בנימין, כי הקב"ה אמר בשעת העקידה 'עתה ידעתי', 'ידעתי' דייקא, שהיה אצלו ית' זכות העקידה בבחינת 'ידעתי' לבד, ואינו עושה רושם כל כך להגדיל הזכות. ועל כן ביקש אברהם 'ה' יראה', שהשי"ת יראה העקידה בבחינת 'ראה', להגדיל זכות העקידה בבחינת 'ראה' העושה רושם יותר, עכ"ל. ועל כן אנו מתפללים לפני השי"ת 'ותראה' לפניך עקדה, שיהא מעשה העקידה לפניו בבחינת 'ראה', ובזכות זה יתעוררו רחמיו לכבוש כעסו מעלינו, 'ויראו' לפניו זכיותינו.

לע"נ הג"ר יחיאל ב"ר צבי דוב שלעדינגר זצ"ל אביו של בעל לב העברי, יא"צ א' אלול

תענית ערב ר"ה. במה אשר החמיר מע"כ שגם הילדים מתענים ערב ר"ה, ע"פ מש"כ במג"א (סימן תקפ"א ס"ב) 'אפילו תינוקות מתענין'. שגה שגיאה גדולה, וצריך כפרה, אשר בזה"ז הוא מסכן נפשות בזה, וצער בע"ח דאורייתא, ולא יהיה ערב ר"ה חמור מיוהכ"פ דאיתא בסימן תרט"ז שקטנים מחנכים אותן רק לשעות, וכש"כ בערב ר"ה דאינו חיוב, ורק מנהג לאשר אפשר לו כשהוא בריא אולם, וגם אז יש להתענות רק תענית שעות*, ושוב אין חשש לחוקות הגויים, וזה עדיף ממה שנהגו לאכול קודם אור הבוקר אכילה חשובה אשר דרשו עליו 'לא תאכלו על הדם' [שלא לאכול קודם התפילה].

ו'תינוקות' דכתב המג"א, אין המכוון ילדים, כי אם בחורים מבן י"ג שנה עד בן י"ח שנה, ואז נקראים בשם 'תינוקות' כעין מה שאמרו (גיטין נח). 'שמעתי שהתינוקות התעללו בה', ומסתבר שזה אינו ילדים, אלא בחורים, וכעין יומא (דף כג): 'בא אביו של 'תינוק' ומצא כשהוא מפרפר'. והוא היה מפרחי כהונה משמש במזבח, וזה אי אפשר בתינוקות ממש, וכן כתבו הפוסקים (מטה אפרים סעיף ל"ח, ומ"ב סקט"ז), על כל לא יעלו מחשבות כאלו להחמיר בזה"ז חומרות אשר אין להם שורש בדברי תורה ומדברי סופרים, ונשמרתם מאוד לנפשותיכם וחי בהם. (שו"ת רבי עקיבא יוסף או"ח ח"ב סי' שע"ח).

אכילת אגוז בחודש תשרי. מה ששאל על המנהג שאין אוכלים אגוזים מר"ה עד אחרי הושענא רבא, והרי איתא בשבת (דף קט"ו) דהתירו קניבת ירק ולפצוץ אגוזים ביוה"כ לאחר מנחה. הרי שאכלו אגוזים לפני הוש"ר, עכ"ל. ולא אדע קושיא, דלפי פירש"י שם דהתירו כדי שתהא נפשו עגומה עליו שהוא שואף ומצפה לאכילה ואינו אוכל. ולפ"ז אינו מבואר שם שאכלו האגוזים, ורק מפצעים באגוזים כדי לעורר תאוה המאכל, ושוב אפשר להם לאוכלם האגוזים אחר הוש"ר.

* דהרמ"א הביא בשם המהר"ל דהמתענים ערב ר"ה, יאכלו קודם עלוה"ש משום חוקות העכו"ם שהיו נוהגים להתענות ערב חגיגה. ולזה כתב רבינו שאם אינו מתענה אלא לשעות, אינו צריך לזה, כיון דחוקות העכו"ם הוא להתענות כל היום.

* כדכתב המטה אפרים סי' תקפ"א סעיף ל"ח, שאין להשלים התענית משום דאין להכנס לחג כשהוא מעונה.

ועוד אפשר, דאפילו לפי דעת הראשונים שם שהכוונה שאכלו האגוזים בערב, אפשר לומר דאכלו את האגוזים כתושים למלאות בהם פת הבאה בכיסנין, וכשם שבטלו לגבי ברכה, כן בטלים לענין המנהג שלא לאכול אגוזים, וכל המנהג שלא לאכול אגוזים הוא רק באכילתם בעין, ולא בתערובת.

וגם אפשר לתרץ בזמן הגמרא היה הש"ץ מוציא הרבים ידי חובתם (ע' ר"ה לג.), משא"כ בזה"ז שאין יוצאים מהש"ץ, וכל אחד מקיים ונשלמה פרים שפתינו, ולכן בזמן הגמרא ליכא חשש של כיחו וניעו, משא"כ בזה"ז שכל אחד מתפלל, יש חשש של כיחו וניעו.

והנה עיקר מנהג זה הובא ברמ"א (סימן תקפ"ג סעיף ב') וז"ל: יש מדקדקים שלא לאכול אגוזים בר"ה, שאגוז בגמטריא חטא, ועוד שהם מרבים כיחה וניעה ומבטלים התפלה עכ"ל, וכן הוא במהרי"ל. אבל מצאתי במחזור ישן (דפוס זולצבאך שנדפס שנת תקנ"ד) וכתוב שם במנהגי התקיעות וז"ל: יש

נמנעים מלאכול אגוזים כדי שלא יבואו ליד נחרינא (כיחה וניעה) ויסיח בשמיעת שופר, ומהר"ם לא מנע מלאכול, תשב"ץ עכ"ל. הרי דכל המנהג בזה הוא בר"ה דוקא שלא יסיח דעתו מהתקיעות, וא"כ לא שמענו מנהג הזה לאסור עד אחד הושענא רבא.

ואפשר לומר דהיה כתוב 'בר"ה', ונתהפך בטעות דפוס, אות ר' אחר אות ה', ונדפס 'בה"ר', במקום 'בר"ה', ועפ"ז נשתרבה המנהג לא לאכול עד הושע"ר. (שו"ת רבי עקיבא יוסף אור"ח ח"ב סי' שע"ט).

לע"נ הר"ק ר' שמואל אברהם ב"ר אליעזר חיים רבינוב' אדמו"ר ממעוזנו זצ"ל י"א צ"ד תשרי
ליל ראש השנה. אמרו בברכות (דף יח:): מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לפני בערב ר"ה בשני בצורת, והקניטו אותו והלך ולן בבית הקברות, ושמע שתי רוחות שמספרות זו לזו, אמרה חדא לחברתה: חברתי, בואי ונשוט

בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם. אמרה לה חברתה: איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים, אלא לך את, ומה שאת שומעת אמרי לי. הלכה היא ושטה ובאה. ואמרה לה חברתה: חברתי, מה שמעת מאחורי הפרגוד. אמרה לה: שמעת, שכל הזורע ברביעה ראשונה ברד מלקה אותו. הלך הוא וזרע ברביעה שניה. של כל העולם כולו - לקה, שלו - לא לקה, ע"כ. ושמעתי להקשות, דהא אין ב"ד שלמעלה נכנסין לדין אא"כ קידשו בית דין שלמטה את החודש (ע' ר"ה ח:), והרי אין מקדישין את החודש בלילה, וא"כ הא אין דין כלל למעלה בליל ר"ה רק ביומו, ואיך שמעה בליל ר"ה גזירה שכל הזורע וכו', כך שמעתי להקשות, והיא קושיא חמורה.

ואני מוסיף עוד, דאמרו בב"ב (דף י:). בני אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי חזא להו בחילמא דבעו למיחסר שבע מאה דינרי (ר' יוחנן ראה עליהם בחלום שנגזר עליהם להפסיד באותה שנה שבע מאה דינרי). ופירש"י שם לפי גירסת

¹ בשו"ת יד יצחק (ח"א סי' ר"ח) כתב ג"כ דמייירי שעירבו אותו בתבשיל ולא אכלו את האגוז בעין, ומוסיף טעם בזה, דבתערובות ליכא לב' הטעמים שכתב הרמ"א, דאינו מרבה כיחה וניעה, וגם לא שייך בגמטריא של 'חטא'.

² רבינו מתת' רק לפי הטעם השני של כיחו וניעו, אבל לפי הטעם שזה גמטריא חטא לא תירץ כלום, ואולי אפשר דרבינו סובר דהטעם השני הוא העיקר.

³ בשו"ת יד יצחק ה"ל כתב ג"כ שמונה זה שלא לאכול עד אחר הושע"ר, אין לו שורש וענף בפוסקים, מ"מ בלי ספק ישראל קדושים נהגו בהם איסור, ונשתרבה המנהג מפני שהושע"ר הוא ליל החותם, ולכן נזהרים משום שני הטעמים, משום כיחו וניעו, ומשום דזה גמטריא חטא, ע"כ. ובספר מחלות המתנים לתלמיד החת"ס סימן ו' כתב שרבו החת"ס לא היה נזהר מלאכול אגוזים רק בב' ימים דר"ה ותו לא.

⁴ כונת רבינו, דבכמה ספרים היה כתוב בהם ה"ר במקום ר"ה, ובספרים אחרים נכתב ללא טעות ר"ה, לכן חשבו שיש איסור מר"ה עד הוש"ר.

הב"ח דראה החלום במוצאי ר"ה. ונראה דטעם שרש"י פירש דזה היה במוצאי ר"ה, ולא בליל ר"ה, היינו משום דבליל ר"ה הא אין הדין כלל למעלה, ואי אפשר שהיה אז החלום שראה בחלומו שנגזר עליהם מלמעלה גזירת חסרון השבע מאה דינרי, ועל כרחך דהיה החלום רק במוצאי ר"ה, שהיה הדין כבר ביום ר"ה אחרי קידוש החודש, וראה בשינתו בליל מוצאי ר"ה בחלומו מה שנגזר כבר בדין ר"ה ביומו.

ואולם לשון הגמ' פ"ק דר"ה 'שלשה ספרים נפתחים בר"ה כו' צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר', משמע ג"כ לכאורה ד'לאלתר' בכניסת ליל ר"ה מתחיל הדין למעלה, זולת אם נפרש ד'שלשה ספרים נפתחים בר"ה' היינו ביומו, וצדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר (ביום, בעת) התפתחות הספרים לחיים, וצ"ע. (גליוני הש"ס שם).

שמע תשע תקיעות מתשעה בני אדם כאחד לא יצא. הגר"י ענגיל (ציונים לתורה כלל ל"ה) חקר בדבר

שהוזכר בו קדימה ואיחור שצריך שיוקדם דבר לדבר, אם בעיני דוקא להקדים דבר לחברו, או שלא יהיה מאוחר מחברו, ונפ"מ אם נעשו שני הדברים בבת אחת, דאז אע"ג דלא נעשה דבר אחד מאוחר מחברו, אבל ג"כ לא נעשה קודם חברו.

והנה אמרו בר"ה (דף לד:): שמע תשע תקיעות מתשעה בני אדם כאחד לא יצא. ונחלקו רש"י ותוס' שם מדוע לא יצא, דרש"י סובר דהיינו משום דתרי קלי לא מתשמעי. ואילו התוס' ס"ל דהחסרון הוא מחמת סדר התקיעות, ע"ש. וכתב הגר"י ענגיל, דנחלקו רש"י ותוס' בדבר שצריך לעשותו בזה אחר זה, אם עשאו בבת אחת פסול או לא, דרש"י שביאר שכל החסרון כאן כשתוקע לכולם בבת אחת הוא משום "תרי קלי לא מתשמעי" - חסרון היכא ששמען בבת אחת. ואילו התוס' ס"ל שאם עשאו בבת אחת יש בזה חסרון של סדר התקיעות. וז"ל: התוס' ס"ל דבבת אחת לא חשיב קדימה ואיחור, ולכן בתרועה דביעין פשוטה לפניו ופשוטה לאחריה, לכן אם היו שלשתן בבת אחת לא מהני, דאינו נחשב לא לפניו ולא לאחריה, כיון שהיו כאחת. ואילו רש"י ס"ל דמהני שפיר גם בבת אחת דאף דביעין פשוטה לפניו ולאחריה, מ"מ אין זה ממעט בבת אחת, עכ"ל.

והוסיף עוד, שיתכן שאפי' אם נאמר שבעלמא ס"ל לתוס' דגם בבת אחת מהני, בכל אופן לענין תרועה לא מהני, והטעם, דכאן בתרועה בעינן פשוטה לפניו ופשוטה לאחריה, ולכן כשעושה הכל בבת אחת, מ"מ, אם חשבינן לתקיעות כאילו נעשו לפני התרועה, אין כאן תקיעה לאחריה, ואם חשבינן את התקיעות כאילו נעשו אחר התרועה, אין כאן תקיעה לפניו, ולחלוק בתקיעות עצמן שנעשו בבת אחת ולומר שתקיעה אחת חשובה כאילו

ז אבל האב"ז (א"ח סימן שע"ט) כתב, דשני דברים שעושים בבת אחת חשיב כל אחד דעשה לאחר השני, וז"ל: העושה שני דברים בבת אחת, נחשב כל אחד כאילו עשהו לאחר השני, ולכן המקדש שתי אחיות אינם מקדושות (קידושין נא:). דנחשב קידושי רחל כאלו היה אחר קידושי לאה, וכן גיטה וידה באין כאחת [חשיב דכל אחד בא אחר השני, לכן היכא דלא אמרינן הכלל של גיטה וידה באין כאחת, לא מהני, דחשיב דידה באה לאחר קבלת הגט] וכו'.

ובתמורה (דף ד) כשתרם ביכורים ותרומה בבת אחת עובר בעשה (ולכאז' קשה דכיון דחשיב כל אחד דעשה לאחר השני, א"כ נמצא דתרומה היא אחר ביכורים, וא"כ עשה כדיון, אך שם המצה להקדים הביכורים לחשיבותו, וכשהם בבת אחת אין כאן הקדמה. [דא"ה] דחשיב כל אחד דהוא לאחר השני, אבל לא חשיב דכל אחד הוא קודם להשני, עכ"ל. וע' בקובץ שעורים פסחים אות ר"ה, ומקדש דוד קדשים סימן ט' אות א'.

סגולה פאר ערליכע קינדער

סגולת אריה"ק כהרצת הרה"צ מ'אראד זצ"ל

אריינברענגען יראת חטא אין אייערע קינד דורך א שטיין ביי קברי צדיקים.

וואס טוהט מכן דורות ישרים:

- מ'לאזט איין וויסען ווען די שטיין אסאך יאהר צו העלפן אידן.
- וועט עס טוהן פאר אייער יעוועה מדיחאט, בנאמנות, קאנפידענעשל.
- יענדע נאמען איז א באזונדערע שטיין, באזונדערע עבודה און תפלות פאר א לענגערע צייט.
- אלעס ווערט געטוהן מיט גרויס איבערגעגעבענקייט. מיט כוונה, במחשבות, אויף האט עס די ריכטיגע כח.
- מ'שרייבט די נאמען נוסח אויפן שטיין סיי פאר מען באקט די חלות און סיי נאכדעם אזוי ווי אלע שיטות. די שטיין בלייבט אין דעם ארויפן פאר 2 חאפטן.
- מ'זאגט די תפילה 18 מאל אויפן שטיין, ביי די ריכטיגע צייטן.

- די ת"ח צייט אליין צום ציון און מתפלל: נאכדעם וואס ער רופט נשמת הצדיק אל קברו (המקיבל מהישגתו משן).
- די שטיין ווערט באגראבען ווי די ריכטיגע וועג און אזוי זעהט מען עס נישט.
- מען אויך אנעמען די שטיין און עס אליין אראפלייגן ביי וועלכע צדיק איז ווילט.
- מען באשטעלען אפאר שטיינער כדי מ'זאל עס לייגען ביי אטאר צדיקים.

דאקא איז דעם קוואלייטע אופן פון מכן דורות ישרים זעהט מען ווי עס ווערט מקיים די ווערטער פון אריה"ק אויפן הארץ יכנר חלב (אנמערקען ווין הארץ צו אריינשריין). שוועגער לבו רשמים לטוב (ס'ווייטשט די נאמען מענטשן), ויראם מלאים (וועט זיין וואונדער).
מ'קען עס אנגעבן פון מעשור.

פאר פרטים וופע-קאסט מכן דורות ישרים
dorosyesharim@gmail.com 917-635-3883

צופרידענע עלטערען פון מכן דורות ישרים זאגן:

"מיינ קינד איז געווען א אנדערע מענטש. ער לערענט מוסר, ער וויל ענטיקען א מסכתא

"מיינ ווען נעכט האט זיך מיטן אויף 5 מינוט פאר סוף זמן קריאת שמע

"מיינ יצחק האט ארויפגעלייגט א פילטער

"אין האב נישט געהאט קיין מנוחה פארדעם, נישט וויסנדיג וואס מיינ בתור טוהט

"כיהאב אנגעווייגן ווערן הצלה מיט מיינע קינדער נאכדעם מנרב זיין פאר מיינ חברים פיגד

אגרת שניות לכבוד הרב העורך גליון מליצי יושר!

ראשית כל תודה על הדפסת מכתבי בפרשת כי תבוא, ועל הבהרת הדברים בנוגע הפירוש של תשובה ויוה"כ 'תולין' ויסורין ממזיקין. והנה מה שהבאת פירוש מחודש מספר 'באר מים חיים' ד'תולין' היינו דמגין מיסורים, עיינתי שם וראיתי שכתב דכן פירש רש"י דתולה לו מן היסורים, וזה פלא גדול, דרש"י ביומא דף פו. שם לא פירש כלום על תיבת 'תולין'.

נא לענות
דב צבי לזין - ביתר

תגובת המערכת

נכון דרש"י שם על אתר (דף פו.) לא פירש כלום, אבל רש"י שם (דף פה: ד"ה אשם) כתב דאשם תלוי תולה לו להגן מן היסורים. וחזו"ן דהפי' של "תולה" הוא דמגין מן היסורים, וא"כ ה"ה בדף פו. הפירוש של 'תולין' הוא דמגין מן היסורים.

או דכוונת הבאר מים חיים הוא לרש"י בשבועות (דף ב. ד"ה תולה. וראה בתוס' יוה"כ שם דף פו. ד"ה ובמ"ש) דפי' כן הלשון "תולין" גבי חילול ה', דאם באו עליו קצת יסורין, תולין לו להגן שלא יבואו עליו עוד יסורין עד יום המיתה שיתכפר לו.

והנה מלבד פירושו של באר מים חיים, ופירושו של האגרות משה בכוונת הגמ' 'תולין', יש פירושים נוספים:

(א) באמת ליעקב לבעל הנהיגות (שבת לב.) כתב, דאיכא 'יסורי הערה', שבאים כדי לעורר לתשובה, ואיכא 'יסורי כפרה', שבאים למרק העונות, ו'תולין' היינו שניצל מיסורי הערה, דכיון דכבר שב בלי היסורים, אבל עדיין צריך 'יסורי כפרה' למרק עונותיו.

(ב) בדברי ירמיהו (פ"א תשובה ה"ד) כתב, ד'תולין' היינו דספק הוא אם יעמוד בתשובתו או שיחזור לסורו, דכל זמן דלא באו עליו יסורין עדיין ספק הוא אם לא יחטא עוד, ולזה צריך יסורים שלא יחזור לסורו.

(ג) בבית אלקים (שער התשובה פ"ב ד"ה ואומר כי הוא), ור"י מלניל (יומא פו.) כתבו, ד'תולין' היינו דהתשובה מועילה שלא ימות.

(ד) בשו"ת מהר"ם מרוטנברג (ח"ד דפוס פראג סימן אלף כ"ג, וכ"כ באורחות צדיקים שער התשובה ד"ה חילול ה') כתבו דעל חייבי כריתות ומיתות ב"ד, תשובה ויוה"כ מכפרים מחצה, ויסורים מכפרים מחצה, ע"ש. ולפי"ז יש לפרש 'תולין' דמכפר מחצה.

(ה) הפלא יועץ (יעלו חסידים עמוד ל"א) כתב, דעל כל עבירה איכא שני עונשים. (1) לנקום נקם משום דעבר אמימרא דרחמנא, ומעונש זה נפטר תיכף כשישוב. (2) לכבס ולטהר את אשר טינף נפשו ואת אשר פגם בעולמות העליונים, ובחייבי כריתות לא נפטר מעונש הזה ע"י תשובה ויוה"כ, רק צריך יסורים לכבס נפשו, עכ"ד. ולפי"ז יש לפרש 'תולין' דמכפר רק על מה דעבר אמימרא דרחמנא, ולא מכפר על מה דטינף נפשו.

עשאה לפני תקיעה אחת חשובה כאילו עשאה לאחריה, זה לא מסתבר לתוס', (אף שברש"י על כרחק צריך לומר כן, שהיכא שנעשה הכל בבת אחת, אפשר לסדר לכל תקיעה ותרועה במקומה, ויש כאן פשוטה לפני ופשוטה לאחריה).

וז"ל: ואולם י"ל דגם התוס' יודו בעלמא בב' דברים על דרך משל כגון שצריך להיות ראובן קודם לשמעון, והיו בבת אחת, דמהני, דגם בבת אחת נחשב כאילו היה ראובן קודם לשמעון. ורק כאן דצריך פשוטה לפני ופשוטה לאחר', לכן אי אפשר לשלשתן בבת אחת שיועיל, דממ"נ, אם נחשבת התרועה מאוחרת אל התקיעה האחת, ויש פשוטה לפני, א"כ הרי היא מאוחרת ג"כ אל התקיעה האחרת, ואין שם פשוטה לאחריה. ואם היא מוקדמת אל האחת, היא ג"כ מוקדמת אל האחרת, ואין פשוטה לפני. ושנחשוב אותה לאחת מוקדמת ולאחת מאוחרת, מאי אולמיה דהאי מהאי, ומדוע תיחשב לזו מוקדמת ולזו מאוחרת, ולכן ממ"נ הרי חסר כאן תקיעה אחת, או שלפניה או שלאחריה.

לזכות גיטל בת מרים לרפ"ש רפוח"ג ורפוח"ג בכל אבריה וגידיה וכוה"ס וכל מילי דמיטב.

כי ה' עליון נורא מלך גדול על כל הארץ. 'נורא' הוא למלאכים ולצדיקים גמורים, דמדקדק עמם כחוט השערה, כדכתיב 'נורא אלקים ממקדשין', ודרשו רז"ל (זבחים קטו:): אל תקרי ממקדשין, אלא ממקדשין. וממשיך הכתוב 'מלך גדול על כל הארץ', דידוע ד'גדול' הוא מדת החסד, 'על כל הארץ', דבני אדם פשוטים ושפלים בהם מתנהג הקב"ה במדת החסד.

'דבר', היינו ינהג לעונש עמים תחתיו, דהעונש שעתיד לבוא עלינו ח"ו, יתן הקב"ה על העמים, כדכתיב (ישעיה מ"ג) 'ואתן אדם תחתיו', ודרשו רז"ל (ברכות סב:): אל תקרי 'אדם', אלא 'אדם', ולא רק אדם שהרעו לנו בפועל

ברציחה, אף גם 'ולאומים', היינו המאושרים שבהם, שלפנים דורשים ליתן זכות לבני ישראל, גם אותם 'דבר תחתיו', 'תחת' היינו בשביל 'רגלינו', שהרגילו אותנו לעבירות החמורות, כדכתיב 'ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם'. וכידוע בתולדות בני ישראל דבארצות שנתנו לבני ישראל שיווי הזכויות, ירדו ממצבם היהודי יותר מבארצות שהיו נכנעים.

אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון. 'יודעי' היינו מחברים, 'תרועה' היינו השבר, כדכתיב 'תרועם בשבט ברזל', דבר"ה מחמת אימת הדין, משברים בני ישראל לבבם. אבל לפי שמפאת שבירת לבם יכולים ח"ו ליפול בעצבות ויאוש, שאין מזה שום תועלת לעבודת ה'. על זה אמר דוד המלך, שבני ישראל מרפאים ומחברים הלבבות הנשברות, ואינם מסתפקים בחרטה

לזכות דבורה רחל בת חיה הינדא להצלחה בכ"ע

עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר. אמרו בר"ה (דף טז:): אמרו לפני מלכויות זכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני, ובמה בשופר, ע"כ. והכוונה הוא, דרק אחר שתקבלו עליכם עול מלכות שמים, אז יעלה זכרונכם לפני הקב"ה לטובה ע"י השופר.

והנה מבואר בגמ' דאמירת שופרות הוא כדי שיעלה 'זכרונכם' לטובה. אבל בתוספתא (פ"א ר"ה ה"א) הגירסא כך: 'אמרו לפני שופרות כדי שתעלה תפלתכם בתרועה'. והיינו דאמירת שופרות בא כדי שתעלה התפילה לפני הקב"ה בשופר.

והנה בפסיקתא אמרו: בשעה שהקב"ה עולה ויושב, על כסא דין הוא עולה, וכשישראל תוקעין בשופר, הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, שנאמר 'ה' בקול שופר', ע"כ. והיינו דמפרש הכתוב 'עלה אלקים בתרועה', דהכוונה דבשעה שהקב"ה עולה ויושב, על כסא דין הוא עולה, ד'אלקים' מושגו מנהיג ודין, כמו 'נקרב בעל הבית אל האלהים', והיינו בתחילה הקב"ה עולה ויושב בבחינת דין על כסא דין. אבל כשישראל תוקעין בשופר, הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, שנאמר 'ה' בקול שופר', כלומר 'ה' בקול שופר', בזכות השופר הוא מבין אל מעשיהם במדת שמו הוי"ה,

שהוראתו שהוא הוא המהווה את העולם, ויען שהוא הבורא המהווה את כל הוויית העולם, הוא חס על מעשי ידיו ומרחם על הבריות כרחם אב על בנים. ודברי הפסיקתא האלה מתאימים לדברי התוספתא, דאמירת שופרות בא כדי שתעלה התפילה לפני הקב"ה בשופר, דתפילה הוא בקשת רחמים, וע"י השופר הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים. ולכן תקנו שהתקיעות תהייה על סדר התפלה.

ואשרי האיש שמחזיק את עצמו תמיד שהוא בן לאביו שבשמים ותולה בטחונו בו, כקטן התולה את בטחונו באביו ואמו, וכל צרכיו הוא דורש ומבקש מהם, ומפני מעלת יחוסו שהוא בן לאביו שבשמים, הוא הולך ומשפר תמיד את מעשיו ומזכך את מחשבתו מכל מחשבת פגול.

כולל פסוקים, פירושים, עיונים, כותרות, פסוקים ופירושים

מחברות משקעת ופירוש

החופיע

בסדר זה מופיע:
- הלכות חנוכה ומצת - נדרים -
- שמיטה ופסח - ביאת הקדוש -
- תמיד ופסח -

כרך שלישי - נמצא השלבי עריכה

החופיע

כמו כן מופיע:
- פירוש שו"ת כרך הראשון
- שו"ת חתם סופר בעולם
- הערות כולל הערות
- תפילין - שבת - ימים וחולות -
- מאכלות אסורות - תרומות - קרבן
- פסח - מצות

להשיג בכל הספרות הספרים המובחרות
הנצחה ראשית בארץ: ספרית - אהרן גיטלר - בחול: עם הספר - לערוך
מכון מורשת הר"ח • moresheshagach@gmail.com

בשורה טובה

שוב יצא לאור הספר המבוקש ביותר

חלת לחם על הלכות חלה - ברכת הבית על מסכת חלה

במהדורה מפוארת בתכלית ההידור והיפוי

אפשר להשיג הספר בחנויות הספרים המובחרות
הפצה ראשית: עם הספר - ר' בנימין לעווין
והרב יצחק מיכאלי שליט"א 347-322-0000

בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון שנאמר היוצר יחד לבם. פי', כבני מרון היינו כצאן, דתרגום 'כבשים', הוא 'אמרנא'. וענינו שמחשבים את בני אדם ודנים עליהם במרומים בבריאות ובחללים בחיים ובמות וזולתם מעניני האדם.

שנאמר היוצר יחד לבם. וסופו דקרא 'המבין אל כל מעשיהם. כלומר: הוא אשר יצר את לבות האנשים, וכל הנסתרות שבמחשבות לבביהם הוא יודע, הוא 'המבין אל כל מעשיהם', מבין אל מעשיהם הרעים אם הם בזדון או בשגגה, ומבין אל מעשיהם הטובים אם הם בכוונה רצויה, או מתוך כוונה זרה.

לזכות מ.ב.פ.ר. להצלה בכ"ע

נשמות מתגלים אצל הצדיקים. זקני רבי נחמיה חשין זצ"ל למד קבלה מהגה"ק המקובל האלקי מורינו הרב רבי מאיר שווארץ הפודיצר רב זצוק"ל, שבחון לארץ היה הוא האדמו"ר מזוולוב, ובא"י עזב האדמו"ר, והיה נקרא 'הפודיצר רב', והיה בעל מופת גדול, והיה מפיץ תורת הנסתר לתלמידים, וזקני מורינו רבי נחמיה חשין למד אצלו זוהר הק' וסידור כוונת הרש"ש ז"ל, וגם בנו הגאון דודי רבי בנימין זאב חשין זצ"ל למה אצל הפודיצר זצ"ל

וסיפר זקני ר' נחמיה זצ"ל, שברושלים היה יהודי מפורסם גבאי צדקה ונהרג בתאונת דרכים, שאוטובוס דרס אותו, והפודיצר רב זצ"ל בשנותיו אחרונות שהיה זקן מופלג, כבר לא יצא להתפלל בבית הכנסת, והיה מתפלל בביתו, וכשנהרג הגבאי צדקה שהוא היה מקורב אצלו, לא סיפרו לו מזה האסון, ואחרי כמה שנים פתאום הפודיצר רב מתחיל לומר לבני ביתו ולנכדו הרה"צ רבי אורי אבריצר שהיה גר אצלו, שהנה האדם הזה בא אצלו כדי לבקש תיקון, ועד עכשיו לא ידע שנמצא בעולם האמת, והנפטר אמר להפודיצר רב מה הסיבה שנהרג. [זקני הגה"צ רבי נחמיה לא רצה לומר מי הנפטר כדי שלא לפגוע בשמו הטוב]. והנה חתנו של הנפטר היה אחד מאדמו"רים החשובים בירושלים, ואז קרא הפודיצר רב לחתנו האדמו"ר שיבוא אצלו, ואמר לו הסיבה מדוע חותנו נהרג. וכבר סידר תיקון לנשמתו.

ונכדו של הפודיצר רב זצ"ל הרה"ג החו"ב וכו' רבי חיים שמחה גינזבורג שליט"א סיפר לי, שפעם אצל זקנו הפודיצר רב זצ"ל, קרה שדודו הה"צ רבי אורי אבריצר זצ"ל פתאום שומע מחדרו של זקנו, קולו של זקנו הפודיצר רב, וגם עוד קול של עוד אחד שנמצא באותו חדר, והבית היה סגור, ואף אחד לא נראה נכנס ויוצא, ושאל לזקני מה זה הקול ששמעת, והשיב לו הפודיצר רב: 'לא ראית? רבי מוטי סופר היה כאן'. והנה ר' מוטי סופר כבר היה נפטר מלפני כמה שנים, היה סופר מפורסם ואדם חשוב הרה"ח רבי מרדכי סופר זצ"ל.

מאמר מספר צפנת פענח להרה"ק מופת הדור רבי אליהו גריידיץ ז"ע שכתב

דמסוגל ללמוד מאמר זה להפוך מזלו לטובה.

וז"ל: במאמר זה, טוב לכיין אם מזלו קשה, שירחם ה' ויעמוד כוכבו למקום אור.

[המשך משבוע העבר] (אות ו'): וזה שאמר הטייעא 'תא ואחוי לך היכי דנשקי ארעא ורקיע אהדדי', דבזה הראה לו דבר נפלא, באשר שה'איתר' לאו בכל המקומות שזה בגובה, יש הרבה ויש מעט, הכל כפי שזמן ולחות האדמה, ואשר בשביל זה אפשר לפעמים להגשר, או להפלוטבאלנין (כדורים פורחים), להגביה הרבה, ולפעמים לא, כי זה תלוי במקום סביב הארץ. [כי רק במקום דה'איתר' הוא גבוה הרבה מן הארץ, אז אפשר להגשר להגביה עצמו הרבה].

ורבה בר בר חנה ידע שבסמוך לשם שהוא עמד, יש מקום שה'איתר' נמוך ביותר, ואפשר בקל לעלות לשם, ויהי כאשר הלך במקום כלות ה'איתר', והתחלת אור הרקיע, אז 'אזלי וחזאי דעביד כוי כוי' (כך הגירסא בעין יעקב). [והיינו דראה דבגלגל השמים יש חלונות]. והענין הוא שיש ללמוד מזה דכמו שיש איים בהים, כן יש באויר יסוד המים, והם מקומות שהם מגושים וחלל בו להניח בו דבר. וכמו שיסוד ההוא מקיף הארץ, כן מקיפין אלו האיים עמה. וסיפר, כשראה זאת, הניח סליתיה בכוונת אחת [והיינו באחד האיים שבאויר], והעמיד עצמו להתפלל, וחשב שאחר התפילה שוב יקח הסל, שהרי בשעת התפילה אסור לאחוז דבר בידו (שו"ע סי' צ"ז), ולא רצה להניח הסל על ההר מקום עמידתו, כי יותר היה ניח לו להניח בגובה מעט, שמצא שם באויר מקום להניח שם הסל. וכאשר לא מצא הסל למחר, תמה מה זאת, וכי איכא גנבי הכא', אמר לי הטייעא, דעתה הא אנן בקצה הארץ, ומעתה שוב האויר דשם מתגלגל עם כל הגלגלי הרקיע, וברגע כמימרא נתחלף מדוכותיה, אבל רק כ"ד שעות יהיה נעלם, והדר יבוא במקום זה עצמו, שתמורה לקחתו, לכן אמר 'נטר עד למחר כי השתא ומשכחת לה'.

ואגב אכתוב עוד, לבל יקשה איך אפשר שיבוא הגלגל בכל יום לאותו מקום שהיה אתמול, וכמו שאמר הטייעא 'נטר עד למחר כי השתא ומשכחת לה', והלא כלל בידינו שמזלות בני אדם שנסתנה, הוא מגלגל החוזר בעולם, ואילו בא בכל יום למקומו, אין מקום לזה, [כי אז נמצא דהמזל נשאר באותו מקום לעולם]. ואומר: וכי קושיא זו הוא על דברי? הלא כן מבואר בפסחים שם מחכמי האומות, וגם חכמי ישראל לא פליגי על זה, וכן הוא שותא בפי חכמי הש"ס כדאיתא בשבת (דף קנא). וסמכו על הקרא 'כי בגלגל הדבר הזה', גלגל שחוזר הוא בעולם, אם הוא לא בא, בנו בא, ואם בנו לא בא, ע"כ. א"כ אין הקושיא עלי.

[המשך בשבוע הבא].

• יודעי תרועה – קיצור דיני תקיעת שופר •

היכרות מהירה עם פרטיה המעשיים של מצוות תקיעת שופר

כמה ראוי וכדאי ללמוד את דיני תקיעת שופר, שהרי מצות היום העיקרית בראש השנה היא מצות שמיעת קול שופר, שבה אנו ממליכים את הקב"ה בעולם ועל ידה אנו נזכרים לפניו לטובה בדין.

שברים-תרועה, ולכן אנו עושים את כולם,

• הברכה •

דהיינו תשר"ת ג' פעמים תש"ת ג' פעמים ותר"ת ג' פעמים, סך הכל שלשים קולות.

נחלקו הראשונים^א האם יש לנו ספק אמיתי לדינא מהי התרועה-יבא או יללא, או שכולם כשרים.

רב האי סבר דכולהו כשרים והטעם שאנו תוקעין ל' קולות הוא בשביל שלא יהיו מנהגים חלוקים בין הקהילות, דאלו עושין תרועה זו ואלו האחרת.

אך הרמב"ם סבר שזהו ספק אמיתי לדינא מהי התרועה. וכן פסק **השו"ע** (תק"צ סע' ב).

מבואר בגמ' (ר"ה טז) דיש להוסיף ל' קולות כדי לערבב את השטן: אמר רבי יצחק למה תוקעין בראש השנה, למה תוקעין? רחמנא אמר תקעו! אלא למה מריעין, למה מריעין? רחמנא אמר זכרון תרועה! אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב השטן.

מוסיפים לתקוע ל' קולות אלו דמעומד במוסף על סדר הברכות, מלכויות זכרונות ושופרות^ב. ובזה כמה מנהגים דיש שתוקעין בתפילת לחש ויש שתוקעין גם בלחש וגם בחזרת הש"ן, כמו"כ הרבה שיטות איזה סדר לתקוע. וכבר פשט המנהג לתקוע תשר"ת תש"ת ותר"ת על כל ברכה.

ובקהילות רבות נהגו כמבואר במ"ב (תקצ"ב סק"א) לתקוע רק בחזרת הש"ן, ומשלימין את ל' דלחש אחרי התפילה.

וכדי להשלים למאה קולות, כנגד ק' יבבות דאם סיסרא, מוסיפים עוד י' תקיעות.

• צירת הקולות •

הגדרת הקולות - בפשטות מתבאר מן הראשונים^ג שהגדרת הקולות, והחילוק בין תקיעה לבין שברים ותרועה, נקבע על פי אורך הקולות, שהתקיעה ארוכה, והשברים הנים קצרים יותר, והתרועה קולות הקצרים ביותר מופסקים.

• מנין התקיעות •

מן התורה חייב אדם לשמוע שלש פעמים תרועה עם תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה, סך הכל ט' קולות. (ר"ה לג, טור ושו"ע תק"צ).

התרועה היא קול יבבא, אך אין אנו יודעים האם היא גניחת הבוכה הדומה לשברים, או יללת הבוכה הדומה לתרועה, או שניהם גם יחד.

א. עי' מט"א תקפה סע' י דאין מצוה בו יותר מבשלוחו לתקוע בעצמו.

ב. מנח"ח מצוה תה, שאג"א ס' ו, ועי' בשם הגר"ח הלוי על הש"ס ר"ה כח עב. ובשו"ת הר צבי או"ח ב ס' פה העמיד בזה מח' ראשונים ואחרונים.

ג. יעו"י בשו"ע סימן תקטפ סעיף ו וברמ"א.

ד. ויעו"י שו"ע סימן ס' ס"ד ובמשנ"ב.

ה. מורנו הגאון רבי אברהם ויג שליט"א.

ו. יעו"י אלף המגן תק"צ ס"ק ל"ה.

ז. ב"י ריש ס' תק"צ.

ח. בענין זה רבו השיטות דיש מן הראשונים דסברי שאלו הן התקיעות העיקריות ויש שסברי דהתקיעות הסמוכות לברכה הן העיקריות. אך ברור דלכלל חד מינייהו יש מעלה ולכן כ' המג"א (תק"צ יב, ומשנ"ב שם סקל"ה) דאת ס' קולות הללו צריך לתקוע כהוגן ואם טעה יחזור אך תקיעות שאחר התפילה אי"צ לחזור אם טעה.

ט. כ"כ הריטב"א (ר"ה ל"ג ע"ב) "ועל כרחנו שבר ותקיעה קול פשוט ואין בהם כדי שינוי בנגון ואין שינוי בהם אלא באריכות הקול" עכ"ל. וכן משמע רוב הראשונים והפוסקים שדנו שלא יאריך יותר מידי בשבר שבכך יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה.

אך הרמב"ן בדרשה כתב שהשינוי בין הקולות נקבע ע"פ הניגון שלהם, ויבואר לקמן.

תקיעה - צורתה קול פשוט וארוך, לשון הרמב"ן: 'סופו כתחילתו'.

אם השתנה הקול באמצע, יש חילוק בין שינוי כגון צרידות רעידה או החלשות, דדעת ר"ח"פ' דכשה, דעל זה נאמר הכלל **'כל הקולות כשרים בשופר'** (אכן המהר"ל"ד החמיר בזה מאוד), אך אם נשבר הקול ממש והוא כשבר היוצא מתוך התקיעה, יותר נהגו להחמיר בזה. **[הגר"י נויבירט זצ"ל לא הניח לבע"ת לחזור על כך].**

שברים - לדעת רוב הראשונים הסוברים שהגדרת קולות התקיעות השונות נקבעת ע"פ אורכן ולא ע"פ ניגונן, הרי שצורת השברים הינם ישרים ופשוטים כמו התקיעה, אך הם קצרים יותר.

אך לדעת **הרמב"ן** צורת השברים שונים מן התקיעה בניגונם, וכלשונם: "שאינן ההפרש שבין השברים לתקיעה בין ארוך לקצר, אלא שזה קול פשוט סופו כתחילתו כאיש מרים קולו לרנן, וזהו קול שבור כעין המיל"ל" עכ"ל.

מנהג כמה קהילות וכמה ישיבות לעשות השברים פשוטים, אך מנהג ליטא והרבה ישיבות לעשות השברים בניגון. ומסתבר שטעמם הוא, כי באלו השברים קל יותר לכוון מידת אורכם בדיוק, יותר מאשר בשברים פשוטים. [כנודע בין התוקעים שמלאכת השברים היא הקשה שבכולם].

תרועה - לשון הרבה ראשונים¹ קולות קצרים מופסקים, וזו התרועה הידועה אצלנו.

אך הרס"ג בסידורו צייר התרועה כעין שלשלת, וכן **הרמב"ן** בדרשתו כתב שהוא קול המתערעש, וכוונתם כנראה לתרועה התימנית שהיא עשויה קול ארוך עולה ויורד ומתערעש.

• שיעור אורך הקולות •

המידה הבסיסית - יחידת המידה לקביעת שיעור אורך הקולות הינה 'טורמיט' שהוא כוח אחד, פירוש קול אחד הקצר ביותר של תרועה. **הרמב"ן** כתב שכל אחד משער בדידה, כלומר השיעור נקבע בכל בעל תוקע לפי מהירותו. והגר"ק זצ"ל פסק שמשערים לפי תרועה בינונית של בע"ת מומחה. **הגר"ר רפאל שמואלביץ** זצ"ל בירר הדבר וקבע כי טורמיט הוא בין 0.16 השניה - לבין 0.14 השניה.

אורך התקיעה - הדין הוא שאורך התקיעה צריך להיות כאורך התרועה². ולכן בתשר"ת התקיעה היא כפולה מאשר בתש"ת. ובשביל לשער אורך התקיעה עלינו לבאר מהו שיעור אורך התרועה.

אורך התרועה - נחלקו הראשונים, **התוס'** סברי דהוא ט' כוחות, ובעל **העיטור** ורוב הראשונים סברי שהתרועה היא ג' כוחות בלבד.

המשנ"ב (תק"צ ס"ק יב) פסק דלכתחילה יעשה ט' כוחות ובדיעבד די בג' כוחות.

לפי המדידות הנ"ל נמצא שאורך תרועה של ט' כוחות היא בין 1.33 שניה לבין 1.5 שניה. ולפ"ז תקיעה דתש"ת ותר"ת שיעורה 1.5 שניות. אכן מהדרים לעשותה 2 שניות. ותקיעה דתשר"ת שיעור אורכה כ-3 שניות. אכן מהדרים לעשותה 4 שניות.

אורך השברים - השברים צריכים להיות באורך מדוד מפני שיש חשש שכשמאריך בהם יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה [וגם יש להקפיד לא לקצר בהם מיד].

לדעת הסוברים שאורך התרועה ט' כוחות הרי שכל שבר שיעורו ג' כוחות, וצריך לזהר שלא יאריך יותר מיד. ולדעת הסוברים שתרועה היא ג' כוחות נמצא אורך שבר צריך שיהיה עד מעט יותר מב' כוחות, שהרי בשיעור ג' כוחות כבר הוא כאורך שכשר לתקיעה, שמידתה הלא נקבעת ע"פ אורך התרועה.

• הפסקה בין הקולות •

לכתחילה צריך הבע"ת להפסיק בנשימה בין קול לחבירו, אך בדיעבד אם תקע את כולם ללא הפסק נשימה יצא (שו"ע תק"צ סעיף ה).

בשברים-תרועה נחלקו הראשונים האם לעשותם מחוברים דווקא או להפריד ביניהם בנשימה.

דעת ר"ת דאין דרך הבוכה לגנוח ולי"ל בלי להפסיק ביניהם בנשימה, ולכן צריך להפסיק בנשימה בין שברים לתרועה.

דעת הרי"ף גיאת והרא"ש שמכיון שהם יחד קול אחד של תרועה, אין להפסיק ביניהם בנשימה אלא יפסיק מעט ללא נשימה.

הכרעת התרומת הדשן לעשות את ב' השיטות, דבתקיעות דמיושב יתקע בנשימה אחת ובתקיעות דמעומד יתקע בב' נשימות. וכ"פ השו"ע.

המשנ"ב (סי' תק"צ ס"ק י"ח) כתב דאף להרא"ש שאין להפסיק בנשימה מ"מ לא יתקע בלתי שום הפסק אלא יפסיק מעט פחות מכדי נשימה.

אך דעת **החזו"א** (או"ח קל"ו א') דההפסק האמור לר"ת אינו בנשימה ממש אלא כדי נשימה, ולשיטת הרא"ש דאין להפסיק ביניהם הריהו מריע מתוך השבר ללא הפסק כלל. [ובדבר זה נחלקו גדולי תלמידיו האם יעשה תרועה היוצאת מתוך השבר ממש ללא כל הפסק עד שלא ניכר אימתי נגמר השבר ואימתי מתחילה התרועה, או שצריך לגמור את השברים בשלמות שיהיה ניכר סופם ולהסמך מיד תרועה ללא רווח ביניהם].

יתקבל ברחמים וברצון סדר שופרותינו

שגיאות מי יבין, לתגובות והערות - 7624370@GMAIL.COM

לע"נ הרב אברהם ישעיהו זללה"ה בן הרב צבי הלוי שליט"א

י. החזו"א הקה"י הגריש"א הגרש"ז והגר"ק זצ"ל.

יא. הובאו בב"י תק"צ ועוד.

יב. כן העיקר להלכה יעו"ש ע"ש תק"צ ס"ג בדעת הי"א. אכן עוד כמה שיטות ישנן בראשונים: שי' רש"י דשיעור תקיעה הוא ג' כוחות (ולפ"ז שבר הינו עד ב' כוחות ולא יותר). שי' **הרמב"ם** דשיעור תקיעה הוא כחצי תרועה דהיינו ארבע וחצי כוחות. ושי' **הראב"ד** דשיעור תקיעה לעולם הוא ט' כוחות בין בתשר"ת ובין בתר"ת. ב"י.

דברי מרנן שליט"א שנאמרו בכינוס עבור מגבית שע"י "חבורת מקבלי עול תורה"

ושענייז יהי פיתוי לקב"ה ושכל המשתתפים ושכל העוזרים לשפרו מעשיכם, שכולם יזכו לשנה טובה.

דברי מן ראש הישיבה הגאון ר' משה הלל הירש שליט"א

ב' בחינות בתשובה 'לפתות' לקב"ה ב'שיפור' המעשים

ברשות כבוד רה"י וכבוד כל הרבנים המשתתפים בזה הדבר הגדול, חז"ל אומרים (ויקרא רבה כט ד), 'אי"ר יאשיה כתיב אשרי העם יודעי תרועה וכי אין אומות העולם יודעים להריע', כלומר מה המיוחדות של עם ישראל בזה, גם לאומות יש כלים משלהם, 'אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה והוא עומד מכסא הדין לכסא רחמים', יש כאן גדר מסוים, שהכח של כלל ישראל 'לפתות' כביכול את הקב"ה.

ומצאנו לשון נוספת בחז"ל (ויקרא רבה כט ו), 'בחדש זה תחדשו מעשיכם בשופר בחדש הזה שפרו מעשיכם אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל אם שפרתם מעשיכם הריני נעשה לכם כשופר הזה מה שופר זה מכניס בזו ומוציא בזו כך אני עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים וכו'. כאן יש לשון 'שפרו' לתיקון המעשים.

ובראשונים למדנו ב' בחינות בתשובה, האחת, שהוא 'יחוק טבעי רוחני' שהקב"ה טבע בבריאה, כמו ששרץ מטמא ומקוה מטהר, וכך מבואר ברבינו יונה (עיקרי התשובה העיקר הרביעי), שמביא דוגמא לצער במעשה בעיניים ובלב, שכמו שהכלים הטמאים שנשברו מטומאתם טהרו, גם שבירת הגוף בצער ובבכי מטהר מהעבירות. וישנה בחינה נוספת בחובת הלבבות וגם ברבינו יונה, שיש כאן כביכול 'התפייסות אישית' עם הקב"ה כמו שנהוג עם מלך ובין בני אדם, כמו שמצאנו בעוול שעושה לחבירו שאם מתחרט ומקבל לעתיד להיטיב החבר יסלח לו, וגם בתשובה יש חרטה וקבלה, וכן מבואר בדרך ה', שהקב"ה הוריד את עצמו לגדר של מלך שרוצה כביכול את הכבוד של המלכות. ואפשר שאלו ב' הבחינות של 'לפתות לקב"ה' ו'לשפר את המעשים', והאחד מביא את השני שבשיפור המעשים כביכול 'מפתים' את הקב"ה לקבלנו בתשובה.

המושג של 'שפרו מעשיכם' היינו כלפי אותם מעשים טובים שכבר האדם עושה, שיעשם באופן יותר מושלם ויותר טוב יותר 'משופר', שזה מראה על אהבה וכבוד לקב"ה, ומבואר בחז"ל שזה גדר התיקון בתשובה.

חבורת מקבלי עול תורה – גדר מעולה של שיפור המעשים

ומעתה, אנחנו פה התאספנו בענין של הארגון הגדול של 'חבורת עול תורה', שזה ממש בגדר 'שפרו מעשיכם', שאמנם אותם האברכים כבר למדו וכבר היו בעולם התורה, אבל לשפר זאת שלא מספיק תשע צריך עשר שעות, שיהי יותר שלימות. ודבר זה גורם שפרו מעשיכם בכל החיים של האברכים, בכל שאר העניינים הרוחניים. [כמו שמעידים אברכים במכתבים ששלחו].

וזו הברכה שלי, שהקב"ה יתן שימשך הדבר הגדול הזה שהוא באמת דבר 'גדול גדול', שאברכים ימשיכו את השפרו מעשיכם,

דברי מרנן הגאון ר' חיים פיינשטיין שליט"א

העולם הזה – הבל הבלים

בהיות שמדובר כאן בכבוד התורה ובשבח המתאמצים בעמלה של תורה נביא כמה יסודות בענין זה. יסוד ראשון, שהתורה היא התכלית של כל העולמות כולם, שהכל נברא בשביל ישראל שיעסקו בתורה, שהרי כלפי כל דברי העוה"ז כתוב 'הבל הבלים אמר קהלת הבה הבלים הכל הבל', כל ענייני העוה"ז לכל פרטיהם וענייניהם הכל הבל, והבל היינו כאותם האדים העולים מן הקדירה שנראה כאילו יש כאן מציאות מסוימת, אבל באמת אין בזה כלום כך העולם הזה נראה כאילו יש כאן מעלה ודברים טובים, והכל אחיות עיניים.

ומוסיף שלמה ואומר, 'מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, בכל הדברים הנעשים בעולם הזה גם במי שבנה בתים רבים והרוויח עשירות גדולה, אין לו יתרון, אין בזה מעלה אמיתית שום חשיבות אלא רק בעסק התורה, [כמבואר ברש"י שם].

תכלית הבריאה לישראל שיעסקו בתורה – ובה עסקינן

אלא שא"כ עולה השאלה, מדוע ה' ברא את העולם הזה שכולו הבל. אך התשובה כבר הוזכרה ברש"י מיד בתחילת החומש, בראשית - בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית, שאה"נ הכל בשביל ישראל שיעסקו בתורה. ומקובלנו עוד מרבתינו, שלא רק בשעת הבריאה נעשה הכל בשביל ישראל, אלא כל מה שנעשה בעולם בכל רגע, הכל בשביל ישראל שיעסקו בתורה, ואף אם עכשיו עושה גוי פעולה במקום רחוק הכל בשביל ישראל, וכבר הרמב"ם כתב שאפשר שיבנו בית גדול מאד בשביל שאחרי הרבה שנים יהי יהודי שיעמוד בצילו.

וא"כ אברכים עמלי תורה המוסיפים בלימוד בחבורת עול תורה, מתעסקים בתכלית הבריאה ממש, ואלו הלב של כלל ישראל, אשריהם ואשרי חלקם, וא"כ הרבנים שהתאספו לצורך זה צריכים לדעת כמה חשוב יותר להזדרז בזה.

הדביקות בתורה רק היא החיים

עוד יסוד בענין זה, כתב הנפש החיים (שער ד פרק לג), 'ולזאת נצטינו באזהרה נוראה מפיו יתברך לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה. וכמ"ש בהקדמת הזוהר וכו', ובתד"א סא"ז פייג אמר וישתדל אדם בעצמו בד"ת שד"ת הן משולים בלחם ובמים כו'. ללמדך שכשם שא"א לו לאדם לעמוד בלא לחם ובלא מים כך א"א לו לאדם לעמוד בלא תורה שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפיד וגו'.

ומוסיף 'ואמר הכתוב עץ חיים היא למחזיקים בה וגו'. כי צריך האדם לקבוע בלבו וידמה בדעתו. כי אלו היה טובע בנחל שוטף ורואה לפניו בנהר אילן חזק. ודאי יאמץ כח להתאחז ולהתדבק עצמו בו בכל כחו ולא ירפה ידיו הימנו אפילו רגע אחד. אחר שרק בזה תלוי עתה כל חיותו מי פתי ולא יבין שאם יתעצל ח"ו אף רגע א' וירפה ידיו מהתאחז בו יטבע תיכף. כן התו"הק נק' עץ חיים אילנא דחיי. שרק אותו העת שהאדם אחוז באהבתה ועוסק ומהגה בה בקביעות. אז הוא חי החיים האמתים העליונים קשור ודבוק כביכול בחי העולמים יתב' שמו דקב"ה ואורייתא חד. ואם ח"ו יזניח תלמודו ופורש מקביעות העסק בה לעסוק בהבלי העולם והנאותיו. הוא נפסק ונכרת מהחיים העליונים וטובע עצמו במים הזדונים ר"ל, עכ"ל. למדנו את החשיבות העצומה של דביקות בתורה.

בחבורת מקבלי עול תורה יש את המעלה של הדביקות בתורה

וזו החשיבות הגדולה של החבורה הקדושה הזו, שככל שלומדים יותר, אחוזים ביותר בעץ החיים, והם מגינים על כל המקום כמו שכתב רבינו יונה על דברי הגמ' היכי דמי אפיקורוס, האומר מאי אהני לן רבנן, שאינו מאמין ל'ונשאתי לכל המקום בעבורם', ולכן מי שיכול לעשות חיזוק הדבר הזה גם לחזק את 'הזבולון' לתמוד בעץ החיים, יש לו זכות גדולה, ויש כאן זכויות גדולות מאד ליום הדין לזכות לשנה טובה ומאושרת.

דברי מרן הגאון ר' ישראל בונים שרייבר שליט"א

יש מגבית ... ויש מגבית

ברשות הרבנים הגאונים שליט"א, היום בלילה היארצייט של הח"ח, ומסופר בשמו במעשה שהי' בוילנא כמדומה, שהיתה התכנסות של גבירים בשביל תרומה להקמת בית חולים, ודיברו כמה כל אחד תורם, ובאמצע הגיע אברך לדבר עם הח"ח בלימוד, והח"ח עזב את כל הגבירים וכיבד אותו, ודבר זה הפריע לגבירים שצריך לכבדם יותר על מה שהם תורמים, ואחד הגבירים העיז ושאל את הח"ח 'כמה מיטות לבית החולים תרם אותו אברך', וענה לו הח"ח שהחשיבות שלו גם בענין זה, כי הוא תורם שלא יצטרכו למיטות. וביאור הדברים, שע"י התורה שלו הוא מגן שלא יהיו חולים ח"ו, וממילא לא יצטרכו לבית החולים.

בענין אסיפה זו, מקובל הרבה שנים בעיר [בני ברק] שעושים מגביות לקרנות למיניהם ה' ישמרינו, אמנם כעת המגבית היא שלא יצטרכו את המגביות האחרות, שכעת המגבית היא להרים את כח התורה בעולם, ודבר זה יגן בעה"י שיפחתו הצרות האחרות...

'עשר שעות' מזכה 'עשרים וארבע שעות'

נקודה אחת מרכזית בענין חבורה קדושה זו, העיקר בלימוד העשר שעות אינו רק בנדון של 'פחות או יותר' אלא במהות גבוהה הרבה יותר, דאיתא רש"י במנחות (צ"ט), אומר על ביטול תורה מסוים, 'שמבטל תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה זהו יסודה כלומר מקבל שכר כאילו יושב ומייסדה ועוסק בה'.. שהרי נתכוון לטובה', שאם הביטול הוא לצורך דברים הנצרכים לעשות, חשוב כאילו

מייסדה, והוא הדין בכל חיינו בכל עשיית המעשים הגשמיים כאכילה ושינה אם עושה את מה שצריך כדי שאח"כ יכול ללמוד כדבעי, חשיב כאילו למד, וכן הוא לגבי העיסוק במשפחה הנצרך מצדו.

ומעתה, אם לומד את כל הזמן שיכול, ובשאר הזמן עושה את המצוות והמטלות שמוטלות עליו, נמצא שכאילו כל הכ"ד שעות למד, שהרי עשה את מה שצריך ובשאר הזמן למד, אבל אם לומד שמונה שעות, ואת אשר הזמן מבטל, יש כאן גדר שלומד רק בזמן הזה, ונמצא שיכול להפסיד הרבה הרבה שעות מחשבון הלימוד, שמונה או עשרים וארבע.

וגם, שנצול הזמן כדבעי, זה מצב אחר לגמרי, שיש מי ש'דבוק בתורה ויש ש'לומד', כשמנצל את הזמן ואת השאר עוסק במה שצריך חשיב שעשרים וארבע שעות דבוק בתורה, וכשהוא דבוק בתורה. .. מה יכול להיות יותר מזה, קוב"ה וישראל חד, ע"י האורייתא וע"י הדביקות הזו מחוברים לקב"ה.

הגדרת 'עשר שעות ליום' – לייקר את הזמן כזהב

ועשר שעות זה זמן שאפשר לאברך ללמוד כל יום, הרבה יכולים לעמוד בזה וזה לא כ"כ קשה, ואפשר אף יותר, אלא שצריך להכניס מושגים לראש שזמן הוא יקר ולחיות 'עם שיעון וחשבון פשוט בלא לחץ, וכמדומה שהאמרי אמת אמר שלחתן נותנים שיעון זהב כדי שידע שהזמן שווה זהב,

והעול תורה מביא לחיי רוממות נפלאים לאברכים ונשותיהם. וכמה אברכים אמרו לי אישית שהתפילה ודקדוק המצוות וכל הבית אחרת, חיים של רוממות, [וישנם מכתבים עצומים שנשלחו מאברכים המרגישים שהגיעו גן עדן נפלא ע"י עול זה].

להיות גם מהתמכין דאורייתא – ואפשר את שניהם

ובהיות שיש הרבה מאד שלא יכולים מכל מיני סיבות, הדביקות שלהם בקב"ה היא ע"י התמיכה בזה, וכמבואר בחז"ל בהרבה מקומות, שכאילו הוא בעצמו לומד 'כי בצל החכמה בצל הכסף', ולכן כדאי להיות שותפים בזה גם ביששכר וגם בזבולון, מותר את שניהם, ועצם הדבר זה לא רק הכסף עצם הדבר שמדברים על זה מוסיף ונותן רבות להכניס את המושגים הנעלים האלו לצבור. והי רצון שנוזה להיות חלק גם מהיששכר וגם מהזבולון כל אחד ביכלתו או לבקש מאחרים, ונוזה כולנו לשנה טובה ומתוקה.

לידיעת הצבור האברכים המבקשים לזכות לטעום את האושר בעול תורה, אפשר להכנס כעת שלא על דעת מילגות אלא על דעת הגרלות, [כאשר מכל עשר אברכים זוכה אחד בסכום נכבד], ע"י שליחת בקשה למייל, a0527135590@gmail.com או לטלפון 033780780, ואח"כ ממלאים בנדרים פלוס. טעמו וראו כי טוב ה'.

וארטים לראש השנה

שנהיה לראש ולא לזנב. יש לעניין מה הפכילות הזאת הרי גם שנהיה לראש ממילא לא יהיה לזנב: וי"ל דכוונת הזאת הרי שגם שנהיה לראש וגם לא לזנב למעט שלא נהיה גייכ זנב לאריות כמ"ש באבות והוי זנב לאריות וזה רק בתור עדיפות מראש לשונלים ובודאי עדיף להיות ראש לאריות אלא נהיה ראש לאריות. ר"י איבשיץ.

הטעם לראש השנה הוא בא' תשרי. כתוב בפסיקתא שהוא משום שהעולם נברא בא' אלול והאדם הראשון נברא בא' תשרי ובאותו היום הוא חטא והקב"ה דן אותו באותו היום וזכאי בדימוס, לכן כל שנה הקב"ה דן אותו באותו היום והוא מקבלים שנה נוספת והיא בדרך כלל תמוהים הא אדם הראשון לא יצא זכאי, שהרי הוא נענש קשה מאוד שגנדה עליו מיתה ובזיעת אפיק תאכל להם הקב"ה גירשו מע"צ: ועו"ק הרי אנתנו גייכ לא יוצאלי זכאים בדין ובקושי מקבלים שנה נוספת והיא בדרך כלל מלאה בתלאות ויסורים: וי"ל שהדבר דומה לאדם שהיה לו מפעל משגשג ומצלחי מאוד, באחת השנים הוא שם שם מנהל עבודה וסמך עליו בכל אדך בסוף השנה הוא גילה שהמנהל הזניח הכל ולא טיפל בכלום והמפעל היה בקריסה מוחלטת, אז מה אמור לעשות בעל הבית? לתת מכתב פטורים מיידי. אבל כשהמנהל הוא בנו של בעל הבית אזי הבעה"ח לא זורק אותו לגמרי אלא מעביר אותו לתפקיד אחר שאולי הוא ין יכול להצליח בו. וכך היה עם אדם הראשון למרות שמעל לגמרי בתפקידו, הקב"ה לא גילגל אותו מהמדרגות אלא הביא לו תפקיד שונה בעולם שברא והעביר אותו למשבצת אחרת. וזאת בקשתיו מהקב"ה שיודן אותו וישאיר אותונו כאן בעולם למרות שמעלנו בתפקיד ויתן לנו חיים להצליח בתפקיד לפי יכולתנו.

האם יש רמז כל שהוא בתורה שראש השנה הוא יום הדין. הנה כל המועדים והרגלים הכתובים בתורה נאמר בהם יום ובחמישה עשר יום וביום הביכורים וכדו' לבד מר"ה וי"כ שלא נאמר בהם יום, אלא נאמר בהם בחודש השביעי באחד לחודש ובעשור לחודש בלי יום, והיינו רמז מה שאמר דוד למשפט מידו והיינו שבימי המשפט עמדו - לשון שתיקה מהמילה היום. רוקח.

שבתי בבית ה' כל ימי חיי וגו' ולבקר בהיכלו. ישנם כמה פרושים שנאמרו על המילה ולבקר בהיכלו. נביא חלק מהפרושים המתוקים שבהם. יש אומרים לבקר בהיכלו הכוונה כל בוקר לבקר בבית מדרש וזהו היכלו. רבי שמואל רוזובסקי מבאר שהכוונה היא ביקור שאדם ירגיש בלימוד כמו שהוא מבקר, כאילו פעם ראשונה שהוא לומד, ושישבותי בבית ה' כל ימי חיי תמיד יהיה כמו הפעם הראשונה עם כל הגשמאק כמו היום הראשון של הזמן. וי"א עי"פ רש"י שאומר שזה מלשון ביקור בין טוב לרע. ואי"ל ש'הביקור הכוונה לביקורת שלי שהשתכלות שלי על העולם תהיה בהשקפה של תורה, והיינו שבתי בבית ה' וגו' כדי שאני אבקר כל עניין בהיכלו, דהיינו בהשקפה של בית מדרש.

אימתי ראש השנה. במדריך דברים ב ד איתא: שאלו מלאכי השרת לפני הקב"ה אימתי ראש השנה ויום הכיפורים, אמר להם הקב"ה אני ואת נרד למטה. ולכאורה צריך להבין מהי התשובה שענה להם הקב"ה? מבאר רבי יהודה אסאד הסבר נפלא: ידוע הכלל של 'לא אדז ראש' ראש השנה אינו כל בימים א ד ו. וידוע המדריך בשופטים שכשיש דין למטה בעוה"ז אז אין דין למעלה. ומכיוון שזמן ישיבת בי"ד כאן הוא בב' וה' (מגילה ובכתובות ועוד) ממילא בימים האלו לא דנים למעלה. ואי"כ אז מה ששאלו מלאכי השרת מתי יהיה ראש השנה, הרי בימים א ד ו לא משום לא אדז ראש, ובימים ב וה' לא משום דאין דנים למעלה כי דנים למטה. וגם ביום ג לא, משום דאז יחול יו"כ ביום ה' ואין דנים למעלה בה'. וכן בשבת לא, משום דיו"כ יחול בשני ואין דנים למעלה בב'. אז מתי דנים? לכן אמר להם הקב"ה אנו נרד למטה, ואי"כ יכול להיות בב' ג ה ז.

ביום מליץ יושר מול מגיד פשע. יש להקשות האם אכן אין שום מליץ יושר מול מגיד פשע? האם אין לנו שום זכות מכל השנה האחרונה את כתוב בחז"ל אפי' אחד מניי אלף יגיד

כוח התפילה בימים הנוראים: כוח התפילה שיש בימים אלו הוא לאין ערוך. בימים אלו כל אדם מקבל חיים על כל המשתמע מכך, אין ייראו החיים שלו לטוב ולמוטב, ואדם שכל חייו עד היום היו מאושרים מהיום הזה יכול רח"ל להיחפך לרעים, וכן אדם שכל ימיו רעים בימים אלו הכל יכול להשתנות לטובה ולעושר ואושר. ואפי' דברים שבאופן טבעי לא יכולים להעשות, בכוח התפילה של ר"ה לשנות את זה. כמו שמצינו אצל האמהות הקדושות שיש חיו עקרות והן נפקדו בר"ה ולא הועילה להן זכות עצמן רק הראש ז השנה זה הכריע את הכף.

בימים האלו שהקב"ה נמצא קרוב אלינו ובה לשמוע שוועתינו אנו צריכים לצלל היטב את ההזדמנות שנתגלגלה לפתחנו וכמאמר הכתוב קראוהו בחיותו קרוב. ומי שמנצל ובוכה בימים אלו בודאי משיג דברים שאי"א להשיג במשך השנה כי המלך אצלנו לשמוע מה בנינו. הסיפור דלהלן סופר עי"י רבי אברהם ישעייה הבר מקים ארגון 'מתנת חיים', מתוך שיחותיו עם תלמידיו וכך הוא סיפר: לאחר נישואינו, עברנו שנים של טיפולים מאד קשים. אחרי כמה שנים כאלו, נוצר אצלנו איזה פתח של תקווה, שהסתיים

לאדם יושרו? וי"ל שלצערנו את העבירות והתאוות שלנו כאמירת לשח"י וכו' אנו עושים זאת כבזאת עסיסיות שזה בורא מלאך רע נורא, בשביל כזה דבר צריך גם מצווה שתהיה באותה רמה שתברא גייכ מלאך כזה גדול ורם שיוכל להתחרות במלאך המשחית שנברא מהעבירה, וכזה מליץ יושר שתהיה מצווה בשלימות כמו העבירה זה אין לנו לצערנו.

באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חק ומשפט וצדקנו במשפט. יש עי"ז ביאור מאוד יפה: הנה בגלל שבאין מליץ יושר היינו שאף אחד לא מליץ עלינו יושר וכולם דנים אותנו לחובה. אזי תגיד ליעקב דבר חק ומשפט, ומהו החוק והמשפט? שסנהדרין שכולם חייבו הר"ז פטור. לכן וצדקנו במשפט.

ותראה לפניך עקידה שעקד אברהם את יצחק על גבי המזבח. למה כתב שמעך עי"ג המזבח יי"ל שמתסבר המעשה הזה שפח"ס ורחב ד"א ואברהם קיים כל התורה, והמעשה הזה נעשה ביו"כ ובודאי אברהם לא עקד לפני המזבח כי היה עובר על איסור הוצאה מרה"י לרה"י, לכן דייק שעקד על המזבח. ולכן הוצרך גם לומר שהאיל שנמצא נאחו בחוק בקרניו כי בלא הכי יש בעיה של צידה ומעת הוא ניצוד ועומד.

לפני התקיעות אנתנו אומרים למנצח לבני קרח מזמור. הטעם שנבחר המזמור הזה בדווקא בשעת השיא, ררגע הנשגב והמרוסם ביותר בזה, (למרות שיש הרבה מזמורים אחרים שמוזכר בהם שופר), אומר רבי דוד פוברסקי, שהמזמור הזה מלמד את כולנו איך צריך להתנהג כבזאת שעה גורלית. יש הנה רוב בני"א יש להם הרבה חטאים, וכשמגיע ראש השנה יש להם כזאת הרגשה רעה, האם אני אחזור שוב, הרי אני סו"ס רואה שאני לא עומד בזה, מה אני, שקרן? והתשובה לזה היא ממעשה דבני קרח, שהיו מראשי המרד במשה ובתורת ה', והם שחפו אחריהם בשיא רשעיותם את קול ה', והם, שעברו עוון הכי חמור בהיסטוריה (שהקב"ה לא מחל להם אפי' על יונקי שדיים) שבו בתשובה ברגע האחרון וצילו מאסון כבד ונורא, יש כאן עידוד גדול לחזור בתשובה אפי' כשנראה שהסיכויים אפסו וכבר מלא לחור. לבן אומרים דווקא מזמור זה.

לשמוע קול שופר: הנה מצינו בהלכה שצריך לכסות השופר בשעת הברכה (א"ר. מטי"א ועוד) והטעם בזה, אומר האבני נזר, משום שבהכרח על השופר מברכים לשמוע קול שופר אז לתקוע בשופר, ואפשר שהוא בושת השופר שהברכה היא על הקול, וכעין שמצינו שמכסים החלות בשעת הברכה על היין משום בושת החלות. אבני נזר.

בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'. יש לדקדק מה טעם נכתבה בשופר המילה **קול** שופר בשונה מבחצוצרות שהזכיר רק הכלי בלבד: וי"ל שהמשך הפסוק הוא לפני המלך ה', והנה השופר רק מעורר זכות אילו של יצחק וזה לא נצרך בבית המקדש לפני ה' כי שם היה מקום העקידה ואין לך תזכורת יותר מזה, ואילו קול שופר מעורר זכות קבלת התורה (רס"ג הובא בחכמת שלמה תקפז) ולכן צריך להזכירו במקדש. חתם סופר.

והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. יש לפרש ד"ה עי"פ ר"י שיג' מידות של רחמים נפתח ב- ה' ה' ה' ה' הראשון הוא על קודם החטא, ולמה צריך כפרה על קודם החטא כי הוא כפרה על עי"ז שהקב"ה מצרף בזה מחשבה למעשה, ולכן ושימה ה' למלך על כל הארץ ויתבטל העי"ז אזי ה' יהיה אחד ושמו אחד כי אין חטא של עי"ז אז הים מידות יהיו רק ה' אחד. עיני שמואל.

מלך מוחל וסולח לעווניו ולעוונות עמך בית ישראל ומעביר אשמתו וגו'. יש להקשות מדוע מבדילים בין האשם לעון, היה צריך להחליט כתוב לעוונות ולאשמות בית ישראל, ולמה הבדיל ביניהם? וי"ל, אומר המשך חכמה, שמצינו ברמב"ם מעשה הקרבנות א ד שכתב שאשם אינו מכפר בציבור אלא ביחיד כי אין אשם בציבור ולכן לא הזכיר אשמתנו ביחד עם העוונות שאינו בציבור.

הגמ' בר"ה אומרת למה תוקעין ומריעין כשהם יושבים, ואח"כ כשהם עומדים שוב תוקעים ומריעים. מתרצת הגמ' כדי לערבב את השטן ואומר שם רש"י שלא יטשין.

מאמרי מוסר וסיפורים בענייני הימים הנוראים

באכזבה גדולה מאד. בשעתו זה היה נראה כדבר הכי קשה בעולם. אחרי שלשה חדשים מאותו מקרה חזרנו לרופא שליווה אותנו. שטיפולים ישנם כדורים יותר פשוטים, ויש זריקות שכן יותר משמעותיות. הרופא התחיל לרשום את הזריקות. אמרתי לו: יש לי בקשה אפשר להתחיל עם כדורים: הוא הסתכל עלי כאילו השתעתי. שאל אותי: 'בשביל מה אתה רוצה אותם, אתם כאן הרי בשביל לעשות טיפול רציני – לכתב כדורים זה כאילו לתת אקמול למי שצריך הרדמה'. הסברתי לו שעוד שבוע ראש השנה. בראש השנה הקדוש ברוך הוא גוזר על האדם גזר דין חדש. אנתנו רוצים לפעול בכוח התפילה. יש אמנם חובת השתדלות, אבל לזה משמשים הכדורים הפשוטים. היינו נבהדה את הצופים, שם מקומה שישית רואים את הר הבית. לקחתי את אשתי לחלוק, הצבעתי ואמרתי לה: הישועה שלנו לא תצמח מהפה – היא תצמח משם. הסברתי לה אז – אנתנו נפעל ישועה מוכח תפילה, מסוג תפילה שוודאי תתקבל. אחרי יום הכיפורים של אותה שנה, כשבועיים אחרי אותה פגישה עם הרופא, התבשרנו בבשרות טובות. ברוך השם!!! כשחזרנו לרופא, הוא החל לומר: 'אז חזרתם להתחיל

ר"ה, עשי"ת, יום כיפור, תשפ"ד

וכשישמע ישראל מחבבין את המצוות מסתמנין דבריו. ויש להבין האם בגלל שישראל מחבבין את המצוות מסתמנים דבריו ואין לו אפשרות לקטרג על עם ישראל? מתוך הרע"א עי"פ חז"ל (זומא פו:) שבתשובה מאהבה זדונות נהפכים לזכויות. ועי"כ כשהשטן רואה שישראל מחבבין את המצוות היינו שמקיימים את המצוות מאהבה מסתמנים טענותיו כי הוא לא רוצה לומר את פשעי עם ישראל כי זה נהפך לזכות.

הגמ' בר"ה לב: אומרת מפני מה אין ישראל אומרים שירה בר"ה ויו"כ, כיוון שאפשר שמלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתיים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה!!! וקשה הא קיי"ל להלכה שאוכלים ושותים ושמחים בר"ה וכן מסתפרים בער"ה כדי להראות שאנתנו בטוחים בחסדו ית', ודו"ז הוא שחירה לעניין זה ששירה אנתנו לא אומרים וי"ל, אומר הרב אלישיב, עי"פ הפסוק ואני בחסדך בטחתי יגל ליבי בישועתך, היינו שאנתנו בטוחים בקב"ה, אבל 'אשירה לה', מתי אנתנו שרים לה? רק כי גמל עלי, רק כשהגיעה הישועה. ולפי"ז הכל מיושב אנתנו צריכים לעשות הכל כדי להראות שאנתנו בטוחים בחסדו, לאכול, לשתות, לשמוח, להסתפר, ולכבס את הבגדים. אבל השירה תהיה רק אחרי הישועה.

וארטים ליום כיפור

מלך מוחל וסולח לעווניו ולעוונות עמנו בית ישראל ומעביר אשמתיו בכל שנה. וקשה מדוע אין קולנו הכל יחד מוחל וסולח לעוונינו ולאשמותינו? וי"ל דכתב הרמב"ם (מעשה הקרבנות א ד) שאין קרבן אשם בציבור אלא ביחיד ולכן באשמותינו לא הוסיף בית ישראל. משך חכמה.

הנה ידוע שמצוות תשובה היא מצווה גדולה ונשגבה ועי"י נמחלים כל עוונות האדם והוא נהפך לנביא. ולפי"ז תמה הנובי" (או"ח קמא לה) למה לא מועילה התשובה לחוטא שעב, גם כדי לפטור אותו מעונשי בי"ד של מטה, שהרי הדין הוא שאדם שמחלל שבת לא יעזרו כמה סיגופים ותעניות ותשובה שיעשה, בכל מצב יסקלו אותו, ולמה? הרי נתכפר לו הכל בתשובה ויש דין שנקי וצדיק אל תהרוג. יש הרבה תרוצים לשאלה הזאת, נביא כאן את תשובת רבי צדוק הכהן ואלו דבריו, שמטרת העונש היא לא רק לכפר, אלא גם להרתיע אנשים שלא יעשו עבירות. ואם התשובה תפטור גם מעונש בי"ד, אזי לא תהיה לחוטא מספיק הרתעה, בשל הדיעה שיש דרך להיפטר מהעונש עי"י תשובה.

נאמר לגבי יו"כ (ויקרא כז לא) כל מלאכה לא תעשו, חוקת עולם לתעבורתכם. ונכנס קל. לגבי צום כתוב **ועיניתם את נפשותיכם ולא כתוב חוקת עולם לדורותיכם**. אומר האור שמח שזה מרמז לגמ' במד"ק ח. שבעת חנוכת בית המקדש עי"י שלמה המלך באותה השנה לא צמו ביו"כ משום חנוכת בית המקדש שמגיעים עי"ז, ואי"כ לא נקרא מודה בקנס ואח"כ באו עדים, ולפי רב צי"ל פטור, דאם נאמר כשמואל אז צריך להיות חייב. וזה אנתנו אומרים כי **רב** הוא, כי נפסקה הלכה **כרב** שפטור ולכן תחוס עלינו ותפטור אותנו.

על חטא השחטא לפניך בידענים ובלאי יודעים. לכאורה היה צריך קודם לבקש על העבירות הקלות והיינו בלא יודעים שהוא שוגג, ורק אחי"כ לבקש על החמורות שהוא יודעים והיינו מזיד: ותירץ עי"כ בעל הקיצש"ע שמו"ב בידעני ז. שלצדיק אין הקב"ה מביא תקלה גם לא בשוגג, ולכן הסדר שנכתב הוא לפי סדר עשיית החטאים. קודם נכתב החטא של יודעים שהוא חטא במזיד משום שרק לאחריו נעשה החטא של הלא יודעים שהוא בשוגג.

טיפול:1 אמרתי לו : לא, ברוך השם יש לנו בשורות טובות. הוא היה מופתע, ואמר : 'אני רואה שיש אלקוים! כשיש לאדם השתדלות שגראלו של שאפשר לשמוע עליה, זה לוקח ממנו את האפשרות להגיע לתפילה כזו. ויש לו בלב תקוה להצליח בדרך הטבע. לפעמים יש למעט בהשתדלות, כדי שהתפילה תהיה מתוך הכרה שרק הקדוש ברוך הוא יכול לעזור. יהודי הגיע מאופקים לרבי חיים קניגסביל על מנת לשאול בעצתו. שמשכנס פיממה החל לגלל באזני רבי חיים את כל הבעיות הרפואיות שיש לו ולבני ביתו, את הפתרונות שמציעים לו הרופאים, ואת עלותם הגבוהה שאין באפשרותו לממנה, את החוסר בפרנסה שקיים בביתו, את ההצעות שמציעים לו למציאת מקום עבודה, תוך שהוא מפרט את המעלות והחסרונות שיש בכל הצעה. בסיום דבריו שאל: מה לעשות? איזו עצה לקחת בנוגע לכל בעיה? נענה רבי חיים ואמר לו : אתן לך הצעה חדשה שיש בכוחה לפתור את כל הבעיות גם יחד! התפלל טוב בראש השנה! זה יפתור לך, בעי"ה, את כל הבעיות! בלי שמתפללים לא שייך לקנות קנין בשום דבר! כל מעלה שרוצים לזכות בה צריך להתפלל על כך! אפילו על דברים קטנים חייבים לבקש!

כאשר כאשר נשאל רבי חיים מהו שיעור התפילה מהו שיעור תפילה: ענה רבי חיים דקה אחת. כי העיקר בתפילה זו הבקשה האמיתית מעומק הלב. כי איכות התפילה נמדדת בכוונה שמכוונים בה. והיה מוסיף בשם הסטייפלער שהזמן להשתדלות לפרנסה ולשאר העניינים, הוא בימים הנוראים, בימי הדין והמשפט ראש השנה, יום כיפור, הושענא רבה. אז נגמרת ההשתדלות. אחרי זה נשאר לאדם להיזהר ולהישמר שלא לקלקל את הדברים הטובים שנגזרו עליו, שלא יקרע בידיים את הפתקא טבא' שלו. אמר רבי שלמה קנייבסקי, כי שמע מרבינו לא פעם, שבפרטות צריך להשקיע יומיים בשנה בלבד – בשלן הימים של ראש השנה.

עצה לזכות בדין (מתוך הענין הנכלל פניני פרי"ש) מופיע בתרומת הדשן, כשיהודי מרבה בחסד בימים אלו הוא מכריע את גור דינו לטובה. וסיפר רבי מיכל יהודה ליפקוביץ על הסבא מסלבודקא שהיתה שנה אחת שנשא בחודש אלול כמה שיעות מרוממות ודיבר דברים מטלטלים על עומק הדין עד שכל הלבבות רעדו מפחד. ואז

הארות בענייני

שאלה: ערב ראש השנה כל שנה זה יום עמוס. על מה לא לוותר באותו היום: **תשובה:** בטור סימן תקפא כתב שעיי' התענית של חצי יום בער"ה נמחלים שלש מעונותיו של האדם. והמהרש"א בברכות לב: כותב שאיגרתא דתעניתא צדקה, ורק עיי' צדקה נחשב שצם. (ויש להוסיף שמובא בשם רבי חיים ויטל שבערב ראש השנה אפשר לעשות פדיון נפש עיי' סוסיפ 160 שקל בשקלים שומר לערב י"ז ועושה עי"ז כפרות ואז בהגיע חג הסוכות הוא מחלק לעניים, ויש שכתבו שהעושה זאת מובטח לו שמשלים (שנתו) והרמ"א בסוף הסימן שם הוסיף שנהגו לזר על הקבורת בער"ה להרבות שם בתפילה והטעם, אומר המשנים כי שם התפילה נשמעת ביותר. וראוי להוסיף שתפילה זה הפתרון לכל הבעיות. החזו"א היה אומר שהוא לא מכיר בעייה שאי"א לפתור אותה בעשר דקות והוא עיי' תפילה. וכמובן שצריך שיהיה בלב נשבר. רבי חים פלאגי בספרו מועד לכל חן מביא סגולה נופת למחילת עוונות: לקרוא בערב ראש השנה מתחילת פרשת כי תבוא ועד סוף פרשת מקרא ביבורים ומוסיף רבי חיים פלאגי שהעושה זאת בערב ראש השנה הקבד"ה מוחל לו על כל העוונות.

שאלה: מה היא העצה הכי פרקטית והכי טובה לזכות ביום הדין: **תשובה:** להיות מעביר על מידותיו ולוותר. החפץ חיים המשיך זאת ליהודי ששלח את שני בניו למרחקים ונתן לכאז"א מהם זי מחסורו, אחד הילדים לא התנהג כראוי והתגרה באחיו עד שנטל לו מחלקו. האח הנעשק היה חכם ואמר למה לי לריב עמו, רבי אבי בוודאי ישמע מזה ואי שייב לו את חלקי האבוד, כי לאבי לא חסר כסף. כמובן כשהאבא שמע זאת הוא מיד חיבק ונישק את הבן המוותר, ואי"ל הצלת אותו מביזיונות שהיו אומרים הילדים של רבים, כעת אתן לך בכפלים. כך הקב"ה אנו בניו וכשמוותיהם הוא מחזיר בכפלים. עוד הביא רבי הרל זקס בשם הח"ח שאמר אילו היה כח בידי הייתי עובר מבית לבית והייתי אומר לכולם כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מהשמים. לא להתעלם מהאבא של השני, להתחבר לזה רגשית ועיי"ש נזכה שירחמו עלינו מהשמים.

עוד רעיון יפה: רבי אברהם קסלר חיבר ספר נוטרי אמן, והוא מספר שהתקשר אליו יהודי מארה"ב והוא בכה שיש לו ג' צרות כואבות מאוד. א. הוא נשוי כעשר שנים ואין לו זשי"ב. ב. כל עסק שהוא נוגע נכשל ואין לו פרנסה. ג. כעת גילו לו גידול והוא נמצא במצב מסוכן והוא מבקש שיגשו לשאול את הרב שטיינמן מה עליו לעשות. הרב קסלר ביקש מרבי משה שטיינמן שישאל את אביו מה לעשות. והרב שטיינמן הביא את הסיפור הידוע שהובא במדרש, על אחד שהיה מנגן יפה לפני המלך והמלך מאוד אהב את נגינותיו, ותמיד כשהיה המלך עצוב היה נקרא המנגן לפניו לנגן לו את המנגינות האהובות על המלך. לימים הגון נתפס במעשי פשע וגנזר דינו למות, אך המלך חנן אותו כי לא רצה להפסיד את נגינותיו, הדבר חזר ונשנה וכל פעם המלך חנן אותו, והנה יום אחד בשעת הפשע נקטעו אצבעותיו של הגון, מיד כששמע ע"י המלך אחר אמר תהרגו אותו מיד כי חנן בו תנעלת... והנמשל. הקב"ה ממ"ה אוהב מאוד את המנגינה הנקראת אמן יהא שמיה רבה מבורך, והוא מבטיח על המנגינה הזאת חנינה למרות שנגזר גז"ד למות... כעבור שנה הוא התקשר לרב קסלר שהיה נפקד ומצליח מאוד בעסקים והגידול... כלא היה.

שאלה: הנה אמרו חז"ל שצדיקים ורשעים נחתמים לאלתר זה לחיים וזה למיתה ובינונים תלויים ועומדים עד יו"כ. זכו נכתבים לחיים, לא זכו ר"ל. ויש להקשות עי"ז קושיות. א. הרי הרבה צדיקים גורלים מתים והרבה רשעים גמורים חיים. ועוד שכתוב שאדם נידון בר"ה ונחתם דינו ביו"כ, משמע שרק מתייחס לכל אדם. ועוד שיוצא מהימרא הזאת שיה בינונים שהם מחצה על מחצה נידונים ביו"כ. ולא מסתבר כי כמעט אך כאלו בני אדם שבדיוק יש להם מחצה על מחצה זכויות וחובות ובשביל הקצת אנשים האלו עושים את יו"כ: **תשובה:** על השאלה הזאת עמדו הרבה מהראשונים ובראשם התוס' הרא"ש והרמב"ן. התשובה הרווחת על כלל השאלות הני"ל, שצדיקים הכוונה בדין ורשעים בדין, היינו שיש מי שכתב למיתה אפי' שהוא צדיק והיינו רשע בדין שהורשע בדין. ויש שהוצדק בדין ואפי' שיכול להיות רשע. והצדק רוב רובם של העולם כי בינונים היינו שלא הוכרע דינם עד יו"כ.

שאלה: הנה ידועים דברי הגר"ח מוולאז'ין שבר"ה יש לבקש רק על מלכות ה', וכדברי הזוהר שאלו המבקשים

בבת אחת אמר הסבא העצה היחידה להינצל ביום הדין היא להקדים בברכת טוב לשני, לחייך לכל אחד ולהאיר פנים לכלל. **וכך למה? י"ל ע"פ מעשה שהיה.** מעשה בעסק מצליח, שעבדו בו הרבה פוליס. פעם בשנה ישב בעל העסק עם המנהל וערך את חשבונותיו. דנו על כל עובד כמה העלות שלו לצד הרווח שהוא מביא לעסק והאם כדאי להמשיך להעסיקו בשנה הבאה. יום ניהול החשבונות היה מבחן לעובדים. היה ברור לכל שמי שרווחי לעסק - יישאר בתפקידו ומי שלא - מפוטר. כל העובדים ישבדו לשפר הישגיהם לקראת היום הגורלי. ביום המבחן ישוב בעל העסק והמנהל וערכו חישובים. ואז יגלו שמי עובד אצל שאינו עייל מספיק לעסק. עלות אחזקתו אינה תועלתית ביחס לרווח שהוא מייצר. על העסק כבר רמז למנהל העבודה שהוא מפוטר. אלא שגל פתאום מכה העבודה קם והתנגד לפיטוריו. הוא בשום אופן לא מסכים עם על הבית. ואז היתה הפעם הראשונה בהיסטוריה שדבר כזה קרה, מעולם המנהל לא התנגד להחלטות של הבע"ב. ולתמימה בעה"ב

ימים נוראים והעבודה בימים אלו. ערוך בדרך שאלות ותשובות

חיים ומזונות הם ככלל האומר הב הב ושוכחים את שמו המוחלול של ה'. השאלה היא האם גם בזמנינו כך צריך לנהוג: **תשובה:** מתפקידנו בר"ה הוא להמליך עלינו את הקב"ה, והיינו שכל מטרתנו בעולם זה לעשות רצונו יתברך, ואני כלום, וכל הצרכים שלי מתגמדים כשהו מתגשגש ברוצן ה'. רבי ישראל מסלנט חידש לנו שדברי הזוהר נאמרו רק בדורות הראשונים, אבל בדורות שאחד שיש לו קצת קשיים בפרנסה הוא כולו טרוד בזה, אפי' אם נבקש על דברים שגמייים כפרנסה ובריאותה קם המלכה של הקב"ה, כי אנוהו מגרישים שהקב"ה היים קובע את תעניתו וזה גופא המלכה. משאי"כ בדורות ראשונים שאנשים היו יכולים להתרכז במלכות שמיים ולשכוח מכל העולם. וברור שצריך לבקש שה' ימלך ולשמוח במלכותו אבל החידוש הוא שגם בקשה על צרכים פרטיים היא מלכות, משום שמביעים בזה את ההכרה שרק הקב"ה בכוחו לעזור לנו. **ומותר וצריך לבקש בקשות פרטיות אפי' בפה ובשפה,** כן פסוק החזו"א והרב אלישיב. וכותב רבי שלמה קלוג שהדרך לקבל שנה טובה ומתוקה זה עיי' שאנו אמנים בכל לב שהקב"ה יכתבנו לטובה.

שאלה: מתי הזמן לבקש בקשות פרטיות: **תשובה:** לבד מהמקומות בהם מוזכר להדיא זכירנו לחיים וכו' יבקש לפני יהיו לרצון הנאמר בסוף אלוקי נצור. ולפני שמבקש יודה על מה שקיבל כל השנה, ויבקש שהקב"ה יחון אותו במתנת חנים ויתן לו לעשות את תפקידו בעולם הזה גם השנה, ללא בעיות של פרנסה, בריאות, וצער גידול בנים, ושיכול לעבוד את ה' בלי הפרעות. עוד זמנים מסוגלים מאוד לקבלת התפילות הבאנו בשבוע שעבר: ברכת כהנים שאז התפילה מתקבלת אפי' שלא הולך בחוקות ה'. וכן בפתיחת הארון, ובהגבתה התורה.

שאלה: האם בתקיעות זה זמן לבקש: **תשובה:** תקיעות הוא זמן מסוגל מאוד, שזוהו הזמן שבו דנים את האדם וזה זמן של וידוי ותשובה והוא עת רצון גדול לשוב בתשובה, ואפשר אז לשוב בתשובה גם על דברים שבזמן רגיל קשה מאוד לשוב עליהם כגון מחשבות הרבים. החסידים נהגו אז לומר יהי"ר המודפס, אך בשיבוט (הליטאות) לא נהגו לומר בפה כי אם להרהר בתשובה ולהתוודות בלב. וכמובן שלאחר כל זה יכול להרהר בקשות בלביו. ויש להוסיף שעיקר התיקון בתקיעת שופר הוא התשובה של האדם.

שאלה: במה יש להרבות בימים אלו: **תשובה:** מפורסם שכל גדולי האדמור"ים הרבנים והחכמים מנצלים כל רגע לאמירת תהילים. והתפרסם שהרגי"ז מבניסק היה נוהג לומר תהילים במשך כל היום בבר"ה. ובאר שביים הזה הדבר דומה לאדם שהתברר לו כי בנו שאך אומתלה היה בריא, כעת הוא נמצא במצב סכנה, וכן כל עניין פרנסתו ושאר הדברים נמצאים כעת על כך המאנים, ובכזה זמן אומרים תהילים. ואפשר לראות אצל הגר"ח קניבסקי שמנצל ביום ר"ה ויו"כ כל רגע לאמירת תהילים, וידוע שכל רגע מדוקדק אצלו ואפעי"כ בעשיי"ת הוא גומר כל יום את כל הספר תהילים. ולפניי בר"ה ויו"כ יש לנו מסורת מגדולי הדור לצלל כל רגע לאמירת תהילים. (מלבד הלימוד והסדרים הקבועים ללימוד אבל זמן מיוחד מוקדש לאמירת תהילים) ובעשיי"ת מי שיכול להספיק מחוץ לסדריו בזמנים הפנויים וודאי ראוי להוסיף עוד פרק, כי כל מעשה קטן שנעשים בימים אלו משפיע ומצליח על כל השנה. וכתבו הקדמונים שהכוח שיש ליחיד בעשיי"ת הוא ככוח הציבור. (ורבי אליעזר בידרמן מביא בספרו באר הפרשה סגולה גדולה בלח העניינים בליחה הראשון של ראש השנה לומר ב' ספרי תהילים בדרך ויבקש מה שרצוה ויזכר ויאהי שעות).

שאלה: מובא בשם האריז"ל שמי שמוריד דמעות סימן הוא שנפשו טובה ושלמה. ומי שלא, סימן שנפשו אינה שלמה. יש להקשות האם אכן כפי נפקס שמי שלא יוציא לו דמעות, האם נפשו אינה שלמה: **תשובה:** ראיתי בשם הסטיפלער שדברי הארי"י הולכים על אנשים מבוגרים שיש להם רגש, אבל אצל צעירים דמעות הכוונה היא המקסימום שהם מגיעים ודמעות הם רק כמשל, יש כאלו שאצלם רגש ורוממות זה כמו דמעות. (ור"ה ויטל הביא מרבו הארי"י שיש איזה רגע של התעוררות באמצע ר"ה וזה עומד שבו דנים אותו למעלה ולא יקבל ע"ע קבלה שיכול לעמוד בה וזה ישפיע עד גזר דינו לטובה).

שאלה: איך אדם יכול לבוא לראות מי המלך כשהוא מלא בחטאים מכל השנה, ואיך מקיים תשובה מאהבה? **תשובה:** רבינו יונה באגרת התשובה אומר שבראש השנה

הסביר המנהל ואמר: נכון שהעובד הזה לא רווחי והוא לכאורה מיותר, אבל זה הכל רק לכאורה. אך מכיוון שהעובד הזה הוא איש שמח ועליו ומשרה אווירה טובה בעבודה, תמיד הוא זורק מילה טובה ובסופו של דבר גם אם אין תועלת ישירה ממנו, אך הוא יוצר את האווירה הטובה בעסק, והודות לו להקפחות חוזרים לכאן שוב ושוב והעובדים האחרים עובדים עם הרבה יותר חשק. בעל העסק הופתע, אך נאץ להודות שהצדק אתו. והיה זה העובד היחיד שמאז ומעולם נשאר בתפקידו, למרות שמבחינה כלכלית לא היתה כדאיות ישירה בהחזקתו, אך מכיוון שהוא יוצר אווירה של שמחה הוא מותר להשאיר בתפקידו. **הדברים אמורים** אלינו, אנוחנו מחפשים דרכים שנצא זכאים בדין, נזכיה להקב"ה שהסביבה צריכה אותנו, אפי' שאין לנו מספיק מצוות, אבל יש סיבה אחרת להשאיר אותנו, כי בזכות הדבר הפנים שלנו אנשים שמחים, ואז נזכה לכתיבה וחתימה טובה. אז הנה לנו עצה לזכות בדין.

ימים נוראים והעבודה בימים אלו. ערוך בדרך שאלות ותשובות

אדם צריך לשכוח מכל העבר ולהרגיש כאילו היום הוא נולד, היינו שאין יחס לעבר כלל, וכעת הכל מתחיל מחדש כתינוק שנולד וכך רואה אותו הקב"ה. וההרגש צריך להיות אהבת ה' גדולה, שיש לנו אבא שנותן לנו מתנות בלי גבול, וישחזר לעצמו מתנות שה' נתן לו במשך השנה וגירום לעצמו לאהוב את ה'. שכל היום רק מטביב אותו וכל מה שהוא דורש זה שנקיים את הוראותיו. וכעת אתה יכול להמליך על עצמך את הקב"ה יותר מהעבר להשתדל להיות עבד יותר נאמן, ועושים זאת עיי' קבלה אפי' קטנה, ובלבד משוה שהוא יודע שיש לא יגמר תוך יום יומיים. ותשובה מתוך הכרת הטוב, אז חסדי ה' קבלת התשובה הם עד אין קץ. וזוהי תשובה מאהבה.

שאלה: לפי מה דנים את האדם: **תשובה:** הירושלמי אומר שכדנים את האדם בר"ה דנים אותו **לפי ההתנהגות של יום ראש השנה ולא לפי מה שהתנהג כל השנה.** (ראה בהרחבה עלי שור א מד) אז אפי' אם כל השנה הייתי רע, כיוון שכעת אני מתנהג כרצון ה' אז אני זוכה בדין. אמנם זה ברור מי שהוא רע כל השנה בדרך כלל הוא לא יוכל להתגבר על היצוה"ר ולמר איזו מידה של לשח"ר או לא על החזן, וא על זה שתפס לו את המקום, או מי שהיזו את המזגן, או אשתו שלא הכינה את הדג שיש לאכול. אבל מי שיש לו ימים יותר טובים ופחות טובים, יש לו מדברי הירושלמי הני"ל פתח תקוה שיוכל היום להיות יותר טוב.

שאלה: מה צריך להרגיש בעשיי"ת: **תשובה:** ידמיין לעצמו את הבן שלו או משיחה אחר שהוא הכי אוהב או את עצמו נמצא על חבל תליה, ואוטוטו משממיט את הקרקע מתחת לרגליו ואם יעשה פעולה כל שהיא אזי מחזיריה אותו לחיים, בוודאי יעשה ככל שביכולתו למנוע את מיתתו. אנוחנו בעשיי"ת תלויים ועומדים ועיי' פעולה של תשובה אנוחנו יכולים להינצל. פשוט שנעשה כך בטרם יהיה מאוחר.

שאלה: איך להתפלל בעשיי"ת: **תשובה:** כתוב בחת"ס בשם הקדמונים שכל התפילות של כל השנה שנפסלו מחמת שלא כיוון טוב תלויים ועומדים עד עשיי"ת, ואם בעשיי"ת האדם מתחבק בתפילה, וזהו זוכה שכל תפילה מכפרת על אותה התפילה באותו היום של כל השנה. כגון שחרית של יום ראשון מכפר על השחריתים של ימי ראשון של השנה. לכן היצר מתאמץ להכשיל, אבל הידיעה שיכול להשיג שתפילה אחת שלו מצילה מאות תפילות עושה את זה שווה להתאמץ.

שאלה: מה זה תשובה: **תשובה:** כל זמן שאדם לא עושה תשובה יש חציצה בינו לקב"ה, ותשובה זה דבר שמוחקה הוא פשעי העבר, ובכך מסלק את החציצה. ועיקר התשובה הוא ג' דברים חרטה, וידוי ועגיבת החטא (והיינו קבלה לעתיד). ונפרט: דבר ראשון צריך להתחרט על מה שעשה, וכמו אדם שלחה עסקה לא טובה שמתחרט עליה, דבר שני לבקש סליחה מהמקב"ה על מה שעשה והיינו וידוי. דבר שלישי והוא הקשה מהכל והוא מעכב כמבואר בראשונים. והיינו שיקבל ע"ע לעתיד לא לשוב לזה העוון לעולם, ואם היה ברור לו בשעת הקבלה שלא ישוב, אז אפי' שאח"כ שב על קיוא התשובה מועלת. ואמנם הדבר קשה אך רבינו יונה אומר רעיון מעניין שמספיק להיות 'מתייצב על דרך טוב', והבאנו בעבר משה לכל על אדם שנסע מירושלים לבני ברק והנה חולפיה שלל בעיף 3 שעות נסיעה והוא שואל את זה שעל ידו מתי נגיע לבני ברק: עונה לו השכן אתה טועה, בני ברק זה בצד השני, אנוחנו מתקריבים כעת למצפה רמון בדרום הארץ. אומר האיש אני לא מבין הרי כשיצאונו מירושלים אמרו לי ששעה נסיעה, ואתה אומר אחרי שלוש שעות שאנונו עדיין רחוקים? עונה השכן פשוט לקחת אוטובוס שנוסע לדרום במקום למערב, אתה היית צריך לפנות שמאלה. אומר רבי ישראל באותו הרגע שהוא יורד מהאוטובוס ונורה על אוטובוס לכיוון ב"ב אז הוא מתייצב על דרך טוב ואפי' שהוא כמה מאות קילומטרים מבני ברק. ואותו הדבר בתשובה. העיקר זה הדרך ברגע שאתה בכיוון הנכון והיינו שהאדם יודע את הבעיה, ומעוניין להפסיק עד להשח"ר והדיבור בחזרת השי"ך ויש לך רצון ושאפה להגיע ליעד אזי אפי' שהוא עדיין רחוק אבל הוא בכיוון חיובי זה מועיל. סיפר רבי אליהו דיסקין שהיה בחור שהתחיל להתפרפר, והרבנים המליצו לחנות אותו מיידיה, הציעו לו שידוך בחורה שזה עתה התחילה לשוב לצור מחצבתה, וכשהונח הדבר לפני גדולי הדור הם אמרו בשופו"א לא. האבא של בחורל לא הבין הרי הבן שלו מקיים כל התורה,

רק פה ושם הוא פוזל לצדדים אך הבחורה בקושי יודעת מה זה שבת, אמנם היא מתחזקת אבל היא עדיין לא אוהזת בעשירית מהפך שהוא שלו אוחו, ענה לה הבחור נמצא בכיוון המהפך והבחורה בכיוון היישר, ודו"ק. וכשאדם מתחיל להשתנות זה נקרא שחזר בתשובה, אפי' שיועד שיקשה עליו להחזיק מעמד. כי מטרת התשובה היא לומר לקב"ה איך אני באמת רוצה להתנהג, וזה תפקידו להראות לקב"ה בעשרת ימי תשובה שאני רוצה להתנהג כך, ובמקביל יקבל ע"ע משהו שיוכל להחזיק בו הלאה אפי' מעשה קטן ועי"ז הקב"ה מקבל את התשובה.

שאלה: האם יש יום בעשיית שהוא מיוחד משאר ימים? כתוב בטה אפרים שיום ח' בתשרי הוא יום מיוחד מכיוון שהוא יום שאומרים בו ג' מידות. ובאלף המגן כתב שיש המתענים ביום זה. וכתוב בספרים (בני יששכר ועוד) שהוא יום סגולה והתעוררות רחמים, והוא יום מסוגל ביותר לתפילה. וכן כתוב בספרים הקדושים השומר שבת שובה כהלכתה מתכפר לו כל מה שחילל במשך כל שבתות השנה.

שאלה: סגולה ליו"כ: **תשובה:** כתב רב האי גאון שהאומר אדון עולם ואתה התפילה בכוונה תפילתו נשמעת ואין השטן מקטרג עליו ובפרט ביו"כ.

שאלה: מה מיוחד ביו"כ: **תשובה:** יום כיפור הוא יום של רחמים וה' מוחל בו על כל העוונות (ע"י תשובה והוא מכפר רק למי שמאמין בכפרתו) וכל השקעה הכי קטנה בדבור ובמעשה מזה אוהנו בשכר עצום. הנה אם יום אחד אתה מגיע עם המשפחה שלך לפארק, ואתה בא לצאת וכל הילדים עניינים ועצבנים ואין להם סבלנות ואין אוטובוסים, ופתאום בא אלק אדם ואומר לך אני נוסע לכיוון הבית שלך, ולוקח אותך עם כל המשפחה. מדוע זכית לכך? זה בגלל שביו"כ בין מוסף למנחה אמרת עוד פסוק בתהילים. או למעשה הבן שלך לא מסתדר עם החברים בביתו, כמה צער ועגמוני יש לך מזה ואתה יכול לפתור זאת בקלות, ע"י עוד מעשה טוב של הארת פנים ביו"כ לבני הבית, או למישהו שצריך את זה בספסל בבי"כ, וכל דבר הכי קטן ביו"כ, פועל הרבה מאוד במשך כל השנה כולה.

שאלה: מבואר ברוב הראשונים שדרך התשובה לבד מווידוי וחרטה היא קבלה לעתיד. השאלה היא מה לקבל לעתיד: **תשובה:** ידוע שרבי ישראל סלנטר היה מדבר כל האלול על הקבלה שצריך לקבל בשעת נעילה ולהשוב כל הזמן איהו קבלה ויכל לקיים. והורונו רובינו שצריך לקבל קבלה קטנה שיוכל להחזיק בה, ולא כדאי שזה יהיה דבר רגשי כיוון שלא תמיד אפשר להרגיש, אלא דבר מעשי. הרב שך בשיחה ידועה בערי"ה אמר שיקבלו ע"ע ברכת המזון שת שדור. וידוע כימיל יהודה אמר שיקבלו אשר יצר מתוך הכתב. ומה התועלת בדברים קטנים: י"ל שאם אדם מתגבר על דבר קטן בדרך כלל הוא מתחזק בעוד דברים. וברור שהדבר הרצוי לפניו יתברך שהאדם יתחזק בדבר שהוא חלש בו כגון אדם שרגיל לדבר זדורים אסורים יקבל ע"ע קבלה בזה הדבר, כגון שיש שעה ביום שיהיה מה שיהיה הוא לא מדבר לשה"ר, שקר וכו'. כי מי שמשנה טבעו אז הו בגדר עקירה וזוכה להארת פנים מיוחדת מאיתו יתברך.

שאלה: אדם שרדף אותי כל השנה והרס לי את החיים במזיד, פשוט לעלל בי לאורך זמן, בייש אותי ברבים וירד לסלוח לו, כי כמה שיותר השפיל אותך, במחילה שלך אתה יותר מעביר על המידות והקב"ה יותר מעביר לך על הפשעים ונותן לך שנה יותר מתוקה, ומה שלא תמחול לו לא יעזור לך שום דבר לשנה הקרובה ומה שתמחול לו הרווח הוא נקי כך ותזכה לישועות אדירות אפי' נגד הטבע.

שאלה: החיי אדם מביא שצריך בוודיו להתוודות על עוד מאות עבירות (והוא מפרט אותם שם). האם צריך לומר הכל ואי"כ הרי זה קשה מאוד: **תשובה:** הסתייגלך היה מיעץ לומר בכל תפילה חלק. היינו במעריב יאמר את כל החיי אדם על האמיתות א-ה. בפשרית יאמר ו-י. וכן הלאה. וכך עד נעילה יאמר הכל. וכך יוכל גם לכון יותר.

שאלה: מה לעשות כדי שהקבלה שקיבלתי, אחזיק בה ללאה: **תשובה:** יש הרבה שיטות. נביא רעיון אחד. למשל אדם קיבל ע"ע לא לשמוע קויו נייעס, והנה כעת יש התפתחויות פוליטיות מעניינות והוא חייב, הוא לא מסוגל, הוא לפני התקף.. הריעיון הוא שהוא יחשוב לעצמו מה עומד להיות במשך הימים הבאים אצלו, באיזה דבר הוא חייב ס"ד מיוחדת שהדבר יצליח, ואם חלילה לא, אז תהיה לו עגמ"נ עצומה, ואז הוא יחדיר לעצמו שאילו כעת הוא ישמע קו נייעס יאמר לו נזק דבר שהוא כ"כ צריך בו ס"ד מיוחדת, אם זה בעסקה פלונית שצריכה להעשות, או שהחברותא שלו יעזוב אותו, וכ"א יודע טוב טוב באיזה דברים הוא צריך ס"ד ולא חסר לו כעת צרות משם...

שאלה: אדם שהורגל לדבר לשה"ר ופגע בהרבה אנשים ואינו יודע או שאינו מסוגל לבקש מחילה, כיצד יוכל לפייס את חבריו: **תשובה:** דבר ראשון לומר בפה מלא שמוחל לכולם (תפילה זכה). רבי גרשון אדלשטיין נוהג להביא ע"כ את דברי החוה"ל שהאדם צריך להשתדל מה שיכול ולבקש מה שיתן בלב הנפגע למחול לכל מי שהכניע אותו אפי' בלא יודעים. והוא עצמו ישתדל ככל יכולתו לעשות את כל דרכי התשובה והקב"ה יסייע בידו שאכן ימחלו לו.

שאלה: אישה שמטופלת בילדים והיא לא יכולה להתפפל בבית כנסת, וכמוכון אין לה התעוררות מספקת בימים הגדולים בראש השנה ויום כיפור, מה היא יכולה לחזק

עצמה: **תשובה:** רבי אליהו לופיאן אמר מקובל אצלי מרבתי: נשים הנמצאות בביתן בימים הנוראים ומטפלות בילדים אין צריכות לרוממות ביש ציור הכנסת כדי שתפילתיהן יעלו למעלה אל להן יש ביותר ישיר עד כדי הכבוד ובמעט הזמן והכוונה שיש להן הן מתקרבות לעולמות העליונים ומה שלוקח לציבור שעות ארוכות הן משגות ברגע קצר. והרב שטינמן זצ"ל היה אומר המטפלת בילדיה ובקושי מצליחה לפתוח המחזור אין לה מה לדאוג ולחשוש, על השנה שיהיה לה אדרבה זכות המצווה של טיפול בילדים זה מה שיזכה אותה בשנה טובה. והדברים אמורים גם על מי שאינה יכול להתפלל בבית כנסת בגלל שהוא בבידוד או קשה לו לצום וצריך להיות בבית וכדו' ולא יכול להתעורר מספיק, אז אותם אנשים צריכים לדעת שכיון שהקב"ה שולב שבה הדרך תעבור את יום כיפור וראש השנה אז זה התפקיד שלך וכמה שאתה מתאמץ זה רצוי לפני ה' מאוד מאוד.

שאלה: אילו אירועים היו בראש השנה: **תשובה:** נברא אדם הראשון וחטא והקב"ה דן אותו. נח יצא מהתיבה. אמותינו שרה רחל וכן חנה התעברו בו. י"א שזה יום עקידת יצחק. נפטרו בו שרה ורבקה ורחנה, וכן י"א ששנפטר בו רבי אמןון ממנצא שחיבר הפיוט ונתנה תוקף. ובשנת תרפ"ד החל לימוד דף היומי לראשונה. וראש השנה הוא היו"ט היחיד שגם בארץ ישראל נוהגים אותו וימים מכיוון שיש שנים שביום הראשון לא תוקעים, כמו השנה. (ביום כיפור תשל"ד פרצה מלחמת יום הכיפורים).

שאלה: מה העצה הטבעית לעבור את צום יום הכיפורים בקלות שיוכל באותו יום להתעסק רק בעבודת ה' ולא להרגיש חלש שלא יוכל לעבדו כראוי: **תשובה:** שבעו לפני הצום ימעט ככל שיכול משתיית משקים עם קפאין כקפה וקולה, ומוימזים לפני הצום ירבה בשתייה כמעט כמל מהנצל לו, בערב הצום יאכל ארוחת בוקר מסודרת ארוחת בנינים קלה, וארוחת צהרים יאכל דברים מקומח מלא וכן יוסיף הרבה ירקות לתפריט, בסעודה מפסקת יאכל חלה עם טחינה וירקות וכו', אך לא יאכל גביש היום דברים מלוחים חמוצים ומטוגנים ולא אכילה גסה וכן לא יאכל רוג'ל ודברים מרובי סוכר למיניהם במשך היום. כמיו"כ לא יעמיס ע"ע יותר מידי אוכל. וכך יהווה הדבר כהשתדלות ראויה שלא יצטרך כל היום הגדול להיות בחולשה גדולה, והחכם עיניו בראשו. **ב. העצה מהחפץ חיים להקל התענית.** ציטוט מדרך שיחה עמוד שפא': רבי אליהו דזשינצר סיפר ב"ועיד" כי ה"חפץ חיים" היה תולה פתק ישיבתו בראדן לפני תשעה באב, ובו היה כתוב ב' דברים: א' עצה להקל התענית - לשתות כוס תה מתוק מאד, ואח"כ כוס שני בלא סוכר כלל.

שאלה: כידוע אין יום הכיפור מכפר על עבירות שבי"א לחבירו עד שירצה את חבריו, ממי חל צריך לבקש סליחה: **תשובה:** מכלל מי שמגע בו, ובפרט מוטל על האדם לפייס את אשתו כי המצער אל אשתו גורם ר"ל שיתקצרו ימיו כך כתוב הרמ"ק, והרבה פעמים מרוב שאדם הוא צדיק הוא ממעט מחובתו לדיבור עם אשתו גם במקום הצורך, והאדם חושב עם אשתו אין אסתדר, אבל זה לא כך והימים לכה"פ בעיו"כ לבקש סליחה, ולבאר היטב שהדברים שעשה וציערו אותה לא נענו מרוע אלא מחוסר שימת לב, וברור בשנה החדשה הוא ישתדל ביתר שאת לחשוב מה מפריע, ועי"כ ודאי שמתחל לו.

שאלה: מהי הסגולה הגדולה לישועה שהנהיג רבי אריה לוינ וכן נהג הרב אלישיב: **תשובה:** במוצאי יום כיפור מיד אחר התפילה יש כח לכל יהודי ועל כן נהגו להוסיף ג' יהודים 'רגילים' [ח"י, אין דבר כזה...] והם 'פוסקים' ישועות, ואומרים כשם שגזרו בב"ד כי מטה כד יגורו בב"ד של מעלה, ורבים רבים נושעו מזה.

שאלה: האם מוטל על האדם מדין חינוך לקחת בנו לבית הכנסת? והשאלה היא בפרט בימים נוראים שנמצאים הרבה בבית הכנסת, מה מחוייב בזה: **תשובה:** הדבר ידוע שיש ילדים שליבם נמשך יותר לביהכ"נ והם אוהבים לבוא להתפלל מתחילה ועד הסוף, אבל יש הרבה מאוד ילדים (יודעו שזאת בעייה נפוצה) שהדבר מעיק עליהם ויש להם מזה הרגשה לא טובה, ואם האבא יקח אותם לביהכ"נ הם יפתחו סלידה לעניין, וכשיגדלו בית הכנסת לא יהיה מקום החביב עליהם וזה שלוקח אותם לשם מצעירותם יכול לגרום רע נזק לעתיד, וכאלו ילדים החכם עיניו בראשו, יחכה בסבלנות עד שגיעו מצב שהילד מעצמו ירצה לבוא ולא יכריח אותו כלל לזה, פעם שמעתי את רבי גרשון אדלשטיין אומר בתקניפות להורה על ילדו בן 11 שלא יכריח כלל וכשהילד יגדל זה יבוא לבד ואחר ע"כ כמה פעמים. שכן יכול לעשות לדבר ע"כ הרבה בבית, כמה גדול הוא בית ה' וכמה תועלת יש למי שמכבד את הקב"ה ומגיע להתפפל ובפרט בבית הכנסת וכו' והדברים מורים ללבו אט אט. וכמוכון, מדובר רק על ילדים שלא מפרעיהם בתפילה. אבל ילדים שמפרעיהם לאחרים להתפלל, אין להביא כלל.

(מעלה יום שמחת תורה. רבי יוסף חיים זוננפלד היה אומר שבזמן ההקפות זה זמן מאוד מסוגל להתפלל על נחת מהילדים. ביסוד וורשר העבודה כתב שמי שזהיר בשמחה של תורה ביום זה בטוח שלא יפסוק תורה מזרעו. וכתב רבי חיים פלאגי' שבים שמחת תורה כל מה ששואל מהקב"ה מתקבל).

מדוע זה יש להימנע מלקרוא בשבת: רעיונות שנשלחו למדור השבוע: א. תינוקות שלא נרגעו. לנו גם היה את זה והלכנו לאוסטאופט, (זה רפואה קונבנציונלית, בתחום רפואה משלימה) וזה עזר האתנו יום! אולי יש את זה גם בקופת

חולים, אבל לכאורה הפרטיים יותר מקצועיים..... אחנו היינו אצל אחד פרטי חרדי בבני ברק בשם ד"ר דניאל רייז, הטלפון שלו 0504171651 הוא לא זול בכלל, אבל שווה כל שקל! (נצוין שאין לנו קשר אליו ואין לנו אינטרסים בעניין) אם רוצים המעלה אפשר להתקשר אלינו 0534102817. **עוד פתרון שמועיל להרבה:** אפשר לבקש מהרופא מרשם לסימקול, לא עוזר יש גביסקון אם לא עוזר יש אומפרול. אחנו ניסו הכל, הענונו למנון הגבוה ביותר האפשרי ואז התברר בעזרת ה' בעזרת שלחנו ד"ר היימלדך שמקבל ברח' המ"ג בירושלים ומגלה אלרגיות שהדירה אלרגית לחלב, 24 שעות אחרי הפסקת החלבי הכל נרגע!!! נולדה תינוקת חדשה. **עוד פתרון:** בקשר לזה בגטן של תינוקות בגיל שנה וחצי כדאי מאוד לנסות לתת בבגון (קמזומיל) וכן להו שומר צריכים (מגיע בקופסא עגולה מיוצר בשווקי). **ב.** לגבי חתולים שמסתובבים בחצר רבים הציעו לפזר פלפל שחור הריח מבריא אותם, פתרון זה גם מועיל להרחקת חתולים משכונת. **עוד כתבו:** לגבי חתול "מתחלל" יש חומר הנמכר בחלק מהטמבורים המיועד להרחקת כלבים וחתולים. תרסיס שמרססים אותו כל יום במקום שבו הוא שוהה. **ג.** עצה מהילד הצדיק המתחנך אליעזר כהן אפשר להשתמש עם גומיות שיש בקולביס בתור גומי למשקפים. **ד.** בענין מי שלא מצליח להסתדר כל פעם להקיש את השטרודל גימיל וכו'. יש תוסף שעושה את זה אוטמטית את צריך לחלוץ על ה@ והוא מוהלד הכל לבד מי שרוצה שיצור קשר במייל Y614349@GMAIL.COM. **ה.** בקשר לחורים הנוצרים בכביסה בעיקר בדי כותנה וכו'. הבעיה הופיעה גם אצלי, אחרי שקינתי מכונת כביסה של חברת 'בוש', כל כביסה 60s מעלות, שהיא בדרך כלל של בדי כותנה, יצרה ויוצרת חורים, אחרי כמה בקיורים של חברת בוש אצלי, הם טענו שמדובר בעש' הבגדים' שנמצא בארונות, והוא הגורם לחורים. הפלא הוא, שגם בבגדים שהיו סגורים בארונות, מיד אחר הכביסה הופיעו החורים, מה שמוכיח לכאורה שהבעיה במכונה. אם גם לשלוא יש מכונה של חברת 'בוש' אולי יש פה כשל בדגם מסויים, נוכל להתארגן ביחד. **ו.** עצה אין למחור פריכיות אורז ישנות, שמים בטוטס של סנדוויצים לכמה דקות ויוצא יותר טרי מאשר בפתחיה. ניסיתי גם על בייגלך שהיו פתוחים והתיבשו. נמשע משה פריד וטעים. **ז.** לגבי מי ששלחו בעלון של נצו"י להשיג את ההוא שעושה את השילוח הקן, המספר 0527158830 ומבירור שערכתי בקיץ תשפ"ג זה עולה 350. **ח.** לגבי השארת ריח טוב בבגדים בסיום הייבוש להתיי מקסימה למיבש 5-6 התוות ישירות על הבגדים ולהפעיל את המייבש ל- 10 דקות נוספות. **ט.** בקשר לשאלה היכן ניתן להשיג מלטונין בולו ממדור התורה חסה, תשובה: ניתן להשיג ברחוב מימין 41 בבני ברק במחיריים זולים ביותר. **י.** למניעת ריח רע של זיעה ברגלים שמעת' פתרון מת"ח חשוב מאד וזה בזקק ומונסה, להשפיר על הגרגיים אדורורנט ולהתמקן שתימבש, ואח"כ ללבוש, ובמקרה של זיעת יתר לחזור על כך פעמיים ביום, הדבר התגלה כיעיל ביותר ומונע הרבה אי נעימויות. **יא.** פתרון להורדת סמיטק שמדבק לחצאית לרסם K300 על המסטיק להתחיל לגרד עם סכין לאחר 2s שניות בעז"ה המסטיק נפרד מהגדג ובשביל להוריד את ריח K300 מהגדג ניתן ללבוש. **יב.** בקשר לשליחת מייל לרשימת תנועה, בחיים אל לשלחו לכתובות מרובות בלי לעשות 'עותק מסתר'. וכן, אם במקרה קיבלתם כזה מייל, שימו לב שכאטם מבקשים הסרה מרשימת התנועה לא לעשות 'השב לכולם' אלא רק 'השב'. והדברים ידועים למי שנטרד מזה. **יג.** לשאלת הקורא מה עם המשחה ללבלות - שם המשחה הוא 'ורומאל'. משחה שאוכלת את היבלת ממש, ולכן חובה מרשם רופא. **יד.** בקשר לטיפול שגינים אצל ילדים קטנים א. כדאי מאוד להתחיל בבית לעשות אותן כעין "טיפול שגינים" על ידי הכנסת כפית וכדומה דבר שני כדאי לקחת את הילד לפני הטיפול לחנות שמחזקם שיחבר בעצמו משחק שהוא יבחר בעצמו ולקנות לו את זה אחרי שהוא יעשה את הטיפול. **ג.** ישנם רופאי שגינים המתמחים בנושא זה ללדוגמה ישנה בברק רופאת שגינים מקצוע מומלצת עובדת עם לאומית אך צריך יותר מחודש לקבוע תור. כדאי לבטח. במקרה ואין ברירה אז צריך לעשות עם הרדמה מלאה בבית חולים.

התורה חסה. בקשות שנשלחו מהציבור לסיוע, למי שיש פתרונות נא לשלוח למייל שבסוף העלון ותזכו לסייע לרבים: בקשת עזרה לגבר בן 40 שתלוצ שעריו וזקנו ללא שליטה. **ב.** מה עושה עם בגדים לבנים שנצבעו ע"י בגדים צבעוניים בכביסה, ניסונו עם סבון כלים זה ירד קצת אבל לא הכל, אולי למישהו יש רעיון יותר טוב, בתודה מראש. **ג.** איך ניתן לשלוח מיילים הכוללים קובץ מבלי שגימילי יחסום או ישלח לספאם? שלחתי קבוצה גדולה וסגרו לי את החשבון ניסיתי ליצור קבוצות של 49 אנשים וכן לשלוח מייל אחד ביום אך נודע לי שישנם אנשים קיבלו את המייל לא שגימילי העביר לספאם מיד וכו' האם ניתן להערים על גימילי! המידע יוכל לעזור לי.

הלכות לר"ה ויו"כ

נדרים. יהיה שליח להתיר נדרי אשתו ע"י שיאמר בסוף ההתרה שהיא, שמבקש אם להתיר עבור אשתו ובשליחותה ויאמרו מותר לה וכו'.

האם מותר לכפול תיבות או קטעים בתפילה דרך תחנונים או כשלא כיוון בפעם הראשונה או להתחנן וכדו'. הדבר הוא בעייה הלכתית ועדיף שלא יעשה את זה.

טעה בתפילה ואמר מקדש ישראל והזמנים במקום מקדש ישראל ויום הזכרון לא יצא, ואם נזכר תוך כדי דיבור יתקן מיד וי"א שיחזור לראש הברכה, כשנזכר עד סוף שמו"ע יחזור לאו"א שחן וגו'.

בליל ראש השנה כדאי להתברך מכמה שיותר אנשים בשנה טובה. שמעתי פעם מרבי חיים קניבסקי שאמר שבביל ראש השנה למרות שמעניין מרבבות אנשים שבאים להתברך ולברך זה כדאי, כי ברי"ה כל דבר קטן מוסיף לדין וכתיבה וחתימה טובה.

הסדר שעושים בסימנים. יש בזה הרבה דעות. יש אומרים ששבעת המינים עדיף וי"א שחביב עדיף ולמעשה אפשר לשעזר מה שרוצה.

בסימנים כשאמר יהי רצון אחרי הברכה לפני שאכל הסימן ל"ה הפסק ואין חוזר ומברך.

על רוביה וכדתי יש ספק האם יברך עליהם אדמה בסעודה לכן יפטור עצמו בדבר שחובה לברך.

בכרתי ואורים שיתרו שונאנו וכן בתמיים שיתמו שונאנו. **מי הם שונאנו?** יש שמכונים על נסראללה וכדו' ויש שמכונים על שונאי הדת ועוקרי התורה וכדו'. צריך לדעת שלא אליהם הכוונה, ואפי' יש בעייה לכיון על זה. **ואומר** המטה אפרים ואףל המגן ס'י תקפג' וכע"ז בפמ"ג וכן החיים שם, שהכוונה היא למקטרגים בשמים שלא יוכלו לקטרג. ואל יכווין לשונאיו אפי' הגויים כי עי"כ הוא מעורר קטרוג.

רח"ק אכל סימנים גם ביום ב. ולא אמר היה"ר.

האר"י כותב שב'איה' מקום כבדו שבקדושה הוא זמן לבקש ביקשת על עשירות, ילדים צדיקים, ורוח הקודש. ורבי חיים קניבסקי אמר שאפשר בדיבור. ואם הוא באמצע תפילת לחש שיתפלל בהרהור.

הלך לצרכיו והפסידי תקיעות דמעומד האם צריך להשלים. אומר החזו"א (או"ח קלז ד)לא צריך, כי זה נתקן לציבור ולא ליחיד.

מותר להפסיק בין תקיעות דמיושב למעומד לאחר יצר ותהלים. (הסטיפלער, הרב אלישיב).

תחילת התקיעה היתה בלחש ולא שמע, אפי' שהמשך התקיעה היה כשיעור לא יצא. (שו"ע ומשנ"ב תקפז ס"ק יז).

חלם בזמן התקיעות. אם יודע ששמע אפי' לא היה מרוכז יצא, ובלבד שיכול לומר מה תקעו כעת תקיעה או שברים וכו'. רנ"ק

שינה ביום ראש השנה אחרי צנות. האר"י הקדוש כתב שמותר וכן נהנו בעצמם הסטיפלער הרב אלישיב ועוד מגדולי הדורות. וכשמפריע לו אח"כ להתפלל וודאי שמותר.

כפרות. יש להיזהר מלומר הפסקים בני אדם וכו' ליד התרגולים כי בדרך כלל יש מהם ריה רע. כמו"כ אי"צ לבדוק את כשרות התרגולים לאחר השחיטה כי גם אם התרגול טריפה יצא ידי"ח ועיין שד"ח יו"כ א ג. אם לקח תרגולת לזכר או הפוך יצא ידי"ח. **העושה** כפרות בכסף עשה מיינימום בפרוטה על ידי המוסיף מוסיפים לו.

שכח המלך הקדוש בערב יו"כ חוזר ואינו צריך לומר שוב וידוי.

יודוי. יזהר בידוי לא להיסימך על שום דבר שאם יוזז או יפול.

כתב בשו"ע שיש להדליק נר לכל היו"כ (נר נשמה) לכל אדם נשוי אחד בשביל האיה ואישה.

לבישת קיטל בשנה ראשונה. אמר הרב אלישיב שהיום אין חשש לכווש משום שזה לא מפחיד את האישה.

תפילה זכה צריך לומר קודם השקיעה וכמו שכתב המשנ"ב א.

באיה מילים מכים ב'על חטא'1 אפשר בהכל. אבל ב'ועל חטאמי' צריך לדפוק במילים **שאנו חייבים** ולא בקרבן או בעונש, כמו שיש שדופקים בסקילה, שריפה, הרג, וחנק. כ"כ בברכי יוסף קלא ובמקור חיים לחוות יאיר ס'י תרו.

מי שנמצא באמצע וידוי אחר תפילת יח קודם אלוקי נצור יכול לומר יח מידות עם הציבור. ולכתחילה ראוי לומר יהיו לרצון. רבי ניסים קרליץ.

דיני עינוי ביו"כ. הטעם שמאכילים קטנים ביו"כ ולא מחנכים לצום יום שלם הוא משום פקו"מ. ואומרים רבים מהפוסקים שלפ"ז יהיה אסור להם לא מתקנים שוקולד וסוכריות. צריך לתת לו לחם וכדו' שלא יסתכן בפקו"ן, אבל לא סתם פינוקים. כך פסק הרב וואזנר. אבל רבי ניסים התיר ועיין ביחוט שני'. והאוכלים פת יטלו ידיהם כמו בכל השנה.

יש המסיימים נעילה אחרי צאת הכוכבים למרות שכבר **פנה יום**. התרומת הדשן ער"ה מביא בשם רבי שריא גאון שבמוצאי יו"כ אין הדין והבימה מסתלקים עד שישלמו ישראל את תפילותם.

בהבילה שבתוצאי יו"כ. אם מונח פת או מזונות על השולחן יש לכסות אותם משום בזיון הפת שמקדים הגפן להמוציא.משנ"ב.

שם. יזהר לברך מעין שלוש על היין קודם שנוטל ידיו על הכת כי אם נטל שוב לא יכול לברך מעין שלוש על היין, ויכווין לצאת בתפלת המזון. משנ"ב קעז טו.

חידות:

חידות תורניות וכן חידות בענייני ראש השנה, יו"כ וסוכות: וחידות שונות לשאל לילדים

חידות תורניות:
א. שתי מצוות שלפעמים יש עליהן 5 ברכות, לפעמים 4, לפעמים 3, לפעמים 2, ולפעמים 1! ב. ברכה שמברכים רק ביום רביעי? ג. היכן מצוי מאמר חז"ל?
לדינא שנוהג רק בשבת שובה? ד. איך יכול להיות שיתקע בשופר ויקיים מצוות תקיעה ויעבור בעצירה (לא בשבת)? ה. מה המכנה המשותף בין שרת רחל וחנה לגבי ראש השנה? ו. לאיזה דין שופר ביו"ט יותר חמור משהיה בשבת? ז. איך יתכן דבר הבא מטמא והוא טהור? ח. מה אסור כל השנה

ומותר ביו"כ? ט. איזה בעל תוקע שתקע והוציא עצמו ואחרים, לא יכול לתקוע שוב להוציא אחרים? י. על מה כל השנה לא עונים אמן ואילו בר"ה וביו"כ עונה? יא. איך יתכן שעיי' אכילת בגינה יצא ממיתה? יב. כיצד יתכן אדם שיצטרך לשמוע פעמיים שופר בר"ה? יג. איך יתכן חמישה ימים ברצף שלא קוראים בהם הלל וקוראים בתורה? יד. איך יתכן פרשה שלמים שקוראים אותה פעמיים בשנה? טו. איזה דבר נמצא בכל פינה, צומח ולא באדמה, ומברכים עליו בר"ה? טז. איפה מוזכר בתורה פעם בפירוש ופעם ברמז שתשרי זה תחילת השנה (למרות שבתורה תשרי זה החודש השביעי)? יז. מניין הכבשים בהג השתורה? יח. איך יתכן שבת בשחרית ובמנחה אותה הקריאה? יט. היכן בר"ה תקעו בשופר אחד פלוס שתי חצוצרות? כ. איך יתכן חמש קריאות שונות לגמרי יום אחרי יום? כא. שני לילות רוצפים שלובשים בהם טלית? כב. ביום כיפור אסורה מילה שלא בזמנה. מי בכל זאת נימול אף שלא היה בן שמונה ימים? כג. מה עושים בראש השנה להזכיר את ברכת יצחק ליעקב? כד. למה שישם פעם השופר חוץ מראש השנה? כה. מה מלשיכים בחודש תשרי? כו. מי מכשיר בגלג שהוא עקום? כז. איך יתכן יום כיפור ביא יב תשרי? כח. היכן תוסי' בשבת מזכיר את שבת שובה?

חידון תשרי:
כט. מה פירוש המילה "מורבריות"? ל. מתי הלכו לקלפי בחודש תשרי? לא. איזו מצווה מוקיימים עם פסולת? לב. איזה שוטה אינו ראוי למצווה? לג. איזה פשוט הוא חלק מהמצווה? לד. מתי מסתכלים על דמות הקשת בתוך הענן? לה. מתי יישנים בחדר האוכל? לו. מה מוקצה גם לא בשבת ויו"ט? לז. איפה שומעים גם את השקט? לח. איזה חג אינו חג?

חידון רמזים לתשרי.
לט. מי גסה? מ. מי סגולה? מא. מי מעביר? מב. מי גדולה? מג. מי עושק? מד. מי מומחה? מה. מי כחומר? מו. מי נחפז? מז. מי מושפל? מח. מה מלבין? מט. מה מחפשים?

קצת חידות לסוכות:
נ. כיצד יתכן שני בני אדם יושבים בסוכה אחד יצא ידי"ח, וחברו שעל ידו נחשב כאוכל מחוץ לסוכה או כשוטה? הרבה תירוצים. נא. באיזה הלכה שווים סוכה ותפילין? נב. אתרוג פסול כיצד יתכן שאם ימצא בו נקודה שחורה יוכשר? נג. כיצד יתכן סוכה שיש ימים שהיא פסולה ויש ימים שהיא כשרה? נד. כיצד יתכן שאדם יאכל בסוכה כשרה כך ודקין והוא לא מצטער ונחשב שאוכל מחוץ לסוכה? נה. כיצד שייך להכשיר סוכה פסולה עיי' דיבור? נו. אתרוג החסר פסול, איך יתכן שאם יתחסר ממנו עוד הוא יוכשר? נז. איזה אתרוג כשר רק במקום מסוים? נח. כשרוצה לשתות, מתי מחוייב לשתות דווקא בסוכה? נט. מתי בונים סוכה לצורך יו"כ? ס. איך יתכן שסוכה תוכשר עיי' סכך פסול?

חידות לבוגרים. (מתוך ספר כי היא חכמתכם. ופיצוחים).
סא. פעם הגיע לרבה של ירושלים רבי שמואל סלט אישה שתבעה את חברתה לדן תורה, וכך היא סיפרה. איך עמלתי קשה על עשיית כביסה, ובסיום הנחתי הכל בסלסלה ונכנסתי לביתי כשחוצרתי אני מגלה שכונתי חמדה לה את כל הסלסלה ולקחה זאת לעצמה, ואילו חברתה טוענת להדי"ם. הכביסה שלי והיא סתם מתנפלת עלי והמוציא מחבירו עליו הראיה. רבי שמואל שהיה חד עין ראה שניכרים דברי הראשונה כאמת, אך הדין לא מאפשר להוציא מידה של השנייה. מה עשה בשביל להוכיח לעין כל אישה שלל השנייה לא צודקת? **סב**. שאלה מהרב מבריסק: אדם שנטה למות בעוד אשתו מעוברת ר"ל כתב בצוואתו לבניו כך, כל רכושי ניתן לאשתי ולוולד שייוולד, אם תלד בן הוא יקבל פי שניים ממנה. אם תלד בת היא תקבל מחצית ממנה. והנה ילדה אשתו תאומים וכן ובת איך יקיים הצוואה באופן שא יסתור לרצון הבעל? **סג**. טבלת שוקולד המכילה 48 קוביות ורוצה לפרק לריבועים בודדים במקרה שישקח כל פעם חלק שיתקלף לשניים, כמה מהחלקים יצטרך בשביל להשלים המשימה באופן הכי קצר?

חידות לשאל את הילדים.
סד. צירופים למילה ראש? **סה**. איזה תפילה אומרים כל ראש חודש מלבד ר"ח תשרי? **סו**. איזה דברים האים מבעלי חיים משתמשים בהם בראש השנה? **סז**. מה צריך לאכול ביום ב' דר"ה שאין אפשרות שיאכל ביום הראשון? **סח**. מה ראש השנה השנה שונה באופן משמעותי מאוד מהשנים האחרונות? **סט**. איזה שם של בת הוא סימן בראש השנה? **ע**. מאיזה פרי אוכלים ממנו את מה שלא מצינו שואוכלים בשאר הפירות? **עא**. איזה בעל חיים אכל וינה? **עב**. איזה פרות בתוספת אות אחת נהפך להיות עוף בערב יום כיפור? **עג**. מה עושים בערב יום כיפור זה נחשב שעשייתו מעשה הפוך? **עד**. איזה תוספת מוסיפים בתפילה ובברכת המזון בחודש תשרי והוא משתנה ארבע פעמים? **עה**. איזה בית לובשים ביום כיפור? **עו**. איזה שתי מילים אומרים בעשיית' בחול במאה פעמים בערך? **עז**. מה יש פעמים בחודש תשרי? **עח**. מה אומרים כל יום ג'י' ובר"ה מוסיפים עוד פעמיים? **עט**. מה מסיימים בחודש תשרי וחוגגים עי"ז? **פ**. איזה מצווה עושים עיי' שדופקים על הריצפה? **פא**. איזה חתנים יש באחד מחגי תשרי?

תשובות לחידות:
א. קידוש והבדלה- קידוש- חמש- יקנה"ו. ארבע- קידוש יו"ט סוכות (שהחיינו ולשבע וסוכה). שלוש- קידוש יו"ט (שהחיינו). שתיים- קידוש ריגיל. אחד- אם היו שותים יום מבעוד יום אינו אומר אלא קידוש בלבד. (רע"א ס"ד) הבדלה- חמש- יקנה"ו. ארבע- הבדלה ריגילה. שלוש- הבדלה במוצאי יוה"כ. שתיים-מוצאי יו"ט. אחד-מבדיל מפלג המנחה באמצע הסעודה שכבר ברך הגפן (רצ"ג ס"ג) (רצ"ט ס"ב) ב. ברכת החמה. ג. תשרי יב. הנכנס לבקר את החולה

אומר שבת היא מלועזק ואיתא שם (ע"ב) בתוסי' לחד מהתירוצים הדומה רק בשבת שובה עדיין הוא תלוי ועומד. ד. את התקיעה ליד המזבח כדי להולוכה וכן בשביל לצאת ידי"ח שופר, חייב משום מחמר. ה. שלושתם כתוב בחז"ל שנפקדו בר"ה. ו. לגבי הנהות ממנו עיי' שסומך לו כלי וכדו', דביו"ט אסור כי הוקצה למצוות, אבל בשבת שרי כי שרינן לצורך גופו ומקומו. ז. דבש הבא מדבורה ועיין בברות ז: בטעם לזה. ח. קר"ש בעמידה. ברוך שם בקר"ש בקול. שמו"ע יחף. ט. גר אין לו ערבות. י. המתפלל ותפילת לחש בקול אין עונים אחריו אמן מלבד בר"ה ויו"כ. יא. בן סורר שנהרג על אכילת בשר זה דווקא אם לא היה איסור נוסף באכילתו. יב. חצי עבד שנשתחרר בר"ה. יג. ר"ה שחל בחמישי. יד. השנה, (וכן הבא בשנת תש"ט) קראו וילך בשבת שובה. ושבו קראו בשבת לפני ר"ה. טו. סקר. טז. חג האסיף לתקופת השנה, וברש"י תחילת שנה כי תשא. יז. 114. יח. כששמחת תורה בשבת. יט. בבית המקדש. כ. ראש

השנה ביום חמישי. כא. יו"ט ומוצאי יו"כ. כב. אברהם נימול ביום כיפור. כג. רמ"א תקפג לאכול תפוח בדבש וביתא הגר"א להזכיר ברכת יצחק ליעקב שאמר לו ריה בני כריח שדה פתוחים. כד. קריאה למלחמה (שמואל א ג) חרם על אדם עיי' ב"ד (מו"ק טו) לזיוז ארון הברית ומשיחת מלך (שמואל ב טו). כה. תשל"ך. הרמ"א כותב שנהגו להשליך מים של הכפרות על הגג. וכן יש שנהגו להשליך ערבות על התורן קודש. כו. דופן עקומה. כז. חולין דף ק"א שעת השמד. כח. חנוך שבת יב: כט. נטיעות (רש"י סוכה מג) ל. "סרף בקלפ"י ביוה"כ. לא. פסולת גורן וקב לסוכה. לב. הדס שוטה. לג. תקיעה פשוטה. לד. "כדמות הקשת בתוך הענן - מראה כהן". לה. בסוכה. לו. עצי הסוכה הם מוקצה כל שבעה. לז. בב"יד של מעלה: "וקול דממה דקה ישמע". לח. איסור חג. לט. כותבת הגסה. מ. אין סגולה בתורה. מה. סגולה. מח. גתולה ותפילה ודקה מעבירין את רוע הגזירה. מו. מקצתה נאכלת. מז. אין גדולה בתורה. מג. אל תעשקוני דדים. מד. "ששמנו נא רבתי ידינים מומחים". מה. "כחומר ביד היוצא... כן אנתנו ביד שדי". מו. ומלאכים נחפזין. מז. ועיר האלוקים נשפלת עד שאלו תמחיתו. מא. לשון של זהורית שבראש המשתלת. מט. נחפשה דרכינו ונחקרונה. נ. או שאחד מצטער ואחד לא. או שניהם מצטערים אחד יש לו מקום אחר שיכול ללכת שם ולא יצטער ולשני אין או אחד כיוון ואחד היה בטוח שהוא בבית ולא כיוון כלל הוי כאוכל חוץ לסוכה. או אחד שולחנו בבית ואחד שולחנו בפנים. או שניהם שולחנם בבית רק אחד זה אישה ואישה אין גזירה שמה תמצא כי לא חייבת בסוכה. או אחד קיבל ע"י החג בשעה מוקדמת וחברו לא. נא. בשניהם אסור שנית ארני. נב. מנומר, ונוסף נקודה שחורה שהפכה הנקודות לכתם הר"י כשר תרמי"ח ט-י. נג. סוכה עם שתי דפנות ולחי, בשבת הסוכה מוכשרת מדין מגיד דהוי דופן לעניין שבת כמבואר בגמ'. נד. כשלא כיוון כלל ולא הרגיש שישב בסוכה לכיו"ה הוי כאוכל חוץ לסוכה שצריכה כוונה. נה. כשהיה גבוהה עשירים נעמטט בעפר, אינו בטל עד שיאמר ויבטלנו בפה. נו. כשגס בו עכבר אם יטול מקום הגניסה יוכשר. ני. מעשר שני סוכה לד. נח. באמצע הסעודה. נט. מובא בגמ' כששלחו השעיר לעזאזל בנו סוכות כדי שהשליח ינוח שם. ס. אוויר פוסל בגי"ט, וסכך פסול פוסל רק בדי"א. סא. אמר הוציאו את שתי הנשים והשאירו כאן את הכביסה, וביקש מבני ביתו שיוסיפו כמה דברים מביתו לסל הכביסה, והנה הוא קרא לראשונה שמיד זיהתה שיש דברים שהם לא שלה ואילו השנייה אמרה הכל שלה מיד גילה את רמאותה. סב. יחלק הירושה לשבעה חלקים שווים, יתן 4 לבן, 2 לאשה. סג. יאחד לבת, כי מטרת גבוהה שתישאלה יהיה חצי מהבן ופי שנים מהבת. סד. לעולם הוא יודקק ל-47 מהחלכים. סה. ראש השנה. ראש של דג. ראש חודש. ראש ישיבה. ראש כדול. ראש הממשלה. ועוד רבים. סו. ל"א הלל. סז. ראש של דג. שופר. דבש. סח. פרי חדש בשביל לצאת בשחריתו. סח. שלא לתקועים בשופר ביום הראשון. סט. תמר. ע. רגיענים של רימון לא אוכלים רגיענים של שאר הפירות. עא. יונה הנביא נבלע עיי' הדג. עב. כפרות עיי' תרגול. עג. כה האוכל בתשיעי ומתענה בעשירי כאילו התענה תשיעי. עד. יעלה ויבוא ביום הזיכרון הזה, ביום הכיפורים הזה, ביום חג הסוכות הזה, ביום שמני חג העצרת הזה. עה. מגלי בית. עו. אבינו מלכינו. עז. צום. עח. עלינו לשבח בלחש והזהשי"ן במוסף של ר"ה. עט. מסיימים את התורה בשמחת תורה. פ. חבטות ערבות. פא. תור תורה וחתן בראשית.

חידון משמעותי מילים

חידון משמעותי מילים לר"ה:
מה הם י' משמעותות למילה ראש? 1. ראש - התחלה, ראש השנה, תחילת השנה. ראשית דבר. 2. ראש - התחלה העליון. "וראשו מגיע שממיה" בראשית כח יב. ראש ההר. ראש הירבט. 3. ראש - שמהג. "נתנה ראש ונשובה מצרימה" במדבר יד ד. תרגום: נמני רישא. רש"י: מלך. 4. ראש - חשבון. "שאת ראש מלוקח השבוי". במדבר לו כד. תרגום: חושבן. רש"י: חשבון. 5. ראש - תקיף. "ונתתג ה' לראש ולא לזנב". דברים כח יג. תרגום: לתקיף ולא לחלש. 6. ראש - קרן. "וישילם אותו בראשו וחמשיתיו יוסף עליו". ויקרא ה כד. תרגום: הוא הקרן, ראש הממון. 7. ראש - עשב מר. "שורש פורה ראש ולענה". דברים כט יז. רמב"ן: ראש ולענה - עשבים מרים או ממייתים. 8. ראש - חכם. "תעיר" לקרנן תירשו - זכה נעשה ראש. לא זכה נעשה רש"י (וימא ע"ז) רש"י: שמפקח ליבן בחכמה. 9. ראש - החש בראשו יעקוב בתורה. ראש - חשבון. 10. ראש הקהל. ראש המשפחה. האירוע יתקיים בראשות וכו'.

ניתן להשיג את העלון במקומות הקבועים ובמיל:

456alon@gmail.com
יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456
ואח"כ alon@gmail.com

ניתן להשיג את העלון בכתב גדול במייל הנ"ל.

העלון הבא ייצא בס"ד לקראת פשת נח תשפ"ד

דברי חיזוק מהמגיד הגאון רבי חזקיהו קרלנשטיין שליט"א

א.

יהודי יקר שגר ברמת גן מספר:
שנים גרתי בחו"ל, השותף שלי לעסקים ג'ון גוי היינו חברים בנפש
יום אחד החלטנו לנסוע לטיול לג'ונגל, לא רע
לקחנו רכב 4X4 ממוגן פלדה ויצאנו
נכנסנו לג'ונגל, הגענו לאיזה חורשה, ויצאנו לטייל רגלית
התרחקנו מהרכב מרחק 5 דקות הליכה.
פתאום רואים מרחוק "צ'יטה"
צ'יטה זה זן של נמר
כשנסעתי מב"ב לירושלים הרכב נסע מהר 100-110 קמ"ש
הצ'יטה כשהירא רצה מגיעה למהירות 115 קמ"ש.
אריה לא ממחר להתחיל עם ג'ירפה בעיטה אחת והאריה מאושפז בטיפול נמרץ.
צ'יטה זה פרשה אחרת, יש לה עוצמה של נמר יחד עם מהירות שיא - 115 קמ"ש
אין מצב לעמוד מולה, האופציה היחידה לומר קריאת שמע ווידוי
מפלאי ההשגחה היום יש מכוניות מרוץ מהירות מאד
המכונית הכי מהירה, נקודת ההתחלה של כולם לא מגיעים לצ'יטה, שניה וחצי מרגע ההתחלה היא במהירות 80 קמ"ש
כמו שיא המהירות של צבי.
קפיצת זינוק שלה למרחק 6.5 מטר,
יש לי שאלה על המשנה באבות
כתוב במשנה "הוי עז כנמר קל כנשר רץ כצבי וגיבור כארי"
סליחה, רץ כצבי? למה לא רץ כצ'יטה? שליש תוספת במהירות?
צבי רץ 80 קמ"ש צ'יטה 115 קמ"ש
התשובה היא
בתפילה ישנה אפשרות להחליט מהיום אני מתפלל 3 תפילות ביום, 100% ריכוז, אין מילה בלי כוונה
חיזוק בחסד: מהבוקר עד הלילה רק נעים ומחייך.
חיזוק בשמירת הלשון מהיום אני דג
תגידו אתם מה יקרה בעוד שבועיים?
אפס כוונה, מקסימום איחורים, מינימום סובלנות, מקסימום פתיל קצר,
אומר לנו התנא הקדוש "הוי רץ כצבי" אל תרוץ לי כמו צ'יטה מהירות שיא, אבל לזמן קצר 500 מטר ולאחמ"כ נח והולך
לשון.
הצבי לעומתו רץ הרבה יותר לאט, אבל לזמן רב - לא לחצי קילומטר אלא 2 קילומטר +.
גם אנחנו נקבל קבלות במינון נמוך אפילו נמוך מאד אבל בעקביות לאורך זמן.
לכן מדגישה המשנה "הוי רץ כצבי" אל תרוץ לי כצ'יטה רוצ לי הרבה יותר לאט, אבל לזמן ארוך
ומכאן לסיפור הפלאי:
יצאנו מהרכב התרחקנו 5 דקות הליכה והנה צ'יטה רצה אלינו.
פתחנו בריצה מטורפת לכיוון הרכב צעקתי לשותף לג'ון "נספיק להגיע?" "לא בטוח העיקר שאני אקדים אותך" "לא
הבנתי?" "הבנת מצוין! הצ'יטה לא דוברה, לא תטרוף שניים, אם תתפוס אותך, נפשי לשלל, לכן המאמץ שלי להקדים
אותך" צעקתי לו "זה חברים? 30 שנה אנחנו חברים בלב ונפש?" צעק לי "מה שנוגע לחיים אין חברים!" גם ביהדות חיים
קודמים! כשהמחיר הוא חיים או מוות אין חברים! מספר האיש: "מעולם לא התפללתי, אבל כשהמוות לפני התחננתי:
"אבא שבשמים תעזור לי" ונפל לי הברקה בהחלטה של חלקית השניה לחתוך שמאלה כמו ו' ואכן הצ'יטה רצה בכיוון
ישר תפסה את ג'ון מטר וחצי מהרכב אכלה אותו על קרבו ועל כרעיו, חזרתי בתשובה - עליתי לא"י ועשיתי לעצמי
כלל בחיים כשאני עושה דבר שנוגע לחיים שלי אין חברים!

ב.

התש"פ- שנה שזכורה לכולנו- שנת הקורונה.

אני קיבלתי קורונה 4 ימים לפני ר"ה, למחרת טל' מקופת חולים- חזקיהו יוסף יש בשבילך מלונית- אבל רק אתה לא הבני בית הם לא חולים.

הורגלתי מאבי ז"ל- שלא עושים דברים לא שגוריים בלי להתיעץ עם גדו"י-

אשתי תחי' מאד דחפה אותי לנסוע למלונית. תפילות בציבור שופר על דרך התפילה- אומרת לי רעיתי אנחנו צריכים שנה טובה, תסע לשם.

אמנם- לא קל להשאר לבד בבית עם ילדים קטנים, אבל תסע. בקשתי מידידי הגאון הצדיק- שמו נודע לתהילה- משמש בקודש בנאמנות ובנקיות אצל סבו מרן רבי חיים קניבסקי- שר התורה אז ביקשתי ממנו- תשאל בשבילי אם כדאי שאסע למלונית. כעבור שעותיים הוא חוזר אלי- ר' חיים אומר לא לנסוע.

אמרתי לו תסביר לר' חיים שאני בבית סגור בחדר לבד והב"ב בצד השני של הבית. אז אולי כן אפשר לנסוע, והתשובה שהגיעה הייתה ברורה.

זה לא רצון ד' שתסע ותשאיר את הב"ב לבד.

נכון- הוא לבד בחדר. אבל לב"ב זה הרגשה אחרת שאבא נמצא איתם.

כמובן לא נסעתי, כעבור 3 ימים חלק מהמשפחה נדבקו- וקיבלנו אישור שרק חלק ולא כולם. וזה באמת אני חייב בפרט לעוסק בצרכי ציבור באמונה רבי ראובן קורלנסקי בנם של קדושים. שטרח שאקבל זיכוי לנסוע, ואכן כל המשפחה יחד נסענו לשם- יום חמישי ערב שבת שובה עד מוצאי שמחת תורה.

בשבילי זה היה חסד גדול- גם הב"ב לא היו בקו הבריאות וגם היה לי מנינים בציבור- יו"כ כל הסוכות וכו' וגם היה לי את הזכות לזכות את הרבים בשיעורי תורה לרוב, הכל חסדים מאיתו יתברך.

ביו"כ בין מנחה לנעילה הייתה הפסקה- שהחולים ינוחו ובקשו ממני סמוך לנעילה לומר מס' מילים.

ואז ניגש אלי יהודי יקר וסיפר לי מעשה נורא. פחד פחדים. וכה היו דבריו- כמעט מילה במילה:

אחי בחר מצוין בישיבה מצוינת, נפגש בקשרי שידוכים עם בחורה טובה ממשפחה נפלאה. הכל זורם- פגישה אחרונה הייתה באיזו גינה - בשלב מסוים הוא אומר לה מבחינתי אפשר לסגור. עונה הנערה, לפני שאנחנו סוגרים אני רוצה לספר לך משהוא עלי שזה לא יהיה מקח טעות.

הבחור נבהל הסתכל- ב"ה האזנים והעיניים במקום אין לה קרניים, מה ספק מקח טעות.

והנערה מספרת: כיתה א' סמינר- סמינר מצוין, בין חנוכה לפורים לפתע התחלתי לרדת רוחנית- המדרון היה חלקלק וכעבור חודשיים- סולקתי מן הסמינר ואני מוצאת את עצמי ברחוב. וכך המצב נמשך קרוב לשנה, בשלב מסוים תפסתי את עצמי- חזרתי להתרומם. שבע יפול צדיק וקם. התקבלתי לסמינר מצוין בירושלים. זה הסיפור שלי.

שואל הבחור- מה המצב שלך הרגע? ענתה הפה שאסר הוא הפה שהתיר. מבחינתך רצית לסגור איתי מאחר ואני בחורה מצוינת ביר"ש ובמידות, ואני זו שספרתי לך, ואני אומרת לך שחזרתי להתעלות יותר ממה שהייתי לפני שנפלתי- אבל לספר אני חייבת לספר לך.

הבחור אמר שהוא רוצה להתיעץ, מצוין!

מיד לקח מונית ונסע לחזו"א 5 קומה 1 דלת 2.

דפק בבית מרן ראש הישיבה רבי אהרון לייב זי"ע, והבחור סיפר שעכשיו חוזר מפגישה שהיה אמור לסגור שידוך ולפתע הנערה סיפרה לו כך וכך- רה"י מה לעשות?

נו שואל רא"ל מה אתה חושב? הבחור ענה: חשבתי לקחת אתרוג עם פיטם מהודר ולא סוג ב', לא אל הנער הזה התפללתי!

ציבור קדוש ויקר לשבת ולתפוס את הכסא אין לי ביטוח על אף אחד!

עונה מרן ראש הישיבה: "יש לך ס"ד גדולה X2 שאבא של הבחורה לא הגיע אלי להתיעץ איתי בקשר אליך".

יש לך ס"ד גדולה שאבא של הבחורה לא הגיע אלי להתיעץ איתי בקשר אליך. אני לא הייתי ממליץ לסגור איתך שידוך, אתה לא מאמין בתשובה.

הרי לא ידעת מכלום ורצית אותה בגלל שהיא בחורה מצוינת, למה אתה רוצה עכשיו להוריד? בגלל העבר שלה? אתה לא מאמין בתשובה.

רבותי נשמע מילים- אומר לו מרן ראש הישיבה- דע לך היין שלך בספק אצלי! אתה לא מאמין בתשובה.

מספר לי האברך במלונית אח שלי הרגיש שעוד רגע הוא מקבל התקפת לב.

הוא הגיע עם לומדת' - חיפשתי אתרוג עם פיטם בלי פיטם, ולפתע אומר לו רא"ל - היין שלך ספק יין נסך.

אחי הוריד את הראש למשך חצי דקה= רה"י נתן לו לעכל את הדברים ולאחמ"כ הרים ושאל- רה"י מה לעשות?

ענה לו: אם אתה שומע לעצתי- אתה יוצא מכאן, ובמדרגות מרים טל' להורים שלך, ולשדכן, והערב לא סוגרים ווארט, אלא הערב אתה עושה אירוסין במזל טוב.

סיים האיש: ב"ה הבית קם, איזה בית בלעה"ר בנים ובנות הולכים בדרך ד', ילדים שרק מושג לקנאה אצל הסביבה.

גיוולד - נורא נוראות

משלל הנפלא של הערוך לנר זיע"א (בספרו מנחת עני פרשת האזינו) ודבריו על החובה להדר בשמירת השבת, ובפרט בשנה שחל ראש השנה בשבת, וכתב שהשנים הכי טובות והכי גרועות לכלל ישראל היו כשר"ה חל בשבת.. (תזכורת: שנת תשפ"א היתה שנת הקורונה) וכעת לקראת השבת האחרונה של השנה בידינו לתקן את כל השבתות ולבוא עם השבת שתמליץ בעדינו.

יש לחקור אם ר"ה בשבת אם זה סימן טוב. ובוה מצאנו ששנים שרעות ביותר ושנים שטובות ביותר, היה ראש השנה בשבת. דשתי שנים שנחרכ בית המקדש היה ראש השנה בשבת כמו דאיתא בירושלמי פ"ד דתענית.

בשנים שיותר טובות, מצינו שמחילת עוון העגל היה בשנה שחל ר"ה בשבת. וכן הקמת המשכן (רבים ה' יצאו בני ישראל ממצרים כדררשינן בשבת) כדכתבו התוס' (בבא קמא דף פ"ב ע"א ד"ה כדי) ע"ש. וכן שנה שנכנסו לארץ ישראל היה ג"כ ר"ה בשבת, שמשנה מת בז' אדר בשבת א"כ ר"ח אדר ביום א' והוי ר"ה בשבת. (ועיין תוס' מנחות דף ל' ע"א ד"ה מכאן וכן הרא"ש בפרק ערבי פסחים).

ויובן זה במשל: שר אחד בעבודת המלך חטא, והמלך קצף עליו עד מאוד וציוה להשופטים לדונן כפי שורת הדין. וילך השר לבקש לו מליצים היותר טובים שיעמדו לו בשעת דינו, אבל המליצים שמטו להם אחד, ולא נשאר איש שרצה לקבל עליו המשרה הזאת, באמרם כי אין לו התנצלות ואחת דינו להענש. והשר בראותו כי אין איש עומד לו בשעת דחקו ויצר לו מאוד ויגר לאשתו את כל הדברים האלה, ותנחמהו אשתו ותאמר לו למה פניך נופלים ומה לך פנות אל המליצים הלא אנוכי יוצאת ובאה בחצר המלך הפנימית וגם שם לי אוהבת קשורה בנפשי שתעמוד בעת צרתי השקט ושמע, אנוכי אדבר לך אל המלך ואל השופטים.

ויהי כן כאשר אמרה, וכשהגיע יום הדין ותעמוד האשה למליצה טובה בצד אישה, והמשפט נחרץ לזכותו.

ואך ימים מועטים עברו, והנה גם שר אחר בעבודת המלך חטא כחטא שר הראשון וגם אותו ציוה המלך להתייצב לפני השופטים שיעבור עליו המשפט. ויאמרו לו אוהביו, לך נא ובקש לך איש שימליץ בעדך לפני השופטים. והשר בזכרו כי זה זמן קצר אשר גם חבירו צדק בדין, צחק להם והשיב הלא גם לאשתי מכירים רבים בחצר בית המלך, וגם היא תדבר טוב עלי אל המלך והשופטים וגם אני אצא נקי.

אמנם השר האחרון הזה היה איש זעף וקצף ולא שמר כראוי אהבת וכבוד אשתו, ובחמתו קם והכה אותה מכות אכזריות, עד אשר נשאר סימני אכזריותו בחוץ לעין כל.

ובכל זאת האשה הלכה עמו אל הבית דין להמליץ בעדו לפני המלך. אכן, אך פתחה פיה לדבר, והמלך בראותו צרבת המכה על פניה שאלה מה זה ועל מה זה, ותתחלחל האשה וענתה כך וכך כדי לבקש אמתלה לאישה ולא הצליח בידה. ויען אחד מן העומדים שם ויאמר הלא הם הסימנים ממכות אישה האכזרי. ויתמה המלך מאוד וידבר אל האשה, לאיש אשר אלה לו נעשית סגור, הלא רק לקטגור תוכל להגיש לפנינו, ומשפט השופטים יצא להרשיע את השר ולהענישו.

ובזה יתבאר איך ר"ה שחל בשבת פעמים שהוא לטובתנו ופעמים שהוא סימן לרעה ח"ו, כי ישראל שחטאו כל השנה, בעלות קול השופר ביום הדין מצפים שבתקיעתו יעורבב השטן וזכות התקיעה יהיו לסגור. וכל זה כשחל ר"ה בחול, אך כשחל בשבת איך ימצא לנו זכות להצדיקנו ביום הדין? [ויעוין במס' ר"ה טז ע"ב, ורא"ר יצחק כל שנה שאין תוקעים לה בתחילתה מריעים לה בסופה, מ"ט דלא איערבב שטן", וכתבו שם התוס' ד"ה שאין, "מפרש בה"ג לאו דמיקלע בשבתא אלא דאיתיליד אונסא"].

אכן לזה בא השבת שהיא בת זוגה לישראל - כמה דאמרו רז"ל בבראשית רבה (יא, ח) [תני ר"ש בן יוחאי, אמרה שבת לפני הקב"ה, לכולך יש בן זוג, א"ל הקב"ה כנסת ישראל היא בן זוגך, וכיון שעמדו ישראל לפני ה' סיני אמר להם הקב"ה זכרו הדבר שאמרתי לשבת כנס"י היא בן זוגך] - להיות סגור בעדינו לפני מ"ה, והשבת יוצאת ובאה לפני כסא כבודו כדכתיב "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם", ובזכות שישראל משמרים השבת כראוי, הקב"ה מוחל עוונותיהם.

אבל כ"ז דוקא כל זמן שישראל מקיימין את השבת, אבל כשאין משמרים את בת זוגם כראוי ואדרבה מחללין את כבודה ברבים (בפרהסיא), איך תעשה השבת סגור להצדיק משפטינו, הלא תעשה קטגור! וע"כ כשרז"ל אסרו לתקוע בשבת הוי כדי להרחיק מחילול שבת, משום גזירה משום שמא יעבידנו ד' אמות ברה"ר, אבל מי שמחלל כל השנה את השבת בטלטול, הלא אז לא לבד שלא נעשה סגור לפנינו, אלא אחרי שלא איערבב שטן, שוב צריכים לדאוג לדבריו רבי יצחק כל שנה שאין תוקעין בתחילתה מריעים לה בסופה.

אל תסתור פניך מזמני

בין שבילי
מדבר יהודה,
על סף עילפון
מהשמש הקופחת,
בוקעת הזעקה
המרעידה את
השממה...

על פי
מאורעות חיי
נעים זמירות
ישראל
ומאורעות כל
איש ישראל

לומר **תהילים** מתוך מאורעות חיינו של נעים זמירות ישראל,
על פי חז"ל ומדרשים. אי אפשר לעצור את הדמעות!

יש לך עבודת'ת?

“הספר החדש
או החוברות?”

עבודת זה חלק מהחג. « לא מוותרים על משמעות, על חיבור.
ימים גדולים - עבודת'ת.

למוקד ההפצה הקרוב אליך (כל הספרים וחוברות 'עבודת'ת):

קו מידע 'עבודת'ת: 02-3137558

את הספר החדש ניתן להשיג גם בחנויות ספרים מרכזיות

מתכננים
לחגיגה?

מזל
טוב!

עבודת'ת!

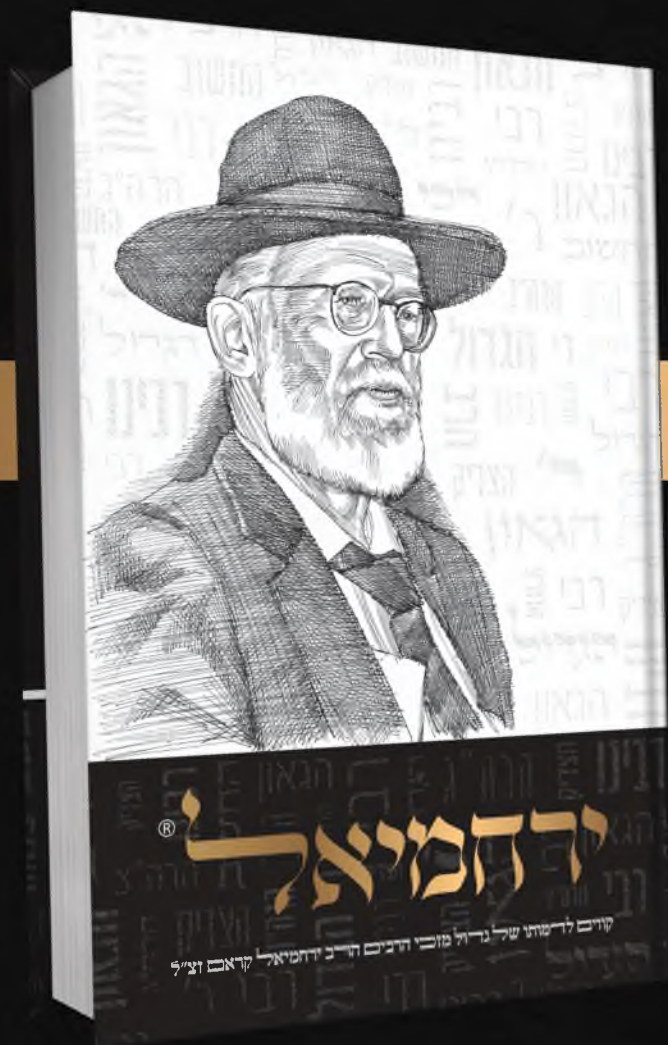
בסיעתא דשמיא

הספר שכבש את הרלבנות

קווים לדמותו של גדול מזכי הרבים
הרב ירחמיאל קראם זצ"ל

פרקי חיים | הרבצת תורה | פעילות

הפצה ראשית יפה נוף. ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות.
ובמוקדים: בני ברק: 0527638804 | ירושלים: 0527604481

החדד לזכות בדין

לשנה טובה ומבורכת

בולטון פוטוציאל

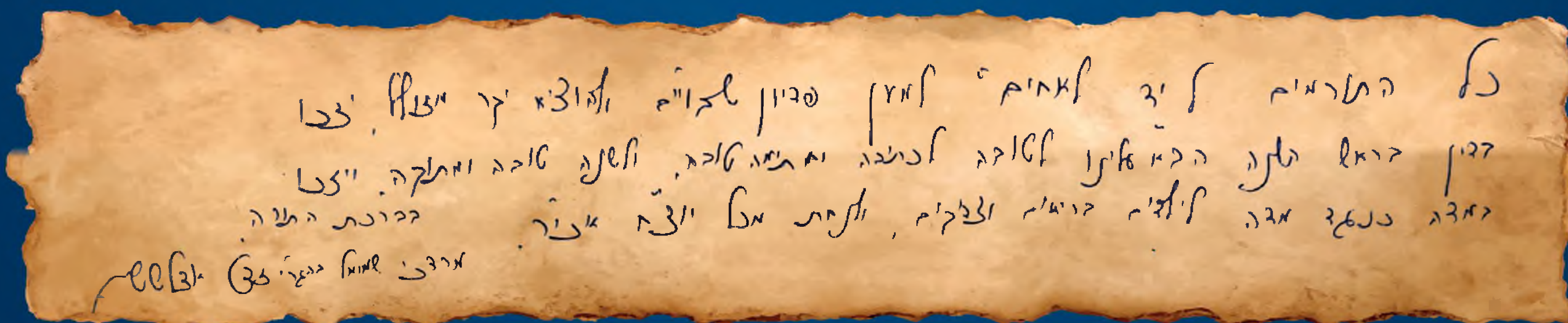

כ"ק מרן האדמו"ר מרחמסטריווקא שליט"א

מרן הגאון רבי מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון ר' מסעוד בן שמעון שליט"א

בערב ראש השנה ובערב היום הקדוש יעתירו בתפילה מרנ ורבנן שליט"א
על התורמים למצוות פדיון שבויים ע"י ארגון הפעילים יד לאחים
לזכות בדין, ולהיכתב ולהיחתם לשנה טובה ומבורכת

יד לאחים
לא מוותרים על אף יהודי

לתרומות ולמסירת שמות: **יד לאחים | 9234***

מסירת שמות לתפילה עד ערב ראש השנה וערב יום כיפור בשעה 12:00 בצהריים

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 142 | ר"ה תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

רבינו וראשי ארגון הקידוש לב לאחים נכנסו למעונו של רבינו הגדול שליט"א שמסר בפניהם דברי חיזוק וברכה, וז"ל:

בימי אלול יש להתחזק בלימוד התורה וקיום המצוות ומסופר שנשאל בן הח"ח האם רואים אצל אביו צדיק גזר והקב"ה מקיים, וענה אצל אבי רואים דבר יותר גדול הקב"ה גזר והצדיק מקיים וזה תפקידנו לקיים את המצוות כתיקונם.

וכן להתחזק בהוי דין את כל אדם לבקף זכות וכמו שכתב רבינו יונה בפרקי אבות שאם מכירים את האדם שהוא איש בינוני שלפעמים עושה טוב ולפעמים עושה רע ואם יעשה דבר שיש לדנו לבקף חובה ויש לדנו לבקף זכות ויכול לומר שהתכוון לטובה. רבינו סיים בברכה: שאברכים שמוסרים מזמנם להציל נפשות לקרבם ליהדות ויתברכו בכתיבה וחתומה טובה.

רבינו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א קיבל אתרוג מהודר במיוחד, הנותן אמר שמקנה את האתרוג עם כל הקנינים כפי שרבינו יודע, העיר אחד הנוכחים שהשנה אי"צ קנינים שאינו דאורייתא שיום ראשון חל בשבת, הזדעק רבינו ואמר "אולי עוד יהי דאורייתא השנה, מהרה יבוא משיח ויהי דאורייתא וצריך קנינים כדון"

מרן הגר"א פילץ שליט"א בשיחת חיזוק לקראת ראש השנה בהיכל הכולל הגדול ישיבת בית הלל

מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א

תלמידי ישיבת 'חיי אברהם' בברכה אצל מרן ראש הישיבה שליט"א

בעל התקוע בשיבת פוניבז' הגאון רבי ישראל אדלשטיין במעונו של מרן שליט"א

דבינו מודן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א
נשיא חבורת מקבלי עול תורה נושא דברים בכינוס במוצאי שבת
ליל א' דסליחות למען חבורת "מקבלי עול תורה"

דבינו מודן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א עם מודן הגר"ח פיינשטיין
שליט"א ומודן הגר"ב שרייבד שליט"א למען "חבורת מקבלי עול תורה"

מודן פוסק הדוד הגר"מ שטרנבוך שליט"א בהיכל הישיבה הק' במוצ"ש א' דסליחות

שריד לדוד דעה מודן הגר"מ גריינמן שליט"א בשיחת חיוזק מיוחדת לקראת ראש השנה לבחורי ישיבה לצעירים 'תורת חיים' בבית שמש

מודן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

בכתיבת אותיות לס"ת שע"י אהל הרשב"י

במעמד הכנסת ס"ת לת"ת החדש בב"ב

אסיפת מנהלי הסמינרים בראשות רבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א ורבנו מרן ראש הישיבה הגדמ"ה הירש שליט"א ובהשתתפות מרן ראש ישיבת חברון הגר"ד כהן שליט"א וכן הגאב"ד הגר"ש רוזנברג והראב"ד הגר"י סולמן שליט"א להקמת מרכז "מידעים" לבידוד על מקומות העבודה אודות השמירה הנדרשת ע"י 'ועידת הרבנים לביטוח חומות הדת' צילום: יהודה נחמני

עם ה' חזקו ונתחזקה:

א' דסליחות, הגיע מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א, להיכל ישיבת מיר, לשאת משא חיזוק לימי הסליחות והכנה לקראת יום הדין הבעל"ט. במעמד השתתפו אלפי בני הישיבה שגדשו את היכל הישיבה והמבואות הסמוכים, בראשות ראש הישיבה הגרא"י פינקל והמשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל הגאון רבי אשר אריאל ושאד רבני הישיבה. עם צאתו ליוז המונים את מרן שליט"א ברחובה של עיר בשירת "כי אורך ימים ושנות חיים יוסיפו לו". צילום: דפאל שוורץ ואיציק ו.

שלימות!

אתה מוזמן לגשת עכשיו לנקודת המכירה הקרובה,
ולבקש את האחרוג המהודר שעליו התפללת!

ירושלים

מאה שערים 65

בני ברק

וילקומירר 16

שיעורי של תורה

שיעור מרתק בליזוי מכשירי
מדידה משוכללים ומדויקים

מאת הרב אלחנן בקרמן שליט"א
מחבר ספר משנת השרה

**במה נחלקו החזון איש והגר"ח נאה?
על פי איזו מדידה קבעו הפוסקים את שיעוריהם?**

בשיעור מוסבר ומומחש באמצעות מכשירי מדידה כיצד קבעו
החזון איש והגר"ח נאה את השיעורים: **כזית, כביצה, רביעית,
טפה, אמה**. במהלך השיעור מתבצעות מדידות מדויקות
המסבירות היטב כל שיטה וטעמיה.

הדרכה מעשית כיצד למדוד את השיעורים במאכלים
ובמשקאות השונים על פי כל שיטה. | הסבר מדויק וברור על
מחלוקת זו הנוגעת לחיי היום יום של כל יהודי.

מתאים לבחורי
ישיבות ואברכים

ידע הלכתי משולב בחוויה
מרתקת ברמה גבוהה במיוחד

הלכה
למעשה

להזמנות:

3126004@GMAIL.COM | 053-3126004

אנא פלח נא היום!

ונסלח לך עדת ב' כל העם בשגנה

מעמד השבה

לכל
בבית הגאון שליט"א

"מעמד השבה"

יתקיים אי"ה ערב יום הקדוש בשעה 3:00 בדיוק
על ידי הגאון הצדיק
רבי בנימין פינקל שליט"א
משגיח דמיר

נקי כפיים

עצת גדולי ישראל לניקיון כפיים
מחובות נשכחים ומעיקים

כל עלויות הפרסום מכספי תרומה חיצונית!

לקיום חובת השבה עכשיו, חייג:

077-22-99-554

העצה מועילה במידה
שבעל הממון אינו ניתן להשגה

כל כספי ההשבה מופקדים בגמחי"ם הגדולים
עד שיבוא אליהו או עד שימצא בעל הממון

פּוֹתַח שַׁעַר לְדוֹפְקִים בְּתִשׁוּבָה

יום הכיפורים מתקרב והלב שואג:

אבינו מלכנו, החזירנו בתשובה שלימה לפניך! • מירכתי המוח צפים זיכרונות ישנים וכואבים: כמה פעמים נסעתי באוטובוס ולא שילמתי? האם הילדים שלי אף פעם לא לוו משכנים ולא שילמו? האם זכרתי תמיד לשלם כשלוויתי 100 שקל מחבר בכולל? האם לא הזקתי אי פעם בשוגג לכובע, מעיל, או עגלה של השכנים? האם העסק שברשותי לא שכח אף פעם להחזיר עודף? האם מעולם לא מכרתי מוצר פגום לאנשים? • הלב מתחלחל! "עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו" • פוסקי הדור ודייני קרן "נקי כפיים" מעלים את האור בחדרי הלב. יש דרך! יש תיקון! עם מעט השתדלות, אין כאן לא גזל ולא חוב ולא נזק, אבל יש כאן מחילה סליחה וכפרה!

מחק את חובותיך עוד היום!

קין 'נקי כפיים' אותה הגו פוסקי הדור שליט"א וצ"ל, סוללת דרך גאונות להתנקות מכל חוב שהוא ולהגיע ליום הכיפורים בידיים זכות וצחות כשלג, כדי שבשעה שזועקים מנהמת לב בעת תפילת נעילה "למען נחדל מעושק ידינו", יהיה זה בלב שלם ובתמים.

בין הרבנים הגאונים שישבו על מדוכה זו ימים רבים עד שהוציאו דבר ברור ומתוקן, נמנים הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל; ולהבלחט"א הגאון רבי משה שטרנבוך ראב"ד בד"ץ העדה החרדית; הגאון רבי נפתלי נוסבוים; הגאון רבי שריאל רוזנברג; הגאון רבי יצחק זילברשטיין; הגאון רבי יהודה סילמן; הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן, ועוד מפוסקי דורנו.

תמצית הרעיון בקיצור נמרץ:

האדם החייב מפקיד את הממון בקרן "נקי כפיים"; הדיינים מזכים את הכסף עבור בעל הממון בכל מקום שהוא; ההקנאה פועלת מדין 'זכין לאדם שלא בפניו'; כדי שיחשב הדבר זכות עבור בעל הממון, מופקד הכסף בקופת גמ"ח המקיים מצוות הלוואה בכסף; הכסף מונח בקופת הגמ"ח עד שיבוא אליהו או עד שיאותר בעל הממון ואז ימשוך החייב את הכסף בחזרה מהקן וישיבנו לידי בעל הממון.

"ועל כל פנים יסדר הענין לפני רב ומו"ץ הענין בשלמות ובאמת בלא שקר"

הדאגה המרכזית המנקרת במוחו של כל יהודי חרד לקראת ימים הנוראים, ויום הכיפורים בפרט, זהו עוון הגזל שעליו אמרו חז"ל "גזל מקטרג בראש" (ויק"ר לג ג). החשש נובע משהבנה כי קשה עד בלתי אפשרי לא להיכשל בגזל או באבקו, וכמו שאמרו בגמרא (ב"ב קס"ה) 'ורובם בגזל'. זה יכול להיות בשימוש בממון אחרים בצורות שונות ללא רשות הבעלים, כמו שיחה טלפונית בשעות עבודה, בנסיעה ללא תשלום, בהלוואות נשכחות ואפילו בגזקים לא מודעים לרכוש האחר.

פעמים רבות, כשבאים לבקש מחילה ולעשות תשובה בעניינים אלו, הדבר לא ניתן לביצוע מהסיבה שלא זוכרים למי הזיקו וממי נטלו הלוואה.

בעיה הזו כבר מזכיר המשנה ברורה בראשית הלכות יום הכיפור (תר"י סק"א) וכותב: "ואם יש לחבירו בידו ממון שיש לו תביעה עליהם יודיענו אף על פי שחברו לא ידע מזה כלל. ועכ"פ יסדר לפני הרב ומו"ץ הענין בשלמות ובאמת בלא שקר ולשאול האין להתנהג. כללו של דבר כל דבר שבממון לא יסמך על הוראתו כי היצה"ר יש לו היתרים הרבה".

איך זה עובד שלב אחרי שלב?

שו"ת נקי כפיים

**דייני קרן "נקי כפיים"
משיבים על שאלות
נכוצות בדיני השבת
ממון במקרים שבעל
הממון אינו ניתן
להשגה**

יוזמת "נקי כפיים" מעלה
שאלות הלכתיות מעניינות
רבות, עליהם משיבים דייני
הקרן ברוח נדיבה. השו"ת
שופך אור על עומקה ההלכתי
של עצת "נקי כפיים".

שאלה: מדוע בעצם לא לתרום לצרכי רבים?

תשובה: מאחר שלא תמיד הממון הגדול מגיע
בסופו של דבר לבעליו האמיתיים, וכמו שהגדירו
הראשונים את תקנת צרכי רבים: "ואע"ג דאמרינן
יעשה בהן צרכי רבים, אין זו תשובה מעליא
מאחר שאינו משיב לבעלים" (רשב"ם ב"ב פ"ה:
ד"ה אפשר, ועוד). זאת בשעה שעל פי תהליך "נקי
כפיים", הכסף מושב ישירות לבעלים האמיתיים
בכל מקום שהם.

תקנה זו לא הונהגה בעבר, מכיוון שטרם הוקמו
קופות גמ"ח מרכזיות, שהן כאמור חלק בלתי
נפרד מהתהליך הקנייני, בכך שהן הופכות את
הקנין לזכות עבור בעל הממון. בהקשר זה חשוב
להבהיר: לו יגביה אדם שטר של 200 ש"ח בביתו על
מנת להקנותו לבעל הממון, לא יחול הקנין, וזאת
מכיוון שאין לבעל הממון כל הנאה מכך שהשטר
של ה-200 ש"ח הופך להיות שלו מבלי שיגיע לידי.
רק בכך שהוא מופקד בגמ"ח ומצוות ההלוואה
נזקפות לבעל הממון, נחשב מעשה הקנין לזכות.

חשוב גם להבהיר, כי הפקדת הממון בגמ"ח באופן
עצמאי, עלולה לא לספק את המטרה, מכיוון
שאנחנו נוחתים לסוף דעתו של בעל הממון שאינו
מעוניין שכספו יופקד באופן שיווצר סיכון לכסף
ולסיכויי השבתו בשלמות בעת שיבוא אליהו.
ההפקדה באמצעות תקנון "נקי כפיים" מבטיחה כי
סכום ההפקדה ישמר לטובתו של בעל הממון עד
ביאת ינון.

שאלה: האם חייב אדם לשלם נזקים שגורם בקטנותו? והאם חייבים הוריו של הקטן לשלם את הנכספים שנטל במזיד או בשוגג?

תשובה: על אף שמעיקר הדין פטורים הקטן
והאב על נזקי קטן, יש דין של תשלום על נזקים
או גניבות שהיו בהם הנאה לקטן. חיוב זה מוטל
על הקטן להשיב בגדלותו, אך מדין חינוך ראוי
לאב לשלם חובות אלו לאלתר. (הגר"מ שטרנבוך
שליש"א בספרו 'תשובות והנהגות', כרך ד' סימן
ש"ה וסימן שי"ז)

ברוב מקרי הנזק שגורם קטן, לא הוא וכ"ש לא אביו
מודעים למה שאירע, ועל כך קרן 'נקי כפיים' הינה
הפתרון המושלם הן עבור הגדול שמעוניין לשלם
את חובותיו מקטנותו והם עבור האב המעוניין
להסיר את החוב והדיינים מעל כתפי בנו הקטן.

מלבד זאת, המשנה ברורה פוסק כי גם במקרים
שלא הייתה הנאה לקטן ממעשה הנזק או הגניבה,
ראוי מצד מנהג טוב לשלם כל חוב או נזק שפעל
בקטנותו.

שאלה: אדם שאינו יודע כמה חייב, אם בכלל - כמה עליו להפקיד בכדי לצאת ידי חובת השבה?

תשובה: על גזלן מוטלת חובה להשיב גם
סכום שהינו מסתפק לגביו ועליו להוסיף בסכום
ההשבה עד שברור לו שאינו חייב יותר, וכמבואר
בערוך השולחן (ח"מ סימן שסה סעיף ו) שבספק
גזילה, מכיוון שפשע במעשה זה, הרי עליו לצאת
גם בידי שמים.

מעבר לכך חשוב להבהיר, כי גם אם אדם לא
זכה להשיב את "כל" חובותיו, הרי שכל פרוטה
ומפרוטה שהוא משיב, הינה מצווה בפני עצמה.
בתחום זה לא תקף המושג "או הכל או כלום"...

שאלה: לאלו סוגי חובות מיועדת עצת "נקי כפיים"?

תשובה: ישנם מספר סוגי חובות עיקריים
שפתרונם הינו עצת "נקי כפיים" ומהם ניתן להקיש
על השאר:

1. נזקים שמחמת ספק פטורים עליהם אפילו מדיני
שמים (ח"מ סימן ע"ה סעיפים ט"ו) ומ"מ מומלץ
לבעלי נפש להשיב באמצעות קרן 'נקי כפיים',
שכן יתכן שמונח אצלו ממון חברו. לכשיבוא אליהו
ויתברר אולי שלא היה חייב, הרי שהכסף יושב לו
בתוספת זכויות מצוות ההלוואה.

2. מוצאי אבדות החייבים מדינא להחזיק במציאות
עד שיבוא אליהו, אך מחמת הטורח שבעניין,
יכולים לשלם את שווי ההפץ לקרן 'נקי כפיים'
אשר תקנה את הממון לבעל האבדה ולבינתיים
יוכל המוצא להשתמש בחפץ.

לצד אלו קיימים הרבה דוגמאות פשוטות יותר:
• אדם שלוה ואינו מוצא את המלווה או אינו זוכר
ממי לווה.

• אדם שהזיק או גנב בקטנותו, והוא או הוריו
מעוניינים לשלם כדי שלא יהיו עליו חיובים.

• אדם שגנב את הרבים, או גנב ממישהו ואינו
יודע ממי (למשל לקח כסף מכיסי מעילים התולים
במלתחה).

• אדם שהזיק ואינו יודע למי הזיק (למשל: דהר
ברכבו במהירות מופרעת והתזר רפש על עוברים
ושבים).

• סוחר שמכר מוצר פגום ואינו יכול להשיג את כל
הלקוחות.

• סוחר שטעה כמה פעמים בחשבון על חשבון
הלקוחות ואינו יכול להשיגם.

• אדם שהוריד מזוודה שאינה שלו מהאוטובוס
ולמזוודה אין פרטים מזהים...

ועוד ועוד ברוח זו.

שו"ת בדיני נקי כפיים עם הגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א

תשובה: מחויב לשלם את מלוא הסכום המיותר בקופה.

שאלה: אדם שמשיב גזל באמצעות "נקי כפיים" בהוראת קבע. האם נחשב לו כמי שפרע את הממון מיד, או שרק כשיצא כל הכסף באמצעות ההו"ק?

תשובה: בקרן "נקי כפיים" מזכים למפקיד כסף אחר כנגד כל הסכום שייכנס בהוראת הקבע ב-12 החודשים הקרובים. כך שההשבה מתקיימת למעשה במלואה עם העברת התשלום הראשון. (כמובן בתנאי שהכסף אכן ייפרע לקרן לבסוף).

שאלה: רכש בגד לפני חמישים שנה ונשאר חייב לחנות סכום מסוים. האם עדיף לפרוע באמצעות "נקי כפיים" או לתרום מוצר לבית הכנסת לעילוי נשמת הבעלים?

תשובה: עדיף להפקיד את הכסף בקרן "נקי כפיים", כיוון שבכך מקיים השבה ובעל הממון מרוויח מצוות הלוואה שמתחדשת כל הזמן. משא"כ במוצר לבית הכנסת שאינו מקיים השבה, וגם אם יש מצווה בכך, הרי זו מצווה חד פעמית.

שאלה: עובד בחנות עם לקוחות רבים, ויודע בוודאות שקיימות טעויות רבות בחשבון. האם החובה לפרוע מוטלת עליו או על בעל החנות?

תשובה: החובה חלה על בעל החנות ולא על הקופאי.

שאלה: כמה על אדם להשתדל למצוא את בעל חובו, לפני שמשיב את הכסף באמצעות קרן "נקי כפיים"?

תשובה: לכתחילה צריך לטרוח ולהשיג את האדם שחייבים לו כסף, כפי שהיה משתדל לחפש אדם שחייב לו כסף... במקרה שברור לו שלו היה החוב כלפיו, לא היה ממשיך לטרוח, אזי ראוי להשיב באמצעות קרן "נקי כפיים".

שאלה: אדם שיכול למצוא את בעל הממון רק בהוצאת ממון – האם חייב לטרוח ולהשקיע סכום כספי עבור זה?

תשובה: האדם חייב להשקיע זמן אך לא ממון. לכן כשהאפשרות היחידה למצוא את בעלי הממון היא באמצעות הוצאות כספיות, הדרך הטובה להשיב הינה באמצעות קרן "נקי כפיים".

שאלה: חוב ישן משנים רבות. האם יש לשלם את אותו סכום במטבע העדכנית, או להעריך את השווי שהיה בזמן החוב?

תשובה: החיוב הינו לפי השווי בזמן החוב, אך אם רוצה לתת יותר אין בזה חשש ריבית כל זמן שלפי הצמדה לדולר זה לא יותר מהשווי בזמן החוב.

שאלה: בעל חנות בשר מגלה בסוף היום כי על פי החישובים קיים בקופה סכום כסף גדול מידי. (כלומר, לא נתן למישהו או לכמה אנשים את העודף המגיע להם). האם וכמה צריך להפקיד ב"נקי כפיים"?

!"נקי כפיים" - זו לא תרומה! זו הפקדה שיש למשכה בחזרה ברגע שבעל החוב נמצא!

ההפקדה בקרן "נקי כפיים" אינה תרומה, והמפקיד יכול ונדרש למשוך את הכסף בחזרה מהקרן, ברגע שהוא מאתר את בעל הממון, עבורו הוא הפקיד את הכסף.

הכסף אינו הולך לאף מקום ואינו יוצא לשום מטרה, מלבד הפקדה בקרנות גמ"ח גדולות ומבוססות שפועלות ע"פ תקנון "נקי כפיים".

בו ברגע שבעל הממון נמצא, יש לפנות טלפונית לקרן "נקי כפיים" ולבקש לקחתו על מנת להשיבו לבעל הממון.

חשוב מאוד: בכדי שניתן יהיה מבחינה הלכתית למשוך בחזרה את הכסף בעת מציאת בעל הממון, יש לציין בעת ההפקדה, בכתב או בעל פה: "עבור חוב פלוני שאני חייב לפלוני".

שו"ת בדיני נקי כפיים עם הגאון רבי עמרם פריד שליט"א

שאלה: האם על הורים לשלם על נסיעות לשם שעשוע של ילדיהם במעלות של בנייני מגורים?

תשובה: בשימוש מוגזם שאנשים מקפידים, חייב לשלם. גם מבוגרים המשתמשים במעלית בנין לשם קיצור דרך, חייבים לשלם באופן שהשכנים מקפידים.

שאלה: לקוח מיהר ולא לקח את העודף. האם בעל החנות חייב לשלם באמצעות נקי כפיים?

תשובה: חייב לשלם באמצעות קרן נקי כפיים מדין השבת אבידה.

שאלה: האם בן חייב לברר אם אחד מהוריו המנוחים נשאר חייב כסף ולפרוע את החוב באמצעות "נקי כפיים"?

תשובה: במקרה שהאב לא השאיר כסף אין חיוב. אם השאיר כסף, יש מצווה לפרוע. אם מסופק אם האב היה חייב כסף, ראוי לפרוע באמצעות נקי כפיים.

שאלה: אם יש חילוק בין בנים לבנות לעניין תשלומי נזקים וגזלות בקטנותם?

תשובה: אין הבדל בין בנים לבנות.

שאלה: האם ראוי להורים לשלם באמצעות קרן "נקי כפיים" על חוב של ילד שנכנס לחנות ספרים וקרא בספרים שבעה"ב מקפיד שלא יקראו בהם?

תשובה: אם הילד נהג להגיע בקביעות ולקרוא הרבה, יש לשלם באמצעות "נקי כפיים". (כשלא יודעים באיזו חנות).

שאלה: אדם שנהג להשחית במזיד או בשוגג מודעות רחוב, האם עליו לשלם באמצעות קרן נקי כפיים?

תשובה: חייב לשלם. אם המודעה הכילה דברים אסורים לפרסום מבחינה הלכתית, פטור.

מעמד הנבחרת בעשרת ימי תשובה

בעיצומם של הימים המסוגלים עשרת ימי תשובה

שמעון גל"א שליט"א
מזן הגה"צ רבי

מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א
מזן הגה"צ רבי

יצאו לערי השדה לתלמוד תורה

של תינוקות של בית רבן הטהורים - ילדי קרן ההסעות

למעמד תפילה בוקעת רקיעים

יחד עם ילדי הקירוב

עבור המאמצים ילד בקרן ההסעות

לשנה טובה ומתוקה, לבריאות ונחת מהילדים

לאימוץ ילד ולמסירת שמות לתפילה:

1700-50-66-22

ת.ד. 257 ב"ק או בהעברה לבקן המעלים סניף 655 מס' ת-ן: 339991 קרן הסעות וסיוע לתלמידי החינוך העצמאי ע"ד 5-804-659-95
התחממות מוכרת לצדכי מס לפי סעיף 46 כמרכ' ניתן לתרום בקלות ובמהירות בכל עמדות "נדיים מלס" בדחבי הארץ

קרן ההסעות
גלגל ההצלה של ילדי ישראל!

